KRONIKA

OBECNÁ KRONIKA

obce

TEKOVSKÁ BREZNICA

okres: Nová Baňa
kraj: Banská Bystrica

Táto kronika obsahuje 600 strán.

Tek. Breznica, 10. V. 1956.

kult. ref. — čl. rady — preds. MNV

Osvetová beseda TEKOV. BREZNICA

Rada miestneho národného výboru v Tekovskej Breznici

Kronikár o sebe:

Uznesením rady Miestneho národného výboru v Tekovskej Breznici, zo dňa 14. mája 1952, bol som ja, Vojtech Graus, požiadaný aby som založil a viedol „Pamätnú knihu obce Tekovská Breznica." Po jednodňovom školení obecných kronikárov v Novej Bani dňa 30. mája 1952, som sa ujal práce.

Ja, Vojtech Graus, narodil som sa dňa 14. mája 1925 v Tekovskej Breznici. Tu som strávil aj svoje detstvo. V šiestom roku som nastúpil do tunajšej ľudovej školy, ktorú som navštevoval osem rokov. Pochádzam z robotníckej rodiny a tak po skončení ľudovej školy som pracoval ako robotník na stavbách. V roku 1941 som navštevoval večerný kurz z učiva prvých štyroch tried meštianskej školy v Novej Bani. Po oslobodení našej vlasti slávnou Červenou armádou, som nastúpil k Československej pošte do Bratislavy, ako kancelárska sila. V roku 1946 som absolvoval štvrtú triedu mešť. školy a začal som sa pripravovať vo večerných kurzoch JMCE z predpísanej látky vyšších tried gymnázia. V novembri 1947 som narukoval na 5 mesiacov do náhr. zálohy. Keď som sa vrátil do civilu, pokračoval som v započatom štúdiu a v júni 1950 som maturoval na gymnáziu V. I. Lenina v Bratislave. Cez prázdniny som sa vrátil do rodnej obce a odvtedy pracujem na ONV v Novej Bani, ako tajomník Zväzarmu.

Poloha obce:

Obec Tekovská Breznica rozprestiera sa na západnom svahu najjužnejších výbežkov Slovenského krušnohoria - Štiavnických hôr. V západnej časti katastra obce obce, v úzkych pásikoch rolí a lúk sa tiahne ako striborný had - Hron. Obec leží v nadmorskej výške 215 m nad morom a správne patrí pod Okresný nár. výbor Nová Baňa, kraj: Banská Bystrica. Hospodársky je zahrnutá do oblasti obilninársko-zeniakárskej s priemerným katastr. výťažkom okolo 13.- Kčs.

Obec dostala meno Breznica [dostala meno] od brezí, ktorých tu kedysi rástlo vraj veľké množstvo. Pôvodná obec, ako podzámčie stejnomenného hradu „Breziuce", ležala pôvodne na terajších Selách a menovala sa „Sielová". Už neskoršie zánikom hradu, zanikalo aj podzámčie a začaly sa stavať domy na terajsom mieste obce. Prvé udajne v okolí terajšieho kostola. Obecný kataster súsedí: na severe s brežským a novobánskym, na západe s orovnickým a beňadickým, na juhu s rybnickým a čajkovským a na východe s prandorfským (teraz Devičany) a pukanským. Hoci je obec zadelená do oblasti obilninársko-zemiakárskej, darí sa v jej katastre dobre nielen všetkým druhom obilnín, ale aj kukurica a v posledných rokoch zase sa značne vysadzujú vinice a to počnúc od juhu „na Jahodnom", „na Jame", „vo Vinici" - vo Vlčkovskom, kde už sám názov svedčí, že tu vinice už boly a vyhynuly v druhej polovici minulého storočia na „filoc sfém", ktorá bola vtedy prinesená z Nového sveta a šarapatila po celej Európe; ešte lepšie sa darí hrozno „na Hrbatej" a „na Selách"; trochu slabšie „pod Hájom", ale najlepšie sa darí „na Hrádzi", kde za posledné roky ani raz nezamrzlo. Je to všetko len samorodák - Hibridy, viac biele, menej čierne. Štepové ani po viacerých pokusoch a ochrane sa neujíma. Ničia ho pravdepodobne letné hmly, ktoré sa za chladnejších letných dní valievajú hronskou dolinou na juh. Občanov úplných bezzemkov, ktorý by nemal ani kúska pôdy, temer ani niet, a každý si dopestuje aspoň trochu zemiakov a trochu obilia pre hydinu. Väčších gazdov - nad 10 ha, temer tiež niet a doterajšie 2-3 gazdovstvá nad túto rozlohu, zakrátko - po rozdelení už dospelým a samostatne žijúcim už deťom, tiež zanikmú. Najväčší je počet roľníkov okolo 2-3 ha, takže kulakov v obci tiež nemame. Mimo pôdohospodárstva, ale najmenej v takej istej miere sú obyvatelia zamestnaní ako robotníci a to buď ako drevorobotníci v okolitých

Názov obce:

Plodiny.

Zamestnanie

horách, alebo ako sústružníci - zvárači - Tlmače, Hliník n. Hr., alebo ako hutníci - Žiar n. Hr. a iní odborní i obyčajní robotníci v okolitých podnikoch. Pracovitosť a usilovnosť našich občanov je známa; že sú do roboty „ako vlci" a jej výsledok - dobré zárobky sa javia na prvý pohľad jak na celkovom vzhlade dediny, tak na oblečení a výžive.

Výstavba. V južnej čiastke dediny vznikajú celé nové osady a to jak „na Dol. zahnumniciach", tak „pri Andelku" a tiež „vo Vlčkovskom". Prostriedkom obce tiahne od východu do Hrona potok, zvaný „Chválenský". Tento pramení v Zárubách a tiahne celou Chválenskou dolinou, podľa ktorej je aj pomenovaný. Na hlavnú pohronskú hradskú a na stanicu, ktoré ležia na západnej - pravej strane Hrona prepravujú sa občania kompou cez Hron. Táto bola pôvodne urbárska. Za prievoz miestni občania na pešo neplatili ale dávali ročne prievozníkom „po 1/2 meci" obilia; v tom bolo zahrnuté aj povozy na

Kompa. obrobenie poľa za Hronom. Povoz „na furmanku" platil ako cudzí a to peší: 2 Kčs za prevezenie ta a zpäť, motocykel 5 Kčs, auto a voz Kčs: 10.- za jednu cestu. Rokom 1953 prešla kompa do údžby „Cestnej správy", okresná správa v Žarnovici a odotedy sa neplatí nič. Prievozníkmi sú nateraz Michal Šimkovič ml. a Jozef Horniak. Prevádzka je na kompe nepretržitá. Mimo tohoto je ešte spoj z obce vicinálnou cestou cez Brehy a ich železný most na Novú Baňu. Most tam bol postavený v r. 1950. Pri kompe je složená železná konštrukcia bývalého mostu v Rudne, ktorú tunc. obec zakúpila od Cestnej správy v r. 1938. Hoci prípravné práce boli už v plnom prúde, pre štátotvorné zmeny v r. 1938-39 most už nemohol byť postavený. Ľahšie

kusy tejto konštrukcie boli cez frontu a po nej jak armádami, tak občianstvom rozobrané a ostatok čaká, už pravdepodobne len na odvezenie do zlievární.

Nad obcou sa vypína do výšky 365 m strmý vrch, zvaný „Hrad", na ktorom stál skutočne kedysi hrad. Vrchol svojej slávy prežil hrad v XIV- a XV. storočí. Dlho bol majetkom rodu Dóciovcov, ako celé stredné Pohronie. Neskoršie ho dobyl Jiskra. Za Tureckých vpádov často menil majiteľov a pomaly upadal, až ho „zub času" rozhlodal. Kamenie z tejto rozvaleniny občania brali vraj na stavbu svojich domov, lebo sa dalo spúšťať až do terajšieho „Kamenia". Dnes je na mieste hradu husté krovie - trnina, kde sa rady zdržujú diviaky. Z múrov dá sa ešte nájsť kúsok nad „Červenou cestou" od Doliny na sever. strane. Hrad:

K hradu viažu sa rôzne povesti, ako o dievke, hradnej služke, ktorá šla z hradu na vodu a na nahováranie nepriateľského (neznámeho jej) vojaka, za slub, že si ju vezme a spolu ujdu, zapravila do hradnej prachárne zapálení svilcu a ušla za ním. Južní časť hradu vyhodilo a Jiskra ho potom ľahko dobyl. Iná povesť o krásnej dievke, ktorá sa občas ukazovala pastierom okolo hradu, v zuboch držala ohnivý kľúč a posunni rúk a hlavy volala pastierov hore ku hradu, pravdepodobne pomocou kľúča odomknúť nejaký poklad a keď v obci začali zvoniť na poľudnie, zmizla a ozval sa za ňou len prenikavý márek, že nenašla vysloboditeľa a bude musieť zase dlho čakať. Povesti o hrade.

Tieto a podobné povesti rozprávávali malým pastierom stari pastieri oviec Sebechlebský a Michal Vlčko a ich smrťou zaniká aj svet rozprávok, nejestvujú už ani priadky, kde sa tieto obnovovali a mladší „národ" vie už len to, že tam bol hrad, ale na vrchu nikdy ani neboli.

Udalosti Slov. nár. povstania.

Po zániku prvej Československej republiky a vzniku „t. zv. Slovenského štátu", prešla Miestna organizácia Komunistickej strany Slovenska do ilegality. S okresným výborom Strany v Novej Bani ostala v spojení cez súdruhov Michala Šimkoviča st., Mikuláša Janovského a Jozefa Vlčku ml. Na okresné porady sa tito schádzali do bytu s. Moravského v Novej Bani.

Činnosť KSS. V roku 1939 bol s. Michal Šimkovič st., udaný - pravdepodobne Ondrejom Kuzmom, vtedajším tunajším obecným kováčom a oduševneným vstúpencom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, - vtedajšiemu tunajšiemu farárovi Františkovi Šimonimu, že šíri medzi občianstvom komunistické myšlienky. Šimoni bol známy ako horlivý „ľudák" a nadšený dovtedajšími úspechmi nacionalizmu, neváhal odstrániť akúkoľvek prekážku, čo mu stála v ceste. Tak dal príkaz veliteľovi Hlinkovej gardy, riaditeľovi tunajšej ľudovej školy Jánovi Karlovskému, aby Šimkovič bol zaistený a uväznený. Karlovský príkaz ochotne splnil a tak sa Michal Šimkovič st. dostal do tábora pre politických väzňov v Ilave. Miestni členovia strany podnikli všetko za jeho oslobodenie. Previedli v obci podpisovú akciu medzi všetkým občianstvom. Krajania - rodáci aj keď neboli komunistmi, ak sa jednalo o svojho človeka - brezničana, ktorý bol v nebezpečí života, zabudli na politické trenice, akciu podpisovali a napravili tak to, čo urobili horespomenutí „nebrezničania". Tak sa Šimkovič po štyrmesačnom väznení vrátil do rodnej obce. Nacionálne - fašistický smer silnel a stačilo najmenšie podozrenie a podozrelý dostal sa do vyšetrovania. Tak jedného dňa prišli žandári aj s. Mikulášovi Janovskému a urobili u neho domovú prehliadku. Nenašli toho veľa, ale aj to stačilo, aby mohli začať pátranie po ďalších komunistoch. Mikuláša Janovského vzali so sebou na Žandársku stanicu vo Sv. Beňadiku. Keď však tento

nič neprezradil, a keď nišťoval, že ako starý a chorý žiadnu komunistickú činnosť nevyvíja ani vyvíjať nebude, prepustili ho domov. Po tomto mal ešte neskoršie urobení domovú prehliadku, ale keď sa nič závažnejšieho u neho nenašlo a všetko obozretnejšie skrýval, nestalo sa mu už nič.

Nadišiel rok 1944. Strana a všetci komunisti čakali čas, kedy sa skoncuje s nenávideným fašizmom. Sovietska armáda víťazila a postupovala na všetkých frontoch a oduševnenie rástlo. Sovietski ľudia hnali nenávidených okupantov zo svojej vlasti. Nemci, spoliehajúci sa stále ešte na „tajnú zbraň", verili stále ešte vo svoje víťazstvo. Na úpätí Karpát začali budovať silné opevnenia, na ktorých verili zastaviť postup Červenej armády. No, zabudli na to, že v ich frontovom zázemí je mimo ich pomocníkov ešte ľud, ktorý miluje pravdu a túži po slobode. Verili, že odvlečením komunistov a iných odporcov svojho režimu do koncentračných táborov a ich beštiálnym mučením už zastrašili každého, kto by sa opovážil propagovať komunizmus a veriť vo víťazstvo sovietskych armád. Čím ďalej, tým masy pracujúceho ľudu začali viac opovrhovať fašistickou politikou. Tak začali budovať opevnenia aj na našom území. Strana začala organizovať otvorený odpor a povstanie. Tak v januári 1944 dostal s. Michal Šimkovič od Strany tajné pokyny pre tunajšiu organizáciu Strany, pripravovať povstanie. Súdruhovia sa pustili do práce. Súdruh Jozef Vlčko bol poverený zorganizovať 7 ľudí-Strane oddaných, ktorí mali neskoršie ako revolučný nár. výbor prevziať budúce vedenie. Pod legitimáciou člena Hlinkovej gardy mohol prácu rozvíjať aktívnejšie, lebo ľudácki predáci sa domnievali, že pracuje ako gardista pre upevnenie ich moci. Neskoršie dostala tunajšia organizácia Strany príkaz-vyhliadnuť 20 ľudí pre odzbrojenie Hlinkovej gardy a jej poli-

Prípravy na povstan

cie v okrese, ako aj odzbrojenie žandárstva. Ujtento úkol súdruhovia splnili. 20 ľudí bolo pripravených dobre premysleným plánom Jozefa Vlčku. Organizovaní boli tak, že jeden nevedel o druhom, aby v prípade predčasného odhalenia organizácie nevedel, kto čo vyzradiť, a nedolapení mohli pracovať ďalej nezradení.

Mobilizácia SNP.

Dňa 5. sept. 1944 bola povstaleckým vedením nariadená mobilizácia na celom území Slovenska. Povstanie bolo vyhlásené práve v čase, keď do kasární boli zvolané viaceré ročníky záložníkov, zvolané ešte starou vládou. Tieto sa húfne pridávali ku povstalcom. Keďže na niektorých miestach bola vec už pripravovaná skôr, niektoré posádky sa pohli smerom na stredné Slovensko už skôr a tak našu obec už dňa 29. aug. 1944, v deň vyhlásenia povstania, obsadila trnavská posádka. Na pohronskej hradskej sa kopali protitankové prekážky a stavali sa barikády. Či to bolo pri kopaní zákopov, alebo pri iných opevňovacích prácach, ozývali sa zvuky internacionály a iných revolučných piesní. Z tunajšej obce narukovalo na mobilizačnú vyhlášku vyše 100 občanov.

V dňoch 5-6. septembra 1944 pod vedením kapitána Zemana, učiteľa z Novej Bane, ako aj okresného veliteľa žandárstva por. Fialu a funkcionára strany Jozefa Moravského, bola v tunajšej obci utvorená Milícia v počte 30 mužov, ktorá bola vyzbrojená puškami a nábojami. Z nej sa pozdejšie vytvoril „Revolučný miestny národný výbor" a za jeho predsedu bol zvolený vtedajší vládny komisár obce Karol Šály. Neskoršie tuto funkciu prevzal na kratší čas študent Jozef Píry, ale skutočne aj za neho a zvlášť potom, po potlačení povstania, viedol verejné záležitosti Karol Šály a ako vládny komisár ostal tento vo funkcii až do príchodu Červenej armády do 3. I. 1945. Ostatní z členov Revol.

miestneho národného výboru sa v tom čase v obci nezdržovali. Treba ešte pripomenúť, že hneď v prvých dňoch povstania priniesol s. Jozef Vlčko z Novej Bane 2 vojenské pušky a hodne nábojov. Hoci toto bolo málo, pre začiatok a hlavne na povzbudenie dôvery bolo aj toto dobrou pomocou a stav bol doplnený na počet 30 až po utvorení Milície. Oporou vo všetkých týchto podujatiach bol tunajším súdruhom veliteľ tvoriaceho sa partizánskeho oddielu kpt. Ján Zeman s okresným veliteľom žandárstva Fialom. Jak pre tvoriace sa partizánske jednotky, tak pre predsunuté oddiely Červenej armády bolo treba z času na čas obstarávať z miestnych zdrojov potraviny. Túto službu obstarával Jozef Vlčko. Jemu občas pomáhal istý Ladislav Krásny, ktorý činnosť až preháňal a viac razy pre malichernosť pre 2-3 ľudí sa nariadil zabiť býk, alebo iný dobytok, čo sa potom zničilo neužité a bolo by sa zišlo ku koncu vojny, lebo Nemci z tunajšej obce nemohli odohnať ani 1kus dobytka a všetko ostalo pre miestnu potrebu obyvateľstva a víťaznej Červenej armády.

V tom čase bola v obci v škole zriadená nemocnica. Potrebný inventár, ako postele a prádlo dodali občania sami. Nemocnica.

Organizovaním dobrovoľných partizánov bol poverený s. Jozef Vlčko. Celkove z tunajšej obce za partizánskych bojovníkov nastúpili títo občania: Jozef Vlčko, Michal Šimkovič st., Ján Šimkovič - jeho syn, František Nemec na hrbe, Štefan Švaral, Tobiáš Gaží, Antón Galbavý, Ignác Horniak, Štefan Horniak (pri tabuli) Jozef Makovický a Imrich Píry. Partizáni.

Z vojakov sa ku partizánom pridali: Ladislav Kráľ - Jozefov a Emil Greguš. Po potlačení povstania sa títo vrátili domov. Pre časté prehliadky nemeckými vojakmi po povstaní, zdržiavali sa

horemenovaní mimo obce, hlavne v polovníckom domci „na Močiari", kde nebezpečie dopadnutia alebo prezradenia bolo predsa len nepomerne menšie. Tu sa začlenili do partizánskeho oddielu kapitáňa Jusku.

Zajatie: Po potlačení povstania mnohí z tunajších občanov - vojakov sa dostali do zajatia - do Nemecka, kde boli začlenení do zajateckých táborov a prežili tú najhroznejšiu biedu - hlad. Boli to: Ľudvík Škvarka, Vendel Šály, Abel Krištof, Antón Škvarka, Ján Šimkovič - Jánov, Viktor Mišík, Ján Suchý, František Suchý, Domin Nemec, Ján Švarál, Jozef Potocký, Štefan Kačinec, Vincenc Wahlandt, František Homola - Sironkovie, Peter Galbavý, Andrej Volentier, Štefan Peťko, Michal Homola, Michal Záhorec, Štefan Horniak, Michal Horniak, Ján Baláž, Šimon Kráľ, Štefan Piry, Jozef Lanko, Pavel Homola, František Vlčko, Štefan Potocký, Peter Potocký, Michal Krištof, František Krištof, Pavel Briežka, František Potocký, Jakub Gaží a Štefan Hudec v ulici.

Talianský front: Na talianskom fronte boli z tunajšej obce títo občania: Domin Škvarka, Štefan Gaží v ulici, Jozef Šimkovič a Peter Vlčko.

Po formálnom potlačení Slovenského národného povstania, vyšli Gardisti a im podobné elementy znovu na svetlo. Tak aj v Novej Bani bol utvorený úderný oddiel Hlinkovej gardy, na čele ktorého stál novobánsky občan, fanatický hlinkovec a gardista a pomocná ruka Gestapa, istý Vozár. Tento vedel, že z tunajšej obce bolo veľké množstvo občanov zapojené do povstania, preto u neho bol každý breznický občan partizán. Začiatkom novembra 1944 obsadil tento s Rodobranou

tunajšiu obec a išiel hľadať v obci partizánov. V tom čase bol doma 22 ročný Gregor Makovický, ktorý sa nechcel po potlačení povstania pridať k Rodobrane a ušiel aj so zbraňou domov. Keď videl, že niekoľko z týchto rodobrancov smeruje do ich domu, pokúsil sa o útek do hory. Títo začali po ňom paľbu a zasiahli ho do ruky. Potom bol nemilosrdne zbitý a odvezený na výsluch na Gestapo do Novej Bane. Keď Gestapu nemal čo o partizánoch prezradiť, - lebo ani nevedel, keďže s nimi nebol, - bol odvezený na Veľké pole, kde bol ako partizán beštiálne umučený. Po oslobodení našej vlasti bol z masového hrobu vykopaný a v tunajšej obci riadne pochovaný. Spolu s ním boli vtedy umučení aj veliteľ žandárstva poručík Fiala, učiteľ Felcan, okresný náčelník Hanulík a občan Kočner z Novej Bane.

Obete Gestapa.

Ďalšou obeťou besnenia úderného oddielu Hlinkovej gardy bol tunajší občan 17 ročný Ján Homola, ktorý spolu so svojím bratom Antonom (boli dvojčatá a všade vždy spolu) šiel sa pozrieť do „Sigiatky" na Hron, aká je voda. Podľa údajov po hradskej išiel v tom čase Vozár s Rodobranou, títo začali na chlapcov z hradskej „pod Flajstrom" paľbu, ktorá Jána zasiahla. Keď Antón videl, že brat padol, hodil sa na zem a ostal na žive. Keď po chvíli začal nehybného brata preberať a kriesiť, zbadal, že Ján bol zasiahnutý priamo do srdca a bol hneď na mieste mrtvý.

V tunajšej obci bol riaditeľom Lesnej správy lesný inžinier Gejza Hacher. Keďže sa hovorilo o ňom, že je Gestapák a úzko spolupracuje s týmto vedením v Novej Bani, bol po povstaní ako Nemec od tunajšieho občana Jozefa Šályho, ktorý sa prihlásil do povstania ako partizán, odvezený do sústreďovacieho strediska pre Nemcov do Slovenskej Lupče. Šály sa cestou nesprával, ako sa

Ing. Hacher.

na partizána slušalo, tak bol nad ním vynesený rozsudok, dľa ktorého mal byť Šaby zastrelený. Podarilo sa mu ujsť len s menšou poraneninou nohy a skrýval sa doma. Po potlačení povstania boli Nemci zo Slov. Lupče prepustení domov. Tak sa dostal na slobodu aj Hacker. Nepríšiel však do obce, ale do Novej Bane. Dozvedel sa, že Šaby je doma. Poslal preto pre neho trestný oddiel Nemcov, ktorí Šabyho dňa 25. nov. 1944 aj doma našli, odvliekli a popravili na neznámom mieste.

Slovenskému národnému povstaniu prišli pomáhať aj príslušníci I. paradesantnej brigády v Sväze Sov. Soc. Republik.

Pomoc SSSR.

V tejto bojoval aj tunajší občan Gejza Graus. V slobodenia sa však nedočkal, počas bojov okolo Zvolena ochorel na týfus. Bol prevezený do zvolenskej nemocnice, ale vzhľadom na ústup povstaleckých vojsk sa mu nedostalo dostatočnej pečlivosti a zakrátko umrel. Pochovaný je vo Zvolene.

Za bojov počas Slovenského nár. povstania pri obci Močiar padol tunajší občan Michal Galbavý. Pochovaný je v Budči. V katastre obce Nevoľné padol a bol aj pochovaný Michal Krištof-Mikulovic, ktorý bol po vojne prevezený domov. Pri obci Malužiná-Vyšná Bôca padol Peter Píry-Ignácov a je tam aj pochovaný. Peter Lauko ochorel tiež na týfus a je pochovaný vo Zvolene.

V I. Čsl. brigáde v SSSR bojovali okrem Gejzu Grausa ešte Ladislav Volentier a Pavel Petko. Tí sa vrátili domov.

...ičenie kompy.

Začiatkom novembra 1944 bol jedného odpoľudnia v obci poplach. Od Beňadika tiahli popri Hrone 2 skupiny Nemcov. Keď sa to chlapi v obci dozvedeli, utekali húfne do hôr. V obci neostalo chlapa do 50 rokov. Bolo totiž nebezpečie, že ich budú mítene brať na zákopové práce, alebo iní službu-buď v okolí, alebo ich odvlečú aj

ďalej; alebo budú zháňať a vyšetrovať účastníkov odboja v povstaní, alebo v partizánskych jednotkách, ktorí doteraz ušli zajatím a dosť sa ich nachodilo doma. Všetci títo sa sústredili na vrch Hrad, nad dedinou, odkiaľ je dobrý výhľad na okolie, aby videli čo budú Nemci podnikať, a vrch sám je na temäni zarastený temer neprie-stupnou krúžinou - tríním, kde sa dalo dobre kryť. Ústup chlapov z obce riadil Jozef Vlčko. Spojky odtiaľto donášali zprávy partizánskemu oddielu kapitáňa Jusku. Na súmraku sa ozvali pri kompe silné detonácie. To Nemci výbušnými náložami zničili oba môstky pri kompe, ďalšou náložou zničili - roztrhli ocelovo-drôtené lano, na ktorom sa prevážalo a súčasne náložami do „deregli" zničili aj túto. Posledné sme zazreli z Hradu, ako potápajúci sa čierny flak, ako jej posledné zbytky plávali dolu Hronom. Týmto Nemci chceli znemožniť partizánskym bojovníkom a celým ich jednotkám preskupovanie sa z jednej oblasti do druhej. Keď Nemci po tomto čine odišli, boli vyslané spojky bližšie k obci a do nej, a keď sa zistilo, že Nemci sú už preč, začali sme sa pomaly a opatrne sťahovať do obce domov. Toto trvalo skoro až do rána.

Zničenie prievozu.

Po potlačení povstania prišli Nemci vyšetrovať aj do našej obce, kto bol zapojený do povstania a kto bol v Revolučnom miestnom národnom výbore. Tu komisár obce Karol Šáby sa ukázal chlapom na mieste, ešte viac než mnoho razy doteraz. Uistil Nemcov, že tu mimo tých, čo sú v zajatí nebol nikto v povstaní, a prevzatím celej zodpovednosti na seba prehlásil aj to, že tu žiaden Revolučný miestny nár. výbor nebol a že zbrane, čo sa nachodili v obci, boli donesené na to, že sa museli stavať stráže, lebo do obce vnikali partizáni a rôzne iné nezodpovedné žioly, ktoré vydierali občianstvo a brali všeličo od ľudí - na vlastnú päsť.

Nemci v obci.

Tymto Nemci sa uspokojili a nikomu z obce sa nestalo nič. No, zato, v hostinci u Pirijčky sa každého večera a v noci schádzali partizáni, aby sa podozvedali najnovšie udalosti a situáciu, najedli sa, vypili si, a občas sa aj trochu pobavili. Nebolo bez zaujímavosti aj to, že nieraz prišli sem za dňa z Novej Bane aj Gestapáci, ale deň nevedel, čo robí noc a v ich očiach obec ako „nepartizánska" a spoľahlivá ostala uchránená, hoci nieraz mohla byť celá vypálená. Zásluhu na tom mala hodne majiteľka hostinca Piryová, že všetko zahladila.

Vojny, prehliadania, strádania a neistoty mal už každý dosť. Obyvateľstvo túžobne čakalo príchod Červenej armády a o úspechoch jej zbraní sa čoskoro presvedčili aj ti, ktorí doteraz pochybovali. Fašizmus hľadel udržal občianstvo v dôvere-k úradne ním hlásených-propagačných zprávach. Aby sa ľud nedozvedel skutočný stav jak na frontoch, tak aj vnútorné obtiaže rútiacej sa už nemeckej moci, boli zablokované radioprijímače a počúvanie zpráv Moskvy alebo Londýna bolo pod trestom prísne zakázané. Ale čím sa viac zakazovalo, tým sa viac počúvalo, lebo každý veril a vedel, že vojna sa blíži ku koncu, moc fašizmu dohasína a prijde nový život. Každý bol zvedaný, kde je fronta, kedy to už prejde cez náš, kade sa postupuje, či náš to neobíde a kedy už raz bude „po tom". Tí, čo nemali vlastné radioprijímače, chodili počúvať po susedoch, známych, alebo hocikde, kde bolo rádio. Tak sa najviac počúvalo u bratov obuvníkov Jozefa a Pavla Makovického, kde bola vždy možnosť výhovorky, že čaká na opravi obuvi, podobne v krajčírskej dielni u Tobiaša Gažiho, u obchodníčky Piryovej a na viacerých iných miestach.

Počúvanie Moskvy-Londýna.

Prišli dlhé zimné večery a počiatočné mrazy oznamovali, že zima bude tuhá. Na západnej strane Hrona pohradskej sa

vliekli dlhé karavany nemeckých trénov, naložené z väčšej čiastky nakradnutým tovarom, ktorý pomaly odsunovali do Nemecka, lebo vlaky nestačili, benzínu bolo málo a voz a kone sa vo frontovej čiare dali zrekvirovať hocikde. Tak isto odhňňali Nemci pred sebou od východu aj veľké stáda dobytka. Vedeli sme, čo toto znamená, že sa front blíži každým dňom a že nepriateľovi je tesne, keď odsunuje všetko až na takú diaľku. Za tichých nocí sa ozýval z diaľky hukot kanónov a dunenie bombardovania a sáh „Katuší". Ajkeď v túžobnom očakávaní je každá chvíľa dlhá, dni plynuli ako voda a v tomto očakávaní našli nás Vianoce 1944. Vianoce 1944.

Ako sme sa těšievali týmto sviatkom po minulé roky, tým viac nás napĺňali radosťou teraz, i keď v hĺbke srdca hlodali myšlienky, ako prežijeme frontu, lebo nepriateľ bol krutý a sloboda musela byť často vykúpená krvou ajkeď sa už zdala byť predo dvermi, lebo nikto nebol si istý životom, lebo vojna je vojna a tato kosila nielen vo frontovej čiare, ale aj ďaleko v zázemí. Večerami sme pozerávali na oblohu, pozorovali záblesky výbuchov a počúvali silné a zo dňa na deň sa blížiace dunenie, ktoré nesporne oznamovalo, že naša vec a túžba je už blízko, že na týchto úsekoch padajú ľudia veľkej zeme a to jak zo Sibírie a jej nepriehľadnej tichej tajgy, tak aj od Moskvy alebo Stalingradu a že tito veseli a aj pred smrťou sa usmievajúci „molodci" nesú na ostriach svojich bodákov našu slobodu.

V dňoch 1. a 2. januára 1945 boli v našej obci sovietskí rozviedčíci a dňa 3. januára 1945 v nočných hodinách obsadila našu obec Červená armáda. Nemcov v obci nebolo, nebol teda kladený žiaden odpor a nevznikla ani žiadna bojová akcia. Posádky Nemcov boli najbližšie v Novej Bani a vo Sv. Beňadiku. Tak zaujatím našej obce bol obsadený dôležitý bod v pohronskej Prichod Č.A.

doline. Sovietske vojsko sa rýchle opevnilo a palebnými postaveniami na vyvýšeninách chotára zaujalo pevnú kontrólu nad hradskou i železnicou a tak Pohronská dolina ako komunikačný - prísunový spoj bola pre Nemcov ztratená. Šťastné obyvateľstvo s radosťou vítalo Sovietskych vojakov, ktorí po toľkom čakaní konečne predsa prišli. Konečne bola obec pod ochranou armády, s ktorou sa vedela dohovoriť a ktorá nehrozila každú chvíľu vypálením obce a odvlečením mužov do zajatia, alebo na mítené vojnové práce. Červeno-armejci na rozdiel od nezhovorčivých - nafúkaných a uzavrených Nemcov, ktorí každého podozrievali, že chystá niečo proti nim, boli veselí; usmievaví, úprimní; či cigarety, pijatiku alebo jedlo, ak mal pomíkol, ak nemal tak isto úprimne a otvorene si pýtal, ako medzi svojimi. Keď sa ozvala rana z hocijakého druhu zbrane - kanón - mínomet, hneď uspokojil „Neboj papa, to naši" alebo, ak bolo zle a čakal sa dopad streby, šikovne sa kryl a či bolo dobre alebo zle, potlapkával bojazlivejších po pleci, že sa nič nedá robiť, „vojna je vojna" ale už dlho trvať nebude a Germanec - Fric bude zakrátko „kaput". Títo mladí a usmievaví ľudia boli pravým opakom toho, ako ich kreslila göbelsovská a tidogašparovská propaganda. Hlavná spojovacia čiara a prísun viedol sa od obce Šalmoš - Balvany (dnes Gondovo, po hrdinovi Gondovi), ktorý v ich území padol, - cez Žuhráčku v prandorfskej hore a cez naše Chválenie, dolinou do dediny. Dolina je pomerne úzka, a prísun po nej bol viditeľný Nemcom len od Závozu cez Kamenie do dediny, teda len 200 - 300 metrov. Inak pre neviditeľnosť bola ostrelovaná málo a nepresne. Jak vojenské pohyby, tak prísun zbraní prevádzaný obyvateľstvom, sa konal hlavne v noci. Obyvateľstvo zbavené obáv pred vypálením obce a odvlečením mužov, rado a vďačne pomahalo Červenej armáde v každom druhu prác a prísune streliva.

Prísun do obce.

Dňa 3. januára 1945 išiel od Novej Bane do obce oddiel Nemcov s Rodobranou, previesť svoje plány. Ani sa im nezdalo, že idú už neskoro. Rusi ich nechali prísť celkom blízko pred svoje palebné postavenia. Tak bola časť z nich zajatá a len čiastke sa podarilo ujsť. Príchodom Červeno-armejcov stiahli sa aj partizánski bojovníci z hôr a mnohí z nich nastúpili k utvárajúcej sa Československej armáde - do Levíc.

Prísunová cesta od Chválenia cez Dolinu a hlavne od Závozu dolu do dediny odmäkmi a zamrzaním úplne zľadovatela, takže strelivo sa pre nebezpečie prekotenia a vybuchnutia nemohlo dopravovať vozmi, alebo ináč, a keďže Nemci sa pokúšali za každú cenu zmocniť sa znovu ztratenej pozície a uvoľniť hradskú a železnicu, bolo treba Červenej armáde sa rýchlo dobre opevniť a zásobiť strelivom jak pre mínomety, tak aj pre delá; preto temer celá obec sa zapojila do pomocnej akcie a strely mínové a delové sa donášali v košoch na chrbte dolu Dolinou do palebných postavení v chotári obce. Takisto nepostačujúci prísun potravín doplňalo a nahrádzalo obyvateľstvo zo svojho, čo ešte malo. Tak skoro každý mával službu, jak pri kopaní zákopov, tak doprevádzaním vojakov na rôzne palebné postavenia, a prinášaním im stravy až do zákopov. Toto sa prevádzalo hlavne v noci, kedy miestni občania znajúci každú jamku a jarček v chotári, vedeli ich bezpečne doprevadiť na určené miesto, často aj za strelby a osvetlovania chotára nepriateľskými raketami.

Pomoc občanov armáde.

Nemci boli sústredení vo Sv. Beňadiku, v Novej Bani, v Brehoch a aj v Pukanci, takže nepriateľský okruh z 80% uzatváral všetko okolo obce a Červená armáda držala tento klin jedine od juhovýchodu. Takto bola obec ostrelovaná zo všetkých strán nepriateľskými zbraňami - delami - mínometmi a často prežívala ťažké chvíle, ako predsunutý klin v nepriateľskom území.

civilné obete.

Prvou civilnou obeťou z radov tunajšieho občianstva bola Anastázia Gažiová-Granzová, manželka krajčíra Štefana Gažíka. Bolo to v jednu nedeľu odpoludnia. Ľudia sa v hlúčikoch zhovárali pred domy, ako býva v obci v nedeľu odpoludnia zvykom a nič nehoršiaci veselo besedovali o novinách - o novej armáde, na ktorú sa tešili viac ako na stále vyhrážajúcich Nemcov. Tak isto deti behali bezstarostne po uliciach, ako inokedy. Vtom dopadli na obec prvé delostrelecké granáty a zasahovali južný kraj dediny, okolo Michalovcov. Gažiová v panike, aká sa strhla, si spomenula, že sa jej chlapec hrá na ulici, pobehla za ním, aby ho odniesla domov. Vtom blesne ku nej dopadol granát, ťažko ju zasiahol, z čoho na druhý deň zomrela. Zároveň bol s ňou ranený aj Karol Poloczký, ktorý stál doma vo dvore. Tento sa po ošetrení a dlhšom liečení uzdravil. Toho istého dňa bol zabitý aj asi 60 ročný Ján Greguš, ktorý pracoval u Štefana Elriasa v ulici. Asi o 2 hodine bol dopadom míny usmrtený aj asi 65 ročný Michal Volentier, bývajúci „pri Kudelku".

Obrana nepriateľa.

Nepriateľ sa všetkými silami snažil sovietsky postup zadržať. Na plánovanej nemeckej obrannej čiare „Budapešť - Krakov - Varšava" ležalo aj naše územie a preto sa tento snažil na západnom brehu Hrona, ako na dobrej prírodnej prekážke vybudovať pevné postavenia. Tak isto Červená armáda sa pripravovala na posledný a rozhodujúci nápor. Bolo treba dôkladne doplniť zásoby a pripraviť všetko na tento veľký útok. V prvom rade previedli Červeno-armejci dôkladný prieskum nepriateľských obranných postavení a ich „rozviedky" prenikali až do Považia, ba i ďalej. V tomto boli ozaj majstrami, obzvlášť, keď im proti Nemcom pomáhala miestna dorozumievacia možnosť rečová, ako aj iná všestranná pomoc obyvateľstva. Bolo treba pozitení nepriateľskej sily podľa toho rozmiestniť a presunúť zbrane, hlavne ťažké - ako delostrelectvo a „Katuše", ale

aj mužstvo. Táto príprava, ako aj obliaže zimnej operácie, vyžiadali si dobu šesť troch mesiacov. Za tento čas dopadlo na obec niekoľko tisíc nepriateľských rán a to delostreleckého pálilo na obec hlavne od Rudna, kde pri „Kalvárii" boli nemecké delostrelecké batérie, od Novej Bane - zo Žakrbu, odkiaľsi od Hronských Nemiec a mínometná paľba hlavne z Drovnice, ktorá je nepomerne vyššie nad našou obcou a mohla slúžiť pre všetky spomenuté paľbové postavenia ako veľmi dobrá pozorovateľňa, preložte odtiaľ vidieť k nám šesť do každého dvora. Za obeť tejto paľby padlo mimo niekoľkých sovietskych vojakov aj dosť obetí tunajšieho obyvateľstva. Tak bol dňa 20. marca 1945 pri dopade míny doma vo vlastnom dvore usmrtený 17 ročný Ján Michal - Jozefov, a v tomto čase bol doma zabitý tiež asi 50 ročný Imrich Makovický (obec Nemcami - Dodolvancami umučeného Imricha Makovického mladšieho). Večer, práve, keď zapálil lampu, šiel zatvoriť okno, v ktorom praskla do dvora mína a menovaného zasiahli črepiny cez okno a na mieste ho usmrtili.

Ostreľovanie obce.

Podobná udalosť stala sa dňa 27. februára 1945. Miestne obyvateľstvo nosilo sovietskym vojakom stravu až do okopov. Toho dňa postúpili sovietski vojaci smerom ku obci Breby. Nemci spustili mínometnú paľbu na ich okopy, ale tá ich nezastihla, lebo oni boli už hodne postúpili dopredu. V tomto ostreľovanom priestore nachodili sa však práve viacerí miestni občania, ktorí niesli červeno-armejcom stravu a strelivo. Aby sa ukryli pred nemeckou paľbou, poskákali do prázdnych ruských okopov. Tak bol dopadajúcou vň mínou usmrtený asi 40 ročný Ignác Halgaš. Podobne v zmysle starého príslovia, že „nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch", dňa 13. februára dopadla na dom Štefana Halgaša mína, a hoci v jeho dome bolo hodne ľudí, nestalo sa nikomu nič, len spo-

Ďalšie obete.

menutý majiteľ domu Štefan Halgaš bol vo vlastnom dvore črepinou z míny usmrtený.

Evakuvácia.

V obci bola z miestneho občianstva zriadená milicia-policia; za jej veliteľa bol veliteľstvom úseku Červenej armády menovaný Jozef Vlčko. Keďže stálou nepriateľskou streľbou bolo tunajšie obyvateľstvo ohrožené a hlavné bojové akcie sa ešte len chystali, bola veliteľstvom nariadená evakuácia obce. V obci mala zostať len policia. Občianstvo rozkaz uposlúchlo a temer všetko sa vysťahovalo do obcí Horný a Dolný Prandorf, Tekovská Nová Ves, Varšany, Horné a Dolné Brhlovce a len občas spojky im ta donášali zprávy, čo a ako je doma a postupne sa viac nocou pomaly vracalo domov, opravovať domy, ktorých bolo za dobu evakuácie veľa poškodených.

Prechody partizánov.

Dňa 12. februára pokúsili sa o prechod na východnú stranu Hrona partizáni zdržujúci sa v okolí Inovca. Bolo ich spolu asi 800 mužov. Nevedno, na čí návod alebo radu, miesto prechodu volili vo veľmi zlom - temer najhoršom mieste „pod Humní", kde priamo z brehu skákali do tej najväčšej hlbočiny. Červená armáda im síce pomahala ako mohla, že všetky miesta, odkiaľ by okolitým Nemcom bola mohla prísť pomoc, držala pod stálou paľbou, ale aj tak sa ich v tejto hlbine veľa potopilo. Tí, čo sa im podarilo dostať sa na druhý breh, odchádzali na odpočinok do Levic. Z tunajších občanov pri tejto akcii pomáhal Ladislav Kráľ. Škoda len, že miesto toho, aby bol ako znalý terénu a koryta Hrona, poverený vyhliadnutím miesta prechodu, bol poslaný do okolia Remiatky, ako obrana, kryjúca prechod od južnej strany.

Ako vojak musel však poslúchnuť a vrátil sa s celým svojím družstvom. Druhá jednotka partizánov, ktorá pôsobila v okolí Topolčianok a Vlčie, prechádzala na východnú stranu Hrona v noci dňa 5. marca 1945 smerom od Veľkej Lehoty do našej obce. Títo tiež neprechádzali na najlepšom mieste „Pod Žliebkami", kde na východnej strane je aj hlboká voda aj vysoký breh. Prechod bol však lepšie organizovaný a cez Hron bolo pretiahnuté lano, ktorého sa prechádzajúci či už idúci alebo plávajúci držali. Týchto bolo hodne viac, až asi 1500 chlapov. Prešla však len prvá skupina a druhá bola mítená pre nepriateľskú paľbu ustúpiť späť do hôr a už sa viac o prechod ani nepokúšala. Pri prechode spomenutej prvej skupiny, išiel ako prvý jej veliteľ a ako upevňoval už na breznickom brehu lano, bol zasiahnutý z „Pod flajstra" zahájenou nepriateľskou gulometnou paľbou. Pri tomto prechode prechádzal aj istý občan menom Katina, pochádzajúci z obce Bukovina (pri Novej Bani) a pri prechode sa tiež utopil. Voda však jeho mrtvolu vyhnala hneď v Sigiatke na plytčinu. Tunajší občan Gregor Lavko, ktorý spolu s komisárom obce pomahal partizánom pri prechode, keď vodou vyhnatého Katinu zazrel, vytiahol ho z vody a pokúšal sa ho umelým dýchaním priviesť k životu, lebo pre krátku dobu ponorenia bola ešte na to nádej a bolo by sa mu to pravdepodobne aj podarilo, ale pred nepriateľskou paľbou musel odtiaľ ustúpiť a Katinu zanechať osudu.

Komisárom obce bol v tom čase Karol Šáby; keďže príkazy Červenej armády plnil a múdrou rozvahou viacerým občanom zachránil život a záujmy občianstva a obce zastával dobre, nebolo potrebné ho z tejto funkcie odvolať, lebo by sa na jeho miesto nebolo najšlo schopnejšieho.

Rumuni v obci.

V aprili 1945 bola Červená armáda u nás vystriedaná rumunským vojskom. Sovietská armáda sa chystala na veľký obchvat a sústredila sa pri Starom Tekove, kde sa prebila cez Hron, ktorý Nemci tuho držali; potom mohutnou delostreleckou prípravou rozvrátila nemeckú obranu za Hronom a za necelý týždeň boli nemecké vojská mohutným náporom červeno-armejcov zahnané až ku Piešťanom, kde prekročili aj Váh. V území našej obce súčasne s červenou armádou u Starého Tekova, začali útok na nemecké pozície za Hronom Rumuni. Táto armáda však sa Sovietom nevyrovnala; mala horšie vedenie, bola horšie vystrojená a to sa prejavilo aj na výsledkoch. U nás robila nápor na Nemcov v úseku na Hornom Zámlyni, zvané „proti flajstru", ktorý úsek bol veľmi nešťastne volený, lebo Nemci boli tam pod niekoľkými môstkami cestnými a železničnými dokonale zabarikádovaní, len ústie hlavní im trčalo zpomedzi skál. Mimo toho je Hron tam tak blízko pri hradskej a trati, že dohodom ručného granátu bola zasažiteľná celá šírka Hrona. Na tomto mieste Rumuni útočili a bez prípravy terénu ťažšími zbraňami, hnali sa do istej záhuby.

Bojové akcie.

Sotva nasadli na východnej strane Hrona do lodiek a dostali sa od kraja na hlbinu, lebo Hron je tam veľmi hlboký, dohodom ručných granátov od Nemcov od železničnej trate, boli ich loďky rozbité, poprekacované a čo sa nepotopilo, na tom ľahko dokončili dielo zkazy blízke hlavne nemeckých guľometov a automatov. Takto ich prikaždom pokuse o útok veľa padlo a až neskoršie sa im podarilo vyššie cez plytkejšiu vodu v Hornej Sigiatke sa dostať do Sigeti, odkiaľ potom po sústredení vyrazili dopredu ďalej na západ. Ináč u tojto armády jak vojenská kázeň, tak aj vojenské sebavedomie bolo na mno-

ho nižšom stupni, ako to bolo vidieť u príslušníkov Červenej armády.

Nemci, domítení od Hrona na rýchly ústup, nestačili si pohrať ani tie najpotrebnejšie veci výzbroje a výstroja a mnoho toho pozanechávali hlavne v bunkeroch v bánskej doline. Keďže všetkého (hlavne šatstva) bol nedostatok, mnohí sa snažili takto lacno k niečomu prísť. Tak urobili aj niekoľkí naši občania a to Štefan Krištof v Závoze, Karol Lanko a Štefan Kasan z uličky. Dozvedeli sa, že v bunkeroch v banskej doline je to i to. Loďkou sa previezli cez Hron a smerovali cez Sigeť do bánskej doliny. Povojnové obete.
Tak cestou cez zamínovaní Sigeť stupil Štefan Krištof na nemecku nášlapovú mínu, ktorá mu pod kolenom odtrhla nohu; bol potom prevezený do nemocnice v Zlatých Moravciach, kde mu bola noha amputovaná. Žije však a je zamestnaný v Bratislave ako školník - domovník.

Aj keď dunenie kanónov a rachot pušiek a guľometov zatíchol, vojna mala dlhšie dozvuky a množstvo pozanechávaného streliva, zbraní, nevybuchnutých granátov, mín a mínové polia si vyžiadali ďalších obetí. Tak dňa 24. júna 1945 sa pri kompe dostal chlapcom do rúk nevybuchnutý granát cudzieho pôvodu a menej známeho tvaru; lebo najbežnejšie ich typy už títo chlapci poznali a mnohí ich vedeli aj rozoberať. Tento mal v rukách Jozef Janovský-Mikulášov a ako ním tĺkol o kameň, granát vybuchol a spomenutého 11 ročného chlapca zabil.

V deň ukončenia vojny, dňa 9. mája 1945, keď Hitlerove armády boli rozbité v samom Berline a museli prijať bezvýhradnú kapitulácia, vyzváňalo sa vo všetkých obciach a na všetkých zvonoch a ich hlas sa dlho a dlho rozliehal na všetky strany a oznamoval celému svetu, že zločinná a nenávidená vojna je ukončená a konečne že zase zavládol „Pokoj ľuďom dobrej vôle". Každý si hlboko a radostne vydýchol a ľud dal Deň víťazstva

sa do práce zahladiť stopy ničivej vojny, ktorá aj v našej obci vyhasila toľko životov a narobila toľko materiálnych škôd. Nebolo temer domu, ktorý by nebol dostal delostrelecké, alebo minometné zásahy, okná povybijané, strechy domov dotrhané alebo napochytre zalátané, aby voda netiekla do izieb a na múry, polia a zahrady rozryté exploziami granátov, stromy dotrhané od min a steny domov na mnohých miestach začadené od výbuchov tesne pod ne dopadnutých strel, vakovka orúcaná a od drobných črepín vyfíkaná ako by bola dostala tisíce guľometných zásahov. Chuti do práce bolo, ale horšie bolo s materiálom. Nebolo ani dosiek, ani tehly, ani škridly, ani vápna ani cementu a opravovalo sa tým, kto čo mal. Najväčšia mídza bola o škridlu; každému chybela a nikto jej nemal. Niet divu, že v snahe o zakrytie svojich domov zaútočilo sa na opustené a na ten čas nikým neobývané domy ako bola „Lesná správa", a „Schlesingerov dom a pajta", o ktorom sa rátalo, že ako žid zahynul niekde v koncentračnom tábore. Štát šiel občianstvu v ústrety čím mohol z miestnych zdrojov a našim občanom bola na opravu domov pridelená smreková gulatina „Pod chotárom". Každý látal a opravoval ako lastovičky, keď sa vrátia na jar do svojich hniezd. Deň za dňom plynul, každý deň sa niečo opravilo a stopy vojny sa pomaly zahladovali. Po nie dlhom čase bola na Hrone postavená aj nová kompa a začal sa pomaly normálny cestný ruch. Z Dolniakov sa pomaly výmenou začalo dovážať za drevo obilie, kukurica a všetko iné, lebo zásoby boli minuté a nová úroda bola ešte ďaleko.

Vzhľad obce.

Renovácia domov.

Na našich osloboditeľov ostali dlho vďačné spomienky. Spomínali na nich ti, ktorí boli oslobodení doma a ešte viac a vďačnejšie ti, ktorí boli nimi oslobodení z koncentračných táborov v Nemecku, alebo kde zo strachu pred nimi strážcovia táborov ušli a

a zajatcov ponechali svojmu osudu.

Naše občianstvo sa pustilo do rekonštrukčných prác plným prúdom a na každom úseku. Mnohí pracovali na rekonštrukcii železničnej trate, lebo jej mosty boli vyhodené do vzduchu, kolajnice pretrhané ekrazitovými náložkami a na mnohých miestach aj železničné podvaly - čepele - pražce presekané špeciálnymi ničiacimi plukami, takže dielo zkazy tu bolo prevedené najdokonalejšie. Roľníci odstraňovali z polí kusy a črepy z mín a granátov, zahrabávali nimi narobené jamy a zahrabávali zákopy a palebné postavenia.

Po prechode frontu bol utvorený aj Miestny národný výbor. MNV.
Za jeho predsedu bol zvolený s. Michal Šimkovič - mladší, za podpredsedu Pavel Škvarka starší a za tajomníka Jozef Šimkovič starší. Prvý Miestny národný výbor tvorili ďalej títo členovia: Mikuláš Janovský, Štefan Peťko-Jánov, František Peťko, František Gaží z ulice, Tobias Gaží, Jozef Vlčko, Šimkovič Michal st., František Šimkovič, Jan Lanko, Jozef Elias, František Gaží - v potoku, Jozef Halgaš, Štefan Galbavý, Peter Volentier, Jozef Škvarka a Jozef Lanko.

Ľud peňazí mal ale nebolo čo za ne kúpiť a nebolo toho najhlavnejšieho, potravín, obuvi, šatstva. Na všetko toto boli poukazy Deľba
a rozdeloval ich Miestny národný výbor. Presných smerníc nebolo, život. potrieb
kto to má dostať a záležalo to od uváženia MNV. Tu sa mnohí súdruhovia, ktorí to rozdelovali, alebo mali do toho slovo, že sa nechali strhnúť funkcionármi Demokratickej strany a tak sa často stávalo, že tieto veci dostali ľudia lepšie situovaní, ktorí však vedeli dobre stenať a predstierať nedostatok a biedu a skutočná dedinská chudoba ostala odstrčenou. Tak sa začali čím diaľ tým viac ozývať hlasy proti Miestnemu národnému výboru a jeho nešvárom. Týmto sa vyvinula taká situácia, že MNV strácal vážnosť a dôveru občianstva a museli sa previesť nové voľby do MNV.

Voľby. Voľby sa prevádzali v národnej škole. Najprv boli zvolení členovia pléna a potom títo volili predsedu MNV. Boj sa prevádzal o predsedu a to medzi Demokratickou a Komunistickou stranou. Demokratická strana kandidovala na miesto predsedu Jozefa Halgaša a Komunistická strana Mikuláša Janovského, maloroľníka. Hlasovanie bolo tajné a obaja kandidáti dostali rovnaký počet hlasov; neviedli sa teda dohodnúť, ktorý má byť predsedom. Napokon sa dohodli tak, že najstarší z prítomných členov pléna bude ťahať lístky, a ktorého meno vytiahne, ten bude predsedom MNV. Los ťahal Michal Šimkovič starší a vytiahol meno kandidáta Demokratickej strany Jozefa Halgaša. Tak sa predsedom miestneho národného výboru stal Jozef Halgaš. Členovia pléna boli títo občania: s. František Šimkovič, s. Mikuláš Janovský, s. Tobiáš Gaži, s. František Homola, s. Jozef Vlčko, s. František Petko, s. František Greguš, s. Jozef Škvarka, s. Štefan Petko, Jozef Elias, František Gaži-v potoku, Peter Volentier, Ignác Brieška, Ľanko Jozef a Pavel Škvarka-Pavlov.

Polit. boj.

Voľby 1946: Čas plynul ako voda. Prišiel rok 1946. Chystali sa voľby do Ústavodarného národného zhromaždenia. Všetky strany zvádzali ľudový boj o voličov. V našej obci boli utvorené: Komunistická strana, Demokratická strana, Sociálne-demokratická strana a Národne-socialistická strana.

V tomto predvolebnom boji zavítal do našej obce vzácny hosť. Bol to poslanec Komunistickej strany Karol Bacílek. Na priestranstve „Pri Sv. Jánku" bolo usporiadané zhromaždenie občanov. No-demokrati sa na toto nechceli dívať a zvolali ako „buc zhromaždenie" do školy. Reakcia cestou týchto zapúšťala aj v našej obci silné korene a hnala tak sebou aj miestny proletariát. Tak sa stalo, že ľudia ako išli z kostola, zúčastnili sa vo veľmi malom počte na tomto zhromaždení Komunistickej strany, a viac sa zúčastnili

K. Bacílek v obci.

na zhromaždení Demokratickej strany i zvlášť, keď boli udajne na to upomenutí aj miestnym r.k. farárom. Čím kratší bol čas ku dňu volieb, tým viac sa vyostroval volebný boj. Každá strana slúbovala, čo len mohla, aby získala čím viac hlasov pre seba. Demokrati zameriavali svoj bojhlavne proti komunistom, lebo v nich videli najväčšie nebezpečie na oslabenie svojej siły, čo do počtu predpokladaných hlasov. No, - aj proti všetkým predvolebným ohováračkám a výmyslom vedela Komunistická strana získať dôveru veľkej časti občianstva. V týchto miestnych voľbách získala Demokratická strana len o 80 hlasov viac ako komunisti. Voľby sa konali naraz na celom území republiky a v našej obci zúčastnilo sa ich celkom 812 voličov.

Jednotlivé strany dostali v našej obci po toľkoto hlasov:

Demokratická strana dostala	428 hlasov,
Komunistická " "	348 - " -
Sociálne- demokratická "	20 - " -
Národne- socialistická - " -	16 - " -
Spolu:	812 hlasov.

Hlasovania sa nezdržal nikto. Takto demokrati získali v obci 10 mandátov a komunisti 8 mandátov. Výsledok volieb.

Komunistická strana sa vždy starala o záujmy ľudu a zveľadenie obce, zatiaľ čo demokratickí funkcionári sa starali viac o vlastné veci a zisky než o potreby chudoby a o prospech celej obce. Snahou buržoáznych strán bolo dostať Republiku na tú cestu, kam ju zaviedla sociálna demokracia v roku 1920. Márne sa snažili komunisti v miestnom národnom výbore o zlepšenie životných a sociálnych potrieb občianstva a o zveľadenie obce, vždy boli demokratickou, čo aj len jednohlasovou väčšinou, ale predsa len väčšinou, - prehlasovaní, a vec ostala vždy na starom a neurobilo a nepodniklo sa nič, hoci možnosti boli, len bolo treba za tým chodiť, ako to najlepšie videť na

susednej aj počtne aj hospodársky slabšej obci Brehy, ktorá v tom čase postavila most cez Hron, získala budovu a zariadenie pre detskú opatrovňu, rozhlas, reguláciu potoka atp. a u nás nič. Hlavné nebezpečie videli demokrati v komunistoch, a keďže boli dlá výsledku volieb niečo silnejší, cítili sa na koni a postupne prikročovali ku rôznym opatreniam voči Komunistickej strane. Tak jej začali zakazovať schôdze. Žijin obecný zriadenec slávnostne vyhlasoval bubnom po obci schôdzky Demokratickej strany, alebo akékoľvek iné jej podujatie a komunisti sa mali a mohli schádzať len tak, že si to osobne z nás do nás oznámili a sa upovedomili.

Návrat vojakov zo zajatia:

Dňa 19. mája 1945, začali sa vracať do obce prví občania, ktorí po potlačení Slovenského národného povstania sa dostali do koncentračných a zajateckých táborov v Nemecku. Vlaky premávali len niekam a každý cestoval ako mohol; pešo, vozom autom, alebo sa nalepil na čokoľvek, len aby sa čím skôr dostal domov. Jedni, ktorým šťastie lepšie poslúžilo a mali lepšie podmienky v zajatí, sa vrátili skôr a v dobrom zdravotnom stave, iní, ktorí hladovali viac, prišli vyhladovaní, vyčerpaní, vychudnutí a so zdravím podlomeným do smrti, alebo na dlhú dobu. Nevrátili sa dvaja a to František Potocký - za kostolom, ktorý umrel na vyčerpanie hladom v koncentráku a Jakub Gaži, ktorý zahynul pri návrate zo zajatia. Podľa údajov občana Jozefa Gáborského, bolo miesto, kade išli silne bombardované a Gaži asi sa stal obeťou takéhoto leteckého útoku.

Návrat zo zajatia.

Jakub Gaži.

Život pomaly sa rozbiehal normálnym tempom. Každý sa zaradil do pracovného procesu, kam alebo kam. Tak prešla prvá slobodná žatva, jaseň, čas plynul ako voda a na prežité hrôzy zo-

stali len spomienky a to spomienky ťažké a bolavé. Pri nich sa nám vždy vynorili predstavy tých, ktorí nám slobodu priniesli a zvlášť tých, ktorí za ňu položili životy a viac sa už nevrátili k svojim blízkym a milým; zomreli, aby sme my mohli žiť a slobodne budovať lepšiu budúcnosť.

Na večnú pamiatku tým, ktorí za nás položili životy, bol pri soche Svätého Jána, postavený „Pomník padlým". Ešte prv, lesne po fronte, bol na tom mieste zriadený malý cintorín, kde boli pochované telá 7 červenoarmejcov, ktorí padli v našom území. Občania, z ktorých mnohí osobne poznali tých, ktorí tam boli pochovaní, nasadili na ich hroby kvetov a hroby starostlivo opatrovali. Pri kostole, - pri kríži, - boli pochovaní 2 rumunskí dôstojníci a na cintoríne ďalší 24 rumunskí vojaci, čo na území našej obce padli. Aj tieto hroby boli tak isto starostlivo opatrované a vyzdobené. My, ktorí sme ostali živí, sme im z vďačnosti upravovali miesta ich večného odpočinku a pri každej spomienke na nich sme im slúbovali, že urobíme všetko, aby sa hrôzy vojny nikdy viac neopakovali, aby už ani jeden život nemusel vyhasnúť pre zisky kapitalistov. Pomník padlým.

Prichádzali sme ďalej do normálneho životného tempa. Peňazí bolo, ale mnohých veci, hlavne textilu, obuvi, a potravín nebolo ešte toľko, ako vyžadovala spotreba a doplnenie normálneho stavu. V dôsledku toho, že dopyt tohoto materiálu bol väčší, než bola možnosť vojnou poškodenej produkcie, začalo sa prehražovanie tovaru a tým z Nehodnotenie kupnej sily meny. Preto museli byť včas urobené určité menové opatrenia, aby sa množstvo peňazí z obehu stiahlo a znemožnilo sa ponúkať a platiť nehorázne sumy a ceny. Preto v novembri 1945 boli peniaze okolkované; peniaze bez kolka už viac neboli obeživom, na osobu sa zamenilo 500 Kčs neokolkovaných peňazí za okolkované a ostatné peniaze každý mal uložiť na „viazaný vklad". Tieto peniaze ostali naďalej jeho vlastníctvom, ale sa mu uvoľ- Výmena peňazí:

nilo z nich len výnimočne na mimoriadne výdavky, ako choroba, úmrtie člena rodiny, svadba, nutná oprava domu a to len na žiadosť, ktorej pravdivosť bola overená od miestneho nár. výboru.

Čierny obchod: Tým, že vojnou bolo mnoho tovární poškodených, neboli upravené medzištátne obchodné pomery, nebolo potrebných surovín, vznikal v niektorých článkoch nedostatok. Toho využili rôzni špekulanti, čo najviac obchodníci, alebo bývalí obchodníci, alebo inak svetom zbehlí ľudia, ktorí vedeli, čo sa kde vyrába, šli za tovarom až na miesto výroby, za mimoriadnu odmenu (hlavne v naturáliach - mníka, masť slanina) vykúpili a vylákali od skladníkov všetok tovar, takže tento nešiel normálnou cestou cez veľkoa maloobchod do rúk spotrebiteľa, ale ostával v rukách týchto špekulantov. Títo, keď videli, že po tovare je dopyt a nieto ho, pýtali koľko chceli a kto chcel mať, musel dať. Tak vznikol čierny obchod a jeho článkami stali sa hneď po fronte hlavne cigarety a liehoviny. Veď lepšia cigareta („lipa") stála takto 10-15 Kčs a chudák - náruživý fajčiar, platil, aj keď by mu na iné nebolo ostalo. Jeden q obilia takto stál 3.000 Kčs aj viac a mika 40-50 Kčs 1 kg. Tak sa začali ukazovať všetky nevýhody niekdajšieho voľného obchodu a podnikania. Aj keď komunisti presadili vo vláde poštátnenie väčšej čiastky výrobných prostriedkov, bánk a energetického priemyslu, starý buržoázny systém nechcel nahliadnúť a uznať vady svojho podnikania a u nás na Slovensku hlavne cestou Demokratickej strany usiloval sa o udržanie systému „po starom" a hatil dôsledné prevedenie distribúcie na osobu, ako to bolo už zavedené v mnohých veciach v Čechách. No - nedarilo sa im to, lebo mali proti sebe silnú a v bojoch zocelenú Komunistickú stranu na čele so súdruhom Klementom Gottwaldom. V každú vec sa prevádzal parlamentný boj. Buržoázne strany dobre vedeli a videli, že silnejúca Komunistická strana raz odzvoní navždy ich

Čierny obchod.

pánstvu, a spoločne hamovali všetko, čo komunisti podnikali. Tak bol Komunistickou stranou v parlamente presadený a schválený „Dvojročný plán obnovy", ktorého úlohou bolo zahľadiť stopy vojny a priviesť naše hospodárstvo na úroveň pred vojnou. Deň za dňom sa obnovovali a púšťali do prevádzky nové a nové továrne a článkov demej potreby pomaly pribúdalo. Zavádzala sa distribúcia najpotrebnejších tovarov, aby každý dostal za štátom stanovení cenu aspoň toľko, koľko sme na ten čas boli schopní vyprodukovať, a aby jedni nemali všetko a druhí nič, len zato, že nemali toľko peňazí. Nebolo potreba špekulantov, lebo každý mohol ísť pracovať, zarobiť si na slušné živobytie. Tým, že bol na potraviny, obuv, textil, trafiku a ešte niektoré iné veci zavedený lístkový systém, dostal čierny obchod smrteľní ranu, lebo každý dostal to, čo a koľko mal lístkov a nehorázne sumy nechcel nikto preplácať. Prichytené vyskytnuté prípady čierneho obchodu a sabotérskeho shromažďovania zásob boli čím dial prísnejšie trestané, a bolo ho čím ďalej menej; hoci kapitalove silnejší špekulanti sa nevzdávali a nazhromažďovali často kdekade v pivniciach a skladoch neuveriteľné množstva tovaru. Za odmenu dostalo sa im nielen zhabania tovaru a peňažitej pokuty, ale vo viac prípadoch, hlavne kde sa tovar zničil a bol tak z verejnej spotreby zlomyseľne ukradnutý, dostali aj právo na niekoľkoročnú „rekreáciu" v mítených pracovných táboroch, aby robili osožnejšie veci, ako ničenie produktov, o ktoré bola múdza a len pre ich chorobné sklony a zlomyseľnosť museli sa zničiť, hoci by ich často ťažko pracujúci, chorí, alebo deti boli potrebovali.

Polit. boj.

Rádom Slovenského národného povstania boli z tunajšej obce vyznamenaní títo bojovníci: Jozef Vlčko II. a III. triedou, Štefan Švarnal III. triedou, Ignác Horniak, Štefan Horniak a Ladislav Kráľ II. a III. triedou, Anton Galbavý, Ján Škvarka - v urbáre, Jozef Makovický, Tobiaš Gaži, František Nemec, Ján Šimkovič III. triedou,

Vojenské vyznamenania.

Sovietskými rádmi a medajlami boli vyznamenaní: Pavel Petko a Ladislav Volentier, ktorí bojovali so sovietskou armádou.

Vyplácanie vojnových škôd:

Vojnové škody.

Počas prechodu frontu bol nepriateľskou paľbou zapálený a zhorel dom Pavlovi Rybárovi a Michalovi Krištofovi (za kostolom); podobne zhorela aj stodola Štefanovi Gažímu (za kostolom) a menšiu-väčšiu škodu mal temer každý občan. Dekrétom prezidenta Republiky č. 54/1945 Sb. z. bolo zavedené vyplácanie vojnových škôd. V smysle toho sa škoda zaplatila tomu, komu na pr. vojnové akcie zničili budovu atp., alebo kto dopomohol dodávkou akýchkoľvek potrieb bojujúcej-víťaznej armáde dopomáhajúcich k víťaznému ukončeniu vojny. Titulom prvého bolo vyplatené Pavlovi Rybárovi 10.000·- Kčs, Michalovi Krištofovi 10.000·- Kčs, Štefanovi Gažímu (za kostolom) 6.000·- Kčs a Jánovi Gažímu 4.000·- Kčs. Titulom vojnových dodávok sa v tunajšej obci nároky neuplatňovali, hoci mnohí sa rozdelili s armádou aj o to posledné. Čo sa dalo, dalo sa „z dobrého srdca" a nik za to peniaze nepožadoval. Celkove proti iným obciam bolo na vojnové škody pre tunajšiu obec a občanov vyplatené nepomerne málo a pravdepodobne táto kapitola v našej obci skrýva v sebe nejaké záhady a nevyjasnenia.

Sťahovanie Nemcov a Maďarov; dosídlovanie pohraničia.

Odsun Nemcov.

Z územia Slovenska pred frontovou líniou ustúpili temer všetci Nemci (a to jak kremnickí, tak veľkopolskí, handlovskí aj spiřskí) ako aj značná časť Maďarov, ktorí mali proti novému, alebo slovenskému živlu niečo „na rováši", na územie terajšieho Rakúska a Nemecka; a ostatní, - cudzej národnosti, proti ktorým bolo z tohoto hľadiska námietok, boli medzištátnou dohodou a to Nemci z Čiech a Moravy do Nemecka a Maďari, alebo pomaďarčení z južného Slovenska na územie Maďarska. Či toto presídlovanie, aspoň z územia južného Slovenska, ako akcia čiste národnostného rázu,

ktorá v dobe národnostnej tolerancie a proletárskeho internacionalizmu bola prospešná, ukázalo sa až neskoršie. Stalo sa totiž často, že z územia Slovenska bol často vyberaný ako Maďar do Maďarska občan, ktorý dobre hovoril jak maďarsky tak slovenský a vedel často v II. alebo v III. generácii dokázať svoj slovenský pôvod, ako často aj čisto slovenské meno, ale mal proti nemu niečo nejaký funkcionár z obce, ktorý trebars len na krátko alebo len veľmi krátko sa vynoril nad hladinu politickej moci a slávy, a na miesto toholo bol na územie Slovenska z Maďarska dovezený občan, ktorý slovensky ani nevedel, bol len zlákaný službami a služobnými hospodárskymi výhodami na tunajšie územie, lebo komisia, ktorá prevádzala nábor v Maďarsku, mala platené odjaine „od kusa." To vidieť najlepšie dľa toho, že mnohí z týchto sa dodnes slovensky nenaučili, ani sa nesnažia, a hovoria maďarsky.

Iná bola táto akcia na území Čiech a Moravy, odkiaľ boli Nemci, - až na malé výnimky (kto bol za Hitlera prenasledovaný, alebo bol známy ako starý komunista a odporca fašizmu) vyvezení do Nemecka. Keďže ich bolo okolo 3 miliónov, české pohraničie ostalo takmer ľudoprázdne. Na ich miesta sa prevádzalo dosídlenie, lebo na mnohých miestach ostali takto opustené celé hospodárstva s celým bytovým a hospodárskym živým a mŕtvym inventárom a bolo treba im rýchle dať nových vlastníkov. Každý, ktorý sa prihlásil, dostal do držby celé toto hospodárstvo a mohol si ho neskoršie v mesačných splátkach výhodne odkúpiť a dostať do poručensko-úžitkového vlastníctva. Z tunajšej obce odišli takto do pohraničia Vincent Dupaj, Imrich Švec, Ladislav Volentier s otcom Jozefom a švagrom Jozefom Homolom - „zo zárovňa". Týmto sa však práca v poľnohospodárstve nepáčila a po nie dlhom čase sa vrátili domov. Preto že v Čechách bolo viac tovární, hlavne textilných, kde sa javila lepšia možnosť zárobku a obstarávania textilu, ktorého tu bol nedostatok, začalo odchádzať z tunajšej obce veľa občanov do

Brezničania v pohraničí.

Čiech; hlavne dievčatá, ktorým sa jednalo hlavne o textil. Mnohí z nich sa po čase vrátili, iní sa tam usídlili natrvalo a to či už priženili, alebo povydávali a tak pomaly priepasť, kedysi u nás prehlbovaná starou generáciou z nenávisti národnostnej a politickej, mizne, lebo každý, kto tam bol vidí, že všade sú dobrí a menej dobrí ľudia, ako aj my, a u nás a národnostné štvanice robili čoviac páni, aby mali chudobu rozoštvaní a rozdelení proti sebe a na strany, a ťažili z nej.

Lesné spoločenstvo.

Lesné spoločenstvo.

Lesná pôda v našej obci patrila prevážne bansko-bystrickému biskupstvu a len menšia jej čiastka patrila „Urbáru" a „Zemänom". Pretože aj pasienky patrili temer celé biskupstvu, alebo urbariátu, tunajší občania sa usilovali dávno dostať odkúpiť čiastku biskupského lesa, ako sa to robilo aj inde, na ktorej by si mohli urobiť pasienky, alebo lúky, a získať takto viac krmiva pre dobytok, lebo takých, čo si nechová aspoň 1 kravičku, keď aj často pre ňu krmu dokupuje, je málo. Tak sa im podarilo už koncom prvej republiky odkúpiť kus lesa za Petovým, Benišovie dolinu, Dolné Jasenie a Pod Novákovskou cestou, kde bolo viac lúčnatých miest alebo ešte nízky a nesúvislý mladý lesný porast. Po prevrate občania toto prerobili na lúky a tak získali-aj keď po namáhavej práci (vytínanie krúžin, vykopanie koreňov, prekopanie a vynosenie skál) dobré horské lúky, ktoré popodsievali ďatelinou a inými dlhodobými ušlachtilejšími trávinami, ktoré ako nová pôda dávajú dobré krmivo. Tieto čiastky sa dnes volajú „Prídely" a dopomáhajú mnohým chudobnejším uživiť dobytok a chudoba je rada, že sa jej podarilo aspoň niečo dostať z pánskeho, na ktorom storočia robievala.

Poštátnením výrobných prostriedkov sa politika u nás začala čím dial' tým viac orientovať na východ. Podľa toho sa jak v továrňach, tak aj v poľnohospodárstve začala drina prenášať na stroje a na akékoľvek priemyselné zariadenia, aby sa urobilo a vyrobilo viac, rýchlejšie, lepšie a lacnejšie. Sovietsky sväz nám v tomto podal pomocnú ruku jak vo výrobe poľnohospodárskych strojov, ktorých výroba nestačila, alebo sa u nás ešte vôbec nevyrábali. Tak sa začali aj v našej obci objavovať nové sejačky, kosačky, hrabačky a aj traktory, ktoré mali roľníkom pomôcť v ich namáhavej a úmornej práci a mali prácu urýchliť a aj skvalitniť. Roľníctvo dýchalo si už nepomerne voľnejšie a ľahšie. Zatialčo v predošlých časoch by bol na prstoch spočítal domácnosti, ktoré negniavila dlžoba, či už v bankách alebo u súkromníkov, drelo sa stále len na úroky a istina ostávala. Toto ležalo ako odveká kliatba na pleciach tunajšieho občianstva a tento svoj žiaľ zalieval chudák počínajúc narodením dieťaťa - krštenie - nahováračky - konačky - svadba, nové krštenia až hrob a pohrabný „kar" vždy len pálevým; veď krčmár - žid dal na prosbu aj na úver, ale pilo sa temer vždy len za požičané, čo sa potom dlho-ťažko a krvopotne splácalo až do smrti, často až potomci po nej. Tesne pred vojnou a po nej, kedy peňazí bolo nepomerne viac než bývavalo, podarilo sa temer každému zbaviť sa dlžôb, lebo koruna i keď skutočne bola bežnou kupnou silou znehodnotená, úradne znehodnotená nebola a platila za korunu pred vojnou; takto sa dlžoby vyplatili nepomerne snadnejšie.

Industrializácia

Finančné pomery občianstva.

Vláda išla v ústrety roľníctvu tým, že im poskytovala úver na zakúpenie týchto hospodárskych strojov, alebo ich mohli nakupovať so štátnou subvenciou. Keďže neskoršie sa ukázalo, že mnohí

z roľníkov, a to či už tí, čo mali tieto mechanizačné prostriedky zadovážené pro, alebo teraz v spomenutej zvýhodnenej akcii, neužívali tohoto zariadenia ako bolo pomocnou akciou vlády predpokladané a boli hlavnou kontrou k socializácii poľnohospodárskej výroby namierenym plánom vlády, bola vláda mítená osobitným nariadením umožniť, aby od týchto jednotlivcov mohli byť tieto mechanizačné prostriedky ako mláťačky, traktory atp. vykúpené pre socialistický sektor poľnohospodárstva, pre Jednotné roľnícke družstvá a pre traktorové stanice. Akcia vyvolala u postihnutých veľa nevôle a mnoho horkej krvi, ale podľa prislovia, že „čas všetko preboli a vylieči" aj táto vec pomaly prešla do zabudnutia a nový život si vymítil nový život aj v poľnohospodárstve. Na mláťačkách, ktoré v našej obci boli vykúpené formálne pre JRD chodia mlátiť ich stari vlastníci, stroje sú u nich aj v opatere a úschove a počas výkonu sú títo platení ako zamestnanci JRD. Traktory boli vykúpené pre traktorové stanice a mimo pôdy tunajšieho Jednotného roľníckeho družstva, pooralo sa na nich aj mnohým súkromným roľníkom a odvozilo sa celé vagóny hnoja - ba celé vlaky - dľa váhy nákladu - hlavne na vzdialenejšie miesta, ako sú Rybáre, alebo pre stúpanie ťažšie prístupné, ako sú najvzdialenejšie čiastky „horného poľa", čo všetko je vzdialenosť 4-7 km, kde by sa na kravičkách obišlo veľmi neskoro a tieto umordované by ztratili viac mlieka než je furmanka hodná. Preto v dobe orby, vozenia hnojov, siatby a žatvy nieto dňa, kedy by sa v obci neozýval hlas alebo i viac hlasov traktorov. Tým sa práca uvýchluje, hlboká a ťažká orba, kde by sa dobytok zolášť namáhal sa prevedie strojom, čím sa zvyšuje výnos pôdy po hlbokej orbe, ušetrí sa dobytok, zvýši alebo uchová sa dojivosť a celkove dosiahne toho, čoho mechanizáciou bolo predpokladané.

Nákup a výkup hosp. strojov.

Naše lesy.

Počas vojenského nemeckého ťaženia proti Zväzu Sovietskych Socialistických republík, stúpal dopyt po výrobkoch zo dreva. V katastrálnom území našej obce nachodili sa krásne listnové lesy, z ktorých sa od prvej svetovej vojny ťažilo obrovské množstvo prvotriedneho bukového a niečo aj dubového dreva. Jedľové hory boli „panské," totiž biskupské a na pánov chudoba vždy robila, máš ľud mal vkrivi vžité, že vziať si z tohoto panského nie je ani z hľadiska náboženského hriechom, ani nejakou škvrnou spoločenskej cti, alebo charakteru, a teda-naši ľudia drevo z panskej hory podľa možnosti a vhodnej príležitosti od nepamäti brávali - kradli - vŕtkali. Nikto za to nebol pred druhým menej cenným, alebo spoveržovaným; najviac ak si závideli, že druhý vládal odniesť - odvliecť viac, ako on. Je tu asi ešte stopa z dôb poddanských, kde podľa slov básne Ivana Krasku „Obrok" „ťažko zhynúť obrokovi, dokiaľ ponuku nevykona". Ponúkli sa aspoň na tých horách, kde ich dedovia - od niekdajších „Dočiarov" ešte všetkých ďalších, ktorí hlavne panstva mali od Bystrickom skej kapituly v užívaní, oreli a umierali. Ďalej k tomuto sedzovaniu dreva v panskej hore prispelo značne tiež to, že po prvej svetovej vojne, keď sa hlavne biskupské hory dávali do predaja v kancelárii biskupského správcu vo Sv. Kríži nad Hronom, chceli ich kúpiť a zúčastnili sa licitácie aj bohatší občania. Znamenitosťou fy „Pelo", Žilové Slovenca, vyčkával od nich takýsi Pelčho „poskok", ktorého naši nepoznali, čo mienia za kubík takého dreva dať, na to sa urobila tajná ponuka v uzavretých obálkach, Pelo sľúbil o pár halierov viac, než sa cestou svojho obchodného špiona od našich dozvedel a toto sa stalo platnou najvyššou ponukou a skutočná licitácia a možnosť dať viac, ako sa v licitáciách nadhadzovaním vyššia cena dosahuje, prevedená nebola. Tak Pelo dostal celé naše hory do predaja asi za 9 Kčs 1 kubík krásneho bukového a iného dreva a na dobu 20 rokov, vôľou rúbať

Naše hory.

„Za Pelo"

sa majúce drevo, bolo jeho. Tunajší občania ho aj v hore spracovali, -

Život „drevotárov".

chudobnejší - drevorúbači ručnú robotu, pílenia siahovice, výrohy bahrov, špic, -ojí, klátov guľatiny pre píly a iné užitkové upotrebenie, povozníci ho zase odvozili až do skladu buď vo Sv. Beňadiku, alebo do novozriadeného breznického skladu, kde južne od terajšej našej stanice bola vybudovaná aj železničná vlečka; iní naši občania ho zase naložili do vagónov a majiteľ fy Albert Petö, bez toho, že by bol drevo videl, sa ho dotkol, alebo aspoň v práci pri ňom prstom pohol, zhraboval ťažké tisíce - ba miliony z mozolov našej chudoby. Nie raz sa im kde-tu podarilo nahliadnúť do účtov a videli, jak mizerne sú platení za drinu či už ručnú, alebo povozníčku a jaké sumy plynú do pokladne firmy bez námahy. Boli celé desiatky, či drevorúbačov, alebo viac ešte povozníkom, ktorý bol trvalým furmanom firmy; od svitu do mraku drel po zlých a neudržovaných cestách, koníky, ktoré kúpil na pôžičku - po horách zase zodrab, pro než by bol vládal dlžnu istinu splatiť a ak koník „pošiel", na druhého sa zase len požičalo, lebo z biedneho zárobku stačilo ťažko na to najstriednejšie živolytie a tak základný rodinný majetok upadal, každých pár rokov ubudla roličká - dve a chudák na starosť ostal na mizine. To bolo výslužné a penzia od firmy, ktorej celý mužný - mladý vek drel. Takto bedár zo svojej biedy len hľadel na blahobyt pánov, videl, že „Nad Dunajom (rozumej hocikde u pánov, na ktorých robil) strmia paláce z mojej krvi a z môjho potu", ako hovorí Bezručova revolučná báseň. Keď si pomúcť nemohol, v bezmocnej zlobe aspoň zatínal päste „Veď si ja to aspoň v niečom vynahradím" a preto bez výčitiek svedomia bral z tohoto pánskeho, či haluz na pleci na okúrenie, či siahovice do voza na predaj splatiť banke alebo Feldmannovi úroky, ktorú dlžobu nadobul pri hore, alebo bukaduba na bahry - ojá - špice, doviezť si za ne obroku pre zmordova-

Pomsta „pánom".

a v hore strhané koníky. Takto sa u nás teda drevo hralo z hory od nepamäti, cez prvú Republiku, a tak isto aj cez údobie „Slovenského štátu". Zvlášť v tejto dobe malo drevo dobrý kurz a minulo sa všetko. Je samozrejmé, že viac tohoto dorobil ten, kto mal svoj záprah. Týmto istým spôsobom sa postupovalo aj po vslobodení a tým viac, že niektorí a to aj známejší „priatelia" budúceho komunizmu si budúcnosť vysvetlovali tak, že si z verejných-štátnych zásob (teda aj dreva z hory) nalerie toľko, koľko mu bude; či už pre súkromnú potrebu, alebo na bežný predaj-potrebné. Viedla ich k tomu povojnová núdza a možnosť lepšie zarobiť. Tak z dreva nakradnutého v noci, robila sa cez deň siahovica, týky do vinic, špice, bahry, ojá a ďalšie druhy kolárskeho užitkového dreva. Toto po vojne dosiahlo takého rozsahu, že nestačili horári, často ani NB, museli sa robiť prehliadky po dvoroch, ale vždy sa našiel protilick a hralo sa ďalej. Tak miesto bývalých židovských firiem, ktoré sa v tomto okolí špecializovali na obchod drevom, vznikli miestni obchodníci, ktorí už tento tovar chodievali predávať na vozoch na južné Slovensko a odbytištia dobre poznali a časom a príležitostne nadviazali styk s jedincami a firmami, ktoré tento tovar odosielali ďalej do zahraničia, hlavne Švajciarska a Nemecka. Takýmito obchodníkmi boli z tunajšej obce Jozef Elias-Štefanov, Abel Brieška, Jozef Halgaš a Štefan Škvarka-Palovie. Hlavne Jozef Elias prevádzal tento obchod-priekup vo väčšom rozsahu; poslední dvaja menej; vlastne začali len ku koncu. Že zisky z toho boli pekné, bolo vidieť na ich hospodárskom vzraste; kupovali sa traktory, motorky a iné stroje, hlavne pre hospodárstvo. Prvým dvom sa v obchode viac darilo a zo zisku v ňom, ako aj čiastočne z predaja čiastky vlastných nemovitostí na Breznici, pokúpili si v okolí Levic

Ničenie hôr.

Domáci obchodníci drevom.

pekné hospodárstva.

Takto sa hospodárilo s našou vzácnou zahraničnou valutou - drevom temer všade. Bolo zrejmé, že ak chce Strana a vláda po poštátnení výrobných prostriedkov mať kontrólu a istú ruku aj nad zásobárňami surovinami pre tieto výrobné prostriedky - továrne, musí sa prikročiť aj k poštátneniu týchto, aby prísun surovín bol v súlade s plánovanou spotrebou v továrňach a iných odbytištiach. Tak boli poštátnené aj bývalé církevné majetky a lesy. V obci sa to nejak zvlášť zpočiatku ani necítilo, lebo správa - personál a iné, mimo úradného titulu vlastníka, sa navonok nezmenilo. Ale, ako sme sa vzdialovali od povojnového rozháraného stavu, tým zodňa na deň sa pomaly, ale isto zosilovala moc zákona a nariadení a pokutami a vyhláškami sa toto neziadúcne šafárenie v lesnom hospodárstve začalo priťahovať. Ľudia, keď videli, že to ani nadlho ísť nemôže, chytali sa viac práce v továrňach a iných podnikoch stáleho zamestnania a tak aj krádeže aj ničenie hôr a teda aj obchodovanie s drevom pomaly zanikalo. Obchodníci chytili sa inej roboty, lebo povolenia na tento obchod ako nepotrebné - neziadúcne a pomaly už aj bezpredmetné boli odňaté, - vrátené na ONV v Novej Bani.

Štátna ochrana lesov.

Odsunom Nemcov z českého pohraničia, ostalo v Čechách značné množstvo pohraničných podnikov, v tomto - temer ľuduprázdnom území - opustených - bez pracovných síl a v smysle vládneho programu sprienmyseľnenia Slovenska, bola čiastka z nich premiestnená na Slovensko. Tým továrenský živel vzrástol a pre jeho plynulé zásobenie hlavne potravinami, prejavila sa naliehavá potreba dokončenia riadeného hospodárstva aj na území Slovenska - ako to už pro bolo zavedené v Čechách a to väčšina opatrení ešte „za Nemcov", aby sa už aj u nás skoncovalo s čiernym obchodom a

to hlavne u mlieka, masla, syra, vajec, čiastočne aj zeleniny a ovocia. Výhoda, že nemusí chodiť s každou troškou na trh, kde „zabilá" najmenej pol dňa; predala - nepredala, často musela dať za to, čo jej kto dával a nieraz doniesla aj domov -, sa im v porovnaní za pár korunniek, čo mohla utržiť na čiernom trhu viac, - nepozdávala a nové poriadky - odovzdávať dľa predpisu podľa množstva pôdy - sa pomaly - ťažko a často s nevôľou prevádzali do života; hlavne preto, že za úradné odovzdávky sa platilo menej, ako bola kde-tu možnosť predaja na čiernom trhu. Keď v obci bolu zriadená „Zberňa mlieka", začalo sa odovzdávať v poriadku a pekne. Ale, ako sa hovorí „Čert nespí" a začalo sa pomaly špekulovať aj tu. Jedni snáď zo zásadného nepriateľského postoja voči odovzdávkam vôbec, iní zo snahy zbaviť sa ich čím skôr, začali mlieko riediť vodou a narobili z jedného litra aj 2 - alebo tri. Už, keď výkupný podnik bol mítený zaviesť kontrólu mlieka zisťovaním tukovosti, čo sa prevádzalo občasným - nepravidelným odňatím trošky z doneseného mlieka. Táto sa potom posielala na zistenie tukovosti do Zvolena. Často tieto „lepšie" striehli poza brány a dozvedali sa od tých, čo už boli zaniesť, či je tam nejaká kontróla a podľa toho „krstili", alebo nie. Našli sa udajne aj také, čo zriedené mlieko hustili mníkou, len smola bola v tom, že na spodku nádoby jej často ostal mníkový - cestový úsad, ktorý ju zradil a vyplatené dostala len za priemernú tukovosť v mesiaci a podľa vody sa jej odpočítalo aj z plnenia kontingentu. Nenašpekulovalo sa teda nič a pomaly všetky prišli, alebo prídu na to, že musia odovzdávať len čisté mlieko. Bola to aj nesvedomitosť k robotníkom, mestským deťom, chorým v nemocniciach a ich synom v kasárňach, ktorí mali tuto

Zber mlieka.

Kontróla dodávok.

vodu dostávať a od nej prípadne čakať vrátenie zrateného zdravia. No, ako všetky obtiaže pri zavádzaní nových vecí, liečí sa pomaly aj toto, a prípady švindlovania mlieka, ako aj odovzdávanie starých vajec mizní, lebo aj tieto sa pri odovzdávaní presviecujú a „dobrá duša" je zahambená hneď pri koreni zla.

Dvojročný hospodársky plán obnovy:

Dvojročný plán.

Na zahladenie stôp vojny u uvedenie priemyslu - výroby, ako aj iných druhov hospodárstva, do norm. chodu uzákonila naša vláda na čele s Klementom Gotwaldom tak zvaný „dvojročný hospodársky plán obnovy." V tejto dobe mali sa v prvom rade uviesť do poriadku vojnou zničené komunikačné spoje: cesty - mosty, železnice atp., ďalej mali sa uviesť do chodu všetky továrne a iné výrobné a produkčné zariadenia (mimo tých, ktoré ako prebytočné a nepotrebné boli zrušené) a celková naša priemyselná a hospodárska produkcia mala dosiahnúť predvojnovú úroveň. V súvise s priemyselnou výrobou, musela byť zaistená aj poľnohospodárska produkcia a u roľníkov muselo byť presným stanovením odovzdať sa majúcich produktov - podľa bonity a množstva pôdy-

Rok 1947 - sucho.

určené, vopred, koľko majú čím prispieť na verejné zásobovanie. Nešťastnou shodou okolností rok 1947., ako prvý rok „dvojročce", bol rokom katastrofálneho sucha. Nepršalo od včasnej jari až do augusta, aj vtedy len málo. Tak nebolo kímovní pre dobysok, ani obilia ani okopanín a ani ovocia, lebo aj to od suchoty opadávalo, ak ho už prv nezničila chrobač, ktorá sa v dôsledku tohoto sucha rozmohla do nehývalej miery. Tohoto sa chytila nepriateľská propaganda, hlavne zo západu a strašila aj tak

ustarostnené mysle, že bude hlad a pohyniene aj s dobytkom. Aj keď starostí bolo dosť a otázka stála vládu hodne starosti a uvažovania, nepriateľské nepriaznivé proroctvo sa nesplnilo. Vláda zaistila včas obchodnými - výmennými dohodami potrebné množstvo obilnín a aj niečo krmovín a pri dodržaní presného a spravodlivého distribučného lístkového systému, nezomrel hladom nikto; prečkali sme nepriaznivé obdobie a nemusel ani nikto platiť za potraviny bývalé nehorázne sumy, lebo to, - k výžive potrebné množstvo dostal z distribúcie každý. Podobne zaistil sa aj dobytok. Štátna pomoc rolníkom.

Ďalej bol vládou do života uvedený zákon, podľa ktorého rolníci, ktorí utrpeli neobyčajným suchom, mohli dostať zo štátnej pokladnice výpomoc, tak zvaní „suchotní výpomoc". Podobnou subvenciou išla vláda postihnutému rolníctvu v ústrety aj pri uhynutí dobytka, kedy mimo finančnej výpomoci dostal aj odpísanie povinných dodávok mäsa v rozsahu, v akom utrpel škodu. V dôsledku sucha a malej úrody krmovín očakávala sa a skutočne aj bola na jaseň nepomerne veľká ponuka dobytka na predaj, čo rolníctvo nevládalo prezimovať. Štát šiel v ústrety dľa možností aj tu, že z tohoto ponúkaného dobytka sa čo kvalitnejšie vykúpilo na „užitkový chov" a premiestnilo sa na tie severnejšie, alebo západné čiastky štátnych majetkov, kde predsa len úroda krmovín bola lepšia a stav dobytka sa predsa uchoval, - aspoň toho čo kvalitnejšieho. Ostatok, - jatočný materiál bol zvýšeným úsilím mäsospracujúcich podnikov a mraziarní spracovaný na konzervy a uskladnený v ľadovniach a ostal ako dobrá zásoba pre budúcu ťažšiu zimu a budúcu jar a leto, kedy sa po porazení nepomerne väčšieho množstva dobytka v predošlej jasení dalo počítať s menšou ponukou a nutnosťou zachránený stav dočasne - do rozmnoženia - šetriť, aby stav základného chovného

druhu nepoklesol a neohrožil možné prírastky v budúcich rokoch.

Jednotný Sväz Slovenských Roľníkov.

JSSR.

Aby aj roľníctvo, ako stav do značnej miery politicky bezpartajný, - malo svoju organizáciu, ktorá by sa starala ešte zvlášť a dľa miestnych potrieb o jeho záujmy, bol vládou vydaný zákon čís. 146/47 Sb. z. a n. zo dňa 11. júla 1947 v jednotnej roľníckej organizácii tak zvanej „Jednotný Sväz Slovenských Roľníkov" = pod skratkov JSSR; v obci bolo tiež založené „Miestne Združenie Sväzu Jednotného Slovenských roľníkov", skrátene MS-JSSR. Jeho predsedom v našej obci sa stal roľník Florián Elias.

Rozvoj priemyslu:

Pracovné príležitosti.

Po usporiadaní prvých povojnových obtiaží - neporiadkov začal sa priemysel v obnovenej republike všestranne rozvíjať. Na každom úseku javil sa nedostatok pracovných síl a to jak u nás, keď sa dali do chodu staré podniky, a začali sa veľké stavebné prípravy pre stavbu nových, ale hlavne sa prejavil tento nedostatok pracovných síl v českom pohraničí, odkiaľ bolo odsunutých mnoho Nemcov a jak hospodárske usadlosti, tak továrne, ostali prázdne. Z podnikov v našom okolí najviac sa zamestnalo v Žarnovici, v tamojšej Preglejke, na ktorej postavení - vybudovaní - od samých začiatkov a najťažšie práce previedlo veľký podiel tunajšie robotníctvo. Menej bolo zamestnaných aj na tamojšej píle. Mnohí z našich občanov dosiahli údernícke vyznamenania a výhody, ako boli prídavkové potravinové lístky pre údernikov a ťažko pracujúcich, alebo na „údernícke knižky" bolo možné za výhodnejších podmienok nakúpiť nábytok - textil a iné. Vyplatilo sa to teda aj tu podľa starého ľudového príslovia „Komu sa nelení, tomu sa zelení". Košický vládny program" a „ústava z 9. mája 1948", zaradili náš štát medzi „Ľudové demokracie" a určili v hrubých rysoch cestu, ktorou sa náš vývoj bude

Údernici.

v budúcich rokoch ubierať. Ustami prezidenta súdruha Klementa bolo vyslovené, že zo Slovenska, ako zo zaostalej agrárnej a živoriacej krajiny, stane sa zem so široko rozvinutým - hlavne ťažkým priemyslom a ešte vyspelejším proletariatom. V tomto rozumelo sa a bolo zaručené, že s rozvojom priemyslu bude rovnobežne postupovať aj rozvoj a mechanizácia poľnohospodárstva, aby sa z neho uvoľnil potrebný počet pracovných síl pre budúci priemysel. Gottw.

Reorganizáciou školstva boli poštátnené všetky školy a všetky druhy škôl. Tým sa dosiahlo jednotného vedenia a učiteľstvu jednotného a rovnakého finančného zabezpečenia. Jednotnosť bola zavedená aj v tom, že miesto bývalého stavu, kedy na dedinách deti, ktoré v škole normálne prospievali a dosiahli v rokoch 12, 13, 14 tak zvaní 6. 7 a ôsmu triedu, v miestach, kde už predtým bola zriadená tak zvaná „meštianka", tieto navštevovali prvý, druhý a tretí ročník meštianskej školy, bolo teraz zavedené jednotne, že bývalá šiesta siedma a ôsma trieda ľudová alebo obecná alebo v mestách prvá, druhá a tretia meštianka boli premenované na „nižšiu strednú školu" a zriadená bola všade tam, kde počet žiactva dával podmienky na vytvorenie tried. Z obcí, kde počet žiactva nedosahoval potrebný limit pre vytvorenie týchto tried, alebo stavebne - priestorove nebolo triedu kde umiestniť, dochádzali deti do najbližšej školy toho druhu, kde ich bolo možné počtom pojať. Keďže naša škola má len tri učebne, čo aj pri striedavom poldennom vyučovaní (odhliadnúc od zdravotných a pedagogicko - výchovných nevýhod tohoto vyučovania) dávalo možnosť vytvoriť najviac šesť tried, takže naše deti z posledných troch najvyšších ročníkov museli dochádzať do školy vo Sv. Beňadiku. Až v školskom roku 1954/55 boli zriadené prvé dva ročníky nižšej strednej školy a tretí ročník musel chodiť do Novej Bane. Až konečne školským rokom 1955/56, bola u nás zriadená aj tretia trieda nižšej strednej školy, takže naše deti majú konečne všetky triedy školopovinnej dochádzky doma a nemusia Školstvo:

zmizol po staniciach na čakanie vlakov, alebo prikompe, kedy sa často v zime pri nízkej vode a tvorení hustých sucho-ľadových námrazov dalo prevážať len s najväčšou ťažkosťou námahou a obozretnosťou prievozníkov a vždy s nebezpečím života prevážajúceho sa.

V našej obci sa už dávnejšie malo prikročiť ku stavbe novej školskej budovy, ale služby predsedu MNV Jozefa Halgaša ostali len službami, za veľa sa nikto nepohol a ostalo všetko pri starom. Vykorisťovateľský systém nemá totiž záujem na tom, aby mal ľudí čo vzdelanejších a rozumove uvažujúcich, potrebuje viac otrokov, ktorí rozmýšľať nevedia a dnú pre zisky vládnucej triedy.

Personálne zmeny na tunajšej škole po oslobodení:

Učitelia.

Prvý školský rok po oslobodení, započal sa na tunajšej škole dňom 1. okt. 1945. Riaditeľom školy bol Ján Karlovský; bol však po krátkom čase zaistený v súvislosti s väznením známeho komunistu Michala Šimkoviča staršieho, za Slovenského štátu v Ilave. Po ňom bola vedeniu školy poverená Margita Karlovská rodená Krásna. Dňom 3. októbra 1945, bol na školu menovaný nový riaditeľ: Pavel Kováč. Behom školského roku sa na škole vystriedalo viac učiteľov a to: Anna Kovačová, manželka spomenutého riaditeľa, Žofica Bajnoková, Kornelia Kočtekhová, Božena Králová, Žofica Tischlerová, Helena Králiková, Margita Čabálová, Ján Karlovský a Margita Karlovská rodená Krásna. Ján Karlovský bol v dôsledku korešpondenčných vecí dňom 1. decembra zo služieb školstva prepustený.

Doplnenie škôl dekrétami č. 34 Sb. n. SNR (Sbierky nariadení Slovenskej národnej rady) zo dňa 16. mája a 6. sept., na tunajšej škole nenastala žiadna zmena, lebo tunajšia škola bola štátnou už zdaleka pred prvou svetovou vojnou. Obvod školy ostal nezmenený a počet tried bol stanovený na päť. Počas bojov na našom území bola škola značne poškodená dvoma náletovými zásahmi, čo poškodilo hlavne

strechu - krytinu. Mimo toho boli rozbité okná, obtrhané odkvapové rúry, vahovka otrepaná a vytrhaná množstvom múnových, granátových a guľometných striel a črepín. Toto bolo behom roka všetko aspoň núdzove opravené, aby sa neničilo ďalej a škola mohla slúžiť svojmu účelu.

V školskom roku 1945/46, chodilo do tejto školy 193 žiakov. Dochádzka žiactva bola v celom roku priemerne 93·53%.

Sväz slovenských partizánov:

V roku 1945 a to krátko po oslobodení, bola aj v našej obci zriadená pobočka „Sväzu slovenských partizánov". Táto odbočka združovala partizánov, odbojárov a odporcov fašistického režimu. Neskoršie, v roku 1947, bola na zlučovacom zjazde zlúčená so „Sväzom protifašistických bojovníkov," skrátene SPROV, a dodnes má táto názov „Sväz ľudových bojovníkov" - SLUB. Sväz slov. partizánov.

Pomník padlým:

Už prvá vojna (svetová) si vyžiadala z radov tunajších občanov hodne obetí, ktorí padli ešte ako vojaci a bojovníci „Rakúska - Uhorska" na rôznych bojištiach. Aj druhá svetová vojna, vyvolaná imperialistami si vyžiadala z nášho občianstva hodne obetí a to jak z radov vojakov - frontových bojovníkov, tak aj z radov civilného občianstva. Tí, čo sa po fronte vrátili šťastne domov, často spomínali na tých, ktorí sa nemali šťastia vrátiť a s ktorými spolu prežívali často trpké chvíle a nebezpečia života. Organizácia „Sväz ľudových bojovníkov" zlučujúca všetkých odbojárov, sa uzhodla, že na večnú pamiatku všetkým týmto, čo sa konca vojny a slobody nedočkali, postavia pomník. Členovia tejto odbočky započali zbierať potrebné financie. Usporiadali jednak zbierku medzi miestnym občianstvom a jednak usporiddali niekoľko zábav a divadiel, ktorých zisk sa venoval na spomenutý pomník. Miesto preň bolo vyhliadnuté pri „Svätom Jánku", čo je jaksi na „námestí" našej obce, a ako tichší kútik sa na toto najlepšie hodilo. Pomník postavil sochár Šebiáň z Hronských Kľačian a stál sumu 80.000 Kčs. Podstavec má Pomník padlým.

z aragonitu, ktorý sa láme v levickej bani - kamenolome „na Čiklóši" a vrch - socha, je zo šedého pieskovca. Predstavuje bojovníka-vojaka s prilbou na hlave, ako drží na lone raneného - umierajúceho kamaráta a v zadu za nimi čnie aragonitový kríž, na ktorom je Kristova hlava s tŕňovou korunou, ako symbol utrpenia a viery všetkých kresťanov vo večný život. Slávnostné odhalenie pomníka bolo prevedené dňa 9. mája 1948, za účasti okresného výboru Strany, Slúbu a zástupcov ľudovej správy. Celkové má pomník pekný vzhľad a dobre zapadá do prostredia, kde je umiestnený, ako aj tabuľou, na ktorej sú mená všetkých obetí prvej vojny, druhej vojny a civilné obete druhej vojny s rokom narodenia nebohého, hlása svetu barbarstvo, s akým tieto boli vedené a každému menom svojho blízkeho tam uvedeným pripomína „Rob všetko, aby toto už bol posledný takýto pomník a už v budúcnosti, aby žiadna tretia vojna a nové mená ta neprišli."

Spolky - organizácie a ich činnosť.

DHS. Zo spolkov a organizácií, ktoré v tunajšej obci jestvujú, najlepšie si počína a vyvíja najaktívnejšiu činnosť Dobrovoľný hasičský sbor = DHS. Tvoria ho temer sami mladí ľudia; majú uniformy pracovné - cvičné aj slávnostné - vychádzkové, a to tiahne. Vzdor tomu, že sú to samí roľníci - robotníci, ktorí na cvičenia a na „parády" veľa zbytočného času nemajú, i v krátkom čase vedeli a vedia sa nacvičiť jednak odborný - hasičský výcvik, v ktorom na závodoch, či už okresných, alebo okrskových, viac razy vyhrali a to aj proti starším a početnejším jednotám, ako je naša a pomerne pekní činnosť vyvíjajú aj v inej práci a to divadelnej a zábavno - kultúrnej. Zisk venujú pravidelne na nejaký dobročinný cieľ. Hneď v letných mesiacoch prvého roku po oslobodení, začali organizovať a stavať protipožiarnu strážnu službu. Záškodníctvo, ako podpaľovanie obilia, či už na poli alebo doma v stohoch, je u nás medzi občianstvom vecou neznámou a čo je obec obcou ešte sa na niečo podobného nestalo, že by bol niekto niekoho podpálil, opatrnosti však

nikdy nezbýva, lebo hodne podobného stáva sa nie úmyseľne, ale z neopatrnosti, - odhodený opalok z cigarety, zápalka, neuhasená, iskra od vlaku alebo, čo je najčastejšie, - deti, ktoré dostaní do ruk zápalky a kladú si „ohníky" na poli, alebo doma. Túto strážnu službu organizoval náš DHS jednak zo svojich členov, ktorí mali aspoň hlavný dozor a jednak z ostatného občianstva, podľa domových čísiel. Táto stráž sa stavala na hornom konci za dedinou, kde mala stanovište „pri Kríži" odkiaľ je dobrý výhľad na celý „horný" chotár obce a na bašte pri „Vudelku", odkiaľ vidieť dobre na južnú časť chotára. Mimo toho služba, ktorá mala stanovište v hasičskom sklade - strážnici, spolu s nočným strážnikom dozerala nad bezpečnosťou v obci samej. Toto sa konáva od prvých dní žatvy, kedy je obilie trebars ešte na koreni, ale už suché a zápalné, až do úplného ukončenia mlatby, kým je nie všetko obilie v komorách, aby tak záškodníckou rukou nezahynulo ani jedno zrno.

Zo zábav, ktoré tento DHS obyčajne usporiadava, býva tradične už hasičská zábava „na hostinu", ktorá býva v nedeľu nasledujúcu po sviatku mena Panny Marie, okolo 15.-18. septembra.

Sväz Slovenskej mládeže. SSM - ČSM.

Sväz Slovenskej mládeže, v skratke SSM sa v našej obci začal organizovať dosť neskoro; a to až začiatkom septembra 1948. Členmi pripravného výboru boli: Rudolf Šimkovič, Michal Suchý, Antón Kráľ a Anna Škvarková. Najprv, aby mládež získali, začali s propagačnou činnosťou. Hneď na hostinu toho roku, usporiadali veselicu. Pri tejto príležitosti, keď mládež bola spolu, mal každý za úlohu získať niekoľkých členov. Plán sa daril podľa očakávania. Že mládež túžila za svojou organizáciou, bolo zrejmé z toho, že o krátky čas mala táto miestna skupina SSM až 36 členov. Svoju činnosť zamerala teraz táto organizácia na nacvičovanie a hranie divadiel a inej kultúrnej činnosti. Schôdze sa konávali pravidelne a to za mesiac dve výborové a jedna členská. Mladí sväzáci hladeli do svojich radov

získať všetku mládež obce. Práca sa dosť dobre darila a na odpor sa narážalo len u niektorej roľníckej mládeže, tak zvanej „bohatšej", ktorá bola pod vplyvom Demokratickej strany a nevedela sa ešte zmieriť so zákonom novej doby, že všetci sme rovní.

V roku 1949 bol (zlučovací) zjazd, tak zvaný zlučovací, na ktorom bol „Sväž slovenskej mládeže" zlúčený so „Sväzom českej mládeže" pod jednotný názov a jednotné vedenie „Sväz Československej mládeže" = „SČSM." Súčasne delegáti tohoto zjazdu prijali uznesenie, že nový sväz bude úzko spolupracovať s Komunistickou stranou Československa a so všetkými zložkami národného frontu. Tak Sväz Československej mládeže dostal ustami prezidenta republiky Klementa Gottwalda príkaz, aby medzi mládežou prevádzala školenie. Malo sa prejsť od prázdneho schádzania sa, kde pod firmou kultúrnej činnosti sa nič nerobilo, ku skutočnému vzdelávaniu sa. Popri krúžkoch divadelných - recitačných, speváckych a iných odborných, mali sa zakladať aj krúžky politické, kde štúdiom robotníckeho hnutia od prvopočiatkov, malo sa mládeži ozrejmiť, aké je dnes jej postavenie a úloha a mala sa učiť poznávať svoj vzor, ktorý jej v tomto smere razil cestu, sovietsky Komsomol „Kommunističeskij sójuz molodeže".

Činnosť ČSM.

Tento posledný bod tohoto uznesenia sa v našej odbočke neprevádzal. V rokoch 1948 a 1949 bol predsedom skupiny ČSM je zakladateľ Rudolf Šimkovič a tajomníkom Antón Kráľ. Neskoršie, v r. 1949 bol za predsedu zvolený Antón Kráľ a tajomníkom ostal Rudolf Šimkovič. V r. 1950 bol za predsedu zvolený Michal Suchý a tajomníkom ostal naďalej Šimkovič. V auguste 1950. boli prevedené nové voľby, a za predsedu ČSM bol zvolený Vojtech Graus, a za tajomníčku tunajšia učiteľka Filoména Šály-ová, rodáčka z Novej Bane. Už v roku 1950 boli voľby funkcionárov prevádzané až 3x. Tým sa stalo, že mládež vo svojej činnosti, ako aj zaujme o organizáciu úplne

ochabla. Spolok sa viac začal zaujímať a zameriavať na činnosť špor-
tovú. V septembri 1950 bol založený pri miestnej skupine ČSM sokolský Sokol.
telocvično-športový krúžok. Tým sa začal v našej obci aj nový úsek čin-
nosti, ktorá sa v tunajšej obci doteraz neprevádzala a občania ju videli
zatiaľ len mimo domova. Aj keď sa od frontu niekedy stalo, že si
k nám prišli niektorí okolití dedinčania - brežania - orovničania
alebo beňadičani (prišli) „zakopať", bolo to naozaj len ponaháňanie
sa po zdravom vzduchu (vzduchu) lebo nebolo ani hrišťa, hralo sa
alebo na pasienke „nad Hájom", alebo niekedy po skosení mládze na
tak zvanom „Bačižovskom" na hikach za Mišíkovie - Ondrejkovie za-
hradou), ani kopačiek, ani dresu, ani šatne, ani cvičiteľa - trénera, alebo
tréningu a tak to aj vyzeralo. Až keď mládež mala svoju organizá-
ciu a telocvičný spolok, bol jej na jej žiadosť Miestnym národným
výborom pridelený pozemok, kde bola kedysi štepnica starej cirkev- Šport - fotbal.
nej školy, ďalej organistov pozemok a obecný - pozemok, ktorý užíval
len, kto choval v obci plemenného kanca, tak zvané „kanovo". Pozemok
je blízko obce, hneď za domami, skláňa sa len nepatrne ku Hronu,
takže vyhovuje aj na fotbalové hrište aj iným telocvičným účelom. Je
porastený trávou, a pôda je ľahká piesčito-hlinitá, takže vodu dobre
prepúšťa a býva vždy pekne suchá. Malou nevýhodou je, že blízko
tečie potok a fotbal sa kde-tu omočí, ale zato nič. Miesto toho je
zase výhodou, že sa majú kde športovci poumývať, lebo v zápale
boja sa nieraz poválajú po hrišti a z toho sa vždy niečo prilepí.
Zpočiatku sa aj tu hrávalo bez vyznačenia hránok. Až keď bol zalo-
žený spomenutý Sokolský krúžok pri MS-ČSM, boli postavené hránky,
hrište bolo riadne vymerané - vyznačkované - vylajnované a
konečne dostalo vzhľad miesta, kde sa prevádzaná nejaká organizo-
vaná činnosť. Fotbal sa v obci veľmi rýchle udomácnil. Zpočiatku naň

chodili naozaj len chlapci - mládeř. Neskoršie sa išli podívať naň aj starší mládenci, vyslúžení vojaci, ktorí vídavali fotbal hrať kde-tu na vojenčine a popri nich prišli aj ich ženy, rodičia a súrodenci hráčov, a neskoršie, keď sa zápasu urobila kde-tu aj kriklavejšia propaganda vhodným plagátom, začali na fotbal chodiť starí - mladí. Nemalú zásluhu na tomto má riaditeľ tunajšej školy Jozef Kráľ, ktorý sám, ako aktívny-dobrý fotbalista a organizátor i pri plnej služobnej zaujatosti našiel si čas, že chlapcov zvolal na tréning, obstaral využitím všetkých daných možností dresy, kopačky, lopty a imi telocvičnú výstroj a pomaly zo športove veľmi zaostalej dediny, vyrastá slušné publikum aj čo do počtu, aj v inom ohodnotení. Je však na prvý pohľad zrejmé, že aj aktívni športovci - hráči, aj publikum grupuje sa hlavne z robotníckej triedy. Ti ostatní ešte nemajú pochopenia preto, čo sa nedá vypiť alebo zjesť, alebo na voze a pleci zaniesť na poval, a až čas ich vylieči z ich zaostalosti. Ťažko sa preráža zastaralý a zaostalý zvyk a názor, že jedinou zábavou môže byť len krčma, kde sa v zasmradenom a nezdravom ovzduší prepíjajú mzdy - mozole - a majetky a tiahne so sebou všetky neblahé následky alkoholizmu od finančného ožobráčenia seba a zbiedenia svojej rodiny, cez darebáctvo - nestálosť a vyhýbanie sa práci až po všetky choroby a biedu, vyplývajúcu z tejto kliadby ľudstva - alkoholizmu.

Tomuto telocvično - športovému krúžku pomáhala a pre začiatok ho aj financovala Miestna skupina Sväzu československej mládeže. Neskoršie dostal krúžok štátnu podporu v sume 30.000 Kčs, z čoho boli obstarané rôzne športové potreby a bola postavená šatňa (dve miestnosti) a to nie nejaká provizorná drevená, ale riadna z tehly a s riadnou trvanlivou krytinou.

V roku 1950 nacvičila lunajšia učiteľka Mária Kráľová s divadelným krúžkom MS-ČSM divadelnú hru „Bačiarovie dvor". Zisk z predstavenia bol darovaný utvárajúcemu sa športovému krúžku na zakúpenie rôznych pobrelných vecí.

Z ostatných krúžkov miestnej skupiny ČSM, najlepšie pracoval krúžok politický, ktorého vedúcimi boli Ján Krupkár a Vojtech Graus. Koncom roku 1950 organizácia pekne pracovala. Nový výbor sa o členstvo staral a tak koncom roku 1951 tvorila táto organizácia skupinu v počte 80 členov. Výbor sa už nemenil až do konca roku 1951, kedy za predsedu bol zvolený s. Rudolf Širy. Za tento čas sa organizácia tak pozdvihla, že bola najlepšou v okrese. Okrem už spomenutých krúžkov sa vytvoril aj krúžok spevácko-recitačný, ktorý viedol s. Vojtech Graus. Tanečný krúžok prevzala od Grausa učiteľka Edita Jodasová-Končekova, lunajšia rodáčka, ktorá učila v tom čase na lunajskej škole. Všetky tieto krúžky vyvíjali pekne činnosť a na okresnej prehliadke „Ľudovej umeleckej tvorivosti" získali aj recitačný aj tanečný krúžok druhé ceny. Tieto spomenuté krúžky vystupovali na rôznych oslavách a kultúrnych podujatiach v našej obci samej a aj na okresných konferenciách ČSM. V roku 1952 bol predsedom MO-ČSM už spomenutý Rudolf Širy a tajomníčkou Filoména Šály-ová. V roku 1953, po odchode menovaného na vojenčinu, bol za predsedu zvolený Rudolf Galbavý. Noví funkcionári nemali záujem o činnosť organizácie a táto každým dňom upadala. Zanikol krúžok divadelný, spevácky, recitačný a tanečný a ostal len krúžok politický, ktorý po tieto roky tiež takmer nepracoval. Zo všetkého tohoto najlepšie prosperoval krúžok športový, futbalový oddiel, za svoj rozvoj môže ďakovať hlavne riaditeľovi školy Jozefovi

Politická činnosť ČSM.

Královi, ktorý v úzkej spolupráci s Rudolfom Šimkovicom, ktorý bol
vtedajším tajomníkom okresného výboru Sokola, našu jednotu vše-
možne napomáhali. Dialo sa to jednak kaličkovou akciou a aj
priamo finančnou podporou. Tak sa obstarala výstroj pre futbalis-
tov a ľahkú atletiku, ako aj pre volejbal. Z popudu Jozefa Kráľa
sa takto vybudovalo aj volejbalové ihrisko a ponuky sa začala
hrávať aj táto hra. Značný záujem o túto hru prejavili aj dievča-
tá, ktorý neskoršie vplyvom rôzneho časového pracovného zadelenia a ne-
možnosti schádzania sa, záujem ponuky ochabol a niekoľko sa
aj úplne odpočívajú. Vo futbale - kopanej hlavná tiaž spočívala na
pleciach súdruha Kráľa, riaditeľa školy. Aj napriek všetkej jeho sta-
rostlivosti o dorastenky, nedalo sa futbalové mužstvo ani stvoriť, ani
vychovať, alebo vycvičiť zo dňa na deň. Jedni chodili na tréningy
pravidelne, iní raz zabudli, inokedy nemohli a inokedy sa im
zase nechcelo; a tak to potom vyzeralo aj na zápase. Jedni pohy-
bovali a hráčsky rástli veľmi dobre, iní ochabli - nevyvíjali sa - zu-
movali a upadli vo futbalovej hre do skorého zabudnutia. Niet sa ani
čo diviť; roľnícki chlapci - ak nejaký tam boli - nemali času; iní štu-
denti - väčšinou priemyselníci zo Zvolena (ba keď aj dennedochádza-
li) mali denne 4-5 hodín vlakom, potom sa ešte doma učiť
vypracovať - úlohy písať; na futbal ak teda zostalo, tak ku koncu ne-
dele, keď bielo starosti hrubým ustúpili a ostalo hrubým času aj
„prehnať hrošov", - ako hovorievali. Vroku 1953 sa tiež naša sokol-
ská jednota, pod menom „Sokol Z.R.D. Tekovská Breznica" prihlásila
do okresnej súťaže a to hneď medzi starších. Hneď v prvom zápa-
se dostala za súpera prvé riadne mužstvo Novej Bane, kde predsa sú
len hráči aj keď nie nejak mimoriadne vynikajúcich kvalít a
vyspelosti, predsa len hráči technicky aj fyzicky neporovnateľne lepší a
vyhranejší, než naši. Výsledok prípadok sme dostali od nich 31:0. Teda dosť.

Záujem o šport

56. Ale, nebol by pravým Športovcom, kto nevie prijať aj porážku a poučiť sa z nej. „Po práve bývajú páni múdrejší", hovorí staré ľudové príslovie a tak aj naši pomaly odkukávali techniku a spôsob hry lepších a pomaly sa zlepšovali sami. Koncom leta 1954 hrávali v mužstve už temer štandartne títo hráči: Jožko Wáhlandt, ako brankár, Jozef Kasan-Ondrejov v ulici ako bek - ohranca s Ľudom Šimkovičom-Jánovým. V zálohe a v útoku hrávali s častou zmenou stanovišť Krištof František ml.-Mikulovie, Anton Krištof-Mikulovie, Laco Kačinec, František Šáby, Milan Mihál, Ján Grans, kde-tu ešte Anton Hudec a nejaká výpomoc z orovnických študentov. V tedy bolo mužstvo už pomerne dobré, viac zápasov už vyhrávalo ako prehrávalo a ich hra už stála „za podívanie". V tejto dobe už aj návštevy na zápasoch bývali dosť početné. Škoda len, že na jaseň viaceri narukovali, iní po skončení štúdií dostali iné starosti a záujmy, a po ich odchode jedenástka zase oslabla a musela čakať, kým jej dorastú a vycvičia sa noví jedinci a umožnia zostaviť lepšiu jedenástku; tak sa to opakuje temer každý rok, lebo ak sa aj doma čo lepšie vycvičí, pretiahnu ho do fotbalovej jedenástky tam, kde pracuje a miestna jednotka stratí takto temer všetko, čo za zamestnaním odíde z domu, tak odišiel na pr. Jožko Wahlandt do jedenástky svojho pracoviska v Žarnovici a ostatní, - podľa miestneho zvyku sa po vojančine obyčajne oženia a pre fotbal a šport bývajú už obyčajne stratení.

Sväz slovenských žien - Živena.

U nás, ako ľudovodemokratický poriadok všade zavádza, sú ženy rovnoprávne mužom, a to vo všetkom. Prestalo raz navždy podceňovanie žien a odstrkovanie ich vo verejnom živote.

Zatiaľčo predtým bola žena - mimo niekoľkých druhov čiste ženských prác - ako práca v textilkách, kde aj slepý musel uznať, že jemnejšie ženské ruky a prsty sa na túto prácu lepšie hodia - zriedkavosťou; nové časy

Živena. priniesli jej rovnaké možnosti, ako chlapom do každého druhu zamestnania. Tak dnes vidíme a máme ženy v strojárenstve - jemnej mechanike, u dopravy hlavne ako sprievodkyne vo vlakoch, v autodoprave ako vodičky a pomerne veľa ich je u Štátnych traktorových staníc ako traktoristky, zatiaľčo službu v zdravotníctve - mimo menšieho počtu lekárov - vykonávajú temer same ženy a podobne aj v obchode každého druhu. Kým v predošlých časoch - získať odborné ženské vzdelanie ako absolventky rôznych druhov škôl pre ženské povolania, ako absolventky zdravotných škôl, sa mohli stať ošetrovateľkami v nemocniciach, absolventky Štefánikovho ústavu v Turč. Sv. Martine sa mohli stať učiteľkami

Vzdelanie žien. ručných prác, varenia, šitia a podobne na učiteľských ústavoch, bolo to možné len dievčatám finančne lepšie situovaným, kde otcova peňaženka z obchodných príjmov, dobrého mesačného platu, alebo väčšieho hospodárstva vládala po 4-6 rokov platiť mesačne byt - stravu, ošatenie a iné výdavky na školné a školské pomôcky, chudobnejšie dievčence, zvlášť, ak nebola nádej na skorý vydaj v očakávaní dobrého vena, museli ísť po službách, bez ohľadu na ich často dobré alebo aj vynikajúce rozumové schopnosti. Toto po fronte, aj keď nie naraz a úplne, ale pomaly a iste začalo zakapávať a dnes sa zmenilo úplne. Nemalú zásluhu na tomto mali ženské spolky, v ktorých sa ženy organizovali, vzdelávali, poučovali a nadobúdali vyšší a šíraší rozhľad a postavenie. Jedným z týchto inštitúcií bol aj spolok „Živena" - spolok slovenských žien." Miestna organizácia tohoto spolku bola utvorená aj v našej obci. Organizátorkou a viac - menej pôvodkyňou tohoto u nás bola Zuzanna Hudecová. Škoda len, že nábor nebol prevádzaný na zdravom základe, čo sa neskoršie ukázalo, a aj vypomstilo.

V okrese sa kedysi prevádzala súťaž o najväčší počet získaných žien do Živeny. Toto dodalo chuti aj niektorým funkcionárkam v našej obci. Nábor sa začal prevádzať zvolávaním schôdzok. V tom čase bol v hnajšom kraji nedostatok pamuku. Pripomínam, že ho už bol nedostatok od predvojny. V našej obci sa pestujú dosť hodne konope a najkvalitnejší výťažok z nich, tak zvané „lenkô", sa do tkania mieša s pamukom, a to tak, že základná pozdĺžna osnova bývala pamuková a priečne sa zatkáva konopný výťažok „lenkô". Z tohoto vzniká dobrá tkanina, ktorá je proti kupovanému látkam nepomerne silnejšia a robia sa z nej hlavne posteľné plachty, stolové prestieradlá na všedný deň, a aj mužské alebo aj ženské košele, ktoré sú do ťažšej práce a do dôkladnejšieho prania nepomerne silnejšie a trvácnejšie. Voľakedy sa tohoto výrobku používalo hodne na mužské gate, v ktorých sa od jari do jesene chodilo, ale rozvojom konfekčnej továrenskej výroby, - lacnejších nohavíc, - nosenie gatí zaniká, a o pár rokov ich naše deti budú už poznať len z obrázkov. Keďže lenko pamuk v obchodoch bolo zriedka dostať, aj to viac len z prolekcie - za doručené dary obchodníkom, - lebo celé dolné Pohronie pestuje konope a tkáči už celopamukové, alebo polopamukové plátna, - dospeli sa ženy objednávať lenko priamo z tovární a distribučných veľkoskladov cestou a menom organizácie Živena, ktorej sa uznávalo akési prednostné právo obstarať pamuk pre svoje členky na ručné práce a podobne. Tak tomu bolo aj u nás. Ako sa rozšírila o tomto správa, každá chcela mať pamuk a preto zakrátko takmer nebolo v obci ženy, ktorá by nebola členkou spolku „Živena". Ďalšou chybou bolo to, že pri rozdeľovaní sa uplatnilo zase rodinkárstvo a lakomosť často bohatších, ktoré na pamuk neboli ani tak odkázané a dostali sa ku nemu viac len chorobnou chtivosťou všetko mať, a mať toho čo najviac a najskôr, aj keď by sa inému nemalo nič. Takto sa stalo, že vlastne tie chudobnejšie - robotnícke ženy vyšli pri distribúcii pamuku „naprázdno" a bohatšie, čo mali čo darovať po obchodoch ho dostali aj

Distribúcia pamuku.

čiernou cestou po obchodoch, aj cestou Živeny a chudoba ostala zase len odstrčenou a oklamanou. Spolok stvorený z takejto chamtivej vypočítavosti samozrejme nemal a nemohol ani mať hlbších a trvalejších základov, a ako ochabovala „pamuková akcia", slabol aj záujem o spolok ajkeď sa začas zdalo, že spolok pracuje dobre. Bolo aj tu badať hneď akési trieštenie sa žien roľníckych od robotníckych, ktoré boli od prvých akosi podceňované a „gazdiné"-roľníčky, ťažko niesli, že vedenie spolku je nie v ich rukách. Ako distribúcia pamuku cestou Živeny bola obmedzovaná - slabol aj počet účastníčok na schôdzkach a tak v rokoch 1948-1949 klesol počet členiek tohoto spolku temer na polovic a za tieto 2 roky nevykázala organizácia žiadnu pozoruhodnejšiu činnosť. Nebol totiž ani výber funkcionárok najlepší a niektoré miesto toho, aby spolok upevňovali - viac ho rozbíjali. Už v roku 1950 činnosť organizácie Živena znovu ožila. Krátko potom, ako pamukové členky odpadli, bola prevedená reorganizácia jak výboru, tak aj celej miestnej odbočky Živeny. Z členiek zostala temer len jedna tretina a to hlavne ženy robotníkov. O oživení činnosť spolku sa zaslúžili hlavne učiteľky s. Maria Kráľová a Edita Jodasová, ktorá v tomto čase tiež učila na tunajšej škole. Miestna odbočka Živeny usporiadala v roku 1950 pod vedením učiteľky Marie Kráľovej kurz varenia. Kurz skončil úspešne, ženy sa na ňom hodne naučili a pre budúce roky budú vedeť variť a hospodáriť v kuchyni iste lepšie, ako doteraz. Činnosť učiteľky s. Edity Jodasovej zamerala sa na činnosť osvetovo-kultúrnu. Začala oboznamovať na schôdzach svoje členky s poslaním knihy. Z počiatku sa jej podarilo utvoriť len menší krúžok čitateliek. Vybrala vždy pre schôdzu nejakú pekní a zaujímavú stať z knihy, na ktorú ich chcela upozorniť. Neskoršie

Úpadok Živeny.

Osvetová činnosť Živeny.

sa do tohoto vzdelávacieho-čitateľského krúžku pridali všetky členky miestnej odbočky Živeny. Najprv sa čítala ľahšia beletria a neskoršie pustili sa aj do vážnejších diel, v ktorých sa zrejmejšie rysuje prechod a premena starého človeka na nového sociálne založeného a socializmus budujúceho v každodennom živote a na každom úseku. Tak sa čítala „Nikolajevovej" Žatva, Drevená dedina od Františka Hečku a podobné. Naše členky zúčastnili sa aj na viacerých anketách, ktoré sa o predmetných knihách poriadali v Novej Bani. Do tejto čitateľskej obce získali a zapojili aj starcov, ako je 70 ročný Ján Brieška a 72 ročný Michal Šimkovič st. Títo čítávali knihy doma. Táto miestna odbočka Živeny pravidelne poriadávala zábavy a večierky s kultúrnym programom, po ktorom obyčajne bývala zábava. Podujatia bývali dobre organizované aj navštevované a prinášali pravidelne aj pekný zisk.

V dôsledku vládneho uznesenia z roku 1952, bola Živena, sväz Slovenských žien, rozpustená. Ženy boli zapojené do ľudovej správy a mali sa utvoriť výbory žien pri Miestnych národných výboroch. V tunajšej obci bola reorganizácia prevedená v auguste 1952. Za predsedkyňu výboru žien bola zvolená Zuzanna Hudecová. Slávnostná schôdza sa konala v miestnosti národnej školy. Zúčastnil sa jej predseda ONV, s. Viktor Zimančok, tajomník Miestneho národného výboru s. Martin Bakoš, predseda MNV s. František Šimkovič a ďalší členovia rady a pléna MNV. Sväz slov. žien.

Reorganizáciou výboru žien pri Miestnom národnom výbore bola za predsedkyňu zvolená súdružka Julia Bauerová-Hlaváčová, ktorá túto funkciu zastáva od roku 1953 až doteraz. Výboz žieň pri MNV.

Oblek tunajšieho obyvateľstva.

Obec Tekovská Breznica leží blízko národnostnej hranice, deliacej živel slovenský hovoriaci a hovoriaci maďarsky. Toto sa odzrkadluje aj v obleku tunajšieho občianstva. Keď uvážime, že tretia obec od nás na juh po pravej strane Hrona

Náš „kroj". t.j. Malé Kozmálovce je maďarsky hovoriacou obcou, nedivíme sa, že mimo určitého vplyvu rečového, malo na tunajšie občianstvo značný vplyv aj oblie-kanie sa týchto ľudí. V mužskom dávnejšom oblečení prevládali prvky čiste maďarské - ako sa nosí na okolí Levíc a to či už severne ale-bo južne od nich. Na sviatok nosili chlapi pamukovú košeľu s čím väč-ším počtom pestrých sklenených, hlavne modrých gombíkov, zamato-vú vestu - miestne menovaní „lajblík" so šnúrkovým zapínaním ako ma-li tak zvané maďarské „Rákocziovské kabáty", k tomu nohavice z tma-vého zamatu, prúžkovaného, vysoké čierne čižmy s tvrdou sárou a na hla-ve čierny - ku vrchu sa zužujúci klobúk. Na robotný deň sa nosilo to, čo bolo vyradené z nedelného nosenia a keď sa to podralo, alebo to nestačilo, - lebo jeden sviatočný oblek trval aj 15-20 rokov, - na ro-botný deň sa nosili jak kabáty tak nohavice zo súkna obyčajne tmavej barvy, čižmy nie z lesklého - boxového remeňa, ale mastné - z kravskej kože, aby dobre namastené lepšie odolávali vode a zimným snehovým a dážďovým máchaniciam, lebo gumená nepremokavá obuv, ako až neskorší výrobok bývalej firmy „Baťa" nebola ešte známa. Keď bolo pe-ňazí menej, rodinu gniavila dlžoba, často väčší počet detí, alebo pálen-ka, nosili sa často šaty vyrobené z domáceho konopného plátna, zabar-vené neodborne len „svetličkou" na modro, alebo skoro modro, alebo na rôzne odtiene medzi modrou - cez popolavú - tmavú až po zelenú bar-vu. Vlete sa nosievali „gate" a to na sviatok pamukové, na robotný deň polopamukové, a často aj konopné. Bývali asi 50 cm široké, na spodku mávali strapce asi 3 cm dlhé a siahavali obyčajne do pol lýtka nohy.

Hoci ľud našej obce je povestne pracovitý a mimo pomerne malého počtu jedincov, ktorí - ako sa hovorí - „chytajú robotu vždy za tenší koniec", alebo „by jej najradšej išli na pohrab", za bývalých režimov sa nadrel tento náš ľud núdze dosť. Stávali sa prípady, že v niektorých domoch nebývalo dni aj týždne chleba a žilo sa zo zemiakov - ak aj tých bolo dosť. Bolo to hlavne tam, kde hlava rodiny bola menej podnikavá, gniavili rodinu dlžoby, sledovala ho smoha, že mu hynul dobytok alebo mu menej slúžilo šťastie pri zahľadávaní zárobku, ale dosť často aj tam, kde všetky možnosti za zárobkom boli skúsené a predsa nebolo kde zohnať groš. Ale aj v krajnej núdzi bol brezničan na to vždy hrdý a nepočul som, že by niektorý tunajší rodák bol niekde chodil po žobraní. Kto vládal, pracoval kde mohol a vedel, ale ak aj nezarábal, že nebolo kde, alebo iná príčina, uskromnil sa s tým čo mal a o jeho biede obyčajne nikto ani nevedel, len kde-tu, keď sa deti prerieklí, že nemajú chleba. Bývalá bieda.

Najhoršie bývalo so starými a práce neschopnými ľuďmi, ktorí bez pomoci často treli biedu pod ľudskú dôstojnosť. Nie div. Bývalé parlamentné osobnosti, ak sa aj nazývali socialistickými, alebo neviem ako inak, boli od sociálneho cítenia s ľudom a chudobou ďaleko. Potrebovali len jej hlasy, aby po voľbách mohli zase roky brať vysoké platy a akékoľvek socializačné plány, alebo myšlienky končili za hranicou ich osobných potrieb a záujmov. Vedeli, že pri prípadnej deľbe dôchodku v smysle socialisticko-komunistickom by sa im nemohlo dostať toľko, ako mali teraz a preto o ničom novom nechceli ani počuť. S radosťou bolo teda privítané nariadenie SNR zo dňa 23. VIII. 1945 Sb. n. podľa ktorého všetci občania práce neschopní, ak nevlastnia majetok či už poľnohospodársky alebo iný, ktorého výnos by im postačoval na výživu, dostávajú zo štátnej pokladnice podporu, z ktorej by mohli slušne vyžiť a nebyť nikomu na obtiaž.

Tak isto aj osoby staršie 65 rokov, ak nevlastnia majetok, a nie sú v zaopatrení niekoho, koho príjem na všetko toto postačuje, dostávajú tak zvaní „starobní podporu". Týmito dvoma opatreniami bolo zaistené všetko to, čo sa bálo biedy na starosť a čo voľakedy žobrávalo po jarmokoch, púťach, okolo ciest, kostolov a všade tam, kde sa schádzavalo veľa ľudu a či už pôsobením na ľudský súcit, alebo v niektorých prípadoch aj mazanou rafinovanosťou povestných organizovaných žobráckych bánd, dalo sa vydierať okoloidúcich. Oprávnene mohol teda vtedajší predseda vlády s. Zápotocký vyhlásiť „Smelo môžem vyhlásiť, že sme zlikvidovali biedu a žobrotu." Skutočne u nás už dnes nemusí nikto žobrať a jediní, čo sa ešte z chorobnej chronickej túlavosti túlajú po dedinách sú cigáni. Na to by už však mali zakročiť SNB pretože títo všetci majú možnosť slušne zarobiť a temer každý aj zarobí, ale z nedbalosti a akejsi zakorenenej lumpáckosti často mnohí z nich na posedenie výplatu prepijú, alebo inak ľahkomyseľne rozhádžu, a ich ženy potom - podľa starého zvyku - dotieravo žobrú. Veľkú vinu však na tomto nesú aj tí, čo im dávajú, lebo keby im nikto nedával, už dávno by sa boli museli naučiť šetriť si s vlastným zárobkom a táto jediná obtiaž verejnosti by už bola neznámou otázkou.

Starobná podpora.

Žobrúce cigánky.

Organizovanie Sboru národnej bezpečnosti.

Hneď po oslobodení ukázala sa naliehavá nutnosť novej organizácie verejného poriadku. Z bývalých žandárov sa jedni za Slovenského štátu stali príliš horlivými vykonávateľmi norimberských zákonov a iných fašisticko-rasove diskriminačných opatrení a z verejného života pre nové časy sa sami vyradili, pretože pri prevádzaní restitučných nariadení ohľadne židov sa dokázalo, že často zabúdali, že aj pri výkone služby sú a musia vstať ľuďmi, čiastka bývalých žandárov padla v povstaní, alebo potom v zajatí,

SNB.

preto po prechode frontu, keď poriadok vykonávala vojenská správa, bolo nutné, aby túto funkciu prevzala složka civilná. Tak čiastočne z bývalých žandárov, čiastočne z novopribraných demobilizovaných vojakov bola utvorená nová poriadkovo-bezpečnostná služba tak zvaná „Národná bezpečnosť", skrátené NB a neskoršie dostala úradný názov „Sbor národnej bezpečnosti", = SNB. Keďže horespomenutý stav na potreby tejto služby počtom nijako nestačil a predvídalo sa ešte, že aj z doterajších starších žandárov budú musieť byť mnohí preverení a vyradení, boli poriadané hneď kurzy na vycvičenie nových členov NB. Do tejto školy sa z našej obce prvý prihlásil Štefan Švaral a za ním František Nemec. Druhý však rýchlemu tempu látky v škole preberanej nestačil a kurz neskončil. Umiestnil sa však ako dozorca väzňov pri Poverenictve spravodlivosti v Bratislave. V ďalších rokoch nastúpili do služieb SNB alebo ŠTB ďalší naši občania a to bratia Ernest a Peter Volentier zo Závozu, Abel a Peter Greguš, Peter Peťko, Antón Galbaný, Ľudvík Kráľ, Michal Kasan, Ján Galbaný, Štefan Homola, Ladislav Kasan a Rudolf Greguš.

Zmeny vo funkciach predsedov MNV.

Zmeny MNV

V roku 1945 bol za predsedu Miestneho národného výboru zvolený Michal Šimkovič mladší, za Komunistickú stranu; v roku 1946 Jozef Halgaš za Demokratickú stranu; v r. 1947 Jozef Elias za DS; v r. 1948 František Homola za KSS; 1949 Pavel Makovický za KSS; v roku 1950 František Šimkovič za KSS; v r. 1951 ten istý za KSS; v roku 1952 Mikuláš Janovský za KSS, v r. 1953 znovu František Šimkovič za KSS, v roku 1954 znovu František Šimkovič za Komunistickú stranu Slovenska

Zrušenie notárstiev

V dôsledku decentralizácie verejnej správy, boli zrušené bývalé notárske úrady a obvody. Naša obec tvorila notársky obvod od dávna

spoločne s obcou Breh. Sídlo obvodu malo byť v Tekovskej Breznici, ako v obci početne väčšej a aj po hospodárskej stránke v každom ohľade významnejšej, ale kedže v tunajšej obci nebolo vhodného miesta pre umiestnenie notárskej kancelárie, býval menej na väčšmi byt notára, z ktorých niektorí - ako na pr. bývalý notár Bíza - kládli pri pokusoch o premiestnenie notariátu na Breznicu, neprimerané nároky aj na služobné - kancelárske miestnosti, ale hlavne na notárov byt (5 izieb), zo slabej budovy pre notariát v našej obci akosi vždy „zišlo" a úradovalo sa v Brehoch, čelnars aj pod „firmou" „Obvodný notárský úrad Tekovsko - Breznického obvodu so sídlom v Brehoch." Do zrušení notárskych úradov, boli od roku 1950 bývalí notári prevzatí do služieb Obvrcného národného výboru a na vybavovanie agendy na samom miestnom národnom výbore v obci samej boli vyškolení úradníci z ľudu, tak zvaní „tajomníci" pri MNV. Takže tento zhruba vykonával bývalú agendu notára a mimo toho bol ešte v obecnej kancelárii doručovateľ - bubeník a dľa veľkosti obce jedna alebo viac kancelárskych síl. Predsedovia, ako silu len čiastočne zamestnané a platené úradovávali pravidelne len večer - popri inom svojom domom zamestnaní. Prvým takýmto tajomníkom v našej obci bol Martin Balkoš, rodák z Brehov. Tento pôsobil u nás v rokoch 1951-1952, neskoršie bol premiestnený do Novej Bane a jeho miesto u nás prevzal Jozef Lalka, rodom z Rudna, ktorý bol sem premiestnený zo železničného okresu. Tento koncom roku 1953 odišiel na dlhšie na školenie, a na jeho miesto bol k nám pridelený Ján Líbnik, ktorý z Brehov. Volbami v r. 1954 bol za

Tajomníci MNV.

tajomníka pre Tekovskú Breznicu zvolený tunajší občan František Šimkovič, doterajší predseda MNV a služobne zamestnaný ako vykupovač dobytka pri Vykupnom podniku (bývalé RSD), riadenom v smysle pokynov okresného zmocnenca pre výkup pri ONV. Za predsedu MNV miesto doterajšieho Šimkoviča bol zvolený František Homola, služobne inač zamestnanec ONV, inšpektorát úrody.

Februárové udalosti roku 1948.

Februárové udalosti, ako dôsledné sa priklonenie k politickému kurzu „na východ", miesto doterajšieho roztriešteného a desiatky rokov sa hašteriaceho smutne preslávenéhо parlamentárneho demokratizovania, malo vplyv aj na miestne politické pomery. Na čelo MNV bol miesto doterajšieho demokratického príslušníka – v obci, hlavne u chudoby neoblúbeného a nenávideného – Jozefa Eliasa, zvolený František Homola za Komunistickú stranu. Menovaný pôvodom a mimoslužobne malorolník mal u občianstva o mnoho viac dôvery. V o funkcii si počínal veľmi dobre. Mal záujem o prácu. Dôslednosťou získal si priazeň jak u roľníkov, tak aj u ostatného občianstva a ako roľník-robotník; nezaťažený nenávisťou u občianstva, akú toto prechovávalo na pr. k Eliasovi za jeho obchodní činnosť, – mal vo vykonávaní funkcie predsedu MNV rozhodne lepšie podmienky. Komunistická strana, po svojom februárovom víťazstve, potrebovala na kľúčové pozície vo verejnom-administrativnom, alebo hospodárskom živote dosadzovať ľudí jej oddaných. Tak bol aj nový predseda MNV Homola dosadený na miesto predsedu RSD-Roľníckeho skladištného družstva v Novej Bani.

Február 1948

Zmeny v MNV. Pri voľbách roku 1949 bol za predsedu MNV zvolený Pavel Makovický, bývalý obuvník, tiež za Komunistickú stranu. Tento bol proti svojmu predchodcovi Homolovi menej priebojný a rázny. Robila to aj jeho povaha a menšia skúsenosť vo verejnej funkcii a v jednaní s ľuďmi. Obuvníctvo prestal prevádzať a nastúpil do služieb u RSD ako vedúci predajne ovocia a zeleniny v Novej Bani. Začiatkom roku 1950 bol vyslaný na jednoročné školenie politické. Z týchto dôvodov bol z funkcie predsedu MNV odvolaný. Tak v roku 1950 dochádza znovu k voľbe predsedu MNV. Na túto funkciu aspirovali 2 kandidáti za KSS, a to Jozef Škvarka-Michalov a František Šimkovič, obaja menší roľníci. Škvarka už pro zastupoval Makovického Pavla vo funkcii predsedu počas jeho neprítomnosti. Pri voľbe dostal František Šimkovič o jeden hlas viac, bol teda zvolený a nastúpil funkciu predsedu MNV. Ako predseda si menovaný počínal dobre. Je povahy prudkej a výbojnej. Dobre presadzoval družstevnú myšlienku - v smysle smerníc vlády a tak u roľníctva, z ktorého ho čiastka nemalo kladný postoj k družstevnej veci, prestal byť obľúbený. Čítal Marx-Leninské diela a tým politický rástol a rozširoval svoj obzor; naučil sa vystupovať pred verejnosťou - rečniť. Aj tento necháva pôvodné zamestnanie a ako komunista dostáva miesto u RSD, ako vykupovač dobytka. V Miestnom národnom výbore boli zastúpení komunisti aj bezpartajní. Rada MNV zasadala pravidelne každé dva týždne a plénum Miestneho národného výboru vždy raz za dva mesiace. Doručovateľom - buhenikom a súčasne pomocnou kancelárskom silou pri MNV bol Ladislav Volentier - „z ulice."

Uzatváranie smlúv o dodávkach.

Dodávky.

Vládnym nariadením zo dňa 25. januára 1949 č. 6/49 Sb. bol povinný každý roľník uzavrieť smlúvu s „Ústredím pre hospodárenie poľnohospodárskymi výrobkami", ako štátom povereným orgánom. Touto smlúvou sa roľník zaväzoval, že dodá určité množstvo výrobkov rastlinnej a živočíšnej výroby pre verejné zásobovanie a to do určeného termínu a Ústredie sa zaviazalo vykúpiť tieto tiež v stanovený čas a za cenu vládou stanovenú. Toto opatrenie bolo potrebné, lebo ak chcela vláda zaručiť plynulé zásobovanie a výživu pracujúcich v továrňach a mestách, musela mať zaistené, predpokladané množstvo potravín, ktoré v plánovaných časových intervaloch bude dodané a bude môcť byť presunuté na odpredaj. Pretože sa chceli a museli dodržať štátom stanovené ceny, nemohla byť výkupná cena týchto produktov taká, aká by sa bola kde-tu podarila nenasýtnym vydieračom na čiernom trhu. Pretože hodne ľudí oslalo ešte od vojny „chorých na peniaze", keď sa podarilo kde-tu od opilého vojaka dostať za 1 liter vína až 1000.- Kčs, nevedeli sa mnohí tejto nenasýtnej chamtivosti zbaviť ani teraz. Títo, a iní, hlavne zásadní - ideoví odporcovia socializmu a nových poriadkov, začali šíriť nespokojnosť a huckaní západnou propagandou hľadeli urobiť roľníctvo nespokojným a na každom kroku sabotovať - brzdiť a hamovať odovzdávanie a narušením zásobovania šíriť nespokojnosť do radov pracujúcich. Vyskytli sa aj také prípady, že niektorí roľníci nechceli uzatvárať ani tieto smluvy, ako by snáď na povinnej odovzdávke niečo tým mohli zmeniť. Systém rozpisovania odovzdávok prekonal viac štádií. Povodne sa obilie odovzdávalo tak, že boli pri mlatbe „mlatební komisáři", ktorí kontrolovali, aby gazda a mláťačkár zapísali všetko, koľko sa namlátilo. Z toho potom sa odpočítávalo na siatie „samozásobiteľská dávka" po 254 kg

na osobu, niečo pre bydinu, ošípané a dobytok - kone a ostatné mal odovzdať. Neskoršie sa začalo odovzdávať dľa rozlohy obrábanej plochy. Na odovzdávku dobytka - mäsa nebolo presného plánu a odovzdávalo sa tak, že každých 10 domov bolo ako jedna hospodárska jednotka a tá mala za určitú dobu odovzdať 1 kus dobytka, alebo ošípaní. V dôsledku toho, že celkový plánovaný stav, či už produktov živočíšnej alebo rastlinnej výroby často nebol dodržaný a výhovorkám na nesprávne zistení rozlohu pozemkov, neúrodu a iní nepohodu, pre ktorú nemohol vraj odovzdať, nebolo konca - kraja, bolo okresom na každú obec uložené (obyčajne dľa rozlohy chotára) tak zvané smerné číslo, koľko mala celá obec odovzdať čoho a toto potom rozpísať na jednotlivých dodávateľov musela si už obec sama. Tu na funkcionárov ľudovej správy pripadli ťažké časy. Mali podrobne rozpísať, koľko kto má čoho na verejné zásobovanie odovzdať. Po roku 1948 sa miesto staršieho spôsobu dľa rozlohy - malo rozpísať triedne, to jest, aby väčší hospodári, z ktorých sa najviac regrutovali sabotéri a odporcovia nového poriadku, mal dať pomerne viac, ako menší alebo celkom malý roľník od takého kúska pôdy. Avšak hneď v prvom roku ukázala sa nesprávnosť tohoto, lebo rozpisu nebola venovaná dostatočná pozornosť a nielen, že nebol prevedený „triedne" v duchu socialistickom, ale skôr protitriedne - a triedny boj prevedený bol ale na škodu chudoby a na výsmech všetkých snáh napomôcť menšieho a chudobnejšieho roľníka a o zaťaženie väčších a bohatších. Stalo sa to tak, že do rozpisovej komisie sa vtisli čo viac väčší roľníci, ktorý nezastával len seba, ale ešte regiment svojej rodiny - zase len väčších roľníkov a na chudobu ochrancu neostalo. Tak sa stalo, že veľkí gazdovia vyviazli z dodávkovej povinnosti celkom ľahko a stal

Rozpis dodávok

sa prípad, že gazda nad roha mal a odovzdal na verejné zásobovanie z urodených a namlátených 120- 130 q len 22 q, šeda ostalo mu pre vlastnú spotrebu (maločlennej rodiny) okolo 100 q a malý roľník - vlastne robotník, ktorý mal hrabars 60 árov, z čoho polovicu tvorila chvalenská planá lúka, musel celú predpísanú povinnosť 1½ q celé kúpiť samozrejme od toho kto mal, - od bohatého, ktorý celá mal - málo odovzdával a ostalo mu na čiernu obchod, ovšem nie za cenu 80 Kčs ako bola platená úradná cena, ale za 300 - 350 Kčs za 1 q. Tak vyzneli štedrý rozpis a „spravodlivosť pre chudobu". Tejto maloroľníkom nebolo možné neúmerný a nespravodlivo rozpísaný neúnosný predpis splniť, čímu sa verejne navrbovalo plynulé zásobovanie pracujúcich. Terbostav sa nezmenil ani v rokoch 1950, 1951, a 1952.

Do každej komisie sa dostali väčší roľníci - tak zvaní odborní - hrivda ci - ale ti v potom robili rozpis dňa svojho. Šlo im to ľahko, lebo mnohí z nich boli členmi plénia a rady MNV. Mnohí boli skôr - roľníkom. nosti malých roľníkov, že majú vysoké dodávky. „Hľaď si menší nechovaj toľko ako ja, a môžeš viac odovzdať." Také bolo heslo rozpisárov. Takto veľkú ostávali zásoby a robotníci, ak chceli splniť, museli kúpiť - na čierno - a mnohí dreť na to, aby mohli veľkú zaplatiť čiernu cenu. Terbostav" vznikol zrušiť v roku 1950. Mimo lístkov bolo možné nakúpiť múku a chlieb voľne pre každého. Voľná cena múky bola nižšia, než cena obilia na čierno, hrabars na niečie, alebo na šrot a tak bohatší kupovali múku v obchodoch aj chlieb, hoci chovali často hydinu, vsípané alp. zásoby svojho si nechávali, alebo predávali na čierno. Takto plánovaná predpokladaná spotreba na rýdzenie - ako bola po roky predošlé - sa nepomerne rýchle vyčerpala a pre robotníchov a mestá by pomaly nebolo rozsalo na výživu. Dodalo sa to bolo aj s výrobou živočíšnou. Mnohí stav dolyžka a hrú hlavne po neúrodnom roku 1947, - hrdzy sa bolo na čo vyhovoriť -

zmenšili pod plánovaný stav a stávalo sa, že taký, čo pred časom choval 7-15 kusov dobytka, choval teraz na tom istom majetku len 4-6 kusov a predpokladal, že keď nema - nechová, nebude musieť odovzdať. Našiel sa liek aj na toto. Opatreniami v ďalších rokoch bolo presne stanovené, koľko čoho na akú výmeru musí chovať a odovzdať a od roku 1954 prevádza rozpis Poverenec Ministerstva výkupu v Novej Bani, kam sa od tejto doby celá táto agenda presunula.

Založenie Jednotného roľníckeho družstva „J R D."

Výstavbou Slovenska v duchu socializmu a spriemyslovaním

JRD. Slovenska, rýchle vyrastali nové závody, do ktorých zo dňa na deň odchádzalo viac a viac pracovných síl z dedín. Aby títo pracujúci boli zaistení výživou a nehrozilo im každú chvíľu stúpanie cien životnej potreby, usiluju sa všetky socialistické, lepšie povedané „ľudodovodemokratické" smery - štáty a vlády aj poľnohospodársku výrobu dostať na taký spoločensky systém, kde by prestalo dávne vykorisťovanie človeka človekom, aby chudobnejší nebol nútený robiť bohatšiemu, často za podmienok bohatšími ľubovoľne diktovaných, ale aby sa všetci obrábatelia pôdy združili do spolkov, družstiev, kde by v konečnom štádiu - v štvrtom type sa delil poľnohospodársky výnos dľa výkonu na poli, bez ohľadu, či pôdu mal alebo do družstva niečo dal, jednoducho dľa práce, a prestala už raz rodová výhoda bohatých a chudobných, lebo každý rovnako chce žiť, má teda aj rovnako pracovať a mať rovný podiel zo zárobku. Tohoto sa malo dosiahnúť spojením - združením sa roľníkov do družstiev - Jednotných roľníckych družstiev, skrátené JRD. Tento socialistický sektor poľnohospodárskej veľkovýroby vláda od prvopočiatkov podporovala poskytovaním výhodných pôžičiek, lacnejším nákupom umelých hnojív a poľnohospodárskych strojov a pod. výhodami.

Myšlienka od základu dobrá. Rozoraním medzi dajú sa získať značné rozlohy úrodnej pôdy, ako aj to, že odpadnutím hrázd sa výnos nepomerne zvýši, lebo úroda okolo hrázd je aspoň na pol metre vždy slabšia. Ďalej zavedením strojného obrábania na všetky možné druhy prác, dľa vzoru sovietskych popredných kolchozov, sa odbremení človek od driny a špecializovaním sa na jednotlivé odbory poľnohospodárskych - poľných sektorov sa vyškolia odborníci v dorábaní jednotlivých druhov plodín, ako podobne aj v odchove jednotlivých druhov zvierat, čím sa dá dosiahnúť rýchlejšieho vývinu jak rastlín tak zvierat, ako aj ich šlachtenia - skvalitňovania a zvyšovania výnosu v úrode poľnej, produkcií mlieka, vajec a váhy mäsa u jatočného materiálu.

Tým, že u nás bola továrenskou výrobou daná temer každému možnosť dostať slušné zamestnanie v priemysle, bývalá dedinská chudoba chytila sa tohoto zdroja výživy a na dedinách nezostalo nezamestnanej alebo len príležitostne zamestnanej chudoby, ktorá za kúsok poľa pod zemiaky, alebo nejakú na záprahu vykonaní prácu musela nepomerne mnoho a draho to odrábať. Tento úbytok lacnej pracovnej sily na dedine pocítili hlavne bohatší roľníci, ktorí držiavali pro paholkov, služky a iné lacné pracovné sily, ktorých teraz nebolo, lebo našli prácu v továrňach. Týmto výnos pozemkov väčších roľníkov často upadal, lebo pole dobre obrobiť často pre rozlohu nestačili, iní nezvykli sami a ťažšie robiť, - sa im nechcelo a neobrobené pole samé nedávalo. Obtiaže väčších roľníkov

V našej obci priamo kulakov nemame, ani sme nemali. Je tu len pár väčších gazdov, tak od 10-13 ha a to: Florian Elias, Michal Škvarka, František Švaral a Rudolf Škvarka. Títo, aj keď nezamestnávali trvale cudzie pracovné sily, na nárazové práce = okopávačky, žatva a pod. ich vždy mávali a zmenu nových poriadkov tiež pocítili.

Myšlienka založenia jednotného roľníckeho družstva ujala sa v našej obci v roku 1949. Hovorilo sa o tom všade a zakladalo sa temer všade, teda aj u nás. Myšlienka spoločného družstevného hospodárenia mala v obci priaznivcov aj medzi proletariatom po socialisticky smýšľajúcim, ktorý dlhé roky chodil dreť na pánske, alebo aspoň bohatším do žatvy na dolniaky, ale aj medzi samými strednými roľníkmi. Propagačné myšlienky: rozorú sa medze, o ne bude viac; sejbu - kosbu - hrabačku - žatvu - zberanie - viazanie urobia stroje, nenadreš sa a o čo bude na poli viac, viac sa aj Tebe dostane, - lákalo. Najprv sa založil prípravný výbor pre založenie družstva. Patronát nad zakladajúcim sa JRD prevzal podnik „Žarnovické píly, Žarnovica." Urobila sa zakladajúca schôdza, rečníci vyzdvihli význam spoločného hospodárenia a jeho výhody; po tomto nasledovala veselica v hostinci u „Palovčíka" a radostná nálada a ovzdušie zavládlo dedinou „Bude družstvo, bude lepšie," a kto by smútil, ak sa mu má stať dobre. Družstvo bolo založené a veselé zvuky hudby dlho do noci oznamovali radostnú udalosť. Chyba sa stala hlavne v tom, že ONV v Novej Bani nezaujal k veci žiadúce stanovisko. Vec sa mala totiž tak, že realizovanie myšlienky zakladania Jednotných roľníckych družstiev si vzal do kompetencie Jednotný sväz slovenských roľníkov a preto ani Strana ani iné administrativne inštitúcie sa mu do kompetencie nemiešali; predpokladalo so, že je všetko v dobrých rukách a zásahov z iných miest nie je treba. Pre mnohých, ktorí mali vec podporiť „zhora" bola vec indiferentnou, nepomáhali ani radou ani inou pomocou a keď nebolo záujmu, neprišla ani pomoc ani podpora. Prípravný výbor tvorili: Štefan Krištof v potoku, Jozef Škvarka - Michalov, Karol Šály a iní. Členov bolo spolu okolo 60; zväčša čo menší.

Prípravný výbor JRD.

Skúsenosť učí, že všade tam, kde komunisti sami nepracujú dobre, lepšie sa darí a prevezme im iniciativu reakcia. Tak bolo tomu aj v našej obci. O niekoľko dní po založení Družstva, prišla do obce zpráva, - odkiaľ? - odkiaľ nie, - nikto nevie, len sa rýchle rozniesło, že ti, čo vstupujú do Jednotného roľníckeho družstva, strácajú vlastnícke právo nad majetkom, musia robiť od svitu - do mraku; zadarmo; stravovať sa budú v spoločnej kuchyni a podobné chýry. Mnohí veci uverili a zakrátko po založení bola zvolaná členská schôdza, kde sa za kriku - vadenia a nadávania prípravný výbor rozpadol. Družstevnú myšlienku opustili sami tí, ktorí družstvo zakladali. Udajne boli medzi členmi, alebo zakladateľmi aj takí, čo čakali za založenie odmenu 100.000.- Kčs. Či túto odmenu navzaj čakali a či im ju skutočne niekto slúboval, dnes sa už zistiť nedá; je však isté, že nikto ani toto a iste ani menej nedostal, lebo by mu ju jednak nemal kto dať a po druhé, ani za čo, keď sa vec neuskutočnila. Počiatočné nadšenie ochablo, horúce hlavy vychladli; mnoho členov svoje prihlášky odvolalo a prípravný výbor sa rozpadol. No nezanikla táto myšlienka u všetkých a ostali členovia, ktorí aj po začiatočnom viac organizačnom neúspechu družstevnú myšlienku neopustili a zaumienili si v započatom diele pokračovať. Z popudu Miestnej organizácie Komunistickej strany bol zvolený nový výbor J.R.D. Za predsedu bol zvolený maloroľník Michal Šimkovič ml. Práca sa rozhýbala, aj keď v malom. Začala sa spoločne obrábať bývala cirkevná (t.j. farská, organistova, kostolníkova) pôda, ako aj bývala urbárska a obecná pôda. Svoje vlastné do družstva nikto nič nedal. Urobil sa ďalší nábor a dosiahol sa stav 70 členov. Chybou bolo, že podľa smernic o scelenie pôdy sa mohlo jednať len pri nadpolovičnej väčšine pôdy celého chotára, alebo snáď aspoň jednotlivých

Začiatok hospodárenia.

honov. Družstvo teda jestvovalo len ako zoláštny druh prvého typu. Ako ďalší predseda bol zvolený František Homola v potoku. V roku 1951 sa Družstvo začalo zameriavať aj na živočíšnu výrobu. Za predsedu bol zvolený Jozef Homola v závoze.

Zmeny funkcií v JRD.

Družstvo si nechalo vyškoliť aj účtovníčku - Máriu Piry - ovú - Ignácovu dcéru; táto však po niekoľko mesačnej praxi musela toto zamestnanie nechať, lebo ochorela na tuberkulózu, preto na školenie za účtovníka bol vyslaný Štefan Homola, zo závozu, brat predsedu JRD Jozefa Homolu. Tento po skončení školenia bol aj zamestnaný v družstve ako účtovník. Družstvo zakúpilo 1 pár koní. Ku nim bol vzatý ako pohoničkočiš Martin Belujský, švagor Homolovcov predsedu a účtovníka. Pre krmenie ošípaných bola prijatá ako krmička Irena Suchá, manželka vtedajšieho tajomníka vo Veľkej Lehote pri Novej Bani, tunajšieho rodáka a obyvateľa Jána Suchého. Družstvo si adaptovalo na ošípareň bývalú urbársku maštal pre býkov, miestne volaní „bujačiareň". Už v roku 1951 dosiahlo Družstvo v ich chove pekný stav - vyše 50 kusov. Po vzdaní sa doterajšieho predsedu Jozefa Homolu, bol za predsedu JRD zvolený Mikuláš Janovský. Krmičom hovädzieho dobytka sa stal Jozef Homola, býv. predseda JRD. Keďže práce bolo veľa a členov, - hlavne výkonných - málo, robilo Družstvo ďalší nábor na získanie členov, lebo sa ukazovali dobré možnosti a vyhliadky na rozšírenie činnosti Družstva, hlavne na výrobu živočíšnu. Vtedy sa o rozvoj Družstva začal zaujímať už aj ONV a OV - KSS. No úspech bol malý. V roku 1953 sa o rozvoj Jednotného roľníckeho družstva v našej obci začal zaujímať a plnou parou ho forsírovať ONV v Novej Bani. Prvé bola presvedčovacia akcia.

Z Okresného národného výboru vyrukovalo všetko, čo nohy malo. Od predsedu ONV až po zriadencov. Pomáhali ešte aj iné inštitúcie, ktoré mal ONV možnosť povolať. Utvorili sa presvedčovacie alebo agitačné dvojice a bolo ich udajne až 50-párov. Prišli v nedeľu odpoľudnia - autobusom - s hudbou; čo mladší z nich utvorili sprievod, najviac v ústroji Československého svázu ČSM mládeže a v sprievode hore-dolu dedinou spievali vhodné piesne družstevnícko-agitačné. Potom sa po dvojiciach - dľa vopred určeného plánu a programu rozišli po domoch. No úspechu ani po 14 dennom agitovaní a presviedčaní sa nedosiahlo. Chybou bolo to, že mnoho jazykov, mnoho spôsobov vyjadrovania sa a čo dnes pripravil alebo skoro pripravil vyspelý a pohotovejší agitátor-rečník, to isté zajtrá pokazil alebo pokazila iná osoba, hoci už to bolo na dobrej ceste. Najväčšou chybou bolo to, že medzi presviedčajúcimi nebolo ani skutočných výkonných družstevníkov, ktorý by mohol povedať „Ja som tam, poďte sa pozrieť na nás ako usilovne a dobre hospodárime" a ľudia by išli sami; veď ako sa hovorí „Príklady tiahnu" a toľko lakomosti je v každom, že za dobrým príkladom ide, keď už aj nie z nejakého idealizmu, ale aj z jednoduchej túhy mať sa lepšie. Presviedčajúci boli temer samí úradníci, často z bohatších novobánskych pánskych rodín, alebo podobní z blízkeho okolia, ktorého, keď sa ľudia opýtali „Prečo sú nie Vaši ste v družstve, prečo Ste nepresvedčili tých" boli s celou svojou agitáciou hotoví, lebo sú a boli od družstevnej myšlienky aspoň tak ďaleko, ako sa ľudove povie - ako Petrohrad od Jeruzalema. Teda - akí agitátori a agitácia, taký výsledok. Podobné agitácie sú aj pre budúcnosť odsúdené vopred k neúspechu. Presviedčať musia ľudia, ktorí sú vzornými praktickými družstevníkmi, ktorý trebars urobenými mozolnatými rukami a jednoduchou, ale tvrdou rečou, ako frontový vojak bude vedeť povedať „Ja som z nich, pozrite

Pokusy o rozšírenie členstva

Neúspech „neroľníkov"

sa na mňa. Robíme to tak a tak a máme sa tak a tak. Pridže sa na nás podívať," a ľudia príslušnú príkladom pôjdu za nimi. Nesmie to byť rečník prázdnych slov, ktorý v konečnom dôsledku si bude hovoriť „Budiž to, čo som mi ja a majme sa tak, ako sa ja nechcem mať, lebo som dolezal sa nešiel." Treba činiť príklady a nie prázdne reči".

Počas náboru DNV slúboval na povzbudenie postavenie ošípární. Bol vypracovaný výrobný plán a miesto pre ošípárne bolo vyhliadnuté pod Hájom, pri Eliášovie jarku. Vodu mienili sa dostať vodovodným potrubím od nedalekej „Studničky". Na zadovážení materiálu družstevníci podnikli dosť veľa. Chodili do žarnovickej šeliene na brigády, za čo, ako odmena v nadplatku vyrobená šelma bola predaná šmajstrom družstva. Zakúpili tiež vápno a drevo. Vápno bolo hasené priamo tam na zemiach, kde mala ošípáreň stať, a drevo bolo uskladnené u Eliášov - „v hornom konci". Na zaokrúhlenie bol z Veľkého Grola a z Píly dodaný cement. Materiál všetok bol pripravený a predsa ešte mnoho chýbalo. Nebola usporiadaná vec s pozemkom. Majitelia pozemkov - nedružstevníci sa zdráhali tieto uvoliť pre stavbu a žiadali výmenu; lúč im nikto nedával, lebo z druhej strany sa očakávalo, že vec bude usporiadaná vyvlastňovacím pokračovaním úradnou cestou „zhora". Na to sa však ešte len čakalo. Preto, aby sa vyhlo nádavkom a podobným nepríjemnostiam, družstevníci tieto základy vykopali v noci. Prevedli to títo súdruhovia: Michal Šimkovič st., Jozef Lalka, tajomník MNV, Ľudovít Vlčko a Rudolf Gazi. Najväčšou chybou bolo, že pozemky neboli ani vymenené, ani úradnou cestou vyvlastnené a ako jedni za noci základy vykopali, tak ich majitelia - alebo aspoň niektorí z nich raz zahrnuli a vec stála a prťahovala sa. Ďalej vznikli obtiaže s vozením kameňa a piesku na stavbu. Konečne sa našlo pár povozníkov, čo piesok za dobrú odmenu navozili, ale kameň

Prípravy na stavbu.

nechcel voziť nikto, lebo ho bolo treba ťahať po celej dĺžke pozemku jeho Volentiera v posteli a nikto si nechcel robiť nepriateľov a voziť po obrábaných pozemkoch, keď vec pozemkov nebola dosiaľ nijako usporiadaná. Vec sa preťahovala, až vznikol spor o pozemky a KNV zrušil evidenčný list, lebo investičný úver pre premeškanie prepadol a nebolo kedy prostriedkov, za čo stavať. Po tomto dal KNV príkaz stavbu likvidovať a materiál presunúť na miesto, kde ho bude najviac treba. Ináč sa družstvu darilo veľmi pekne. V roku 1952 dosiahli rekordnú úrodu obilnín. Pod Žliebkami na bývalej lúke bolo zasiate žito - pšenica. Pokiaľ pomerne suchý a v tomto mieste je pôda vlhkejšia, tak to práve vyšlo. Pôda oddýchnutá, bola dobre pripravená a na rozlohe 2 ha sa dosiahlo 80 q obilia. Takýto výnos v obci nikdy doteraz zaznamenaný nebol. Aj v roku 1953 dosiahli v pestovaní jačmeňa 38 mičurinských centov na 1 ha. Doposiaľ veľká náborovo - presvedčovacia kampaň počas zasiala bez úspechu a v roku 1953 sa zaznamenáva ďalší pokles členov družstva. Družstvo pracovalo schôdze veľmi nepravidelne, len v prípade pobrely a jeho členmi ostali väčšinou len niekoľko starší roľníci, až na niekoľkých roľníkov po 2 - 3 ha.

Ďalšiu nežiaducu zlú krv v družstve vyvolal rozpredaj materiálu z plánovaných stavieb. Tiaselka tehly bola rozpredaná po 70 halierov. Kameň, piesok a vápno boli odvezené do obce na stavbu hasičskej strážnice a kultúrneho domu. Pri ceste (vicinálnej) stálo na pozemkoch, kde sa malo stavať, asi 15.000 kusov tehly. Títo si chceli odkúpiť členovia družstva a na schôdzi bolo dohodnuté, že kus bude po 50 hal. Asi o týždeň títo predseda družstva s. Jarovský rozpredal nečlenom a po 30 hal. Toto jeho počínanie znechutilo od práce viacerých členov a na schôdzach dochádzalo k hádkam. Za takéto stavu bol vymenený

Vnútorný boj v JRD.

aj pohonič družstevných koní Martin Belujský, a na jeho miesto nastúpil Ján Lauko. Na miesto Ireny Suchej stala sa krmičkou ošípaných Agnesa Vlčková-Ľudvíkova. Vzdal sa účtovníctva aj účtovník Štefan Homola, a aj krmič Jozef Homola. Úrmenie dobytka prevzal Mikuláš Janovský, ktorého po jednomesačnej dobe vystriedal Abel Potocký „z ulice". Tento nastúpil bez vedomia a schválenia členskou schôdzou a tak po niekoľkých mesiacoch ho vystriedal znovu Jozef Homola a tohoto neskoršie Pavel Makovický, bývalý predseda RSD v Banskej Štiavnici. Družstevníci boli rozhašterení a situácia v ňom nebola ružová. Každú chvíľu hrozil rozpadnutím sa. Hoci sa má hodnotiť hospodárenie družstva, aj keď hospodári na rozlohe pomerne nie veľkej, je jeho hospodárenie rentabilné. V roku 1954 vychádzalo družstevníkom na jednu pracovnú jednotku Kčs: 20-, za ktorý obnos môže si nakúpiť úlohu poľnohospodárskych produktov z prebytkov družstevnej výroby.

Patronát nad JRD.

Čo sa týka činnosti patronátneho závodu, hoci sa družstvu v prvých mesiacoch venoval, ale jeho horlivosť čím ďalej tým viac ochabla; menili sa funkcionári, až ich záujem a plnenie povinností, ku ktorým sa zaviazali, úplne prestali.

Predsedom družstva je teraz koncom roku s. Mikuláš Janovský, krmičom dobytka Pavel Makovický; krmičom koní - kočišom Martin Belujský, ktorý na toto miesto znovu nastúpil potom, čo Jána Lauka prevzali kone a bol liečený v nemocnici. Krmičkou ošípaných je Mária Janovská a patronát nad JRD prevzal ONV. Podľa plánu Okresného výboru Slov. nár. frontu, v jubilejnom roku 1955 chce družstvo prejsť na III. alebo IV. typ. Na to boli utvorené komplexné brigády z vedúcich funkcionárov základných zložiek Nár. frontu. Je nádej, že ich úsilie bude ko-

runované úspechom, že presvedčia malých a stredných roľníkov o výhodách spoločného hospodárenia a Jednotné roľnícke družstvo v Tekovskej Breznici bude sa rozvíjať.

Vraciam sa k významným rokom 1953 a 1954. V Miestnom národnom výbore boli zastúpení roľníci aj robotníci. Predsedom MNV bol František Šimkovič a tajomníkom Jan Cibuľa z Brehov. Miestny národný výbor usmerňoval celý život v obci. Náš priemyseľ volal po nových pracovných silách. Potrebovali ich jak priemyselné strediská - Ostravsko - Plzeň - Handlová - Nováky, tak aj stavajúce sa podniky v bližšom, okolí ako stavba podniku Kovohuty vo Sv. Kríži nad Hronom, kde sa plne rozbehla stavba podniku veľkého rozsahu a významu. ONV - referát pracovných síl pracne hľadal nové sily pre tieto podniky a MNV mu napomáhal radou a predvolávaním osôb, ktoréby ešte bolo možné zapojiť do pracovného procesu výstavby socializmu. Získalo sa hodne. Obtiaže robili len niekoľkí, ktorí radšej robili na čierno, na stavbách a podobne, hoci ako slobodní by boli mohli dochádzať do práce bez obtiaží a vo voľnej chvíli mohli ešte aj doma pomôcť. Takýmito boli Domin Gaží na hrbe a Maria Galbavá-Františkova. V tomto roku bol ešte lístkový systém. Administratívnou silou na MNV bola Maria Vlčková, ktorá väčšinu času strávila s lístkovou agendou, ich rozdelovaním, doplňovaním evidencie. Zriadencom pri MNV bol Ladislav Volentier z „ulice" - Lacíkovie. Veľmi pekne pracovali aj čestní funkcionári MNV, t.j. členovia Rady. Referentkou výživy bola Maria Vlčková, ktorá mimo lístkovej agendy mala na starosti výkup tovarov od roľníkov, teda celú zásobovaciu agendu „do obce" - i „z obce". Finančným referentom bol Štefan Kasan „na uhle". Tento sa staral o hospodárenie v obci a to od plánovania až po inkasso financií. Referentkou náboru pracovných síl a hygieny bola Julia Banerová. Technickým referentom bol

Nové pracoviská.

Funkcie u MNV.

Ján Lanko a po ňom Štefan Krištof „v potoku". Referentom školstva a osvety bol Vojtech Graus a funkciu bezpečnostného referenta zastával predseda MNV František Šimkovič.

Kompa „štátna". Prechod kompy do kompetencie štátu:

Tým, že štát prevzal do vlastnej správy aj bývalé vicinálne cesty, aká vedie aj cez našu obec od hlavnej pohronskej hradskej cez železničnú stanicu Tekovská Breznica, cez prievoz-kompu, ďalej cez obec smerom na Brehy a pri novobánskej železničnej stanici sa zapája zase na pohronskú hradsku, stala sa aj táto naša cesta štátnou hradskou III. kategorie a prešla úplne do údržby štátu. Prievoz cez Hron, ktorý bol predtým urbárskou výsadou a vlastníctvom, dával pro tunajší Urbariat do nájmu spolu aj s urbárskou lúkou od kompy popri Hrone po Dolnú Sigiaťku. Prenájomca zaplatil do urbárskej pokladnice vylicitovaní sumu ročne a za prievoz si inkasoval sám. Miestni obyvatelia za prievoz pešo neplatili, podobne ani za cesty i vozmo na západnú stranu Hrona, ak vozil ta hnoj, alebo zvážal úrodu, alebo práce okolo toho. Zato mal prievozník od každého domového čísla ročne „pol meci" obilia; najviac sa mu dávalo žito-pšenica. To robilo ročne od (asi) 320 čísiel okolo 40 q obilnín, čím bol „na chlieb" a pre ostatnú potrebu domácnosti zaistený a nebol mítený ísť „do žatvy", ako tunajší chudobnejší temer všetci chodievali. Inač cudzí platili 1 Kčs za jedno prevezenie jedným smerom, bicykel-motorka 2 Kčs, voz 5·- Kčs a auto 10·- Kčs. Pravidelne bývali tam vždy dvaja, či už spoločníci alebo z jednej rodiny a striedali sa každý 24 hodín. Tým, že urbárske majetky: pole, lúky a pasienky (mimo hory) prešli do hospodárenia Jednotného roľníckeho družstva, ostatný druh príjmov im odpadol a nemali z čoho vydržo-

vať ani kompu. Tak táto, ako aj celá cesta musela byť prevzatá do údržby Cestnej správy a jej zamestnancami sa stali aj naši prievozníci. Schôdzou rady MNV boli za týchto zvolení s. Michal Šimkovič ml. a Jozef Horniak. Kým nebola ich práca znormovaná Cestnou správou, boli tito platení od občanov a to za každé prevezenie, bez ohľadu na to, či je tunajší alebo cudzí, lebo obilie sa už neplatilo, a keď odpadol tento deputátny príjem, odpadla aj služba, ktorá sa zaň vykonávala. Už neskoršie keď prešli prievozníci do plne zamestnaneckého pomeru Cestnej správy, sú už platení len od nej a za prievoz nikto už nič neplatí. V mesiaci júli - po kádrovaní - bol na miesto Jozefa Horniaka MO-KSS, ako aj Miestnym nár. výborom doporučený Ján Luchý, ktorý doteraz pracoval u Stavebných závodov „Hron" vo So. Kríži n. Hronom a Horniak ostal zamestnancom Cestnej správy s miestom pracoviska v Žarnovici. Prievozníci.

Úmrtie Jozefa V. D-Stalina.

Začiatkom marca 1953 a to dňa umrel po krátkej chorobe predseda rady ministrov Sväzu Sovietských Socialistických Republik - Jozef Vizarionovič Džugasvilli-Stalin. Jeho úmrtie - mimo pietnych osláv tunajšieho robotníctva vo svojich podnikoch a pracoviskách - oslávilo sa v obci smútočnou stranníckou schôdzou. Smrť JV Stalina.

Úmrtie prezidenta s. Klementa Gottwalda.

Pár dní po smrti Stalinovej, umiera vo veku 56 rokov aj prezident Československej republiky s. Klement Gottwald. Smútočné oslavy jedna za druhou, ako by spôsobené mieru neprajnou rukou neúprosnej smrti, zárum tok zväčšovali, ale cesta vývoja socializmu ostala neotrasená a nezmenená. Jeho úmrtie Smrť Kl. Gottwalda.

sa obci oslávilo podobne tiež schôdzou Strany a smútočnou spomienkou - počúvaním rozhlasového vysielania pohrabu v škole, lebo robotníctvo sa osláv zúčastnilo všade na svojich pracoviskách, kde bola táto smútočná spomienka a oslava oslávená masovejšie a okázalejšie. Na znak smútku, neboli po dobu 2 týždňov poriadané nikde na území republiky veselice, ani zábavy. V dať pohrabu boli všade v továrňach - na námestiach a pod. vystrojené smútočné tribúny, kde v záplave ozdôb a vencov trônila busta nebohého prezidenta. Určitú dobu predtým striedali sa pred katafalkom smútočné čestné stráže pionierov, svázakov, svázarnovcov, požiarnikov (veľmi nevhodný názov, ako by oni zakladali požiare; správnejšie by bolo - ak sa už chce vyhnúť ošuchanému slovu „hasič" - „protipožiarnici", čo by správne vystihovalo ich činnosť.) ľudovej milicie, ozbrojených zborov a spoločne odprevádzali prvého robotníckeho prezidenta na jeho poslednej ceste.

Strana a vláda vyzvali ľud k jednote a ešte k väčšiemu

Nezmenene vpred.

oduševneniu za vec výstavby socializmu, aby sa tak v celoživotnom diele zomrelého prezidenta svedomite a čestne pokračovalo, čím sa najlepšie uctí pamiatka jeho celoživotnej práce. Predčasné a márne boli „prorocké" hlasy západnej propagandy o rúcaní sa tábora socializmu. U nás boli prevedené nové voľby a na čelo štátu bol postavený osvedčený socialistický pracovník a starý bojovník, spolupracovník zomrelého prezidenta s. Klementa Gottwalda - Antonín Zápotocký.

Západom očakávané veľké zmeny v tábore socializmu neprišli. Ľudia sa vymenili, ale cesta vývoja „do ľavá" ostala nezmenená. V S.S.S.R. bol na miesto Stalinovo zvolený Georgij Maximilianovič Malenkov, i keď človek menej známy, už dávny spolupracovník Stalinov. Neskoršie jeho funkciu prevzal N. A. Bulganin.

Pomery v obci.

Život v obci v tomto období prebiehal ticho a spokojne. Dodávkové povinnosti si občania až na niekoľkých plnia svedomite. Každý začiatok je ťažký; ale pri troške dobrej vôle sa aj na oko nemilé povinnosti odovzdávkové časom vžijú a prejdu do krvi ako samozrejmé. Veď každý triezve rozmýšľajúci musí uznať, že niet a ani nemôže byť na svete štátu, ktorý by mimo poskytovaných práv, neukladal aj povinnosti. Každý uzná, že v skutočnosti nikdy nejestvoval ani nemôže jestvovať nejaký „čarovný mlynček", z ktorého by sa len mohlo vyberať, bez toho, že by sa do neho dávalo. Tak sa pomaly vžívajú aj povinnosti dodávkové, ako samozrejmé. Život v obci.

Ako v roku 1952, tak aj v roku 1953. postihli náš kraj veliké a silné mrázy, aké nepamätajú ani najstarší ľudia. Mesiace: marec a apríl boli pomerne dobré a teplé. Všetko sa „načas" obrobilo a v druhej polovici mája, kedy mrázy najhoršie zasiahli, bolo všetko krásne-zelené. Ďatelliny „do pol kolena", zemiaky, fazule, kukurice už niečo aj pookopávané, obilniny tiež krásne a všetko sľubovalo dobrú úrodu. A tak ako v roku 1952, dňa 23. mája prišiel až 17° mráz a všetko spálil; podobne aj v r. 1953 v prvej polovici mája mráz 12-14° veľmi poškodil hlavne vinice, ale aj stromy-ovocie, tak aj okopaniny aj obilie a aj trávu, lebo ani táto sa viac neprebrala, zakrnela a krmy bolo málo. Za tým ešte 16. mája napadol aj sneh. V obci bolo ho síce málo a sa rýchle roztopil, ale na vyvýšených polohách a poliach okolo obce ho napadlo „po členky" a dorazil ešte to, čo nezničil mráz. Rozhlas síce upozorňoval-vyzýval a poučoval vinohradníkov a zahradníkov, ako chrániť predmetné kultúry, ale mráz prekvapil nečakanou silou a stále sa meniacim smerom vetra, takže aj Jarné mrazy.

pripravené zadýmovacie bomby, ktoré sa mali nad ránom zapáliť na tej strane parcely, odkiaľ fúka alebo vanie vietor, zbyhali účinkom, lebo dosť silný a stále smer meniaci mrazivý vietor zahrievajúce dýmové prúdy odvial a mráz zničil všetko. Bolo zaujímavé sledovať, ako tento dým držiaci sa tesne nad zemou z honov „Selá", „Hrbatá" a „Jahodnô" rýchle zbehol údolím smerom ku Hronu, kde sa začas zdržal a onedlho odvial dolu Hronom na juh, alebo sa stratil nad vodou – asi sa absorboval – vpil do vody.

Po tejto katastrófe sa museli fazule a kukurice – dosádzať a čo aj dosadené rýchlejšie vyhnalo, nedalo už užitku, ako pôvodná sadba. Počasie síce trochu napravilo potom, čo mráz zničil a úroda sa trochu ešte prebrala a tak bolo miestami ešte aj trochu ovocia; kukurice, zemiaky a obilia boli priemerné a kto mal viac slivkových stromov, mal aj na lekvár alebo niektorí aj na slivovicu, ktorú tunajší obyvatelia pália v pestiteľskej páleníci vo Sv. Beňadiku, len privysoká daň a „palieta" páleničiarovi zdražujú tento spôsob produkcie dobrých ovocných liehovín, takže pre ne často hodne padávok – ovocia sa odhodí, lebo by za tú cenu, čo zaplatí pri pálení, kúpil hotové v obchode. Iste sa tu sleduje aj to, aby sa pálenie zbytočne nerozmáhalo a udržalo sa v žiadúcej miere, – nehatilo práce schopnosť, ktorá sa prílišnym jeho používaním hodne znižuje.

Zrušenie listkového systému.

Zrušenie list. systému.

Výsledky doterajšieho pracovného úsilia ľudu, že jednak sa na domácej pôde dorobilo – dopestovalo a snáď viac úspechy priemyseľnej výroby, ktorá za svoje výrobky vyrobené pre zahraničie vedela zaistiť výmenou tovarov pravidelný a dlhodobý prísun a dovoz potravín, na ktoré naša republika bola vždy ako zem prevážne priemyselná odkázaná, umožnilo Strane a vláde ku roz-

hodnutím, že dňom 1. júna 1953 zrušila úplne distribučný systém a to jak na potraviny, tak aj na obuv a textil a teda na všetko, čo doteraz bolo viazané na prídelový systém. Od 1. júna 1953 mohol si teda každý nakupovať v obchodoch voľne čo chcel a koľko toho chcel. Obchody boli dostatočne zásobené. Aby však zrušenie lístkového systému a voľný nákup nemohli byť zlomyseľne využité nadmiernou kupnou zásobou peňazí a zlomyseľní ľudia nemohli nepotrebne a sabotačnou snahou vykúpiť tovar v množstve nepotrebnom, čím by tovar z obchodov zmizol a vyvolal sa chaos, bolo treba vziať im z ruky zbraň, ktorou toto mohli dokázať a preto Strana a vláda rozhodla sa v ten istý čas s uvoľnením lístkového systému urobiť aj iné potrebné opatrenie, ktorým bola výmena meny.

Výmena peňazí.

Výmena peňazí.

Od jasene 1945, kedy bolo urobené prvé povojnové menové opatrenie, že staré vojnové peniaze až po sumu 500 Kčs na osobu boli uložené na viazané vklady, dostali sa mnohí jednotlivci zase ku nežiadúcej sume peňazí. Priemerný zárobok robotníka činil sice len asi 5.000 Kčs, ktoré tento, - zvlášť ak býval v meste a všetko kupoval a nič sa mu neurodilo - aj celé minul, ale boli zamestnania, zvlášť v Čechách, kde pri výstavbách rôznych podnikov, kde záležalo na rýchlosti prevedenia práce, alebo rôznymi machináciami majstrov, aby sa ľudu dodalo chuti do práce, zarábalo sa mesačne 10.000 - 15.000 - Kčs, ba ojedinele až 20-25.000 Kčs. Je isté, že toto všetko minúť nemohol a peniaze sa hromadili. Na druhej strane ešte viac týchto nazarábali rôzni špekulanti - obchodníci - šmelináři a pod., ktorí nikde ani nepracovali, ale buď sa im podarilo uschovať zásoby tovaru v dobe znárodnenia, alebo

prevzatia ich podnikov do siete systému komunálnych podnikov, potravinových obchodov „Jednota", „Zdroj" a podobne. Títo teraz ukrytý tovar pomaly vytahovali zo skladov - úkrytov a predávali za sumy aké sa len pôsobením paniky o budúcom nedostatku dalo vylákať. Iní, hlavne obchodní zástupcovia - agenti a podobní, ktorí dobre poznali miesta nákupu buď v továrenských skladoch alebo iných veľkoobchodných rozdelovniach za dobrú odmenu od skladníkov a rozdelovačov vedeli ukoristiť veľké množstvá tovaru, ktorý mal prísť riadnou cestou do obehu, hneď pri prameni a tento potom pod rukou a za premrštené ceny predávali. Tak sa zhromaždovali do vreciek týchto jedincov státisícové - ba často milionové sumy, s ktorými zase nič ani dobrého ani rozumného nemohli urobiť, len ďalej špekulovať a rozvracať hospodársky a finančný systém a poriadok. Márne boli výzvy skoncovať s týmto, márne boli tresty za tieto obchodné prečiny, márne boli zverejňované odhalenia týchto, kde často v mokrých skladoch vyšlo na vnivoč potravín a textilu za miliony; ľudia boli od vojny „choří na peniaze." Jedni ich zhŕňali od osobnej nenasýtnej chamtivosti a túhy aspoň raz, keď sa dámať toho veľa a boli aj takí, ktorí sledovali hlbší - politicky a protištátne strojený plán, vyvolať nedôveru, paniku, nespokojnosť a za tým snáď nimi túžení zmenu pomerov a návrat ku starému poriadku. Aby toto viac robiť nemohli, rozhodla sa Strana a vláda súčasne k výmene meny. Tá sa prevádzala vo finančných ústavoch - bankách - sporiteľniach a na mnohých miestach v priemyselných podnikoch priamo - v továrňach, aby zamestnanci týchto nemuseli celé hodiny a poldne vyčkávať pred bankami a mékať zo zamestnania. Výmena sa previedla tak, že každý dostal na osobu zameniť starých 300.- Kčs v pomere 1:5, teda nových za ne

Obchodní záškodníci.

60 Kčs. Ostatné sa mu zamenili 1:50; teda za 50 Kčs starých dostal jednu korunu novej meny. Vklady v peňažných ústavoch uložené do 15. V. 1953 boli prepočítané tiež 1:5; teda vyplatilo sa tým, ktorí dôverovali štátnemu peňaznému systému a vkladali nepotrebné hotovosti do peňažných ústavov.

Výmena narobila v prvých dňoch hodne zlej krvi. Všetci postihnutí šmelináři, špekulanti a chorobní držgroši, ktorí tieto len zhŕňali, do ničoho ich nevložili a verili len peniazom, chodili ako sa hovorí, ako otrávené ryby. Našli sa aj takí, ktorí sa báli, alebo hambili vyrukovať so svojím pokladom na svetlo a udajne tieto pálili alebo podhadzovali nevidení po cestách a uliciach a so žiaľom v srdci len spomínali, že „boli časy boli, keď sme veľa mali." Nič nepomohlo, výnimky sa neuznávali, „každému rovno" a život sa pomaly začal rozbiehať „na novo." Aj keď zpočiatku nebolo toho groša veľa, nikto hladom nezahynul a vymenená suma do novej výplaty každému vystačila a musela vystačiť. Ceny tovarov boli upravené na stredni hranicu medzi starou cenou lístkovou a voľnou. Tak na príklad 1 kg masti, čo stál predtým 400 Kčs, po výmene bol za 34-40 Kčs dľa akosti, tiež cukor prv 300 Kčs, neskoršie 250-, stál v novej mene nie 1:5 = 50 Kčs, ale 14 Kčs; podobne boli upravené aj ostatné, aby si toto mohol v potrebnom množstve kúpiť každý. Našli sa zase špekulanti, ktorí sa vo veci zase rýchle vynašli. Ako bolo počuť, boli to zase z radov obchodníkov, ktorí svoje peňažné staré hotovosti - v posledných dňoch predávania za staré peniaze - poodvádzali šekami ako tržbu, ale tovar tejto hodnoty poschovávali po susedoch - známych a podobne a po výmene „zakrátko" ho predali ako súbromní vec a peniaze zase mali. Uvádzam príklad, čo som sám zažil a videl. Presne o 2 týždne po výmene peňazí som

Pomery po výmene.

Nové ceny.

bol vo Zvolene hľadať súčiastky na motocykel. Príbiel ta neznámy mi
človek a na meno svojej manželky kúpil nový motocykel „Jáva 250"
za 8.500 Kč, ktoré v hotovosti hneď tam vyplatil. Zaiste za týchto 14 dní
Noví špekulanti. nemohol tieto peniaze riadnou cestou zarobiť. No, aj z týcho zakrátko
pár dozorné orgány pochytali a prístihnutý bol daný na „rekreačný
odpočinok", aby mal času rozmýšľať o tom, že paragraf je sice točený;
špekuláciou sa mu často dá vyhnúť a ho obísť, ale pachateľ nikdy
nevie, kedy ho zastihne druhá strana smyčky točeného paragrafu.
No, aj ti, ktorí sa výmenou cítili poškodenými, hojili svoje rany sladkou náplasťou škodoradosti, že tak isto postihnutí boli aj druhí, alebo
všetci. Na staré sa pomaly zabudlo, a každý sa púšťal s novým elánom do práce zarobiť nové. Odchod robotníctva do Čiech bol zastavený, lebo naše rozbiehajúce sa podniky a stavby nových žiadali a
prikazovali zadržať domáce pracovné sily doma. Na Pohroní bol
to hlavne nový podnik vo Sv. Kríži nad Hronom a aj lesné hospodárstva začali pomaly cítiť nedostatok pracovných sil. Naša obec
je známa pracovitosťou jak na poli, tak v hore aj v továrňach.
Bývalý „Úrad práce", teraz ONV-odbor pracovných sil nieraz v
krajnej núdzi zhaňania pracovných sil našiel tieto až v Breznici.
Pracoviská „brezničanov". Tak z našej obce mimo práce neschopných a pár väčších roľníkov,
kde hospodárstvo skutočne nedovoľuje inú prácu, chodí do práce všetko. Od tlmačskej kotlovne, cez všetky staničné drevosklady
a dispozičné sklady pri „Uholných skladoch", novobánsku hutu,
stavebné závody, Žarnovické píly, Preglejku, kamenolomy až po
Hronskú Dúhravu, hliníčku slieváreň, továreň Sandrík, pivovar
Vyhne až po „Stavebné závody a Kovohuty vo Svätom Kríži n. Hr.

v každom pracujú naši občania a to ponajviac práce ťažšie, fyzicky namáhavejšie, ktoré vyžadujú síce zdravých chlapov, ale sú samozrejme aj lepšie platené. Ti, čo pre poľné letné práce sa nemôžu uvoľniť do tovární, zvykmi chodievať - po skorom posiatí svojich ozimín, kedy už dobytok nakrmia doma aj ženy - na kampaň do cukrovarov a to do cukrovarov vo Veľkom Meziříčí v Čechách a v Bedyhošti na Morave. Dá sa zarobiť aj tam, hlavne v ťažších prácach, na ktoré sa naši najradšej chytajú a mimo toho dostávajú ako deputát aj cukor; udajne 2 kg na týždeň. Dostatok cukru začal zvádzať aj tunajších ľudí k výrobe liehovín, ktoré sú v obchodoch predsa len drahšie. Tak sa naši - pravdepodobne z Čiech, kde toto bolo veľmi rozšírené už za Protektorátu, - naučili výrobu tejto domácky vyrábanej liehoviny, zvanej „lavorovica", pomenované od lavora, ktorý je pri tom, ako pokrievka a súčasne chladič veľmi dôležitý. Vec sa rozšírila v značnej miere, ale tak isto aj zakapávala, lebo predsa len asi táto neodborne vyrobená liehovina, často asi nie ani v nádobách z potrebného materiálu, alebo dokonale čistých a hlavne vyrobená bez možnosti úniku prvých jedovatých pár, sa pijanom akosi nepozdáva a ostávajú verní „krčme", kde sa tento „požitok" serviruje akosi úradne - okázalejšie a v spoločnosti, lebo či už alkohol, alebo jeho následky sa utajiť nedajú a zradia sa samé, a najlepšie to asi len chutí, keď si štrugnú viacerí - spolu a dopreva dia to dlhými rečami, pobavením sa a neskoršie spevom.

Pomoc cukrovarom.

Rok 1954 a voľby do MNV.

Zatialčo rok 1953 bol viac rokom smútku, rok 1954 bol viac rokom radostným. Koncom roku 1953 skončila sa prvá „Gottwaldova päťročnica". Výsledky hospodárenia a úsilia ľudu dosiahnutého v nej umožnili v roku 1954 ďalšie zníženie cien, čo ľud privítal s vďakou, lebo kým platy ostali na doterajšej výške, dalo sa za ne nakúpiť viac.

Voľby do MNV r. 1954.

Počas prvej Gottwaldovej päťročnice ako v roku 1950 začalo sa v Novej bani s výrobou ťažičových výrobkov. Teleso ťažič obsahujúci v čistejších spodných vrstvách až 11% železa sa tavil a po jeho rozstopení sa lejú z neho rôzne potrebné predmety, za ktoré alebo im na rovni postavení sme museli často platiť do cudziny cudzie - drahocenné valuty alebo náš vysokohodnotný tovar zamieňať za ne. Toto ich výrobom ušporíme. Podobne v roku 1954 sa v Novej Bani umiestnil nový podnik „Stredie geologického výskumu", v ktorom, ako aj v predošle spomenutom, nachádza hodne naších občanov prácu a stálý zárobok.

Voľby do miestnych nár. výborov.

Po prevedení volieb do miestnych, okresných a krajských Národných výborov, malo sa upevniť a skvalitniť sila nového zriadenia a zvolením si nových zástupcov na tieto fóra malo sa ešte viac upevniť spojenie ľudu s nadriadenými orgánmi. Tieto voľby boli určené na deň 16. mája 1954. Už dávno pred uvedeným dátumom, teda už od začiatku tohoto roku konali sa prípravy k voľbám. V každej obci boli utvorené volebné komisie a volebné obvody. Každý obvod si volil zástupcu do miestneho národného výboru a súčasne do okresného a krajského nár. výboru. Naša obec bola rozdelená do 11 obvodov. Kandidátov navrhoval miestny výbor národného frontu. Každá zložka navrhovala podľa svojej veľkosti. Potom bol návrh daný na schválenie Miestnej organizácii Komunistickej strany. Po tomto nasledovala agitácia. Každý obvod mal komisiu, ktorá s ním hovorila s občanmi - voličmi a vedúci komisie tieto návrhy predkladal miestnemu národnému výboru - komisii okrskovej. Táto spolu so zložkami národného frontu previedli prípadné zmeny. Druhou fázou bjelto prípravobolo predstavovanie navrhovaných kan-

Volebný systém.

 didátov voličom. Boli zvolané schôdze do miestnosti Miestneho národného (~~[illegible]~~) výboru a do tried školy, kde kandidáti hovorili s voličmi o tom, čo si zvoliť sa majúci budúci Miestny národný výbor vzal do programu pre zveľadenie obce. Tieto obvody prebiehali v priateľskom ovzduší až na obvod č. 1., kde kandidáti nesúhlasili s navrhovanou kandidátkou súdr. Máriou Janovskou a miesto nej bol zvolený náhradný kandidát s František Homola. Taktiež voličia IV. obvodu nesúhlasili s navrhovaným kandidátom, Jánom Cibuľom z Brehov, ktorý bol doteraz tajomníkom MNV v tunajšej obci a miesto neho bol tiež zvolený náhradný kandidát Ladislav Volentier, zriadenec u MNV.

Tretou etapou volebného poriadku - programu, boli samotné voľby. Boli to voľby slávnostné. Pripomínali v niečom niekdajšie volebné slávnosti, - ovšem bez prázdneho slubovania a iných neresti, čo slubujúci napáchali. Pred budovou školy boli nasadené máje, na pripravenom pódiu vyhrávala miestna hudba. Ako volebná miestnosť bola prvá školská trieda (severná) slávnostne vyzdobená vlajkami a obrazmi vynikajúcich štátnikov. Ráno ako slávnostný budíček prebúdzali občanov príjemné zvuky hudby a oznamovali slávnostný významný deň. Tieto odprevádzali ich aj k samým voľbám. Voľby boli tajné. Každý, kto vošiel do miestnosti, išiel popri stole, za ktorým sedela volebná komisia: Michal Šimkovič st., Mikuláš Janovský, Michal Halgaš, Ján Homola (z ulice), František Homola, Jozef Kráľ, riad. školy, Ján Suchý a Vojtech Graus a tito po zaznačení evidencie, dali voličovi 3 lístky. Tento mohol s nimi ísť za španielsku stenu, kde bol stolík a tužka a prečiarnutím mena mohol vysloviť svoje „nevolím" a to už či na listine kandidáta MNV, ONV alebo KNV. Prečiarnutý kandidát

Voľby samé.

týmto hlasom nebol volený. O spôsobe volenia bol každý poučený. Mnohí však nevolili tajne, ale verejne a vôbec nešli za španielsku stem, len priamo vložili lístky do obálky a volebnej urny. Pre tých ktorí sa pre chorobu nemohli dostaviť k voľbám, bola vyslaná komisia pozostávajúca zo dvoch občanov, ktorí menovaného navštívili doma s pojazdnou urnou; aby tak nikomu nebolo znemožnené voliť. Voľby trvali celý deň a zúčastnili sa ich všetci občania. Po nich voliči sa bavili na volebnej veselici a volebná komisia za prítomnosti predsedov volebných obvodov sčítávala hlasy. Voľby dopadli nadmieru dobre. Väčšina kandidátov nemala ani jeden hlas proti. Celkove „proti" boli len 4 hlasy. Keď starý predseda MNV František Šimkovič oznámil zabávajúcim sa výsledok volieb, radosti nebolo konca kraja. Potom sa riadne zabavili aj novozvolení členovia MNV so svojimi voličmi.

Výsledok volieb.

Márna bola snaha nepriateľskej propagandy o rozvrátenie volieb; nimi poučovaní a huckaní voliči miesto kandidátov prečiarali celé lístky, čo bolo dľa volebných smerníc vadné a nechtiaci odovzdávali platné lístky. Za poslanca do Krajského národného výboru bol za náš volebný okrsok našou obcou volený Štefan Ráchela, roľník z obce Psáre. Do ONV za okrsok Tek. Breznica - Orovnica boli u nás volení Jozef Kráľ, náš riaditeľ školy a Karol Šutka, roľník z Orovnice.

Ako u nás, tak aj v celej republike dopadli voľby veľmi dobre. Po voľbách sa ujíma vedenia novozvolený Miestny nár. výbor. Za predsedu bol v ňom zvolený osvedčený s. František Homola, za tajomníka s. František Šimkovič; ako ďalší členovia sú: Anton Homola - Michalov, Ľudvík Škvarka roľník, Ján Volentier Jánov v potoku, Julia Bauerová školníčka, Ladislav Volentier zriadenec MNV, František Krištof, lesný hájnik, Anna Gažiová - Ignácova rod. Škvarková, domáca.

Noví funkcionáři pustili sa s chuťou do práce. Každý si je vedomý záväzkov a slubov, ku ktorým sa pred voľbami zaviazal; aby teraz dodržal slovo občanom svojho obvodu za prenkázaní mu dôveru. V prvom rade organizovali dokončenie stavby hasičskej strážnice a dočasnej sály - kultúrneho domu. Funkcionáři navštevujú občas svojich voličov a hovoria s nimi o ťažkostiach a spoločných problémoch, alebo plánoch. Ich ťažkosti a potreby predkladajú potom rade MNV. Do služieb Miestneho národného výboru bola prijatá Alžbeta Kráľova (Antónova manželka) ako nie plne zamestnaná sila. Rada MNV zasadá presne dľa smernic a plánu, ako aj vo výnimočných prípadoch - slávnostiach a podobne.

Činnosť nového MNV.

Druhé zníženie cien.

Po úspešných voľbách do Miestnych, Okresných a Krajských nár. výborov sa ruch a hladina verejného života rýchle utíšila a všetko sa dalo do práce. Pracujúci v podnikoch dľa záväzkov, noví funkcionáři dľa slubov pred voľbami. Ako výsledok tejto súhry a povzbudenie do ďalšej úspešnej práce rozhodla sa vláda a dňom 1. októbra aj uskutočnila ďalšie zníženie cien. Aj keď vo všetkých artikloch nebolo možné zníženie previesť, znamenalo aj toto hodné úspory nakupujúcich.

II. zníženie cien.

X. zjazd Komunistickej strany Československa.

Strana, ako riadiaci a rozhodujúci orgán v štáte z času na čas zvoláva zjazd, na ktorom sa vždy prejedná a schváli alebo zavrhne to, čo sa vykonalo alebo malo vykonať od posledného zjazdu. Tak aj zjazd zvolaný do Prahy za celú Komun. stran Československa prejednal bilanciu vykonanej práce a určil nové smernice - program, v ktorom hlavne poľnohospodárstvu uložil nové úlohy, aby sa už raz priblížilo a vyrovnalo výrobe priemyselnej, za ktorou stále ešte pokulháva a nedosahuje žiadúcich výsledkov.

X. zjazd KČS.

Voľby do Slov. nár. rady a Nár. zhromaždenia.

Po ukončení X. zjazdu Komunistickej strany Československa, Voľby do SNR. ktorý určil do budúcna jak líniu a program politický a prijal nové stanovy Komunistickej strany Československa, tak aj program hospodárskej a priemyselnej výstavby, začala sa príprava k voľbám do Slovenskej národnej rady a do Národného zhromaždenia. Príprava návrhov na poslanecké miesta stala sa predmetom diskuzie jak v závodoch medzi pracujúcimi, tak aj medzi iným obyvateľstvom po obciach a mestách. Podľa celoštátneho rozdelenia mal náš okres si zvoliť dvoch poslancov a to jedného do Slovenskej národnej rady a jedného do celoštátneho Národného zhromaždenia. S konečnou platnosťou sa náš ľud rozhodol na poslanecké miesto do Národného zhromaž-
Kandidáti: denia kandidovať Františka Klimana zo Brzenice, zamestnaním technického úradníka z Pohronských strojární v Hliníku nad Hronom za Komunistickú stranu Slovenska. Za poslanca do Slovenskej národnej rady bol kandidovaný Vladimír Križko, úradník z Preglejky v Žarnovici, ako bezpartajný, bytom v Žarnovici.

Títo sa pred voľbami chodili zoznamovať s voličmi. Tak aj do našej obce prišiel sa predstaviť Vladimír Križko v doprevode Hudobno-speváckeho krúžku Závodného Klubu Revolučného Odborového Hnutia (ZK-ROH) zo Žarnovice z Preglejky. Akt sa previedol v novozriadenej sále Kultúrneho domu, kde sa zhromaždilo aspoň 300 ľudí a viac ich ešte ostalo a čakalo vonku. Po krátkom privítaní - predstavení a preslovoch nasledovalo niekoľko bodov programu, ktorý vyplnil horespomenutý spevácky krúžok a po tomto nasledovala kratšia veselica. Horespomenutého kandidáta si ľud oblúbil a značná časť občanov - zamestnancov Preglejky ho už pro poznala a v deň volieb 28. nov. 1954 nebolo u nás občana, ktorý by sa nebol zúčastnil volieb a neprejavil tak svoj súhlas,

prípadne mohol prejaviť tak isto aj nesúhlas s navrhovanými. Voľby však dopadli dľa očakávania a 97 alebo 98% voličov volila navrhnutých kandidátov. A tak to bolo správne, lebo tu siflud rozhoduje o svojich osudoch a budúcnosti, komu zverí budúce jednanie za seba a vymáhanie všetkých výhod pre seba a svoje rodiny na budúce roky.

Život a pomery v obci.

Ako som už spomenul, prvou Gottwaldovou päťročnicou sa u nás položili základy výstavby ťažkého priemyslu. Hoci v našej obci žiadou takýto podnik sa nestaval, len na okolí, urobilo sa v tejto dobe v našej obci toho dosť, až mnoho. Naši ľudia miesto toho sa venovali zlepšeniu bytovej kultúry opravou - zlepšením - adaptáciou starších a v značnej miere aj výstavbou nových domov. V tomto ohľade sa toho v tomto čase urobilo viac, ako za celé desaťročia predtym. Ľud mal možnosť zárobku, negniavili ho už dlhy v bankách a u krčmárov, na ktorých úroky často celé roky - ba temer celý život drel a tento zlepšený stav sa ukázal na celkovom vzhľade obce. Život v obci.

„Zamrznutí sväti", ako nazýva ľud dni Pankráca - Serváca a Bonifáca v dňoch 12.-14. mája narobili aj tohoto roku dosť škody, ale ani sila mrazov ani dĺžka chladnej vlny sa nevyrovnala roku 1953. Úroda bola celkove dobrá a aj hrozna bolo tak priemerne. Úroda - dodávky.

Dodávky si občania jak v rastlinnej, tak v živočišnej výrobe plnili dobre, až na niekoľkých - väčších. Keďže podľa mienky orgánov ľudovej správy bola tu malá ochota odovzdávať, bol u nich prevedený tak zvaný „Administrativny výkup", to znamená, že prišli k nemu zamestnanci Výkupného podniku (prv RSD.) a čo na dodávkach dlhoval, zobrali. Takýto výkup bol prevedený u Eliasa Floriana, Karola Šályho a Michala Škvarku (na hrbe).

Rok 1956.

Nový rok a aj január 1956 začal sa miernou zimou. Teplota temer cez celý január sa pohybovala okolo bodu mrazu a tak aj sneh, čo aj pár razy napadol, len-len že sa na krátko udržal a v miernom odmäku skoro zmizol. Taká bola aj situácia na Hrone. Keď nemrzlo, netvoril sa srieň ani ľad a mohlo sa nerušene prevážať, a už aj starší ľudia rátali, že tohoto roku už zima (mrazy) nebude. Avšak stará ľudová múdrosť, uložená v príslovíach a v porekadlách, vzniklých dlhým pozorovaním javov prírody „že vlk zimu nikdy nezožral", ukázala sa pravdivou aj teraz. V posledných dňoch januára začalo mrznúť a mrzlo

Krutá zima. neprestajne cez celý február, až do polovice marca. Mrazy ešte aj koncom februára dosahovali -25-28° C a zvláštnosťou proti minulým a normálnym zimám bolo to, že nemrzlo pár dní a prišla „obľava", ale nepretržite deň za dňom rovnako silne. Ľudom pomrzli zemiaky aj v takých komorách, kde sa to ešte nikedy nestalo a hrúbka ľadu na Hrone dosahovala až 1 meter. Na plytčinách a tišinách zamrzol Hron až na dno a tečúca voda, ktorej bolo neobyčajne málo, lebo toky zamrzali od prameňov, sa pohybovala len prostriedkom a spodkom riečišťa. Ani povestný

tav na Hrone Matej, o ktorom platí príslovie, že „ľady láme, ak ich nachodí; ak ich nenájde, tak ich narobí", neurobil tohoto roku žiadnu zmenu, a ako mrzlo pred Matejom, tak isto aj po Mateji.

O most sme teda mali postarané na túto dobu nielen my pešo chodiaci, ale aj povozníci a dokonca, - podľa širokých stôp traktorových kolies, - bolo vidno, že sa na ľad odvážil aj ťažký ťahúň novej techniky - traktor; pravdepodobne z „Dolniakov" prišiel do obce na drevo.

Odmäk prišiel až v polovici marca. Mrazy náhle povolili, všetko sa začalo naraz topiť jak na poliach, tak na horách a na hronský ľad začala stekať vrchná voda a na Hrone začal sa zápas tepla a zimy a to tak tvrdošijný a nezvyklý, že ho širšie spomeniem. Pribúdajúca vrchná voda a na srazoch prudkejšie prúdiaca voda zlízali ľad a zatlačili ho až na miesta, kde tento bol až po dno namrznutý a ľady zastali. Takáto miestne volaná „zátka" bola jedna v Dolnom oblaze, druhá v Hornej sigiatke pod Flajstrom, tretia v Dolnej sigiatke, ktorú stlačilo až asi 100 metrov severne od miestneho prievozu. Ľad zaplnil riečište a to do výšky niekoľko metrov nad normálnu hladinu vody. Keďže riečište bolo zabité ľadom, prúdiaca voda hľadala cestu medzerami cez rady okrajných krov a stromov a zalievala široko okolné polia. Tak zaplavilo Oblaz, Sigeť a polia nad prievozom. Cestná správa, ktorá má nateraz na starosti náš prievoz a bála sa, že tento hrozivý živel zničí celé zariadenie prievozu, pokúsila sa niekoľkými náložami traskavín uvoľniť stred riečišťa južne od prievozu, ale toto malo v tomto hroznom zápase síl taký účinok, ako keď zakašle proti vetru. A až asi o 2 dni, keď sa nazbieralo viac vody a teplejšej, ktorá tieto ohromné tisíce kubíkov na dno primrznutého ľadu trochu odmočila, alebo náporom strhla, sa tieto zatarasené úseky uvoľnili. Podobný prípad, ale rozsahom väčší a ohrozením majetkov a ľudských životov hrozivejší, bol v chotári obce Sv. Beňadik. Tam na zákrute pod „Skalou" sa ľady zastavili a dvíhaním hladiny vody a ľadov ohrožovali beňadickú stanicu a jej okolie a hlavne nízko ležiacu obec Psáre, kde vybočením z riečišťa mohli tieto ľady porúcať domy a zničiť celú obec. Tu pomohli hlavne vojenské záchranné jednotky

Nezvyklá „zátka".

Pomoc cestnej správy a vojska.

a mimo snahy Cestnej správy, im možno ďakovať, že jak Psáre, tak provizorné mosty v Pohroní, ako rudziansky, bukovinský, ždánsky a sv. krížsky, ostali zachránené, keď dňom i nocou rozstrielávali pod nimi sa hromadiace ľadové „zátky". Nebezpečie teda šťastne pominulo a len na brehoch - poza vrby a jalše - ostali obrovské a vysoké pásy ľadov, často kusy rozmerov 6 x 8 metrov a hrúbky blízko 1 metra, ktoré voda sem navytiskala ako škrupinky a ostali tu ako nepatrní svedkovia obrovského zápasu sil, ktorými prírodné živly s nezmeniteľnou pravidelnosťou a presnosťou každoročne poslúchajú zákony prírody a vesmíru. Kým sa ľady neroztopili, museli sme sa často driapať cez ne horolezeckou túrou, niekedy viac po zadku, ako po nohách, až zostali z nich mláčky blata a definitívne zvíťazilo teplo - jar.

V dôsledku dlhotrvajúcich mrazov, jar 1956 prišla trochu oneskorene. Dobré a teplé počasie však čoskoro dobehlo, čo bolo zameškané. Keďže jaseň 1955 bola veľmi dáždivá a mokrá a ani jasenné práce sa nedali previesť, značná časť pôdy sa musela miesto vzimin obsiať jarinami. Za priaznivého počasia sa všetko rýchle porobilo, vzišlo, rozzeleňalo sa a čoskoro celý kraj vyzeral ako záhrada. Tohoto roku náš kraj a vidiek vyzeral mimoriadne pekne. O neobrobených pozemkoch ani stopy. Pilná ruka nášho rodáka obrobila a využila pôdu od trávnikov v cestných priekopách až po posledné líčky na najvyšších a najstrmších horských svahoch, ktoré nelenivá ruka a prácou zatvrdnutý chrbát odniesol či pre kravu alebo pre kozu, aby aj to sa využilo a bolo z viacej krmiv viac mlieka, menej biedy a lepší život.

jarné práce.

„Zamrznutí svätí" - 12.- 14. mája, tohoto roku náš kraj obišli. Krásne odkvitli všetky druhy stromov, tak aj hrozno, - ktoré už asi po 5 rokov zamrzlo - a dalo sa čakať dobrú úrodu všetkých dru-

hov ovocia, šak aj hrozna. Skúpejšie bolo počasie už neskoršie a asi od polovice júna do jesene riadne nenamokrelo. To sa ukázalo aj na úrode. Žatiačo sená a prvé krmoviny -ďatelinu, boli veľmi dobré a kojné, mládzi a druhých ďatelín ferner nebolo. Podobne šlo suchola pôško- Suchola.
dila aj okopaniny - zemiaky - kukurice, repy a ich slabšia úroda bola ešte koncom lela a na jeseň mučená pobrejmi mrazmi a v oblasti hôr divou zverou, hlavne kukurice, do ktorých chodili diviaky a jelene až pod háj a mráz v nedostatku inej vlahy požierali všetko šťavnaté na poliach šak zo smädu, ako aj od hladu. Vzdor všetkému tomu, bola úroda tohoto roku značne nad priemer iných rokov a sliviek, jabĺk a hrozna bolo toľko, ako už dávno nebolo. Za jasených večerov a nocí blikali dvormi a šopami ľudské ohníky a dedinou zneli niekde veselé inde ospalé (hlasy) žien a dievčeníc, ktoré pri monotónnej práci mliečnej lekvárin (zo sliviek) zahánali spánok a driemoty spevom.

Keď šak človek v jarnom období, v dobe kvitnutia sadov a lúk, cestoval našim údolím, nevedel sa vynadívať na krásu nášho údolia. Od západu ťahol sa až po okraj hradskej hnedý pás svetlej zelene orovnicových a novoplánskych hôr, spestrený kde-tu pestrobarevne kvitnúcim krovím; na pravo od okraja cesty až do diaľky, kde sa oku hrabil v horizonte obzor, pokrývala všetko hnedá zeleň lúk polí a lesov, ozdobená ešte kde-tu pestrými fľakmi ovocných sadov v poli a prázni pestro kvitnúcich krovín a hneď krásou ťahol sa -prúžok, akoby hrad alebo záhalčivo, pomedzi hnedo do ružova kvitnúce brehy jalšami a vŕbami porastené - miestami ticho zblúkajúci, miestami hrozivo hučiaci - Hladkovičom osprevodený náš „sbieborný Hron". Keď sa človek po rokoch vráti či z jednotvárnych plání južného Slovenska, alebo od škrkovitých a rozrytých brehov Považia, so zákutím sa zabĺadí do toľko maleb. svojho rodiska a na prvý mimovoľne dere sa mu slová piesne „To naše krásne Pohronie, máš v sebe toľko krás"...

Dňom 1. sept. 1955 bola v našej obci zriadená úplná „Osemročná stredná škola", takže naše deti už nemuseli dochádzať denne, ani do Beňadika, ani do Novej Bane; nemuseli už vyčkávať a mrznúť po staniciach, ani rizkovať zdravie a životy pri prechode cez Hron, keď tento zamíza, preváža sa často v hustom srieni s nebezpečím života, alebo sa často aj za tuhých mrazov musí obchádzať cez brežský most na novobánsku stanicu, čo je asi 6 km.

Celkove mala naša škola v školskom roku 1955/56 spolu 186 žiakov, pričom len 2. a 3. ročník tvoril spolu jednu triedu.

Škola v r. 1956.

Prvú triedu tvorili žiaci 1. ročníka, bolo ich 29 a triednym učiteľom bola Elena Andrášková, druhú triedu tvorili žiaci 2. a 3. ročníka, bolo ich 23, tried. učiteľkou bola Maria Kráľová. Tretiu triedu tvorili žiaci 4. ročníka, bolo ich 36 a triednou učiteľkou im bola M. Andrášková. Štvrtú triedu tvorili žiaci 5. ročníka v počte 30 a triednym učiteľom im bol Pavel Uhnák. Piata trieda - žiaci 6. ročníka - mala 25 žiakov a triednou učiteľkou im bola Terezia Grauzová. Šiesta trieda = siedmy ročník, mala 24 žiakov a triednou im bola M. Valová a siedmu triedu = 8. ročník = 20 žiakov viedol ako triedny učiteľ Milan Hanuška.

Umiestnenie tried.

Keďže v samej školskej budove sú len 3 vyučovacie miestnosti a tried bolo sedem, muselo vyučovanie v týchto byť zariadené striedave po pol dni a neumiestnená siedma trieda = 8. ročník, bola múdzove umiestnená v novej budove Miestneho nár. výboru, kde pôvodná 13 metrová sála bola dvomi priečkami predelená a vznikla nová školská trieda, chodba a vpravo úradovňa MNV. Koncom prázdnin v r. 1955 previedla sa aj generálna oprava školy, ktorou táto dostala nové-väčšie obloky, zasklená bola priestorná chodba a opravené záchody. Opravou dostala celá škola lepší vzhľad

a v akcii okrašlovania miest a dedín dostala v okrese prvú cenu a ako vecnú cenu dostala elektrický gramofon v cene 1.480.- Kčs.

Kultúrna a osvetová činnosť v obci javila sa a prenášala sa k občianstvu prostredníctvom školy. Všetky oslavy, spomienky a pamätné dni osláviti sa jej programom. Tak sa 8. marca oslávil Medzinár. deň žien, kedy sa mimo oslavy počas vyučovania usporiadanej počas vyučovacích hodín, usporiadala aj oslava pre dospelých, kde žiaci vystúpili s tým istým programom, ako na oslave školskej. Podobne oslávil sa aj deň víťazstva dňa 9. mája. Táto oslava sa poriadala pri pomníku padlých, starým miestnym názvom povedané „Pri Sv. Jánku". Tu tak isto, mimo slávnostného preslovu, povedaného s. predsedom Miest. nár. výboru Frant. Homolom, v ktorom tento ohodnotil význam a cenu nášho oslobodenia, celý kultúrny program dodala škola. Prítomnému občianstvu, ktorého sa tu zišiel veľký počet, sa snáď najviac páčilo pásmo „Ukrajinské tance" ktorých ľahké - ľahodné tóny príjemne zavznievali už pokročilým večerom a ako mnohým známe z frontových čias, keď si ich tu pospevovávali veselí „molodci" tejto krásnej a bohatej zeme, oživovali spomienky na nich: kde sú, a čo asi robia teraz?

Osvetová činnosť v obci.

Dňa 3. júna 1956 - v nedeľu - v odpoľudňajších hodinách sa oslávil v našej obci Medzinárodný deň detí. Sraz bol v Závoze. Odtiaľ sa pochodovalo celou dedinou na fotbalové hrište. V čele sprievodu šiel predškolský drobizg s kočíkami, bábikami, kolobežkami, trojkolkami atp.; za nimi žiactvo dľa tried, športovci - fotbalisti v dresoch, miestna hudba a za nimi občianstvo. Program, ktorý vlastne celý usporiadala škola, bol volený veľmi dobre. Každý tam našiel niečo, čo ho ta tiahlo a v obci ostal doma len kde-tu niekto dohliadnúť na domácnosť. Závodenie zahájila

MD detí.

spomenutá už predškolská drobotina s kočiarikmi, za nimi chlapci na koloberkách, trojkolkách; závody s flašou na tanieri, s vajcom na lyžici, behy-skoky s nohami zaviazanými vo vreci atp. Najväčšie salvy smiechu divákov vyvolali posledné, keď favorit urobil nečakane kotrmelec a na očakávanej čokoláde si labužnícky pochutnával super. No-šťastie je vrtkavé, nič sa nedalo robiť. Až snáď na budúce.

Zmeny učiteľov.

Začiatkom školského roku 1956/57 bol z tunajších učiteľov preložený Milan Hanuška, na Osemročnú strednú školu v Starých horách a Pavel Uhnák na Osemroč. str. školu v Vajkove. Na ich miesta prišli Peter Hronský, tunajší rodák, doteraz riaditeľ Národ. školy v Tlmačoch a Ján Benč z Osemroč. strednej školy v Malej Lehote, tiež manžel tunajšej rodáčky Paulinky r. Homolovej. Koncom kalendárneho roku 1956 bola zo školy preložená tiež Melania Sruková na O.S.Š v Beňadiku a na jej miesto nastúpil Marian Ruman, tiež tunajší rodák, ktorý sa vrátil z prezenčnej vojenskej služby.

Stará úradovňa MNV.

Od zrušenia bývalých notárskych úradov, v ktorom systéme naša obec patrila do Obvodného notárskeho úradu so sídlom v Brehoch, musela byť kancelária Miestneho nár. výboru umiestnená v našej obci. Bohužiaľ celý domový majetok, ktorým naša obec disponovala, bola schátralá budova, v ktorej bývával obecný kováč. Po potrebnej oprave a úprave bola úradovňa Miestneho národného výboru umiestnená tam. Ale tieto 2 malé miestnosti sotva vyhovovali rozlohou účelom administrativnym. Ak bola zvolaná nejaká schôdzka, musela väčšina návštevníkov ostať vonku. Podobne nebolo vhodného priestoru k účelom vzdelávacím a kultúrnym. Pojazdné-putovné kino, ktoré občas dochádzalo, muselo premietať v hostinci a tam museli byť zadržané aj všetky prednášky a pod. Javila sa teda stále naliehavejšia nutnosť postaviť v obci miestnosť-

budovu, ktorá by slúžila spomenutým účelom. Začalo sa preto v jaseni 1953 so stavbou budovy „Kultúrneho domu a hasič. skladu" a to na mieste, kde stála predná izba bývalého kováčskeho bytu, ale nie smerom východo-západným, ako stál spomenutý dom, ale smerom sever-juh, takže predná jeho strana kryla sa s frontálnou uličnou čiarou: OSŠ, - dom Jána Gažiho, - Jozefa Suchého. Stavba mala rozmery 18·70 x 7·50 m; z čoho bola sála 13 x 7·5 m, a na juhu ostatok bol vybavený ako Hasičská zbrojnica, kde je umiestnená aj nová motorová striekačka a ostatný inventár a tu sa konáva aj počas letných požiarnych pohotovostí služba. Objekt bol dohotovený do polovice septembra 1954, kedy „na hostinu" bol slávnostne otvorený a odovzdaný svojmu účelu. Na toto bola z akcie 5M pridelená suma 90.000 Kčs a dvojnásobok tejto sumy, teda asi 180.000·- Kčs odpracovali občania, ako povozníčke a brigádnické práce.

Novostavby: Hasičský sklad. Kult. dom.

Spomenutá sála, ktorá mala slúžiť ako kultúrno-zhromažďovacia miestnosť, tomuto účelu však dlho neslúžila. Dňom 1. sept. 1955, kedy bola v našej obci zriadená úplná osemročná stredná škola, nebolo iného východiska na umiestnenie siedmej triedy - ôsmeho ročníka tejto školy, ako rozdeliť tento priestor tak, aby z neho mohla byť aj potrebná učebňa aj úradovňa MNV. Toho sa dosiahlo tak, že postavením 2 priečok proti vchodu bola vytvorená asi 2 m široká chodba a z nej na ľavo je vchod do učebne, vpravo do kancelárie MNV. Toto bolo zase len múdrové riešenie a skutočnej zhromažďovacej - kultúrnej miestnosti, kde by sa mohly konať schôdzky občianstva, - mládeže, prednášky, kino, divadlo, zábavy, zase len nebolo. Preto v auguste 1955 začalo sa so stavbou ďalšou, ktorá by už skutočne slúžila spomenutým kultúrno-vzdelávacím účelom. Stavba sa previedla na mieste starého kováčskeho obecného domu smerom od východnej

steny doterajšej stavby na východ v dĺžke 19 metrov, pričom šírka objektu je 8·10 metrov. Stavebné práce boli skončené 20. X. 1956 a 21. okt. 1956 bolo slávnostné otvorenie kultúrneho domu. Otvorenia sa mimo miestnych organizácií zúčastnili aj zástupcovia Okresného národného výboru, Okresnej organizácie strany a hodne občianstva z okolitých obcí.

Nový kult. dom.

Celkove objekt má vonkajšie rozmery 19 x 8·10 metra. Sál sám je 14·5 m dlhý a 7·5 m široký. Výška je 4·5 m. Mimo toho je ešte 4 m dlhé a 7·5 m široké javisko. Sál má 2 vchody od južnej strany. Nad zadným - západnejším vchodom je balkón dĺžky 2·75 m a šírky 3·5 metra. Cez tento sa prechádza do kabiny, veľkej 4 x 2·75 metra, kde je umiestnený premietací prístroj, ku ktorému bude čoskoro prikúpený aj druhý prístroj, aby premietanie mohlo sa prevádzať bez prestávok - pretáčania a pod, keď druhý prístroj už bude pripravený s ďalším kotúčom. Premietacie otvory sú 4. Pod touto kabinou na spodku je umiestnená dočasne obecná knihovňa. Má tiež rozmery 4 x 2·75 metra. Na východ od sálu je ešte menšia prístavba rozmerov 6·20 x 2·75 metra, z čoho jedna polovica má vchod od južnej strany a smerom západným vchod na javisko a druhá polovic s vchodom od severu slúži ako záchody. Sál má 200 sedadiel a asi 100 miest na státie. Na túto stavbu dostala obec z akcie M sumu Kčs: 86.800·-, pri čom hodnota prác dobrovoľných brigád a to už jak povoznícke = dovoz materiálu, piesku, štrku, tak aj remeselnícke práce, ako aj nádenícke činili asi 2 x toľko, takže celková hodnota objektu je asi 250.000·- Kčs.

Že podnik bol postavený a to pomerne v krátkom čase, má hlavnú zásluhu mimo predsedu MNV Františka Homolu, tajomník MNV súdruh Štefan Galbaný, ktorý vlastne viedol celú akciu aj v spojení s nadriadenými miestami ako ONV atď. a organizo-

val aj všetky práce s výstavbou spojené od obstarávania a dovozu stavebného materiálu, cez obstarávanie brigád na dovoz štrku-piesku, remeselnícke a brigádnické-nádennícke práce občanov. Z miestnych remeselníkov treba zvlášť vyzdvihnúť svedomitú a nezištnú prácu Michala Baláža, ktorý sám ako murár a tesár previedol prevažnú väčšinu murársko-tesárskych prác na stavbe a aj za cenu, kedy sa súkromne dalo zarobiť nepomerne viac. Tento občan, hoci ani murárstvo ani tesárstvo sa nikde neučil, svojím prirodzeným dôvtipom vie previesť o mnoho viac a lepšie, ako mnohí, ktorí sa honosia úradnými oprávneniami a praxou u neviem ktorých podnikov alebo majstrov. Na takéhoto náturistu sme právom hrdí a že máme za čo byť, ukáže pohľad na náš terajší Kultúrny dom.

Obeť pracovnej brigády.

Bohužiaľ stavba tohoto objektu vyžiadala si aj 1 ľudský život. Nebolo to síce na mieste samom, ale vo voznickej hore, kde boli naši občania ako dobrovoľní brigádnici stínať Lesnou správou povolené ihličnaté stromy na krov a na dlážku pre túto budovu, pádom suchého konára za veľkého vetra a zo značnej výšky, utrpel 14. augusta 1956 Štefan Galbaný st. (tajomníkov otec) ťažké zranenie na hlave, ktorému v nemocnici aj podľahol. Pamiatka tejto bolastnej spomienky bola uctená aj pri otváraní Kultúrneho domu povstaním a dodržaním 2 minutového ticha ku jeho cti a pamiatke.

Vystrojenie kult. domu

Koncom roku 1956 boli z „Doplňkového čiastočného rozpočtu ONV" nákladom 7.500 Kčs doplnené vnútorné vystrojenie Kultúrneho domu a to javisko a reflektory. Prácu previedli „Divadelné dielne Matice Slovenskej" z Turčianskeho Sv. Martina. Reflektory sú dva a to 5 farebné a javisko podľa najnovšieho systému stavania javisk ako „horizontálne", takže od posledných mesiacov roku 1956 sme aj po kultúrnej stránke sebestační, pretože v stredu, sobotu

Filmové predstavenia.

a v nedeľu sa v obci premieta film a tak isto máme už kde zahrať aj divadlo, pripadne nám majú kde ukázať svoje umenie ako pohostinské vystúpenie aj ochotníci z okolitých obcí. K Vianociam 1956 sa nacvičili naši ochotníci pod vedením učiteľky s. Márie Královej divadelnú veselohru Jána Hollého „Kubo". Pre ochorenie a operáciu predstaviteľa hlavnej úlohy - Ignáca Brieška - sa divadlo zahralo až v prvej polovici januára 1957.

Pôštový úrad.

Mimo spomenutého kultúrneho domu, postavila sa v obci v druhom polroku 1956 na mieste niekdajšieho hasičského skladu, nová budova pre „Pôštový úrad." Objekt je 6 metrov dlhý, 4·3 m široky a výšku má 2·80 m. Skladá sa z predsiene, v ktorej je umiestnená kabina pre telefónné hovory, ako aj pult, kde si občania môžu - podľa vyložených vyplnených vzorov - vyplniť všetky potrebné písomnosti, ako je blanket na podanie telegramu, sprievodku na balík, poukážku na peniaze atp., a z druhej miestnosti, ktorá je úradovňou pôštového zamestnanca - náčelníka „pôštmajstra". Na prevedení stavby sa mimo funkcionárov MNV, hlavne tajomníka Galbavého, má aj tu hlavný zásluhu Michal Baláž, ktorý aj tu postavil aj múry, aj krov aj svakoval a priviedol do stavu spôsobilého na úradovanie. Od 3. decembra 1956 sa tu už aj úraduje a naši občania už nemusia chodiť s balíkami a pre ne do Novej Bane a až teraz si vedia oceniť, čo za nich bolo, čo aj nevelká úradovňa všetko vybavuje a ich odbremení.

Most do cintorína.

Most pri Daicheloveoch.

Ako verejné stavebné práce boli v tomto roku postavené ešte 2 menšie železobetónové mosty a to most pri Jánovi Hanniakovi, do cintorína a most pri Daichelovcoch. Prvý je 5 metrov dlhý, 4·2 m široký a hrúbka železobetónovej „dosky" je 50 cm a most pri Daichelovcoch je 7 m dlhý, 5·5 m široky. Oba tieto mosty boli už veľmi potrebné, lebo most do cintorína bol už úplne prehnitý a jeho zlovestný vzhľad hrozil, že pohrebný sprievod a zvlášť slnuprinu, ktorá nesie mŕtveho, odnesie miesto do cintorína.

do chladného kúpeľa - do potoka. Most pri Ráchelovcoch je prvým mostom na tomto mieste. Pro tu oba brehy prudko spadali do potoka a jak peší chodci často po zľadovatených brehoch, tak aj dobytok sa namáhave dria-pal po hrbolatých kameňoch a po ostrom rozlámanom ľade prieluby potoka. Touto cestou sa vozilo jak drevo z hory, tak kameň z „Doliny" od Sokolovej skaly na stavby a najviac seno z lúk v „Chválení" a veľké množstvo ener-gie sa tu vyplytvalo a nie jeden záprah tu dostal výprask, keď nevládal strminou šarchu vytiahnúť. Tohoto bude už ušetrený a len sa pozrie z rov-ného mostu, ako kedysi sa máchal vo vode a blate.

Náklad na materiál na oba mosty činil Kčs: 3.000.- Je to vlastne len hodnota cementu, lebo železo sa vzalo z konštrukcie mostu pri kompe, ktorého stavba sa už z predmetného - tam roky hrdzavejúceho - materiálu prevádzať nebude. Ostatné práce, ako výkopy, dovoz štrku, betonovanie, posta-venie železného zábradlia a upravenie cesty k mostu, previedli občania sami formou brigád, pri čom si pochvaly zasluhuje hlavne obvod Františka Krištofa - Mikulovie a obvod Pavla Makovického - na hrbe, ktorí previedli hlavnú čiastku predmetných prác. Miestne brigády.

Inač v obci súkromný stavebný ruch pokračoval ako po roky predošlé. Keďže stred obce je už priestorove zastavaný, stavia sa viac na južnom konci obce - pri Audelku a na severnom - v Závoze. Tohoto roku postavili nové domy pri Audelku - pri bašte - Ján Gaží - Gažíkovie, pri majeri Peter Hronský, v Gregušovie zahrade Jozef Gaží a v Závoze: Štefan Homola - Michalov, Abel Greguš a Otto Horák. Nové stavby sa stavajú už „čoviac do „štvorca", pri čom je proti pozdĺžnemu systému úspora k dosiahnutiu toho istého obytného prie-storu aj na stavebnom materiále aj byt je teplejší, keďže je nie zo všetkých strán tak ochlaďovaný ako systém pozdĺžny. Celkove sa vzhľad našej obce zlepšuje každým rokom a zlepšenému vzhľadu obce sa divia hlavne tí, čo obec videli pred poslednou vojnou. Starých - brvených, šarchou vekov do zeme zatlačených, šindlom krytých alebo len blatom alebo vakovkou obhodených došte-ných stavieb - akých inde ešte dosť vidíme - u nás už niet. Slamou pokrytý Stavebný ruch.

dom je v obci už len jeden a čo nevidieť zmizne aj ten a po starých „Perníkových chalupách" ostanú len spomienky vo fotografiách. Keď sa v budúcich rokoch prevedie ešte regulácia potoka, vzhľad obce ešte sa hodne zlepší a veríme, že budeme môcť súťažiť v kole s najkrajšími obcami nášho okresu a dostaneme sa na popredné miesto.

Ako prehľad o tom, čo a koľko sa v našej obci od prechodu frontu postavilo a opravilo, uvádzam tento prehľad:

V rokoch 1945 - 1948:

novostavieb: 15 a to 13 robotníkov; 2 roľníci — gener. opráv 20; a to: 10 robotníkov, 8 roľníkov, 1 admin. zam., 1 dôchodca

V rokoch 1948 - 1956:

novostavieb 51; a to 39 robotníkov, 6 roľníkov, 5 admin. zam., 1 domáca — generál. opráv 54; a to 36 robot., 14 roľníkov, 1 adm. zam., 2 dôchodcovia, 1 domáca

Prehľad vystavby.

Celkove od frontu:

novostavieb 66; z toho 52 robotníkov, 8 roľníkov, 5 administrativnych zamestnancov, 1 domáca

generálnych opráv 74; z toho 46 robotníkov, 22 roľníkov, 2 admin. zamestnanci, 3 dôchodcovia, 1 domáca.

Naši hudobníci.

Hoci Slovák je od dávna nazývaný tvorom spevavým, mal náš rodák možnosť túto svoju záľubu alebo nadanie prejaviť najviac spevom, ak ho momentálne netažili iné starosti a trápenia, na ktoré minulosť nebývala chudobná, ale na nejaké hlbšie vzdelanie hudobné, prípadne na ovládnutie niektorého hudobného nástroja nebolo ani času, ani peňazí zaplatiť školenie. Sláčiková hudba bola v našom kraji akosi od pradávna vyhradená a prevádzaná len muzikantmi - cigáňmi. Inač, ak u nás alebo v našom okolí jestvovalo nejaké hudbu predvádzajúce združenie, boli to len dychovky. Takáto jestvovala od dávna aj v našej obci a jej zloženie pozostávalo z týchto: + Ján Šimkovič v potoku a + Štefan Rybár pri kostole hrávali na klarinet, ľudove u nás menované „píšťala". Ján Homola z ulice, + Jozef Vlčko a Ján Graus - Zrebnovie hrávali na krýdlovkách, Štefan Kasan - na uhle a Ján Volentier - Lacík hrávali na trubku - trumpetu, + Ján Ráchela na baskrýdlovku - elfóniu, + Pavel Škvarka (starých richtárovie na trubku - pistonku, Jozef Makovický hrával na heligón a + Ján Baláž v kamení na bubon. Keďže z tohoto súboru mnohí boli už za čias prvých rokov republiky už starí, nacvičil sa nový súbor v ktorom bolo toto obsadenie:

Naši muzikanti.

František Baláž a Michal Mihál hrali na klarinety,
Ján Graus a Filip Ráchela na krýdlovkách
Ján Ráchela ml. hral na baskrýdlovku - elfóniu,
Ján Volentier - Lacík hral na trubku - trumpetu,
Štefan Potocký a Pavel Ruman na trubky,
Štefan Greguš hrával na heligón a Laurinc Greguš hrával zpočiatku na pistonku, neskoršie hral na bubon.

Tesne pred druhou vojnou sa dychovka rozpadla a nástroje boli predané do vtedajších Baťovian, kde ich udajne doteraz má tamnojšia závodná kapela, lebo nástroje boli udajne výbornej kvality.

Od spomenutej doby nebolo v obci nejakého hudobného združenia - spolku, až asi v roku 1955 stvoril sa jazz - (džes) Hrá v ňom Frant. Novák, zamestn. lesného závodu, na husle; Jozef Horniak v ulici na harmoniku, Šimon Kráľ na saxofón, Abel Horniak na trúbku a Pavel Hromada na bubon.

Náš džes. Po stránke kvality reprodukcie - prednesu. džes predčí mnohé okolité hudby a hráva dosť často na svadbách, veseliciach a pod. Hrajú aj dľa not a zvlášť saxofonista Šimon Kráľ vyniká a smelo sa môže zaradiť ako aj chodí vypomáhať do džesov mestských - kaviareňských.

Kroj rýchle mizne.

Aj keď obliekanie sa nášho ľudu nemalo nejaké charakteristické prvky krojového svojrázu, ani čo do látky, ani bariev, ani strihu,

Zánik kroja u mládeže. počítalo sa predsa len (predsa) za akési pôvodné ľudové oblečenie, za kroj. Nedostatok kože za vojny a výber látok, ktorých aj za vojny aj začas po nej, čo do druhov bol zmenšený, zavdali mužskému oblečeniu smrteľní ranu. Niekdajšie rákocziovské - maďarské čižmy, s tvrdými sárami a nezbytným venčekom spletených remienčekov a gombíkom okolo vrchu, dnes už vôbec nevidieť a tak isto sa dodierajú aj posledné „zamatové lajblíky", nohavice z čierneho súkna a pamokové košele a muži, - starí či mladí, - nosia už oblečenie ako v mestách - po našom povedané „pánske".

Konzervativnejšie sa v tomto ohľade chovali ženy. Mimo študovaných žien = učiteľky, študentky a niekoľkých remeselníčok, - čoviac „nebrezničianok", nosilo sa všetko po starom - po sedliacky. Rok 1956 zaznamenal v tomto prenikavú zmenu. Ak je mužský oblečený po mestský a jeho žena, či už skutočná, alebo budúca, je v kroji, vyzerá to jakosi - akoby k sebe nepatrili, alebo neťahali za jeden povraz a z tohoto dôvodu rýchle mizne aj krojové oblečenie žien a hlavne dievčatá dochádzajúce do zamestnania a na štúdia kroj načisto zanechali a koncom r. 1956 už len asi 5-6 dievok

nosilo kroj. V nemalej miere prispelo k tomu aj to, že „pánske" šaty dostane kúpiť v obchodoch hotové a temer na každú postavu a pomerne lacnejšie ako látky, z ktorých sa šil kroj. Nie je teda div, že aj naše „Evine dcéry" chcú byť oblečené ako všetky tie a všetci ti s ktorými sa v zamestnaní stýkajú, chcú byť pekné a páčiť sa. Nikto im to nezazlieva, veď to majú v krvi všetky ženy. Je len žiadúcne, aby príchodom tejto revolúcie a zmeny v obliekaní neprišiel na dedinu ľahkomyseľný spôsob života, ktorým sa vyznačovala kedysi práci vyhýbajúca veľkomestská čiastka občianstva, hlavne žien.

Jednotné roľnícke družstvo.

Jednotné roľnícke družstvo prežívalo v prvom polroku 1956 kritické obdobie. Stav členstva bol na papieri síce ten istý ako aj v roku predchádzajúcom, ale pre nezhody jak staršieho, tak novšieho dáta, ktoré dľa ich výpovede vznikali medzi nimi a vedením družstva t. j. jeho predsedom Mikulášom Janovským a jeho dcérou Máriou, že im udajne neuznával ich oprávnené nároky na odmenu za práce prevedené v družstve a im ich nevyplácal, prestávali títo jeden za druhým v družstve pracovať a keď aj krmička ošípaných Anna Makovická - Pavlova z takýchto príčin túto prácu zanechala, ostali skutočnými a v družstve pracujúcimi členmi len predseda s. Mikuláš Janovský, ktorý krmil a poháňal kone, krmil kravy a jeho dcéra Mária dojila kravy a krmila ošípané. Je samozrejmé, že títo práce v družstve nemohli utiahnúť a tieto sa omeškávali. Všeobecne spomínanou závadou tohoto vedenia bolo, že sa nezvolávali schôdze členov, kde by sa bolo rozhodlo a odhlasovalo, či horeuvedený nárok členov je oprávnený alebo nie, a rozhodovalo sa akýmsi autoritatívnym spôsobom „jednohlasne," ale len jednou osobou.

Zmeny v JRD.

Zmena nastala až 20. VI. 1956, kedy sa Janovský pre svoj značne pokročilý vek vzdal funkcie predsedu družstva a za jeho nástupcu bol

zvolený - ustanovený František Šimkovič ml., niekdajší predseda MNV a neskoršie vykupovač dobytka u RSD. Žatvu už previedlo nové vedenie a dňom 25. aug. 1956 družstvo odhlasovalo a prestúpilo do III. typu JRD. Po odpadnutí Janovského z členov družstva, ostalo členov 12, ktorí sú členmi spolu aj s manželkami, teda 24 pracovných síl. Tito, spolu aj s pozemkami, ktoré vlastnil kedysi žid Julius Schlesinger a podľa rozhodnutia ONV - v smysle restitučných zák. ustanovení - patril do obrábania Jednotného roľnického družstva, činil spolu 11 ha. Aby sa týchto 11 ha dostalo do jedného - alebo viac kusov, bola prevedená v obci hospodársko technická úprava a to tak, že družstvo dostalo v celosti pôdu od šianca až po družstevné pozemky pod žliebkami, podobne po ľavej strane cesty vedúcej na Brehy od Kríža asi do polovice honu „zvyše kríža" ako aj „nad majerom - na hrbatej" úhrnom v rozlohe asi 11 ha a (občania) spomenutého doteraz súkromného majetku vlastníci - dostali pôdu patriacu družstevníkom nachádzajúcu sa v rôznych častiach chotára v mnohých menších - väčších parcelách. Akcia vzbudila v prvých dňoch pri scelovaní hodne zlej krvi, pretože niektorí občania sa zdráhali alebo neboli s výmenou spokojní. Čas rany zahojil, vec pomaly upadla do zabudnutia a obrába sa po novom. Mimo toho dostalo družstvo 8 ha kapitulského majetku, ležiaceho v Rybárach, ktorí mali doteraz orovničania v mitenom nájme. Družstvu bol ONV-om pridelený do obrábania aj majetok Jozefa Eliasa (konfiškát) bývajúceho t.č. v obci Pial. Podobne dali družstvu do obrábania aj Štátne lesy 5 ha pôdy v Rybárach a 4 ha v „Pánskej sigiaťke", takže družstvom obrábaná rozloha pôdy vzrástla okrúhle o 30 ha. Družstvo pôdu obrobilo dľa svojho osevného plánu a obsialo oziminami alebo jarinami.

Nová pôda pre JRD.

Z činnosti družstva treba ešte spomenuť, že v jaseni sa ešte vykopali a vybetonovali základy na „Farskom" pre budúcu ošípáreň v rozmeroch 50 x 6 metrov, pre stavbu v roku 1957.

Rok 1957.

Uznesením Rady Miestneho národného výboru v Tekovskej Breznici, zo dňa 1. februára 1956, číslo: 66/1956, bol som ja Peter Makovický poverený funkciou kronikára obce Tekovská Breznica a to odo dňa 1. jan. 1956.

Kronikár o sebe.

Narodil som sa 1. novembra 1913 v Tekovskej Breznici. Moji rodičia Pavel Makovický a Anna, rodená Galbavá, boli maloroľníci. Vzplanutím prvej svetovej vojny, otec musel narukovať, keď som ja mal 8 mesiacov. Sám aj dňa 15. augusta 1915 padol pri meste zvanom vtedy Iwangorod, neskoršie dňa poľského nazývanom Dęblin. Teda, otca som si ani nepoznal a predstavu o ňom si viem urobiť len dňa obrázkov. Ostali sme 3 malé siroty. Toto malo vplyv na celé moje detstvo a celý život. Vedomie, že môj otec zomrel nevinne za svojvôľu a prieky dynastie, a že za mnou nestojí silná ruka otcovskej ochrany, vytvorilo vo mňa povahu viac uliahnutú a nedôverujúcu, alebo viac nenávidiacu „silných". Keďže som bol menšieho vzrastu a všlejšieho vzhľadu, na radu učiteľa Kopečného, že sa mi škoda brkať po horách, keď silák i lak nebudem a na štúdia sa hodím, šiel som študovať na Štúdkovičovo real. gymnázium do Banskej Bystrice. Prvé roky financoval som sa z odpredanej časti malej pozostalosti po otcovi, neskoršie som sa finančne udržal vo štipendia a iných možností študentských zárobkov (hodiny a pod.). Túto školu som po 8. rokoch v júni 1935 sám aj skončil maturitnou skúškou. Neskoršie som nastúpil do štátnej služby, kde som bol ako zamestnanec Daňovej správy až do konca sept. 1951. Vtedy v akcii „77.000", v zmysle „účelnejšieho rozmiestnenia pracovných síl" som dobrovoľne prešiel do produktívnejšieho zamestnania. Hoci som nebol určený na fyzickú prácu, dal som jej prednosť pred kanceláriou a odvtedy pracujem ako robotník v žarnovickej Preglejke. Na svojom mieste som spokojný a na prácu v kancelárii nereflektujem, hoci som ju robil dlhé roky. Fyzická práca nie je hanbou; len je obťažná býva, ktorú sú od prírody leniví a najradšej nerobia nič.

Rok 1957. uvítal nás, a odhliadnúc od pár výnimiek, sprevádzal nás miernym počasím. Jar sa „otvorila" trochu neskoršie ako obvykle, ale keďže tohoto roku vôbec neboli jarné mrazy a vegetácia sa nimi nezdržala, úroda sa ukázala veľmi pekná. Sená a krmoviny boli nadpriemerné, hrozna bolo tiež dosť a jediné, čoho tohoto roku chýbalo, bola neúroda jabĺk; tých však nebolo v celej Europe a nebolo ich ani odkiaľ doviezť. Výnimkou mierneho počasia bolo asi 14 dní horúčostí koncom jüna a začiatkom júla, kedy teplota na slnku dosahovala 40°C a medzi sklenými tabuľami okna ukázal teplomer až 46°C. Za týmto prišlo 3 týždne veľkých dážďov - lejakov, kedy sa denne lialo a 2x z prietrže mračien pretrhla voda hrádzu pri Janovi Laukovi a „Fariakovie uličkou" sa prevalila do dediny a táto, asi 70 cm hladina zaliala celý stred obce, kým sa nepotratila bránami do dvorov - zahrád a Kasanovie uličkou na Zahumnice, ktoré riadne zamyla. Stred dediny od školy po „pomník padlým" vyzeral hrozne: samý nános, kamene z viničiek, rázgy a pod. a vďaka usilovným brigádnikom z „Pionýrskeho domu Juliusa Fučíka, Praha XII.", dalo sa toto horko ťažko do poriadku. Situácia s obilím na poli bola už zúfalá a hrozilo to úplným zničením úrody obilnín. Na šťastie tieto lejaky asi v polovici augusta prestali a usilovné ruky našich roľníkov porozostavovali snopy z krížov, často snopy museli porozväzovať a na hrstiach obracať ale zachránili všetko a aj povyrastaného obilia bolo menej, než sa očakávalo. Jaseň roku 1957 bola zriedkave pekná, dlhá a teplá. Až do Vianoc boli len asi 4 nepriaznivé dni a aj zima prišla pomerne neskoro.

Povetrnostné pomery.

Ťažká žatva.

Kontingentné dodávky si naši občania aj v tomto roku plnili svedomite. Jak v rastlinnej, tak v živočíšnej výrobe tieto presiahli 100%. Výhodou bolo, že roľník mohol nedostatok jedného produktu, na príklad v dodávke vajec, - ak mu vyhynuli sliepky, lebo tento mor hydiny v posledných rokoch robí v obci veliké škody -, mohol nedodané splniť dodávkou mlieka, alebo mása, strukovín, vlny a pod. Mnohí uzatvárali s výkupnými podnikmi „smluvu" na výkrm ošípaných alebo hovädzieho dobytka, čo ako nadkontingentná dodávka bolo nepomerne lepšie platené a na výkrm dostal v úradnej cene určité množstvo kukurice, obilia, šrotu a pod.

Plnenie dodávok.

Táto akcia smluvných výkrmov stretá sa u našich roľníkov s patričným porozumením. Veď na príklad za 250 kg ošípaní dostane roľník takto v cene asi 16 Kčs za 1 kg, sumu okolo 4000 Kčs; alebo za pár dobre vykrmených asi 2 roč. juncov až sumu 10.000 Kčs. To je už tržba, ktorá stojí za námahu a ani zo žiadného iného druhu podnikania ju hospodár neutíži ani iný neodloží; a peniaze sa vždy zídu, hlavne, ak sa chce kúpiť niečo väčšie, ako nábytok, jak do izieb, tak kuchynské zariadenia, radio, pračka atp., alebo sa mieni niečo pristavať, opraviť, aby život bol pohodlnejší a driny menej.

Kultúrno-osvetová činnosť sa v našej obci z roka na rok zlepšuje. V nemalej miere má na tom zásluhu nová budova kultúrneho domu, kde sa obyčajne v sobotu večer raz, v nedeľu 2x, často aj 3x premieta film. Často sa premieta aj v stredu večer. V zimnom období je návštev viac; v lete, keď mládež ide na fotbalové ihrisko a kúpať sa do Hrona, je toho menej. Celkove sa v roku 1957 odohralo 69 kinopredstavení, navštívilo ich 14.483 divákov a tržba bola okrúhle 20.000 Kčs. Vedúcim osvetovej besedy je riaditeľ našej Osemročnej strednej školy ~~je~~ Jozef Kráľ. Pod vedením jeho manželky s. Marie Kráľovej sa náš ochotnícky divadelný krúžok koncom roku 1956 nacvičil divadelnú hrú Jána Hollého „Kubo". Hra bola nacvičená na Vianoce 1956, ale pre ochorenie predstaviteľa hlavnej úlohy Ignáca Briešku (bol operovaný na slepé črevo) sa zahrala až v januári 1957. Hra sa hrala asi 5 krát a splnila svoj úkol jak po stránke sociálno-výchovnej, kde ostro a výstižne vysmieva starú spoločenskú chorobu, keď rodina vedela hlúpemu, ale bohatému synkovi hľadať za nevestu najhodnejšie dievča dediny; ale zdravý smysel pre život v srdci dievčaťa rozvrátil plány a upravil beh žitia na správnu koľaj, že schopné dievča sa vydalo za schopného, čo aj chudobného šuhaja a bohatý hlupák musel hľadať len seberovnú hlúpu nevestu, tak sa hra vydarila aj po stránke finančnej.

Osvetová činnosť.

Divadlo.

Mimo toho hosťovali u nás aj ochotnícke krúžky z okolia a to ochotníci z Hmačskej hotlárne, závod Kyrova s hrou „Maryša," ochotnícke združenie z Beňadika s hrou „Marína Havranovie" a ochotníci z Hliníka s hrou „Dámy a husári."

Všetky predstavenia boli hojne navštívené a naši herci tak aj obecenstvo videli dobré výkony staršich súborov, čo nezabudli odmeňovať hojným potleskom. Hlinickych ochotníkov nacvičovala terajšia tamojšia učiteľka s. Jodasová rodená Končeková, naša rodáčka, ktorá dlhé roky učila aj u nás a jej ochotníkom sa toho potlesku ušlo asi najviac.

Umelci z Prahy u nás.

Ako zvláštnosť pre obec o 1400 obyvateľoch zaznamenávame, že dňa 16. mája 1957 vystúpil u nás estrádny súbor z Prahy, pod firmou „Dr. Smiech". Zo súboru 5 osôb každý sa predstavil ako špecialista svojho oboru: spevák, harmonikár, žartovný konferencier a kúzelník s partnerkou. Predstavenie bolo skutočne výborné dvojhodinové pobavenie a hrvácanie smiechu. Sála bola samozrejme preplnená a hostujúci umelci prislúbili, že pri obchôdzke Slovenska s novým programom nás neobídu. Dúfame, že sa s. Královi ich podarí zase získať vystúpiť u nás.

Rôzne prednášky.

V sále kultúrneho domu odznelo v roku 1957 aj 8 poľnohospodárskych prednášok, 7 prednášok zdravotných a rôznych iných spolu 14. Prednášajúci boli väčšinou zamestnanci ONV v Novej Bani alebo hospodárskym odborom ONV obstarani odborníci a lekári Okresného ústavu nár. zdravia v Novej Bani.

O S Škola.

Našu osemročnú strednú školu navštevovalo v roku 1957 spolu 194 detí. Stav učiteľského zboru sa počas školského roku nemenil. V osvetovej činnosti škola obstarávala kultúrny program pre všetky oslavy, či sa poriadali v kultúrnom dome, alebo na telocvično-fotbalovom ihrisku. Tak sa oslávil Medzinárodný deň žien, Deň matiek, Detský deň, ktorý je každoročne akousi miestnou telovýchovnou oslavou, lebo žiactvo vždy defiluje zo Závozu až na ihrisko a program po žiackych závodoch končieva fotbalovým zápasom.

Brigádnici z Prahy.

Tohoto roku táborili v chotári našej obce pri Hrone v Dolnej sigiatke pražskí študenti a študentky z „Pionýrskeho domu Julia Fučíka v Prahe XII." Bolo ich asi 25. Zdržali sa tu 3 týždne. V tomto čase mimo vlastnej rekreačnej a výletníckej činnosti, pomáhali Jednotnému roľníckemu družstvu v žatevných prácach, upravili priestranstvo v strede obce po lejakoch a prietrži mračien a povytínali krovie živého plotu okolo miestneho cintorína, kde sa začala robiť dookola

betonová ohrada, ako prvý krok k dlhodobému plánu úpravy cintorína. Na kopaní základov a betonovacích prácach tejto ohrady zúčastnili sa formou brigády hlavne členovia miestneho nár. výboru a niektorí členovia Zbrany.

V mesiaci máji 1957 boli prevedené nové voľby do miestnych, okresných a krajských národných výborov. Obec bola rozdelená na 18 volebných obvodov. Za prvý bol kandidovaný František Homola, doterajší predseda, za 2. Jolana Palovičíková, za 3. Karol Šály, za 4. Zuzana Kasanová r. Činkovičová (v uličke), za 5. Ján Kasan (v uličke), za 6. Ľudvík Škvarka - Pavlov, za 7. Štefan Galbavý, za 8. Helena Gažiová - Jozefova, za 9. Viliam Činkovič, za 10. Ján Hudec, za 11. Katarína Volentierová - Imrichova, za 12. Ján Vlčko, za 13. Štef. Kasan, 14. Božena Krupková, 15. František Krištof - Mikulove, 16. Pavel Makovický, 17. Ján Lavko a 18. Ladislav Volentier. Voľby.

Do okresného národného výboru bol kandidovaný z obce Jozef Kráľ, riaditeľ osemročnej strednej školy a do Krajského národného výboru volila naša obec roľníka Gregora Kokavca z Brehov. Voľby sa prevádzali tak, že pri vchode do volebnej miestnosti dostal každý volič 3 lístky. Jedným volil do MNV svojho kandidáta za svoj obvod, druhým volil náčelníka do ONV a tretím Kokavca do KNV. Kto s navrhovaným kandidátom nesúhlasil, mohol prečiarnuť krížkom jeho meno na lístku a ak jeho lístok bol negatívny, že kandidáta nevolí. Všetci navrhovaní kandidáti boli zvolení. Z počtu 18 kandidátov MNV bola potom ešte zvolená 7 členná rada MNV. Zvolení boli do nej: Predseda František Homola, tajomník Štefan Galbavý, Jolana Palovičíková, Karol Šály, Ján Kasan v uličke, Ján Hudec v uličke a Ján Vlčko č.d. 221. Kandidát našej obce do okresného nár. výboru Jozef Kráľ bol zvolený okresným nár. výborom do Rady ONV. Podobne aj kandidát Gregor Kokavec bol zvolený za člena KNV. Nová rada MNV.

Voľby prebehli ticho. Prípadné námietky proti tomu - ktorému kandidátovi mohli sa vybaviť už v prípravnom pokračovaní. Okrem nových - nezapracovaných členov ostal každý starých už skúsených, ktorí boli zárukou, že vec pôjde správnym smerom a nesklamú nádeje voličmi do nich skladané.

Osvetová beseda, mimo toho, že ľud filmom a prednáškami poučuje, aj po stránke finančnej prosperuje veľmi dobre. Veľkou výhodou je, že v novej budove kultúrneho domu filmovú osvetovú činnosť už neprevádza Krajské putovné kino, ktoré dovtedy chodilo z času na čas a vstupným utržená suma patrila jemu. Z toho odvádzalo len nejaký poplatok obci, ako obecnú dávku. Teraz, keď máme aj svoj premietací prístroj a aj kinooperaterom je tunajší občan František Kasan-Rybárovie zo Závozu, celá tržba z kinopredstavení a divadelných predstavení ide Osvetovej besede, z čoho po úhrade požičovného za film a odmene kinoperatéra ostáva značná čiastka tržby ako čistý zisk. Tieto peniaze sa používajú na ďalšie zveľadenie tejto inštitúcie. Tak v roku 1957 bola z nich nákladom 4500 Kčs vymaľovaná sála osvetovej besedy; začiatkom roku 1958 bude nám dodaný aj druhý premietací prístroj, takže sa nebude musieť čakať na pretáčanie kotúčov, ale druhý prístroj počas chodu prvého bude už pripravený a ihneď druhým otvorom môže premietanie pokračovať.

Hospodárenie Osvet. besedy.

ČSM.

Československý spolok mládeže mal v našej obci v tomto roku asi 50 členov; viac dievčat, menej chlapcov. Predsedom bol Rudolf Vlčko a od októbra 1957 Anna Mišíková-Viktorova. Značnou nevýhodou pre činnosť spolku bolo to, že jeho členovia sú zamestnaní na rôznych miestach a v rôznych zmenách, často aj v nedeľu, takže početnejšia schôdca sa malokedy zíde.

Sokol.

Činnosť telocvičnej jednoty Sokol spočíva v našej obci hlavne v odbore fotbalovom. Od jasene 1955, kedy narukovaním brancov k vojenskej službe odišiel hlavný kádeř hráčov, jedenástka veľmi oslabla, lebo mimo mladšieho-žiackeho mužstva hráčov nebolo. Napraví sa to až na jar 1958, kedy títo už z vojenčiny prišlí obnovia činnosť fotb. odboru. Značnou chybou aj tu je to, že mládež je zamestnaná na rôznych miestach a tak aj tréningy aj ďalšia činnosť je roztrieštená.

Výbor žien v Tekovskej Breznici daroval k 40. výročiu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v Z.S.S.R. výšivku - utierák, ktorá bola s ostatnými darmi z okresu odoslaná na K N V k hromadnému odoslaniu adresátom. Výšivku vyhotovila Katarína Volentierová- Žurichová, č.d. 197 ako členka výboru žien. Dar k 40. výročiu V.O.S.R.

Činnosť J. R. D.

Jednotné roľnícke družstvo, pod predsedníctvom Františka Šimkoviča nel. v tomto roku hospodárilo na 213 ha pôdy. Z tejto rozlohy bolo 132 hektárov pasienok, kde sa pásol ako aj po minulé roky dobytok, kozy a ovce z celej obce. Za užívanie týchto pasienok mali len vlastníci paseného dobytka platiť družstvu 40 Kčs od hovädzieho dobytka a 20- Kčs od kôz a oviec. Ornej pôdy užívalo družstvo 32 ha, ostatok pôdy boli lúky. Títo členovia podnikli všetko na zaistenie dobrej úrody, celkový výnos značne znížilo nepriaznivé dažďivé počasie v žatve, kedy časť zrna slabým namokaním a obracaním pri sušení sa ovrcholila a vyrástla. Zvlášť dobre sa družstvu vydarila kukurica, ktorá dala 38 q čistého zrna na hektár. Celkove družstvo plán rastlinnej výroby splnilo, nesplnilo len plán výroby živočíšnej, lebo pre opozdené zapojenie novovystavaných objektov do elektrickej siete sa nemohol dobytok v tomto roku ešte sústrediť do nich a plánu sa nedosiahlo. (Všetko dňa 7.2.1957 odovzdal predseda J. R. D.).

Po prevedení prípravných prác v jeseni 1956, postavili družstevníci v roku 1957 na polí zvanej „Farský" hydináreň, ošípáreň a kravín, ako aj upravili za sklad bývalú Schlesingerovu stodolu (štátom im pridelenú) celkovej plánovanej hodnote 430.000 Kčs. Pri prevedení prác ušetrili proti plánu sumu 130.000 Kčs, takže ich objekty stoja len 300.000 Kčs. Na toto dostalo od K N V a od V N V, ako jediné v okrese, (pretože prevyšuje celú plánovanú stavebnú prácu) ako subvenciu sumu 105.000 Kčs, ako 25% výpomoc z celkového plánovaného nákladu; objekty ich teda dnes stoja len 195.000 Kčs. Okresným nár. výborom podniknutý nábor o rozšírenie členstva sa nezbrtel u občianstva s pobrežným porozumením. Vinu na tom nesie v značnej miere nepriaznivá reklama slabo prosperujúcich družstiev okolia, ako Devičany a Čajkov, s ktorými sa naši roľníci najviac stretávajú a preberajú ich názor. Nové stavby J. R. D.

Sopka v Pútikovom vršku a jej návštevníci.

Málokto z našich občanov, kto neštudoval v školách geologiu (nauka o vzniku a zložení zeme) si vie a tým menej vedel uvedomiť, že v našom chotári a to sotva 2 km vzdušnej čiary od obce, sa nachodí sopka a to sopka jedna z veľmi mladých, alebo vôbec najmladších. Občanom bolo zaujímavé len to, že na kopci zvanom Pútikov vršok sa nachodí kameň drobno dierkovaný ako gumenná

Naša sopka.

špongia, ktorého sa dá udvihnúť balvan trebars objemu 1/4 m³ a na iných miestach, hlavne v stráni na Brehy je kameň veľmi ťažky, ktorého neudvihne človek ani piatu čiastku proti dierkovanému. Počujme, čo o oeci hovorí práca dra Františka Fialu, asi z roku 1936 v diele „Hlavné formy rozpadu sopečných hornín Slovenského stredohoria (geologické doklady – ukážky kameňa sa nachodia v Štátnom geologickom ústave v Turčianskych Tepliciach):

„Najmladšou horninou v okrese je bázicky a dosť alkalický čadič s význačným bobovým rozpadom v okolí Tekovskej Breznice a Brehov. Vršok východne od Tekovskej Breznice (v obci zvaný Pútikov vršok) je veľmi typickou, v Slovenskom stredohorí a pravdepodobne aj na Slovensku najkrajšou zachovanou sopkou, pomerne dosť mladou. Je to plochý kužeľ, navrchu zarovnaný, zložený z trosiek, lapilov a pum, severným bokom opretý o andezitové návršie. Na južnej jeho strane vytekali dva prúdy smerom k Novej Bani a Brehom, vytvorili ohromný príkrov, priestranní dolinu zaliali cca 2 km². Tento príkrov bol v dilúvim značne terasovaný. Na terasách sú štrky, piesky, miestami spraš."

Na túto našu geologickú zvláštnosť chodia sa dosť často pozerať geologovia domáci aj zahraniční. Tak v prvej polovici (júne 1957) prišli sa sem pozrieť autobusom študenti geologie a banského inžinierstva z Freiburku v Nem. dem. republike, ktorí boli hosťami tohoto odboru našej bratislavskej techniky. Temer všetci mali kvalitné fotografické prístroje, ktorými zbierali obrázky na pamiatku a zvlášť sa im v obci páčil pohľad od školy hore návrším ku kostolu, kde v zadu zeleň hradu a viničiek skytala krásne pozadie a krásne zoskupenie mrakov nad hradom pomíkalo (s použitím filtra) fotografistovi zriedkavú korisť.

Návšteva z NDR.

Veľkosť čadičovej platne.

Vďaka tunajší rodáci, ktorý sme mnohé chvíle od svojho detstva prežil na mieste tejto spomínanej sopky, chcel by som pripomenúť, že odhad dĺžky čadičovej lávovej platne z rozloke lávou zo sopky zaliatej je primalý. Vieme, že táto čadičová lávová platňa siaha od juhozápadnej strany Šelovho, kde v polohe pri „bôrok" je dobre vidieť, cez zemänski horu do „kriveho prosoka", odtiaľ cez Homolovie zeme do „liešanskeho prosoka" až na Breh na severozápadný výbežok nášho chotára a stráne, odtiaľ dolu-hranicou medzi horným poľom a oblazom, celou stráňou až do závozu, odtiaľ briežkom, kde sa strelajú záhrady hrbničanov s rovinou na ktorej stojí hlavná ulica dediny, do stredu obce, na južnú stranu „Hrbu" a odtiaľ niekade hranicou chvaleneského prosoka na Šulikov vršok. Vidíme to v chotári dňa miest, kde táto platňa je obnažená a na nevídaných miestach dňa studní kopaných v obci, kde sa na tuto kamennú čadičovú lávovú platňu narazilo a musela sa prebiť. Tuplo všetky studne v Závore, na Hôrke, na Hrbe; v dedine všetky tie, čo sú kopané šesne pod brehom stúpajúcim na Hrb, ako studňa Švaralovie Pavlova, Škvarkova Pavlova-Eliašovie, Štefanova Nemcova č.d. 2, hrbnická studňa pri Dubekovi a Vlčkovie Janova-Michalcova. Je zrejmé, že pnúd čadičovej lávy sa valil od Šulikovho vršku smerom tenajšieho horného poľa a uchoval sa až po miesta, kde prišiel do styku s vodu; na východe Krivý potok, na severe Lieštanský potok, na juhu Chvaleneský potok a na západe Hrom, ktorý dňa vyprovedie starších ľudí tiekol kedysi „popod stráňu". Tu všade kameň zvetral a obrobí sa typickým hráškovým lomom, čo vidieť najlepšie v stráni cestou na Breh. Hrubku tejto kamennej platne tiež nevieme určiť. Uvidí sa to pri nejakých sleňkobnejch vrtoch, ktoré ísle ~~isto~~ v krátkej budúcnosti podnikne novovzniknutý „Geologický výskumný ústav". Dňa kopania studní vieme len to, že na hrbe u Michala Škvarku bola táto vrstva hrubá 18 metrov a u Štefana Nemca č.d. 2 bola už len 3 m, čo nasvedčuje už na jej ukončenie, lebo na pr. u Františka Homolu č.d. 6 alebo v škole, sa pri kopaní studní už na ňu nepríšlo, ale na mieste jej hĺbky sa narazilo na pole balvanov, aké bolo kedysi vidieť v Hamerni a tiež aj toho istého zloženia, z čoho sa dá predpokladať, že miesto, kde

sú spomínané studne, je nános Chválenského potoka a je to material vyrvaný vodou z miest terajšej Chválenskej doliny. Tento čadič má v budúcnosti veľké možnosti priemyselného spracovania. V novobánskej hute sa nateraz taví a robia sa z neho rôzne odliatky, používané v hutníctve. Novšie vyrába sa z neho vata, podobná sklenej vate, len je zelenkavo-hnedej farby, ako tmavšie-suché seno.

Použitie kameňa.

Pre výborné vlastnosti: bod topenia okolo 900°C a elektrickú nevodivosť sa jej používa, ako izolačný tepelný material na izoláciu plynových a tepelných vedení, ako aj na výrobu chladiacich zariadení = ľadničiek a pod. V krátkej budúcnosti má byť podnik veľmi zväčšený, aby stačil výrobou na zvýšení potrebu a dopyt. Dľa reči Ing. Holuba, ktorý zaviedol túto výrobu v N. Bani, sa tento čadič takéhoto zloženia nachodí veľmi málo, a na Urale v S.S.S.R. sa v jeho spodných vrstvách nachodí dokonca platina. Bodáj by bola aj v tomto.

Ako nám rozprával profesor z našej bratislavskej technickej vysokej školy, je dierkovatosť tohoto kameňa (voľne sa nachodiaceho hlavne okolo kráteru sopky), spôsobená tlakom plynov, ktoré material ohromným tlakom vymrštovali zo sopky. Ľud hovorí trochu rozdielne a volá tento kameň „vypáleným". Neviem, či nebude mať pravdu predsa len ľud, lebo najviac sa tento kameň nachodil okolo kráteru sopky, kde mohli siahať plamene z vnútra sopky ešte dlhú dobu po výbuchu a skutočne vypálili v ňom sa nachodiace železo (7-11%) a keby to bol spôsoboval len tlak plynov, nenachádzali by sa tieto kamene „vyhorené" len výlučne okolo kráteru, lebo vieme, že plyny idú zo sopky ako prvé a vymrštujú material do výšky niekoľko km a bola by nepravdepodobná zhoda okolnosti, že by tieto prvé kamene boli dopadli tesne na okraj kráteru a ani vytekajúca láva by ich nebola potom odniesla. O pravdepodobnosti vyhorenia železa z neho nasvedčuje aj to, že hodne jamiek akoby chýbajúcej hmoty má tento kameň i tam, kde je voľne rozliaty na povrchu (zakryté hlinou) a plyn by bol mohol dávno vyprchať, a otvor, alebo jamka po ňom by sa bola zaliala. Tento ľahký kameň je už temer všetok odvozený a použitý na stavbu, ako silný, ľahký a dobre sa pritom opracuvávajúci material.

Pozorovaním geologického zloženia pôdy, - i keď nie celkom na podklade podrobnejšieho odborného geologického štúdia -, vieme s istotou ustáliť, že táto naša sopka soptila najmenej dva-krát, ak nie aj viac, a že výbuch, na konci ktorého sa vyliala z nej spomenutá čadičová lávová platňa, nebol posledný. Nasvedčuje tomu toto: Náš kopec Viničky, ktorý sa vypína východne od obce, je nesporne material sopečného pôvodu. Videť to nesporne z tvaru kamenia, ktoré tento vršok tvori. Sú to kamene od veľkosti orecha až do rozmerov menších sudov, ktoré kedysi ako kvapky žeravej sopečnej hmoty vyletovali kráterom do ohromnej výšky a pri dopade dolu ochladovaním stuhli na tieto guľovité tvary; podobne asi ako letia dážďové kvapky, lenže kameň už pri dopade na zem bol natoľko stuhnutý, že si podržal guľovitý tvar. Celý tento material leží na čadičovej platni, ako to najlepšie vidíme na studniach na Hrbe; musel teda na ňu dopadnúť až po jej vytvorení. Je teda isté, že za predchádzajúceho soptenia, pri ktorom ako u všetkých sopiek šli prvé plyny, popol; potom ťažší materiál zemín a kamenia a napokon čadičová láva, čím bol výbuch - soptenie ukončený a material, z ktorého je kopec Viničky, dostal sa na povrch až pri ďalšom soptení. Možné, že lávu sopka pri tomto ďalšom výbuchu nevylievala a že druhý výbuch bol len menší, viac len zpod povrchu sopky a nevynášal na povrch ťažký čadičový material. Keď sa nám podarí zastihnúť tu nejakého z geologických odborníkov, vyzvieme sa ich mienku, aby sme o tomto vedeli čím viac a potvrdili nám to odborníci. Činnosť sopky.

Ku dňu 9. mája 1957 bola v našej obci otvorená predajňa „Mäsna". Jej otvorením (v novostavbe pri pošte) obec zase získala, lebo naši ľudia nebudú už musieť chodiť za kúskom mäsa do Novej Bane, Beňadika, Tlmáč alebo až do Levic. Teraz máme nákup za pár minút a nemusíme kupovať podradnejšie, lebo všade predávači držia v prvom rade na svojich, ktorí vedeli vystihnúť aj dobu dovozu a ostatným - ďalším sa ušlo len to horšie. Mäsna

Dňom 17. nov. 1957 bola v našej obci otvorená autobusová linka z Breznice cez Brehy na Novú Baňu. Hoci cestovný poriadok bol urobený ešte len pokusne - dočasne, bolo zavedenie linky ďalším úspechom pre obec a vďaka za ňu všetkým z MNV ktorí sa o jej realizovanie zaslúžili. Autobus.

Rok 1958.

Počasie a celkové poveternostné pomery boli v roku 1958 priaznivé. V januári a vo februári trvala mierna zima, bez väčších tepelných výkyvov, len asi do - 10°C. Nepomerne horší a chladnejší bol marec. Mrazy, a to silnejšie, až do - 15°C, trvali až do 25. marca a napadlo ešte viac razy snehu. Na šťastie, pokročilý kalendár už snech dlho nenechal, prišlo pár teplých slnečných dní a sie dohnali, čo bolo zameškané. Mrazy už sa nevrátili. Jar, čo aj oneskorená rýchle dohnala, čo zima zabrzdila a priaznivé jarné počasie sa ukázalo hneď aj v poli. Prvé krmoviny seno - diaťeliny boli priemerne dobre, nadpriemerne dobré boli druhé krmoviny - mlaidre; ale pravá hojnosť z prelekajúceho rohu bohatej úrody ukázala sa až podjaseň.

Poveternostné pomery.

Hrušiek a jabĺk bolo toľko, ako sa už dávno nepamätá. Škoda, že poľnohospodársky priemysel nevládal ponuku odoberať a spracovať. Lebo padané ovocie sa odpredávalo po 30-40 hal. za kg a oberané po 80 hal. za kg a ani to nemal kto kúpať a vykupovali len občas, keď mali zaistený ďalší odber u spracovávajúceho podniku. V tak nevykúpeného ovocia dostalo sa hodne husiam, kačkám, ošípaným a dobytku, a dosť ho ešte aj pohnilo. Narobilo sa aj hodne jablkového vína; škoda len, že naši občania vedia ho robiť len tak na rýchle minúť o pár dní, a nemajú s výrobou vína z jabĺk a z hrušiek také skúsenosti, ako na príklad občania z novobánskych „šťávov", ktorí niečo pri dostatku ovocia robia aj na odloženie na zimu. Nestačí totiž len ovocie zomlieť, vylisovať a naliať šťávu do sudov. Najhlavnejší je proces kvasenia, ktorého intenzitu treba vedieť usmerňovať, dľa toho sa dosiahne aj kvalitu vína.

Úroda.

Úroda hrozna bola v našej obci v roku 1958 hneď taká, na akú

sa ešte vôbec nepamätá. Jaseň bola dobrá, teplá; občas popŕchalo a hrozno po oberačkách tak „hialo", že temer nikomu nestačili sudy. Mnôhu boli plné sudy, šunky, šiafy, zvárky a dokonca všetky nádoby domáceností, ako hrnce, vedrá, vajlingy, ba aj korýtá. Za sudami nastal taký zhon, že obchody železom, ktoré toho času sudy predávali, bývali od včasného rána obstaté ako úle pri rojení včiel a brebars dostal za vagón sudov, o pol hodiny nebolo v obchode jediného. Niektorí, ktorých množstvo mnôhu prekvapilo, pochodili za sudami od Špeľských Šiah, Krupiny, Banskej Štiavnice, kde sú veľkovýrobne sudov, až na druhú stranu po Nitru, Prievidzu a Valašskú Belú a s trôchu šťastím „zohnali" alebo „nezohnali", alebo sa aspoň prešli a poznajú kraj.

Úroda hrozna.

Tak bola v roku 1958 aj výborná úroda kukurice; boli naprodiv veľké kŕdle hus, nehynuli ani ošípané (síce už povojnové choroby, ako bol ázijský mor, na ktorý uhynuli ošípaná očervená, alebo červienka a slanina dôslednou veterinárskou opatrnosťou sa zažegnané) tak bolo aj na zimu ovocia, aj hrušiek a hravčovín a za bôľ zaliať vínka. Chýbať mohlo len snáď komu, komu sa nechcelo robiť alebo ho snáď navštívili nemoce, kde pri zmenšenom výkone či už doma alebo v pracovnom pomere, bolo aj menej peňazí a menej všetkého. Že, a ako sa životná úroveň u nás zlepšila, vidieť najlepšie podľa toho, že temer niet domu v obci, kde by si v jaseni nenarobili viac alebo menej vína, či už zo svojho hrozna alebo z nákupného, alebo dovezeného z južného Slovenska. Podobne obrazom zlepšených hospodárskych a finančných pomerov nášho pracovitého občana je na príklad hostina, ktorá bývá v polovici septembra. Všetko deň bývá v obci z roka na rok viac hostí z iných obcí a hlavne vyhrávajúcich aj zobrávajúcich cigánov, ktorých tu bolo v poslednú hostinu asi 200. Všetko posledným prípade by sa mala úľadnosť našich občanov obmedzovať, lebo sa podporuje ich zálalčivá náklonnosť vzbúrať práci a tým neskoršie budú míňení vyrovnať sa vo všetkom s ostatným občianstvom.

Dôkazom zlepšených hospodárskych pomerov je aj to, že občania rok po roku dochovávajú krajšie a ťažšie kusy ošípaných. Najlepšiu štatistiku by o tomto mohli uviesť „kruponári", ktorí (Ján Homola v ulici, Ľudvík Škvarka Pavlov a mäsiari z povolania Rudolf Galbavý a Michal Nemec) sa občas ponosujú, že menšie ošípané pod 200 kg už temer ani nikto nezabíja a nie sú zriedkavé aj kusy hodne cez 300 kg, pri čom sa samozrejme viac nanamáhajú ako pri menších, aké sa dochovávali a zabíjávali prv.

Zabijačky.

Školenie kronikárov.

Okresný národný výbor, odbor pre školstvo a osvetu, v Novej Bani, usporiadal v Dome osvety v Novej Bani dňa 31. okt. 1958, školenie kronikárov. Škoda, že dobrá snaha poriadateľa nestretla sa s potrebným porozumením u Miestnych nár. výborov niektorých obcí. Z počtu 33 obcí okresu sa na školenie dostavilo len 12 kronikárov. Z južných obcí okresu sa mimo Psiar, Tek. Breznice a Novej Bane nedostavil nikto a zo severnej čiastky len najvzdialenejšie obce Žarnovickej doliny = Kľak, Pila, V. Pole, Ostrý Grúň; Horná a Dolná Ždáňa a Prestavlky. Děa informácií tam počutých, má v okrese kroniku úplne v poriadku mimo Novej Bane len Tekovská Breznica, neúplné sú na príklad Prestavlky (len v makuláre-tužkou) do roku 1954 a podobne niektoré z obcí Žarnovickej doliny a väčšia čiastka okresu nema nič. Kameňom úrazu v tejto veci, - zdá sa -, bude to, že po dedinách mimo učiteľov, z ktorých každý má papierovej a písateľskej agendy „po uši", nieto ľudí, ktorí by túto agendu zvládli. Na mnohých miestach nemajú funkcionári Nár. výborov prevec pochopenia, a na vec, ktorej nevybavenie nie sú od nadriadených úradov priamo trestné sankcie a jej prevedenie sa neoslavuje „oldomášom", nedávajú potrebnú finančnú kvotu, takže kronikár, ak aj je v obci ustanovený, nema za čo kúpiť ani knihu-kroniku samú, ani príručky, ani sošity na prvopisy, a vec potom aj tak vyzerá; aká starostlivosť, taký výsledok; nula = nule.

Prednášajúcim na tomto školení kronikárov bol s. Jozef Kosta, pracovník Štátneho archívu v Radvani nad Hronom. Dľa jeho prednášky je naša kronika vedená správne. Pre budúce doporučoval obstarať - zakúpiť príručku „Práca kronikára", ktorú napísal Ondrej Gregorčok a dostať ju v nakladateľstve „Osveta" v Martine. Proti brožúram a smerníciam, podľa ktorých bola naša kronika doteraz vedená, doporučoval prednášateľ viesť kroniky obsiahlejšie a podrobnejšie; hlavne v týchto revolučných obdobiach, kedy často jeden mesiac znamená viac vo vývoji obce, ako pro celé desaťročia, kedy sa nič nemenilo a nerobilo. Hlavne treba podrobne zachytiť prechod od súkromného k socialistickému a to jako v obchode - remeslách, ale hlavne v najdôležitejšom a nateraz najaktuálnejšom sektore, v prechode od súkromnej malovýroby k socialistickej veľkovýrobe - k socializácii dediny, k vytvoreniu Jednotných roľníckych družstiev. Treba podrobne podchytiť všetko, čo vplývalo na získávanie nových členov, a to či už momenty kladné, aby sa tieto mohli ešte zlepšiť, zdôrazniť, zosiliť a propagovať, alebo aj stránku negatívnu, čo od družstevnej myšlienky odrádzalo a jej rozvoj hatilo, aby sa aj toto mohlo a vedelo odstrániť a v prípade nepravdivej propagandy vyvrátiť - dementovať. Dľa jeho mienky, ak kronika má byť obrazom života a vývoja obce, má ročný zápis týchto revolučno - prechodných rokov u obce asi s 1000 obyvateľmi obsahovať aspoň 40 strán.

Vedenie kroniky.

Ako trvalú pamiatku pre zachytenie terajšieho obrazu obce doporučoval odfotografovať každý dom, aby sa v priebehu pár rokov uvidel rozdiel medzi nízkymi, nevzdušnými, nezdravými, vlhkými, kde - tu ešte slamennými domkami, s malými oblôčkami, proti novopostaveným, prestavaným alebo renovovaným, slnečným, vzdušným, zdravým a pohodlným novostavbám, ktoré sa často nezahambia ani porovnania s mestskými bývaniami. Pre našu obec by už toto opatrenie prišlo, ako sa hovorí „s krížkom po funuse", lebo u nás sa za posledných pár rokov stal v bytovej

otázke taký prevrat, že tých spomínaných horších domov už temer niet. Doporučoval tiež urobiť dľa domových čísiel (urobiť) štatistickú tabuľku, kde by bolo uvedené zamestnanie obyvateľov týchto domov, počet robotníkov, študujúcich, učňov, ako aj osôb poberajúcich sociálne dôchodky invalidné a starobné, z čoho by bolo dobre vidieť pracovné rozvrstvenie a sociálnu starostlivosť Štátu o občianstvo. Doporučoval zachytiť vedúcu úlohu Strany, kde jej miestni funkcionári sú skutočne iniciátormi všetkého podnikania v obci a vedenie obce nespočíva len vo výkone funkcionárov Miestneho nár. výboru, ktorý sa riadi pokynmi Okresného národného výboru, ktorý je tiež usmerňovaný Okresným vedením KSS.

Na rozdiel od doterajších úprav, doporučoval zachytiť v kronike všetko, čo na život nášho človeka vplývalo, teda aj pomery náboženské, počet príslušníkov k jednotlivým vierovyznaniam, celkový vplyv nového života a nových pracovných pomerov na mravnosť, na morálku občianstva, počet nemanželských deti a vôbec všetky okolnosti, ktoré v dobrom alebo aj v zlom vplývajú na výchovu cítenia, cti, pracovnej a občianskej morálky nového alebo novo sa preporodzujúceho človeka nových pomerov a novej spoločnosti. Tieto skúsenosti budú sa môcť použiť a dľa nich usmerniť budúca výchova jak doma, tak aj v hromadnej výchove máš.

Činnosť osvetová.

Osvetová a kultúrna činnosť spočívala v našej obci ako aj v rokoch predošlých v mimoškolskej činnosti tunajšej Osemročnej strednej školy a v činnosti Osvetovej besedy. Kultúrny program jak pri oslavách štátnych sviatkov, alebo iných památných dní, – mimo príležitostných preslovov funkcionárov MNV, prípadne ONV alebo JRD, obstarávala škola. Výkony žiakov aj po stránke prednesovej – recitačnej, tak aj po stránke divadelno – inscenačnej sa z roka na rok

zlepšujú. Je to výsledkom určitej zvyklosti a ostrielanosti vo vystupovaní, že žiaci vystupujú častejšie už od 1. triedy s programom vekove im primeraným, čím sa získáva určitá rutina a schopnosť vystupovať. Osvetová a kultúrna činnosť Osvetovej besedy samej spočívala v obstarávaní a premietaní filmov, vo vypožičiavaní knít, hraní divadiel a v usporiadávaní prednášok. Tieto prednášali alebo tunajší činitelia a funkcionári, alebo boli na ne pozývaní odborníci z ONV alebo aj KNV. Divadelný krúžok pri Osvetovej besede viedla učiteľka s. Mária Králová a nacvičovala s miestnymi ochotníkmi divadlá. Pri Osvetovej besede bol tohoto roku zriadený aj krúžok fotografický, ktorý viedol učiteľ s. Ján Benč. V tomto roku bol inventár tohoto krúžku obohatený v zväčšovací fotografický prístroj z financií Osvetovej besedy.

V roku 1958 usporiadala Osvetová beseda celkom 181 kinopredstavení, na ktoré prišlo spolu 14.060 návštevníkov, priemerne teda asi 78 na jedno predstavenie; úhrnom zaplatili títo na vstupnom 26.136 Kčs. Výdavky tejto položky činili spolu 9.907·- Kčs, v čom je požičovné od filmov, svetlo, odmena premietačovi. Ním bol tohoto roku František Kasan-Rybárovie, zo Závozu; odmena za 1 predstavenie činila u neho 20·- Kčs. Pozorovaním návštevníkov kinopredstavení videť, že sa vytvára akýsi stály káder návštevníkov kina, ktorí tomuto druhu zabavenia sa alebo poučenia dávajú prednosť pred prefajčeným a zasmradeným ovzduším hostinca a pred alkoholom. V kine návštevník vidí za 2·- Kčs, (šedý film) alebo 3·- Kčs (farebný film) to, čoho by sa z knihy dočítal aj len za 14 dní a z výkonov hercov vidí na plátne to, čo sa opísať temer nedá, len videť a pri tom príjemne strávi večer, poučí sa, zabaví alebo nad vážnymi kusami aj zamyslí; ľahkou hlavou ide spať a na druhý deň ide čerstvý do práce a nie ako by bol v hostinci minul peňazí, narobil si prípadne nepríjemnosti a v práci nebol hodný nič.

Kino.

Divadelný krúžok pri Osvetovej besede v roku 1958 nacvičil a pod vedením učiteľky s. Marie Kráľovej zahral dve divadelné hry; a to dňa 30. III. 1958 hru „Trasovisko", od Štefana Králika a o Vianociach, v dňoch 26. a 28. XII. 1958. divadelnú drámu od R. Kasíka „Verona".

Zvláštnosťou divadelnej hry Trasovisko je, že má len 3 hercov. Je to Ondrej, vzorný manžel, ktorého zahral Imrich Kráľ, Hana, Ondrejova manželka, ktorú zahrala Maria Kráľová a Peter, dobrodruh a tulák, niekdajší Hanin milenec, ktorého zahral Jan Benč. Hoci je hra obsahove veľmi aktuálna a poučná, že správne a s tradičnou spravodlivosťou osudu rieši najťažšie problémy manželského života, keď Ondrej vie veľkodušne odpustiť niekdajšie poklesky svojej Hane, keď táto ešte ako mladé-nerozvážne a chudobné dievča, zvedené ľahkomyseľným milencom Petrom, dá sa na jeho nátlak zbaviť následkov ich lásky, čím sa stala na celý život bezdetnou. Nenechá ju od Petra vydierať o peniaze, keď jej tento hrozí, že ich niekdajšie tajomstvá prezradí terajšiemu jej manželovi Ondrejovi. Na rázne Ondrejovo ohradenie sa a zastanie Hany, ujde Peter z obavy pred trestom za novo popáchané zločiny z obce do cudziny a v domácnosti Ondreja s Hanou, doplnenej adoptovaným dieťaťom, zavládne znovu spokojnosť, vzájomná manželská úcta a rodinné šťastie. Hoci výkony hercov boli veľmi dobré a hra hodnotná, bola hra akosi menej navštívená, ako to u nás býva. Ako príčiny bol nezvykle malý počet hercov, čo je dľa dedinského ponímania malá pastva pre oči; zo 3 hercov boli 2 učitelia a tretí technický úradník, takže ani z rodinkárskej prestíže „videť svojho" nebola tu zainteresovanosť; za pripomenutie stojí aj to, že hra bola zahraná týždeň pred Veľkou nocou, v Kvetnú nedeľu, kedy sa v továrňach odpracovávala práca za deň „Biela sobota", tak

Divadlá.

bolo doma menej ľudí a navyše sa počítať aj s tým, že v pôstnom čase, kedy hra bola zahraná, hanajší ľudia - aspoň starší - podobné divadelné predstavenia menej navštevujú, čo sa prejavilo aj tu. A - konečne, nebola by škodila aj trochu lepšia reklama. Za to však tí, čo hru videli, boli spokojní a chválovali dej, ktorí nešli z akejkoľvek príčiny.

„Verona".

Druhý divadelný hru „Verona", od R. Hasika, zahranú o Vianociach 1958 mal toto obsadenie: hajdeja Osluvčíka zahral Imro Kráľ, Veronu, jeho dcéru, hatilda Lauková; jej mladšiu sestru Lilku - Viera Rumanová; Škivroňa - kichtára - František Šaby; jeho ženu - Božena Kasanová; ich syna Jaška - Marian Ruman; obecného sluhu Jurka - Ignác Brieška; Ľuša - obecného pastiera Štefan Briečka; vdovu Vrzalku, Veroninu krstnú mamu, - Irena Sucha; jej syna Ľudovíta - Abel Elias; Grabáňa - poľovného Jana Benči; Hanku - jeho služku, - Anka Briečka; Mareša - bohatého dievča Štefania Gažiová - dcéra Pavlova; Cyrila - finančníka, - Anton Hajzlík, a Vladeka - pravotára, - Ľudo Hudec.

Richtárov syn Jašek, nenapravitelný paberok zo zálužy, ľúbi chudobné dievča Veronu; rodičia mu v tom však bránia a chcú ho mu za nevestu radšej bohatú Mareša. Pri jednej zábave, Jašek z menšieho nedorozumenia s Veronou, že Lásko proti otcovmu zákazu nechcela ísť na zábavu, sa opije a Veronu navzdory vykrúca Mareša. Rozzúrená Verona - na otcov nahováranie sa sľúbi a dá záväzný vyšívaný ručníček kulhajúcemu poľovníkovi Grabáňovi, ktorého jej otec ako pyšiak bol pred časom postrelil do nohy, z čoho Grabáň kríval inak dvíčny - mastný a povahove vážny, nahovorí kmotra a Veronin otec tomu svadbu má odčiniť svojou vinou. Jašek nevie ani po Veroninej svadbe svoju trúchovanú lásku zahodiť, hľadá príležitosť sa s Veronou stretnúť, v čom mu dopomáha Grabáňova služka Hanka. Raz sa odvážil oblokom za Veronou do Grabáňovho domu, ale sa Grabáň nečakane vráti domov a zastrelí na toho Jaška, že

ho zastrelí. Strela vyletela a zasiahla Veronu, ktorá za tejto situácie chcela strelbe zabrániť. Herci boli volení dobre a práve tie najtažšie úlohy boli najlepšie zvládnuté. Hlavne Verona, Jašek, Grabáň, Juzek, ako aj Osturňák a Vrzalka, ako najtažšie úlohy a najčastejšie vystupujúce osoby sa uviedli dobre a dá sa čakať, že zakrátko sa vytvori v našej obci dobrý ochotnícky divadelný kolektív, aký mala Breznica v rokoch 1920-1925, keď tu pôsobil a ochotníkov viedol učiteľ Viliam Kopečný.

Divadelná hra Verona mala proti hre Trasovisko všetky dedinským publikom požadované prednosti: lúbostný námet, veľa hercov (15), hrané v dňoch pracovného kľudu, takže bola zahraná 4 krát a dosiahla aj veľmi dobrý finančný efekt.

Prednášky.

Okrem doteraz uvedeného, usporiadala Osvetová beseda v roku 1958 celkom 18 prednášok, z toho bolo: 2 zdravotné, 5 poľnohospodárske a 11 iných z rôznych potrebných oborov.

Knižnica.

Obecná knižnica, vedená zamestnancom MNV Ladislavom Volentierom, mala v roku 1958 spolu okolo 1300 kníh. Tieto sa vypožičiavali v nedeľu od 13. hodiny a výpožičiek bolo celoročne cez 2000.

Brnenská estráda.

Do kultúrneho programu môžeme zaradiť aj „Veľkú estrádu", usporiadanú v našej obci dňa 27. nov. 1958 brnenským súborom Ernesta Killera. Menovaní v rámci družby Brno-Bratislava predviedli nám kúzelnícko-herecký-muzikálny program, v čom hlavné atrakcie vyvádzal Killer, ako „Kráľ poctivých zlodejov". Hoci v jeho vreckách sa našlo hodne veci patriacich návštevníkom estrády, všetko sa vrátilo a kráľ zlodejov ostal „poctivým zlodejom".

Módna prehliadka.

Za spomienku stojí aj to, že v našej obci bola v kultúrnom dome usporiadaná dňa 9. nov. 1958 skutočná „módna prehliadka". Usporiadala ju Okresná správa spotrebných družstiev v Novej Bani a bola to prvá módna prehliadka v novobánskom okrese.

Za manekýnky poslúžili čoviac predávačky z novobánskych obchodov, doplnené tiež niekoľkými učiteľkami z Novej Bane a za mužských predvádzačov sa podujali zamestnanci obchodov a členovia Okresnej správy. Po vhodne upravenom pódiu (zo stolov hostinca) boli predvedené všetky druhy siat, svrchníkov, plášťov ako aj zimníkov dámskych, dievčenských, detských, mužských a chlapčenských. Uvádzač prehliadky uviedol vždy druh látky a cenu a oboznámil takto obecenstvo o bohatom výbere, ako aj účelnosti predvádzaného tovaru. Miestnosť bola nabitá do posledného miesta a iste dobre poslúžila svojmu účelu. Nebolo by od veci usporiadať podobné aj v budúcnosti a spojiť prehliadku hneď aj s predajom, lebo v obchodoch často kupujúci darmo hľadá to, čo na prehliadke videl tu.

Škola.

Osemročná stredná škola v Tekovskej Breznici, mala v školskom roku 1958/59 spolu 192 žiakov. V učiteľskom zbore nastala zmena v tom, že učiteľka Elena Andrášiková šla dňom 1. VIII. 1958 do penzie a Marta Andrášiková dňom 1. XI. 1958. Na miesto nich prišli a doteraz na škole vyučujú Edita Mixová a Jozef Ružička z Novej Bane.

Školské brigády.

Žiaci - ako aj v rokoch predošlých - zúčastnili sa brigád zbierania mandelinky na zemiakoch Jednotného roľnického družstva, za čo im družstvo dováža traktorom piesok na školský dvor a na hrište, kde pre vysokoskok a ďalekoskok tiež potrebujú piesok. Podobne za zúčastnili žiaci brigád čistenia družstevných lúk a úpravy pasienkov a okolo Hrona na štrkoviskách a na miestach, kde je breh ohrožený vodou, povysádzali žiaci mnoho rýchlorastúcich topoľov, čím sa využije nevyužitá pôda, získa sa za pár rokov cenná drevina a ochránia sa brehy pred odnášaním pôdy za povodní.

Školské výlety.

V tomto roku boli naši žiaci mladší na výlete v Banskej Bystrici a starší boli vo Vysokých Tatrách. Obe cesty sa podnikli autobusmi.

Miestny rozhlas.

V posledných dňoch marca 1958 sa rozliezli po strechách našich domov monteri a umiestňovali na nich nástrešné stĺpy pre telefonné vedenie. Kde-tu sa im aj trocha pošomralo „Čo robite zase dievy po tých strechách", lebo mnohí nevedeli, čo to bude. Ale, tým bolo šomranie ukončené a o pár dní ozval sa nám pokusne a 7. aprila 1958 už natrvalo nový miestny rozhlas. Vyhotovili ho: Komunálne služby mesta Banska Štiavnica. Celkový finančný náklad činil Kčs: 77.819.- slovom: sedemdesiatsedemtisícosemstodevätnásť Kčs. Na tuto sumu dal okres Kčs: 50.000.- a ostatok Kčs: 27.819.- sa uhradil z dodatkového rozpočtu Miestneho nár. výboru Tek. Breznice, ktorá sa zinkasovala ako nad plán predpokladaných obecných príjmov - po 100%-nom splnení príjmovej čiastky rozpočtu MNV. Hospodárilo sa teda v obci dobre.

Vedenie tohoto rozhlasu ide od MNV, ponad školu, hostinec, pravým radom domov hore dedinou do závozu a na Hôrku; druhé ide od MNV na východ do Kamenia a na Hrb, tretie od MNV dolu potokom na fotbalové hrište a k domom - novostavbám severne od hrišťa, a štvrté vedie dolu Ulicou, ku Andelku, na Zemänskô a pod horu hore Vlčkovským. Počuť ho dobre v celej obci. Reproduktor-tlampáč je umiestnený asi na každom 5. dome. Týmto bola u nás uložená do výslužby a čoskoro zapadne prachom zabudnutia aj jedna z posledných starožitností našej obce „bubnovanie". Čo sa pro chudák bubeník nachodil, natrepal a nakričal. Trvalo to celé 2 hodiny, kým obišiel celú obec, ak bolo čo občianstvu treba oznámiť; pritom domky „Pod horou" musel MNV o všetkom upovedomovať písomne, lebo k nim pre odľahlosť a ich rozhádzanosť bubeník nemohol. Bol by im musel bubnovať každému zvlášť. Teraz sa toto všetko vybaví za 1-2 minuty.

Hlásenie sa rozhlasom prevedie kedykoľvek, v čase - nečase, počuje ho naraz celá obec a tých, ktorí by snáď neboli doma, upozornia susedia, alebo opakované zprávy. Mimo toho nás miestny rozhlas poinformuje a zabaví. Pri Miestnom nár. výbore je zriadený „Rozhlasový krúžok", ktorý od 1. okt. 1958 raz v týždni, v nedeľu ráno od 8. do 9. hodiny máva pravideľné hlásenie. V prvom rade informuje občanov o situácii a aktualitách politických; býva to akýsi prehľad politických udalostí týždňa. Toto obyčajne hlásieva riaditeľ školy s. Jozef Kráľ, alebo niekto z funkcionárov MNV. Posledne spomenutí mávajú prejav do miestneho rozhlasu hlavne v dňoch štátnych sviatkov a pamätných dní. Rubriku hospodársku a zprávy družstevné obyčajne hlásieva predseda JRD František Šimkovič. Beletristickú - zábavnú časť hlásenia obstaráva pravideľne niekto z učiteľov, prípadne zo študentov, alebo z radov Československého svázu mládeže. Zprávy športové hlásieva obyčajne riaditeľ školy s. Jozef Kráľ.

Rozhlasový krúžok.

Klubovňa mladých.

V našej obci sa už dávno javila potreba získať nejaké miesto, trebars aj len menšie, kde by sa naša mládež mohla zísť k užitočnému strávenu voľného času. Hostinec sa na toto nehodí ani zo zdravotných dôvodov, lebo tam mládež zabija svoj voľný čas v zafajčenom a zasmradenom ovzduší v nebezpečí navyknúť alkoholizmu, hrám v karty a to často hazardným, od podnapitých ľudí sa tu nič dobrého nepočuje a tak aj z dôvodov mravne výchovných nie je hostinec nijako doporučiteľným prostredím pre mládež. Sáha osvetovej besedy sa tiež pre užšie schôdzky nehodí, lebo je upravená pre kino, divadlá alebo schôdze väčších korporácií. Mimo toho od septembra do mája je v nej chladno, treba ju vykúriť a k tomu treba aj čas aj peniaze na kurivo, čo by pre našu ČSM bolo neúnosné.

Od leta 1958, kedy si JRD premiestnilo ošípané do novo postavených ošípární, ostala doterajšia ich ošípáreň prázdna a svojím

vzhľadom špatila miesto medzi budovou Kultúrneho domu a novou budovou Mäsny a Pošt. úradu. Tu sa mladým naskytla jedinečná príležitosť získať v strede obce a s nepomerne menším nákladom zhromažďovaciu miestnosť a z ich popudu sa hneď aj využila. Hneď v jaseni prikročil MNV k adaptácii tejto nikdajšej urbárskej „bujačiarne" na Klubovňu mladých. Z budovy strhali starú - smradom presiaknutú vakovku, vykopali do hĺbky a vyvozili hnojom presiaknutú podlahu, zhodila sa stará strecha, objekt dostal nový krov - a strechu, podmurovaľ sa vyššie, na južnej strane sa vyrazil priestor na umiestnenie 2 velikých oblokov a dveri (dvier) a po ovakovaní a vložení novej dlážky na jar 1959, môže objekt slúžiť za zhromažďovacie miesto pre náš ČSM. Tu bude mať mládež k dispozícii noviny, časopisy, knihy, hry (na pr. šach a pod.) Môže sa tu nacvičovať divadlá a podobné veci menšieho rozsahu. Po prevedení spomenutého bude sem premiestnený aj televizor, ktorý je doteraz v hostinci. Tu sa potom bude môcť mládež nerušene od hostinského ruchu a smradu v útulnom, čistom a zdravom prostredí zabaviť a príjemne stráviť voľnú chvíľu bez toho, že by utrácala peniaze a ničila si zdravie. V zime s vykúrením tiež nebudú také obtiaže, lebo je nepomerne menšia. Táto naša „Klubovňa mladých" bude prvá v novobánskom okrese. Finančný náklad na material (drevo, tehla, škrydla, vápno, cement, obloky - dvere...) a odborné remeselnícke práce uhradil doteraz MNV sumou 19.000 Kčs, ktoré tiež získal z nadplánovaných príjmov - z dodatkového rozpočtu MNV. Neodborné práce na prestavbe Klubovne mladých previedol saní Sväz československej mládeže a ostatné masové organizácie. Tiež pionieri z Osemročnej strednej školy odpracovali tu asi 400 hodní brigád, čo spolu s brigádami ČSM je asi 1500 hodní, čo by prepočítané v peniazoch tiež hodne znamenalo. Hlavnú zásluhu, že sa porobilo čo už je a že vec sa skoro aj dokončí, majú funkcionári MNV a s. učitelia, že vec finančne dotovali a organizovali a vedeli mládež povzbudiť k pracovnému nadšeniu. Tomuto nadšeniu hodné sú pripomenúť slová nášho

najväčšieho slovenského básnika Pavla Országha Hviezdoslava, ktorými našich mladých povzbudzoval k pracovnému nadšeniu súdruh učiteľ Ján Benč vo svojom prejave a ktoré by pre svoju krásu, hĺbku a časovosť boli vhodné, aby boli nikde na čelnom mieste budúcej Klubovne mladých propagované ako motto a heslo našich mladých do budúcna:

Ó, mládež naša, tys držiteľkou rána,
vladárom mája, tys jara pokladníkom,
šafárom šťastlivým, k tebe obraciam sa
zo smutnej zápače, od ďalekých honov,
mrázkom už striebrených - volám: Vezmi kľúče,
odomkni raj nám zavretý.

Tieto slová platia mládeži hlavne dnes, keď má možnosť vzdelávania sa v školách, má podpory, má štipendia; má možnosť učiť sa remeslám a v smysle slov hore uvedených, môže, - keď je toho schopná, vziať do svojich rúk kľúče riadenia budúcnosti a vytvoriť zo svojej vlasti raj doteraz nám neznámy a nevídaný.

Prvý brezničan v Sovietskom sväze.

Túto udalosť mal zaznamenať už môj predchodca - kronikár Vojtech Granz, ale keďže sa tak nestalo a v roku 1958 navštívil Sväz Sovietských Socialistických Republík už druhý brezničan, ako člen exkurzie do SSSR., zaznamenávam pre úplnosť aj túto prvú návštevu, ako som sa o nej od neho dozvedel. O terajšom SSSR, ako vyzerá dnes, ako žije a buduje po vojne, naša obec očitého svedka nemala. Kde-tu sme ako deti, alebo aj starší, počuli Rusko spomínať a to staré cárske Rusko od vojakov prvej svetovej vojny. Niektorí videli staré Rusko, vlastne len jeho najzápadnejšiu čiastku ako frontoví vojaci, väčšina ako zajatci, roztrúsení po celom Rusku. Na pr. Ján Krištof - Mikulovie (zomrel asi v r. 1956) ako zajatec pásol a strážil v noci ťavy až v Strednej Ruskej Ázii, až kdesi pri rieke Syr-daria. Iní naši videli

čiastku tejto ohromnej zeme ako vojaci II. svetovej vojny, obojí ju však videli za vojen, viac- menej zničení vojnou, po ktorej sa prehnal viac razy front, ale ucelený obraz o Rusku za mieru, o jeho krásach zemepisných, historických- stavebných o jeho gigantických nových stavbách, priemyselných strediskách nikto z nás nemal. Počujme, čo o ňom hovorí prvý brezničan František Homola, ktorý ho videl v jaseni 1949:

„Zájazdu, alebo lepšie povedané- študijnej cesty do SSSR zúčastnil som sa v dňoch 18. októbra až 22. novembra 1949 ako jediný delegát novobánskeho okresu za Jednotný Sväz Slovenských roľníkov v rámci akcie poriadanej Ministerstvom zemedelstva v Prahe. Sraz sme mali v Prahe, na Ministerstve zemedelstva. Bolo nás z celej Republiky spolu 307. Z Prahy sme šli zvláštnym rýchlikom cez Bohumín, cez Južné Poľsko, cez Brest-Litovsk, Minsk, Smolensk do Moskvy. Vystúpili sme na Bieloruskom nádraží v Moskve. Počas pobytu v Moskve sme boli ubytovaní v hoteli Metropol a pre ľahšiu ovládateľnosť organizačnú a dopravnú, boli sme tu rozdelení na 8 skupín. Niekoľko dní sme pobudli v Moskve samej. Bolo čo prezerať a navštevovať. Navštívili sme všetky väčšie divadlá, ako Veľké moskevské divadlo, divadlo Červenej armády, pochodili sme všetky významnejšie kiná, navštívili sme Leninovo múzeum, Stalinovo múzeum, Leninovo mauzoleum, Tretiakovskú galeriu, ako jednu z najvýznamnejších svetových obrazární, boli sme tiež v staroslávnom a na historické pamiatky bohatom Kremli, navštívili sme aj chýrnu podzemnú dráhu Moskvovské metro (na výstavbe okružného metra popod celú Moskvu sa ešte vtedy len pracovalo).

Z Moskvy sme šli na juh Ukrajinou na Kavkaz, do hlavného mesta Gruzínska, do Tbilisi. Tu sme videli oslavu 32. výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a prehliadku Červenej armády

v tomto meste. Mimo Červenej armády defilovali tu všetky masové organizácie a zložky rôznych útvarov, skupín a zamestnaní. Pochodovali tu mimo mládeže a športovcov aj veľké masy sovchoznikov, kolchoznikov, zamestnancov „mašinotraktorových staníc". Jako do výstavby, tak aj do osláv sa tu zapojuje všetko. Z mesta Tbilisi sme podnikli viac zájazdov- exkurzií do tamojších sovchozov, kolchozov a „mašinotraktorových staníc" a tu sme sa aj najviac zdržali, lebo hlavný účel našej cesty bol hlavne vidieť subtropické oblasti ZSSR, kde sa pestujú plodiny tohoto pásma: mandarínky, čaj, hrozno, kukurica atď. Sovchozníci a kolchozníci nám vďačne všetko ponukazovali, radi sa pochválili výsledkami svojej práce a svojimi odbornými pestovateľskými skúsenosťami. Viac razy nás svojimi výrobkami - produktmi pohostili u nich a obdarovali ich vzorkami domov. Boli veselí, priateľskí, štedrí a presedeli sme u nich mnoho príjemných chvíľ, hlavne pri dobrom gruzínskom vínku. Z Gruzínska viedla naša cesta späť do Moskvy, len cestou sme sa zastavili pri Čiernom mori v kúpeľných mestách Batum a Suchumi. Dňa 10. novembra 1949 sme sa tam v Čiernom mori aj kúpali. Bolo tam vtedy teplo +35° Celzia, tak ako u nás len niekedy v najhorúcejšom lete. „Odlial" sme sa cez Rostov a Charkov vrátili do Moskvy, kde sme sa zase zišli na ministerstve poľnohospodárstva ZSSR. Tu sme mali spoločné posedenie. Spomínali sme si, kde sa kto, ako a čo páčilo. Obdarovali nás tam každého 3 m. kusom látky na šaty. Ja som dostal modrú látku, a často, keď chytám tieto šaty do ruky, vynoria sa mi v myšli spomienky na miesta, kde som ich dostal, na krásnu Moskvu, na ich presnú dopravu, ktorá za týchto 6 týždňov nikde nesklamala, na krásne a nedozierne roviny Ukrajiny, na stupňovité - kaskádovité sady slnečného Gruzínska, na bohatú jeho úrodu - hlavne hrozna, na vďačnosť, úprimnosť ako aj štedrú hojnosť našich hostiteľov, na posledné stisky rúk s nimi doprevádzané srdečným „Do svidania Čechoslováci" a v duchu často rozmýšľam, čo asi robia teraz a či a kedy sa ešte uvidíme." Skončil náš rozprávač a nám chvíľu prebiehajú myšlou spomienky na vďačne spomínané.

Druhý brezničan v SSSR.

Druhým naším krajanom - brezničanom, ktorý videl dnešný Sovietský Sväz, - krajinu, ktorá smelo vyzýva na súťaž najvyspelejšie kapitalistické západné štáty jak v premyseľnej, tak aj poľnohospodárskej výrobe, aby sa miesto vojenského zbrojného materiálu vyrobilo čím viac poľnohospodársky strojov, mlieka, masla, obilia, mäsa na jedného občana a má aj všetky predpoklady a nádej, že túto súťaž vyhrá, - bol František Šimkovič ml., predseda Jednotného roľnického družstva v našej obci. O svojej ceste do SSSR hovorí: „Bolo to v dňoch 21. októbra - 1. nov. 1958, v mesiaci Československo-Sovietského priateľstva. Zájazd usporiadal okresný výbor Českoslov.-Sovietského priateľstva, organizačno-cestovnú stránku zájazdu vybavil Čedok. Účelom tejto cesty do SSSR bola návšteva „Poľnohospodárskej výstavy Sväzu Sov. Soc. Republik v Moskve." Sraz mali účastníci v Prahe, Brne, Žiline a v Košiciach, podľa toho, komu dľa bydliska kde bolo bližšie. Spolu nás bolo 400. Od Prahy sme šli ako samostatný rýchlik a v Čiernej nad Tisou sme presadli do moderného ruského rýchlika. Tento nás unášal od Čopu cez Karpaty na Lvov a Kijev. V Kijeve sme sa zastavili a prezreli sme si pamätihodnosti tejto metropole Ukrajiny. Odtiaľ sme pokračovali do Moskvy, kde bol už spomenutá poľnohospodárska výstava. Ubytovali nás v hoteli Europa na Rudom námestí. Ani výstavu ani Moskvu sa za jeden deň videť a ponavštevovať nedalo. Trvalo nám to 5 dní a to tak, že každého dňa sme si prezreli určitú časť výstavy a určitú časť Moskvy. Pretože to bola výstava Všesväzová, mala tu každá Sovietská republika svoj samostatný pavilón, kde vystavovala najkrajšie výsledky svojej práce, či už z výroby poľnohospodárskej, alebo živočíšnej. Republiky sa predbiehali jak o vzhľad pavilónov, tak aj o vystavované veci. Z prehliadky Moskvy sa mi najviac páčila návšteva Kremľu, prehliadka Rudého námestia, Leninovho a Stalinovho mauzolea, a obrovského športového štadionu v Lužnikách. O jeho rozmeroch si najlepšie urobíme predstavu, keď uvážíme,

že sa rozkladá na ploche 200 hektárov. To si môžu dovoliť len Rusi - Sovieti, kde o priestor nie je núdza. Pri spomienke na túto cestu, mimo spomenutého už, najviac ma zaujalo porovnanie určitých vlastností prvých ich a našich ľudí. A to hneď pri cestovaní vlakom. Začalo náš dopravný personál - sprievodcovia vo vlakoch - autobusoch atp. Váš sucho - stroho - uradujúcim tónom vyzve predložiť lístky, nejaké podrobnejšie alebo ďalšie informácie o spojoch podá - až na malé výnimky - vždy menej ochotne - ak sa nevyhovorí, že nerozumie, tým jednaniu ich ľudí je milší - priateľskejší. Ich sprievodkyne sa Vás na príklad opýtajú, či Vám nebreba doniesť niečo z jedálneho vozňa - bufetu, alebo cigarety - ubezpečenie a bez nejakého prosenia Vaše žiadanie donesie, do kopejky vráti drobné - vzdalé a pokladá tohoto ako svoju povinnosť. Tieto isté ochoty vidieť aj v obchodoch, jedálňach, hoteloch a vôbec vo verejných službách. Ich ľudí, u nás menej výraznou a menej známou vlastnosťou je ich národná hrdosť; vysoko si hodnotia a cenia svoju príslušnosť k ruskej a sovietskej rodine a vlasti. Československá republika má u nich dobré meno a podľa môjho dojmu, máme u nich za Slovanov aj za štátov Socialistického tábora najlepší kurz. Tieto ústa spomienky z druhej svetovej vojny, keďže mnohí z nich u nás bojovali, aj dobré meno našich výrobkov, ktoré ako výmenný tovar za veci dodávané nám od nich, dobre poznajú a radi ho kupujú. Z porovnania našej a ich stravy najväčší rozdiel je v raňajkách. Tieto u nás sa raňajky odbavia obyčajne kávou a nejakým pečivom k nej; ich raňajky sú hojnejšie, pravidelne mäsité. Podávajú k nim obložené řezne - chlebíčky so salámom - nárezom - šunkou, maslo, syry, marmelády, pašteky a pod. a šetkým (čajom - kávou) sa len zalejú. A je to celkom správne. Na raňajkách človek hlavne prekoná čiastku denného zamestnania a námahy a dňa mäsito sa hladný alebo skoro hladný. Je nesporné, že hladného človeka viac zmôže pocit hladu a smäd v práci ako toho, kde tieto pocity nevznikajú. Prekvapilo ma u nich na pr. to, že pijú mnoho minerálok, ktoré veľmi dobre pôsobia na trávenie a na žalúdok.

V povahe sovietskeho človeka proti našim povrchám pozoroval viac veselosti, väčšiu bezstarostnosť, dôveru v seba, v svoju budúcnosť a vo svoj štát. Sú rozhodne menej úzkostliví v každom ohľade ako my. Sú to nesporne výsledky úspechov v II. svetovej vojne, technických úspechov po nej a je to privilégium povahy ľudí veľkých národov a veľkých štátov.

Proti našim pomerom je u nich nápadná menšia zaťaženosť a zaujatosť priestoru ako u nás. Sú vidieť vo všetkom podnikaní. U nich je všade veľa miesta; široké sú ulice, priestranstvá okolo domov, parky záhrady, priestranstvá tovární a vôbec všade. Na ich širyse rozmäch, ktorý ako zdá sa dohliadne je miesta dosť a s priestorom sa šporovať nemusí. Keď proti ich širokému, veľkému spomeniem na ľahkú Harmanecku papiereň alebo niekdajšiu továreň na kosy. stroje Ječík - Blansko, v Brne, v jakých úzkych údolíčkach a medzi skalami sú ľúto všetkému, nápadne človekovi, prečo to tak šlačili spolu - teraz to priestorové ľahké rozširovanie podnikov, veď zlepšením agrotechniky dá sa na poliach vyťažiť v mnoho viac ako prv, s miestom tak šporovať nemusia, veď podnik svoj priestor veľmi dobre zaplatí.

Keď spomínam na ľúto nedozierne diaľky, spomeniem aj jednu svoju trochu diskrétnu vec, ako som sa raz v Moskve poriadne prešiel. Pri odchode zo športového štadióna v Lužnikách som sa vnávale na hrách akosi odbabral od ostatných. Zďaleka som čísla spojov (električiek - autobusov) na Rudé námestie, kde sme boli ubytovaní. Obzrel som sa kolo pýtať. Povedal som si „Si chlap a kúsok aj pešo prejdeš." Videl som ľahšie žiariť nad Rudým námestím veľkú rudú hviezdu; tak som šiel za ňou. Tá šiel som veru ako niekdajší Bellehemci a to celé 2 hodiny a hviezda bola stále, akosi rovnako ďaleko. Polom som sa opýtal na číslo spoja a vrátil som sa ešte hodný kus. Ješteli sa raz dostanem ta, budem už opatrnejší, pešo chodiť nebudem, lebo na ruských diaľkach sa dobrať spätkom každý cudzinec od Napoleóna až po II. svetovú vojnu."

Jednotné roľnícke družstvo.

Jednotné roľnícke družstvo v Tekovskej Breznici, hospodárilo v roku 1958 na tej istej rozlohe pozemkov ako aj v roku predošlom. Na pasienkách pásol sa dobytok - kravy, ovce, kozy z celej obce. Väčšinu pásol obecný pastier Ján Hudec, ale dosť si pásli aj súkromníci sami, kde sú v dome vhodné deti alebo už len na toto postačujúci starší ľudia. Za užívanie pastvy platil sa Družstvu stanovený obnos Kčs: 40- za kravu a Kčs: 20- za 1 kozu alebo ovcu. Lúky si pokosilo JRD samé a krmou chovalo vlastný hovädzí dobytok, ktorého malo koncom roku 1958 spolu 38 kusov. Ornej pôdy obrábalo družstvo 32 ha. Najlepšie sa im v roku 1958 vydarila cukrová repa (na farskom), ktorej mali 400 q na 1 ha a kukurica, (v rybároch) ktorá dala 75 q šúľkovej na 1 ha. Pšenica im dala tohoto roku priemerný výnos 25.5 q na 1 ha.

V roku 1958 v JRD pracovali s týmto pracovným zadelením títo družstevníci: František Šimkovič ml. a manž. Anna r. Najnerová. On bol predsedom družstva, do jasene bol aj traktoristom; celoročne pomáhal manželke Anne a svokrovcom Jozefovi Najnerovi a manž. Katarine r. Rybárovej pri opatere - ženy boli aj dojičkami - 38 kusov hovädzieho dobytka. Mladí okrem toho pracovali aj na poli; ona celoročne, on v nárazových prácach = kozba, žatva atď. Z ďalšieho družstevného manž. páru Frant. Homola a manž. Helena ona pracovala v poli celoročne, on v nárazových prácach a cez dovolení - ako mu to zamestnanie (okresný štatistik) a funkcia predsedu MNV dovolovali. Z ďalšej družstevníckej rodiny Homola Jozef a manž. Aurelia r. Volentierová pracovala v poli celoročne len ona, Jozef pre chorobu nepracuje. Podobne z rodiny Štefana Homolu a Anny r. Galbavej, pracovala celoročne v poli len ona; on je insemenátorom. V r. 1958 prevádzal insemenáciu v tunajšej obci. Z rodiny Rudolfa Gažiho a manž. Kataríny, on pracoval v družstve že chystal v „rybároch" na družstevnom pozemku piesok a štrk, čo družstvo predávalo stavebníkom jak socialistického sektoru, tak aj súkromníkom; v nárazových prácach pomáhal v družstve aj on a čiastočne pracovala v poli aj jeho žena Katarína. Ďalší družstev-

ník Štefan Galbavý ako tajomník MNV mohol pri vykonávaní svojej funkcie pomáhať len v nárazových prácach, ale manželka Karolina pracovala na poli celoročne. Podobne družstevník Ján Vlčko, ako prievoznik na Hrone, pomáhal družstvu v nárazových prácach, ale manž. Maria r. Šimkovičová pracovala na poli celoročne. Tak isto Pavel Makovický bol insemenátorom, ale manž. Anna pracovala celoročne v poli. V nárazových prácach pomahal aj on. Podobne z rodiny Jána Lanku manželka Jozefina pracovala celoročne v poli; on ako kurič v Žiari n. Hr. pomahal v nárazových prácach, ale aj mimo toho využil každú voľní chvíľu, a chodil „z roboty na robotu," ako Bezručom spomínaný „Ostravský haviar." Ján Suchý a žena Irena kímili ošípané, ktorých mali koncom roku 76 kusov; kímili mimo toho aj sliepky; zimovali ich 85 kusov. V chove ošípaných sa predpokladaného plánu nedosiahlo, pretože v prvom polroku malo družstvo vadného plemenného kanca, od ktorého sa prasnice neoplodnili a tak aj JRD aj celá obec (chodilo sa pripúšťať ta) ostala v tomto roku poškodená o jeden vrh prasiec. Po zistení závady a výmene kanca sa vec napravila, ale strata sa už dobehnúť nedala. Posledne uvedeným členom JRD bol Jozef Suchý a manž. Irena. Ona pracovala celoročne v poli, on bol pokladníkom družstva. Na poli pre zdravotné ťažkosti pracovať nemohol (bol aj na liečení v Tatrách.).

Náborová akcia do JRD.

Náborová akcia na získanie ďalších členov do JRD v r. 1958 prebiehala v našej obci asi od polovice februára. Ako agitátori sa zapojili miestni členovia organizácie KSS, funkcionári MNV, miestni učitelia a niektorí z radov ČSM; z cudzích boli to hlavne zamestnanci ONV, zamestnanci Preglejky-Žarnovica, Pila-Žarnovica, Zlievárne Sandrík, Pohronské strojárne-Hliník nad Hronom a zamestnanci Lesného závodu Žarnovica. Vzdor snahe agitátorov, úspech bol pomerne malý. Do konca roku 1958 získa-

lo sa spolu 7 roľníkov pre myšlienku spoločného hospodárenia. Ako prvý podpísal z nich prihlášku Karol Šály, neskoršie Štefan Šimkovič - Františkov, Jozef Galbavý pri Rudelku, Pavel Šimkovič, František Šály, Pavel Lanko pod cintorínom a Ján Haglaš. Aj v niektorých z týchto prípadov viazala sa prihláška na isté výhody v zamestnaní, alebo v štúdiách a zamestnaní deti, ale nejakého masove chápaného porozumenia, ktoré by bolo znamenalo masovú akciu a prestup od súkromného hospodárenia k socialistickému - družstevnému ho ešte nebolo. Hľadiac po hlavne tieto príčiny a dôvody: Nedôvera k novotám a obava z nich, poplašné a často zrejme zlomyselne šírené nepriaznivé alebo nepravdivé správy o družstvách tam alebo tam; hlavná príčina, prekonať ktorú musí náš ľud najťažšie prekonáva prechod k socialistickej poľnohospodárskej veľkovýrobe je myšlienkový prelom a prerobenie sa od slova „ja" a „moje" na slová „my" a „naše." Je to nepochopená alebo zle chápaná zbrasť vlastníctva súkromného a na jeho mieste myšlienkové vžitie sa a privlastnenie si podielu vo vlastníctve spoločnom - družstevnom. V poslednej miere - nechýbalo ani pár takých, ktorí nevedia zabudnúť na cervojnové a povojnové časy, keď za 1kg múky hrabali 40 - 60 Kčs, lebo hladujúca chudoba musela dať aj sto, ak nechcela hladom prahynúť. A - takéto časy sa im páčili a takto by radi zo súkromného ešte predávali. Žalovali na to, že tých peňazí ajtak nevážili a ako čiernobielo im prišli, tak prišli aj vo vzťahu na viazanie vkladu, alebo zase za podobne predražené iné druhy výrobkov a ostala len chorobná túžba mať zase veľa peňazí. Prelom týchto ľudí veľkého druhu dostavil sa až na jar roku 1959, keď sa ľudia na Hrone prišli zjtiteľa do mora mimoriadu a zabudnutia.

Sociálne a zdravotné pomery.

V smysle zákonných ustanovení, ktoré upravujú život občanstva v našom zriadení, má každý občan nárok na prácu, ako jediný spravodlivý zdroj živobytia a šťastia. Tí však, ktorí pracovať nemôžu, či už pre pokročilý vek, (60 - 65 rokov) alebo ajtí mladší, ktorí pre akúkoľvek

či už v práci nadobudnutú úrazu, alebo aj predčasnú vďaku od narodenia, dostávajú od štátu starobnú alebo invalidnú podporu, ktorá kryje ich základné životné potreby, aby nebolí na nikoho odkázaní a nebolí nikomu na obtiaž. Tak v našej obci dostávalo starobnú alebo invalidnú podporu roku 1958 spolu 193 občanov, v mesačnej sume Kčs: 53.253- Treba poznamenať, že uvedené osoby nežijú len z toho; niektorí aspoň čiastočne pracujú, iní majú v užitku ešte nejaké kúsky poľa, kravičku alp. a perzia- podpora je len u niektorých doplnením toho, čo musí nakupovať.

Z údajov Poštového úradu v Jelkovskej Brezničí uvádzame ešte, že koncom roku 1958 bolo v obci 227 rádiopríjimačov, 2-3 televízory;

Výška podpôr.

v pračkách a chladničkách evidencie niet, ale dá odhadnúť je ich aspoň 150 kusov. Cez poštovú novinovú službu odoberajú naši občania 70 kusov rôznych časopisov týždenníkov - mesačníkov; mimo toho sa v obci odberá 40 denníkov Pravdy, 14 kusov „Zmena", 15 „Roľ. noviny", a 8 denníkov „Práca". Poznamenávam, že toho je len veľmi málo, čo nechodia do práce - zamestnania von z obce, lebo na pracovisku temer každý odberá Pravdu - Prácu alp. Naši občania - športovci podávajú

Časopisy:

týždenne 15 - 20 kusov Zlaté klasy a okolo 250 tikiet „Športky". Ak sa dočkajú na nich neusmialo ešte šťastie I. alebo II.- ou cenou, dúfajme, že v budúcnosti im bude priaznivejšie, lebo chuť na výhry majú. Človek sa usmeje (aspoň pod fúz), ako často ajčuje, hlavne tie mladšie, čo majú chuť pekne si zariadiť domácnosť, postaviť dom a pod., často s figliarskym úsmevom na tvári nesú na pošte pod zástierkou schované tikety „Športky". „Čo, keby som tak vyhrala, za pokus to stojí." A majú pravdu. Veď tie 3 Kčs nie sú celý svet a bez stávky niet výhry. „Kto neskáče, nevie, kedy kohút kraj; kto postaví len vyhrá," hovorí staré príslovie. Áno to nevie. Veď za tých 40 alebo aj len 20.000 Kčs by sa dal postaviť dom, kúpiť nábytok, zariadiť celú domácnosť, alebo možno niekto by vyhral aj to autíčko. A za to je hodné skúsiť šťastie - niečo riskovať.

Inak naši občania pracovali vr. 1958 ako aj v rokoch predošlých rozhraní od slnečnej Hollovne rebjnu Pohronia až po Banskú Bystricu, alebo na západ až do hôr českého pohraničia, kde ich tiež bolo niekoľko na brigádach. Najväčší prísun pracovných síl bol v tomto roku od Lesnej správy do novovzniknutého závodu „Tufa" vo Sv. Bežadiku. Príčinou toho bola osobná neobľúbenosť bývalého vedúceho našho polesia Štefeka, ktorú svojím zamestnancom odopieral vydávať deputáty paliva zhorí a keď mu bilo potom odišli a plán lesných prác nesplnil, musel zničiť aj on. Vo Sv. Bežadiku na mieste niekdajšej Wertheimerovej píly vznikol nový podnik „Tufa", kde mletím tufového kameňa dobývaného poľnej cesty (hrane z Bežadika do Tek. Niekde a pridávaním cementu a piesku sa linijú stavebné tvárnice, ktorých sa v novšom čase mnoho užíva na stavby jak verejné tak aj súkromné. Je to stavba hodne lacnejšia a vzhľadnejšia než z kameňa a ako sa zdravotne a tepelne osvedčí tenšia tvárnicová stena, ukáže krátka budúcnosť; a ak bude potrebné vymúrať si hrúbku a tvár tvárnice, aký bude potrebný, ale zakladný materiál a druh stavieb vždy ako osvedčené ostanú.

Zmeny pracoviska

„Tufa" v Bežadiku

Po oslobodzovacej sbranke prebehol rok 1958 bez nejakých výkyvov. Okrem prí príležitostných bežných detských chorôb (osýpky - šarlach) väčších ochorení v obci nebolo. Značný poplach narobil žarnovický týfusový prípad. Tam boli koliž začiatkom júna motocyklové závody na škvarovej dráhe a prestože nebolo dosť piva a malinovíek - sódy, predávači brali vodu zo studne na ihrisku a robili zo sirupov malinovky. Po prejdení týfusovej inkubačnej doby, objavil sa na mnohých miestach, šiaľa týfus a to len u návštevníkov bývalej škvarovej dráhy, ktorí pili malinovku z vody na ihrisku. V Žarnovici, ako v ohnisku choroby ho bolo hoci viac prípadov a na zamedzenie jeho šírenia museli sa prerobiť všetky zdravotné opatrenia, aké len dnešná lek. veda pozná. Každý musel byť zaštepený proti týfusu jak v závodoch tak v školách, dezinfikovali sa studne, hnojiská, záchody, všetky odtokové vodné cesty a jarčeky, zhromaždovanie príslušníkov, dopravné prostriedky a vôbec všetko čoho sa odkiaľ by sa mohla nákaza rozširovať a udržať.

Žarnovický týfus.

Vďaka všetkému tomuto, epidémií sa zamedzilo a postihnutí sa vyliečili v nemocniciach. Z našej obce ochorela, ale bola šťastne vyliečená Anna Homolová-Pavlova, ktorá bola tiež na škvárovej dráhe. Inač vďaka našim zdravotníkom a disciplinovanosti občanov, že dbali pokynov pre prísne zachovávanie hygieny, obec chorobou zasiahnutá nebola.

Na prípade nesie vinu Obchodný odbor ONV, že na takúto športovú atrakciu, kde sa schádzavalo 20-25.000 návštevníkov neobstaral dostatok občerstvenia a ďalej aj lekársky dozor, že voda na hrišti, kde sa schádzajú také tisíce ľudí, nebola zdravotne vyšetrená a buď dezinfikovaná alebo studňa zahádzaná; lebo z nakazenej vody je na hrišti stále nebezpečie, že sa jej vysmádnutý športovec napije, alebo sa bacil tyfu aj z ňou len polievanej trávy pri páde a pod. dostane do úst a na ruky (a odtiaľ zase ľahko do úst) športovca a výkvet telesnej výchovy je takto ohrozený. Iste sa z prípadu už poučili a budú pozornejší.

Inač naša obec patrila do zdravotného obvodu Sv. Beňadik, kam patrí: Beňadik, Tek. Breznica, Orovnica, Psáre a Tek. Nemce. Keďže aj detský lekár, pôrodnícke oddelenie, röentgoën," internista, nočný lekársky dozor, sanitná služba dopravná, laboratorium pre krvné a pod. skúšky sú na Novej Bani, najviac našich ľudí ošetrili novobánski lekári a v Beňadiku sa vybavovala viac len úradná agenda papierová, ako svedectvá a pod. čo sa vedie na papieroch pre úrady a závodných lekárov.

Telovýchova a šport.

Základom tohoto druhu výchovy sú hodiny telocviku v škole. Keďže naša škola ešte telocvičňu nema, telocvik sa odbavuje - ak to len trochu počasie dovolí - na fotbalovom hrišti. Tu je aj miesto pre skok ďaleký a vysoký a tu hrávajú aj „volébal." Tu sa každoročne odbaví aj školská slávnosť „Detský deň", ktorý je akýmsi druhom niekdajších školských „majálesov." Detský deň býva nateraz v prvú júnovú nedeľu. Hlavnou čiast-

kou tohoto programu bývajú prostné - poradové cvičenia deti, rôzne druhy detských závodov a to počnúc kolobežkami predškolského drobizgu až po namáhavejšie výkony starších žiakov ako závody s nohami vo vreci, behanie na paliciach, beh s lavorom vody na hlave, vyhrýzanie peniazu alebo dopracovanie sa ustami (ruky zaviazané za chrbtom) do stredu zaveseného lekvárového koláča a pod., čo býva sprevádzané obyčajne salvami smiechu pri pohľade na víťaza so zalekvárovaným nosom a licami až po uši. Vyhrá to obyčajne šibal, ktorý v škole nijako nebýva vzorom; ale už je to tak, že každý vyniká v niečom inom.

Zo všetkých druhov športu, ktorých základ dostávajú žiaci v škole, najlepšie sa ujíma fotbal. Za touto loptou sa nahánajú naši mladí od predškolských adeptov fotbalovej slávy až po vyslúžených vojakov. Škoda, že v obci nie je nejaký podnik - pracovná príležitosť, kde by sa týchto - aspoň čo lepších - dalo pracovne umiestniť a umožnil by sa im aj spoločný tréning. Takto naša mládež, ktorá pracuje na rôznych miestach, už od slúbného dorastu sa z obce rozíde a pre rôznosť pracovísk a pracovných zmien sa len veľmi zriedka dostane doma spolu, aby si mohla zatrénovať a spolu zahrať. Takto to bolo aj v r. 1958. Dorast máme pomerne dobrý, hoci aj ten už trpí na spomenuté obtiaže a o mnoho horšie je to s hlavným kádrom nášho fotbalového mužstva. Z nich na pr. Milan Mihál, ako frekventant voj. školy je v Čechách a domov sa pomerne zriedka dostane, bratia Jozef a Gejza Wahlandtovci sú zamestnaní v Krupine a domov chodia len občas, Ján Granz-Granzikovie ako poslúchač Vys. školy lesníckej vo Zvolene tiež každú nedeľu domov neprijde, podobne Jozef Kasan a Ľudevít Šinkovič ako ženatí už nechcú hrať. Za tohoto stavu mužstvo, hoci je doplnené výbornými jedincami ako uč. Ján Benč a Jozef Ružička a Cyril Špirk (spolužiak Jána Granza - Vys. škola lesnícka vo Zvolene) nema štandartnú sostavu a keď aj občas sa kompletne zide a zahrá výborne, pre nestálosť sostavy nedokáže to a nedopracuje sa ta, kam by sa dostalo s touto trvalou sostavou. Verme, že po rozšírení podniku v N. Bani, ktorý taví kameň z našej stráne, bude bližšie viac práce a tento stav fotbalu sa zlepší.

Hron, ryby a vodné vtáctvo.

Náš, - básnikom Andrejom Sládkovičom - ospevovaný Hron strieborný je dľa slov akademického maliara Rudolfa Jeleňa (Ostrava), ktorý sem chodieval v posledných rokoch prvej republiky - „najkrásnejšia rieka republiky". Tu v najprudkejších krútňavách a hlbočinách ako bola na pr. na Luchtove, alebo v dravých úskaliach a srazoch - popod stráňu od Brehov na Breznicu - nachádzal tento obdivovateľ krás prírody nielen pastvu pre svoj maliarsky štetec, ale aj hojnú korisť pre svoje rybárske udice a blinkery. Jedného roku si v „Pánskej sigiatke" postavil z kolov chatrč, omazal to blatom, dal tomu šarinovú a prútenú strechu a býval tu aj s rodinou až do zimy, hoci pôvodne chcel tu byť len pár dní a zachytiť len pár zátiší - krajiniek od Hrona. Tak sa mu Pohronie páčilo. Ako náruživý rybár viac lovil než maľoval; a každý väčší úlovok aj na „mokro" oslávil v býv. hostinci u Piryčky a všetko počastoval svojou špecialitou (pomenoval ju „kompárska"); bolo to 50% silnej a silne osladenej čiernej kávy a 50% čistého lichu. Samotu nemal rád a preto nás študentov volával do svojho „bungalova" zahrať si volejbal, šach atp. Ak chcel niečo maľovať, stratil sa nepozorovane a prišiel o 1-2 hod. s hotovým obrazom a len málokedy niečo na ňom už doplňoval. Nemal rád, keď sa pri maľovaní niekto na neho díval; keď raz sme išli za ním - nepoznali sme jeho ešte zvláštnosti -, neodohnal nás, ale prestal maľovať obraz a pár ťahmi namaľoval na vodu nás ako vodníkov s dlhými ušami a špicatými nosmi, že sme zvedaví a všade strkáme nosy. V tábore bol z obrazu hrozný rehot a toho dňa viac už nemaľoval. Ako som sa dozvedel, vojnu neprežil a padol ešte pri obsadzovaní republiky r. 1938. Inač bol by istotne už sem prišiel.

Toto, hoci je dobrou reklamou krás Pohronia a tým aj našej obce, spomenul som tohoto milovníka Pohronia len v myšlienkovom súvise, čo by tento asi bol hovoril, ak nie plakal okolo Hrona, keby bol videl,

ako v lete 1958 plávalo otrávené dolu Hronom všetko čo v ňom bolo živé, od veľkých sumcov až po malé plžence rybiej rodiny. Takúto smolu mal Hron už viac razy. Prvý ráz sa to stalo asi v r. 1955, kedy v rafinérii olejov v Dubovej boli druhotné rafinačné produkty omylom miesto do kalového priestoru boli vypustené do Hrona a otrávili všetko od 10-12 kg-ových hlavátok - ktoré sú ako rarita studenšej hornohronskej vody - a vyničilo v Hrone temer všetko, kým sa otravný roztok nerozriedil natoľko, že prestal byť smrtiacim. Rybárske spolky robili, čo mohli; dosádzali aj mladé aj veľké plemenné exempláre, až rok 1958 zase zmaril ich námahu. Vtedy v Žiari n. Hr. dostal sa zase do Hrona otravný akýsi „fenolový roztok", ktorý spôsobil druhú katastrófu. Hoci spomenutý podnik bol za toto penalizovaný veľkými sumami, náprava sa doteraz nestala a hrádza kalového poľa v Žiari n. Hr. stále ešte otravu prepúšťa, ako to bolo zase v apríli 1959. Ako sme však informovaní od rybárov, bude sa táto závada musieť opraviť za každú cenu, lebo mimo škody na rybách a rizika otravy dobytka, ktorý by pil túto vodu, je tu ešte vážnejšia vec. Veľkomestá pri Dunaji, ako Budapešť a Belehrad totiž pijú filtrovaní dunajskú vodu. Kedže filtračné zariadenia vedia a môžu zachytiť len fyzickú špinu (kal - hlien, bakterie atp.), vodu chemicky znečistenú - otrávenú ozdraviť nevedia, lebo otrava vo vode rozpustená je fyzicky nezachytiteľna a teda týmto susedom vodu otravovať nesmieme jak dľa medzinár. zákonov, tak aj s hľadiska dobrých susedských vzťahov. Verme, že toto sa už viac razy nestane, aby náš Hron bol zase vyhľadávaným eldorádom rybárov a vodákov a nebol akýmsi smrtonosným tokom nejakého mrtvého mora. Ako dôsledok tohoto otrávenia rýb, vyhynulo v Pohroní množstvo vrán, ktoré sa týchto otráv. rýb nažrali. Vrán by však tak škoda nebolo, ale nevidieť ani volavky, ktoré nie sú sice v rybnom hospodárstve vítaným hosťom, ale ako rarita sú zákonom chránené a tak aj tu sa otrávenie hronskej vody dostáva do sporu s inými platnými zákonmi.

Vrty v stráni.

Ústredný ústav geologicky (dnes premenované na „Geologický prieskum") prevádzka Žilina, previedol v roku 1958 niekoľko vrtov v čadičovom útvare nášho horného poľa. Boli to tri vrty smerom svislým, do hĺbky, na pozemkoch asi v polovici medzi cestou od Brehov na Breznicu a Liešanským potokom „proti Liešanke". Druhý prieskum sa previedol smerom vodorovným od cesty v stráni smerom od západu na východ a asi po 40 metroch zmenili smer tejto vodorovnej štôlne na smer kolmý - na šachtu. Všetkými tými vrtmi - prielomami bolo zistené, (zprávy len od robotníkov, čo tam robili, lebo dotaz na podnik bol by pravdepodobne bezvýsledný, že je to úradné tajomstvo) že náš - v minuloročných zápisoch spomínaný - predpoklad bol správny, že tento treťohorný čadičový výlev ako sopečný produkt búrlivého obdobia našej zemegule, neide do hĺbky; len po hladinu Hrona, lebo pod ním vo výške terajšej hronskej hladiny sa nachodí hronský štrk a piesok. Z toho je zrejmé a isté, že dávno pred dobou, kedy naša sopka soptila a vyliala na povrch túto hlbinnú čadičovú masu, tiekol už dlhú dobu tu náš Hron, mal už natvorený svoj štrk a piesok a medzi kopcami Pohronia mal už svojou denudačno-erozívnou činnosťou vytvorenú svoju hronskú dolinu. Táto rovina bola aj na mieste terajšieho nášho horného poľa a na ňu sa potom pri soptení vyliala láva smerom na západ, a na severozápad a vytvorila terajšie návršie horného poľa, hája, viničiek. Pôvodný východný svah išiel pred soptením asi od pasienky zvanej „pod Hradom", na svah zvaný „Holý kopec", lebo všetko toto medzi nimi je sopečný materiál. Hron však tiekol asi viac smerom východným, nasvedčuje tomu hronský štrk a piesok, ktorý nachádzame pri kopaní studní temer pod celou dedinou (aj pri kopaní studne u Škvarkov na Hrbe) a len sopečná čadičová vyvrelina ho odsunula smerom viac na západ.

154. Na stronie 21 i 22 tej Kroniki opisano przejście partyzantów przez Hron. Była to Nitriańska Partyzancka Brygada w sile około 550 ludzi pod dowództwem kpt. Genadija Awdiejewa w której znaleźli schronienie tow. V. Siroky i J. Duriš. Brygada w nocy z 12 na 13 lutego 1945 przerwała front na szerokości 3 km i w trudnych warunkach przeszła na południową stronę rzeki Hron. Opis tej operacji jest opublikowany w wydawnictwach słowackich i przeze mnie w języku polskim w 1959 r. w 4 numerze „Wojskowego Przeglądu Historycznego". Liczba osób które utonęły jest wyolbrzymiana, było ich kilkunastu.

Organizacją przerwania frontu zajmowało się dowództwo brygady przy pomocy grupy partyzanckiej ze zgrupowania im. Aleksandra Newskiego (dowódca Wiktor Aleksandrowicz Karasiów). Grupą dowodził Stanisław Wroński-Krok.-

Tą wzmiankę wpisuję do Kroniki na pamięć spotkania z mieszkańcami Tekowskiej Breznicy, które odbyło się dzisiaj i stało się manifestacją przyjaźni czechosłowacko-polskiej i walki o pokój i socjalizm prowadzonej na czele ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich.

obywatel honorowy Tekowskiej Breznicy

Stanisław Wroński-Krok

24. lipca 1960 roku.

Slovenské znenie zápisu Stan. Wronského-Hroka zo strany 154.

Na strane 21 a 22 tejto kroniky je opis prechodu partizánov cez Hron. Bola to Nitrianska partizánska brigáda v sile asi 550 ľudí, pod vedením kapitána Genadija Avdejeva, v ktorej boli ukrývaní súdr. V. Široký a s. J. Ďuriš. Brigáda v noci z 12. na 13. februára 1945 prebrkla front v šírke 3 km a za ťažkých podmienok prešla na južnú (správne na juhovýchodnú pozn. kron.) stranu rieky Hrona. Opis tejto operácie je uverejnený v slovenských publikáciách a aj preložený do poľštiny v 4. čísle ročníka 1959 časopisu „Historický vojenský prehľad". Údaj o počte osôb, ktoré sa ukryli je zveličený, bolo ich niekoľko-zopár.

V organizácii prebrania frontu zastúpilo sa veliteľstvo prvej pomocnej roty partizánskej, z príkazu Alexandra Nievského (veliteľ Viktor Alexandrovič Karasiev.) Rolu viedol Stanislav Wronski-Hrok.

Tiekto poznámky opisuje do kroniky na pamiatku stretnutia sa s obyvateľmi Československej Brezničie, ktoré sa konalo ; stalo sa manifestáciou priateľstva Československo-Sovietskeho a boja proti a socializmus, vedeného na čele so Svätom Sovietskych Socialistických republík.

Čestný obyvateľ Československej Brezničie

Stanislav Wronski-Hrok.

24. júla 1960.

Bližšie o tomto stretnutí viď na str. 161, 219, 220,

Rok 1959.

Rok 1959 uhehol v našej obci, ako aj iné priemerné predošlé roky. Dňa štatistiky sa v ňom v našej obci narodilo 23 nových občanov; zomrelo 10 (5 chlapov a 5 žien), teda prírastok v obci bolo 13 ľudí. Štatistika. Sobášov bolo 13 a vo väčšine, jeden alebo druhý z nich bol z inej obce.

Zima tohoto roku bola mierna - podpriemerná - slabá. Staré naše ľudové príslovie sa o tomto vyslovuje, že ak je slabá zima, je aj slabé (nehorúce) leto a takýj je vraj aj celý rok. Podstata a pravdivosť tohoto všeľudového príslovia by mohla pozostávať v tom, že za suchej zimy býva obyčajne aj viac sucha, lebo sa slabými odmäkmi nerozkypa, príroda si lepšie odpočiňe, nevyzimzmí obilniny, ako za suchej zimy bez snehu; zimou vyhynie viac hmyzu - pandrov a rôzneho škodcov prírody, trvajúca zima nedovolí predčasne vyjsť stromy k rozpuku, a tak zvykne aj úroda ovocia byť lepšia. Tohoto roku bolo od polovice februára teplo; ešte teplejší bol marec. V druhej jeho polovici bolo deň po deň +15 - +18° C, takže všetko sa predčasne rozzeleňalo a na Veľkú noc 29. III., boli marhule úplne rozkvitnuté - ružové, ako bývajú jablone v dobe najkrajšieho kvitnutia v máji. Apríl bol tohoto roku pomerne chladnejší, ale aj tak sa všetko v apríli rozzeleňalo a prvý máj vítalo všetko krásne zeleňou, akoby na počesť sviatku pracujúcich. Ďatelinky a na hojnejších líkach aj bravy, boli také, že sa už dalo na nich odkosiť; krajšie oziminy sa už tiež dali obžínať a kto bol v núdzi o krmu pre dobytok, mohol si už pomôcť. Púky ovocných stromov, - najveršie už od konca marca, akoby tajnou silou zadržané, rozkvitli až v máji a zdalo sa, že ani slabšie 2 - 3 mrazy o sile - 3 - 5° C im neuškodili; aspoň nebolo to na nich vidieť. Všetko slubovalo ešte hojnú, alebo aspoň priemernú úrodu. Oziminy vyzerali koncom mája tak krásne, ako málokedy, a v tomto čase počnú prechádzajúci bývalý súkromní-

Povšimnutie hodné pomery.

ný roľník rátal, že sa chotár - na vďaku zabývalú drinu na ňom - chce s ním gavaliersky rozlúčiť a že prvé najťažšie roky v novom celoobecnom JRD, kým sa všetko zabehá a odbúrajú sa prvé najťažšie položky stavebných investícií, prekoná s určitými zásobami z posledného dobrého roku. A - predsa nestalo sa tak. Akoby nejaká neprajná ruka zasahovala do behu prírody a odbúrávala jednu nádej za druhou. Prvé boli orechy. Spomenutý mráz ich našiel v plnom kvete a stačil na zničenie ich chúlostivých výhonkov. Kvet a drobné oplodnené kvety jabloní, hrušiek, marhúľ sa akosi nebadane potratili a stromy ostali prázdne. Začiatkom júna, keď oziminy boli už vysypané a v plnom kvete a v tichom vánku sa pole vlnilo, ako pohrávajúce sa vlnky nedozierneho mora, prišli 2 prudšie dážde, sprevádzané vetrnou smrťou a všetko povalili na zem. Čím bolo čo predtým krajšie, tým žalostnejšie vyzeralo teraz. O pár dní, po

Úroda: obschnutí a pôsobením protichodných vetrov niečo z toho povstávrelo, ale aj v tom sa už zrno plne nevyvinulo a pochovalo nádej roľníkov na bohatú úrodu. Úroda obilnín bola tohoto roku hodne podpriemerná. Prvé krmoviny a to jak ďateliny, tak sená, vďaka usilovnej ruke nášho ľudu, sa u nás upratali v dobrom stave, ale aj z toho lepšie pochodili ti, čo kosili v prvej dekáde júna, keď aj krmoviny skosené v kvete boli hodnotnejšie, aj nezmokli, ako sa stávalo koncom júna a krmoviny aj prestarli, aj ich dážde vymočili a znehodnotili. Kosba obilnín bola v tomto roku mimoriadne ťažká. Povalené a dokrútené obilie sa dalo kosiť len ručne - kosami.

Ťažká žatva. Na šťastie, že naši ľudia sú ešte na to zvyklí. Ručne kosili aj družstevníci aj súkromníci. Samozrejme, že túto tiaž viac cítilo JRD, kde aj jestvujúci, aj plánovaný počet chlapov na ručnú kosbu je malý, lebo sa predpokladá práca strojová. K tomu prácu žatevnú sťažovalo ešte dáždivé počasie, lebo až do 7. VIII. temer denne pršalo a práca sa dala robiť v poli len úchytkom, keď sa ukázalo na čas sluko.

Robotníci sa aj tu ukázali (aj tu) uvedomelými a na výzvu JRD pomohli v každej voľnej a vhodnej chvíli, aj keď len na pár hodín; ak ich však kosilo 40–60 párov, hektáre ubúdali a nášmu JRD neubynulo v poli nič a prvé nielen v okrese, ale snáď v celom Pohroní malo žatvu ukončenú. Mimo niekoľkých usilovných zo závodu SNP (závod Slovenského Národného Povstania) v Žiari n. Hronom, ukázala sa zase žarnovická Preglejka, ako podnik na svojom mieste a mimo miestnych robotníkov, ako brigádnikov, dal tento podnik družstvu na zvoz obilia aj 2 autá; za čo mu aj touto spomienkou vďaka.

Úroda hrozna bola tohoto roku len asi 1/3 úrody roku 1958. Po minuloročnej hojnosti, bolo toto sklamaním. Keďže od 7. VIII. do polovice novembra nepršalo, hrozno pri oberačke bolo zoschnuté, malo málo šťavy a bez priliatia vody sa nedalo ani prešovať. Riedilo sa teda vodou a šlachtilo cukrom. Boli aj takí, čo chceli mať veľa vína aj bez pridania cukru a narobili tak zvané „trojchlapové víno." Touto špecialitou sa menuje kyslá džbruda, ktorá sa vraj vypije len vtedy, ak toho, kto ju má piť, dvaja chlapi držia, aby im neušiel a treti mu ho lieva do ust. Malo by sa teda volať vlastne až „štvorchlapové." Jabĺk ani hrušiek tohoto roku nebolo, dŭrandzií a sliviek bolo priemerná úroda. Úroda zemiakov bola tiež hodne podpriemerná, hoci v dobe ich rastu bolo aj vlahy a ani rozmnožená mandelinka zemiaková ich nepoškodila natoľko, že by to bolo malo mať vplyv na ich úrodu. Na pr. v hone „Nad Brehami" mandelinka temer nebola a zemiakov ani pri všetkej opatere tiež nebolo. Ľud hovorí, že padol na ne akýsi „škodlivý dážď." Budúcnosť a veda vysvetlia aj túto záhadu, či to bude zlepšením pôdy, druhu sadby, zmenou agrotechnických termínov, alebo inou doteraz nám neznámou podmienkou. Celkove bol však rok 1959.

Úroda hrozna.

Ostatná úroda.

po stránke hospodárskej rokom nepriaznivým, neprajným, skúpym a nezdarným.

Jediné, čo sa tohoto roku plne vydarilo a zahojilo čiastočne aj bolesti spomenutých nezdarov, bola dobrá - nadpriemerná a miestami až rekordná úroda kukurice. Od 7. VIII. do pol novembra sice nepršalo, ale kukurica už bola vyplnená „za vlahy" a za suchých a teplých jasenných dní pekne dozierala a hojne vynahradila za prácu okolo nej.

Kukurica.

Táto spomenutá suchota, ktorá kukurici vyhovovala, bola na druhej strane nevýhodnou ostatnému poľnohospodárskemu podnikaniu. Tak letné krmne miešanky - čalamády atp., ktorých dorastenie sa plánuje do polovice až do konca septembra, po vzídení nedostali vôbec dážďa a nevydarili sa. Podobne ozimná repka, ktorá sa seje u nás v auguste resp. začiatkom septembra, vo vyprahnutej - suchej pôde už nemala vlahy, vzišla len asi na 20% a musela byť vyoraná. Príprava pôdy pre jasenný osev bola v dôsledku suchoty tak stažená, že v hornom našom poli sa zvieracím potáhom vôbec nedalo orať, lebo dobytok pluh neutiahol, a aj za traktorom sa válali také balvany hrúd, že ich ničím nebolo možné rozmelniť a preto aj naše celoobecné JRD muselo pozmeniť osevné plány a to tak, že neobrobiteľnú hlinatú pôdu horného chotára ponechalo na jariny, zemiaky, kukuricu, jarné krmoviny atp. a celú plánovaní výmeru pšenice a raže zasialo v Rybároch, kde pôda ako nánosový a čiastočne piesčitý material, dala sa aj zorať aj rozmelniť a aj keď s väčšou prácou, dalo sa potrebné kvantum ozimín zasiať. Tak bolo tu zasiate 60 ha ozimnej pšenice a 12 ha raže.

Suchá jaseň.

Keď sa tento hospodársky ťažký rok blížil ku koncu, vzhľad nášho chotára sa zmenil. Po novembrových dážďoch sa rozzeleneli siatiny v Rybároch a horným chotárom sa ozýval hlas pásového traktora, čo pri-

pravoval pôdu pod repu a ostatné jarné plodiny. Neoral však už po smere starých brázd, ale krížom cez ne, aby miesto starých pásikov vytvoril jednotné celky budúcich bujných kultúr, ku ktorým naše poľnohospodárstvo musí dospieť.

Sovietski Komsomolci u nás.

V mesiaci februári 1959, navštívila Československo výprava Sovietskej mládeže „Komsomol" (Kommunističeskij Sojuz Molodeže). Pri návšteve Banskobystrického kraja a Novobánskeho okresu, navštívila čiastka tejto výpravy aj našu obec. Tak 9. II. 1959 mala možnosť naša skupina ČSM privítať u nás Serafínu Jozifovnu a Vladiku z Minska a Jurija z Moskvy. V družnom a priateľskom pohovore pospomínali, ako sa majú, ako žijú, a ako pomáhajú budovať svoj veliký socialistický štát a zaujímali sa o to, ako sa má naša mládež na štúdiach, v továrňach a v poľnohospodárstve a porovnávaním získávali jedni aj druhí obraz o živote druhých. Škoda len, že skupina mala vymedzený čas a ten ju mítil prerušiť priateľskú besedu a odobrať sa dľa určeného plánu, aby sa zase všetci, ako boli rozídení po našom okrese, zišli a pokračovali v ďalšej ceste po našej vlasti, ako im program návštevy určoval.

Komsomolci u nás.

Spomienka prechodu partizánov cez Hron.

Dňa 10. mája 1959, konala sa v poli medzi Tekovskou Breznicou a Orovnicou, na štátnej pohronskej hradskej, asi 100 m južne od orovnickej horárne zvanej „pri hostinci", slávnosť odhalenia pamätnej tabule, ako spomienky na bojový prechod partizánov Nitrianskej partizánskej brigády z oblasti Inovca na východnú stranu Hrona k Červenej armáde. Z našej obce sa tejto oslavy zúčast-

nilo asi 500 občanov a mnoho z obce Krompach, Nová Baňa aj zaj ďalšieho okolia. Slávnosť zahájil otvorením predseda MNV z Krompach, ako z obce, na území ktorej sa prechod a aj oslava uskutočnili. Po ňom prehovoril predseda MNV z Ťek. Brezníc František Homola a spomenul úsilie a obete, ktoré tento prechod stál a nenahraditeľnú hodnotu medzi ľudskými životmi, ktoré pri prechode vyhasli a ku ktorým vlnkami Hrona mŕtvalo zvlnie, ako nedokončená pieseň, žiaľ za ich miladými životmi. Po krásnych kvetinových vložkách, vyplnených žiakmi obce našich susedných obcí, ujal sa slova hlavný rečník podplukovník Sýkora, t. č. už vo výslužbe a na odpočinku v Košiciach, ako priamy účastník a veliteľ jedného z brok práporov prechádzajúcich partizánov-bojovníkov. Z jeho asi dvojhodinového spomienkového prejavu, sme sa dozvedeli mnoho, o čom sme o ich akciách a prechode neve-

Spomienka prechodu partizánov.

deli a pre poučenie a povzbudenie budúcim, spomeniem z jeho reči to, čo sa týkalo nás a nášho okolia.

Táto partizánska brigáda, ku ktorej rečník od prvopočiatku pôsobil, operovala pôvodne v Dukelskej oblasti. Približením sa Červenej armády ku Dukle, ustupovala na západ, pripravovať ďalšie pôdu pre ČH armádu nepriateľov prísun v území. Potom pôsobila dlhšiu dobu v oblasti Červenej skaly, na Horehroní; odtiaľ ďalej do okolia Banskej Štiavnice na Pukanec. Tu dostala radiogramom z Moskvy rozkaz, oslobodiť politických väzňov z Leopoldova, z Ilavy a mnohých ďalších z Kriváňskej väznice, kde títo boli v jasení 1944 väznení. Vedľa sa im otvorený rovinatý terén južne od Prandorfa neposkytoval vhodnejšie pre partizánske akcie, rozhodli sa pre cestu na západ, cez hory a tak došli na Brezničan. Tu prečkali skrelivo a hlavne hladkavú, potrebné na rušivé akcie, na brezníckych vozoch a ich pomocou boli dopravili do Nemeckej Ľubi, pod Inovcom, kde už boli v kráľovskej hôr, vhodnom pre svoje akcie.

Tu pôsobila táto brigáda až do polovice februára 1945. Bola riadnym vojenským útvarom, kde sa presne stavali stráže, spojky, posielali sa hliadky na výzvední a rušivú činnosť do ďalekého okolia. Keď sa v okolí Nitry objavili účinky partizánskej činnosti, boli politickí väzni z Nitry premiestnení späť do Bratislavy. Dňa 2. febr. 1945 došla na veliteľstvo Nitrianskej partizánskej brigády spojka od súdruha Šmidkeho z Bratislavy; bol to istý Gažík (dozorca - žandár), či toto veliteľstvo prijme do svojho členstva a príp. ochrany spomínaných už politických väzňov z väznice z Bratislavy, ktorým sa touto cestou mal umožniť útek a zaistiť ich ďalej od dosahu nepriateľa. Dňa 5. II. 1945, už spomenutí bývalí polit. väzni aj prišli do Nitrianskej partiz. brigády. Hneď na to dostalo veliteľstvo tejto brigády rozkaz od Stalina, previesť túto brigádu a v nej sa nachodiacich polit. funkcionárov - väzňov na východní stranu Hrona ku Červenej armáde. Keďže brigáda ani počtom, ani zbraňami hlavne ťažkými, nebola v stave postaviť sa na otvorený boj proti Nemcom, hrozilo jej od ustupujúcej nemec. armády zničenie, čomu sa týmto malo predísť. Veliteľstvo brigády muselo pár dní dočkať, kým sa povracali hliadky, z výzvedu a z rôznych rušivých akcií. Tak až dňa 12. febr. 1945, sa dala brigáda na postup smerom na východ ku Hronu, ktorý chceli na súmraku prejsť. Ale cesta od Inovca po Hron bola nepomerne ťažšia. Brigáda sa brodila snehom 1 m vysokým, lebo vyšlapanej cesty ani chodníka nebolo. Postup a bojové úlohy pri prechode boli rozdelené takto: Severnou stranou postupoval prapor skladajúci sa zo Slovákov, pod vedením nadporučíka

Príprava prechodu.

Jeho úlohou bolo chrániť prechod od severu, umlčať všetky nemecké akcie v obci Orovnica a na jej svahoch ku Hronu a zaistiť, čo možno, nerušený prechod stredného praporu, v ktorom boli spomínaní politickí

vázni. Skupinu viedol veliteľ celej brigády Viktor Alexandrovič Karasiov. V jeho voji bolo aj asi 150 maďarských zajatcov a rôznych iných cudzincov a utečencov z rôznych zajateckých a koncentračných táborov, čiastočne chorých, neznalých reči okolia, alebo spôsobov ťažkého boja, ktorých bolo možné len tu prepraviť na východní stranu Hrona. Týmto stredom postupovala aj skupina kapitáňa Trojana, ktorý sa neskoršie tak neslávne preslávil. Južným smerom postupoval prápor Slovákov vedený kapitáňom Sýkorom. Jeho úlohou bolo chrániť prechod od juhu a umlčať, alebo zlikvidovať nepriateľský odpor-akcie od Orovnice po Remiatku.

Prechod sám.

Tu bol aj náš rodák Ladislav Kráľ-Jozefov, ktorý s družstvom zaisťoval cestu od Beňadika. Prechod sám sa uskutočňoval v mieste zvanom „pod Hummami", kde úsek od hory k Hronu je najkratší. Pozháňalo sa aj pár lodiek a pomocou koní sa tieto prevádzali na východný breh. Súdruh Široký sa previezol prvou loďkou a potom spolu aj so s. Ďurišom sa usušili u Štefana Švarala v Tek. Breznici. Najhoršie bolo to, že na miesto prechodu dopadala nepriateľská delostrelecká a mínometná paľba od Rudna, Novej Bane, Nemiec a iných miest, ktoré pre nočnú tmu a nekontrolovateľnosť zásahov nemohla obrana na vých. strane Hrona umlčať. Tak sa stalo, že loďky sa viac razy prevrátili plne obsadené; jednu prevrátil unavený kôň, ktorý už viac razy šiel cez vodu popri loďke a skrehnutý studenou vodou, chcel si vyložiť na predok loďky prední nohu, lebo už aj on zápasil o život. Takto pochoval 4 bulharských vysokoškolákov, členov brigády. Viac osôb bolo ranených. Podľa odhadu podplukovníka Sýkoru, ktorý ako jeden z veliteľov poznal aj číselný stav, aj videl prechod sám, utopilo sa tu asi 40 osôb. Keď potom prišiel k nim jeden asi 17 r. chlapec z Orovnice a vytkol im, prečo idú najväčšou hlbinou a ukázal im brod na zemänskom, prešla väčšina Sýkorovho oddielu tade bez strát.

Pre spomenutú paľbu nepriateľa, nedostatok prepravných prostriedkov a celkové obtiaže pohybu v neznámom prostredí v noci, sa prechod pretiahol od večerných hodín až asi do 2. hod. v noci. Uzimení, premrznutí a premočení, uchýlili sa členovia brigády po domoch v Tekovskej Breznici, kde sa niektorí usušili, poslední len povylievali vodu z čižiem, vyžmýkali mokré šatstvo, niečo si zajedli, alebo vypili niečo teplého na zahriatie a museli sa hrať ďalej; lebo plánom brigády bolo: ráno sa hlásiť u veliteľa na najbližšom veliteľstve Červenej armády v Tekovskej Novej Vsi. Svoj zámer aj previedli a ráno pochodovali už slávnostné defilé pred generálom Červ. armády Pietirevom. Ako spomína pplk. Sýkora „Defilovali sme sice so vstýčenou hlavou, - vypnutými prsami v povele: „Na poctu zbraň!", ale mnohí z nás boli do nitky mokrí, šaty na sebe zamrznuté, sa ohýbali len v lakťoch a v kolenách a v údoch bolavý pocit lámky pri každom kroku; ale to málokto zbadal a držali sme sa ako praví vojaci, vo vedomí, že sme už na slobodnej pôde a slobodní!"

Breznická svadba kedysi a dnes.

Uzavretie sňatku, sobáš a svadba, je nielen v živote týchto jedincov najvýznamnejšou udalosťou, ale je akousi atrakciou, alebo podívanou pre celú dedinu. Na sobáš - svadbu, alebo aspoň na svadobný sprievod sa podíva všetko, od najmenších deti až po bielovlasých starcov a starenky; pričom mladí v duchu rátajú, kedy oni to budú robiť a starí spomínajú, ako to bolo a akú svadbu mali oni. Vstup do manželstva, kým mládenec nemal „po vojenčine" a dievča stanovených 16 alebo 18 rokov, sú a bývali aj u nás zriedkavé. Bývalo to väčšinou za majetok, aby do príchodu z vojenčiny mu niekto nevestu neuchytil, alebo mládencovi sa na vojenčine nezaľúbila iná. Uzavretiu sňatku predchádza a predchádzala vždy kratšia alebo dlhšia známosť, kde sa často rozvinula kampaň jedovatých ženských

jazykov, ktorá nieraz rozbila nádejné manželstvo a často ho rozvrátila až v ohláškach - pár dní pred sobášom.

Sobáš-svadba býva v našej obci obyčajne v nedeľu po dopoľudňajších bohoslužbách; málokedy v sobotu; len v prípadoch, kde je jeden z mladého páru z inej obce, kde je to zvykom. V stredu, alebo vo štvrtok pred sobášom, chodieva do domov, ktoré sa majú zúčastniť svadby „zváč." Býva to mládenec - starší chlapec, syn krstného otca, alebo birmovného otca ženíchovho, alebo tých istých z rodiny nevestinej. Jeho poznávacím znakom - symbolom je „zváčska palica," hore vyzdobená perom a od neho veju až skoro po zem farebné stužky. Hoci rodina už dávno vie, kto

„Zváč." bude na svadbe, zváč musí do domu prísť. Kde by neprišiel, bola by to urážka a na svadbu by nešli. Preto máva zváč na papieri popísané všetky adresy, kde má ísť, aby svadobná rodina bola komplet. Pri príchode do domu povie: „Aby Ste mi nezazlievali, že som vstúpil do príbytku Vášho, prosil by som Váš vypočuť pár múdrych a vznešených slov kráľa Šalamúna, ktorý medzi inými sentenciami takúto reč vyriekol: Beda je žiť človekovi na svete samotnému. Keby upadol do choroby, nemal by ho kto pozdvihnúť. Tak aj náš mladý zať (povie meno) chce svoj stav mládenecký zmeniť a s poctivou pannou (povie jej meno) do stavu manželského vstúpiť. Keďže to len oni sami vykonať nemôžu, tak Váš prosia, aby Ste ich (povie deň a bližšiu dobu sobáša) prišli do chrámu Pána odprevadiť a z chrámu do príbytku ich. Keď by sa Vám oni za toto odslúžiť nemohli, nech sa Vám odslúži sám Ježiš Kristus v kráľovstve nebeskom. Omeň." Neviem, kto a kedy tento citát skladal, ale je zbytočne dlhý a nie jeden slabší zváč ho už poplietol, alebo vôbec nedokázal odrecitovať, zvlášť v posledných domoch, keď sa na zváčovi prejaví už účinok všade ponúkanej pijatyky, čo často bolo predmetom posmechu na celý jeho život.

Breznický mladý zať šiel na sobáš vystrojený tak, ako sa vo sviatok nosili mládenci v okolí Levic. Čierny klobúk, so stredne širokou strechou a kuželovým, mierne sa dohora zbiehajúcim vrchom. Na nohách mal čierne „Rákócziovské čižmy", ktorých sáry boli zošívané na bokoch, a na predku pod kolenom mali srdcovitý výstrih a vrch sáry bol lemovaný - od gombíka na vrchu srdcovitého výstrihu až do zadu - čiernym vrkôčikom spleteným zo troch tenkých remeňčekov. Lajblík, kabát a nohavice bývali z čierneho sametu, kde zapínanie lajblíka, kabáta, ozdoby pri gombíkoch rukávov a na nohaviciach na prednej strane stehna z úzkej čiernej lesklej šmíročky, ako nosili naši južní susedia. Na ľavej strane kabátového klopu mal voskové pero, rozmerov elipsovitého tvaru asi 10 x 15 cm a od neho viseli dolu dlhšie biele stužky. Ak sa ženil vdovec, mal na tomto mieste miesto pera biely složený ručníčok (pripnutý.)

Oblek zaľa kedysi.

Breznická mladá nevesta nosievala tak isto čierne vysoké čižmy; ševy mali po oboch bokoch; podpätok dosť vysoký, päta a čiastočne aj priehlavok - štepovaný pestrými nitami (červenou, zelenou, modrou a žltou). Blúza - kabátik, ako aj sukňa, bývali z hladkého čierneho, alebo drobne kvietkovaného sametu; zástera z glotu, alebo pod. látka a asi 15 cm od spodu na nej našitý pás tmavých - sametových kvetov. Na hlave mávala „vence". Boli to 3, do seba zapadajúce venčeky, z trasiakovej ozdoby (z lesklého kolieska našitého na stuhe vyčnievala na strunkovitej spirále asi 2-3 cm vysoko lesklá gulôčka, vždy vedľa seba v rozdielnych farbách), ktoré zakrývali celé temäno hlavy a po stužkách, siahajúcich až po pás, sa tiahol voskový veniec. Tak zvaný zemänský čepiec (lebo aj také sme tu v obci mali), mal v temäni viac radov ružových stužiek a jeho zadná časť bývala zo závojovej látky, z tylu. Miesto sametu býval aj atlas.

Niekdajší oblek nevesty.

Obručky sa voľakedy u nás nenosili a u generácií, ktorá teraz vymiera, sa miesto nich nosili strieborné prstene s velikým „očkom" – kameňom pestrej farby. Neskoršie sa začali nosiť obručky, niekde strieborné, inde len z akéhosi bieleho kovu a zlaté obručky sa začali u nás nosiť až po druhej svetovej vojne; inak prv u sedliakov boli zriedkavosťou.

Niekdajšie prstene.

I keď tu spominam veci nám ešte známe, v smysle inštrukcií zo dňa školenia kronikárov z 31. okt. 1958 v Novej Bani, treba tieto výtvory a zvláštnosti ľudového svojrázu zapísať a to so všetkými motívami, ako ich ľud vytvoril, cudzie si prispôsobil, alebo zaužíval, hlavne lokálne zvláštnosti i s motívami náboženskými a so všetkým, čo na život ľudu a na jeho duchovní a umelecku tvorbu vplývalo. Chcem preto mimo všetkých svadobných vinšovačiek a piesní, zachytiť hlavne to, čím sa naši ľudia pri svadbách obdarovávali a porovnať tak stav z roku 1959-1960 proti rokom asi 1920-25, v čom najlepšie vidieť, kedy si čo darovali, alebo lepšie povedané: ako sa kedy mali a čo si vládali darovať.

Keď sa tak zamyslím nad životom svojich krajanov, hlavne na ich svadby v minulosti, často mi pride na um dišputa, ktorú som raz počul vo vlaku na trati Zl. Moravce – Zbehy. Po sedliacky oblečené ženy sa hádali s istým mužom – pravdepodobne obchodníkom, ktorý im na záver dišputy povedal: Hovorte si čo chcete, ale uvážte, kde je tu rozum? Keď sa z našich ľudí kto žení, my ho navštívime v deň svadby aj nerodina; necháme sa zo slušnosti niečím pomíknuť a obdarujeme mladý pár ako môžeme, aby nový život znamenal pre nich nový a lepší život a nie ako Vy, kde sa na svadbách vychlascú litre a litre pálenky, často kúpené na dlžobu a mladý pár, alebo ich rodičia, roky a roky splácajú a miesto nového života berú na plecia nové ťarchu. Koľko životných skúseností bolo v rečiach tohoto rozumného človeka a ako veľmi by sa zišlo tejto životnej múdrosti aj našim ľuďom.

Družbovia na breznickej svadbe mávali okolo klobúka stuhu asi na 3 prsty širokú, červenej-ružovej farby a nad ňou ešte na 1 prst širokú modrú stužku. Na prednej strane bola na klobúku pripnutá pozlátená vetvička rozmajrínu a na boku na pravej strane bývalo voskované biele pero. Pero a stužky obstarávala mladá nevesta pre všetkých družbov, rozmajrín si obstarala družica sama, a aj vystrojila vyzdobenie klobúka, ktorá mu bola na svadbe partnerkou – jeho družicou. Družice nosievali nedeľné oblečenie jasnejších farieb a okolo hlavy mávala biely voskový venčok. Od neho viseli vzadu farebné mašle a na predku „pruclíka", alebo blúzky, mávala pripnutú pozlátenú vetvičku rozmajrínu. „Starejší" býval vyzdobený perom na klobúku, ale už bez rozmajrínu.

Družbovia.

Družice.

Starejší.

Dary na dávnejšej breznickej svadbe bývali dosť skromné. Zodpovedalo to trochu duchu doby, že bohatší – obyčajne lakomejší – nedal, a chudobnejší nemal z čoho dať. Mladý zať dostával od svojej budúcej, ako dar, bielu košeľu, v ktorej musel ísť na sobáš. Keď zakrapávala móda nosenia čižiem na sobáš u mladúch, daroval mladý zať neveste topanky, v ktorých šla na sobáš. Inač mladý zať dostával len menšie peňažné dary a to od krstného a birmovného otca asi po 50·- Kčs, od ostatnej rodiny asi po 20·- Kčs. Mimo toho birmovný otec zaplatil za ženícha farárovi poplatok za sobáš. „Darové peniaze" bývali „pod správou" nevesty. Mladá nevesta dostávala ako dar od celej rodiny len ručníky na hlavu; a to od krstnej a birmovnej materi hodnotnejšie, so strapcami na okraji, asi v cene po 50·- Kčs, od ostatnej rodiny asi v cene po 20·- Kčs. Od birmovnej materi dostávala čepiec, ktorý jej po dovedení k mladému zaťovi dali na hlavu, keď sa jej vzali z hlavy vence. Čepiec býval z ružovej, alebo slabomodrej látky, trojuholníkového tvaru, všetky 3 rožky jeho, ako aj stred (čo prišlo na temäno hlavy) boli bohato vyzdobené pestrými šňúročkami a lesklými barevnými ozdôbkami.

Svadobne dary kedysi.

Mladuchín čepiec.

Mladá nevesta darovávala budúcej svokre ručník na hlavu a ostatnej ženíchovej rodine (domácim) a družbom - družiciam po ručníčku = obyčajná vreckovka bielej farby.

Z potravín nosievali na svadbu: krstná a birmovná mať nevestina, každá „radostník". Je to koláč, obdialnikového tvaru, asi 40 x 70 cm asi 12-15 cm vysoký, na vrchu vyzdobený rôznymi figurami kvetov-vtáčkov-pánákov a pod., pri čom sa naskytovala možnosť ukázať svoje pekárske tvorivé umenie. Koláč nebol ničím plnený a na jedenie za mnoho nestál; len ak ku káve alebo k čaju; ale dať sa dával a daruje sa aj dnes v r. 1960. Ostatná rodina dávala obyčajne 2 väčšie koláče, zvané „baby" a iných drobnejších plnených koláčov, závinov-„štrúdly", alebo pečiva, aby toho bolo spolu za koš, aký sa nosieva na ruke. Mimo toho celá rodina, čo išlo na svadbu, - každý doniesol živého kohúta, alebo sliepku. Toto nenosievajú družbovia, alebo družice, čo sú nie rodina a sú len na svadbu zavolaní ako kamaráti - dobrí priatelia ženícha, alebo nevesty.

Dary potravinové.

Hudba na breznickej svadbe bývala väčšinou dychovka. Hodne hrávali starí breznickí „trúbači," dychovka zo St. Tekova. Menej hrávala „cigánska" hudba; tá hlavne z Nemiec (pri Beňadiku) a sedliacka sláčiková kapela z novobánskych „štálov".

Hudba.

Postup hostenia, - podávania potravín na niekdajšej breznickej svadbe bol tiež zoláštny a nášmu spôsobu stravovania divný a nevyhovujúci. Keď sa prišlo od sobáša, boli stoly naložené kusami koláčov a to dobrých aj menej dobrých, že sa sotva našlo miesto, kde umiestniť flaše a taniere na jedlá iné. Koláče sa tam povalovali do konca svadby, robilo to dojem hojnosti a sýtosti, ale ich temer nikto nejedol. Z počiatku zvykli podávať čaj, alebo kávu, potom guláš (ten sa jedol cez celú svadbu) neskoršie kapustu, studeno a polievka (slepäčia) sa dávala až posledná. Tento postup bol vymítený čiastočne aj

Svadobná hostina.

tým, že dary na svadbu sa nosievali až v nedeľu okolo 9-ej hod., takže nanosení hydinu nebolo kedy porezať, očistiť a pripraviť. Podávanie čaju na začiatku by bolo bývalo vítané jedine v zime, keď svadobníci vonku vymrzli a od teplého čaju sa zahriali; ale tanier dobrej hornicej slepáčej polievky by bol býval hodnejší, hlavne mužským, ktorí toto, ani kávu nepijávali; miesto toho sa „zohrievali" pálevým a na ľačný žalúdok sa ním často hneď „doťahali", že boli na obtiaž cez celú svadbu. Ale to už patrilo k veci; „mohla svadba nebyť" vnevievali.

Nápojom, ktorý na dávnejšej breznickej svadbe sa pijával, bola pálenka; miestne volané „pálenô". Bývala čoviac domáckej výroby, najčastejšie ražná, alebo slivovica; menej kupovaná v obchodoch. Neskoršie, koncom prvej ČSR, začalo sa pijávať aj pivo a hlavne víno. V rokoch od druhej svetovej vojny sa pijávalo hlavne víno. Súvisí to s tým, že aj v našej obci sa pestuje už dosť hrozna a mnohí pestovatelia dorábajú dosť dobré vína, hlavne pridaním cukru do otelového hrozna; alebo na vec má vplyv aj to, že kupované - obchodné liehoviny majú v poslednom čase (dľa posudku častejších spotrebiteľov) horšiu kvalitu a tým sa viac miňa víno. V posledných 2 rokoch však znovu pozorovať, že chuť svadobníkov sa vracia ku pálenke. Je to snáď spôsobené horšou kvalitou vína (kto nemusí nekúpi a dá svoje víno) a prekyslením žalúdka, na čo od otelového vína hodne mužov trpí. Nápoje.

Novšia breznická svadba (myslím tak od rokov 1954-1955) sa od opísaných spôsobov v mnohom a hodne líši. Je to predovšetkým vonkajšia výstroj - oblek zaťa a mladuchy. Čižmy nadobro už zmizli. Breznický ženich - mladý zať, chodí dnes na sobáš vystrojený úplne po mestsky: čierne „štofové" šaty, biela košeľa, biela viazanka a čierne - často lakové poltopánky. Na ľavej strane - na klope kabá- Dnešný oblek zaťa.

ta nosí ženich voskované „pero" s dlhšími bielými stuhami. Nevesty - už spomínané - „vence" vôbec nenosia. Na sobáš chodia už tiež úplne ako v mestách. Na hlave biely voskový jednoduchý (nie viac radový) venček, na ktorý po bokoch a v zadu je pripevnený tylový závoj, takže nezahalenou ostáva len tvár. Závoje nosia dľa vlastnej záľuby nevesty - aj dlhé s t. zv. „vlečkou", čo jej za ňou nesú malé družičky, alebo párik t. j. družička a malý družba; alebo dlhé asi 1 m a v poslednom čase videť ich hodne kratšie, len asi na plecia, alebo do pol chrbáta. Voskový venček býva na vrchu ozdobený rovnako dlhou vetvičkou asparagu a aj kde tu po závoji bývajú menšie kúsky tejto zelene, čo veľmi pekne oživí vzhľad výzdoby. Šaty bývajú dlhé - po členky. Už asi len 2 dievčence v obci nosia sa „po sedliacky"; tak len tieto nosievajú na sobáš šaty do pol kolien (krátke). Topánky k dlhým svadobným šatám nosia sa už tiež biele. Družbovia nosievajú len na kabáte voskové pero s kratšou mašlou bielou. Starejší máva pero na klobúku. Družice bývajú obliečené v dlhých šatách pastelových bariev (ružová - slabomodrá); menšie družičky mávajú na hlave biely venček, väčšie len vo vlasoch menšie pero, alebo ružu, oživené dlhšou vetvičkou asparágu - rozmajrínu.

Dnešný oblek nevesty.

Pozmenila sa aj doba nosenia darov do domu mladoženícha a nevesty. Dnes sa nosí „na svadbu" v sobotu popoľudní - k večeru. Inač material na prípravu pečiv - zákuskov - tort a podobne, nanosí rodina už v utorok - v stredu a to mlieka - masla, syra, vajec, maku, orechov, cukru, práškov do pečiva, margarínu a podobných potrieb, aby sa toto stihlo spracovať. Výhodnejšie je toto aj s donášaním bydiny, lebo je čas ju porezať - očistiť a pripraviť, a svadobníkom sa môžu predložiť hotové pokrmy a nie v poslednej chvíli, ako to bývalo pro, keď sa z toho hodne zničilo a „svadba" toho neužila.

Novodobá breznická svadba vyzerá už hodne inak. Sama príprava svadobnej hostiny je okázalejšia - bohatšia, všetko kvalitnejšie. Pečivá a zákusky sa chystajú už od štvrtka. Rodina, ktorá má prísť na svadbu, nanosí do svadobného domu mlieka, syra, masla, vajec, margarínu, orechov, maku, práškov do pečiva, smotany a neviem ešte čoho, čo k príprave sa bude potrebovať. Zabije sa obyčajne aj u mladuchy aj u zaťa hrav, váhy aspoň okolo 100 kg, teľa, alebo aj väčšie dobytča, prípadne barau na guláše. Dary sa nosia už v sobotu popoľudní - podvečer. Je to nesporne rozumnejšie, ako kedysi, keď sa nosilo len v nedeľu ráno, keď sa už svadobný sprievod chystal pomaly do kostola a všetko v zhone bolo nahádzané a prehádzané v komorách a jako organizácia podávania jedla počas svadby, tak aj celý prehľad a poriadok v dome bol „hore nohami".

Za najhlavnejšiu rodinu sa aj mladej neveste, aj zaťovi počíta birmovná mať - resp. birmovný otec. Podľa toho sa nosia a dávajú aj dary. Birmovná mať dáva mladuche ako dar „delinku." (Krásny pestrobarevne kvetovaný ručník, väčšinou zahraničnej výroby, v cene až 300-350 Kčs.) Mimo toho dáva silonový obrus, prikrývadlo na postele a to aj spodok (jednobarevný podklad) aj vrchní pletení záclonovinovú látku. Birmovný otec dáva zaťovi veliký obraz asi rozmerov 120x70 cm, aký sa dáva v spálňach nad postele; mimo toho látku na šaty, alebo hotové ušité šaty, v ktorých ide mladý zať na sobáš. Krstná mať dáva mladej neveste ako dar „na periny" = 24 metrov damašku, alebo podobného plátna, alebo záclony, alebo na šaty, alebo koberec (asi 3x4 m), prípadne veľkú obedovú súpravu.

Dnešné svadobné dary.

Krstný otec dáva zaťovi ako dar kanap-pohovku, alebo kreslá, súpravu stoličiek, alebo luster do izby, alebo náramkové alebo cennejšie nástenné hodiny, ale vždy mimo jednej, alebo aj viacerých týchto vecí „košeľu" (najskôr bielu).

Ostatná rodina podonáša súpravy (pivové, vínové, likérové, kávové), rôzny kuchyňský riad a súčiastky zariadenia bytu, alebo kuchyne, prádlo pre oboch novomanželov. Súrodenci (ak ich je viac) sa často zložia a zakúpia kuchyňský kredenc, alebo celé kuchyňské zariadenie - nábytok; prípadne šijací stroj.

Z jedla krstná a birmovná mať nosia ešte stále starodávne „radostníky", za koš zákuskov (po našom „cukrového"), tortu aj do domu nevesty aj do domu ženicha. Ostatná rodina donesie zákuskov, tortu, ale každý a vždy donesie sliepku, alebo kohúta. Družice, alebo družbovia, ak nie sú rodina zaťa alebo nevesty a idú na svadbu len ako priatelia, donesú len tortu. Niekedy sa družbovia poskladajú a zaplatia zaťovi „hudbu". Dnes to činieva 600-800.- ba až 1000.- Kč. Družice nosievaju neveste väčšinou prádlo. **V tomto čase mladá nevesta dáva ako dar starejšiemu košeľu, obom krstným otcom (svojmu a ženichovmu) ako aj budúcemu svokrovi a švagrom (súrodencom manžela) tiež košeľu. Svokre dáva dar „delinku", tiež krstným materiam to isté. Švegeriniam = sestram manžela, dáva ručníky na hlavu, alebo látku na blúzku a pod. textilnú hodnotu.**

„Starejší." Vedúcou osobou, organizátorom a dirigentom celého svadobného poriadku bývá „starejší." Svadobný akt začne sa v nedeľu ráno okolo 9.-ej v dome mladého zaťa. Ta sa zídu starejší, družbovia, muzikanti a krstní a birmovní otcovia. Zajedia si, zapijú, hlavne muzikanti, lebo „na suchô" by nevládali a starejší začne

v prítomnosti rodičov, mladého zaťa a birmovných a krstných otcov toto vypýtanie mladého zaťa od jeho rodičov, alebo lepšie povedané vyprosí od nich požehnanie pre mladého zaťa slovami: „Milý synu! Prišiel už ten čas, keď máš vstúpiť do stavu manželského. Pro ako by si prekročil prah rodičovského domu a pristúpil k tej siedmej sviatosti – stavu manželskému, kľakni tu pred svojich rodičov, popros ich o odpustenie a vypros si od nich ich rodičovské požehnanie. (Zať pokľakne pred rodičov a opakuje za starejším tieto slová). „Moji milí a dobrí rodičia! Prosím Vás pre päť rán krvavých Krista Pána, pre matku božiu sedembolestnú, odpustite mi, čo som Vás od svojej maličkosti (myslí sa od detstva) nahneval a Vašim rodičovským srdciam žiaľu narobil. Keď Vám Boh pomohol ma vychovať až do tohoto času, keď ma vystrájate ku sviatosti stavu manželského, prosím Vás, nepúšťajte ma tak naprázdno, ale ma vystrojte Vašim rodičovským požehnaním." Matka a otec urobia krížik vo vzduchu nad jeho hlavou a syn povstane a pobozká ruku obom svojim rodičom. Potom sa tento sprievod odoberie do domu mladej nevesty. Ako prví chodievajú muzikanti s družbami a ostatní za nimi. Starejší chodieva popri mladom zaťovi a birmovní a krstní rodičia popri nich.

Odchod z domu zaťovho.

U mladej nevesty sa prevedie tak isto odprosenie – vypýtanie a vyprosenie si rodičovského požehnania tými slovami, ako bolo prednesené v dome mladého zaťa, len samozrejme oslovením ženskej osoby a napokon, keď k nej na požehnanie priklakne aj budúci manžel, starejší prednesie ešte pripomienku budúcim manželom: „Milí novomanželia! Chcem Vám ešte aj ja pripomenúť, aký veľký význam má stav manželský, ku ktorému Vy v chráme Božom pristúpite. Veď stav manželský ustanovil

Vypýtanie nevesty

sám Pán Boh v raji a Ježiš Kristus ho svojou prítomnosťou na svadbe v Káne Galilejskej povýšil na sviatosť. Preto milujte sa tak, aby Vaša vernosť bola ako ten zimozelen-nevädnica, vždy rovnaká, aby Vaša láska bola ako rozmajrin, ktorý ani v zime ani v lete svoje listie neopustí, a verte, že keď sa tohoto budete pridržiavať aj tento Váš stav manželský a Váš nový život bude pre Vás šťastným a radostným." Teraz sa obraciam k Tebe, milý synu, (hovori starejši teraz mladému zaťovi) vidíš, s akým žiaľom opúšťa Tvoja manželka svojich rodičov; preto miluj ju, ako polovicu duše svojej, lebo ako hovori svätý Ambróz, neberieš si otrokyňu, ale seberovnú družku, ktorá opustí svojho otca i matku a bude sa pridržiavať svojho manžela. Preto v mene tu prítomných všetkých nás Váš pekne prosím, milujte sa! Prajem Vám, aby medzi Vami bolo vždy porozumenie a keď toto bude, bude tento Váš nový stav manželský šťastným."

Teraz sa odoberie všetko do kostola. V čele sprievodu ide starejši. V druhej dvojici ide nevesta s prvým družbom. Býva to syn birmovného, alebo krstného otca; slobodný, často aj len 13-15. ročný chlapec. V druhej dvojici ide mladý zať s prvou družicou. Tá je podobne z poprednej rodiny nevestinej. Ďalej idú v sprievode popárení družba a družica; niekedy sú usporiadaní tak, že menšie páriky idú vpredu, väčši vzadu; prípadne sa usporiadajú dľa veľkosti rodinného vzťahu = väčšia rodina vpredu. V kostole sa nevesta ešte zaradí so svojimi družicami do jedného radu, tam, kde stávajú dievky; pritom ona je v strede. Starejší s mladým zaťom a krstným a birm. otcom si sadnú v prvej, prípadne ak je chlapov viac a hlavne cudzích, zaujmú aj druhú, prípadne i viac lavic. Miestni občania im ich vtedy nechávajú voľné.

Po skončení bohoslužieb, ide mladý zať ku neveste a idú prvi spolu ku oltáru. Ženich chodieva a stojí na pravej strane; družice utvoria všetky za nimi jeden rad. Počas sobášneho cirkevného obradu hráva na chóre organista so sprievodom niekoľkých lepších speváčok dve-tri piesne hodiace sa obsahove na tento akt, čo zvyšuje slávnostnú náladu a dojemnosť chvíle. A je pomerne málo neviest, ktorá by v túto dlho očakávanú chvíľu nevyronila pár slíž; veď predsa len nevie, čo ju očakáva a koľko lásky a šťastia jej vsud dopraje.

Po skončení sobášneho obradu, hudba, ktorá ostala vonku a do kostola nechodieva, zahrá niekoľko piesní-pochodov, kým sa prevedie zápis do cirk. matriky. Po východe z kostola čakajú mladý pár gratulanti-blahoželajúca rodina-známi, priatelia a sprievod sa dá na cestu do domu mladuchy. V predu idú muzikanti-hudba a len kde-tu drobčí si pred nimi nejaký družba, alebo iný dobrý tanečník-svadobník. Za hudbou ide starejší a popri ňom mladý párik; za ním ostatní družbovia a svadobníci. Pri dávnejších našich svadbách bývalo zvykom, že družbovia hádzali dolu briežkom od kostola pred svadobný sprievod „mrváne". Bol to koláč asi priemeru 40 cm, tvaru venca, spletený zo 3 páskov cesta, pričom sa do neho dával motúz (asi aby lepšie držal) a šikovný a obdivovaný bol ten chlapec (lebo títo už na to striehli), ktorý mrváň uchytil celý a nikto mu z neho neodtrhol ani mu ho nepolámal. Nejednalo sa snáď o hodnotu koláča, ako o to, aby ukázal svoju šikovnosť. Hudba hrá svadobnému sprievodu celou cestou. Niekdajšie mrváne.

Brána svadobného domu bývá otvorená, dvere vyzdobené vencom, alebo aj nápismi a vo dverach čakajú svadobný sprievod rodičia mladej nevesty. Starejší s mladým párom zastane pred nimi a prednesie tento prívet: „Pochválen Pán Ježiš Kristus. Milí svadobní rodičia! Prichádzame z chrámu Pána do príbytku Vášho.

Bohabojný Tobiaš mal syna, ktorého veľmi miloval. Raz dostal omíknutie od Otca nebeského, aby nebral svojmu synovi za manželku pannu zo zeme Kananejskej, ale zo susednej krajiny. Keď prišiel ten čas a starý Tobiaš ťažko onemocnel, prosil Pána Boha, aby sprevádzal jeho syna na tak ďalekej ceste. Otec nebeský jeho prosbu vyslyšal a poslal mu anjela Rafaela, odetého v bielom rúchu a v podobe mládenca, aby sprevádzal jeho syna pre jeho zasľúbenú manželku. Keď už dlhší čas cestovali a unavení a smädní prišli do mestečka Náchor, kde z omíknutia božieho našli jednu pannu pri studni, ktorá práve brala vodu do džbánov. Keď ich táto uvidela unavených a smädných, občerstvila ich a pritom sa ich vypytovala, odkiaľ sú a kam cestujú. A vtedy anjel Rafael odpovedal, že sú zo zeme Kananejskej a že idú do mestečka Náchor k priateľovi Raguelovi na návštevu. „Veď je to môj otec!" zvolala hlasno panna a bežala to oznámiť otcovi, že dvaja mladí muži zo zeme Kananejskej idú k nim na návštevu. Ráguel, keď počul túto radostnú zvesť, vyšiel zo svojho domu, a očakával cestujúcich, aby ich zavolal do príbytku svojho a aby ich pohostil. Keď sa oni už dlhší čas hostili, vtedy vypýtal anjel Ráfael tú pannu od rodičov za manželku synovi Tobiašovmu, šiel s nimi do chrámu, kde títo prijali stav manželský. Milí svadobní rodičia! Podobne aj ja Vám privádzam našich mladoženíchov, ktorí v chráme Božom tú siednu sviatosť stavu manželkého na seba prijali; tam si svoju vernosť a lásku až do smrti sľúbili, čomu sme my tu prítomní, ako svedkovia boli. Ja sa Vás teraz, milí svadobní rodičia, pýtam, či prijmete týchto našich mladoženíchov spolu s nami do príbytku Vášho? Keď ich prijmete, ja ich odovzdávam do rúk Vašich, aby Vám oni boli pomocou a potechou v starobe Vašej. A keď ich, alebo Vás Pán Bol

„Vinš" od sobáša.

povolá z tohoto sveta, aby Ste aj Vy mohli s nimi spievať tú blaženú pieseň, ktorú spievali anjeli pri Kristovom narodení: Sláva na výsosti Bohu a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle. Pochválen Pán J. Kristus". Na toto hudba zaintonuje dlhé „živió" a kuchárka previaže novomanželov uterákom, alebo nejakým obrusom a keď je šikovná potre im rýchle mädom pery, aby vraj mali život sladký, ako mäd.

Pred pár rokmi bolo ešte kde-tu videť, že kuchárka vyhodila pred prichádzajúci svadobný sprievod starú hlinenú nádobu, ktorá sa samozrejme rozbila na drobné kúsky, aby vraj tak, ako zmizol tento hrniec, zmizli všetky spomienky v mysliach novomanželov na bývalé lásky-známosti a žili už len sebe.

Často sa stávalo, že nové manželstvo nebolo vhod niekomu, komu ono prekrížilo plány; hlavne ženám, ktoré by pre mládenca, alebo pre dievku boli mali iného partnera. Aby vraj takéto manželstvo nebolo šťastné (ak ho už ináč prekaziť nevedeli), zatvárali počas sobáča do chlieva mačku so psom, aby vraj novomanželia žili v takom nesváre a tak na seba stále vrčali, ako pes na mačku. Rozhodne, že táto povera, ani v túto slávnostnú chvíľu páchaná, nemohla mať žiadneho vplyvu na ich život a uškodiť im mohli najviac zlomyselné reči, ktoré takéto zainteresované osoby aj naďalej trúsili a rozbíjali ich súlad.

Zaškodnic
„povery

Trochu podobného ústipačného, alebo závistliného tónu cítiť aj z piesní, ktorými dievky-svadobný sprievod od kostola po dom mladuchy odprevádzajú. Je to na príklad:

Pekne Vám ďakujem, pán otče duchovný,
že Ste nás pri peknom poriadku pustili.
Pozri sa (na pr.) Unička, na breznickú vežu,
už Tvoju slobodu do ručníčka viažu.
Veď ja to dobre viem, čo sa aj nepozriem,
že mi ju zaviažu, že mi ju zaviažu.

Už som sa vydala, Bože Hospodine,
veď sa mám nachodiť s hrncom po dedine.
S hrncom po dedine, s tanierom po meste,
veď som sa vydala, Bože, v dobrom meste.
Neboj sa, Unička, tej (na pr.) Škvarkovie psoty,
vysúkaj rukávy, ber sa do roboty.
V tom Škvarkovie dvore čierna sliepka hrabe,
neboj sa Unička, veď Ti bude dobre.
V tom Škvarkovie dvore je skala na skale,
beda tej neveste, čo sa ta dostane.
Kto sa na nás diva, ten roboty nema,
keby roboty mal, ver by sa nedival.
My sme si mysleli, že je toto mesto
a to je len také šošovičie hniezdo.
My sme si mysleli, že sú toto páni
a to sú len takí olaski cigáni

Kúsavosť týchto slov robí dojem, ako by ich boli voľakedy skladali nejaké staré dievky, ktorým asi zato, že ich nikto nechcel a že sa nevydali, všetko je na závade a zadrapujú do všetkého, hlavne ak vidia, že niekto preživa to, čo sa im nepodarilo „vydať sa".

Keď starejší skončil prívet a svadobní rodičia slúbili, že svadobníkov prijmu, usadia sa svadobníci k hostine. Muzikanti a mládež - družbovia - družice, bývajú v jednej miestnosti, ostatní v druhej. Na čelnom mieste sedí mladý pár; pri nich z jednej strany starejší, z druhej birmovný otec ženíchov. Ďalší sú usadení dľa dôležitosti miest a veľkosti rodiny. Aj tu zahajuje starejší modlitbou pred jedením, pričom všetci povstanú. V spôsobe podávania pokrmov

staré zvyky už zmizli. Začina sa štamperlikom - dvomi tuhého, ženy radšej sladké a za tým ide polievka, mäso z hydiny, telacina, alebo guláš, „šnicle" - rezne, fašírky, hurky - jaternice, rôzne šaláty, zákusky, čo komu hrdlo ráči a čo kuchárky nachystali.

Okolo 4-5 hodiny, keď sa svadobníci už dobre pohostili a čiastka z nich sa zvykne stratiť domov (nakrmiť dobytok - hydinu atp.) je u nás zvykom, že mladý zať s nevestou, družbami a družicami idú s hudbou do hostinca, kde hudba hráva asi do 10-ej hodiny. Vstupné nikto neplatí a môže sa natancovať do chuti, ako by na rozlúčku so zaťovým a nevestiným mládenectvom - dievčenstvom.

Okolo 11-ej večer, keď sa hudba a mládež vrátili z tanca, začne sa hostina znovu. Tu sa všetko zase musí zísť, ako po sobáši; ktorí samí neprijdu, musia ich ~~ich~~ ísť zavolať (inač by sa cítili urazení a samí by neprišli) Svadobníci - hlavne starší chlapi, - ktorí sa odobeda nerozišli, bývajú už hodne potrúndžení a o veselé prihody nebýva mídza. Keďže podľa starého breznického zvyku sa na svadbách pro polievka dávala až okolo polnoci, podáva sa aj teraz ako na začiatku nového hostenia a starejší pred ňou povie t. zvaný „Vinš k polievke". Zneje takto: Keď bol Pán Ježiš pokrstený v rieke Jordáne, vyšiel na pustatinu, kde sa 40 dní a 40 nocí postil. Vtedy pristúpil k nemu diabol a riekol mu: Keď si Ty Syn Boží, prečo neučiníš, aby sa tieto kamene stali chlebom? Tu mu Ježiš odpovedal: Nielen na samom chlebe je živý človek, ale na každom slove, ktoré pochádza z úst Božích. Potom ho vyviedol diabol na vysokú horu, ukázal mu všetky kráľovstvá sveta a riekol mu:

„Vinš" k polievke.

„Toto všetko Ti dám, ak padneš predo mnou a budeš sa mi klaňať." Tu mu Pán riekol: Odíjdi odo mňa satanášu, lebo písané je: „Pánu Bohu svojmu budeš slúžiť a jemu jedine poctu Božiu vzdávať." Nato pristúpili k nemu anjeli a klaňali sa mu."

Milí svadobníci! Aj pred nás začali predkladať pokrmy; aby sme z nich požívali. Aj my pro než by sme začali požívať z týchto pokrmov, vstaňme všetci hore a vyslovme aj vy tie slová Božie a pomodlime sa všetci nahlas Otče náš-Zdravas. Pomodlia sa a starejší ešte doloží: Požehnaj nás Pane a tieto dary Tvoje, ktoré z Tvojej štedrosti požívať budeme. Prajem všetkým svadobníkom dobrú chuť."

Pokrmy sa zase nosia, ako popoľudní, keď prišli od sobáša. Medzi jednotlivými chodmi sa viac popija a tu si už-hlavne chlapi, ktorí tieto tekutiny majú radi - každý dopraje, čo hrdlo ráčí. Keď si znovu zajedia, hudba chvíľami hrá do tanca mladým a všetkým, ktorí chcú tancovať, chvíľami chodí od jedného svadobníka ku druhému a vyhráva buď „do uška", alebo pieseň, akú si kto rozkáže. Mnohí majú zálubu vyťahovať neznáme starodávne pesničky a beda hudobníkom, ak ju nevedia zahrať alebo aspoň ju nôtiť za predspevujúcim. Tu býva asi stred svadobného veselia. Celá dobrá zábava a nálada spočíva temer len na starejšom, prípadne na niekoľkých šikovnejších družboch. Poskladajú do veršov a dľa známych nápevov ospievajú v piesňach rôzne máloznáme a tajené príhody a pletichy toho alebo toho svadobníka. Pred pár rokmi, keď sa po dedinách začali šíriť radioprístroje, bolo takouto atrakciou „radio". Prodbiehalo technikou dobu a na dotaz vedelo o každom všetky jeho tajnosti, hlavne u osôb záletných a často „vytáralo" všetko, čo niekomu bývalo často vecou nevítanou. Toto radio býval

Vrchol zábavy.

svadobník alebo družba, skrčený v krošni, v akých sa nosí dobytku seno. Vrch býval zakrytý plachtou-obrusom a technickú obsluhu mával pri ňom obyčajne starejší. Za autému stačila žinka na krošni; malým pootočením menilo hovorení reč: slovenský, česky, maďarsky; smerom autévy piesne veselé alebo smutné. V prípade poruchy ladievalo sa aj pästoň od vrchu cez plachtu-obrus. Prvú misu polievky nosieval na stôl družba. Sliepka-kolnit uvarený v polievke musel pekne stať s hlavou hore; do zobáka sa mu dávala rozhorená cigara a družba vyličil, čo to bola za potvoru, koľko zla po svete narobila, ako sa nemohla uvariť a je ešte aj teraz nebezpečná, preto starejší, ktorý ju mal krájať „dávať si pozor!"

Žarty-„rádio".

Po polnoci, keď sa svadba už pomaly musí chystať na odchod od mladej nevesty do domu ženíchovho, vyzdobí sa jeden z radostníkov, tak, že sa do neho zapichne menšia vyzdobená jedlička a starejší prednesie tu t. zv. „vinš k radostníku". Zneje takto: Keď Boh stvoril zem a človeka, prvé ľudstvo sa veľmi rýchle rozmnožilo a ľud ostal veľmi zlý. Dobrým ostal medzi nimi len jeden bohabojný muž menom Noe aj so svojou rodinou. Mnoho rokov čakal Boh, aby sa ľudia polepšili, ale sa nepolepšili. Vtedy riekol Boh Noemovi: Sprav si koráb, lebo dopustím potopu na zem. Noe robil koráb pred očami všetkých ľudí a napomínal ich k náprave. Ale ti boli zo dňa na deň horšími. Vtedy prikázal Boh Noemovi: Vojdi do korábu i s tvojou rodinou a vezmi so sebou do korábu po jednom páre zo všetkých zvierat. Noe urobil, ako mu Boh prikázal. Vtedy pustil sa dážď, ktorý pršal 40 dní a 40 nocí. Vody vystúpili nad najvyššie hory, takže zahynulo všetko,

Vinš „k radostníku"

od človeka, až po vtáctvo. Vtedy si Boh spomenul na Noema a prikázal, aby prestalo pršať, a aby šeplý vietor fúkal ponad vody. Tá voda začala upadať a kovčeg zastal stáť na horách arménskych. Noe vypustil vtedy z kovčegu krkavca, ktorý sa skoro vrátil, lebo nenašiel ešte miesta, kde by mohol sadnúť. O 7 dní vypustil Noe zase holubicu; táto sa vrátila do kovčegu, ale doniesla v zobáku zelenú olivovú ratolesť, ako znak, že vody sa už stratili. Milí svadobníci! Aj našej mladej neveste doniesli takú zelenú ratolesť na znak toho, že síce ona svoj panenský stav zanechala za manželský, že síce ona svoj vienok zelený zachovala, a že sa z nej stala pelná mladá žena."

Pretože čas už pokročil a okolo 2.-ej hodiny sa zvykne ísť už s mladou nevestou do domu mladého zaťa, starejší musí vypýtať nevestu od rodičov. Vypýtanie a „odberanka" znejú takto:

Vypýtanie nevesty od rodičov.

„Milí svadobní rodičia! Prišiel už len čas, aby dcéra Vaša opustila svoj rodičovský dom a rozlúčila sa so svojimi miljmi rodičmi. Vieme, že s veľkým žiaľom sa jej pride od Vás odobrať, lebo sa rozpamätáva na Vašu veľkú rodičovskú lásku a dobre vie, že srdciam Vašim narobila veľkého zármutku. Preto chcela by sa Vám dnes ešte za toto všetko poďakovať a od Vás medzi iných ľudí sa odobrať. Pre veď by sa Vám ona za toto všetko poďakovala a od Vás sa odobrala, pýtam sa Vás, milí rodičia, či nám ju prepustíte? Veď nám ju prepustíte, keraz kľačiacu milú dcéru pred svojich rodičov a hovor za mnou týchto pár slov: Moji milí a dobrí rodičia! Prosím Vás pre pät rán krvavých Krista Pána, pre malú Božiu sedembolestnú, odpustíte mi, že som Vás od svojej maličkosti rozhnevala a Vašim rodičovským srdciam žiaľu narobila. Ďakujem Vám za Vašu rodičovskú lásku, vôľu a dobrotivosť, ktorú Ste mi až do tohoto

času preukazovali. Aj keď budem od Váš vzdialená, nikdy na Váš nezabudnem a budem prosiť Pána Boha, aby Vám dal dobré zdravie, aby Vám aj naďalej pomáhal. A jestli by som sa Vám nemohla odslúžiť ja na tomto svete, nech sa Vám On odslúži nebeským kráľovstvom." (Dcéra vstane a pobozká svojich rodičov.).

Sprievod sa zase usporiada: hudba, starejší, mladý pár, družbovia a družice a ostatní svadobníci a ide sa do domu mladého zaťa. Hudba vyhráva, potrúndžení mladí i starí tancujú - krepčia cestou ako mu nálada a temperament diktuje a jeden z družbov nesie na hlave už spomínaný vyzdobený radostník. Tam zase zaťoví rodičia čakajú vo dverách a starejší zase za pozdravom: „Pochválen Pán Ježiš Kristus" prednesie prívet - „vinš u mladého zaťa." Prichádzame do príbytku Vášho, ako za dávnych čias Tobiaš s anjelom Rafaelom do Mezopotámie. Ale keď prišli do mestečka Náchor, spytuje sa Tobiaš „Pane a kde sa uhospodíme? Odpovedal mu anjel Rafael „Je tu jeden muž menom Raguel, pôjdeme k nemu." Podobne aj ja, milí svadobní rodičia, už dlhší čas som cestoval aj s Vašim synom, aby som mu vyhľadal jeho budúcu manželku. No, z omíknutia Božieho sme ju našli a jak sami vidíte, privádzame Vám ju s hudbou a spevom do príbytku Vášho, ako opravdivú manželku Vášho syna. Ja sa Váš teraz, milí svadobní rodičia, pýtam, či prijmete túto novú dcéru aj spolu s nami do príbytku Vášho? Keď ju prijmete, ja Vám ju teraz odovzdávam do rúk Vašich, aby Vám ona bola pomocou a potechou v starobe Vašej a prajem Vám, aby Vám Pán Boh s touto Vašou novou dcérou pomahal aj v radostiach aj v žiaľoch a v jakýchkoľvek trápeniach tohoto života. Teraz sa obraciam k Tebe milá dcéro: Len tri slová v srdci maj - miluj, trp a odpúšťaj. Ameň. Pochválen P. J. Kristus."

„Vinš" u mlad. zaťa.

Týmto boly svadobné ceremonie - vinšovanky boli ukončené. Vhostine sa teraz pokračuje u mladého zaťa.

Vozenie mladej nevesty.

Pred rokmi bývalo u nás zvykom, že okolo 4-ej hod. popoludní sa „vozila mladá nevesta". Na predku voza pri kočišovi sedával mladý zať s mladou nevestou a za nimi plný voz družbov-družíc a mladších svadobníkov; družbovia stáli hore na drúkoch drabní a držiavali sa proti sebe za ruky, a za spevu koní ľubným behom prebehli s celou zaťovou dedinou dolu ku „Labule" a hore „do zaívozu". To kone riadne zohriało a ukrívali sa na to len silné kone. Dnes sa to už nerobí.

Začepčenie nevesty.

Iným zvykom je ešte t. zv. „začepčenie nevesty". V dome mladého zaťa sa mladá nevesta preoblečie do kratších šiat a miesto venca so zaívojom, dostane na hlavu čepiec. Zať si ju musí poznať od chlapca medzi viacerými. Inak ju nedostane. Ju musí prvý raz verejne pobozkať a musí za ňu dať družičkám žiadanú sumu peňazí. Dnes je zvykom, že dá celú peňaženku, ale si ju vráti. Venec dostane na hlavu niektorá družička, aby sa vraj prvá vydala. Niekedy zaťovi začepčenú nevestu ukryjú a miesto nej sa mu chodia ponúkať rôzne maškary - preoblečené za cigánky, ale zať sa nesmie dať a ženu si musí nájsť. Pri čepčení nevesty prospevujú ríšeň: „Podme ženy, podme k čepcu, neck konope čerti brepu. Už sme sa ich nabrepali, hedž sme sa ku ním ostopali."

Pálenie mládeneckej postele.

Iným miestnym zvykom je „pálenie mládeneckej postele". So začepčenou nevestou u mladého zaťa sa páli na ulici pred domom mládenecká posteľ. Zapáli sa sam z balok slamy, pri ňom hrá hudba, tancuje sa, kto sťa vládze a vystrájajú sa rôzne čudovizy, alebo na pr. za cigánky prepreobliekané ženy - družice berú do tanca svadobníkov, zamažú ich sadzou a navzvádzajú podobných nevričed, aby sa im vypomstili, ak majú u nich „roväš", že ich nevolali tancovať a pod. Posteľ sa spáli, už nebude spávať sám.

Po povození mladej nevesty, alebo aj dovezení nevesty k ženíchovi, lebo pred sňatkom aj ju vozili na voze, lebo sa viezla aj nevestina kedysi 3-4 fiokova bruha, neskoršie stojaka skriňa aj s vankúšami a perinami a celou výbavou nevestinou, zvykli aj jej družice a ženy vyspevovať: „Nestoj ako koza, poď už dolu z voza; dosť si na už nastála, kým si ho dostala." Také uštipačný-záviselivý ľúd, že „ľa sa už vydala a ja ešte nie."

Preväzanie svadobného sprievodu.

Ako miestnu zvláštnosť treba ešte spomenúť „prevážovanie". Jestli si bermičianku berie cudzí mládenec a z obce ju odvádza, musí sa mládencom vykúpiť-zaplatiť im za ňu. Miestom, kade má sprievod ísť, prehradia mládenci stužku (voľakedy to bývala retiaz); vedľa na stoličku pripravia pohár s flašou vína, naležú mu za pohár; musí si s nimi na priateľstvo a dohodu vypiť a za nevestu musí zaplatiť, čo oni potom prepijú. Sumu stanovujú „dlá, kabaňa" a hodnoty nevesty 200-500 Kč.

Stoja za povšimnutie, že citaty a state z Biblie, mimo jedinej spomienky o Káne Galilejskej, sú všetko zo Starého zákona a sú všetkým náboženstvám, teda i Židom-rovnako blízke a vhodné. Zaiste vhodná ukážka náboženskej znášanlivosti, aby svadba nebola nikomu cudzia a duchom všetkým rovnako blízka - radostná.

V smysle platných ustanovení občianskeho zákonníka, uzaviera sa pre sňatok občiansky a po ňom obrady sňatku cirkevného. Jedlocivilný sňatok uzaviera sa a úradne stanovený akt prevádza predseda MNV v sídle matričného obvodu, v našom prípade na úrade MNV v Brehoch. Ak cirkevný sobáš má byť v nedeľu, uzavrie sa občiansky-civilný v piatok alebo sobotu, niekedy aj dlhší čas predtým.

Až na zriedkavé prípady manželských nezhôd, zavinené často bežnými osobami, manželské spolužitie v našej obci ostáva vzťahy vyšlapaných koľajach. Rozvodov, ako choroby vyšetrného a precivilizovaného sveta života nevie dolu, u nás ešte nie a ak vyjde-ku niektorej sa potkne, obyčajne si to rozumejú a vrátia sa k svojmu bývalému druhovi.

Osvetová a kultúrna činnosť.

Kultúrna a osvetová činnosť v našej obci aj v r. 1959 spočívala v osvetovej činnosti našej Osemročnej strednej školy a v činnosti Osvetovej besedy; v činnosti Ochotníckeho divadelného združenia pri tejto Osvetovej besede. Všetky oslavy, ktoré sa v našej dobe zvykmi v našich obciach konať, ako oslava februárových udalostí dňa 25. II., oslava Medzinárodného dňa žien 8. III., oslava tradičného Medzinárodného dňa detí, v prvú júnovú nedeľu, oslava ukončenia školského roku, oslava výročia Slovenského národného povstania, započatie nového školského roku, oslava výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a oslava príchodu Deda mráza, poriadala a mimo niekoľkých prejavov miestnych funkcionárov, prípadne delegovaných zástupcov Okresného nár. výboru, programove obstarala tunajšia Osemročná stredná škola. Úvodné prejavy, spomienky a objasnenie významu toho ktorého dňa predniesol obyčajne niekto z učiteľského zboru a ďalšie vyplnili žiaci básňami, recitáciami, sólove- aj zborovými. Pri vhodných príležitostiach nechýbali ani komické kratšie divadelné výstupy a podobné zdramatizované scénky a tanečné čísla. Viac razy vystúpili naši žiaci v hudobných číslách hrou na harmoniku, jeden alebo viaceri, čo sa naučili buď doma ako samoukovia, alebo, ako žiaci Základnej hudobnej školy v Novej Bani. Z osláv pamätných dní tohoto roku zaznamenávame ako hydrologicko- meteorologickú zvláštnosť, že v deň 1. mája - na sviatok pracujúcich celého sveta sa v našom kraji nepretržite po celý deň lial hustý lejak. Toto ovplyvnilo aj celkovú bývalú mohutnosť osláv. Podobnou nezvyklou zriedkavosťou bolo aj to, že dňa 24. a 25. XII. 1959 sa nepretržite celé 2 dni lialo; napršalo 60 až 80 mm dážda a nezvykle miesto chrupkajúceho snehu, rinčali odkvapové rúry a pokazilo čaro vianočného „Svätvečera". Podobný vianočný rozmar prírody, ako v r. 1958, keď Sofia (hlavné mesto Bulh.) mala na Štedrý večer teplotu +28° až +30°C, mimoriadne horúca vlna od Sahary cez Stredozemné more.

Činnosť školy.

Najvýznamnejším kultúrnym podujatím v našej obci v r. 1959 bolo divadelné predstavenie komedie Karla Goldoniho, zvanej „Štyria grobiani". Ako už názov hry sám prezrádza, hra je pranierovaním talianskej meštiackej spoločnosti. Zosmiešňuje jej hlavných predstaviteľov – obchodníkov, žijúcich z bezpracných ziskov, špekulácie a zdierania, ktorí sa považujú za neobmedzených pánov svojich domácností. Ich manželky a dcéry sa nesmú ukázať ani na balkóne, alebo v obloku svojho domu. Stýkať sa smú len s tak zv. seberovnými, aj to len so súhlasom hlavy rodiny a ak ich to nič nestojí. Východisko z týchto žalárov nudy a odriekania, nájde predsa manželka jedného z týchto grobianov, ktorá prefikanosťou vyzrela nad stupeň lakomosti a grobianstva svojho manžela a pri vhodnej príležitosti vysvieti svoje názory všetkým – náhodile zideným – 4 grobianom, dosiahne, že všetci tito uznajú nemožnosť a nenormálnosť svojho počínania a zmenia sa.

Námet hry.

Lunarda, ako šéfa grobianov, zahral Imrich Kráľ, Margarettu, jeho manželku, Matilda Lauková, ich dcéru Lučiettu, učiteľka s. Elena Kerešová; Mauricia, druhého z grobianov, zahral Štefan Suchý; jeho syna Filipetta zahral Jozef Kráľ (inšpektor), tretieho z grobianov, Simona Nešťovicu zahral riad. školy Jan Benč; jeho manželku Marinu – Irena Suchá; štvrtého grobiana Gaušána, zvaného Podpantofolo, zahral Ignác Brieška a jeho manželku Feliče, zahrala Maria Kráľová učiteľka. Záletného gavaliera grófa zv. Rikardo zahral Viliam Krištof (v závoze).

Obsadenie hry.

Lunardovi prvá manželka umrela. Ostala mu po nej už dospievajúca dcéra Lučietta. Znovu sa oženil a vzal si pri mladu Margarettu. Jak ešte mlada pani Margaretta, tak aj dospievajúca už Lučietta snívajú o radostnom živote, aby sa mohli zabaviť, vytancovať, vyobliekať; aby boli pekné, obdivované a milované, ale otcove názory ich väznia za mrežami a dľa neho na niečo také nemajú ani len

myslieť. Ktoby rušil jeho plán, koho bezohľadne vykáže z domu. Vtedy mu
šlelo 2 ženy neprerastali cez hlavu a akých krojenie hocič nestálo v ceste
v jeho hlave plán: vydať dcéru Lucietku a koho za severského Mauricioho
syna Filipella. Dojednali veno, aj dobru sobáša, ale mladí nesmú a nemajú
o tom ani vedeť a aj uvidiť sa majú len pri sobáši (zasnúbení?) Gavaš-
nova manželka Feličé, však mizako nesúhlasí s tým, aby na cestu životom
boli dohnútení a zviazaní mladí ľudia, ktorí sa ešte ani nevideli a ne-
vedno, či si budú aspoň sympatickí. Za pomoci Nešťovicovej ženy Mariny,
privedie do Lunardovho domu Filipella, prestrojeného v karnevalo-
Dej hry. vom období za masku. Mladí sa uvideli a zapáčili sa jeden druhému. Feličé nehoráziny škandál, že sa Filipetto objavil v Lunardovom do-
me a predčasne videl svoju budúcu, mä- dlá shodného výsledku všetkých
grobianov - urobiť všetkému koniec, dohovor otcov má byť zrušený a Lu-
čietka má ísť do kláštora. Feličé vezme vinu za holo na seba, vyspelí
všetkým grobianom, akí sú smiešni, zaostalí a nenormálni, pokiaľ
hlo priznajú svoju vinu, tučalka sa uskutoční a oni všetci hneď
nastúpia správnejšiu a rozumnejšiu cestu životom.

Hoci všetci herci zahrali dobre, stavbou hry samej a pod-
nesom problémov, ktoré hra rieši, vynikli viac 2 dvojice a to:
Lunardo - Imrich Kráľ, ktorý v predošlých predstaveniach sa javil
viac ako ukázňovený žiak divadelnej školy, skromný na gestá, ne-
plytvajúci ani hlasovým fondom, rozohrel sa tu na herca, kto-
Výkon hercov. rému nebolo čo vyčítať. Podobne aj Margaretka s Lucietkou predviedli
svoje úlohy veriac vystihnutím vlastností povah mladej panej,
ktorá sa ešte chce páčiť a dospievajúcej Lucietky, ktorá sa už chce pá-
čiť, pričom ani jedna ani druhá nezaľúbila a v jej jednaní sa pre-
zrádza, čo je zastierané a tiché, ale skutočne jestvujúce hlbšie nepria-
teľstvo, javiace sa hlavne v súperení vyniknúť nad tú druhú, čo výstiž-
ne dokresľuje prípustná ženská márnivosť, intrika a snaha prebudiť

premôcť a pokoriť tú druhú.

Druhou dvojicou, na ktorej sa najlepšie javila komickosť hry a ktorá dávala hre spád a rozuzlenie, bol Gaučáno a Feliče. On, manžel „pod papučou", ktorý by rád bol rozkazoval, ba aj týral druhých, keby ho bol mal kto poslúchať, rád si dodával odvahy na smelé zákrohy proti svojej žene, ak bol sam; len čo sa však jeho polovička na neho pozrela, stratil všetkú smelosť a bol by sa skryl aj „do myšacej dierky", ak ho Feliče k vymiteniu súhlasu so svojím plánom šla čo len pohladiť po líci, lebo ho pritom druhou rukou pichla pod rebrá. Lepšia dvojica na toto sa ani nemohla nájsť. On, komik, ktorý tu celým svojím ustrašeným zozrením presviedča o opaku toho, čo hovoria ústa, ona smelá zámerom hry agresívna a dobývačná, boli komédiou sami o sebe aj bez ďalších hercov.

Hra bola v našej obci zahraná 26. a 27. XII. 1959 pred vypredaným hľadiskom a na žiadosť zaujemcov (aj zo sused. obcí) bola ešte viac razy zahraná aj u nás aj po okolí v roku 1960.

Ochotnícke divadelné združenie zo Žarnovickej Lukavice, zahralo v tomto roku u nás div. hru „Manželstvo".

Mladý-snaživý a schopný robotník, sa svojou schopnosťou a umožneným mu školením dopracuje funkcie riaditeľa podniku. Časté služobné cesty, prílišná zaujatosť v podniku a veľa príležitostí, oslabia jeho citový vzťah k rodine - k manželke, spriateli sa so sekretárkou a vec dospieva na rozvod. Zásahom jeho matky, ktorá tu predstavuje ochrankyňu dobrých mravov, sa závady urovnajú, otec sa vráti k rodine, obnoví sa manželská dôvera a všetci nájdu spokojnosť v dávno vyskúšanom rodinnom spolužití. Vjkeď hra rieši problémy novej doby, triezvo a rozumne vyberá z nej len to, čo doba priniesla dobré a závady, ktoré život nesie sebou, ako výsledky slabosti ľudských povah, kritizuje a zavrhuje. Spája zdravé prínosy mladej generácie a nového života so životnou skúsenosťou starších, aby si

Cudzie diva dlá u nás.

mladí v novom spôsobe života vybrali zo všetkého len to zdravé a nesprávne a nezdravé zavrhne život sám.

Celkove bol zahraný kus „Manželstvo" dobrý; námet aktuálny, spájajúci živelnú aktivitu mladých s triezvou rozvážnosťou a život. skúsenosťou starších a zaslúžil si pochvaly a doporučenia. Výkon hercov, z ktorých viacerí hrali udajne prvý rár bol celkove dobrý - priemerný.

Osemročná stredná škola.

V r. 1959 naša Osemročná stredná škola mala všetkých 8 ročníkov tu u nás-doma. Ročník 2. a 4. boli spojené, takže tried bolo 7. Riaditeľom školy sa od 1. IX. 1959 stal doterajší tunajší učiteľ s. Jan Benč; doterajší riaditeľ s. Jozef Kráľ sa od 1. IX. 1959 stal školským inšpektorom novobánskeho okresu. Pre nedostatok bytov v N. Bani sstal naďalej bývať tu v doterajšom byte; jeho manželka s. Maria Kráľová učí tu naďalej.

Triedy boli rozdelené takto:

Riaditeľ školy: s. Jan Benč.

Činnosť školy

I. trieda,	1. ročník,	tried. uč.	s. Maria Kráľova.
II. -"-	2. a 4. -"-	-"-	s. Elena Kerešová.
III.	3. -"-	-"-	s. Maria Ditteová.
IV.	5. -"-	-"-	s. Gizela Sekulová
V.	6. -"-	-"-	s. Marian Ruman.
VI.	7. -"-	-"-	s. Edita Miková
VII.	8. -"-	-"-	s. Peter Hronský.

Pretože v 3. triedach-miestnostiach aj pri striedavom poldennom vyučovaní sa dalo umiestniť len 6 tried, 7. trieda = 8. ročník bola umiestnená v Klubovni mládeže, lebo bývalú miestnosť na MNV zaujalo JRD ako kancelárie - účtáreň. Žiakov bolo v tomto šk. roku spolu 188. Starší žiaci podnikli výlet autobusom na Oravskú priehradu, mladší do Zvolena - Sliača a ich okolia (Voj. cintorín vo Zvolene.)

Šport a telesná výchova.

Základ telesnej výchovy, ktorý našej mládeži dávajú hodiny telocviku v škole, rozvija sa u našej mládeže v období poškolskom pomerne málo. Nesporne najväčšou príčinou toho je to, že nemáme dobrú telocvičňu, kde by sa dalo cvičiť - nacvičovať aj večerami, za zlého počasia a hlavne v zime. Naši chlapci prekračujú leda azpoň v jednotlivých odvetviach športu, ktoré nie sú viazané na hore uvedené podmienky. V lete sa loptou - futbalom sa naháňajú po dvoroch - uliciach a po futbalovom ihrisku chlapci od 3-4 ročných adeptov futbalovej kariéry a slávy, až po vysluhujúcich vojakov, ktorí, či z vlastnej zábavy, alebo pre pobavenie druhých a k hanbe dobrého športového mena našej obce, pestujú tento šport. V roku 1959 hrávali u nás futbal títo športovci a v tejto zostave: Brankári: Jozef Wahlandt, - Daniel Lilula; obrana: Frant. Šály, Emil Kasan Ondrejov, Ladislav Hačiner; záloha a útok sa s občasnými zmenami skladala z týchto hráčov: Ondrej Hudec, František Hrištof, Ondrej Hrištof, Jan Hudec, Jan Gnaus, Gejza Wahlandt, Jan Beuč a Jozef Kráľ.

Žiaľ o šport.

Hrali v okresnej súťaži a celkove boli dobrým priemerným mužstvom. Najväčšou prekážkou k dosiahnutiu lepšieho výsledku bolo to, že všetci - mimo posledných dvoch - sú zamestnaní mimo obce na rôznych miestach a v rôznych zmenách, nemajú prakticky možnosti sa zísť, pravidelne trénovať s jedine nedeľné odpoludnie je doba, kedy sa uvidia spolu. Často celé pre nepriaznivosť počasia alebo toho, sa mení zostava, povšetko ukrutná celkom na výkonnosti. Viacmenej máme v doraste a verime, že sa toho v 2-3 roky nesporne ukáže v štandardnom výkone mužstva. V rozhodujúcich bitkách mužstvo nema supera, prípadne, ak sa tento nedostaví, zvykne sa zahrať to zo „miestne derby": „bijú sa hráči proti hráčom" alebo „sloboda proti zeleným" atp. Tohto bývá často lepšia podívaná, ako normálny zápas. Mladší chcú ukázať, že sú už lepší a starší zase ukázať, že sú

Naši futbalisti.

ešte ani oni nie horši. O nič nejde; hra nebýva tak nervozna ako pri zápasoch, kde sa jedná o body. Neobíde sa bez sálv smiechu, ako mladší, ľahší a rýchlejší – „hráč vo forme", oberá „obpinkáva" starších, kde už trochu ajvek, aj nejaké tie kilogramy sadla a nezvyk prekážajú v rýchlosti a obratnosti. Vyzerá to niekedy, ako by sa hrala mačka s myšou. Človek nerád priznáva, že starne, že ho mladší už odstavujú i keď niektorý sa domnieva, že ešte len ide do vrcholnej mužnej sily, ale v skutočnosti táto už býva preč. Nikomu to však neuškodí a jedni i druhí sa stroja, ako im dajú „na budúce".

Z ostatných športových odvetví sa u nás najviac ujíma ping-pong. V lete a cez prázdniny sa hráva na školskom dvore, za nečasu je im dobrá aj školská chodba, alebo kúsok miesta v kultúrnom dome, v Klubovni mládeže, kde len možno umiestniť stôl. Medzi staršou mládežou máme pár priemerných dobrých hráčov; viacej si však aj tu sľubujeme od starších žiakov Osemročnej strednej školy, u ktorých je ajviac času aj značný zaujem o túto hru a veríme, že náskok tréningov z mladších rokov prinesie skoro svoje výsledky.

Ping-pong.

U ženskej mládeže je u nás vo veku poškolskom telesná výchova zatiaľ stojatou vodou. Nesporne je aj tu hlavnou závadou chýbajúca telocvičňa, ako aj to, že dievčence či študentky, či zamestnané sú podobne roztratené na rôznych miestach a schôdze-cvičenia-prip. hrové tréningy sú málo možné. Pod vedením učiteľky s. Marie Kráľovej, žiačky posledných troch ročníkov Osemroč. str. školy nacvičujú v r. 1959 žiacky program II. Celoštátnej spartakiady, s čím vystúpia najprv na Okresnej spartakiade. Dúfajme, že sa o toto podarí vzbudiť zaujem aj u starších dievčat a že nás aspoň pár bude reprezentovať na tejto celoštátnej súťaži. Aj keď aspoň pár, lebo z mála vzniká veľa a z kvapiek more.

Šport dievčat.

Celoobecné Jednotné roľnícke družstvo v Tek. Breznici:

Začiatkom roku 1959 Jednotné roľ. družstvo v Tek. Breznici malo 13 členov. Predsedom bol Frant. Šimkovič nil.; súčasne bol aj traktoristom, aspoň do spoločného započatia jesenných prác. Kimenie hov. dobytka, ako aj dojenie kráv obstarávala jeho žena Anna so svojimi rodičmi Jozefom a Kat. Najnerovou. Hospodárilo sa na 212 ha pôdy, z čoho prevážnu čiastku tvorili hiky a pasienky. Za pasenie dobytka sa družstvu platilo za 1 kus hov. 50 Kčs, od kozí a oviec Kčs: 25.- na rok. Ostatok bola pôda týchto 13 členov, bývalá pôda obecná, urbárska, cirkevná a niečo pôdy štátnej, ktorú Lesný závod v Žarnovici dal už v minulých rokoch družstvu do bezplat. užívania. Bolo to však stále ešte družstvo menšinové. Malo dobrý pracovný ženský kolektív. Mužovia-členovia zaujatí viac prácami vo svojich funkciach, pomáhali hlavne v nárazových prácach, kosba, žatva, zber úrody a sejba. Celkove im práca šla dobre. Staré JRD.

Ako rýchle plynul čas, o mnoho rýchlejšie letel vývoj udalostí, meniacich starý svet na nový, meniacich „moje", alebo „tvoje", na „naše" a letel v ústrety novým a novým spôsobom života, v ústrety novému veku.

V minulom roku prešla do soznamu socialisticky hospodáriacich obcí aj obec Beňadik a za ním aj Psáre. Bol teda rad na Breznici, ktorá ostávala z obcí novobánskeho okresu od juhu prvá a rozlohove a hospodársky najväčšia, lebo Hliník a Brenica mali už celoobecné JRD od minulých rokov, Žarnovica taktiež, Voznica bola agitačne rozpracovaná, Rudno utvorilo celoobecné JRD hneď začiatkom roku 1959 a Nová Baňa a Brehy, neznamenali pre socialistický sektor mnoho, lebo strojove obrábateľnej pôdy majú obe málo. O Brezničanoch bolo už dávnejšie po okolí hovorené, že sú do roboty, ako olci. Ak sa chytia do žatvy, je za pár dní po nej; ak sa chytia do odvozu dreva z hory, valie sa do skladov denne stovky metrov a kubíkov dreva. Veľmi dobre toto bolo videť za ťažkej žatvy r. 1958, keď povalené obilie, ktoré sa dalo žať len Postup socializácie

kosov, pre ďalší nečas bezmlo v chotároch našich juhnejších aj severnejších susedov na hrsliach, alebo v krížoch, a u nás vč dávno nebolo vidieť v chotáni ani snopa, ani zo súkromného, ani z družstevného. Podobne obec dobre plnila aj kvantitatívny všetkých druhov produktov. Z rozhodnutia Okresného výboru strany, ako aj samého Okr. nár. výboru, bolo rozhodnuté, uskutočniť všetku agitáciu dvčasne na obec Dek. Brezinca. Stalosa tak odseačiatku februára 1959. ONV určil pre Brezinu agit. kádre a vedúceho celej agitskolony, ktorý mal školiť a usmerňovať agitátorov na jednotnú postup, aby nebrdil a nepresviedčal, prípadne neslúboval jeden iné a inak, ako druhý. Do akcie zapojilo sa mimo vč spomenutého Okr. výboru strany a Okr. nár. výboru Miestna organizácia Komun. strany, miestny nár. výbor, starí členovia družstva, Lesný závod v Žarnovici, miestni kun. učitelia a miestna skupina ČSM = Československ. zväz mládeže. Z podnikov má kvi podiel na uskutočnení agitácie Podnik Slovenského národného povstania v Žiari n. Hr., ktorý ajčo do počtu agitátorov, ajčo do úspešnosti jednania, presviedčania, znamenal obrat v kladnejšom konaní. Okrem týchto, sa v značnej miere zúčastnili agitácie aj zam. podniku Preglejka - Žarnovica, z ktorých jak administratívne sily, tak aj majstri a z členov robotníckych členovia ŽO-KSS; podobne sa činil aj podnik Sandrik-Dol. Hanuš, niečo menej Pohron. strojárne Jelínik n. Hr. Predmetom uskutočnenej a jednotnej agitácie stalsa v hrubých rysoch tento materiál:

Kto agitoval?

Obsah agitácie.

Vrko po drevených pluhoch prišli železné, pozželezných jednoduchých viacbrázdové parné, potýchto prehľadnejšie traktory a ako po ručnej výrobe remeselníckej prišla kovárenská výroba strojová, ponej ešte viac zdokonalená kovárenská socialistická, tak aj v poľnohospodárstve, po ručnej-súkromnej výrobe príjde veľkovýroba socialistická, čoviac strojová. Vývoj prájde svojou cestou, či sa my zapojíme do neho alebo nie a počas by sme súkr. hospodáriaci roľníci proti socialistickej strojovej veľkovýrobe vyzerali tak, ako by vypadal dnes smolou a lepom

ufúčaný obuvník proti pásovej výrobe v továrni na obuv, ktorá s premostou hrdú chrli tisícky kusov krajšieho, dokonalejšieho a lacnejšieho tovaru. Vstupom do JRD nemalečo získať, môžete len získať. Chotár nebude ani odteraz pobrebovať viac pracovných síl ako dotedy a to, čo v družstve vyrobia stroje, navrobite za Vás všetci spolu menej. Za produkty dostanete v JRD síce hodne vyššiecu, ako ste dostávali doteraz, ako súkromníci. Keď spočítate odteraz odmenu za odpracované jednotky spolu s hodnotou naturálií, bude toho hodne viac ako Vám ostávalo doteraz čistého lebo musíte z Vás Ste na hospodárstvo doplácali z iného zárobku. Aj naturálií Vám ostane odteraz isstotne viac, ako Vám ostávalo doteraz po odvodzaní kontingentných dávok. Síly prebytočné a na družstve nepotrebné, umiestnime v zamestnaniach mimo JRD.

Dôvody padne, program jasný, ktorý musel skôr - neskôr prerásť.

Agitátori nelúbovali času ani námahy a bolo ich v obci vidieť od skorých ranných hodín po domoch, kde navštevovali roľníkov a presviedčali a nakonáralinaz celé rodiny doma, inokedy a s inými, konali presvedčovacie pohovory v škole, v kultúr. dome, v Klubovni mládeže, v kancelárii MNV; prípadne za vhodných podmienok a okolností presviedčalo sa aj u ONV, kam stránka prišla niečo vybavovať. Bolo treba sa venovať najviac vždy tomu, komu socializácia dediny padala najťažšie. Dľa rôznosti ľudí a povah, bolo treba voliť aj taktiku, ako skôr jednať. Raz to bol manžel, inokedy zase manželka, otec, matka i v inom dome bolo to deti, synovia dcéry, často bývajúce už mimo domu, ale ako pozemkoknižných dedičov, alebo spoluvlastníkov predmetného hospodárstva, bolo ich treba tiež dostihnúť, aby neboli v domoch a v rodinách hádky a spory. Kde nepomáhali priame reči, predčítávali sa im články z tlače a rôznych brožúr o dobre hospodáriacich družstvách. Často rokovávali s roľníkmi do pozdných večerných hodín, aby hovorené vzrelo a priniesla čakaný úspech.

Spôsoby agitácie.

Kinajch sa využilo presvedčovacích možností aj na pracoviskách, v kanceláriach Živ. výborov a tých, ktorí sa nevedeli rozhodnúť, dala sa dovolená na rozmyslenie, alebo presvedčenie niektorého z domácich, ak nebolo v domácnosti alebo medzi rodinou jednotu.

Najväčšou prekážkou, ako vždy v zápisoch za rodiny mimo bolo poznamenané, bolo to, že z družstiev neprosperujúcich šiel vždy, kde na jednom to nešlo pre nestačné vedenie, inde zase funkcionári rozkrádali spoločný majetok, hlavne úrodu, čím sa znižovala hodnota jednotkovej odmeny a robilo to nespokojnosť doma a vždy chýr po okolí. V nemalej miere bránilo vstupu do družstva aj to, že ľud nevedel prekonať a prevrieť ovládnuť z vžitého vedomia a pojmov „môj" a „moje" na nové pojatie „náš" a „naše" a bolo treba veľa a veľa rečí a presviedčania a odvodzovania a poukazovania na svetový vývoj udalostí a postup socializmu a s ním aj myšlienky socializácie, ktorú sa bolo nové vžilo, alebo aspoň sa zmierilo s myšlienkou bodaj do budúcna.

Čo sa podpismi prihlášok na prepätie bárky prebrjalo dopredu, praktickým smyslom pre spoločnú prácu bohatý ľud ukázal už viac razy. Bolo to na príklad za bárkej žatvy 1958, kedy JRD bolo v nevýhode v tom, že na rozdiel žatvy sa predpokladala práca samoviazačov, prip. kombajnov, v skutočnosti - na rozdiel od plánov) - bolo obilie tak prezreté a dokmínené, že sa žať dalo len kosami. Keď, v snahe zachrániť za dažďivej žatvy čím viac zrna, predseda vtedajšieho ešte menšinového JRD vyzval občanov na pomoc, prišlo do viackilometrového kusa pšenice „Nad majerom" do 60 párov koscov, čoviac robotníkov a bolo klasové krásnej, len vzbrani dovätanej a dokmínenej pšenice, bola za pár hodín „dolu" a polom aj v kužoch. Podobne dobrovoľne obsiali naši roľníci celý 32 ha hon „Diely" na jar 1959 ďatelinou červenou, hoci ich žiadne spoločný príkaz práce na jar 1959 neviazal. Jedno aj druhé sa urobilo

Pomoc robotníkov družstvu.

v presvedčení, že čím viac sa na našich pozemkoch dopestuje, alebo zachráni, tým viac v obci ostane, dopestuje sa viac krmovín, vychová sa viac bydiny, viac a ťažších ošípaných, viac ostane aj na prilepšenie pre dobytok a bude aj tu viac mlieka - mäsa a lepšie živobytie. Nespornou pravdou bolo aj to, čo nám Crovničania viac razy sami pripomínali, že Breznica začala žatvu neskoršie, lebo ich slnnejšie východné suchšie svahy skôr dozrievajú a predsa Breznica ich v žatve pravidelne predbehne. Dobre padní aj slová, ktoré nám kedysi skladník drevoskladu „Petö" - Grünwald v breznickom drevosklade pri stanici povedal, keď mu čakalo v rade 30 - 40 vozov z hory dovezeného dreva a nestačil ho preberať „Toto je hrozný národ; keby si im povedal, že ten Hrad (vrch 442 m nad morom) treba previezť sem za Hron, o mesiac - dva by bol tu". Tieto slová - akoby pochvaly - nech sú povzbudením a utvrdením pracovitosti našich ľudí aj do budúcna.

Druhí o na

Práca agitátorov, ako ľudí vplyvných, či v podnikoch, alebo v administrative, v snahe vyhovieť požiadavkám a potrebám presviedčaných, zasahovala a dľa dávaných sľubov aj musela zasahovať do všetkých oborov agendy a potrieb života. Medzi našimi sa našli ľudia, obchodne založení a dľa hesla „voľačo za voľačo" domáhali sa čoho potrebovali. U jedného to bol úr. súhlas ku kúpe pozemku na stavbu domu, inde úr. povolenie na novostavbu, inde dodávka takého a takého materiálu; ďalší potreboval zamestnať syna - dcéru - brata alebo iného z rodiny, aby tak aspoň s jedným v priemysle zamestnaným členom, boli smelšie výhľady prejsť prvé a investičné a hosp. najťažšie roky družstva bez nedostatkov. Inde bol to zase ohľad na deti už zamestnané, alebo študujúce, aby pre domácich nebolo zaradené do spoločenstva tých, ktorí prekážajú socializácii dediny. Iní žiadal, aby jeho prihláška bola vzatá za podmienečnú, ak sa dosiahne nad 50% chotára, kedy bude isté,

Prihlášky podmieneč

že celoob. družstvo naozajbude; iný žiadal, aby jeho prihláška bola utajená, aby nebol objektom reči a útokov, tych, čo ešte nepodpísali. Vyhovelo sa, komu to len bolo treba a bolo to možné. Dosiahli sa stavebné povolenia, pracovné príležitosti a socializácia dediny pomaly, ale iste postupovala. Prihlášok pomaly pribúdalo. Jedni podpisovali priamo-verejne; druhí tajne a podmienečne, ale platilo aj to a koncom marca 1959 dospela situácia tak ďaleko, že Miestny nár. výbor, spolu s vedením agitácie, mohol na deň 2. IV. 1959 oznámiť založenie celoobecného jednotného roľníckeho družstva v Tek. Breznici. Na tú to slávnostní zakladajúcu schôdzku prišlo mnoho zamestnancov ONV, snáď všetci agitátori, čo tu pracovali, riaditelia pomáhajúcich podnikov a temer celá obec.

Počujme, čo o tomto píše úradný orgán Rady ONV v Novej Bani Dedinské noviny, kde v čísle 14. zo dňa 13. apr. 1959 na ti tulnej strane pod nadpisom velikých písmen „2. IV. 1959 v Tek. Breznici" čítame: „O Tekovskej Breznici sa hovorilo, že jej občania - roľníci - sú tvrdí. Boli tvrdí a hádam ešte aj teraz sú, no - ale veľa sa tu zmenilo za poslední dobu.

Netreba hovoriť o tom, čo bolo voľakedy v Tek. Breznici, že si ľudia roľníci, - netreba hovoriť o tom - ako voľakedy robili a ako budú ešte robiť do jasene tohoto roku, - že si voľakedy pomahali tak, ako sa dalo: kšeftom, sem - tam menším švindlom - no skrátka robili ako ostatní - ako mohli. A musíme povedať aj to, že zazerali krivým okom na tých pár „chudobnejších, ktorí si založili družstvo a pokúšali, nasadili do dediny niečo, čo tu nikdy nebolo. No, pokušenie vo forme družstva sa ukázalo byť väčšie, ako sa zdalo a ti „chudáci si postavili maštal, šípáreň, kurín, zaobstarali si 2 traktory a na doplatkoch vyplatili niekoľko desiatok tisícoviek. A keď začali chodiť do obce agitátori, padali

Celoobecné JRD u nás.

záklopy z očí, vyvracali sa pochybnosti jedna za druhou a „tvrdi" Brezničania pomaly začali mäkmiť. Pomaly - veru pomaly. A bolo to aj na niečo dobré, že sa to menšinové družstvo vzmáhalo, že agitátori chodili do obce. Povyplácali sa nedoplatky na daniach, národnom poistení. Vyrovnali sa dodávky mlieka, mäsa, vajec. Bolo vidno, že sa tu niečo deje.

Prihlášok do družstva, podpísaných upracovanými rukami breznických roľníkov, pribúdalo. Čoraz väčšmi sa zdúvala obálka, zamknutá v stoliku tajomníka MNV, hoci reči po dedine bolo hocikoľko. A nie hocijakých reči, ale od „dôveryhodných osôb" a také reči, že veru „v tom družstve pokapeme od hladu, že zoberú dom, že „spolky čertove volky" a podobne. Veď to poznáme. No, ani druhá strana nezaložila ruky, hlavne nie niektorí funkcionári MNV a členovia Kom. strany kus za kusom odlamovali zo stavby lží, ktorými opriadali zvyšky reakcie aj tak „tvrdých Brezničanov. Vážky na strane pravdy začali prevažovať a po čase celkom prevážili a vyvrcholili 2. IV. 1959, keď sa zišlo hodne vyše 200 roľníkov do sály osvetovej besedy, vysvietenej, vyzdobenej, aby navždy skončili so starými spôsobmi práce. A veru nestačila sála, a nebola by stačila hádam ani raz taká. Aj pod oblokmi stáli ľudia, šťastný bol, komu sa dostala stolička, kúsok miesta okolo stien a vzadu pod balkonom.

V histórii našich obcí je len niekoľko málo okamihov, - dní, ktoré by sa dali nazvať historickými. A takýto bol nepochybne 2. IV. 1959, keď sa 222 roľníkov z Tek. Breznice rozhodlo, že budú spoločne hospodáriť na vyše 800 ha poľnohosp. pôdy.

Slávnostnú chvíľu vyzdvihlo aj koncertovanie dychovej hudby Záv. klubu ROH Sandrík z Dol. Hamrov. Jasavé tóny sa rozliehali po obci, vysoký kapelník taktovkou udával rytmus

veselým pochodom.

A keď sa schôdza už začala, stíchla sála, aby čakajúcim očiam a ušiam neušiel ani kúsok slávnostného okamihu.

Vypočuli so záujmom, zatlieskali doplnenej správe, i malým pionierom, ktorí prišli pozdraviť svojich rodičov. zatlieskali hudobno-speváckemu súboru ZKROH Preglejka zo Žarnovice a potom, akoby to neboli ani bývali ti „tvrdí" roľníci z Breznice, sa rozlaucovali, zabávali sa, aby radostne vykročili do nového života spoločne.

Celoobecné Jednotné roľnícke družstvo v Tekovskej Breznici je doteraz najväčším družstvom v novobánskom okrese. Pribudlo zas vyše 800 ha pôdy do socialistického sektoru a vyše 200 roľníkov do veľkej spoločnej družstevnej rodiny.

Mierne svahovité kopce a úrodná rovina okolo Hrona nebudú už od jasene špatiť úzke pásiky plné medzí, ale zazelená sa na nich na širokých lánoch zelená ozimina, nádej, nie - istota nového krajšieho života. Pozn. kron. Článok nie je podpísaný, ale dľa obsahu reči a spôsobu vyjadrovania sa, napísal ho agitátor Závodu SNP v Žiari n. Hr., istý Bulík, asi toto povedal v svojom prejave na zakladajúcej schôdzke.

Celoobecné JRD v Tek. Breznici bolo založené. Mimo neho zostali len - ako dalej súkromne hospodariaci roľníci - 5 roľníci a to Frant. Švaral so synom Ubelom, Frant. Galbavý, Frant. Piry (u Krovinov), Štefan Gaží na hrbe a Ján Škvarka na hrbe.

Stará správa JRD.

Doterajšia stará správa mnenšinového JRD pozostávala z týchto družstevníkov: Frant. Šimkovič ml., predseda; Rudolf Gaží podpredseda, Ján Suchý (Filipovie), Štefan Galbavý a Anna Makovická-Pavlova, ako členovia. Skladníkom bol Štefan Galbavý. Za sklad sa používala adaptovaná bývala Schlesingerova stodola.

Hneď na zakladajúcej schôdzke celoobecného JRD bola doplnená aj nová správa. Sú v nej títo členovia: František Šimkovič ml. ako predseda, Karol Šály podpredseda; členovia Karol Škvarka, Frant. Grans st. (Granzikovie), Anna Lauková-Gregorova, Ján Kasan v uličke, Štefan Brieška, Ján Horniak-Jánov na hrbe, a Pavel Brieška. Nová správa JRD

Revizná komisia sú: Frant. Homola, býv. preds. MNV, Pavel Lauko, Anton Škvarka, Andrej Kasan a Katarína Gažiová-Pavlova.

Vedúcim rastlinnej výroby je Abel Elias, vedúcim živočišnej výroby Florian Elias, účtovníkom Štefan Halgaš a skladník Ján Halgaš.

Agendu v starom družstve, až do dokončenia zberu úrody 1959, mala na starosti ešte stará správa a starí členovia; prípravu nových vecí už celoobecného JRD, už nová správa.

Museli sa hneď začať práce na technickú úpravu chotára, vydeliť spomenutým súkromníkom pôdu, pripraviť osev. plán na jaseň pre celoobecné JRD, postaviť do jasene novú maštal na 108 kusov kráv, vymedziť pôdu pre budúce záhumenky atď. atď. Výnosy za rok 195

Zber úrody 1959 a práce s tým spojené previedlo ešte staré JRD so starými členmi U jednotlivých plodín dosiahlo tieto hektárové výnosy: pšenica 28 q, jačmeň 23 q, raž 23 q, cukr. repa 300 q, zemiaky 60 q, kukurica na zrno 60·75 q šúľkovej kukurice.

Koncom r. 1959 malo JRD 39 kusov dobytka, z čoho bolo 20 kráv. a 19 mlad. dob. Svrň malo 185 kusov, z toho bolo 10 prasníc.

Koncom roku malo JRD 2 traktory, 4 mlať., 5 elektromotorov a 2 elevátory.

Hodnota 1 prac. jedn. 1959 bola záloha 10·-, doplatok 8·- a 2 kg zrna a 1 kg kukurice. Spolu 18 Kčs + 2 kg zrna a 1 kg. kukur. Na doplatkoch dostali na pr. Fr. Šimkovič s manž. vyše 8.000·- Kčs, Jozef Najner s manž. a Ján Suchý s manž. po vyše 11.000·- Kčs.

Stavba nového kravína, začatého ešte v jarných mesiacoch 1959 do konca roku 1959 pokročila natoľko, že z celkového nákladu Kčs: 515.083·40 sa previedlo prác za Kčs: 360.386·52 a na rok 1960 zostávalo ho ešte dokončiť nákladom Kčs: 154.696·88. Že sa pri stavbe neprekročili stavebné náklady a dodržalo plánovaná doba stavby, odpísal veriteľ = Štátna banka, sumu Kčs: 56.600·– o ktorú sumu bude kravín hneď lacnejší.

Nový kravín JRD.

Zdravotnícky deň v Tek. Breznici.

Dňa 7. III. 1959 – ešte v dobe vrcholnej agitácie za celobecné JRD, bol v našej obci tak zvaný „Zdravotnícky deň". Do obce prišlo až 11 lekárov z celého Pohronia, od Novej Bane po Zvolen. Bol to prvý zdravotnícky deň v okrese. Detskí lekári ordinovali v Detskej poradni u „Banerov". Očná a zubná ambulancia pracovala v sále Kultúrneho domu a ostatné oddelenia ako interné a prakt. ambulancia, boli umiestnené v budove Osenročnej strednej školy. Prehliadnutých bolo vyše 700 občanov. Prehliadke sa podrobili aj mnohí takí, ktorí z rôznych príčin už dlhé roky u lekára neboli. Mnohým sa pomohlo priamym predpísaním liekov, mnohým sa poradilo kam s akou zdravotnou závadou sa majú obrátiť k odborným lekárom – špecialistom, do nemocnice atp. Mnohým hlavne starším sa vyšetril zrak a predpísali sa im okuliare, vytáhalo sa mnoho bolavých zubov, vyvolávajúcich rôzne zápaly a spôsobujúcich mnohé iné obtiaže.

Bolo by žiadúcne, aby sa takéto zdravotnícke dni mohli konať aspoň 2–3x ročne, lebo sa nimi dá zistiť veľa zdravotných závad v zárodku a nezbadané a neliečené zapríčinia často väčšie ochorenie a vyradenie z práce.

Rok 1960.

V tomto roku sa v našej obci narodilo 25 detí; z toho bolo 12 chlapcov, 13 dievčeniec. Zomrelo 8; z toho bolo 5 žien a 3 chlapi. Tohoto roku teda naša obec vzrástla o 17 obyvateľov.

Po stránke meteorologickej, začal sa tento rok miernou zimou. Až v dňoch 10. a 11. jan. klesla temperatúra na −14°C a v ďalších dňoch až na −20°C. Hron zastal a zamrzol. Po ľade sme chodili mesiac, do 14. febr., kedy náhlym oteplením stúpla hronská voda, zlízala ľad a odchodom ľadov – „zátky," odprevadila blížiaca sa jar zimu z našej doliny. Odtedy sa teplota pohybovala v obvyklých medziach priemerov tohoto ročného obdobia. Po stredne vlhkej zime, jarné vetry skoro prefúkali polia a jarné práce začali sa v normálnom čase. U nás totiž platí vyskúšané pravidlo, že jariny treba do zeme čím skôr, aby na zimnej – snehovej vlahe čím skôr vzišli a zmocneli. Naša jar bývá často na vlahu skúpa a vtedy jariny, – ak nevzišli a nezakryli si zem, narastú, ako sa hovorí „žabe po bachor" a výnos z nich bývá veľmi slabý. A tohoto roku tej jarnej poľnej roboty veru bolo. Vedenie celoobecného Jednotného roľníckeho družstva malo už na starosti celý veliký chotár. Súkromníkom sa pôda vymerala v honoch „Na jahodnom" a „Pod dubovým" Pre neobyčajnú suchotu v druhej polovici r. 1959, dalo sa horko-ťažko zasiať v Rybároch 75 ha pšenice a 12 ha raže v jaseni 1959 a celý ostatný rozsiahly chotár čakal na jarné práce. Náš ľud sa ponsiloval. Posial sa mak, jačmeň, ovos, cukrová repa, ďateliny, ľadník, hrach, kukurica na zrno, aj na siláž; krmna repa, krmne miešanky a zemiaky. V voľných chvíľach sa posadilo aj na záhumenkoch, porobilo sa potrebné vo viniciach a všetko šlo dobre. Mrazov tejto jari veľa nebolo. Doplatili na ne len orechy. Preto orechov u nás tohoto roku bolo len kde-tu, aj to len pár na ukáčku, ktoré mráz nezastihol.

Povetrnostné pomery

Menej bolo tohoto roku aj kôstkového ovocia = sliviek, belic, dŭrandzií (tohoto bolo stredne aj v predchádzajúcom roku). Slabšia bola v r. 1960 aj úroda hrozna. Zamrzlo hlavne včasnejšie a silnejšie hrozno, ktoré už malo začiatkom mája väčšie výhonky a úroda hrozna bola len z druhých výhonkov, čo vyhnalo po mraze. Zato

Úroda.

veľmi dobrá, ba rekordná bola úroda hrušiek a jabĺk všetkých druhov. Veľká škoda, že továreň na spracovanie ovocia, ktorá sa po roku 1945 začala v Novej Bani stavať, sa aj nedostavala, lebo ovocia bolo v našom kraji tohoto roku toľko, že výkupný podnik nestačil pomnku odobrať ani autami, ani vagonami a dopraviť ho na miesto spracovania. Platilo sa v lete za 1 kg 30 halierov za padané a 60 hal. za oberané; neskoršie ceny stúpli. Narobilo sa zaváraním, jamov (čitaj džemov), lekvárov, aby bolo aj na zimu, prípadne aj na budúci rok, ak potom nebude. Hodne sa ho ušlo aj husom, sviniam a kravaní, lebo pojesť (hlavne letné druhy) sa nestačilo.

Koncom júna sa počasie hodne zhoršilo a môžeme povedať, že do konca r. 1960 bolo málo takých dní, kedy by nebolo pršalo. Keď by sme rok 1960 mali nakresliť trebars ako odchádzajúceho dedka, nebolo by charakteristickejšieho, ako nakresliť ho s dáždnikom a v

Šažká žatva.

gumákoch, lebo sa stále lialo a čvrkalo pod nohami, kde človek len stúpil. Dľa toho aj poľné práce šli pomaly. Šťastne obišla kosba krmovín v prvej polovici júna; neskoršie kosené sená a aj žatva pre dážde trvala veľmi dlho. Už bolo prislovečné, že sotva sa ukázalo sluko a namoknuté postielky krmovín alebo hrste obilia trochu pobehal vetrík, a ľud chvatom utekal ich sušiť, šúchoriť a obracať, už sa aj začal sypať dážď a to za pohybu oblakov od ktorejkoľvek svetovej strany. Ľud si už ironicky povrával, že dážď čakal len dovtedy, kým sa mu popravilo.

Mimoriadna letná povodeň.

V predošlých riadkoch spomínaná nepohoda a nevdarné počasie dosiahlo vrcholu v dňoch 23. až do 26. júla 1960. V dňoch 23, 24. a 25. júla sa neprebrzdne lial dážď na území celého stredného Slovenska, alebo aspoň v celom povodí rieky Hrona. Ako neskoršie správy vyšetrili, na južnom svahu Nízkych Tatier, a to v pásme od Banskej Bystrice až po Kráľovu Hoľu, teda v pásme okolo 90 km dlhom, bolo po sieto dní niekoľko prielivov vrátených. Znova a znova sa nízko valiace šedé dažďové oblaky od juhu, ako by neobídali za dlhú vysokú horskú hrebeň, vo forme prielivov klesali na hlavný južnom svahu do zeme a napojili tak vodou všetko od koruny stromov cez porasty a trávnu pod nimi, hrubé koberce machu, lístia, humusu, priepustnú a nepriepustnú pôdu. Zo všetkého sa liala voda a tá do potokov, obrží a do Hrona, alebo vodných nádrží, ktorých je v povodí Hrona viac. Tiež jedna za druhou dosahovali maximálnu prípustnú výšku hladiny a z bezpečnostných dôvodov museli byť jedna za druhou prevádzané s najväčším možným otvorením výtokových otvorov. Tak sa valili vody z Hodrušskej priehrady a skoro vyliali nižšie ležiace objekty v doline Sandrik- Dolné Hámre. Podobne z bezpečnostných dôvodov musela byť otvorená aj priehrada vo Žvolene a vodné nádrže v Slanohorskej doline. Tolo spolu so spúšťami vôd z Horného Hrona a bočných prítokov v celom povodí Hrona natoľko zvýšilo hladinu Hrona, že dňa 26. júla 1960 (v deň Anny) k večeru voda Hrona siahala po Jána Škvarku v Urbári. Oblaz, Sízeľ, Horná Sízialka, Žarnolynie, Dolná Sízialka, polovica Zahumaľ, Kapustnisko, Pri kompe, Pri Vadelku, Na kom boku, Pod humnami, Dolné Žemänskä, Pánska Sízialka a celé Rybáre, mimo krátke vyvýšeniny „Na Luchkone" boli pod vodou. Na hradskej od Jána Škvarku po prievoz, bolo 50 cm vody; v prievozníckej búdke asi 30 cm a na hradskej od kompy na stanicu bolo asi 3/4 metra vody.

Povodeň 1960!

Železničná trať v Sigeti od Dievčenskej skaly po „Flajster" bola tiež pod vodou a vlak 2 dni nešiel, kým voda upadla. Najhoršie to vyzeralo v Rybároch. Tam sa prvé prevalila voda „Hroniskom" a 900 hibok družstevnej raže, ktorá bola od tohoto prúdu vody na západ, začala ohrožovať voda. Ráno (bolo to v nedeľu) 25. júla, občania na výzvu predsedu JRD, prešli na vozoch ešte na tento ostrov a raž poprenášali z miest už zatápaných na vyvýšeninku ešte nezatápanú; ich úsilie bolo však daromné. Voda neprestajne stúpala, zaliala celú parcelu, kde sa raž urodila, prerazila ďalšími úvalinami až pod horu a tento silný prúd vody pod horou, urobil z celých Rybár jeden ostrov a spečatil osud všetkého, čo na ňom bolo. Na ražnej parceli voda natoľko stúpla, že hibky raže, čo aj namočené zdvihala jednu za druhou od zeme, a stále silnejúci prúd valiacej sa vody odniesol celých týchto 900 hibok raže dolu Hronom.

Situácia v Rybárach.

Spočiatku sa niečo z nej aj zachytilo po vibine popri Kerektove, a na skalnom vale nad Psárami, neskoršie ešte zvýšená hladina vzala aj toto a chutný ražný chlieb, alebo „rožňovica" išla do Hrona kaprom, alebo až do Dunaja, pripadne až do Čierneho mora vízam a jeseterom. Pšenica v Rybároch mala aspoň o niečo lepší osúd. Bola už ručne obkosená, ale nestihla ešte byť strojmi zožatá a celá sa dostala pod vodu. Pri pohľade na Rybáre z Bašty, alebo z brehu „Nad majerom" sa zdalo, akoby Hron od Pánskej Sigiaťky ani netiekol smerom juhozápadnym ku orovnickému hostincu, ale hlavný prúd Hrona rovno rúbal Hroniskom cez Rybáre a rozlieval sa po nich celou širkou. Zo spomenutej pšenice bolo 26. VII. videť len vrcholky klasov na 2 miestach. Žiaľ bolo sa dívať, ako voda tu i tam nadvihuje hibku obilia za hibkou a pomaly ale iste ich odnáša do hlavného prúdu. Pomoci nebolo.

Bola to najväčšia povodeň za posledných 50 rokov, lebo ani najstarší ľudia v obci sa na takúto nepamätajú.

Ako zriedkavý a prekvapujúci príklad odvahy-smelosti a snahy pomôcť a zachrániť, čo sa zachrániť dá, videl som 26. VII. 1960 asi o 14 hod. Od Dolnej Ligiatky sme zazreli dolu Hronom loďku, a v nej 2 mužov v plavkách. Šli stredom Hrona po najväčších vlnách. Loďka mihala po nich ako šípka a vo chvíli boli pri prievoze. Boli to údajne nejakí výletníci z Čiech, ktorí v tomto Neznámi hrdinovia
čase meškali v našom kraji. Dňa manévrovania krátkymi obojstrannými veslami bolo vidieť, že sú majstrami vodáckeho umenia, vyskúšaného snáď v divokých bystrinách Dunajca, Výletníci záchrancovia.
ktorým plávanie a ovládanie vody je ako inému chôdza po suchu. Pri kompe odbočili z hlavného prúdu pomalým oblúkom medzerou, kde pre stĺp môstku, na ten bok a zamierili k rade bŕlohov, ktoré už-už nadvihovala voda. Naklátili do loďky snopov, že sa skoro ponorila a pomalými ťahmi veriek boli skoro pri brieždu pri brali pri novej našej stanici. Len za krátky čas, čo som videl, obišli asi 6x a zachránili 6 bŕlohov obilia. Jeho asi ročná spotreba chleba pre 2 ľudí. Česť hrdinom, ktorí pomáhajú v núdzi.

Ráno 27. júla 1960 začala voda pomaly upadať a asi za 2 dni vtiahol sa Hron do svojho normálneho koryta.

Škody spôsobené povodňou boli veľké. Úroda zemiakov na záhumienkach v hronskej rovine bola úplne zničená. Opäť dni po povodni, mali lístie už hnilobné fľaky a o 14 dní boli už všetky hnilé. Podobne pochodila zelenina, fazuľa atď. Najmenej povodňou Škody.
ubrala kukurica a keď je ďalšie dažde pomnožili z nanesného hlienu, vegelovala ďalej dobre. Druhýkrát raz v Rybároch odniesla voda všetku z pšenice to, čo bolo obliate. Po opadnutí vody, celý ľanko kus pšenice vyzeral ako ryžové pole. Tam už bola suchá celá dĺžka slamy, inde do polovice a pozvolni-

nách bolo videť len klasy. Štátna poisťovňa uznala a hradila hodnotu odplavenej raže v celej plánovanej výške výkupnej hodnoty úradnej - štátnej, nie obecnej ceny bežnej. U pšenice uznala poškodenie na 70%.

Po tejto povodni pršiavalo dosť aj ďalej a rozbahnená pôda strácala vodu a obschýňala len pomaly. Zo pšenice bolo treba zachraňovať aspoň to, čo tam ostalo a muselo sa robiť tam, kde to pôda už dovolovala, lebo čas utekal. Chlapi kosili aj bosí, často zaborení do pol bytok v bahne; druhí a na iných miestach kosili v gumákoch, ktoré sa v bahne pri každom kroku vyzúvali a akosi sa im nechcelo ďalej. Ale museli. Vymočené a zmäknuté nohy bolo treba chrániť pred pichľavým strniskom a všetkým možným nebezpečím z náplavín. Ako voda klesala - ustupovala, rady hrstí - hríbok postupovali a len čo bolo možné, dotiahli ta družstevníci traktormi aj mlaťačky a boj o zrno pokračoval a vrcholil. Takto ťažko - namáhave - ale predsa - vydobyli húževnaté ruky našich ľudí z toho, čo už bolo zaliate vlnami a považované za stratené temer 1000 (tisíc) q = 10 vagónov pšenice. Bola to práca nezvykle namáhavá, aj zdravotne závadná, lebo pri mlátení sa zo zamíleného bahna usadeného na obilí valil oblak žlto sivého prachu a sadal na upotené telá, ako aj do namáhavých plúc. Aj keď získané obilie bolo povodňou znehodnotené, dá sa použiť na krmenie a 10 vagonov lepšieho obilia mohlo sa miesto neho použiť na výživu obyvateľstva. Získala a zachránila sa tým celoročná chlebová dávka asi pre 500 občanov.

Dodatočná žatva „v Pykárach."

Ako bolo už spomenuté, druhá polovica roku 1960 bola zriedkavo mokrá. Ako žatva, tak zber krmovín aj jasený zber úrody bol stažený a sejba ozimín bola tak isto stažená pre dážde ako r. 1959 pre sucho. Pred Vianocami dážde prestali a tieto aj keď bez snehu, boli aspoň bez blata. Ako Medard aj Katarína neklamala.

Jednotné roľnícke družstvo.

Celoobecné Jednotné roľnícke družstvo v Tekovskej Breznici, obdobím 1. okt. 1959 – 30. IX. 1960, vstúpilo do prvého hospodárskeho roku svojho jestvovania. Správu družstva tvorili títo občania:

František Šimkovič ml. ako predseda,

Karol Šály, podpredseda,

Karol Škvarka, František Graus st., Ján Kasan v uličke, Anna Lanková-Gregorova, Štefan Brieška, Ján Horniak na hrbe a Pavel Brieška, ako členovia správy.

Vedúcim rastlinnej výroby Abel Elias, vedúci živočíšnej výroby Florian Elias, účtovníkom bol Štefan Halgaš, skladníkom Ján Halgaš. Zamestnancami JRD boli Anna Briešková-Ignácova, Helena Volentierová-Štefanova a Maria Mihálova; ako účtovníčky. Správ JRD.

Revizní komisiu tvorili: František Homola-Jozefov, Pavel Lanko, Antón Škvarka, Ondrej Kasan a Katarina Gažiová-Pavlova.

Správu Celoobecného JRD čakali na jar 1960 ťažké úlohy. V jaseni 1959 sa zasiali v Rybároch oziminy a pod jariny sa aspoň pooralo, čo aj len pred Vianocami, keď pomoklo. V jaseni sa vymedzila určitá čiastka záhumenkov; ostatok sa prideloval až na jar 1960. Tak záhumienky zabrali hon „Pod hájom", až po Eliasovie jarok, „Hôrku", oráčiny honov „Zámlynie" od šianca až po potok, čiastka honu „Pri kompe", „Pri Andelku", skoro celé „Zemänskô", Selá, Hrbatá – mimo honu, čo už v predošlých rokoch obrábalo družstvo, t. zv. Schlesingerovo –, „Nad majerom", Vlčkovskô, a čiastka honov na „Jame" a „Pod dubovým". Celkove bolo záhumenkov 80 ha, z čoho bolo 49 ha orná pôda; ostatok sú vinice a záhrady, ktoré sú tiež započítané do záhumenkového hospodárstva. Záhumienk

Na jar 1960 previedlo družstvo tento osevný plán: Na farskom, až po maštale bola pšenica, za nimi bol mak; od tohoto

ľavou stranou cesty až po vchod „do oblazu" bol hrach na zeleno, v „Oblaze" bola kukurica na zrno aj na siláž, v trojuholníku od „Kríža" po „Prevorovo" bola cukrová repa; od prevorovského potoka na sever až po vchod do Oblazu a hon od Eliasovie jarku

Osevný plán. až po Studničku-Štepík, bol jačmeň; od vchodu do Oblazu, až nad Brehy bol ovos; v honoch od Štepíka-Studničky až nad Brehy, bola kukurica na zrno a zemiaky; Nad Hájom, Konča hája, Pod holým vrškom a pri studničke bol ľadník; v celom hone „diely" bola červená ďatelina. Chválenie sa nekosilo. Zadnú jeho časť dostali súkromní roľníci ako lúky; na ostatnom sa od pol leta až do jasene pásol sústredený družstevný

Chválenie. dobytok. Pásol ho Pavel Lauko a Karol Škvarka. V jaseni sa tam postavila aj akási maštal-šopa, kde sa mohol dobytok zahnať za nepohody, lebo za stálych dážďov tam dobytok značne trpel bez prístrešia. Bolo ho 70 kusov a boli to hlavne jalovina a telné kravy, čo sa nedojilo.

Jarné poľné práce previedli sa včas a s porozumením občianstva. Radosť bolo sa dívať na sejbu jačmeňa na príklad v hone „Prevorovo". Mimo traktorov, ktoré smykovali pôdu a bránili, pracovalo tu 25 párov koní. Jedni siali na sejačkách, druhí valcovali válkami a honu ubúdalo až radosť. Podobne pekne išla aj okopávka, jednotenie a druhá okopávka cukrovej repy. Koncom mája vyzerala táto repa tak krásne, že jej sotva bolo možné nájsť rovneja istotne len druh pôdy zabránil tomu, že sa na nej nedosiahlo rekordnej úrody, ako by sa dľa prevedenia práce bolo dalo čakať. Trochu pomalšie šla okopávka kukurice na zrno, ktorá v dôsledku častých dážďov rýchle zarastala burinou. No - okopalo sa, aj keď s väčšou námahou, lebo sa už zabehovalo aj do svojich záhumienkov, do vinic a okopávku nahaňala už aj kosba sena - ďatelin a blížila sa žatva.

Dostavba nového kravína, ktorý už v hlavných prácach bol ~~pre~~ postavený v r. 1959 a na rok 1960 bolo už treba dokončiť len prác za 154.696·88 Kčs, pokročila natoľko, že v lete 1960 sa už mohlo previesť sústredenie hovädzieho dobytka, čo aj nie úplné. Chybou bolo, že niektorí občania - družstevníci, v období pred možnosťou sústredenia, ako aj po nej, verejne alebo tajne odpredali hodne dobytka, hlavne kráv do iných obcí, takže koncom roku 1960 zo stavu 187 kusov dobytka bolo len 94 kusov kráv a plánovaný stav kráv družstva je vyše 200 kusov. Ďalší stav sa bude ťažko doplnať a dľa rozhodnutia správy družstva, bude musieť každý, kto príslúchajúcu mu váhu do sústredenia neodovzdá, zaplatiť za každý neodovzdaný kilogram sumu Kčs: 8·- (osem). Odovzdávacia povinnosť je rozvrhnutá dľa rozlohy pôdy danej do družstva rovnakým pomerom a nie dľa zásady, že väčší odovzdával pomerne viac, ako to bolo doteraz pri kontingentných dodávkach. Sústredenie dobytka.

Mimo skupin, ktoré aj pri repe aj v žatve pracovali spolu, bola tu ešte skupina zeleninárska, vedená novobánskym občanom Szarkom. Nevýhodou ich podnikania v r. 1960 bolo to, že prípravné práce pre zeleninárstvo začali až koncom marca, kedy zeleninárstvo už malo mať planty a prvú zeleninu. No - aj tak zeleninárska skupina splnila plán na vyše 200%. Pre rok 1961 sa počíta so značným rozšírením zeleninárskej produkcie a pestovať tu aj také plodiny, aké sa tu doteraz nikdy nedorábali. Zeleninárstvo.

V roku 1960 sa započalo so stavbou novej ošípárne na 500 kusov. Celkove sa previedlo prác za Kčs: 128.552·- Stavba je pod strechou a dokončí sa r. 1961. Nová ošípárne

Celkove naše Celoobecné Jednotné roľnícke družstvo v r. 1960 hospodárilo na 730 ha pôdy; z toho bolo 134 ha pasienok. V o zbý-

vajúcej výmere je 395 ha ornej pôdy a 201 ha lúk. Keď od tohoto odrátame rozlohu záhumenkov 80 ha (z toho je 49 ha ornej pôdy a vinic a 31 ha zahrád), ostáva teda 346 ha ornej pôdy a 170 ha lúk, čo JRD skutočne obrábalo. Z toho malo družstvo v r. 1960 pšenice 75 ha, raže 12 ha, jačmeňa 80 ha, ovsa 17 ha; hrachu 5 ha, cukr. repy 10 ha, zemiakov 32 ha, kukurice na zrno 17 ha, na siláž 18 ha; ďateliny 32 ha; ostatok boli krmne smesky - miešanky.

Na spomenutých rozlohách dosiahlo družstvo tieto hektárové výnosy: pšenica (zničená povodňou) 860 kg na 1 ha; raž bola všetká odplavená povodňou, ale že jej na 12 ha bolo 900 hríbok = 450 krížov, dal sa z nej čakať veľmi dobrý výnos; ovos 33·75 q

Ha výnosy v r. 1960.

na 1 ha; u hrachu 33·83 zelených strukov z 1 ha; cukr. repa 329·90 q na 1 ha; zemiaky 120 q na 1 ha; kukurica 30 q šúlkov na 1 ha;

Hovädzieho dobytka malo JRD koncom roku 1960 – 187 kusov; z toho 94 kráv a 93 kusov mladého dobytka; ošípaných bolo 260 kusov, z toho 24 prasníc; sliepky boli sústredené koncom leta 1960 a 31. XII. 1960 bolo ich kusov.

Družstevný strojový park mal koncom 1960 tento stav:

Inventár JRD.

7 traktorov (z toho 1 pásový); 7 vlečiek, 15 elektromotorov, 4 mláťačky, 2 elevátory, 1 nákladné auto; 2 samoviazače, 1 silážny kombajn, 5 sejačiek a viac kusov drobnejšieho náradia ako sú pluhy, pružky, brány atp.

Celkove sa v roku 1960 odpracovalo na našom JRD vyše 48.000 pracovných jednotiek. Zálohove sa na ne behom roku vyplácalo po 5·- Kčs a doplatok bol po 7·- Kčs na jednotku; spolu teda 12·- Kčs a 2 kg zrna; v úradnej cene spolu 3·- Kčs, v obecnej - bežnej cene 6 Kčs; spolu teda 15·- alebo 18·- Kčs za jednotku. Rodiny, ktoré odpracovali po 1000 jednotiek, dostali Kčs: 12.000 a 20 q zrna

Mandelinka zemiaková.

Mandelinka, čiže pásavka zemiakoa, bola v našom chotári v roku 1959 tak rozšírená, že pre rok 1960 bola obava, že nebude pred ňou možné v budúcich rokoch zemiaky obrániť. V roku 1960, však tento škodca našej výživy nečakane cúvol. Stalo sa to pravdepodobne tým, že oseovým plánom JRD sa sadba zemiakov sústredila na 1 hon, aj to na taký, kde predtým zemiaky temer nebývali a nebolo teda na nej ani prezimovaných mandelinok. Na hony okolo Hrona, kde jej bolo namnožené najviac sa do celých Rybár nedostal ani jeden zemiak a ak tam aj niečo mandelinky bolo, povodňou všetka uhynula; podobne aj na záhumienkoch: Zámlynie, Pri kompe a Zemänskô. Ďalšiu zásluhu na zničení, alebo na značnom jej obmedzení malo to, že v roku 1960 ochranu zemiakov pred mandelinkou nebral nikto tak na ľahko, ako v roky predošlé. Hoci otedy niektorí tvrdili, že ani posýpanie, ani postrek proti nej nepomáha, JRD aj v roku 1959 svoje zemiaky dobre pred ňou uhájilo, čím sa prvé tvrdenia vyvrátilo. V r. 1960 sa teda do ničenia mandelinky chytil každý. Menej sa používal práškový prípravok Dynocid a viac sa používala postrekovacia látka „Dynol", ktorá sa ukázala o mnoho účinnejšou a hlavná vec, že po nej zemiaky nezapáchali. Dôležité bolo, že sa boj začal hneď na jar, kedy prezimovanej mandelinky nebolo ešte tak mnoho, ale sa jej nedovolilo rozmnožiť o ďalšiu generáciu. Koncom leta a na jaseň nebolo mandelinku temer ani videť. Dúfajme, že najväčšie jej nebezpečie je zažehnané, ale opatrnosti a ostražitosti nebude zbývať ani v budúcich rokoch, aby nás nečakane neprekvapila.

Mandelinka zemiaková.

Náš chotár kedysi a dnes.

Keď sa šak človek - iduci polôm - zahľadí na dnešnú orbu pásovým traktorom, ako ľalo rachotiaca oceľová potvora, valiaca sa polôm v pravidelnom pohybovom rytme, ako nezastaviteľná a cez všetko sa predrapávajúca húsenica, ako valí za sebou 5-6 širokých a hlbokých brázd, z ktorých ani jedna by ani len najmenšiu zvieraci poťak neutiahol, ako rozrýva, mrví, láme a prevracia naraz asi 2 metre široký pás pôdy, ktorá ešte kus za ním sa býle, rozpadáva, drobí, kolesá a rozplýva ako oblaky dravej bystriny a keď porovná človek tento výkon stroja - bez ľudskej námahy - s drinou, akou sa ho namáhal niekdajší drobný roľník, ako obchudné kravičky s očami vypúlenými od námahy, jarmom zaslačeným do šije, s ohnutým a od námahy skrivenným chrbátom, v živelnom strachu pred ranami bičá sa vzpierali, aby nedokonalý - kedysi len drevený a pôdou zahrdzavený - vlastne len na oblúka boky pôdu rovnako rozhrnujúci ihlan - neskoršie pluh s kovovou a zem obracajúcou doskou - hrudu pôdu skypril - načechral, mimovoľne sa núti človekovi na myseľ slová Hraškovej básne „Úrok" - „Som len, ktorému v uši znela pieseň matky slnkovej". Skutočne bol synom oboru a obročný. Až tejto driny musia človeka oslobodiť len stroje.

Vždy mi spomínal kedysi starý otec (po matke) † Juraj Galbavý (zomrel r. 1929 ako 93 ročný; narodil sa teda ešte r. 1836 a na poddanské časy sa ešte dobre pamätal, veď r. 1848 bol už 12 ročný) vyzeralo to v našom chotári a v živote našich ľudí hodne inak a hodne horšie ako dnes. Na mieste zvanom „Pri majeri", kde už dnes stoja domy, bol kedysi skutočne majer - hospodárske stavivská. K tomuto majeru - veľkostatku, patrilo dnešné „Jahodné" a celé „Rybáre". Panstvo zaniklo až niekedy okolo roku 1900. Posledne spomínaný správca majetku bol istý Valéry z Beňadika. Práce na majetku robievali hlavne Brezničania. Žilinčania v obci boli Pijarovci - dnešný Žambojovie dvor a Medvecký (kde dnes býva Ján

Ráchela a Katarína Juhásová. Zemänom patrilo dnešné Zemänskô, Kremenec a Pod dubovým a Medveckému patrili pozemky „Na jame". Škvarkovenská rodina a iní čiasky na Zemänskom prikúpili až neskoršie od zemänov. „Farkô" patrilo tunajšiemu r. kat. farárovi; podobne aj hiky pod Žliebkami boli farská, kostolná, kostolníkova, organistova. Novákovô patrilo tiež do užitku r. k. farára. Mimo toho viac kusov pôdy v chotári patrilo „Urbáru" a „Obci" ako právnickým osobám. Ináč v obci jestvovali ešte gazdovia bohatší, ktorí pôdu dostali pravdepodobne ešte pri prvom pridelovaní - pri zrušení poddanstva a títo sa menovali „štvrtinári" a patril im hlavne horný chotár, až asi po miesta dnes zvané „Nad oblazom", kde začínajú obráne a prieloty. Tieto sa len neskoršie postupom času vyklčovávali a do vlastníctva ich dostávala chudobnejšia skupina, zvaná „hoferi". Selá, Hrbatá, Nad majerom, Vlčkovskô a Pod hradom patrilo chudobnejším. Hon „Pod hradom" sa obrábal o mnoho vyššie ako dnes; ako to ukazujú dodnes stopy brázd a siahali pred časom až po „šumínu" pod horou. Časom tu šumina ustupuje hore, lebo mlsný a pažraný jazyk kozy ju stále obžiera a zelene zbavené krovie hynie a po rokoch ho tu asi vôbec nebude. Toto boli pravdepodobne prvé políčka, čo naši predkovia od pánstva dostali do užívania, alebo vlastníctva. Je isté, že aj niekdajšia dedina, ako podhradie hradu Brezince, bola na selách, - v chorvatskej reči slovo „selo" znamená dedinu, alebo sídlo, kde človek bývá. Keď neskoršie - po páde moci a slávy Hradu -, sa občianstvo začalo usadzovať v terajšom strede dediny a začali sa murovať domy z kameňa, stará dedinka iste staroslovenský zvaná „selo" zanikla a len tieto pozemky dostali natrvalo meno „Selá".

„Štvrtinári."

„Hoferi."

Vzhľad chotára z týchto čias bol tiež hodne iný ako dnes. Na

lúkach, okolo Hrona a v Sigeti bolo hodne vŕbiny. V poli bolo veľa osamelých stromov, plánok - hlavne hrušiek, ktoré tam ani nikto nikdy nesadil a boli tam iste ponechané pri klčovaní strání a prielohov. Mimo toho bolo tu hodne medzi širších - užších, jarkov, výmolov, stráničiek, šumin a pod. porastov, kde buď trnina, alebo kamenie nedovolovali obrábať. Pozostatky z nich vidíme dodnes nad Oblazom. Ľudí pribúdalo, ale chotár bol vždy len ten istý a starosť o chlieb mútila, že pracovitá ruka nášho človeka tu behom času pozahrabávala a zanosila výmoly a jarky, rozkopala medze a stráne, odnosila a odvozila z nich stovky a stovky vozov kamenia, vytínala trnie, maliučie, šípy a rozširovala oráčinu alebo kosienku, aby toho len bolo o kúsok viac a dalo to viac chleba a krmy.

Živobytie týchto našich ľudí bývalo dosť biedne. Jedni nevedeli obrábať, druhým sa asi nechcelo, ale nemali ani tí, ani tí. Tak na príklad na gazdovstve, ktoré sa rátalo 2/4 a bolo jedno z najväčších, sa v druhej polovici minulého storočia žalo obilie len kosákmi a to do breznickej hostiny, to je asi do 15-18. septembra. Od hostiny do Všech Svätých sa to obilie mlátievalo. Mlátievalo sa v pajtách, na t. zv. holohumniciach; bola to tvrdá - suchá hlinená podlaha, aby sa obilie do nej nezatláčalo, ale v tvrdom odraze od podlahy po údere cepom sa vymrvilo z klasu. Mlátievali vždy štyria cudzí chlapi - obyčajne medzi chudobnejšími boli dobrí a akoby remeselní mlatci. Domáci gazda mal na starosti obsluhu mlatcov. Na raňajky - zvané „fruštik", na desiatu, na obed, na olovrant a na večeru sa zjedol vždy 1 chlieb; ak len neboli na obed alebo na večeru rezance, alebo iné sýte vnučne jedlo. Mimo

„Mlatba" kedysi.

toho nesmelo chýbať nikdy pálené. Je isté, že pri takejto ré-
žií - plat mlatcom ani nepočítajúc, z obilia rýchle ubúdalo,
zvlášť, že sa ešte muselo občas zaniesť z neho za vrece židovi
na pálené. Čo sa takto od hostiny do Všech Svätých namlátilo,
to sa do Vianoc zjedlo. Často sa muselo už pred Vianocami aj
s tjmto gazdovať, aby bolo na Vianoce na koláče. Po Viano-
ciach mával chleba už málokto, alebo len veľmi poskromme. Stravovanie
Žilo sa čoviac na rôznych polievkach, zvarách, kapuste, mlieku- kedysi.
ak krava - kravy dojili a ak sa zabíjalo, bolo po kúsku mäsa
aspoň cez zimu. Lepšie sa mal, kto choval ovce a mohol si
v jaseni z nich pár zarezať a mäso z nich nakladali „do
suda," ako sa to ešte dnes robí s baraninou na severnom
Slovensku. Toto sa potom vyťahovalo do jari. Nieraz z mídze
sa zabil kus statku, aby ich zachránil od hladu, aspoň cez
zimu, kým mäso vydržalo. Čím bol kto chudobnejší, tým bol
na tomto horšie a zato bolo asi po poli toľko plánok a aj
tieto sa sušili a jedávali sa v zime, ako varené sušienky,
alebo z nich robili omáčky.

Pole sa obrábalo horšie, bolo ho menej. Statok, a to aj ko-
ne ťažné, sa od jari do pozdnej jasene doma nepri krmovali;
len sa pásli. Kone sa po vypriahnutí zo štverní chodievali na
noc pásť do Sigeti a rano sa zapriahali zase „len napasené."
Dľa toho aj asi vládali po zlých horských cestách a istotne tak
aj vyzerali biedne. Aj ten, čo poľa mal, nemal ani chleba, ani kr-
movín, nemal ho kto poučiť - poradiť a často hladoval s celým
domom a inventárom. Aj po ťažkej robote platievalo príslovie
„Schnťou do roboty, strachom do chleba." Čo mal tento človek
zo života? Aj keď bol už formálne zbavený otroctva, nevedomosť
držala ho ešte dlhé časy vo svojom zajatí a nedovolila radosti zo života.

Oslava 15. výročia oslobodenia obce Červ. armádou.

Dňa 2. januára 1960, konala sa v našej obci oslava 15. výročia oslobodenia Tekovskej Breznice Červenou armádou. Začala sa pietnym aktom položenia vencov pri pomníku padlých, k uctení pamiatky padlých jej hrdinov v našom chotári. Odtiaľ sa oslavujúci sprievod odobral do Kultúrneho domu, kde bola vlastná oslava s príležitostným kultúrnym programom. Úvodná reč predsedu MNV, pripomenula slávnostné a pamätné chvíle, keď pred 15 rokmi v tomto čase Červenoarmejci oslobodili Tekovskú Breznicu ako prvú z 33 obcí novobanského okresu.

Oslava 15. výročia prechodu partizánov cez Hron.

Z príležitosti 15. výročia prechodu partizánov cez Hron v našom chotári, konala rada MNV v Tekovskej Breznici dňa 13. II. 1960 slávnostné pamätné schôdze a pri tejto príležitosti zvolila za čestných občanov Tekovskej Breznice účastníkov tohoto prechodu cez Hron, ako členov bývalej Nitrianskej partizánskej brigády: predsedu vlády s. Viliama Širokého, ministra financií s. Juliusa Ďuriša, obaja v Prahe; hrdinu Sovietskeho svázu Viktora Alexandroviča Karasieva Štepanova, Moskva, Leninský prospekt, dom 30 kb 207 a plukovníka Stanislava Wronského-Hroka, Warszawa, Pałac Kultúry i Nauki VII. p. pok. 35. Všetkým týmto a na uvedené adresy bol zaslaný telegrafický blahoželania:

Čestní občania Tek. Breznice.

„Rada Miestneho národného výboru v Tek. Breznici, na svojej pamätnej slávnostnej schôdzke, konanej 13. II. 1960, v deň 15. výročia šťastného prechodu cez Hron do našej obce, oslobodenej hrdinskou Červ. armádou, zvolila Vás za čestného člena našej obce Tek. Breznice, so želaním ďalších úspechov v práci a v boji za svetový mier".

Na tento telegram minister financií s. Julius Ďuriš zaslal rade MNV v Tek. Breznici prípis tohoto znenia:

Ministerstvo financií. V Prahe dňa 22. II. 1960.

Vážení súdruhovia.

Ďakujem Vám za spomienku z Vašej slávnostnej schôdze k 15. výročiu oslobodenia našej vlasti Sovietskou armádou.

Čestné občianstvo Vašej obce, i keď od jeho udeľovania u nás už upúšťame, bude mi vždy pripomínať spoločné boje za slobodu a úsilie nášho pracujúceho ľudu a vybudovanie socializmu.

Srdečne Vás a všetkých občanov pozdravujem a prajem Vám v ďalšej práci veľa nových úspechov.

So súdružským pozdravom.

Julius Ďuriš.

Na telegram udeľujúci čestné občianstvo obce Tekovská Breznica, ohlásil sa aj hrdina SSSR Viktor Karasiev a dňa 3. IV. 1960 odoslal z Moskvy na Miestný národný výbor v Tek. Breznici text tohoto znenia:

Z príležitosti oslobodenia Vám blahoželám všetkým občanom Tek. Breznice a ďakujem za pozdravenie od bratov z miesta mojich bojov. Spriateľom Viliamom Širokým, Juliusom Ďurišom, Stanislavom Wronským, tiež Trojaninom v horách a dolinách Slovenska sme spolu bojovali. Spomínam ich a s veľkou láskou mám v srdci zapísaných prívetivých ľudí, ktorí nám ukázali veľkú dôveru a svojím chovaním upevnili pevnú družbu Československých-Sovietských ľudí. Nastávajúce povojnové roky budeme vedno spolupracovať a želám Vám veľa úspechov a šťastie v mierovej práci.

Váš: Viktor Karasiev, Hrdina Sov. Sväzu.

Doklad č. 213/60 u MNV v Tek. Breznici.

Ako ďalší, komu bolo udelené čestné občianstvo obce Tek. Breznica, bol Poliak: Stanislav Wronski-Krok, v poslednej vojenskej hodnosti plukovník; bytom Warszava. Tento v lete 1960 navštívil Československo a 24. júla 1960 navštívil aj našu obec. Spolu s ním prišlo aj 8 účastníkov spomínaného prechodu cez Hron v noci z 12. na 13. febr. 1945. Medzi nimi bol nadporučík Milan Koza, dentista Imrich Rozina, Kundrata, Taliga a traja ďalší.

Stanislav Wronski-Krok, bol vtedy kapitáňom. Zamestnaním bol staviteľ a medzi partizánmi pôsobil ako špecialista - ženista, ktorého oborom bolo vyhadzovať určené mosty, ktoré mali nepriateľovi znemožniť prísun - útok, odsun - ústup ako to vojenská rušivá taktika vyžadovala. Ako sám v prejave povedal: Predtým som ich staval, teraz som ich rúcal. Ja som ich rúcal preto, lebo som zvlášť dobre vedel, ako ich treba rúcať a podmínovávať." Po vojne presedlal z technika - staviteľa, na vojaka historika. Bol 3 roky na školení a teraz pracuje v Poľskej Akadémii vied a umení, odbor vojensko-historický, Warszava. V svojom dlhšom prejave spomenul ťažké chvíle bojov a strádania a utrpenia, ktoré sloboda stála. Prečítal si zápisy v našej kronike o vtedajšom prechode Nitrianskej partiz. brigády cez Hron a svoje spomienky a poznámky vpísal do tejto kroniky na str. 154. Ďakoval našim ľuďom, hlavne ženám, že prenrznutým a uzimeným po prechode zohnali, čo ešte mali a mohli na zohriatie a počas celých bojov opierali, plátali, chovali a riadili tých, ktorým čas nedoprial sa ani pod suchým vyspať a noc za nocou trávili na zime vonku v zákopoch. Na znak vďaky daroval predsedovi MNV pre obec ozdobný tanier z mahagonového dreva, tepaný zlatom - ako produkt poľskej výroby. Podobne ďakoval Brezničanom aj dentista Imrich Rozina a zvlášť srdečne ďakoval za opateru a pomoc Taliga, ktorý vyhladovaný sa dostal pod horou ku Karolovi Homolovi, kde našiel pomoc a opateru.

Ako hrdinský čin spomenuli prípad vtedajšieho nášho horára Szombathy-ho, ktorý s nasadením vlastného života vbehol medzi 2 skupiny partizánov, ktoré sa nepoznali a už chceli zahájiť z blízka paľbu na seba, čím zachránil mnohým životy, keď im vysvetlil situáciu a soznámil ich.

V prejave nového tajomníka MNV sme Jozefa Greguša počuli v krátkosti náčrt toho, čím náš život za ubehnutých 15 rokov prešiel. V obci sa postavila budova MNV, Hasičský sklad, budova Osvetovej besedy - Kultúrny dom, Pošta, Mášna, Klubovňa mladých; vystavali sa 3 budovy pre Jednotné roľnícke družstvo; v súkromnom sektore sa od frontu vybudovalo 85 nových budov a previedlo sa 84 generálnych opráv, ktoré vyzerajú tiež ako nové. Najväčšia zmena sa však v obci stala v tom, že v hospodárení sa prešlo od súkromnej malovýroby k družstevnej veľkovýrobe.

Stavebný ruch v r. 1960.

Stavebný ruch pokračoval v našej obci nezmenšeným tempom aj v r. 1960. Z verejných stavieb bola to v prvom rade regulácia potoka „Pri Andelku". Tento potok, ktorý zbiera vodu z dlhej Priesilskej doliny a priľahlých svahov od Hradu, Osičinho atp. máva stav vody veľmi nepravideľný. Za dážďov - lejakov, pri topení sňahu na jar máva vody aj 1 m výšky a za letného sucha sa jeho slabý prúd tratí v prielubách Priesilskej doliny a pri „Andelku" bývá už suchý. Doteraz sa jeho tok stáčal okolo Bašty na juh a ľavou - ďalej pravou stranou priekopy popri ceste cez Zemänskô, ďalej cez zemänské lúky do Pánskej Sigiatky a do Hrona. Za lejakov si voda vymítila cestu po svojom. Od bašty sa prelievala cestou napravo dolu dvorami Jozefa Peťku, Jozefa Vendika, Jozefa Krištofa, Pavla Peťku a Michala Šimkoviča. Zahradky

Regulácia potoka „pri Andelku"

dvory, zahrady a okolité luky zanesla novou a novou vrstvou kameňa a červeného piesku; studne viac razy zaliala vrchnou vodu a náplavinou, neraz prieval potopil menovaným hydinu a celé zemänské luky a priľahlé polia zamulil krmoviny, zaplavil sadenia a zničil všetku úrodu okolo. Nová regulácia tomuto odpomohla. Tok dostal od Andelka rovný smer na západ do Hrona parcelou Jozefa Galbavého, pomedzi jeho dvor a parcelu Ignáca Horniaka. Tak bola ničivá vodná cesta dĺžky asi 1300–1500 m skrátená na 200 m regulovaného-neškodného toku. Nebude viac ohrožovať spomenuté budovy, neznehodnotí úrodu a pozemky a nebude nepotrebnou vlahou a náplavinou napájať cestu cez Zemänskô, ktorá večne opravovaná, navážana a zasýpaná sa neustále prepadávala v premočenom teréne pod váhou tárch, ktoré hlavne v posledných rokoch vozí tadial Lesná správa autami zo skladu na Luchtove. Regulácia bola prevedená ako Štátna akcia, nákladom vyše 200.000 - Kč a celé koryto - na spodku 3 m široké, ako aj svahy až do výšky okolitého terénu sú vyložené pekným ružovým - sivým tesaným kameňom z Hlinickeho kamenolomu. Konečne bola v našej obci prevedená jedna z potrebných verejných prác, po ktorej sa už tak dávno volalo.

Potok v Závoze.

Ďalšou prácou verejne potrebnou, ktorú naša obec už dávno vyžadovala je regulácia potoka v Závoze a to od stodoly Abela Škvarku až za cestu vedúcu na Brehy. Táto vodná cesta by sa ani nemala volať potokom, lebo vodu máva len za dážďov. Ale tej bývá za lejakov toľko, že sa neprace, alebo haluzím zatarasí prietokové rúry môstoka v Závoze a potom sa valí dolu dedinou po oboch stranách cesty od Závozu až po Škvarkovie uličku, kde sa spája s vodou zo stredu dediny a uličkou ide na Zahumnice. Voda z pravej strany cesty od Závozu, valí sa západnými dvorami celého horného konca dediny.

Zjav je toto tak isto nežiadaný, ako aj zátopy potoka pri Kudelku-na Zemänskom. Z tejto práce sa previedla v r. 1960 len čiastka a to akási zaisťovacia práca, že v Jakubovie Jarku sa vystavali akési záchytné hrable a jamy, ktoré odteraz budú mať zachytávať hrubý material, ako balvany, kamenie a hrubý piesok, čo voda doteraz valievala sebou a zamývala rýchle vyčistené a vyhĺbené koryto potoka a často spôsobovala, že sa v Závoze pod môtkom, alebo aj na lúkach tok vody zastavil, koryto sa zaplnilo nánosom a voda sa valila a zamývala lúky - polia, alebo horný koniec dediny. Na Zahumniciach, kde tento material natoľko zanášal koryto, že jeho častým čistením a vyhadzovaním na boky sa časom vytvorili vysoké hrádze, stredom ktorých voda pretekala vysoko nad okolitým terénom. Tu stačila menšia prekážka, koryto sa zaplnilo, preliaelo, alebo pretrhlo hrádzu a už sa voda valila a ničila na kuse úrodu krimovní - okopaním - obilia a zanášala neúrodným nánosom úrodní pôdu. Úprava tohoto toku na lúkach bola prevedená v rámci meliorácií lúk severne a južne od tohoto toku a to tak, že vysoké hrádze „šianca" boli buldozérmi rozrovnané s okolitým terénom a stredom tohoto bolo vyhĺbené nové koryto prevodu, ale už pod úrovňou okolitého terénu. Boky - svahy nového toku boli pokryté trávnatými šúplatami pôvodného trávnika.

Úprava šianca na lúkach.

Skutočná regulácia od Abela Škvarku po Kutóna Kráľa, má sa previesť v budúcich rokoch. Miesto nákladných záchytných jám v jarku, mohli byť porobené aj len dubové alebo agačové, pripadne vŕbové ploty v jarku, ktoré sa už osvedčili, zvlášť ak je to drevina, ako vŕba lebo agač, že sa prijme, zapustí korene a je nie nákladná, lebo jedna - dve jamy nestačia; voda načne riečište hocikde, ako to robí v poslednom čase pri Pavlovi Gaži. Škoda teda nákladných a technicky ťažších prác na hornom toku, keď drevených záchytných plotov sa môže urobiť v jarku hocikoľko a zanášali by dlhý tok a niečlu 1 miesto.

Tok Hrona v našom chotáři v posledných rokoch pri zvýšenom stave vody najviac poškoďuje lúky v Sigeti a v Hornej Sigiaťke. Na iných miestach, ako na „Murárovie brehu" a na „Zemänskom" poškoďuje chotár tým, že podomiela východný hlinitý breh a miesto toho necháva neužitočnú štrkovú pláň na západnej strane. Kým na „Murárovie brehu" „ílová" tvrdá pôda hronskej vode pomerne dobre odoláva, ľahká piesčito-hlinitá pôda na „zemänskom" nie je pre tento vodný tok temer žiadnou prekážkou. Na mieste, kde na zemänskom končí rad jalší vŕb a topoľov na ľavom brehu, Hron za pár rokov natoľko podomlel východný breh, že do pozemkov nechránených žiadnym porastom na brehu, vytvoril veľkú zákrutu a za niekoľko rokov by bol tieto pozemky temer zničil a na druhej strane „Pod humnami" nechával široké neužitočné štrkovisko.

Premiestnený Hron.

Vodohospodárska správa Stredoslovenského kraja v Banskej Bystrici od letných mesiacov 1960, dlhoramennými bágrami dala vyhĺbiť nové, vlastne niekdajšie, len dnes už zanesené koryto v rovnej čiare od „Prievozu" cez „zemänskô" po Pánsku sigiaťku. Tým sa tok Hrona vyrovnal a tok vody dostal priamou cestou lepší spád, lebo kým doteraz zákrutou na Zemänskou odtekal Hron pomerne úzkym hrdlom, tvorila sa nad ním až po Prievoz rozsiahla tišina, kde srieň a ľadová námraza sa zastavovala, Hron na Prievoze ľahko „zastával" a zamrzal. Prebágrovaním toku dorovna sa stav hladiny na tejto tišine natoľko znížil, že v zime 1960-61 bol na Prievoze tak nízky stav vody, ako doteraz nikdy ani za najsuchšieho leta. Hron na Prievoze za tohoto prudkejšieho toku a spádu vody už asi zamrzať nebude.

Opäť jedna vec, ktorá uchráni kusy úrodnej pôdy a ľahko zamrzajúci Prievoz nás nebude mítiť obchádzať na Brehy na tie vlakové spoje, kedy autobus nechodí, kým bude vystavaný už náš most (1962 ?).

Materská škola.

Hoci Tekovská Brezmica je veľká obec, nemala dolenar šťastie, aby bola mohla byť v nej zriadená Materská škola, pre deti 3-6 roč. Dlá plánov MNV a JRD, prepustilo JRD dolenar nám používaní Schlesingerovu stodolu, v ktorej po potrebnej úprave malo sklad obilnín, na Materskú školu, a na sklad si upravilo stodolu Ubela Škvarku v Žávore. Na dolenajšom sklade bolo treba urobiť dlážky miesto dolenajšej cementovej podlahy, povale, „plafondy," vchod zpredu aj odzadu, dvere, okná. Mimo toho bola vzadu za dolenajším objektom pristavaná jedáleň, kuchyňa, špajza-sklad, záchody a oplotenie od uličky vedúcej na Šelá. Celkový náklad úprav-prestavby a prístavby činil 107.000-Kčs. Pretože stavba nebola dávnejšie plánovaná, nedostala prídel všetkého materiálu; preto sa musel zháňať všelijako, najviac cez JRD, ktoré aj niečo malo, aj ako upredušťovanú podnik skôr všetko vedelo a mohlo zohnať.

Toho riešenie zriadenia škôlky bolo len núdzovým východiskom, umiestniť aspoň deti matiek pracujúcich na JRD a-lebo v iných podnikoch, ktoré nieť na koho nechať. Rozlohove však nevyhovuje, lebo stačí len na umiestnenie asi 35 detí, a v obci je týchto aspoň 2X toľko. V krátkej budúcnosti bude treba urobiť aj tu nápravu, aby možnosť predškolskej výchovy mali všetky deti rovnako.

Deti sú tam od 7. hod. ráno do 17. hod. odpoludnia. Dostávajú tam aj stravu a to desiatu, obed a olovrant. Poplatok za to je odstupňovaný dľa výr. smerníc-dľa zárobku rodičov a počtu detí. Schodok medzi platenými poplatkami a skutoč. výdavkami hradí štát. Zamestnaná je tam 1 sila pri deťoch samých, 1 hospodár. vedúca-správkyňa a 1 kuchárka s pomocnou silou alebo dvoma.

Súkromný stavebný ruch pokračoval rýchle aj v tomto roku. Ku stavbe domov sa využívajú ešte jestvujúce priestorové medzery v obci a to či v domoradoch, alebo zahradách. Inač sa stavebný ruch rozvíja na doterajších pozemkoch: Na Hôrke, Pri Andelku a na Zahumniciach.

Súkromné stavby.

Tak v bývalej Štullerovskej zahrade postavil novú budovu jej dedič Štefan-Ladislav Kačinec, v bývalej Terezovie zahrade dedič Ludvík Škvarka s manž., v Laučíkovie zahrade medzi Jánom Škvarkom a Gregušovcami dedič Frant. Gaži-Laurincovie, zať Rudolfa Škvarku a Heleny rod. Krištofovej-Laučíkovie; v Závoze čiastočne na svojom a čiastočne na obecnom postavil dom Jozef Majzlík a severne od neho Šimon Dupaj.

Na Zahumniciach, na sever od transformátora vzniká nová ulica. Šavýrad domov tejto ulice je na Zahumniciach a sú v ňom novostavby Jozefa Gažiho-(Pavlov), Františka Varhulíka, ženatý so Štefánion rod. Potockou-Petrovou, dálej za ním má rozostavaní budovu Štefan Domka, severnejšie Vendelín Šály a za ním Rudolf Galbavý, žen. so Štefánion Gažiovou. Prípravné práce previedol aj Jozef Hudec-Pavlov a to, až pred uličkou. Za pár rokov budú teda celé tieto líky zastavané. Pravú stranu tejto ulice tvoria domy, postavané na konci zahrád a to hneď od Rybárovie stodoly. V bývalej Nemcovie zahrade postavil dom Štefan Krištof-Nemcovie, v Najnerovie zahrade má rozostavaný dom Frant. Šimkovič ml. a za ním severnejšie v Strelcovie zahrade Anton Šimkovič, ženatý s Annou r. Gažiovou.

Ulica na líkach.

Pri Andelku postavil a sa t. roku aj naštáhoval Abel Horniak Pavlov za Františkom Suchým a Vendelín Píry medzi Michalom Pírym a Jozefom Galbavým. Na Zemánskom dostaval aj sa naštáhoval Krištof Jozef-Ondrejkovie, medzi Jozefom Vendíkom a Pavlom Petkom a južne od Michala Šimkoviča postavil Ernest Puškár, žen. s Helenou rod. Dupajovou; južnejšie od neho Ignác Šály a za ním južne Ján Petko Jozefov.

Pri tabuli, pri Michalovcach, postavil nový dom František Homola-Siroukovie; v Urbáre pri Jánovi Škvarkovi postavil Lukáč Gaží a pri ňom Štefan Valo, žen. so Zuzannou r. Šimkovičovou. Pri majeri, južne od Jána Valu vznikla novostavba Štefana Homolu-Izidorovie. V „Strelcovie zahrade" odkúpil čiastku Pavel Kupkár od Pavla Gažího a tak isto postavil tam tohoto roku aj dom. Podobne najjužnejšiu čiastku zahrady Lesnej správy odkúpil jej zamestnanec Vincenc Wahlandt a tiež tam postavil si dom.

Ďalšou trasou, ktorá v tomto čase padla novostavbám za obeť, je pravá strana „Hôrky." Vo východnej čiastke zahrady Karola Šályho postavil novostavbu jeho zať František Volentier; východne od Imricha Horniaka postavil ~~Peter~~ Kasan Viliam Petrov, Pavel Kasan-Ičovie a východnejšie zať Martina Škvarku: Rutou Mikláš. Hôrka.

Domy sú prevážne „štvorce"; na spôsob mestských viliek; sú najmenej 2 izbové. Stavané sú prevážne zo škvárových alebo tufových tvárnic. Základy sú všetko betonované; niektoré len jednoduchý betonový múr; iné nákladnejšie a po „sokel" z kresaného červenkavého, alebo sivého hlinickeho alebo novobánskeho kameňa - ako kto vládze a ako mu prípadne rodina finančne-materialove alebo prácou pomahá. Sú to nesporne bývania zdravšie, než bývali preludnené vlhké izby a môžu nielen vonkajším vzhľadom, ale aj čo do vnútorného vybavenia a vystrojenia súťažiť s modernými stavbami v mestách.

Osvela-kultúra-kino.

V rámci kultúrno osvetovej činnosti bolo v našej obci v r. 1960 poriadaných 5 prednášok pôdohospodárskych s 547 návštevníkmi; v r. 1959 ich bolo tiež 5 a návšteva 425 občanov. Z oboru prírodných vied bola 1 prednáška; navštívilo ju 120 posluchačov; v r. 1959 ich bolo: 3 a mali spolu návštevu 128 občanov. Zdravotné prednášky Prednášky.

boli v r. 1960 štyri a návšteva spolu 405 občanov, kým v r. 1959 ich bolo 12 a návšteva spolu bola 674 posluchačov. Prednášky z oboru spoločenských vied a oslavy spolu 13 a návšteva 2405. V r. 1959 ich bolo 6 a návšteva na nich 719 posluchačov.

Kino.

V osvetovej besede bolo v r. 1960 premietnutých 53 filmov; návšteva spolu 10.156 ľudí a tržba 19.276.- Kčs. V r. 1959 bolo 93 kinopredstavení s návštevou 15.962 a tržbou Kčs: 23.378. Pokles je proti roku 1959 v tom, že v r. 1960 boli prevážne kusy mládeži nepristupné, preto nemohlo byť poriadané školské predstavenie a aj tržba bola pomerne menšia.

Divadelá.

Divadelných predstavení našich a cudzích - hostujúcich bolo u nás v r. 1960 desať, s návštevou 1685 divákov; kým v r. 1959 ich bolo spolu 9 a návšteva na nich: 1602 občania.

Z prostriedkov Osvetovej besedy bolo v r. 1960 zakúpených 5 stolov a 20 stoličiek, spolu za Kčs: 1.500.- Podobne z jej financií bola v r. 1960 prebudovaná šatňa pri javisku Osvetovej besedy.

Z cudzích Ochotníckych divadiel hostovalo u nás tohoto roku Ochotnícke div. združenie z Brehov s hrou Radúz a Mahuliena a koncom roku 1960 hrou „Buky podpolianské. Divadelné združenie ROH zo závodu Kirova z Tlmáč náš navštívilou hrou „Nikdy" a Div. združenie ČSČK zo Sv. Benadika hrou „Magduška".

Estrády:

Estrádne súbory vystúpili u nás v r. 1960 dva a to „Ujo z Detvy" a druhá bola „Bratislavská estráda", ako predvolebné vystúpenia bratislavských hercov. V tejto druhej nechýbal ani „Štiavnický Nácko." Z výkonu hercov veľmi dobrý dojem vzbudili a zanechali spomienku spevné čislá Evy Pod . Táto zaspievala piesne tak citovo a doprevedené tak citovo doplňujúcou mimikou, ako naša mládež ešte nevidela a dlho na živosť predncesu a sympatický vzhľad spomínala.

Goldoniho komediu „Štyria grobiani", ktorú naši ochotníci zahrali koncom roku 1959, bolo treba na žiadosť občianstva zahrať ešte viac razy začiatkom roku 1960. Pohostinsky zahrali naši herci túto hru v r. 1960 v Rudne, v Novej Bani-Stále, v Ždáni, v Brehoch a v Beňadiku. Hrou vyhrali okresní súťaž Ochotníckych divadelných združení a postúpili do medziokresnej súťaže a víťaz tejto mal postúpiť do krajovej súťaže. Škoda, že Osvetová komisia pri KNV v Banskej Bystrici, dľa ktorej pokynov a programu sa táto hra hrala ako medziokresné kolo v obci Jalná, neposlala na predstavenie posudkovú komisiu, takže hra ako medziokresné kolo nebola posúdená. Znechutili tým našich hercov a prekazili im ďalší postup. Zavinené to bolo pravdepodobne tým, že v ten deň sa v Banskej Bystrici otvárala „Stála scéna" a na túto súťaž sa alebo zabudlo, alebo určené osoby sa na posudok nedostavili.

Osemročná stredná škola.

Naša Osemročná stredná škola vyučovala v r. 1960 všetkých našich školopovinných žiakov v 7 triedach, keď 2 početne menšie ročníky boli spojené v jednu triedu; ako aj v rokoch minulých. Žiakov bolo spolu 192. Triedy boli umiestnené ako aj v r. 1959. V učiteľskom sbore tiež nenastali zmeny. Kultúrny program osláv-pamätných dní obstarávala, alebo doplňovala škola; ako aj v rokoch predošlých.

Žiactvo vyšších tried v počte asi 50, pod vedením učiteľského sboru, podniklo v dňoch 20., 21. a 22. mája 1960 autobusom výlet do západnej Moravy, do obce Batelov, okres Třešť, býv. kraj Jihlava. S ich Osemročnou stred. školou udržuje totiž naša škola po niekoľko rokov školskú družbu. Naši žiaci si dopisujú s Batelovčanmi; chodia jedni ku druhým cez prázdniny na rekreačnú výmenu a sú medzi nimi viaceré viacročné priateľstvá. Išlo sa z Tek. Breznice cez Žiar n. Hr., Handlovú, Trenčín, Luhačovice, Gottwaldov, Brno, Jihlavu, Třešť do Batelova.

Výlet do Batelova.

Prichod ta sa plánoval asi na 17 hod.; v skutočnosti sa ta došlo asi o 20·30 hod. Hoci pršalo, tamojší žiaci našich trpezlive čakali v strede obce, privítali ich vo svojej novej 2 poschodovej budove OSŠ, pohostili spoločne dobrou večerou a rozohrali si našich žiakov po domoch na nocľah. Našli sa medzi nimi aj takí, hlavne menší žiaci, čo odchádzali domov so slzami, ak sa im neušlo kamaráta z našich. Skutočné priateľstvo, na ktoré naše deti budú dlho spomínať. Dňa 21. V. 1960 sa odtiaľ urobil výlet smerom: Jindřichův Hradec, Třeboň, Budejovice, Hluboká a zpäť a dňa 22. V. 1960 Batelov - Znojmo, Lednice, Piešťany, Radožiná - Tek. Breznica. Výlet bol ozaj hodnotný. Mimo priateľstva dobrých ľudí, videli deti Handlovú, Trenčín, Gottwaldov (tu si prezreli okolie z 12 poschodového hotela Moskva), Buchlov, Brno, Třeboň, Hluboká, Lednice a Piešťany. Všetko zemepisne, alebo historicky významné miesta. Mali žiaci možnosť vidieť zeleňou hýriacu krásu južnej Moravy a juž. Čiech a všímať si na každom kroku lepšiu výchovu a ukázneností, javiacu sa mimo styku s cudzími ľuďmi hlavne v ochrane prírody: lesov, sadov, kvetov, parkov a parčíkov v dedinách a v dedinkách, nedotknutej zelene vedľa ciest, kde videť nepomerne menej zlomyseľnej a záškodníckej ruky, než u nás. Je to rozhodne vyššia úroveň osobnej cti a smysel pre spoločné dobro a krásu. Máme sa v tomto ohľade od nich čomu učiť.

Mimo žiakov, spoločným posedením, sa nadviazali osobné priateľstvá aj s tamojším učiteľským sborom, čo našu družbu istotne ešte zosilí a utuží.

Telovýchova a šport.

V telovýchove bol rok 1960 u nás priemerom rokov predošlých. Tak bolo v ping-pongu, aj vo fotbale. Medzi fotbalistov pribudli z vojančiny a z dorastu noví hráči: Ludo Hudec a Jozef Hudec - záloha; Viliam Šimkovič - obrana a útok Štefan Homola a Rud. Horniak.

Zo športových podujatí bola najvýznamnejšou účasť našich dievčeniec na II. Celoštátnej spartakiade v Prahe, v druhej polovici jüna 1960. Boli to Štefania Gažiová-Pavlova, Štefania Gažiová-Michalova, Anastázia Gažiová, Anna Mišíková, Hedviga Škvarková, Anna Briešková, učiteľka Gizela Sekulová a Zuzanna Sironková. Skupinu nacvičovala a viedla Irena Suchá. Na spartakiade cvičili tieto záverečnú skladbu „Život víťazí nad smrťou".

Cudzí o nás.

V posledných rokoch sa vzhľad našej obce stále zlepšuje. Brezničan už nedrie na dlžobu a úroky v bankách, ani na „vexle u Feldmanna" alebo v pukanskej banke, ani na spory pre advokátov; hodne menej aj na pálené, ako kedysi. Čo dnes zarobí, investuje náš človek prevážne do domu; či už na jeho postavänie, alebo vnútorné vystrojenie. Tohoto zlepšeného vzhľadu si všimne každý a mnohí nás dávajú za vzor iným.

Počujme, ako našu obec spomína Ján Melek, posledne inšpektor hudobných škôl pri KNV v Ban. Bystrici, vo svojom turisticko-cestopisnom dielku, vydanom v r. 1957 vo Vydávateľstve „Šport", Bratislava pod názvom „Od Slovenskej brány po Vtáčnik." Na strane 57 a nasl. hovorí: „Šesť km na sever od Sv. Beňadika, na ľavom brehu Hrona, leží obec Tek. Breznica. Vznikla ako podhradie hradu Brezince, postaveného pred rokom 1273 nad obcou na strmom vršku, nazývanom Hrádok; 442 m n. morom. Názov hradu a obce svedčia o tom, že tu bol veľký brezový porast. Obec je veľmi úhľadná. Má širokú hlavnú ulicu, lemovanú z oboch strán prízemnými murovanými domami. Obyvateľov má nyše 1400; ich hlavným zamestnaním je roľníctvo. Mnohí však dochádzajú aj do okolitých priemyseľných podnikov. V r. 1956 si založili JRD III. typu."

Ďalej píše: „Iná cesta do Tek. Breznice je od severu, z Novej Bane; cesta vedie cez železný most do obce Brehy a za mostom vpravo popri kamenolome, úbočím Babinho vršku tesne vedľa Hrona. Zavedie nás priamo na hlavnú ulicu Tekovskej Breznice, v nedeľu obyčajne vyzametaní, medzi čisto vymaľované domy s útulným podstením. Pod strechami na podstení sú najmä v jasennom období rozvešané zväzky žltej kukurice."

Ďalej na strane 60 pri pohľade od Sokolovej skaly píše: Z tohoto brala je za jasného počasia prekrásny výhľad všetkými smermi. Upúta nás predovšetkým samá dolina „Chválenie", vinúca sa kľukato v hĺbke pod bralom a strácajúca sa v hustom zelenom poraste Ostrého vrchu a Rakovca na východe. Upúta nás aj sám Ostrý vrch, 618 m n. m., na juh od neho Rakovec 627 m n. m., vedľa neho Priesil s dvoma vrcholmi 753 a 736 m n. m. a celkom na juhu oblý chrbát Bukovského vrchu, 524 m n. m. Tesne popod Hrad z južnej strany je Priesilská (knižočka uvádza slovo „Brezil", ale toto je u nás neznáme; ak by aj malo byť správne od slova „breza", význam slova sa nezachoval, lebo u nás je t. č. breza snáď najzriedkavejšou listnatou drevinou) dolina, strmo stúpajúca od svojho tesného ústia až k vrcholom Priesilu. Prekrásny je to pohľad, najmä v jeseni, keď v údoliach povedľa potokov sú stromy ešte zelené a všetky úbočia okolo už hrajú všetkými možnými farbami. Pri pohľade do Chválenskej doliny ani nevidno boky brala, na ktorom stojíme, a človek sa cíti akoby odpútaný od zemskej kôry, stojac nad všetkou tou nádherou okolo seba.

Vrátime sa chodníkom, ktorým sme prišli na bralo, až na križovatku chodníka s cestou, ktorou sme prišli a pokračujeme ďalej chodníkom na západ, pomedzi husté krovie, až ku krížu na vrchole Hradu. Po ceste si všimneme striedanie nápadných roviniek s kráterovými jamami, množstvom kamenia, pomedzi ktoré vyrástlo

mohutné a husté krovie. Zájdeme aj na severný okraj Hradu, ktorý je lemovaný nevysokou, ale kolmou stenou na celom svojom okraji. Keď ideme po hrebeni týchto skál, prekvapí nás miestami z južnej strany kolmo prepadnutý povrch, zarastený krovím a trávou. Južný okraj vrcholu Hradu je umele vytvorený val, porastený hrabinou, bučinou a dubinou. Ním nás vedie chodník až na predný okraj Hradu. To všetko sú stopy niekdajšieho Hradu, ktorý tu stál už r. 1273. Stojíme teda na historickej pôde, na mieste hradu, ktorý r. 1312 dobýval Matúš Čák Trenčiansky. V r. 1441-1464 slúžil tento hrad Jiskrovým vojskám, ktoré tiahli Pohronim a pre bezpečnosť svojho zázemia nechávali tu aj posádku. Roku 1471 bol pánom hradu poľský kráľ Kazimír, ktorého sem povolali odporcovia kráľa Mateja. Ešte v tom istom roku získal ho však Jágerský biskup, ktorý ho r. 1472 zmluvne prepustil kráľovi Matejovi. Ešte aj v tureckých vojnách mal tento hrad významnú úlohu. Hoci bol poškodený, bol ešte r. 1660 (nepravda) spôsobilý na obývanie. Postupne však strácal význam, vplyvom počasia pustol a stavebný material z neho si rozobrali miestni obyvatelia na stavby obytných domov. Zachovaný je jeho kreslený obraz obraz z roku 1732."

Dejiny Hradu.

Toľkoto Ján Melek o našej obci a o našom Hrade. Dobre padne slovko pochvaly, hlavne od cudzieho. Dúfame, že tieto slová pochvaly budú povzbudením pre naše ženy a dievčatá, aby udržiavali starý dobrý zvyk zametať priestranstvo ulice pred svojím domom a starať sa o dobrý vzhľad obce a domov, aby naša obec bola stále krajšou.

Doterajšie pokusy o nájdenie obrazu nášho hradu z r. 1782 boli doteraz bezvýsledné, lebo písateľ Melek sa už dnes nepamätá, kde tento obraz videl. Nevzdáme sa však ďalšieho pátrania, aby sme si vedeli z tejto kresby urobiť predstavu o ňom, prípadne tento obraz nechať premaľovať dobrým maliarom na olejomaľbu väčších rozmerov.

Obraz Hradu?

Život občianstva.

Život občanov našej obce plynie ticho, v pokoji a v práci. Každý sa usiluje zarobiť, z čoho by postavil novú - krajšiu a zdravšiu chalupu, rozšíril alebo renovoval staršiu, aby sa v tej alebo v tej cítil dobre, pohodlne. Zatialčo mužovia boli rozídení za prácou od Hmačskej Kotlárne, cez Heňadickú Tufu, novobánsku čadičovú hutu a Ružičkovú továreň, Geologický prieskum, Sandrickú slievareň, Žarnovickú Preglejku, hlinícke Pohronské strojárne, až po Závod Slov. nár. povstania v Žiari n. Hronom, iní po horách celého Pohronia, ako drevorúbači; ďalší

Zamestnanie mužov

roztrúsení celou našou dolinou po staničných dispozičných skladoch mäkkej metrovice, ako jej škrabači k príprave na celulózu - papier a ďalší od Partizánskeho, cez Handlovú, Ostravu - Třinec až po pohraničné pásma v západných Čechách, kde všade ide Brezničan za zárobkom, ak táto práca vyhovuje jeho zvyku a ak sa pri nej dá zarobiť, zatiaľ naše ženy boli mimo obce zamestnané nepomerne menej - niečo v čadičovej hute v Novej Bani, v Preglejke v Žarnovici, v Slievárni Sandrík, v Závode SNP v Žiari n. Hr. a pracovali hlavne doma niečo u Lesnej správy, ale hlavne na JRD. Mimo

Práca žien.

nárazových prác kosby, žatvy a sejby a odborných prác mužských - traktoristi - poháňači koní atp., previedli všetkú manuelnú prácu na družstve prevážne ženy.

Vo voľných chvíľach, zvykajú si naši ľudia pomaly na pravidelnú sobotnú a hlavne nedeľnú návštevu kina, kde za 2-3 Kčs a za 2 hod. času, vidí a prežije to, na čo by pri čítaní knihy potreboval 1-2 týždne a predsa jeho obrazotvornosť by odohrávané nepredstavila mu snáď tak živo a podrobne, ako to vidí v kine. Mládež si pomaly viac a viac zvyká na schôdzky a užitočné strávenie voľného času v Klubovni mládeže. Za pekného nedeľného odpoľudnia často sa ozýva z fotbalového hriŝťa hromové „gól," ako prejav rados-

ti fotbalových famíškov. Aj sem si zvyká viac a viac občianstva a to starších aj mladších, ktorí spoločne tu na zdravom vzduchu strávia voľné odpoľudnie.

Tanečné zábavy, či už sú poriadané brancami, ako to každoročne býva, buď Hasičskou jednotou, Výborom žien pri MNV., Svázarmom alebo Československým svázom mládeže; či sú poriadané v sále Osvetovej besedy s programom, alebo bez neho v sále Pohostinstva, bývajú hodne navštevované jak našimi, tak aj mládežou z okolitých obcí. Bitky, hlavne s nožami, nie sú u nás zvykom a ak aj kde-tu nejaký potrúndžený nespratník chce rušiť zábavu, niekedy dobré slovo, i nokedy nejaká tá „facka" ho privedie k rozumu a zábava beží ďalej. Pre nával zvedavcov, hlavne žien, a to často aj starších, ktoré na zábavu chodili len zo zvedavosti a na klebety, muselo byť prikročené k tomu, že vstupné platia aj netancujúci; inač by mládež nemala miesta na tanec. Hodne ich chodí i tak; veď kde by si popásla oči a videla „kto-s kým?".

Jediným a ~~to~~ nežiaducim zjavom u nás je, že hostinská miestnosť, hlavne v sobotu a v nedeľu, je nabitá kartármi a to často aj mládežou pod stanovený vek. Rozhodne toto prostredie neslúži jej zdraviu a miesto toho, aby si za nezdravé prostredie pracoviska (hutníci, slievači, zvárači, brusiči) vynahradila toto aspoň po nedeliach na zdravom vzduchu, ničí si zdravie v dýme, v smrade a otravováním sa alkoholom. Že tu často prijde aj o ťažko zarobené peniaze, ani nespomínam. Bolo by žiadúcne, aby si toho zodpovední činitelia povšimli a urobili tam občas kontrólu, lebo plnenie plánu tržby v hostinci, nesmie byť dôležitejšie a prednejšie, ako zdravie mládeže, národa a jeho práceschopnosť. Nežiadúci zjav.

Dľa výsledkov volieb v júni 1960, je predsedom MNV Ján Suchý (Tilipovie), tajomníkom Jozef Greguš (počas školenia ho vo funkcii za-

Noví funkcionári MNV.

stupuje Ján Vlčko-Jozefov, predseda DOKSS. (Dedinská organizácia Kommunistickej strany Slovenska.); kancelárskou silou v MNV je Zuzana Krajčíková-Kristofová (Sikulovič) a zriaďovacom a doručovateľom je Ladislav Volentier-Lacikovič.

Odber časopisov.

V obci bolo vr. 1960 asi 230 radioprijímačov, asi 6 televízorov, 988 bola obohatená magnetofónom (prístroj na zachytenie a nahranie hlasu-zvuku-hudby). Do obce chodí koncom r. 1960 spolu 687 exemplárov novín-časopisov. Z toho je 121 exempl. Smer, 81 ex. Pravda, 84 exemplárov Žiara Socializmu (t.č. je to úr. orgán ONV v Žiari n. Hronom, značný počet tvorí Roľ. noviny, Život, Slob. rozhlas a rozmanité iné-športové časopisy.

Týždenne sa predáva asi 10 čísiel „Slasky" a okolo 300 čísiel „Športky". Počet odberateľov koncom r. 1960 bol 320, a mesačne sa im vypláca Kčs: 94.340-Kčs. (Priemer asi 315-320-Kčs.)

Meniaci sa vzhľad ruchu v obci.

Založením Jednotného roľníckeho družstva sa pomery ajtár našej obce menia. Ubúda zvieracích záprahov; ubudlo asi 20 párov koní, lebo JRD ich všetky nepotrebuje a pribudli asi 5-6 párov koní; ubudlo kravských potiahov a boli v párach, alebo ako sa v poslednom čase bodne začínalo zapriahať do ľahších vozíkov, do chomútov miesto jarma po jednej krave. Na odvezenie menšieho nákladu stačila aj jedna krava. Spôsobené to bolo aj tým, že viacerí, čo zapriahal pre 2 kravy, odovzdal 1 na uskutočnenie úverových záprahov, lebo nemá, ako nechce investovať na opravu vozov a kúpu chomútov.

Miesto ľahko dopravujúcich prostriedkov poľnohospodárskej malovýroby, od včasného rána do pozdného večera bičkou - rachotia dedinou brakovky a nákladné autá, ktoré, ako doprava socialistickej poľnohospodárskej veľkovýroby vo veľkých chvíľach vyhovejú aj dopravným potrebám občianstva našej obce a hrôza ostáva doma - v obci.

1961.

V roku 1961 sa narodilo v obci Tekovská Breznica 20 detí; z toho bolo 8 chlapcov a 12 dievčat. Sňatok uzavrelo 18 párov. Zomrelo 11 občanov. Vznášame sa teda pomaly a pri stále väčšom pohybe obyvateľstva, lebo sa z obce stále viac vydáva preč, podobne sa aj dosť prisťahuje do iných obcí, takže stav obyvateľstva po celé roky ostáva asi len istý. Matrika.

Pomery povetrnostné.

Povetrnostné pomery a ich vliv na úrodu a život občianstva bol v r. 1961 celkove nepriaznivý. Zima v januári a vo februári 1961 bola celkove mierna. Pohybovala sa v medziach – 5, až – 7°C; nepresahovala však – 15°C. Jar sa tohoto roku otvorila veľmi zavčasu. V dňoch 8. – 10. III. 1961 bolo na pr. + 20°C, ako čepel v celom okolí vo všetkých meteorologických hlásniach 40 rokov. Až keď koncom marca napadlo ešte pár razy trochu snehu, ten bol vo všeobecnosti považovaný za jarný a nezadržal. Dňa 8. IV. 1961 bol mráz nie len asi – 4°C, ale na zničenie predčasne rozvinutých orechových výhonkov stačil a vo r. 1961 sme teda orechov nemali. Ďalej bol apríl teplý a vegetácii priaznivý. Tak na 1. mája 1961 boli už rybízle a egreše dorastené na normálnu veľkosť, čerešne už boli hlboko v prievere nad 1 cm a barunky – marhule boli už veľkosti stredných orechov; v rozmiestnených sa nám dávno „vraj schovala" a na lúkach a v dáždelinách sa už dalo dobre vdýchnuť (porast bol najmenej 20 cm vysoký). Máj však bol celý oblačný, všetko rastlo v raste a už až do kosby ostalo seno len to, čo narástlo do mája. Jarné mrázy.

Prietrž mračien, – vichor, – veľká smršť.

Dňa 7. VI. 1961, hneď na svitaní, sa privalili na naše hory „Priesil" a „Jasenie" ťažké hnavé hrozivé mračná. Asi o ½ 6 hodine sa z nich spustil taký lejak a zapľavil celú východnú stranu nášho katastra, že prietrže vody, na aké sa nikto z nás nepamätá. Tak potokom od Chvá- Prietrž mračien

lenia valil sa prúd vody aspoň 3 m vysoký. Tento prieval rozrúcal všetky staré kamenné múriky popri potoku od Kamenia až po MNV, ktoré tu stáli od nepamäti a dolu potokom valil balvany veľkosti sudov. Hydinu, čo v tom čase bola na potoku a nestačila ujsť, zahnalo až do Hrona, ak ju nepobili o seba trieskajúce balvany. Tak pochodili aj vínové sudy, čo sa v tom čase „zapúčali" na potoku. Na porovnanie prúdu vody stačí spomenúť, že popod nový betonový môstok pri Františkovi Balážovi sa voda nepratala a hodne sa jej ešte valilo aj bokami a ponad môstok. Dvorami domov od „mostu" na západ sa valili prúdy vody výšky asi 50 cm. Prieval narobil hodne škody po domoch a dvoroch a najviac poškodil zeleninárske hospodárstvo jednotného roľníckeho družstva, lebo na celé „Kapusnisko" naniesol vrstvu neužitočného kremičitého piesku a štrku.

Požiar od blesku.

Spomenutý lejak bol sprevádzaný aj hrozným hromobitím a jeden z týchto bleskov zapálil aj dom Heleny Kráľovej a Jána Vlčko Michalovho, ako predposlední slamou krytú budovu v obci. Nie je bez zaujímavosti, že tento blesk nenašiel cestu ani do blízkej a vysokej kostolnej veže, ani do vysokých stromov v blízkych hrbnických zahradách, ba ani do vysokých stromov smerom k cintorínu, ktoré sú odtiaľ len na nejakých 15 - 20 metrov, ale si vybral tento nižší slamený dom.

Veterná smršť.

Podobný nevítaný hosť, - vichor, alebo vetrná smršť, navštívil našu obec dňa 12. júna 1961. Dľa hlásenia meteorologických stanic, dosahoval tento vichor v tento deň miestami 90 až 120 km za hodinu. Vyvaľal a zlámal mnoho ovocných stromov; na pr. hradská od Novej Bane po Rudno, bola na viacerých miestach zatarasená vyvaľanými a polámanými čerešňami. Vichor načal a pošpatil mnoho striech a to aj nových, na pr. na novom družstevnom kravíne, zrúcal

kominy (na pr. na novobánskej železničnej stanici). Pre zaujímavosť o jeho sile stačí uviesť, že na ceste od Križa, v našom hornom poli, ku družstevnému kravínu, kam sa družstevníci utekali schovať pred dážďom, vietor bil takou silou o zem, že zdvíhal z cesty novo narozsýpaný štrk a metal ho do týchto proti smeru vetra idúcich (Svedok Michal Krištof - Ondrejkovie).

Suchota.

Leto a jaseň roku 1961 boli neobyčajne horúce a suché. Nepršalo od 10. VII. do konca októbra, teda plných 110 dní. Horúčavy dosahovali 35°C.

Slabšia úroda.

Na úrodu nebol rok 1961 nijako priaznivý. Sená a prvé kímoviny boli priemerné, ba slabšie. Príčinou toho bol studený máj a aj jún. Ovocia, hoci mimo orechov a hrozna iné nepomrzlo (krítlo neskoršie), nebolo. Jediné, čoho tohoto roku bolo veľa, boli slivky. Ich úroda bola taká hojná, že na jaseň bola volaná „slivkovou kalamitou". Výkup jednoducho nestačil odobrať ponuku. Predávali sa po 1 Kčs, neskoršie po 50 hal a napokon mohol si hoci kto niekde naoberať aj zadarmo a aj tak ešte ostalo na stromoch dosť neobratých. Navarilo sa lekvárov, džemov, zásobili sa továrne - konzervárne, hodne ich skonzumovala hydina, najviac svine a hodne ešte aj pohnilo. Škoda, že štátnej finančnej správe, ktorá má dozor nad pálením ovocných destilátov, nevnikol niekto myšlienku „brať miesto dane z liehu trebars polovicu vypáleného destilátu". Bolo by sliviek zhnilo menej a liehovarnícka produkcia by bola získala množstvo prvotriednej - pravej slivovice. Žiaľ, že sa v povojnových rokoch neuskutočnila v Novej Bani stavba továrne na marmelády (ako Karpátia v Prievidzi), keď už na jej stavbu boli severne od terajšieho Geologického prieskumu kopané aj základy. Táto by bola iste odčerpala prebytky úrody z nášho kraja; pre národné hospodárstvo a výživu obyvateľstva by sa bolo získalo mnoho ďalších zásob a

mimo toho, tovareň by bola poskytla okolu značné pracovné príležitosti.

Úroda obilnín v roku 1961 bola tiež slabá. Spôsobili to najmä: suchá jaseň 1960, lebo sa pre suchotu nedalo orať a aj v sypkých pôdach pri Hrone zasiate obilie pre suchotu nevzkličilo, ale poplesnelo a strúchnatelo v zemi a nebolo ani tak z neho nič. Z týchto príčin sa nášmu JRD už po viac rokov nevydarila úroda repky olejnatej, ktorá sa seje koncom augusta a začiatkom septembra a na vzkličenie potrebuje melmi pôdu a vlahu. Neúroda tejto olejnatej plodiny sa pociťuje aj v celoštátnom meritku, ako materiálu na výrobu jedlých olejov, ktorých je tým menšia produkcia. V tejto suchote a v hrudách zasiate zrno aj neskoršie v jaseni vzišlo nepravidelne; na jar v máji, keď sa mohlo rozrásť, pre zimo zaostalo v raste a bolo

Málo obilnín.

obilnín málo aj na slamu aj na zrno. Podobne pôsobil májový chlad aj na našu najteplomilnejšiu rastlinu - kukuricu. Pre májový a jú nový chlad nerástla a neskoršie pre suchotu sa nemala z čoho vyplniť, tak zrna nedala. Hrozna a vína nebolo tiež, lebo na predčasne pustené viniče stačil slabší aprílový mráz a bolo po nich.

Aj keď nedávame za pravdu vo všetkom starým ľudovým prísloviam, je v nich skrytá a nahromadená múdrosť storočí, vzniklá tým, že určitá zvláštnosť prírodných javov pozorovaná po dlhší čas, začala sa považovať za pravdu. Tak vzniklo aj jedno z nich „Veľký piatok dáždivý, tento rok je žižnivý" a tohoto roku ukázalo sa pravdivým; vo Veľ. piatok totiž pršalo a starí hospodari suchotu predpovedali hneď.

Posledné dni roku 1961 sa rozlúčili s nami krutou zimou. Na Štedrý deň - 24. XII, 25. XII. ako aj na Štefana - 26. XII. dosahovali mrazy okolo -30°C. Obvyklá idylla Vianoc, ako štedrovečerné spevy detí, vinšovačky chlapcov ráno 25. decembra, zanikli za zaplesnutými dvermi chalúp. Aj pouličný ruch sa obmedzil na to najmítnejšie, ako by ich

všetkých zaháňal dnu hrozný zákon záchrany života „Schovaj sa, lebo zamrzneš."

Život JRD v roku 1961.

Rok 1961 bol pre celoobecné Jednotné roľnícke družstvo v Tekovskej Breznici druhým rokom spoločného hospodárenia. Dľa nálady a oduševnenia, pozorovaného na Zakladajúcej schodzi tohoto družstva dňa 2. apríla 1959, dalo sa očakávať, že niektoré inde často spomínané detské choroby, alebo zlorády týchto nových ustanovizní, naše JRD preskočí a keď už často bolo na ne poukazované inde, že my ich obideme. A predsa, nestalo sa tak. Pro, akoby som spomenul niektoré z nich, ako sprievodné okolnosti, ktoré mali vliv na život a prosperovanie nášho JRD, nemôžem opomenúť poznamenať velu, vyslovení vtedy na Zakladajúcej schôdzi za občanov Tekovskej Breznice Karolom Šábym, keď žiadal funkcionárov ONV zo Žiaru, aby obci, teraz už ako družstevnej, znížili výšku dodávok na rok 1959 aspoň o to, čo sa im pri stanovovaní tejto výšky-ešte ako súkromníkom v januári 1959 pridalo. Povedal: „Človek je dovtedy dobrý, svedomitý a čestný, dokiaľ ním môže byť. Jestli však naňho doľahne mídza, bieda a nedostatok, aj počestnosť aj svedomitosť idú stranou." Jeho slovám dala za pravdu budúcnosť, a to ani nie dáleká. Z obáv o budúcnosť a zo správania sa členov JRD, ktoré tielo obavy vyvolali, uzavrel sa akýsi začarovaný kruh, ktorý hodne poškodil pokladňu JRD, tym znížil výšku odmeny za odpracovaní jednotku a tým vlastne družstevníkov samých. Tak sa stalo, ako to predseda JRD viac razy v miestom rozhlase vytýkal a pranieroval, že sa v žatevnom období 1961 roznosilo v batohoch, v taškách približne okolo 250 q zrna či už vymláteného alebo nevymláteného, čo pri obvyklom predaji na voľno občanom po 300 Kčs predstavuje sumu Kčs: 75.000.- Tak sa po minulé roky predávalo a zaň nabížilo. Len toto

Život JRD.

samé, pri odpracovaných 50.000 prac. jednotkách, ako ich bolo v r. 1960, znížilo možnosť doplácania doplatkov na jednotku o Kčs: 1·50 - dľa pôvodného plánovania. Tak sa stalo, že na breznickom JRD sa v r. 1961 nedostali plánované doplatky po Kčs: 3·- na jednotku, ale ostalo len na preddavku po Kčs: 7·- za jednotku a hodnote naturálii v sume Kčs: 2·41.

Ďalšie číselné údaje - prevzaté zo zápisnice z členskej výročnej schôdzky z 11. II. 1962 nám prezrádzajú tento obraz o hospodárení JRD v Tek. Breznici za r. 1961. Ďalšie príčiny, prečo JRD nedosiahlo plánovaných ziskov bolo to, že sa nedosiahlo plánovaných tržieb za produkty živočíšnej výroby. Tak miesto plánovaných 769.000·- Kčs tržby za mäso sa dosiahlo len 405.000 Kčs. Príčina: miesto plánovaných 560 q hravčového mäsa sa odovzdalo len 224·61 q; podobne u mlieka: keďže u hovädzieho dobytka sa miesto 317 kusov dosiahol len stav 287, z čoho kráv - dojníc miesto 143 bolo len 106 kusov, tržba za mlieko miesto plánovanej sumy Kčs: 392.000·- bolo len 222.000·- Kčs, čiže miesto 203.000 litrov mlieka sa odovzdalo len 134.472 litrov; tak isto sa nedokázalo splniť stav vajíčok a miesto plánovaných 31.250 kusov sa odovzdalo len 7.640 kusov.

Príjmy družstva.

U obilnín sa dosiahlo: u pšenice z 1 ha 19·50 q miesto plánovaných 25 q, u raže miesto plánovaných 21 q sa dosiahlo 25·31 q z 1 ha, u jačmeňa miesto plánovaných 21 q bola skutočnosť 17·28 q, ovos dal miesto plánovaných 19 q skutočne 17·36 q, veľmi sklamala kukurica v dôsledku chladu a suchoty a miesto plánovaných 26 q zrna dala len 13·71 q, strukoviny - hrach dal 14·65 q miesto plánu 30 q, podobne harmanček miesto 200 kg suchého odovzdaného kvetu dal len 35 kg. Zemiaky podobne miesto plánu 155 q dali po 28 q na 1 ha, cukrová repa dala miesto plánovaných 280 q 250·36 q krmna repa miesto plán. 500 q dala 350 q. Ďatelina dala 75 q miesto plánovaných 40 q.

Obilnin sa odovzdalo: jačmeňa miesto plánovaných 240 q skutočne 305·50 q, čo je 127·29% splnenia plánu. Jednalo sa tu hlavne o kvalitný sladovnícky jačmeň, ktorý aj cenove je lepšie platený aj sa zaň dostáva protihodnota menej kvalitného krmneho jačmeňa. Pšenice sa miesto plánovaných 450 q odovzdalo spolu 473·30 q, čo je 105·18 splnenia plánu dodávky. Raže sa odovzdalo 303·13 q miesto plánovaných 300 q, čo je 101·04% splnenia plánu.

Ošipaných malo družstvo koncom r. 1961 386 kusov, z čoho bolo 40 prasníc.

Sliepky sa koncom roku nedržali a ich chov bol pre malú nosnosť behom roku likvidovaný – boli rozpredané atp. Boli to sliepky zo sústredenia od družstevníkov, kde mnohí dali to najhoršie; mnoho z nich bolo postihnuté tuberkulózou a museli byť likvidované pretože výrobná cena 1 vajca bola z týchto rôznych príčin až Kčs: 6·– slovom šesť. Sliepky.

Z jednotlivých úsekov hospodárenia najlepšie prosperovalo oddelenie zeleniny. Toto miesto plánovanej tržby 150.000 Kčs dosiahlo tržby 218.000 Kčs, pričom náklady činili len Kčs: 23.000·– Zelenina.

Veľmi dobrou složkou družstevného hospodárenia bola pridružená výroba „dobývanie a predaj piesku a štrku v Rybároch". V Rybároch v t. zv. Hronisku sa asi pod 30 cm vrstvou piesočnatej pôdy, nachodí značne hrubá vrstva krásneho zrnitého piesku, inde štrku. Zamestnanci družstva tento chystajú na kopy, za čo dostanú Kčs: 10·– za 1 m³ a tento sa predáva po Kčs 25·– 1 m³, takže družstvo má z tohoto slušný príjem. Hodne ho na objednávky odvozí do širokého okolia aj naše družstevné nákl. auto, ba aj traktory, takže sa ešte zarobí aj na dovoznom. V r. 1961 bol plán tržby Kčs: 120.000·–, v skutočnosti sa štrku a piesku odpredalo za 138.000 Kčs Plán tržby za furmanky traktorov a nákl. auta bol Kčs: 80.000·– dosiahlo sa však tržby 136.000·– Furmanky traktorov sa platievali Predaj piesku a štrku.

paušálne: v obci - dovezenie štrku, piesku, dreva, vyvezenie hnoja Kčs: 50·- za furu; furmanka na pr. do Žarnovice pre drevo Kčs: 100·-

V JRD sa v r. 1961 odpracovalo 56.000 prac. jednotiek, plánovaných na Kčs 10·-, preddavkom honorovaných po Kčs: 7·- + hodnota naturálií Kčs: 2·41, spolu 9·41 Kčs. Plánovaný doplatok po Kčs 3·- sa z príčin už uvedených nevyplácal.

Pre zaujímavosť uvádzam mená niektorých družstevníkov, ktorí v roku 1961 dosiahli najviac pracovných jednotiek. Sú to krmiči dobytka a dojičky, ktorí tú to prácu konali aj vo sviatky a v dňoch, kedy iní pre nečas atp. nepracovali a pastieri dobytka, ktorí od mája do pozdnej jasene boli s dobytkom v Chválení, ubytovaní v provizornom obydlí a dľa toho dostali aj viac jednotiek. Boli to:

Najviac jednotiek.

1.)	Ignác Gaži v Závoze, krmič, s mauř. Annou-dojičkou	924 jedn.
2.)	Karol Šály, ved. živ. výroby s mauř. Annou	916 -"-
3.)	Jozef Najner, krmič, s mauř. Katarínou-dojičkou	906 -"-
4.)	Maria Grauzová - Grauzíkovie krmička ošíp.	802 -"-
5.)	Anna Krištofová r. Škvar. -"-	788 -"-
6.)	Frant. Gaži - Lavrincovie č. 183, pastier dobytka	776 -"-
7.)	Estera Eliasová - Flórová, krmička ošíp.	774 -"-
8.)	Jozef Škvarka č. d. 25, ved. staveb. skupiny	553 -"-
9.)	František Graus st. Grauzíkovie, pastier dobyt.	454 -"-

Správa Jednotného roľ. družstva:

Správa JRD.

Predseda: Frant. Šimkovič ml.

Podpredseda: Karol Šály, bol aj vedúci živočiš. výroby.

Ako ďalší členovia správy boli: Karol Škvárka, Štefan Halgaš, Pavel Kasan, Abel Elias, Maria Galbavá - Jánova, Ján Horniak ml. šofer, a Jozef Škvarka Michalov, č. d. 25; bol aj vedúcim staveb. skupiny.

Revizná komisia JRD pozostávala z týchto členov:

Karol Peťko, taj. MNV also predseda
Pavel Brieška ml.
Kasan Ondrej
Pavlina Grauzová r. Gažiová
Imrich Šimkovič.

Revizná komisia.

Kruničmi dobytka v JRD v r. 1961 boli:
Peter Gaži v Závoze, Ignác Gaži v Závoze, Pavel Šimkovič, Gregor Krištof, Jozef Najner, František Šály, Abel Škvarka - Hôrka, Štefan Škvarka na Hrbe, Frant. Gaži - Lavrincovie v potoku Pavel Lauko a Štefan Krištof - Ondrejkovie.

Krmiči

Dojičkami na JRD v r. 1961 boli:
Anna Lauková - Gregorova, Maria Gažiová - r. Homolová pri Andelku, Štefánia Gažiová r. Krištofová v Závoze, Gabriela Majzlíková - Závoz, Anna Gažiová - Ignácová - Závoz, Katarina Najnerová a Pavlina Králová, vdova po Pavlovi Královi.

Kruničky ošípaných na JRD v r. 1961 boli:
Maria Grauzová - Grauzikovie, Anna Krištofová r. Škvarková č. 26, a Estera Eliasová - Hórova.

Čiastka ošípaných bola až do vystavania novej výkrmne na 500 kusov t. zv. „suchého výkrmu" na stredisku JRD ešte umiestnená v bývalej Eliasovie maštali a v stodole. Bolo to umiestnenie len mídzové dočasné. Škoda však, že ani nová výkrmňa nezodpovedá zdravotným podmienkam správneho chovu. Podlaha cementová, odtok moču nedostatočný, prasce majú možnosť ho piť, za chladných dní na cemente ponachladujú, dostávajú kašel a hymí. Tak v r. 1961 uhy-

nulo vinou týchto závad až 68 kusov prasiec do odstavenia a 76 kusov z prasiec odstavených.

Na obrobenie 1 ha pôdy bolo v r. 1961 treba 89·08 prac. jednotky, čo je proti roku 1960 zvýšenie o 15·17 prac. jednotky. Zavinila to okopáska zaburinenej repy a kukurice, čo prácu predĺžilo a stažilo. Hrubý príjem družstva na 1 ha bol zo živoč. výroby Kčs: 994·70 a z výroby rastlinnej Kčs: 1.068·62

Traktoristmi na TRD v r. 1961 boli: Štefan Halgaš,

Traktoristi. Štefan Brieška, Abel Brieška, Pavel Brieška, Frant. Krištof-Ďurovie, Abel Elias, Abel Štrba; na pásáku oral Jozef Halgaš. Elektrikárom - mechanizátorom bol Štefan Molnár, kováčom - opravárom Ján Kupkár, družstevné nákl. auto viedol Ján Horniak Jánov; polní strážnici boli Michal Greguš a Imrich Horniak; nočným strážnikom bol Michal Homola - Sironkovie. Družstevné kone poháňali Michal Šáby, Štefan Šáby a Štefan Makovický.

Agronomom družstva bol v r. 1961 Frant. Rafaj z Novej Bane;

Agronom, účtovníčky zootechničkou bola Maria Mihálová, pokladnikom bol Štefan Halgaš; účtovní agendu družstva viedli Anna Sipyová - Brieškova a Helena Volentierová Štefanova.

Socializácia dediny je u nás v smysle vládneho programu prevedená; 95% pôdy obce je v obrábaní TRD. Ako sú-

Súkromníci. kromníci boli koncom roka 1961 len František Švaral, Frant. Galbavý, František Piry, Štefan Gaži a Ján Škvarka na Hrbe; pôdu mali vydelení v hone „Jahodnô" vo výmere asi 40 ha.

Život občianstva.

Socializáciou dediny sa aj ráz života občanov mení. Kedysi, ak šiel človek v časných popolnočných hodinách dedinou, dvorami ozýval

sa hovor chlapov, vízganie studní, keď sa statok napájal a z maštalí sa ozývalo sa vyklepávanie koňských česákov od prachu, lebo na svitaní už museli či už kone, voly alebo aj zapriahané kravy nakrmené byť, aby sa mohlo skoro zapriahať a aby do 8-ej, alebo do 9-ej hodiny obišiel furman s fúrou dreva z hory, alebo zoral kus poľa; lebo „za chladka" neunavovala dobytok tak horúčosť, ako v neskoršich hodinách a ani muchy a ovady netrápili tak ešte dobytok, ako neskoršie v horúčave. Nocou ozýva sa dedinou len hlas psa, prípadne kohúta; ináč sa dlhšie spáva ako pro a len autobusy, ktoré odvážajú miestne robotníctvo do práce a z práce prerušujú nočný kľud. Socializačný proces pomaly vykryštalizuváva. Obojživelníkov, ako by sme nazvali bývalého malého hospodára, ktorý chodil do práce, aby vyžil, ale drel aj na hospodárstve, kedy mu na to len chvíľa stačila, aby sa narobil, ubúda a zakrátko ich vôbec nebude. Robotník ostáva len robotníkom a hospodár len hospodárom. Ľud rozmýšľa a uvažuje nad zmenou života, ktorá sa stala tak rýchle, že sa za ňou nestačil temer ani obzrieť a porovnáva: ako bolo, ako je a ako bude.

Dnešný život.

Osvetová a kultúrna činnosť.

Kultúrna a osvetová činnosť v našej obci v r. 1961 spočívala - ako aj v rokoch predošlých - vlastne v mimoškolskej činnosti učiteľov a žiactva našej Základnej deväťročnej školy a v činnosti Osvetovej besedy. Všetky oslavy, slávnosti, a spomienky, či už rázu politického, ako februárové udalosti alebo oslavy výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, alebo rázu národnostného ako oslavy výročí Slov. nár. povstania, alebo rázu medzinárodného ako Medzinárodný deň žien alebo Medzinárodný deň detí, kultúrnym programom vybavila - vyplnila. ZDŠ. Oslavy odbavovávali sa v sále Kultúrného domu, pri pomníku padlých, alebo na fotbalovom hrišti.

Osvetová činnosť školy.

Koncom školského roku 1960/61 nastali v učiteľskom zbore našej ZDŠ viaceré zmeny. Na iné pôsobiská boli preložení: bývalý riaditeľ tejto školy, pozdejší inšpektor s. Jozef Kráľ, tak isto aj jeho manželka Maria rod. Muraučanová, ďalej Maria Diteová-Mihálová, Elena Kerešová a Gizela Sekulová.

Učiteľský sbor.

Začiatkom školského roku 1961/62 teda v septembri 1961 boli na našu ZDŠ služobne pridelené nové siby a to: Viera Vrbová, z Novej Bane, Soňa Adamová z Novej Bane, Oľga Štrofeková-Trubní, Maria Tóthová r. Šimkovičová, tun. rodáčka, dcéra predsedu JRD Františka Šimkoviča, Anna Ďurovičová z obce Brehy; tak isto po matke Pavline r. Gažiovej, sestre Ignáca Gažiho v Závoze, naša rodáčka. Ďalej Eva Pischlová a Helena Vojtková, prvá z Novej Bane, druhá z obce Brehy, za slobodna Eliasová, dcéra Petra Eliasa z Breznice, do Brehov priženého. Tak isto v tomto roku v sbore pribudli Ľudmila Oravcová a Zuzanna Páleníková.

Riaditeľom Základnej deväťročnej školy sa stal doterajší učiteľ s. Ján Benč, jeho zástupcom s. Marian Ruman.

Behom školského roku boli preložení na iné pracoviská: s. Eva Pischlová, na Hudobnú školu do Novej Bane a po materskej dovolenej už tu nenastúpila ani s. Maria Tóthová.

Kino.

Najdôležitejšou zložkou kultúrnej činnosti Osvetovej besedy bolo premietanie filmov. V roku 1961 bolo ich premietnutých 136, s návštevou 11.168 divákov; priemer na 1 predstavení bol 88 osôb. Treba pripomenúť, že v obci sa množí počet televizorov, kde sa majiteľovi ako zaujemcovi o film dáva možnosť väčšieho výberu a premieta sa temer denne, takže si film môže pozrieť doma, v pohodlí, dľa vlastného vkusu, pripadne s rodinou, susedmi atp., takže návšteva verejných kinopredstavení bude v budúcich rokoch z uvedených dôvodov upadať.

Divadelných predstavení usporiadalo naše ochotnícke združenie v r. 1961 5, slovom päť, s návštevou 875 občanov.

K Vianociam nacvičili naši ochotníci hru „Nový život". Bohatá sedliačka-richtárka (zahrala ju dobre učiteľka s. Viera Vrbová) chce vydať dcéru (Anna Galetová) za „pána" a vyberie si za zaťa miestneho žandára; toho zahral riad. školy s. Ján Benč. Dievča však zhýralého žandára nemá rado, skôr ho nenávidí, lebo má lásku dľa vlastnej zálúhy, chudobného síce, ale švárneho mládenca (zahral ho Frant. Šimkovič ml.). Tomu však nepraje matka dievčaťa. Rázna a rafinovaná mať prevedie svoj zámer a dievča - čo aj mitene - sa vydá za žandára. Manželstvo nie je šťastné. Zhumpačený žandár utráca čím diaľ viac peňazí a pri jednej takejto vydieračskej hádke zastrelí svokra - Aničkinho otca. Toho zahral Peter Gaži. Po žandárovom uväznení sa jeho mladej žene narodí syn. Dieťa je však chorľavé a po mnohých útrapách citlivej mladej matky umrie. Keď potom žandár pri pokuse o útek z väznice je v boji so strážnymi zastrelený, padlo aj posledné puto, čo nešťastní viazalo k neradostnému manželstvu. Keď sa jej prvá láska vráti zo sveta, kam bol od žiaľu po jej vydaji ušiel, nič neprekáža, aby sa zohrali a začali „Nový život".

Divadelné predstavenie.

Úlohy boli hercom vhodne zadelené a tito ich aj dobre zvládli. Najnáročnejšou bola tu úloha Aničky; Galetová ju však zvládla veľmi dobre a dokázala, že je najschopnejšou našou herečkou ženských úloh, ktorá nerecituje naučení úlohu, ale ju prežíva plne. Na javisku žije tomu čo hrá; smiti a ticho trpí pre tajnú lásku; tak pravdivo ako skutočne plače nad umierajúcim dieťaťom. Škoda, že nemala možnosť dostať sa na tejto dráhe ďalej, kde by svoje schopnosti bola mohla lepšie rozvinúť a zdokonaliť.

Z mužských úloh bola najnáročnejšou úloha žandára, dobre zahraná s. riaditeľom Benčom. Z predstavy úlohy bolo tak isto vidieť, že na jej zvládnutie je potrebné plné hercovi tak potrebne odosobnenie sa a vžitie sa do činov hrozy a odporu, aký úloha vyžaduje.

Z cudzích ochotníckych divradiel vystúpilo pohostinsky v r. 1961 u nás 7, návšteva bola 1555 záujemcov.

Ľudových veselic usporiadaných cez Osvetovú besedu bolo tohoto roku 11, s návštevou 1739 občanov. Spolu bolo to 189 podujatí, s návštevou 19.594. Tržba na vstupnom bola úhrnom 41.922 Kčs. Miestny nár. výbor prispel zo svojich prostriedkov na účele Osv. besedy sumou Kčs: 6.000-, ostatné prijmy OB boli 5.939·30 Kčs. Pri úhrnných výdavkoch 47.193 Kčs javí sa zisk Kčs: 6.668·30-

Družstevná škola práce.

Osvetová beseda s vedením JRD usporiadali v zimnom období tohoto roku tak zvaní „Družstevní školu práce". Tu sa preberala nadpisu zodpovedajúca látka o prácach na JRD. Propagovali sa samozrejme nové - výnosnejšie a výhodnejšie spôsoby hospodárenia. Mimo predmetnej prednášky boli vždy premietnuté návštevníkom nejaké krátke filmy z odboru poľnohospodárskeho, ktoré prednášku doplňovali, pripadne iný film poučného, alebo zábavného obsahu. Filmy boli samozrejme premietnuté vždy bezplatne. Toto školenie sa previedlo po 12 večerov. Návšteva bola priemerne 35 na 1 školenie; úhrnom 420 občanov - družstevníkov.

Družstevná škola práce.

Prednášok odznelo v kultúrnom dome v našej obci r. 1961 spolu 30. Z toho boli 2 politické, s návštevou 160 posluchačov, 12 ich bolo poľnohospodárskych, s návštevou 2.142 občanov; 5 bolo z oboru prírodných vied, návšteva 238 posluchačov; 2 prednášky zdravotné s návštevou 180 posluchačov, 1 technicko - ekonomická s 45 posluchačmi a 8 z oboru vied spoločenských, s návštevou 1372 posluchačov.

Prednášky.

Správcom Osvetovej besedy bol riaditeľ školy s. Ján Benč, hospodárom-účtovníkom učiteľ s. Peter Hronský. Predaj lístkov do kina mal na starosti obec. doručovateľ s. Ladislav Volentier, neskoršie František Granz Ďurovie. Kinooperatérom bol František Kasan zo Závozu a František Krištof-Ďurovie.

Knihovníkom v obecnej knižnici bol v r. 1961 Štefan Potocký ml. Knižnica mala v tomto roku okolo 1500 knih. V r. 1961 bolo vypožičaných 3205 knih, čo je asi 2 knihy na 1 občana. Skutočnosť je však tá, že ti, čo čítajú, prečítajú toho nepomerne viac než 2 knihy, zato však mnohí nečítajú vôbec. Je chvályhodná snaha knihovníka, ako cestou miestneho rozhlasu nabáda - povzbudzuje k čítaniu a volá do knižnice. Porozumenia však asi toľko nenachodí. Bude treba v tomto úsilí len vytrvať a výsledok dobrého snaženia sa iste prejaví čo aj neskôr. Obecná knižnica

Materská škola.

Materská škola v Tekovskej Breznici, ako škosko-pripravná a opatrovacia inštitúcia, bola otvorená 1. sept. 1960. Keďže terajšia budova a vnútorné vystrojenie nebolo ešte vtedy hotové, od 1. sept. do 9. X. 1960 boli deti umiestnené v sále Kultúrneho domu. Od 9. okt. 1960 je všetko už vo vlastnej budove.

Pri prvom nábore boli uprednostnené deti tých rodičov, ktorí sú obaja zamestnaní a dieťa nema byť na koho ponechané. Prvý stav detí bol 22; neskoršie bol doplnený na 35; často však dosahoval počet 40, ba i viac. Mimo toho je v škôlke aj vývarovňa a to nielen pre deti do 6 rokov, ale aj pre staršie, ktorým matky chodia trvalo do práce a deti by nemali teplú stravu. Týchto spolu s učiteľmi, ktorí sa tam stravujú je okolo 50. Deti do 6 rokov sú v škôlke od 7-8 hod. ráno, do 5-6. hod. odpoľudnia, kým sa im rodičia vrátia z práce. Za tento čas tam dostanú o 9. ej desiatu, o 12. ej obed a okolo 3. ej odpoľudnia olovrant. Malí platia dľa počtu detí v domácnosti a dľa výšky Materská škola.

zárobku rodičov, buď nič, alebo 50 hal. za deň, alebo pri výške zárobku rodičov nad 2000 Kčs, 1 Kčs denne. Staršie deti, žiaci Zákl. deväťročnej školy a dospelí, platia zase sociálne slabší Kčs 2.- za obed a deti rodičov so zárobkom nad 2000 Kčs a dospelí po 3.20 Kčs za 1 obed. Starším deťom sa strava podáva od 1. nov. 1960

Prvou učiteľkou a súčasne riaditeľkou školy bola s. Pavlína Benčová, manželka riaditeľa školy s. Jána Benča. Neskoršie bola na školu pridelená s. Marta Rovná, z obce Voznica, ktorá zastávala aj funkciu hospodárky. Táto bola v škôlke do 1. marca 1961. Náhrada za ňu hneď neprišla a s. Benčová viedla škôlku do 1. V. 61 sama. Od mája do septembra 1961 bola druhou učiteľkou na škôlke súdr. Anna Drieňovská z obce Brehy. Dňom 4. VI. 1961 bola na školu preložená s. Irena Budayová. Táto, po odchode Drieňovskej, viedla škôlku sama, lebo s. Benčová medzičasom prestala na škôlke učiť.

Kuchárkou na škôlke je tunajšia občianka a rodáčka Aurelia Homolová-Jozefova. Táto varí na škôlke od začiatku. Pomocníčkou jej je Anna Makovická-Pavlova; je tam od nov. 1960. Školníčkou je Maria Vlčková r. Šimkovičová, tiež od začiatku.

V škôlke sa varí dobre. Deti si stravu chvália a radi sa tam stravujú, lebo strava je hodnotná aj čo do kalorickej hodnoty-výživnosti, aj čo do pestrosti stravného lístku, lebo ako vieme, deťom sa časom aj dobré jedlo zunuje a oblubujú si rozmanitosť. Je zrejmé, že tento personál pracuje okolo detí nezištne a s láskou k deťom, za čo mu patrí aj touto spomienkou vďaka.

Kvalita stravy.

Činnosť Poštového úradu.

Do obvodu Poštového úradu v Tekovskej Breznici patrila v r. 1961 aj susedná obec Orovnica. Vedúcim pošty bol s. Antón Kráľ; doručovateľkou v obci bola Anna Juhásová r. Krištofová a dolný koniec

dedinu t. j. osadu „Pri Rudelku" a „Pod horou", ako aj Vrovnicu, mal Štefan Galbavý, bývalý bajomník miest. nár. výboru v Šek. Breznici. Pošlu, ako listové, tak balíky, dopravuje do našej obce raz denne okolo 9. hod. ráno prostredníctvom autobusu z Novej Bane aj s odvezením dovtedy podaných listových pošlu, ako aj balíkov. Smerom tohto expeduje sa raz denne naša Poštový úrad nestoronné podané listy, prip. balíky priamo na vlak na 17. hod. k vlakovej pošte Nové Zámky - Zvolen. Tolo odnášajú stredne po bývajúci obaja doručovatelia cez kopcu na stanicu. Naša pošta.

Cestou nášho Poštového úradu vyplácalo sa vo r. 1961 - 220 našim občanom starobný - invalidný alebo penzijný dôchodok, v mesačnej sume okolo 62.000 Kčs. Priemerný dôchodok bol teda okolo 300 Kčs mesačne. Na tomto Poštovom úrade sa predávalo bývalenne 4-5 tisícov Hlasky a asi 150 tisícov Športky. Zahral sa šťastie na našich bývajúcich vo forme 1. alebo 2.-ej ceny neusmialo; ale, čo nebolo, môže byť. Veď „odvážnemu praje šťastie" a kto čaká, raz sa predsa len dočká. Dôchodci.

Do našej obce dochádza pošta 85 druhov rôznych novín, časopisov, či už bývalenných, dvojbývalenných, mesačných, alebo aj iných periodických publikácií. Tak z novín - z denníkov odberalo v r. 1961 naši občania 54 exemplárov Pravdy, 19 ex. Ľudového práva, 16 ex. Práce, 18 ex. Zmena, 16 Roľ. noviny. Z časopisov sa odberalo 56 ex. Žiara socializmu, 22 ex. Rozhlas a televízia, 16 ex. Družstevné noviny, 3 ex. Život strany; 5 ex. Život, 55 ex. Slovenka, 23 ex. Katol. noviny, 7 Roháč a 4 ex. Predvoj. Spolu tisíce exemplárov. Čítať teda máme čo, len aby bolo na to čas. Noviny. Časopisy. Hlasku. Športku

Zapojenie domov „Pod horou" na elektrickú sieť.

V roku 1961 bola zapojená na elektrickú sieť aj najodľahlejšia skupina brezníckych domov, t. j. osada „Pod horou". Niektoré z týchto domov tu už stoja 20 rokov a doteraz z rôznych príčin nemali šťastie byť zapojení

na elektrickú sieť, až tohoto roku. Práca bola prevedená nákladom Kčs: 33.000.- pričom hodne brigádnicky pomohli aj tito občania sami.

Elektrina „Pod horou." Nový úsek je dlhý 2 km; takže teraz už celá obec Tekovská Breznica má elektrický prúd; jedine odľahlá a osamelá „horárňa" na „Luchtove" ešte svieti petrolejom a zapojenie tohoto samotného jediného domu by stálo značný náklad.

Stavebný ruch v obci v r. 1961.

Stavebný ruch v našej obci pokračoval aj v roku 1961 nezmenšenou intenzitou, ako v roky predošlé. Mnoho domov začatých v rokoch predošlých sa stavebne dokončovalo, alebo aspoň do stavu spôsobilého na múdzové obývanie, alebo do kompletného vystrojenia, ktoré sa úplne vyrovná mestským vilkám. Zariaďovali sa kúpeľne, práčovne, vodovody (zatiaľ len na elektromotor v pivnici alebo v studni, ktorý vytláča vodu do bytu. Inde sa robili prestavby, pravideľne aj s prístavbou jednej ďalšej izby. Takéto prestavby a prístavby v r. 1961 previedli:

Stavebný ruch.

Gregor Lanko zvýšením celej budovy asi o 2 m, prístavbou ďalšej izby, ako sa po našom hovorí „na uhelnicu" t.j. prístavaná izba rovnobežne s ulicou, takže pôdorys budovy dostáva tvar písmeny "L". Takúto istú prístavbu previedol aj Ignác Gaži v Závoze a Pavel Brieška. Novostavby postavili a do nich sa v r. 61 nasťahovali Jozef Majzlík v Závoze, Ján Šimkovič, Anton Kráľ v Závoze, Michal Šály, Abel Granz-Granzikovie, na hrbe na bývalom pozemku a „grunte" Gregora Gažiho, Ján Makovický na hrbe a Frant. Baláž ml. v bývalej Schlesingerovej zahrade. Prestavali a prístavali: Pavel Gaži ml. v Závoze, Frant. Granz-Granzikovie, Šimon Mišík, Jozef Krištof-Ubrhamovie, Rudolf Šimkovič, Imrich Homola so zaťom Michalom Galbavým, Štefan Šimkovič, Viktor Mišík a mnoho iných menších opráv a zlepšení, prístavbou pivnic atp.

Reč nášho ľudu.

Hovorí sa, že otáka poznať po peri, človeka po reči. Toto staré, ale pravdivé prislovie platí veľmi výstižne pre rozoznanie nárečia našej obce a jej okolia. Keď pozorujeme a porovnávame bežnú ľudovú hovorenú reč ľudu Tek. Breznice a jej najbližšieho okolia, t. j. obcí Brehy, Rudno, Nová Baňa, Orovnica, Hronský Beňadik, Rybník-Kosihy, a Pukanec, bez videnia osoby poznáme, z ktorej z týchto obcí je rozprávajúci. Ani dve z týchto obcí nehovoria rovnako, alebo lepšie povedané, že každá z týchto obcí má také svoje charakteristické rečové zvláštnosti, aké ani jedna iná nema. Tieto spočívajú buď v kmeni či koreni slova - podstatných mien, buď v časovaní slovies, charakteristickej tvrdej alebo mäkkej výslovnosti, vo zvláštnosti svojho prízvuku, poťahovaní, pripadne v počte cudzích slov maďarského, alebo nemeckého pôvodu, alebo ich skomolenín a spotvorenín. Zo všetkých nárečí týchto obcí, je breznické (spolu s novobánskym) nárečie najtvrdším. Neberem tu do ohľadu veľmi tvrdú výslovnosť obcí Veľká a Malá Lehota a Hodruša; jednak sú vzdialenejšie a rečové sú to potomci kedysi čisto nemeckých obyvateľov-baníkov, ktorým mäkká výslovnosť slaviarskych rečí všeobecne neide a vyslovujú ju tvrdo všade. Svojráznosťou breznického nárečia je, že nepozná vôbec mäkké „l" = „ľ", ako sa ono má vysloviť na pr. v slove „cibuľa", alebo „kráľovná"; a to ani v koreni slova (podstat. mien), ani v slovesách minulého času, kde by sa dľa pravidla o mäkkom „i" a „y" malo vysloviť; na pr. v slove „chlapi spievali". To Brezničan vyslovuje vždy len tvrdo, ale dôsledne rovnako ako aj tie, kde by sa dľa bývalého „ypsilonu" malo vysloviť tvrdo na pr. ženy hrabali, deti sa hrali. Inak však správnu mäkkú výslovnosť a to aj u záporov „ne" vyslovuje Breznica bezvadne správne mäkko.

Breznické nárečie.

Druhou zvláštnosťou a vzhľadom k spisovnej slovenčine nesprávnosťou breznického nárečia je, že v prvej osobe prítomného času slovies nehovorí a nevyslovuje písmenu „m", ako Michal, ale je to nejasné „n" (ako nikel") doprevadené vo vyslovaní akousi nosovkou, takže Brezničan nepovie jasné „ja som", ale „ja son" pričom „n" je vyslovené menej výrazne a menej jasne s doprevodom nejasného zvukového znenia nosom. Do určitej miery táto zvláštnosť pripomína poľštinu, ktorá jediná zo slavianskych reči v prvej osobe jednotného počtu slovies má nosovku, na pr. „prošem pana" - napísané našou výslovnosťou a písmom, kde posledné „em" sa má vysloviť nosom, ako na pr. aj v slove Częsztochová vysloví sa Čenstochová. Čiarka cez spodok „ę" = nosovka.

V tretej osobe množného počtu osob. zámena „ja" a slovesa „som", hovorí Breznica miesto správneho „oni sú", svoje „oni sa" na pr. Husi sa Vám v sadení; deti sa pri nich nepozornie." Posledné „n" vysloví tvrdo.

Prvú osobu minulého času slovesa „som" nepovie Brezničan „ja som bol", ale „ja son bon". Je to tiež akýsi stred medzi písmenou „v" ako Viktor, a „u" ako Urban.

Podobne breznická mluva nepozná správny druhý pád slova na pr. „ulica", teda „do ulice", „z ulice", ale všetko hovorí len so skloňovaním šiestého pádu „do ulici", „z ulici".

Nesprávne vyslovuje breznické nárečie aj množný počet niektorých podstat. mien ženského rodu a miesto správneho „ruky, nohy misky" hovorí „ruke, nohe, miske". Toto posledné je však rečovou závadou celého Pohronia; u nás sa však dodržiava na 100%.

Celkove Tek. Breznica hovorí stredne rýchle, skôr niečo pomalšie než na pr. Brehy; prízvuk slovný je správny, i keď nie je tak dôrazne vyslovený na prvej slabike, ako na pr. Crovnica; mäkčenie až na to „ľ" má správne; so závadami v prvej osobe množného počtu niektorých podstatných mien a v prvej osobe prítom. a min. času slovies.

Vliv nemčiny, ako blízkeho okolia niekdajších bánskych miest ani na tvrdosť výslovnosti, ani na počet prevzatých nemeckých výrazov je temer nebadateľný, až na pár slov všeobecne vžitých, ako na pr. slovo „colštok", „vinkel" atp., ktoré sú u živnostníkov-remeselníkov prevzaté z nemčiny všeobecne. Vliv maďarčiny, hoci štvrtá obec na juh od nás = malé Kozmálovce je maďarská, je tiež temer nebadateľný, hoci naši ľudia chodili hodne aj s drevom, aj na žatvy do maďar. prostredia a starší temer všetci maďarsky vedia. V hovorenej našej reči ujalo sa z nej len pár slov ako na pr. „rísz" = žatevný podiel ženca - výžinok, alebo slovo „csapás" = chodník, „sarag" = kídel. Ale aj tu sa používa viac výraz slovenský, len popri ňom používa a počuť aj znenie maďarské, hlavne u starších.

Rečove najbližšou obcou sú nám Brehy. Aj ináč s touto obcou viaže Breznicu najviac príbuzenských aj priateľských sväzkov.

Brežan v porovnaní s Brezničanom hovorí znateľne rýchlejšie. Koreň slov vyslovuje ako aj Brezničan správne. Prvá osoba jednotného počtu slovies, hoci nie je úplne jasné „m" je predsa bližšia spisovnému m, ako breznické. Podobne prvá osoba minulého času „bol", je menej znelé „boň" ako u nás. Na rozdiel od Breznice, poznajú Brehy „ľ" a to jak v koreni slova, na pr. „cibuľa", alebo „kráľ" u podst. mien, ako aj v tretej osobe minulého času slovies „chlapi boli", „l" vyslovené mäkko. Nedôslední sú v tom, že mäkké l = „ľ" vyslovujú aj v slovách „do školi", „zo školi" mäkko, hoci po ypsilone by sa predchádzajúce „l" malo vyslovovať tvrdo. Mäkčenie dľa pravidla „d, t, n, l" nie je ani tu dôsledné, ako ani v spisovnej slovenčine nikde nie je a znelo by komicky. Na pr. veta „Ťito štuďenťi ňeviďeľi, že červeňí kohúťi sú zakrvaveňí." sa vysloví so správnym mäkčením len u slova „ňeviďeľi," iné sa vysloví tvrdo a pokusy o dôsledné mäkčenie sú všade predmetom výsmechu.

Živší temperament Brežana, prejavený aj rýchlejším spádom reči, javí sa aj akousi väčšou rýchlosťou v konaní a v celkovom jednaní; často prechádza až do prehnanej a často riskantnej chytráckosti. Samozrejme nedá sa toto zovše-

Brežské nárečie.

obecňovať na veľkých (nikoho bývu neckcem urazíť) ale je to nesporne návyk či už z pobytu z cudziny, kde hodne z nich bolo, alebo z bývalého obchodu s hrncami, kde obchod a zisk často mýsil rozhodoval a konať rýchle; i keď často riskantne. Väčšinou sa im to vždy vyplácalo - darilo.

Celkove Brehy hovoria správnejšie než Brezmica, aj keď v mäkčení „ľ" niekde prehánajú. Ak ich Brezničania chcú pošťahovať, ohlasia ich kdesi mäkkým „ľap ho, ľap" = chyť ho chyť; na revanš oni nám vrátia „tam ho šau" ale ani jedni správne výšky nebeží s hnevom a nepriateľstva niet.

Rudzanov najľahšie poznávame podľa toho, že mäkčia ešte viac ako Brežani a to aj v tom, čo Brezmica a Brehy vyslovuje správne tvrdo. Tak hovoria na pr. „Ty si" mäkko „Ťi si", „tisto" - vyslovia „šisto" atp. Rudzianske „som" a „bol som" hoci nie je vyslovované spisovne správne, je hodne lepšie než

Nárečie Rudna. výslovnosť brezmická. Po našom hovoríme, že sú bližšie „k pánštine". Značí cudzích slov, hlavne nemeckého pôvodu má nárečie Rudna neporovnateľne viac než my alebo Brehy. Sú to zrejmé rečové stopy po niekdajších baníkoch nemec. pôvodu, ktorí tu kedysi kopali vlaniach rudu. Odtiaľ aj názov obce „Rudno".

Novobánske nárečie ľudu sa dá čo do mäkkosti, alebo tvrdosti vyslovovania najlepšie porovnať s Breznicou. Správou osobou slovies prítomného aj minulého času je neporovnateľne lepšie než my. Ako zvláštnosť je u Novobancov prízvuk

Novobanské nárečie. na druhej slabike, miesto správneho na prvej. Tak na pr. „prosím Vás", „nedajte" Značí Novobančan - z ľudu - pozná sa ľahko, že nezabudne vhodne pripomenúť, že je „meštiak" aj keďby bol z najodľahlejšieho kúta „zo Štálov" alebo „z Chotára". Vzhľadom na čistotu reči má toto nárečie neporovnateľne viac cudzích slov a ich skomolenín, hlavne nem. pôvodu, ako stopa po nemeckých baníkoch, ktorí sa časom splynuli s okolitým obyvateľstvom.

Nárečie Brezmica je z tohoto okolia najcharakteristickejšie. Myslí sa tu na

Brezmica. starších ľudí, kde vplyv cudzieho prostredia nezahľadil ireč istosť svojskej milovy. Brezmica mäkčí (ako Rudno aj Beňadik) slová „Ty" a „tento" na „Ťi - ťento". V neurčitku slovies vyslovuje sa na konci „i" a predchádzajúce „t" je ťažšie mäkké „ici, robiti" atp. Brezmica je tu najvýhodnejším exponentom nitrianskeho - topoľčianskeho ná-

rečia, akým hovoria ešte obce východne od Zl. Moravice a s nimi aj Orovnica. Slovný prizvuk vyslovuje Orovnica zriedkavo správne ako ani jedna obec na okolí; preháňa však s jeho preťahovaním, čo dáva ich nárečiu spevaný tón reči, podľa ktorého ich všade poznáme. V mäkkom „Tykaní" má Orovnica spojitosť s Beňadikom, ku ktorému aj politicky-správne, aj cirkevne patrila. U mladších spevaný prizvuk mizne.

Hronský Beňadik má nárečovú zvláštnosť v mäkkom „Tykaní", „ši", „tento", „pekňí", „červeňí", Terka = „Ťerka" atp. a ako zriedkavosť má v neurčitku tvrdo vyslovované posledné „t". Teda „budeme robiť", „kosiť". Mimo toho ľahko sa poznáva slovkom „praj" miesto nášho vraj. Je to stopa západ. nárečí a češtiny = „praví" - „prý", „praj"; správne „vraví - vraj" ak sa uvádza cudzia reč. Nárečie Beňadika.

S nárečím Rybníka a aj vzdialenejších Hron. Kosih má breznická reč hodne spoločného v koreni slovnom - podstat. mieu na pr.: nema, nič, ruky, nohy, misky = nima, ništ, ruke, nohe, miske. Tito sú však od nás o mnoho lepší v mäkčení; hoci zase nie sú tu dôslední a mäkčia na pr. l aj tam, kde za ním ide ypsilon a malo by sa vyslovovať teda tvrdo. = „do školi". Rybník - Kosihy.

Nárečie Pukanca, ako našej najbližšej východnej obce, správnejší mäkčí aj v koreni slov a u podst. mieu = „cibuľa" atp, aj u slovies minulého času; v prvej osobe prítomného času slovies vyslovuje „m" temer spisovne správne. Naproti tomu má nepomerne viac cudzích slov a ich skomolenín a odvodenín, hlavne nemec. pôvodu. Je to nesporne stopa reči bývalých obyvateľov baníkov-Nemcov, ako aj vliv blízkej Štiavnice a nemecká terminologia remeselníckych nástrojov-výkonov, od ktorých sa tieto remeslá preberali. Pukanec.

Tieto spomenuté charakteristické rečové zvláštnosti z hľadiska národopisného, akoby na mape tej- ktorej obce sa vyznačovali zvláštnou barvou a vytvárajú oku pestrú mozaiku farieb, ktorá sa miestami preťahuje do ďalších susedných priestorov a ukazuje odkiaľ prišla, kade tiahne, alebo je snáď osamelou, ako rečová irečitosť tam vzniklá aj zachovalá.

Dosť osobitné rečové zvláštnosti nárečia Tekovskej Breznice dosvedčujú tomu, že táto obec izolovaná od západu Hronom, od východu rozsiahlý-

mi horami, bez vlivov nejakého väčšieho mesta, alebo kultúrneho strediska v okolí, ako niekdajšia poddanská obec - dávno už zaniknutého hradného pánstva, žila dosť uzavrete - osamotene, bez vlivu nemčiacich banských miest, temer bez remeselníckej vrstvy, ktorá predsa len bola proti roľníkovi akýmsi spojivom s postupujúcou civilizáciou a kultúrou. Tak isto ukázala sa odolnou proti vystupňovanej maďarizácií. Nemalú zásluhu na tomto mali učitelia, ako na pr. Tománek a iní. Takto sa obec udržiavala rečove na dedictve predkov so spomaleným rečovým vývojom. Len takto si vieme vysvetliť, že v našom nárečí nachádzame niekdajšie slová a slovné tvary, ktoré vývoj spisovnej slovenčiny už dávno odbehol, ale na tomto odľahlom mieste ostali živé v živej - hovorenej reči ako snáď svedkovia starej reči dedov a otcov, akou títo hovorili pred vekmi v pôvodných spoločných sídlach prv než sa rozišli viacerými smermi na dnešné životné priestory.

Tak na príklad dnešné naše spisovné slovo „nemam" znie v breznickom nárečí „nima". S tým istým „nima" toto slovo nachodíme u Juhoslovanov aj v ruštine, hoci v slovenčine už je dnes ako zastaralý nárečový tvar. Podobne slovenské spisovné „nič" znie po breznicky „ništ". V tomto nezmenenom tvare máho dodnes srbština = nemam nič = srbský „nima ništa".

Automobilizmus v našej obci.

Pravdepodobne prvým autom (po našom vtedy volané „motor"), ktoré kedy tlačilo breznickú pôdu, bolo osobné auto Jána Majera, strojníka a mláťačkára z obce Psiare, keď chodil opravovať stroje tunajším mláťačkárom v prvých rokoch po prvej svetovej vojne. Chodil hlavne Škvarkovcom: Jánovi, Paolovi a Abelovi. Bola to maličká „Fordka" nízka, krátka, úzka; skoro chlapcom na hranie. Iste jeden z najjednoduchejších typov prvých pojazdných spaľovacích motorov. Tlumiče výfukových plynov to istotne nemalo, lebo rapčalo tak, že celá Breznica vybiehala na ulicu, rozkodkodákali sa uplašené sliepky a kohúti a psi z celej dediny o závod vybiehali na ulicu a po ulici za ním privítať rapčiacu potvoru. Že veľkosť ani rýchlosť tohoto auta nevzbudzovala strach, videť najlepšie, že Škvarkovie veliký čierny pes (ku ktorým Majer práve išiel) ako kráľ ulice, si toto nedovolil, rozbehol sa za autom, dohonil ho, od zadu skočil do neho a šofrovi Majerovi strhol s hlavy remenní ušatú čiapku; s ňou ako s korisťou so vstýčenou hlavou a vstýčeným na bok uhrnutým chvostom hrdo a víťazne odbehol do svojho ležiska, do diery v stohu slamy. Uhípenej koristi vzdal sa len po výprasku.

Prvé auto v Breznici

Roky bežali a na Breznici sa v nasledujúcich rokoch len kde-tu objavilo luxusné auto firmy „Petö a spol. Zlaté Moravce", ktorý tu mal od správy banskobystrických lesov biskupských vylicitovaní ťažbu dreva. Tak sa pani prišli raz, dva razy do roka pozrieť na horu, ktorá sa vytínala, alebo sa mala vytínať. Neskoršie chodieval občas do obce osobným autom novobánsky lekár dr. Jozef Horváth. Tomuto autu padol za obeť aj prvý malý občan našej obce, ako obeť autonehody. V terajšom Urbáre pásli deti husi. Zabávali sa prebehovaním cesty z priekopy do priekopy. Keď sa od kompy prichádzajúce lekárovo auto priblížilo k deťom, prestali prebehovať. Na nešťastie 6 ročný Gregor Gaži, syn Jána Gažího-Vrbinskovie, sa ako najsmelší ešte rozbehol od priekopy cez cestu ešte raz prebehnúť. Stredne rozbehnuté auto sa už na túto vzdialenosť nedalo okamžite zastaviť a chlapčeka zrazilo. Pádom utrpel poranenie

Prvá autonehoda.

lebky a ani okamžitej pomoci lekára sa nepodarilo ho zachrániť. Zakrátko umrel.

Okolo roku 1930 kúpil si osobné auto správca lunajších banskobystrických lesov a majetkov Ing. Gejza Hacker. Pod jeho správou pribrali aj lesy majetky v obciach Rybník a Nenne. Boha sa hovorí Klerovka. Veľa chodil na ňom občas aj po horských cestách a auto zaiste dobre slúžilo. Ďalším majiteľom auta bol lunajší r.k. farár Šimon. Najprv

Prvé brezničké autá.

si kúpil staršiu akúsi Škodovku a keď sa na ňom naučil, kúpil si malú Tatrovku, zvanú vtedy „Hadimrštka". Vďaka vývoju sa stali sa vhodnými a roky karoserie Škodovky, takže Tatrovka už mala lepší osud.

Koncom prvej ČSR kúpil si starší nákladné auto lunajší občan Josef Šimkovič-Šimkovičovič. Šoférom sa stal na vojenčine. Prevádzkal na ňom nákladnú autodopravu. Podobne sa za prez. voj. služby naučil šoférovať aj Jan Brieška, ktorý sa prisťahoval na Brehy. Prevádzkal tiež nákladnú autodopravu a na väčšieho podnikateľa vzmohol sa po II. svet. vojne.

Spomenutý Josef Šimkovič sa po r. 1945 odsťahoval do Levíc. Tam sa spolu s Jánom Škvarkom ml. stal národným správcom levickej mestskej autobusovej dopravy, ktorá patrila predtým istému Szojkovi. Po zrušení národnej správy, odkúpil autobus od bývalého majiteľa a istého času mal až 3 autobusy rôznych veľkostí a hodnoty. Bol dobrým a opatrným šoférom, rešpektovaný v Leviciach aj kombinujúcimi Maďarmi. Nemal totiž nikdy žiaden garáž a vedel jazdiť ešte aj na najhorších staroch rachotinách, ktoré už nikoho iného neposlúchali. Škoda, že tento šikovný človek sa stal r. 1958 obeťou srdcového infarktu. Zomrel pri liečení v kúpeľoch Poděbrady v Čechách. Pochovaný je na našom cintoríne.

Naďalej má osobné auto vďaka. Brezničí František Kasan-Rybárovič. Šoférom sa stal na vojenčine. Prvé auto mal staršie vyradené zn. Minor. Doplnil ho potrebnými súčiastkami a auto-lacno nadobudnuté bolo dobre. Neskoršie ho predal a kúpil „Spartaka". Ďalším majiteľom osob. auta je Fran. Balážik ml. Nadobudnuté podobne, ako vyradené od jednotky a po generálke auto

slúži dobre ďalej. Je to menšie dodávkové, typ podobný sanitkám. Starší typ osob. auta má aj Jozef Kráľ ml. v kamení. Novšie typy aut majú z breznických obyvateľov Pavel Hudec ml., t. č. baník v Handlovej „Octávia", a Anton Galbaný, t. č. člen SNB v Žiline, má nemecké auto zn. „Opel", darované od svokra z Kanady - za doláre.

Po fronte mali nákl. auto aj + Jozef Halgaš so Štefanom Krištofom - Ďurovie a Abel Brieška mal traktor. Znárodnením dopravy súkromníci zanikli.

Šoferov je v našej obci mnoho. Spomenutý Frant. Kasan - Rybárovie je vodičom u osob. auta u Cestnej správy v Žarnovici. Štefan Homola je vodičom u ONV - odbor poľnohosp. Ján Kasan - Pavlov chodí s nákl. autom u Výkupného podniku v N. Bani; Abel Kasan - Filov, Frant. Baláž ml., Viliam Baláž brat predošlého šoferujú u Jednoty v N. Bani. Treti ich brat Laco Baláž je šoferom u pekárni v Žiari n. Hr., Abel Škvarka - Štefanov na hrbe šoferuje na autožeriave u Trúfy v Hr. Beňadiku.

Z mladších má možnosť temer každý urobiť vodičský kurz vo Svázarme, ďalej na vojenčine a temer polovic mladších Brezničanov sa z nej vracia ako vyškolení šoferi, čím sa im naskytá potom výhodnejšie zamestnanie.

Motoriek od Mopedu cez Manet, Pionier, ČZ (Zbrojovka) a značky Jáva všetkých kubatúr válcov je v obci dosť; temer v každom druhom dome. Jedni sa na nich, ako aj na bicykloch, ktorých je v každom dome aj viac, vozia do zamestnania, iní ich používajú len pre zábavu vo voľnej chvíli.

Mimo uvedených máme v obci aj letcov a to buď pozorovateľov dľa vyškolenia počas vojenčiny alebo aj výkonných letcov, aj pilotov učiteľov. Milan Milášl.

Rok 1962.

V roku 1962 sa v Tek. Breznici narodilo 17 deti; umrelo 15 osôb. Pribudlo nás teda len o 2. Sňatok uzavrelo 17 novomanželských dvojíc.

Po stránke zdravotnej žiadna väčšia epidémia tohoto roku v obci nešarapatila. Umiera sa väčšinou starobou „marasmus senilis." Kde-tu sú to žalúdkové, alebo dvanásťtorníkové vredy, alebo skôr tajené rakovinové nálezy. Zvláštnosťou z hľadiska zdravotného je, že v týchto časoch aspoň 75% kojencov prekonáva a to často aj opakovaný zápaľ stredného ucha. Z chorôb starších občanov je to dľa lekárskych nálezov najčastejšie tuberkulóza pľúc = Tbc. Sú to väčšinou staré vleklé neduhy nadobudnuté v ťažkých pracovných podmienkách. Naši chlapi, ale často s nimi aj ženy, chodievali mimo obdobia poľných prác, do hôr; buď spracovávať drevo tam na mieste na bahry, ojá, špice, na uhlie, na dúby-sudovinu, alebo celé zoťaté kmene dovážali domov, spracovali ich doma a s výrobkami chodievali „na Dolniaky." Doma sa nesedelo, mimo snáď pár dní najtreskúcejšej zimy. Považovalo sa to za hanbu a peniaze boli treba každému. Je samozrejmé, že o zime alebo aj za chladných jasených a jarných sychravých nepohôd sedeť na voze pár hodín, čo aj dobre oblečený, ale celé dni a celé noci, mohlo priniesť len nachladnutie, zápaľ pohrudnice, po jeho častejšom opakovaní zápaľ pľúc alebo priamo tuberkulózne ochorenie pľúc.

Tbc.

Po stránke klimatickej bol rok 1962 extrémny - nenormálny a jak rastlinstvu tak živočíšstvu neprajný. Zima roku 1962 bola - po neobvykle silných mrazoch cez Vianoce 1961 - mierna. Jarné mesiace marec a polovica apríla boli nezvykle chladné a mokré. V dôsledku toho pôda na jar ťažko vyschýňala a v poli sa mohlo u nás začať pracovať až v druhej polovici apríla. V posledných dňoch februára bola prvá a 7.IV.1962 už druhá povodeň na Hrone a to taká, že nielen hradská od brežského mostu

Chladná jar.

na novobánsku stanicu, ale aj cesta z Brehov na Rudno, bola vysoko zaliata; o našom prievoze na kompe ani nehovoriac. Na šťastie toto „odrezanie od sveta" netrvalo dlho a kratšie znemožnenie dovozu potravín do obce sa ešte vydržalo.

Od 18. do 28. IV. 1962 - bolo to v období Veľkej noci, prišli nezvyklé horúčavy +28 až +30°C. Po nich máj zase začal mrázmi. Príroda akoby sa bola spikla proti všetkému živému. Cez deň silná chladná oblačnosť, cez ktorú sluko neprehrialo a na noc sa vyjasnievalo a mráz. Aj keď tento nepresahoval -5°C, pomrzli aj orechy aj vinice. Od polovice jeila prišli horúčosti +32 až +35°C a suchota. Ovocie: jablká, hrušky a čo kvitlo neskoršie a ušlo mrazom, opadalo teraz pre suchotu. Ostalo len niečo jablk na starších stromoch v hlbších hlinačkách, kde suchota tak nezasiahla a horúčosť nevypálila. Inou pliagou, ktorá v dôsledku suchoty a horúčosti sa rozmnožila, bola „voška krvavá". Napadla hlavne hrušky a to tak silne, že celé tohoto ročné výhonky pokryla čiernou vrstvou. Listie očernelo, opadlo; konce konárov tak isto očerneli a vyschli a ovocie samozrejme opadlo ak strom zápasil o vlastný život so suchotou a aj s týmto parazitom. Je obava, že toto silné poškodenie plodonosnej dreviny bude mať nepriaznivý vliv aj na vegetáciu v r. 1963 a hodne z týchto stromov vyschne. Na jar 1963 bude treba postrekovať, aby sa čím viac potomstva tohoto nevítaného parazita zničilo. Letné horúčosti trvali ešte aj koncom sept. a na pr. dňa 30. IX. 1962 bolo ešte +25°C. Keď leto dlho trvalo, jaseň bola krátka. V druhej polovici novembra začali mrazy a od 1. XII. 1962 sa mrazy stupňovali od -15°C, ďalej na -20, až -25°C. Zvláštnosťou bolo, že mrzlo deň za dňom neprestajne silne, bez obľavenia a odmäku a zimné mesiace 1962-63 vytvorili zimu, akej už nebolo 80-100 r. Snehu napadlo 60-70 cm, po horách 1 m, i viac. Týmito krutými povetrnostnými pomerami najviac utrpela zverina a otáctvo. Vysoká lesná zver bola už aj tak vytrápená hladom a smädom. Potoky väčšinou povyschýňali. Od pol leta pre suchotu nerástla žiadna tráva a zver požrala z núdze aj suchú trávu a starinu. Pre suchotu nebolo žalúda, ani bukvic, ani pánok.

ako zoláštnosťou, - hoci nemilou - súvisiacou (hoci pasívne) so štatistickými údajmi, bol garambol, ktorý sa stal 6. VIII. 1962 nášmu občanovi Jánovi Volentierovie ml. (Basorovie) v obci Podzámčie pri Žarnovici. Menovaný tam sťahoval na traktore drevo z hory do skladu. Šiel na traktore aj so susedom Jozefom Gažim - Lavrincovie a ešte jeden občan z obce Bukovina pri Brzenici. Traktor sa dostal na svah, urolil niekoľko kotrmelcov hore kolesami dolu svahom ku Hronu. Pričom spomenutý Bukovinčan bol hneď usmrtený, Volentier utrpel úraz na hlave (prerazená lebka) a akýmsi konárom, alebo nejakou pákou traktora prerazenie hrudného koša - do plúc. Gaží vyviazol šťastnou náhodou len s odreninami, aj to ľahšieho rázu, že sa dostal medzi vysoké zadné traktorové koleso a medzi šofera, takže nárazy pri kotrmelcoch zachytávalo koleso a vyššie sediaci šofer Volentier. Volentier po bezvedomom stave v nemocnici zomrel 9. VIII. a pohrab mal 12. VIII. 1962.

Smrť Jána Volentiera.

V r. 1962 bolo v obci pár prípadov infekčnej žltačky, hlavne u deti. Dospelých zasahovala menej. Jeden z prípadov, ktorí jej podľahli, bol r. k. farár Klement Longauer, rodák z Motyčiek pri Donovaloch. Na jeho miesto prišiel Jozef Tonkovič 7. IV. 1962. Bol sem preložený z obce Očová.

Osvetová a kultúrna činnosť v r. 1962.

Kultúrna a osvetová činnosť prevádzala sa v r. 1962 v našej obci dľa stanoveného pracovného plánu pre jednotlivé odvetvia tejto činnosti. Boli to kinopredstavenia, prednášky rôznych oborov, divadelné predstavenia, večery otázok a odpovedí, večer výmeny skúseností nášho JRD niektorým prosperujúcim JRD, Družstevná škola práce a vypožičiavanie knih v obecnej knižnici.

Do rámca činnosti Osvet. besedy spadala aj činnosť záujmových krúžkov, kde boli členmi aj starší žiaci Základnej deväťročnej školy (ZDŠ). Bol to fotokrúžok, rozhlasový krúžok, divadelný krúžok, včelársky krúžok, krúžok ovocinársky a krúžok tanečno - spevácky. Spomenúť treba ešte krúžok názornej agitácie, ktorého úlohou bolo počas žatvy a nárazo-

vých poľných prác informoval o ich stave na našom JRD, vyzdvihnúť prácu najlepších, fotografiami propagoval usilovnosť a najlepšie výsledky.

Všetky v obci poriadané oslavy, počínajúc oslavami februárového víťazstva, MDŽ, 1. máj, MDD = medzinárodný deň detí v prvú nedeľu júna, oslavy Slov. nár. povstania, znárodnenia priemyslu, VOSR a deťmi tradične oslavovaný „Sviatok zimy" (predbehol bol ho príchod deda mráza, a ešte pred ním Mikuláš) programove vyplnila ZDŠ. Úvodné dva prehovory pravidelne riaditeľ ZDŠ s. Beňo, alebo niekto z učiteľov; prípadne niekto z ONV. Ďalší program predviedli žiaci básňami, sborovými recitáciami, spevmi, krátkymi dramat. alebo divadelnými výstupmi.

Z učiteľského zboru počas škol. roku 1961/62 odišla Eva Pischlová na Hudobnú školu v Novej Bani. Koncom škol. roku 1961/62 leda v júni 62 odišla zo školy s. Soňa Adamová a začiatkom škol. roku 1962/63 leda v sept. 1962 boli na tunajšej ZDŠ títo učitelia:

s. Jan Beňo ako riaditeľ školy
s. Marian Ruman zástupca riaditeľa.

Jednotlivé triedy viedli ako triedni učitelia títo:

I. trieda: s. Viera Uherecká-Vrbová
II. -"- s. Zuzana Páleníková
III. " s. Jolana Doležalová
IV. -"- s. Oľga Štrofeková
V. -"- s. Anna Ďurovičová-Bakošová
VI. -"- s. Edita Mixová
VII. -"- s. Ľudmila Kravcová
VIII. -"- s. Peter Hronský
IX. -"- s. Elena Vojtková-Eliašová.

Rozhlasový kvietok vysielával v nedeľu v ranných hodinách. Informoval občianstvo o politickej a zahraničnopolitickej situácii; ďalej o novinkách z oboru vedy-techniky- vynálezov; oboznámil so slávou práce na JRD

a poslednou bývala časť športová. Hlavní časť tejto agendy vykonávali zase len učitelia; ale ohlásil sa kde-tu aj hlas niektorého svázáka, alebo aj z mladších adeptov rečníckej tribúny zpomedzi starších žiakov, na pr. Vlado Vlčko.

Divadelný krúžok nacvičil k Vianociam hru „Lymerivná-Natália". Kus pochádza od ukrajinského autora „Panasa Myrného".

Lymerivna (zahrala ju Anna Balážova Jánova z ulice) kozácka vdova, má dcéru Natáliu (zahrala ju Anna Galetová). Tato má milenca Vasyla. Ten ako chudobný nevyhovuje matkiným plánom a Lymerivna intrikámi obstará Vasylovo zverbovanie za vojaka a zatiaľ Natáliu vydá za plachého nahluplého, ale bohatšieho mládenca menom Karpo. Natália má

Divadlo. s Karpom a jeho materou Škandybýchou (predstavila ju Zlatica Horniaková, manželka Jozefa Horniaka Pavlovho v ulici) život plný utrpenia. K tomu ju trápi aj žiaľ za Vasylom. Keď sa Vasyl vráti od vojska, Natália ujde od Karpu a už napolo pomätená sama sa prebodne nožom.

Najnáročnejšia úloha Natálie bola Galetovou zahraná veľmi dobre. Veľmi dobre zahrala Škandybýchu nová ochotníčka Horniaková. Podobne dobre predstavila Lymerivnu aj Balážová. Mužské úlohy, ako stále v posledných rokoch, dobre zahrali s. Benč-Vasyla a Ignác Brieška-Karpa. Brieškovi sa tieto úlohy jedinečne hodia. Videľ ho, ako sa udivene a nahlúplo s vytreštenými očami niečomu diví alebo sa na niečo opytuje, je pôžitok, aký má človek naozaj len z tercov zriedkavých kvalít. Na to sa musí človek narodiť. To sa naučiť ani nacvičiť nedá.

Materská škola.

Materskú škôlku v našej obci v r. 1962 viedli s. Pavlina Benčová a Irena Budajová; prvá malá funkciu hospodárky, druhá riaditeľky. Počet detí v prvom polroku bol 47, v druhom okolo 40. Po odchode Benčovej od júna 1962, nastúpila s. Stanislava Bérová, manž. lekára Béra z Novej Bane. Po odchode Bérovej na mater. dov. v novembri 62 nastúpila Elena Plonková z Novej Bane, ktorá robí hospodárku a po

odchode Budajovej koncom roku, nastúpila s. Estera Šály-ová rod. Lavková, dcéra nášho rodáka Martina Lavku, priženého v Orovnici. Táto zastáva funkciu riaditeľky.

Kuchárkou bola aj v r. 1962 Zlatica Homolová s Annou Makovickou, a školníčkou bola Maria Vlčková-Jánova. Starších žiakov, ktorí sa tu stravovali, bolo spolu s učiteľmi 40. Koncom roku sa ich stav niečo zmenšil, takže koncom roku sa tu stravovalo spolu asi 70 ľudí. Kuchyňa je vedená (ako len dané okolnosti umožňujú) dobre, aj čo do kvality vyhotovenia stravy, aj čo do pestrosti a výberu je dla ku všeobecnej spokojnosti a „k duhu" našich najmenších. Materská škola.

Pošta.

Poštovú službu na „Poštovom úrade v Tek. Breznici" vykonával aj roku 1962 s. Antón Kráľ, spolu s doručovateľmi Annou Juhászovou-Pavlovou, ktorá bola doručovateľkou pre našu obec a s. Štefanom Galbavým, ktorý bol doručovateľom pre dolný koniec obce „Pri Andelku a Pod horou" a doručoval všetko tiež v obci Orovnica, ktorá patrí do obvodu nášho Pošt. úradu. Poštu do obce dovážalo denne poštové auto z Novej Bane a zberalo všetky dovtedy podané zásielky a mimo toho doručovatelia striedave po týždni odnášali ešte raz poštu priamo na našu stanicu k vlakovej pošte na vlak o 17. hodine smerom na Zvolen. Pošta.

Cestou tohoto Poštového úradu bolo vyplácané v r. 1962 našim dôchodcom v počte 241 mesačná suma okolo 76.000.- Kčs. Dôchodky.

Výhrychtiví tiketári podávali tu týždenne asi 6 tiketov Stasky a okolo 210 tiketov Športky. Šťastie na vyššie výhry zatiaľ nikto z našich občanov nemal. Staska. Športka.

Z 86 druhov novín, časopisov a rôznych iných periodických publikácií, dochádza do obce 120 exemplárov novín-denníkov. Sú to hlavne Pravda, Práca, Rudé právo, Zmena a Poľnícke noviny. Ročné sú to značné tisíce exemplárov dennej tlače. Stav ich odberateľov je akosi už ustálený, odber časopisov ešte stále v obci stúpa. Noviny-časopisy.

Naše obchody.

Socializáciou dediny, ktorá v našej obci koncom roku 1962 bola ukončená, lebo aj pôda doteraz súkromne hospodáriacich 5 roľníkov bola rozhodnutím Rady MNV v Tekovskej Breznici č. zo dňa začiatkom hospodárskeho roka 1962/63 - teda jaseňou 1962, pre neplnenie predpísaných dodávok horemenovanými, daná do obrábania tunajšieho JRD, dostala sa všetká pôda v našej obci do obrábania nášho JRD. Keďže toto všetky produkty tak živočíšnej tak rastlinnej výroby odovzdáva povinne a smluvne Výkupnému podniku, teda štátu, prestal byť dedinský obyvateľ, či družstevník alebo nedružstevník samozásobiteľom a všetko kupuje tak ako aj obyvateľstvo miest. Mimo spomenutých už doterajších 5 súkromníkov, ktorí doteraz mali byť samozásobiteľmi, takto už kupujú naši občania všetko od r. 1960.

Chlieb, pečivo, na objednanie aj cukrárske výrobky, ďalej mlieko, maslo a ostatné predávané produkty mliečneho pôvodu sa v našej obci predávajú v t. zvanej Mliekárni. Táto je umiestnená v bývalej kuchyni budovy Marie Piryovej. Chlieb sa dováža z pekární v Novej Bani denne mimo soboty a nedele. T. č. dováža ho už špeciálne pekárske uzavreté auto. Cukrárske výrobky tak isto sa dovážajú z Novej Bane z cukrárenskej výrobne. Mlieko, maslo, sýry, hrydzu a iné mliečne produkty nám dodávajú Mliekárne ~~w~~ Zvolene. Vedúcou tohoto obchodu je s. Albína Hronská, manželka učiteľa s. Petra Hronského. Aj keď je toto umiestnenie predajne len dočasné, žiadanému účelu vyhovuje. Predajňa je udržovaná čisto a občianstvo je spokojné.

Chlieb.

Mlieko.

Hostinec, t. č. menovaný „Pohostinstvo", bolo v roku 1962 umiestnené tiež v budove bývalej hostinskej Marie Piryovej. Vedúcou hostinca bola Matilda Majzlíková r. Lavková, spolu s Annou Balážovou st., - Františkovou. Závadou podniku je, že nema potrebný chladný, ale nezamrzajúci sklad, pivo sa skladuje len v šope na dvore, rýchle podlieha zkaze od teploty a nema často správnu osviežujúcu chuť. Ďalšou závadou je, že sa podá-

Hostinec.

vajú lichové nápoje osobám už podnapitým a nedodržiava sa zákaz vstupu do hostinca osobám, ktoré vekove nemajú tam čo hľadať, alebo celéhodiny nazízajú dverami a osvojujú si všetko, čo tam od napitých počujú. Kedy už naši ľudia, hlavne ženy, natoľko vyspejú, že si budú vedeť vynútiť likvidáciu všetkého, kde sa ničí zdravie, nervy, pre rodinu potrebné finančné prostriedky; alkoholom a dymom podlomené mladé organizmy sa predčasne vyraďujú z práce plnia sa nemocnice a podlamuje sa zdravie národa. Tá druhá polovica ľudstva - mimo žien - je totiž tak slabá, že sa nevie poučiť ani na vlastnej škode a budú sa o nich musieť postarať ženy.

Obchod s priemyselným tovarom bol v r. 1962 umiestnený tak isto v budove Marie Piryovej, kde táto pro mala obchod rozličným tovarom. Obchod viedla s. Štefania Torgáčová z Orovnice. Menovaná si v obchodnom podnikaní počínala veľmi dobre a v obchode bolo možno dostať od školských pierok, všetky podrobnosti kuchynskej a textilnej galanterie, rozsiahly sortiment železiarskych obchodov, až po kompletné nábytkové súpravy, chladničky, radia, televizory, šporáky, stavebné železo, betonové miešačky, sudy atď. atď. Po jej odchode na materskú dovolenú prevzala obchod tunajšia občianka Anna Balážová Jánova mladšia. Je sice ešte mladá a obchodne menej skúsená a šírka držaných sortimentov sa zužuje, ale snáď sa zacvičí a obchod pôjde ako jej predchodkyni.

Priemyselný tovar

Samoobsluha.

Potraviny, mimo už spomínaného chleba, mlieka a mäsa, sa u nás predávajú v samoobsluhe, umiestnenej v budove bývalého obchodníka Jozefa Palovčíka. Niekdajšia jeho hostinská miestnosť je po úprave mírom predelená a v čiastke od ulice je umiestnena samoobsluha. Sklad má v bývalom obchode menovaného majiteľa. Systém samoobsluhy je u nás zavedený od r. 1960. Spočíva v tom, že do obchodu vchá-

dzajúci zákazník si hneď pri dverach vezme drôtený košík a do tohoto vkladá všetko, čo si vyberie z polic, kde je nachystaný továr aj v hotovom pôvodnom balení, aj kolonial navážený v najbežnejších váhových množstvách. S týmto košíkom sa dostaví ku pokladni, kde pokladníčka tovar cenove spočíta, kupujúci si ho preloží do vlastnej tašky alebo do šietky, zaplatí zaň a ide domov.

Výhoda tohoto druhu nákupu je, že kupujúci si berie tovar sám a to môžu súčasne si brať aj desiati kupujúci; nemusí zákazník čakať, dokiaľ mu predávač poznáša žiadané zo všetkých kútov obchodu, pokladňa len kontroluje a spočítáva a druhá sila obchodu dáva tovar ako kvasnice, zeleninu a všetko to, čo sa nedá dlhšie skladovať a musí sa mimiť ako sa hovorí „obratom ruky"

Samoobsluha.

Tento druh predaja vzbudzoval zpočiatku starosti, hlavne vedúcim predajní, ktorí ručia za obchod a manko, lebo sa tu predpokladá ukáznený a čestný kupujúci, ktorý odnesie len to, čo zaplatil. Po menších defektoch - hlavne zo strany detí - sa tento spôsob zabehal a už je celkove vžitý. Prvou predávačkou tejto samoobsluhy bola u nás s. Katarína Volentierová - Imrichova, ktorá nastúpila tu po odchode Marie Palovčíkovej „na penziu". Od roku 1961 je pomocníčkou Volentierovej Anna Šimkovičová - Najnerová, manželka predsedu JRD.

Žartom sa často spomína, že takáto samoobsluha by mala byť aj v hostincoch. Iste by to bol vysnívaný zlatý vek milovníkov tekutej energie, keď by si mohol namerať sám, čoho by chcel a koľko by chcel. Záleží len na nich, či títo „slabošej vôle" dospejú voľakedy na takú výšku osobnej cti a statočnosti, že by niekto mohol zodpovedať za nich. Musel by však každý mať potom vedľa seba nejakého patróna, čo by za neho rátal, platil a meral, keď by sa tomuto vlastné meradlá vypovedali a milovaný elixír mu práve začal najlepšie chutiť. Isté je, že samoobsluha v hostincoch (toho druhu, aké sú dnes) nikdy nebude. To by museli byť rozumnejší ľudia a tí istotne piť nebudú tichoviny.

Samoobsluha v hostincoch?

Mäsna.

Mäsom a mäsovými výrobkami bola naša obec roku 1962 zásobovaná z predajne Mäsna. Vedúcou - predávačkou bola v nej v roku 1962 - ako aj od jej otvorenia - Katarína Homolová-Jánova z „ulice." Odborní mäsiarsku prácu, ako vykostenie a rozobranie štvrtí jej prevádzal manžel, ostatné ona sama. Výsekové mäso, či čerstvé, alebo mrazené, sa k nám dovážalo z bytunku v Novej Bani. Mäsiarske výrobky ako klbásy, salám, slanina, masť, udené a iné sa dovážalo z výrobne v Banskej Štiavnici. Množstvo dodávaného mäsa a mäs. výrobkov je určované plánom dodávok a tržby. V r. 1962 bol predaj čiastočne obmedzený, ako hospodárska situácia v dobe prechodu k socialistickej poľnohospodárskej veľkovýrobe určovala. Týždenne sa dovážalo priemerne 150 kg výsekového mäsa a množstvo mäs. výrobkov sa pohybovalo dľa situácie v sklade vo výrobni, alebo dľa dožadovania predajne. Po stránke hygienickej je táto predajňa udržovaná čisto, nenachodia sa v nej po kútoch poodhadzované páchnuce zbytky, čo na mnohých miestach zaráža kupujúceho už vo dverach a odrádza od nákupu. Mäsna.

Krúžok včelársky.

Včelársky krúžok grupoval svojich členov zo starších žiakov Zákl. deväťročnej školy. Ako základný učebný inventár má krúžok 2 úle včiel. Umiestnené sú v školskej zahrade. Do tajov života tohoto podivuhodného hmyzu zaúčal a zacvičoval žiakov učiteľ s. Peter Hronský. Ako dávny včelár má na to bohaté skúsenosti a prax. Škoda len, že v katastre našej obce majú včely možnosť znášky jedine z agáta a tento u nás málokedy má priaznivé vegetačné podmienky. Jestli sú jarné mrazy, zamrzá; ak je v dobe kvetu chladno, - včely neidu von; ak je sucho, nema nektaru a včely za týchto rokov zápasia o vlastný život. Včelársky krúžok

Ovocinársky krúžok.

Krúžok ovocinársky mal tak isto členov v žiakoch vyšších ročníkov ZDŠ. Viedol ho učiteľ s. Marian Ruman. Škoda, že škola nema možnosť dať žiakom príležitosť praktického výcviku štepenia a ošetrovania stromkov a zatiaľ sa môžu cvičiť len teoreticky na vrbových prútoch a pod. Zlepšené podmienky budú snáď až v novej škole, kde iste bude aj na toto pamätané; ak sa jej totiž naša generácia dočká.

Krúžok tanečný a spevácky.

Tanečný krúžok pri tunajšej ZDŠ viedla v r. 1962 učiteľka s. Viera Uherecká-Vrbová a krúžok spevácky viedla učiteľka s. Ľudmila Oravcová. S výsledkami svojej práce a snaženia sa krúžky ukázali pri rôznych oslavách, kde žiactvo pravideľne vystupovalo a spestrovalo program vhodnými speváckymi, alebo tanečno-speváckymi číslami.

Krúžok názornej agitácie.

V nadpise uvedený krúžok bol vedený riaditeľom ZDŠ, s. Jánom Benčom. Pracoval hlavne v dobe žatvy. Fotografie z pracovisk, výkazy a diagramy informovali občianstvo o stave žatevných prác a povzbudzovali k rýchlemu a šetrnému jej prevedeniu. Propagačná tabuľa tohoto krúžku je umiestnená pred kanceláriou JRD pri MNV.

Večer výmeny skúseností.

V jasennom období 1962 usporiadala správa JRD spolu s Osvetovou besedou programovaný zájazd do JRD v Drženiciach, pod titulom „Večer výmeny skúseností." Naši ta šli autobusom. Videli jedno z dobre vedených a prosperujúcich Jednot. roľ. družstiev nášho kraja; Videli a počuli, čo by ako mali robiť a čo lepšie robiť a počuli vecnú kritiku na vedenie družstva, z čoho si môže brať vzor každá správa JRD. Rady a reči sú tým účinnejšie, že ich počuli od ľudí, ktorí ich už prakticky previedli do života a zabezpečili takto lepšie životné podmienky sebe, svojím rodinám a že viac dorobili - i celej našej verejnosti.

Ostatné kultúrne podujatia.

V roku 1962 odznelo v našom kultúrnom dome 11 prednášok poľnohospodárskych, 1 zdravotná, 3 z oboru prírodných vied, 9 z oboru vied spoločenských, 8 večerov otázok a odpovedí. Hosťovsky u nás vystúpilo 5 cudzích divadelných súborov. Tak na pr. 7.IV.1962 divadelné združenie z Brehov zahralo predstavenie „Sedliacka láska." Pravidelne chodievajú k nám predviesť ukážku svojej ochotníckej práce divadelné združenie zo Starej Huty pri Novej Bani, zo Žarnovickej Huty, Hronského Beňadika a Záv. klub ROH pri Pošt. úrade v Novej Bani. Cudzie divadlá.

Návštevníci nášho kina videli v r. 1962 spolu 77 filmov so 160 predstaveniami. Návšteva tu činila spolu 10.950 účastníkov; tržba zo všetkých kultúrnych podujatí bola spolu Kčs: 51.783·64, výdavky boli pri tom 43.809·- Kčs. Rordiel financoval všetky podujatia Osvet. besedy.

Život breznického JRD v roku 1962.

Jednotné roľ. družstvo u nás v roku 1962 hospodárilo na 711·98 ha pôdy; z toho bolo 399·13 pôdy ornej, 4·84 ha vinic, 20·46 ha zahrád, 79·78 ha lúk a 207·77 ha pasienkov. Zmena proti údajom uvedeným zo zápisnice o ustanovujúcej schôdzi nášho JRD z 2.IV.1959 vznikla v tom, že sa rozoralo dosť lúk (zahumnice, v oblaze, pod Žliebkami atď.), naproti tomu „Prídely", ktoré prv boli ako kosné lúky, sa pre nerovnosť terénu a pre potrebu rozšírenia dobrej pastvy pre družstevné kravy preradili do pasienok; ďalej: kamenitá a strmá pôda Chmelinie a Viničky, kde paše i tak nebolo a pri lejakoch voda rozrývala ich povrch a vytvárala nebezpečné strže, bola vysadená agačinou a bôrom a je nateraz bez hospod. úžitku. Najviac za priaznivej vegetácie kvitnutia agačov môžu včely mať tam pastvu. Touto účelovou zmenou využitia pôdy sa chce racionálnejšie využiť pôdy a nerobiť náklady na to, čo hosp. úžitku aj tak nedá. Život JRD.

Predsedom JRD v r. 1962 bol doterajší - František Šimkovič ml., podpredsedom a vedúcim živočíšnej výroby bol Karol Šály. Ďalšími členmi správy boli Karol Škvarka, Štefan Halgaš, Pavel Kasan, Abel Elias,

Správa JRD. Maria Galbavá-Jánova, Ján Horniak ml., šofer a Jozef Škvarka-Michalov. Posledný bol aj vedúcim stavebnej skupiny JRD. Agronomom bol do konca júna 1962 Frant. Rafaj z Novej Bane, po ňom od septembra 1962 Abel Elias, ktorý bol dovtedy traktoristom. Zootechničkou bola Maria Mihálová, pokladníkom Štefan Halgaš, účtovníčkami Helena Volentierová-Basorovie Štefanova, a Anna Píryová-Briešková. Mechanizátorom, elektroúdržbárom, elektroinštalaterom Ondrej Molnár, kováčom a opravárom Ján Kupkár a po príchode z vojenčiny v jaseni aj Ján Volentier-Lacikovie ako zámočník a elektrozvárač. Nočným strážnikom bol Michal Homola-Sironková. Poľnými hájnikmi Michal Greguš a Imrich Horniak. Posledný trpel dávnejšie na dvanástorníkový vred; koncom roku umrel v nemocnici v Zl. Moravciach na zápaľ plúc, ktorý sa neskoro zistil a už nebolo pomoci.

Šoferom na družstevnom nákladnom aute bol Ján Horniak ml.-Horniakovie; závozníci mu boli Antón Škvarka a Karol Škvarka.

Traktoristmi na JRD v Tek. Breznici v r. 1962 boli: Štefan Brieška, Štefan Halgaš, Abel Brieška, Pavel Brieška, František Krištof-Ďurovie,

Traktoristi. Abel Elias (do septembra, kým prevzal funkciu agronoma), Štefan Kováč (na pásovom traktore miesto Jozefa Halgaša, ktorý koncom roku zomrel na srdečnú vadu.). Od jasene, po príchode z vojenčiny viedol traktor aj Ján Belujský.

Krmičmi dobytka na JRD v r. 1962 boli: Peter Gaží st. v závoze, jeho

Krmiči. brat Ignác Gaží, Gregor Krištof, Pavel Šimkovič, Frant. Šály st., Józef Najner, Štefan Krištof-Ondrejkovie, Štefan Škvarka na hrbe, František Gaží-Lavrincovie, František Graus-Grauzikovie. Poslední traja pásli

v r. 1962 v Chválení od mája do konca októbra družstevní jalovinu = nedojaci dobytok. Tento tam bol celé leto. Má tam šopu na ochranu dobytka pre čas nepohody a aj pastieri majú slušne vystrojení ubikáciu, kde spávajú a môžu si aj variť. Menovaní mali za pasenie stanovený mesačný počet jednotiek, doplňok naturálií v obili, mohli si pokosiť pre vlastní záhumenkovú kravu kuslúky, čo si uhájili pred vypasením, takže zárobkove boli slušne honorovaní. Pastieri dobytka.

Kravy dojnice sa pásli na bližších pasienkach, aby ich k podojeniu nebolo treba zahaňať z takej diaľky aj na obed. Pásli ich Pavel Šimkovič a Gregor Krištof.

Dojičkami družstevných kráv na tunajšom JRD v r. 1962 boli: Anna Lavková-Gregorová, Maria Gažiová-Jánova pri Andelku, Gabriela Majxlíková-Jozefova, Anna Gažiová-Ignácova v závoze, Katarína Najnerová, Božena Škvarková-Karolova, Anna Švaralová-Jozefova, Julia Homolová v závoze, Julia Škvarková-Antónova. Dojičky.

Družstevné ošípané krmili: Estera Eliasová-Flórova, Maria Grauzová-Grauzíkovie a Anna Krištofová-Abelova, naproti.

Najviac pracovných jednotiek v r. 1962 na JRD dosiahli:
František Graus-Grauzíkovie, spolu s nevestou Pavlinou = 1201 j.
František Gaží-Lavrincovie (aj s ostat. členmi rodiny) = 1136 j.
Karol Šály, spolu s manželkou Annou 983 j., Štefan Škvarka na hrbe pastier a krmič 969 j., Jozef Najner s manž. Katarínou 998 j., Ignác Gaží v závoze s manž. Annou 955 j., Jozef Škvarka Michalov č. d. 25 s dcérou Máriou = 951 j., Estera Eliasová 969 j., Maria Grauzová = 964 j. Anna Krištofová-Abelová (ako krmičky ošípaných) 890 jednotiek.

Výška pracovnej jednotky bolo Kčs: 8·- v peniazoch a Kčs: 1·62 v naturáliach, spolu Kčs: 9·62. Hodnota naturálií = zrna-kukurice je počítaná v úradnej cene, nie v bežnej na voľnom trhu, preto v skutočnosti má cenu vyššiu. (Voľná cena pšenice bola 400-500·- Kčs).

Výnosy plodín na našom JRD v r. 1962.

Pšenica na 55 ha, plán: 26 q, skutočnosť 20·96 q, spolu: 1.120·20 q
(na verej. zásob. odpredané z toho 459·85 q)

raž .... 15 ha, plán 22 q, skutoč. 32·45 spolu 486·75 q
(odpredané 250 q)

jačmeň .. 75 ha, plán 26 q, -"- 18·29 -"- 1.372 q
(odpredané 401 q)

Výnosy plodín.

ovos .... 7 ha -"- 20 q -"- 20·60 -"- 144·20 q

kukurica 25 ha -"- 27 q -"- 34·- -"- 850·- q
(odpredané z nej 90 q)

Úhrnom úroda bola ..... 3.973 q

Na ver. zásob. dodané 1200·85 q.

Výnos cukr. repy bol 350 q na ha, krmnej repy tiež 350 q z 1 ha, ľan dal výnos 20 q, mak 2·98 q, zemiaky 59 q.

Na krmne, osevné a naturálne dávky si JRD ponechalo 1.732 q obilovín a 362·63 q zemiakov.

Stav stálych zamestnancov na JRD.

Stálych zamestnancov malo breznické JRD v r. 1962 = 105.

Dľa vekových skupín bolo ich:

Stáli zamestnanci.

Do 25 rokov 6

Od 25-45 -"- 39; z toho 20 mužov a 19 žien

Od 45-60 -"- 51 -"- 21 -"- 30 -"-

Nad 60 rokov 16 16 všetko muži } u staveb. skupiny hlavne.

Z toho bolo vo výrobe rastlinnej 7 mužov, 33 žien, spolu 40

-"- živoč. 19 -"- 11 -"- 30

-"- pridruženej 1 - -"- 1

-"- stavebnej 10 4 -"- 14

Správa JRD ..... 4 4 -"- 8

Ostatné ..... 12 (traktoristi) -"- 12

Stav dobytka:

Plánovaný stav dobytka na r. 1960 bol 178 kusov, kráv 94 ostatok tvoril mladý dobytok.

Koncom roku 1961 malo JRD už 287 kusov dobytka, z čoho bolo kráv 106 kusov; ostatok mladý dobytok. Stavy dobytka.

Na rok 1962 bol plánovaný stav 300 kusov; v skutočnosti bolo ho koncom roka 1962 až 339 kusov, z toho kráv 135 kusov.

Stav ošípaných:

Ošípaných malo toto JRD v r. 1960 spolu 260 kusov. V roku 1961 malo ich už 386 kusov a koncom r. 1962 = 504 kusov. Plán na r. 1962 bol len 420 kusov. Ošípané.

Mimo sústredeného dobytka v maštaliach JRD je v obci koncom r. 1962 spolu 134 kusov dobytka; z toho je 114 kusov kráv. Nadmierne stavy sú zistené vo 2 prípadoch.

Celkové výsledky na 1 ha:

Naše JRD vyrobilo v r. 1962 na 1 ha pôdy 284·92 litra mlieka, čo predstavuje tržbu 369 Kčs z mlieka na 1 ha. Mása vyrobilo na 1 ha 77·4 kg, z toho 44·7 kg hovädzieho a 32·7 kg bravčového. Výsledky na 1 ha.

Náklady na 1 liter mlieka boli Kčs: 1·67; na 1 kg bravč. mása = 13·20 Kčs a na 1 kg hovädzieho mása Kčs 8·70

Úbytky na živočíšnej výrobe zapríčiňovalo ešte vždy u ošípaných vadné ustajnenie. Ošípáreň „S 500" z r. 1961 má cementovú podlahu, kde mladé prasce nachladnú, majú pre malý odtok a slabý spád stále pod sebou mokro, čo zapríčiňuje u mnohých aj dobre odstavených zastavenie zrastu, zakrnutie a nutnosť predčasného vyradenia z chovu, pri čom náklady boli, ale výnos nepatrný. U teliec sa podobne vyskytuje vadné kŕmenie, ako aj vada kŕmenia kráv v čase brezivosti. Dúfame, že zlepšeným skladovaním krmiv, hlavne sena bude týchto závad menej, čo sa musí prejaviť aj vo zvýšení živočíšnej výroby. Závady chovov.

Výstavba JRD vr. 1961 a 1962.

Z družstevných stavieb bola 15. IV. 1961 kolaudovaná a daná do používania ošípáreň typu „S 500". Stavebne bola už začatá v r. 1960 a v tomto roku bolo na nej prevedené práce za 128.502 Kčs. V r. 1961 bola dokončená na celkovú stavebnú hodnotu Kčs: 245.189.- Výhoda tohoto objektu je, že ošípané sú ustredené na 1 mieste. Nevýhodou, ako už bolo spomenuté, že je podlaha cementová - chladná, hlavne pre

Výkrmňa „S 500".

zimné obdobie; podlaha má malý sklon, všetok odsok moču, prasce stále stoja i ležia v mokrote; majú možnosť piť nevoľkajúci vlažnú moč a kal, čím trpia hlavne slabšie, ktorým sa v boji o žrádlo pri veľkom množstve menej núka.

Dokončením tohoto objektu hodnota družstevných budov ku dňu 31. XII. 1961 bola 1,109.000 Kčs.

V roku 1961 JRD prikúpilo tiež strojné zariadenie:

Prikúpené stroje.

1 motorovú sečkovicu, 1 vyorávač repy - zemiakov; 1 traktor, 1 zavlažovaciu súpravu, 2 prívaly, 1 postrekovač (na repu - zemiaky), 1 nakládačku automatku, 2 rozmetače umelých hnojív, 3 traktorové kosačky, 5 vlečiek, 1 fekálny voz; 1 samoviazač, 2 elevátory, 2 sbíhačky na repu, 1 pluh, 1 diskovú bránu, 3 elektromotory, 1 vejfukovú sečkovicu, brúsku na kosy, 1 hrudorez, 2 pluhy traktorové.

Takto hodnota dopravných prostriedkov a strojov, ktorá ku dňu 31. XII. 1960 činila 494.000.- Kčs ku dňu 31. XII. 61 bola už 642.000.- po odpočte amortizácie používaných a odpočte už vyradeného parku.

Hodnota menšieho náradia, ako vidly, váhy, kancelárske zariadenie, pionier, bicykel, miešačka betónu atp. bola 31. XII. 60 = 20.000.- Kčs 31. XII. 61 bola 21.000 Kčs.

Celková družstevná hodnota, t. j. stavby, stroje, stáda (mimo pôdneho fondu a bývajúcich fondov) ktorá 31. XII. 1960 činila: 2,013.659 Kčs, ku 31. XII. 1961 už činila: 2,239.602 Kčs.

V r. 1962 družstevná výstavba zaznamenala väčší rozvoj. Do používania bol vzatý sejmik. Kolaudovaný síce až v decembri 62, ale kŕmou bol zaplnený už od júna po kosbe sena. Plánovaná hodnota stavby bola 132.485 Kčs; postavený skutočne za 106.379 Kčs. Je to veľmi hodnotný objekt, lebo do sena - dáteliny sa ešte v ňom bez zbrát uskladneného sa vychová aspoň 20 kusov dobytka; čo sa predtým v slamovom nekrytom uskladňovaní zničilo prehnitím od zeme a hlbokým premočením - prehnitím a poplesnením od vrchu. Bolo by žiadúce mať ešte aspoň 1 alebo aj 2 takéto, kde by sa bez zbrát uskladnilo všetko objemové krmivo, aj krmná slama, hlavne jačmenná, ktorá ako mäkšia najviac podlieha zkaze „pod holým nebom". Zaručene potom ubudne aj chorôb dobytka pochádzajúcich zo znehodnoteného krmiva, ako hnačky, črevná lbc atď. Nový sejmik.

Mimo toho v roku 1962 bola postavaná a ajdaná do používania sušiareň na kukuricu. Plánovaná hodnota stavby bola Kčs: 53.188-, vystavaná bola skutočne za Kčs: 34.133- Je dvojradová a prostriedkom sa ešte dajú umiestniť stroje, ako mlátačky a pod. čo tiež ochráni cenejšie strojné zariadenie pred ničením. Sušiareň kukurice.

Garáže postavené v roku 1962 boli plánované za Kčs: 117.121-, skutočne boli postavené za 101.651- Kčs. Garáže.

Štvorradový kravín ešte v r. 1962 nebol dokončený. Bolo na ňom prevedené práce v hodnote 337.843 Kčs. Štvorradový kravín.

Hodnota družstevných budov, ktorá 31. XII. 1961 činila 1,109.000- Kčs bola ku dňu 31. XII. 1962 Kčs: 1,667.000-

Prikúpený inventár v roku 1962.

V r. 1962 naše JRD prikúpilo: 1 kultivátor, 1 vlečku, 1 samoviazač, 1 vyorávač zemiakov, svarovací agregát, 2 brakory, 1 elektrický vyhňu, 1 mlátačku automatku, 2 elevátory, 1 traktor, 1 obil. kombajn, 1 riadkovač, 1 kukuričný kombajn, 1 nakladač maštaľného hnoja, Stroje prikúpené v r. 1962.

3 plečky a brány; spolu za 335.000 Kčs.

Takto hodnota dopravných prostriedkov a strojov, ktorá ku dňu 31.XII.1961 činila 642.000 Kčs, ku 31.XII.62 bola 942.000.-

Tak isto menšie náradie a inventár, čo ku 31.XII.1961 bolo 21.000 Kčs, ku dňu 31.XII.1962 bolo 34.000.- Aj tu prirastok o 13.000.-

Celková hodnota družstevného majetku = stavby, stroje a družstevné stáda (mimo pôdneho fondu a krmnych fondov), ktorá 31.XII.1961 bola Kčs: 2,231.602.-; bola 31.XII.62 = Kčs: 3,251.548.-

Priezviská a krstné mená v Tek. Breznici.

Pri rôznych príležitostiach často spomíname, že toho alebo toho priezviska-mena je u nás veľa, toho asi najviac, tých len pár a ten alebo ten je len sám. Málokto alebo nikto si nedal s tým dôslední prácu, aby presne toto zistil a mal štatistickú istotu. Najviac je u nás priezviska Gaži, za ním ide Krištof, ďalej Kasan, Volentier, Škvarka atď. Za menom uvádzam aj počet členov rodiny a tým mimo počtu domácností zistujeme aj počet obyvateľov nesúcich to alebo to meno. Koncom r. 1962 bol stav:

Breznické priezviská: 1, Gaži Jozef st.-Gažikovie 2, Gaži Pavel-Gažikovie st. 2, Gaži Pavel-Gažikovie ml. 4, Abel Gaži-Gažikovie 4, Ignác Gaži-Strelcovie, závoz 5, Abel Gaži-Strelcovie-závoz 1, Peter Gaži-závoz 5, Ján Gaži-u Jakulov 5, Ján Gaži v dedine 7, Štefan Gaži v dedine 2, Rudolf Gaži 5, Ladislav Gaži 4, Štefan Gaži manž. Agnesa 2, Abel Gaži-Štefanov 3, František Gaži-Štefanov 3, Pavel Gaži-Strelcovie, v dedine 3, Michal Gaži-Strelcovie 3, Ignác Gaži-Jozefov 4,

Gažiovci: Domin Gaži-Strelcovie 4, Jožko Gaži-Pavlov 3, Jozef Gaži-Vrbinskovie 6, Ján Gaži st.-Vrbinskovie 3, Ján Gaži ml.-Vrbinskovie 4, František Gaži-Lavrincovie 6, Pavel Gaži-pri moste 2, Imrich Gaži 4, Frant. Gaži v ulici 3, Pavel Gaži-Strelcovie ml., v ulici, 3, Ján Gaži-Gažikovie-Pri Andelku 4, Ján Gaži-Kováčikovie-pri škole 9, Ján Gaži Gažikovie 2 a Štefan Gaži na hrbe 4, spolu 32 domácností a 120 obyvateľov.

Druhým najpočetnejším priezviskom sú Krištofovci. Sú to: Krištof Štefan Krištofovie 2, Krištof Jozef - Lančikovie 1, Krištof Gregor 7, Krištof Ján - Ondrejkovie 6, vd. Maria Krištofová - Abrhamovie 1, Jozef Krištof - Abrhamovie 3, Štefan Krištof - Abrhamovie 4, Krištof Jozef - prievozník 2, Štefan Krištof - murár 4, František Krištof - Ďurovie Krištofovci: 3, Štefan Krištof - Ďurovie 3, Rudolf Krištof st., v ulici 2, Jozef Krištof učiteľ 3, Jozef Krištof Ondrejkovie - na zemänskom 5, Ján Krištof - Imrikovie 4, Michal Krištof - Ondrejkovie, st., 4, Michal Krištof - Ondrejkovie ml. 4, Viliam Krištof Ondrejkovie - Michalov, 2, Michal Krištof Ďurovie v kamení 2, Pavel Krištof v kamení - Ďurovie 2, Ján Krištof - Ďurovie, v kamení st. 2, Ján Krištof - Ďurovie, v kamení ml. 4, Ján Krištof Mikulovie st. 5, Ján Krištof Mikulovie ml. 3, Frant. Krištof Mikulovie st. 2, Fran. Krištof Mikulovie ml. 4, vd. Maria Krištofová v uličke) fariakovie 2, Rudolf Krištof - Imrikovie (pri kostole) 4; spolu 28 domácností; 90 obyvateľov. ✓

Tretím najväčším je meno Kasan. Koncom r. 1962 boli to: vd. Maria Kasanová - Ičovie 1, Štefan Kasan u Lavrincov 4, Viliam Kasan 3, Pavel Kasan - Ičovie 4, Gregor Kasan 5, Rudolf Kasan 4, Peter Kasan 5, Michal Kasanovci: Kasan na hôrke 4, Frant. Kasan - Rybárovie 6, Štefan Kasan v uličke 3, Ján Kasan v uličke 2, Michal Kasan v uličke, Peter Kasan v uličke 5, Ján Kasan - šofer 4, Ján Kasan - Ičovie 2, Frant. Kasan - Ičovie 3, Rudolf Kasan - Ondrejov 6, Ondrej Kasan st. 3, vd. po Ondrejovi Kasanovi st. 1, Abel Kasan - Filov 4, vd. po Jozefovi Kasanovi (na uhle) 4; spolu 21 domácností a 78 obyvateľov.

Štvrtým najpočetnejším priezviskom sú Volentierovci. Koncom r. 1962 to boli: Volentier Pavel - závoz, 5, Volentier Abel - závoz 2, Volentier Jozef - závoz 1, Volentier Frant. - Basorovie 4, Volentier Vincenc 2, Volentier František v dedine, 8, Volentier Jozef st. v dedine 2, Volentier Peter st.

2, Volentier Peter ml. 2, Volentier Pavel-hiky 5, Volentier Abel-kapustnisko, 5, vd. Maria Volentierová 1, Jaú Volentier-Basorovie 4, Volentier

Volentierovci: Štefan-Basorovie 3, Volentier Imrich-pri Andelku 3, Volentier Jozef pri tabuli 1, vd. Maria Volentierová-Ondrejova 3, Volentier Miško-Gažikovie 2, Volentier Gregor Gažikovie 5; spolu 20 domácností a 63 osôb.

Piatou najpočetnejšou rodinou sú Škvarkovci. Koncom r. 1962 to boli: Škvarka Karol 5, Škvarka Imrich 6, Škvarka Štefan-Palovie 3, Jozef Škvarka-Michalov 1, Škvarka Abel-na hôrke 4, Škvarka Domin 5, Škvarka

Škvarkovci: Rudolf 2, Škvarka Abel st. 1, Škvarka Antón 3, Škvarka Jaú v urbáre 2, Škvarka Štefan Michalov-na hrbe 5, Škvarka Štefan na hrbe-horný 4, Škvarka Jaú na hrbe 4, Škvarka Ľudvík 5. Spolu 15 domácností a 57 obyvateľov.

Je zaujímave pozorovať, ako niektoré z týchto rodín sa početne vzmáhajú, iné stoja asi na bývalom a niektoré upadajú. Najlepším príkladom vzrastu je na pr. rodina Kasanovská, kde sa rodia prevážne chlapci a tak len z rodiny + Juraja Kasana za 2 generácie je dnes 31 obyvateľov, zatiaľ čo na pr. rodina Škvarkovská upadá. Rodia sa v nej totiž prevážne dievčatá, ktoré po vydaji meno strácajú a ich rod mizne.

Keď človek ešte pred časom čítal menoslov breznických obyvateľov, stretával sa tu u mužov prevážne s menami: Jaú, Jozef, Štefan, František, Michal, hodne menej Pavel, Peter, Abel, Anton a ostatných bývalo po pár. U žien boli to hlavne mená: Anna, Maria, Katarina,

Krstné mená. Helena, Zuzanna, Júlia, Jozefína a ostatných bývalo tiež na spočítanie na prstoch rúk. Pri početnosti niektorých priezvisk a k tomu ešte aj silnou návyku na určité len krstné mená bolo si často treba vypomáhať prívlastkami: starší, mladší, horný, dolný; často otcovým menom = Jánov, Pavlov, Michalov, u žien často menom muža: Štefanova, Pavlova atď. V posledných 20. ich rokoch sa počet krstných mien značne rozšíril a v posledných 5.-ich rokov je vo výbere krstných mien deti

úplný odklon od starých zvykov a úzkeho kalendára. Tak na pr. r. 1942 boli breznické novonarodené deti pomenované týmito menami: Anna, Abel, Štefan, Stanislav, Maria, Žita, Viliam, Jozef, Zuzanna, Ľubomír, Gizela, Helena, Božena, Ladislav, Emilia, Irena, Rudolf, Ján, Pavel, Dušan, Alžbeta.

Mená: Stanislav, Dušan, Ľubomír, Žita sú tu úplne nové a Viliam, Gizela, Ladislav, Božena sa nachodia v doterajšom obyvateľstve len po 1-2.

Deti narodené r. 1960 boli pomenované takto: Miroslav, Helena, Igor, Ľubomír, Róbert, Stanislav, Emilia, Ladislav, Anna, Viera, Maria, Eva, Lubica, Daniel, Ivan, Alena, Drahomíra, Jaroslava, Joanna. Nové mená.

V r. 61 boli breznickí noví občania pomenovaní takto: Viera, Ján, Julia, Žita, Štefan, Eva, Vladimír, Mária, Ladislav, Helena, Anna, Jozef, Michal, Vlasta, František, Dušan a Milan.

V r. 1962 sa noví breznickí občania pomenovali menami: Vladimír, Eva, Viera, Božena, Darina, Katarína, Pavol, František, Lubica, Ján, Zuzanna, Tibor.

Nové časy, nové spôsoby života a nové aj mená. Rozhodne bude v tomto ohľade budúcne ľahšia orientácia, menej omylov a ľahšie rozoznávanie. Dedovia a starenky, ktorí už odpočívajú na našom cintoríne spánkom spravodlivých, by sa mnohým z týchto mien divili, ťažko by si na ne navykali, alebo by snáď ani vnukov nepriznávali za svojich, ale taký je zákon života, ktorý všetko mení, teda i nás a naše mená. Keď vítame túto pestrú mozaiku osobných mien, prajeme si, aby pod týmito menami vyrástli zdraví, rozumní a čestní ľudia, za ktorých sa nikto nebude musieť hambiť, ale budú chlúbou svojej obce a rodiny a ich meno hoci nové, neznáme, alebo azda aj divné, stane sa dľa ich osobnej hodnoty váženým-cteným a obľúbeným.

Keď už máme číselný prehľad najpočetnejších priezvisk našej obce, považoval som za interesantné zistiť počet jednotlivých krstných mien jak u mužov tak u žien. Máme aspoň prehľad o obľube toho alebo toho mena a vieme aký počet bojovníkov alebo nepriateľov máme proti sebe ak sa s niekym z nich dostaneme do sporu. Štatistiku som urobil bez akýchkoľvek úradných pomôcok, dľa toho ako obec podrobne poznám. Rozdiel proti úradným záznamom by mohol byť len u pár osôb, ktoré sa snáď odsťahovali a z občasného videnia som ich ešte považoval za tunajších, alebo som nezachytil niektorého celkom nového a ešte málo známeho občana.

Počet mien mužských.

Tak v Tek. Breznici koncom r. 1962 žilo 119 Jánov, 103 Jozefov, 84 Štefanov, 56 Františkov, 44 Pavlov, 41 Michalov, 26 Petrov, 27 Abelov, 22 Antónov, 15 Viliamov, 15 Rudolfov, 21 Milanov, 12 Karolov, 11 Ignácov, 10 Šimonov, 9 Imrichov, 8 Miroslavov, 18 Vladimírov, 10 Ľudvíkov, 3 Vendelínovia, 2 Juliusovia, 2 Florianovia, 2 Mikulášovia, 4 Jaroslavovia, 2 Vlastimilovia, 5 Stanislavov, 5 Dominov, 4 Marianovia, 2 Kamilovia, 1 Ľuboš, 1 Vojtech, 1 Adalbert, 2 Lavrincovia, 1 Cyril, 2 Dušanovia, 3 Ivanovia, 5 Gregorov, 2 Ondrejovia, 2 Ludevítovia, 5 Ľubomírov, 1 Igor, 1 Gustáv, 1 Eduard, 1 Otto, 2 Ernestovia, 5 Vincentov, 1 Alojz, 1 Aladár, 4 Emilovia, 2 Viktorovia, 1 Róbert, 1 Lubor, 10 Ladislavov, 1 Daniel, 2 Gejzovia, 2 Filipovia, 1 Tibor, 2 Martinovia, 1 Branislav

Počet mien ženských.

Ženské mená máme zastúpené takto: Maria 158, Anna 155, Helena 65, Katarína 53, Božena 29, Zuzanna 28, Štefania 27, Julia 22. Irena 15, Jozefina 13, Agnesa 9, Pavlina 9, Alžbeta 9, Gabriela 7, Estera 6, Viera 12, Eva 6, Emilia 11, Veronika 5, Ľudmila 5, Terezia 4, Gizela 5, Karolina 7, Justina 2, Albina 4, Magda 1, Eleonora 2, Vlasta 3, Etela 2, Darina 3, Angela 1, Soňa 1, Johanna 1, Daniela 1, Magdalena 2, Barbora 4, Drahomíra 1, Olga 6, Janka 4, Melania 1, Lida 1, Otilia 1, Jaroslava 3, Libruša 1, Vilma 1, Blažena 2, Margita 4, Valeria 2, Rozalia 3, Zlatica-Arana 3, Marta 2, Matilda 1, Lubica 2, Alena 2. Matričný výber naozaj bohatý.

288. На страницах 21, 22, 154, и перевод с польского на стр 155. это есть история связанная с тяжелым испытанием народов Чехословакии и Советского Союза во 2й мировой войне против немецко-фашистских захватчиков.

На реке Грон в районе вашего села Тековская Брезница в ночь с 13 на 14е февраля 1945 года с боем фарсировала реку Грон Нитрянская партизанская бригада вышла из тыла врага перешла на восточный берег и остановилась в вашем селе.

Нитрянская партизанская бригада восходила в состав партизанского соединения им. Александра Невского, которое пришло на вашу землю из под Москвы, пройдя по тылам немецко-фашистских захватчиков более 12,5 тысяч километров.

Партизанское соединение им. Александра Невского приняло активное участие в Словацком народном восстании в 1944 года и внесло свой посильный вклад в дело освобождения наших братских народов.

В конце праздника 20й годовщины Словацкого народного восстания от имени партизан соединения им. Александра Невского приношу сердечное спасибо жителям села за ту помощь, которую вы оказали партизанам. С глубоким сердечным уважением к Вам — почетным гражданам вашего села.

Почетный гражданин села Текековка Брезница
бывший командир партизанского соединения
им. Александра Невского

Герой Советского Союза
Виктор Карасёв

28/VIII-1964 года

Мой адрес: Город Москва Фрунзенская
Набережная дом 34 кв 58.

Slovenské znenie ľubovoľného zápisu.

Na stranách 21, 22, a 154 a preklad z poľštiny na strane 155, to je história spojená s ťažkou skúškou národov ČSSR, SSSR počas druhej svetovej vojny proti nemecko-fašistickým okupantom.

Na rieke Hron v chotári Vašej obce Tek. Breznice, prekračovala v noci z 13. na 14. febr. 1945 za boja ríchu Hron Nitrianska partiz. brigáda, ktorá vyšla z boja nepriateľa, prešla na druhý breh a ostala vo Vašej obci.

Nitrianska partizánska brigáda, ktorá mala názov „Skupina Alexandra Nievského, prešla do Vašej krajiny od Moskvy a v boji proti nemeckým okupantom prešla viac ako 12 a pol tisíca km. Partizánska skupina Alex. Nievského sa aktívne zúčastnila v Slov. nár. povstaní v r. 1944 a svojím prodielom prispela k oslobodeniu našich bratských národov.

Ku koncu osláv 20. výročia Slov. nár. povstania od členov Partizán. skupiny Alex. Nievského vďaka srdečná obyvateľom dediny za pomoc, ktorú nám preukázala. Shlbokým srdečným uznaním k Vám českým občan Vašej obce Viktor Karasiev.

Všetkým občanom obce Tek. Breznice býv. veliteľ partiz. oddielu Alex. Nievského: Hrdina Sväzu Sovied. Soc. Republik Viktor Karasiev.

28/VIII. 1964. Moja adresa: Moskva, Frunzenskaja
Naberežnyj dom 34/Kvart. 58.

1963.

Zo štatistických, alebo matričných dát zaznamenávame „pre pamäť budúcim pokoleniam," že v roku 1963 sa v Tek. Breznici narodilo 33 deti; z toho 19 chlapcov a 14 dievčat. Nový domov na cintoríne našlo 15 breznických občanov a „verní lásku až do jeho a mojej smrti" si slúbilo 15 mladomanželských párov. Štatistika

Ak spomíname prvé mesiace kalendárneho roku 1963, vynorí sa nám pred oči obraz zimnej krajiny, pokrytej temer 1 m vysokou vrstvou snehu s neprestajnými -20-30°C silnými treskúcimi mrazmi, nad ktorou vládne inovať - mráz a smrť. Ako meteorologické stanice viac razy spomínali, nezažila Europa takejto zimy už asi 100 rokov. Aj vtáctvo, ale hlavne zver v boji o záchranu života osmelela a hnaná túhou za potravou blížila sa k ľudským obydliam. V hore, za takýchto mrazov a pri vysokej a všetko pokrývajúcej snehovej prikrývke, po suchom lete a jaseni, kedy neostalo tam ani nič zeleného, ba nemala tam ani vody a zver chodila sa napájať až do Hrona, beztak vyhladovaná a oslabnutá, dalo sa len zimou a hladom zahyniť. Srnky, jelene, ale aj diviaky, mali od vysokého, ale zamrnutého a boriaceho sa snehu zodraní na nohách srsť až po kolená, čo na holej koži ešte viac chladilo, znemožňovalo pohyb a približovalo uhynutie. Tak bolo len v našom, hlavne južnom katastr. území nájdených vyše 20 kusov takto uhynutej zveriny. Tak diviaky chodili hľadať potravu až ku stohom slany na stredisko JRD a boli tam nájdené zakutané v pleve (žíné) k nemalému prestrašeniu zamestnancov JRD, ktorí ich tam našli a vyplašili. Zajace, akoby boli na stredisku JRD a okolo stohov držali stráž. Bolo ich tam možno videť v každej dobe a aj pred autobusmi, čo tade prechádzali, odbiehali len pár metrov. Často zastávali neďaleko cesty a stojac na zadných nohách

Krutá zima.

Zver.

obdivovali toto vrčiace čudo s žiarivými okáľmi, alebo azda slušným postojom „na poctu zbraň" nevedome ďakovali človekovi, že tam nazhromaždil aj niečo pre ne na záchranu pred hladovou smrťou. Podobne bolo možno videť okolo tohoto strediska pri stohoch kimy a pri repných rezkoch od súmraku do svitania stádo jeleňov. Tieto ani neodchádzali ďalej a aj cez deň sa zdržiavali len v blízkej prevorovskej stráni. Človeka sa temer nebáli a aj pred autom-autobusom len že odbehli kúsok od cesty. Tu sa často hneď zastavovali a hľadiac na hradskú, akoby ľahostajným pohľadom na človeka hovorili: Je mi jedno; zahynúť v hore hladom a zimnou pomalým umieraním, alebo tu tvojou rukou nasýtený a rýchle. Mimovoľne sa tu človekovi tlačia na myseľ slová starej antickej básne „Aeneis" od Vergilia, kde sa opisuje zlatý vek ľudstva a hovorí: „Polna metusque aberat, nec verba minantia fixo, aere legebantur nec suplex turba timebat iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti." Voľne preložené v slovenčine by to znamenalo: Nebolo strachu ani trestu, ani výstražné slová zákonov nebolo treba vyrývať do kovových tabúľ; nebolo poníženého davu, ktorý by sa bol obával výrokov svojich sudcov, ale boli všetci bezpeční a nikto ich za nič netrestal."

O nič lepšie nebolo na tom ani vtáctvo. Okrem nenávideného vrabca, ktorý bol tým bezočivejší, čím bola väčšia zima, stiahlo sa k domom všetko: sýkorka, červienka, chocholuš (po našom volaný pipíška) drozd, strniadko, ba aj sojky. Starostlivo pooberali každé zabudnuté, alebo ponechané zrnko hrozna a od omrviniek až po každý kúsok neobhryzenej kosti, alebo sýkorkám zavesenej kožky zo slaniny dokladne skonzumovali a obrali všetko. Čierny drozd ani neod- Vtáctvo.

lietával od domov; nocoval pod strechami - na viniči, kde mu nehrozilo nebezpečie od mačiek. Súcitných ľudí sa našlo dosť, hlavne medzi deťmi, ale nebolo by zaškodilo tejto propagácie trochu viac i medzi dospelými. Naša obec má dosť ovocných stromov a ich úrodnosť hodne závisí na horlivosti spomenutého spevavého vtáctva, lebo ich oslabením - resp. vyhynutím, by sa za pár rokov škodcovia tak rozmnožili, že by úroda ovocia bola ohrozená, alebo úplne zničená.

Krutá zima a mrazy neprestávali ani koncom februára a až v prvej polovici marca poľavili, keď stúpajúce sluko zahnalo bielu kráľovnú zimy do polárnych krajín. Je zaujímavé, že tohoto roku s poslednými marcovými mrazmi odišli mrazy načisto; viac už nemrzlo ani v apríli ani v máji. Bol to prvý rok od r. 1945, kedy u nás na jar nemrzlo a jak ovocie, tak hlavne hrozno ostali nepoškodené. Snehu bolo temer 1 meter; v horách aj viac, na Hrone bol ľad tiež miestami 1 m hrubý a zem bola zamrznutá tiež do hĺbky aspoň 1 meter. Bolo nebezpečie, že z náhleho oteplenia v druhej polovici marca vzniknú veľké povodne a zase budú prírodné živly ničiť, čo nezničila zima. Ale nestalo sa tak. Tento ohromný komplex snehu, ľadu a všetkej zmrznutej prírody nezohrialo tak hneď ani ohrievajúce sluko. Sneh sa topil pomaly, tak isto pomaly sa roztápal aj ľad na Hrone; voda stačila pomaly zlízať od vrchu hrubú vrstvu ľadu na Hrone, primrznutú na mnohých miestach až na dno, obvyklá „zátka" - odchod ľadov sa nemal z čoho ani vytvoriť a Hron tohoto roku na podiv ani nevystúpil z brehov. Zachránila sa aj „kompa", ktorá začiatkom decembra zamrzla v Hrone od večera do rána a nebolo času ju vyťahať, ako sa to obvykle robievalo; zimovala tam a na jar po roztopení ľadu bola nedotknutá na mieste. Tohoto roku chodili po ľade aj traktory a to s plným nákladom, aj severne od prievozu, aj na Zámlyní.

Mierna jar.

Jarná vegetácia sa opozdila temer o celý mesiac. Za tým však prišlo dosť priaznivé počasie. Nocami nemrzlo, viac razy pomoklo teplým dážďom a do polovice júna príroda dobehla, čo bolo zameškané. Ovocia sa po odkvitnutí stromov ukázalo dosť, hlavne orechov, kôstkového ovocia a hrozna a slubovalo odškodnenie aj za minulé roky. Sena a prných ďatelín bolo nadpriemerne. Pomerne dobre prezimovali raže, čo bolo v jaseni skôr siate a stačilo sa ešte v jaseni zmôcť. Ozimné pšenice, hlavne neskoršie za sucha do hrúd siate sa nezmohli ani na jar a hodne sa ich muselo povyorávať, hlavne južnejšie od našej obce. Na ich miesto zasiate miešanky boli dobré. Cez celý júl nepršalo; v dôsledku toho druhé krmoviny boli slabé; horúčosti dosahovali do 30°C a tak zemiaky a kukurice, ktoré v tomto čase potrebovali vlahy ostali slabé - nevyplnené. Hroznu však toto podnebie vyhovovalo a hrozna - vína bolo toľko, ako sa už dávno nepamätá. Vzniklá druhá starosť „zháňať sudy", do ktorých by sa táto úroda uložila. Každý potrebovel viac ako mal. Chodilo sa na sudy do výrobní - do Ban. Štiavnice, do Hlavy, ba hodne sa ich doviezlo až z Čiech, kde sa našli rezervy a dopyt nebol tak veľký. Úroda.

Bolo na podiv, že po tejto nezvykle tuhej zime sa rozmohli veľmi škodcovia ovocných stromov. Rôzne druhy húsenic, hlavne hnedých - chlpatých poškodilo jablone a na hruškách a slivkách sa za júlových horúčostí a sucha objavila v nezvyklom množstve „voška krvavá." Často pokryla celé tohoročné výhonky, hlavne u hrušiek; napadnuté listie sa sdeformovalo, konáriky očerneli a vyschli, ovocie opadlo a na mnohých stromoch sa už v jaseni ukázalo poškodenie vyschýnaním celých konárov a hlavná škoda sa ukáže až v budúcich vegetáciach. Podobne bola touto pliagou napadnutá v lesných porastoch jedla, ale aj smrek. Narobila značné škody. V súvislých lesoch sa poprašovanie ochranné prevádzalo letecky. Škodcovia - hmyz.

Novostavba „Obchodných domov."

Dňom 9. VII. 1963, začalo sa v našej obci so stavbou „Obchodných domov". Potreba takéhoto objektu sa javila už dávnejšie, lebo priestory, v ktorých boli doteraz predajne umiestnené nevyhovovali po stránke hygienickej (vlchkosť - hlodavce), ale stavby sa z finančných dôvodov odkladali. Že sa ku stavbe prikročilo a neprerušene sa dokončila, iste majú zásluhu naši občania, zamestnaní v Jednote Rudolf Šimkovič, František Volentier - Basorovie, Jolana Hlasná - Palovčíková a ďalší. Za stavenisko bola vyhliadnutá „školská zahrada", kde stála kedysi horáreň biskupských horárov, niekdajšia stará cirkevná škola. Hlavným dôvodom rozhodnutia bolo to, že je v strede obce a na stavbu budúcej novej školy nevyhovuje terajším stavebným podmienkam, že priestor je malý, nemá dosť miesta na hrištia a má dosť prikry svah.

Stavba ob domov.

Stavbu začali a aj dokončili Stavebný závod Zlaté Moravce, ako stavebný podnik „Pozemných stavieb Nitra." Začalo a celú dobu sa pracovalo tuhým tempom, aby stavba bola do zimy stavebne zhruba dokončená, ako sa hovorí „pod strechou".

Vedenie potravinového obchodu „Samoobsluhy", umiestnenej v budove Jozefa Palovčíka, prevzala od júna 1963 po Katarine Volentierovej pani Jolana Hlasná - Palovčíková, ktorá bola dovtedy zamestnaná v Jednote v Novej Bani. Ináč v obchodoch zmien nebolo.

Samoobsluha

Stavebný ruch.

So stavbou plánovanej a dlhšie už sľubovanej novej školskej budovy sa nezačalo ani v r. 1963. Podobne sa nezačalo ani so stavbou dávno už sľubovaného mostu cez Hron.

Súkromný stavebný ruch však pokračoval ako v rokoch predošlých. Stavalo sa hlavne na Zahumniciach, v Závoze a na Zemänskom.

Tak v Závoze postavil obytný dom J. Juhás, zať Viktora Mišíka, Ján Majzlík, ženatý so Zuz. rod. Krištofovou. Na Zahumniciach postavil dom Rudolf Horniak, žen. s Máriou r. Granzovou, Jozef Povařan, zať Jána Kasana - Štefanovho v uličke, podobne začali so stavbou tu aj Jozef Hudec - Pavlov, Štefan Peťko - Štefanov a vd. Irena Šalková. Súkr. stav. ruch.

Na Zemänskom dokončil stavebne už dávnejšie začatú budovu Mikuláš Janovský, Jozef Horniak - Pavlov, Rudolf Kasan Ondrejov, Karol Peťko.

Všetky breznické novostavby boli doteraz len prízemné budovy, hoci viaceré z nich majú vysoký a dobre proti vlchkosti izolovaný suterén s veľkými oknami, takže tento môže celkom dobre slúžiť tiež za obytný priestor; hlavne na tzo. letné kuchyne.

Prvé skutočne poschodové budovy objavili sa v tomto čase a to Jozef Galbaný, Krovinovie, postavil poschodovú budovu v Závoze na mieste niekdajšieho domu Štefana Eliasa a jeho synov. Táto budova má 3 miestnosti na prízemí a 3 na poschodí. Poschod. domy. Budova bola stavebne dokončená v r. 1963 a po potrebnej úprave aspoň najnutnejšieho priestoru sa tento do nej tohoto roku aj nasťahoval. Druhá podobná budova bola postavená v „Kämeni", v bývalej Štulerovskej zahrade; postavil ju terajší majiteľ Štefan a Ladislav Kačinec. Stavba bola dovedená „pod strechu" a ďalšia úprava iste až v rokoch budúcich.

Študujúci v našej obci.

Prvým občanom a rodákom Tekovskej Breznice, pokiaľ pamäť našich najstaršich siaha, ktorý vychodil viac ako obecnú miestnu školu, bol syn tunajšieho niekdajšieho učiteľa Tománeka, ktorý tu učil posledných 20 rokov minulého storočia, Jozef Tománek; doma menovaný „Jolo".

Pôvodne plánoval vyštudovať „za kňaza", neskoršie zmenil životný plán aj dráhu a vyštudoval právo. Bol to teda prvý Brezničan s akademickým titulom ako Juris univ. doktor = „Judr. Jozef Tománek", advokát, pravotár, sudca, ktoré funkcie mohol s tjmto titulom zastávať. Po vyštudovaní pôsobil v Budapešti. Už nežije a dedičia, od ktorých odkúpil náš občan Štefan Nemec ml., č. d. 2 starú chalupu rodiny Tománekovskej, žiji nateraz v Rumunsku. Od jeho čias, až do konca prvej svetovej vojny, teda 25-30 rokov neštudoval z našej obce nikto. Miestna inteligencia, ako učitelia, notári, farári boli všetko ľudia cudzí - prišlí. Obec prežívala dobu duševného a hospodárskeho útlaku - temna. Drela na krčmárov - pálenku, na dlžoby v bankách vzniklých za pálené a za spory, ktoré zadĺžili niejednu rodinu. Veď ešte po prvej svet. vojne bolo len na Novej Bani 8 advokátskych kancelárií, ktoré všetky hrabali tisíce z mozolov našich ľudí a dlžôb bolo po všetkých okolitých bankách; a drelo sa temer len na úroky.

„Doba temna"

Až po druhej svetovej vojne dalo sa pár breznických sedliackych chlapcov na štúdia. Zásluhu na tom mal učiteľ Viliam Kopečný, ktorý aj pozdvihol úroveň vedomosti našich žiakov, aj inač pomohol, povzbudil, poradil, pripravoval na prijímacie skúšky, aby sa aspoň z tých schopnejších niečo odpútalo od otrockej driny v horách, lebo práce na poliach bolo nepomerne menej; veď mimo pár gazdov, každý tu „pred novým" kupoval na chlieb a sebestačných roľníkov ani nebolo. Tak išiel v tomto čase na štúdia Peter Škvarka, Jakubovic v Závoze; študoval a vyštudoval na učiteľa a pôsobil na okolí Zlatých Moraviec; dnes je istotne už na starobnom dôchodku - na penzii. Podobne za učiteľa vyštudoval aj Ján Štuller, syn niekdajšieho tunajšieho mlynára. Pôsobil nejaký čas ako učiteľ aj v Pukanci. Dnes je už tiež „na penzii".

Prví naši študenti.

Ďalším študentom bol Imrich Švaral. Vyštudoval „chemickú školu" v Ban. Štiavnici. Pôsobil v Bratislave. Zomrel predčasne, údajne na rakovinu hrdla. Potomci žijú v Bratislave. Ďalším bol Peter Škvarka - Jakubovič v dedine. Vyštudoval Obchodnú akadémiu v Ban. Bystrici. Chimoriadne vynikal už ako študent, v rokoch 1939-45 pôsobil ako námestník riaditeľa Hypotekárnej banky v Bratislave. Škoda, že po r. 1945 bol nepriazlivými žitelami - osob. nepriateľmi z bohatého mesta odsúdzovaný, na ktorého sa ako sám so životom prebíjajúci dedinský a nikým neprotežovaný chlapec vlastnou usilovnosťou a schopnosťou dopracoval a bol mnohý zastávať podradné a málo honorované miesto, kde jeho schopnosti ostali nevyužité od najlepšieho životného rozbehu.

Spomenutý učiteľ Kopečný, nielen že prozdvihol úroveň vedomostí žiakov, ale aj vychoval dobrý kolektív divadelných ochotníkov, na pr. Fran. Balaž, Ján Kasan, Pavel Kasan, Michal Michal a viacerí i z radov dievčenstvo, ktorí síce už nehrajú, ale svojho času boli dobrým divadelno-ochotníckym kolektívom, ktorí boli vzorom a príkladom pre ďalších a udržali ochotnícky krúžok na dlhšie roky. činnosť Kopečného

V neskoršom čase študovali z hornajšej obce deti bývalého hornajšieho učiteľa Juraja Končeka a to syn Zoltán, vyštudoval profesúru odbor latina - slovenčina a pôsobil dlhšiu dobu v Levoči ako riad. samojšieho gymnázia. Podobne dcéra Edita Končeková vyštudovala učit. ústav, učila viac rokov a jako vydatá - Jodasová; t.č. pôsobí v Hlinику n. Hr.; v tej dobe šiel na štúdia aj Peter Ivakovický, syn † Pavla Ivakovického. Po absolvovaní gymnázia v Ban. Bystrici vyštudoval Geológiu. Po zmene životnej dráhy pôsobil u min. financií a v akcii 77.000 bol v r. 1959 v smysle vlád. nár. preradený z administratívy do „produktívneho zamestnania". Vnúčo neskoršie študoval a skončil uč. ústav Peter Hronský - Halgaš; t.č. pôsobí ako učiteľ

v rodnej obci. Vkonsu čase vyštudoval gymnázium a potom štúdium medicíny syn + Floriana Pirycho, Jozef Piry, ktorý je prvým lekárom z našej obce. Ako lekár pôsobí v Bánovciach n. Bebr. Niečo neskôr sa vyštudoval učiteľstvo Marian Ruman, syn Filipa Rumana. Ako učiteľ pôsobí v Tek. Brezníci. V čase štúdií Jozefa Piryho študoval aj syn Františka Šabyho - Rudolf Šaby. Štúdia ukončil ako inžinier a pôsobí na Vysokej škole drevárskej a lesníckej vo Zvolene. Prvý lekár

Po druhej svetovej vojne, hlavne po roku 1948, kedy boli študujúcim dané široké možnosti štipendijné a umožnené štúdium všetkých smerov aj popri zamestnaní, „š. zv. diaľkove" sa toto znamenite odzrkadlilo aj u nás. Z brezníckych študentov absolvovali priemyselnú školu vo Zvolene Fran. Krištof-Mikulovič, Peter Gaži v Žarnove, Fran. Šaby ml.; všetci pôsobia š. č. v kolónii v Tlmačoch. Štefan Suchý síce po absolvovaní priemysl. školy, š. č. zamestnaný v Hodrušskej bani. Viliam Krištof-Ondrejkovič-Gregorov, absolvent. hutníckej priem. školy v Trisovci, pracuje š. č. na ONV v Žiari n. Hr.

Po absolvovaní zdravotnej školy, dosiahli promóciu na lekárov Viliam Suchý. absolvovaním medicíny. Podobne aj Rudolf Rachela, syn Jána Rachelu v dedine, je promovaným lekárom. Ďalší Tak isto aj Ján Suchý, brat spomenutého Viliama. Po diaľkovom lekári skončení strednej školy dal sa na medicínu zapísať a aj ju dokončil Vojtech Graus. T. č. Rachela pôsobí v nem. v Žiari n. Hr. na chir. odd., Vojtech Graus pôsobí v Bratislave.

Na Vysokej škole drevárskej a lesníckej vo Zvolene ukončili štúdium aj Rudo Halgaš-Jánov a Ján Graus-Grauzikovič; obaja ako inžinieri. Podobne titulom inžinier ukončil v Bratislave vysokoškolské štúdia aj syn + Ladislava Škvarku Ladislav Škvarka. Pracuje ako inžinier - geológ. Vysoku poľnohospodársku školu v Nitre skončil ako inžinier - agronóm syn Karola Škvarku na Horke, Viliam.

pracuje na poľnohospodárskom odbore ONV v Žiari n. Hronom. Stredni poľnohospodársku školu v Leviciach absolvovala dcéra Michala Mihála - Maria; t.č. uči na poľnohospodárskej škole v Krupine. Podobne syn Michala Mihála, Milan, po absolvovaní priemysl. školy vo Zvolene, je zamestnaný u armády. Za učiteľky vyštudovali aj Štefánia Krištofová - Ondrejkovie Jozefova a Maria Suchá Jánova - Filipovie. Prvá uči v obci Nemce, druhá v Krupine alebo v blízkom jej okolí.

Remeslá v našej obci.

Ako básnik Pavel Országh-Hvierdoslav hovorí o svojom otcovi, že bol „tvrdý zeman," tak by sa o našich dedoch dalo napísať, že boli „tvrdí sedliaci." Dreli po horách v lete v zime; ako u nás, tak aj po cudzích horách, ťažko sa potili pri opracovávaní dreva pre kolárske účele - bahvy - ojá; špinili a dusili sa pri smradľavých „mílach" pri pálení a „šplajsaní" drevenéhо uhlia = (rozhrabovanie a vyberanie uhlia po dohorení míle"), vozili tento tovar po celom južnom Slovensku, nahladovali sa a nazimili, ale vždy sa akosi cítili viac, ako remeselník. Hoci snáď žiadny remeselník nedrel tak ťažko, ako oni, a žil si lepšie, naši dedovia videli v človekovi, ktorý sa pustil brázdy a pôdy niečo takého, ako kto nestojí na zemi, voda mu podobrala pôdu zpod nôh a pláva virom a svetom, kam ho tento zanesie. Len takto vieme pochopiť, že Tekovská Breznica, obec, ktorá už dávno mala blízko 1500 obyv. nemala až do nedávna ani jedného riadne vyučeného remeselníka. Obuv a to novú, nerobil ani nevedel robiť nikto. Beriem do úvahy stav okolo roku 1930. V tomto bola Tek. Breznica rayonom novobánskych, alebo pukanských „šustrov", ktorých bolo tam aj tam hodne.

Tvrdí sedliaci.

Remeselníci.

Opravy obuvi, ako podrážky, prištipky, podkovičky a podobne vedela robiť rodina Laukovcov - Fariakovcov. Najstarší z týchto 3 bratov bol Pavel. Robil pomerne dosť aj dobre a na vzhľad pekne; škoda len, že všetko premieňal hneď na „tekutú energiu" a za túto robil aj „na počkanie". Stredný brat Ján, „za kostolom", robil opravárstvo nepomerne menej; viac sa venoval poľnohosp. zamestnaním ako robotnícky gazda. Hospodáril dobre a nadobudol dosť poľnohosp. pôdy. Tretí brat Štefan, bol viac robotníkom a opravoval niečo cez zimu. Mimo nich niečo opravovával aj Ján Ráchela, ale robil aj po horách, aj po majeroch ako robotník. Až po rokoch 1930 sa vyučili sa obuvníkov v Pukanci Pavel a Jozef Makovickí a v Leviciach Šimon Kráľ. Po vojne remeslo nerobia. Pavel a Šimon robia ako robotníci, Jozef je vinohradníkom vo Vrábloch. Z mladšej generácie sa vyučil za obuvníka Jozef Nemec, Nemcovie Františkov. Robí ako opravár v okolitých opravovniach.

Obuvníci.

Krajčíra naša staršia generácia tiež nemala. Prvým, kto sa za krajčíra vyučil bol + Ignác Píry. Druhom práce sa prispôsobil potrebe dediny, robil hlavne jarmočnú robotu. Kvalitnejšej - zákazkovej nebola potreba. Po ňom sa vyučil krajčírinu aj Tobiaš Gaží, vedel urobiť aj lepšiu robotu, ale mal dosť objednávok na menej kvalitnú dedinskú robotu a robil prevažne tú. T. č. pracuje mimo obce, v Handlovej. Z mladších, je vyučeným krajčírom Jozef Galbavý, Jozefov - Krovinovie. Vie vyhotoviť aj lepšiu prácu; t. č. nerobí remeslo ani ten; robí robotníka v závode Slov. nár. povstania v Žiari n. Hr. Tak isto nerobí krajč. remeslo ani Antón Kráľ, ani jeho brat Viliam; obaja vyučení krajč. živnosť. Prvý je ved. pošty v Tek. Brezmici, druhý je u Armády.

Krajčíri.

Stolára, ani vyučeného ani nevyučeného, aspoň náturistu, v našej obci tiež nebolo. Umrlčie truhly a truhly pre „mladé

nevesty sa kupovali mimo obce a iný druh stolárskych výrob-
kov sa u nás nepotrebovaľ. „Susák" na obilie, lavice do izby, postel
a stôl vedel spraviť skoro každý; ak nie aj sám, s pomocou suse- Stoláři.
da, kmotra atp. Až v novšom čase, po r. 1930 začali sa miesto niek-
dajších „fiokových truhlí" kupovať mladuchám „stojace kasne". To
už zase tížili cudzí stoláři, hlavne z Beňadika, ale aj z N. Bane.

Podobne bolo toto v našej obci aj s kolárstvom. Hoci práce
pre kolára bolo v obci viac než dosť, bol zo staršej generácie uče- Kolári.
ným kolárom len Jakub Šimkovič, ale ako maloroľník a bez po-
moci chlapa kolárstvo robil málo. Do obce prišli kolári iní. A to
Antón Bauer a neskoršie z obce Nemce sa tu priženil + Štefan
Valo. Tito robili koľko vládali, pre celú potrebu obce aj tak
nestačili a hodne vozov, kolies atp. sa do obce obstarávalo ešte
z okolia; hlavne z Pukanca. Treba pripomenúť, že okolo r. 1930
bolo v obci vyše 100 párov koní a aspoň toľko voliarov a kra-
vičkárov a hlavne po zlých horských cestách sa kolesa a osky
lámali veľmi hojne. Z mladšej generácie v obci ani vyučené-
ho kolára niet. Po „socializácii dediny" ho vlastne už nie je
ani treba. Mimo družstevných 5 párov koní, už ťažného zá-
prahu v obci niet. JRD používa továreňskú výrobu vlečiek
atp. a záhumenkári majú len malé dvojkolesové káričky-
vozíky s gum. kolesami, takže o kolár. robotu nebol by
ani záujem ani potreba.

A nebolo to v našej obci inač ani s kováčom. Práce
tohoto druhu bolo tu najmenej pre 2-3 majstrov, ale kováčmi Kováči.
v Tek. Breznici boli výlučne cudzí - prišlí ľudia. Bývala urbár-
ska spoločnosť mala kováčsku „šmykňu" v bývalom obecnom dome,
ktorá sa dávala dľa smluvy do nájmu niektorému kováčovi.
Kováč brúsil občanom lemeše a čeriesla na oranie (občanom) za

obilie. Dostal toho od každého roľníka 1/2 mecky = asi 12·5 kg. To mal na chlieb a pre hydinu a ostatné robil občanom za peniaze. Veľkí gazdovia dávali obilia viac = asi 25 kg.

Mimo Kupkárovcov, ktorí robili toto kováčske remeslo vo svojom dome, býval na urbárskej - obecnej „šmykni" ešte obecný kováč. Týmto bol dlhé roky Ján Drobný st. a po ňom býval keď tento vo vlastnom a robil tam vo svojej dielni, boli v obci kováči až traja.

Podobne nemala naša obec ani vyučeného ani nevyučeného, ale aspoň riadne remeslo prevádzajúceho murára, ani tesára ani debnára, studniara, kožušníka, garbiara, maliara, mäsiara. Všetko toto robili u nás cudzí ľudia. Zarábali a účtovali výkovy voľne dľa ľubovôle a naši ľudia miesto ľahšej remeselnej práce dreli ťažkú, často najťažšiu a pomerne najhoršie platenú robotu.

Iné remeslá.

Po druhej vojne sa život rozbehol rýchlejším tempom. Viac sa zarobilo, aj bolo treba, aj sa chcelo lepšie bývať a najviac sa javila potreba murárov. Hoci učeného murára v obci neboli, vynorili sa na hladinu života náturisti. Z nich najlepším a najschopnejším sa ukázal Michal Baláž. Zaučil sa na stavbe domku pre seba a potom staval domy jedno za druhým. Pracoval dobre, previedol mnoho práce a finančne si žiadal len mzdu ako nádenník. Mimo neho robili podobne len menšie práce aj jeho brat František Baláž, niečo aj Abel Potocký. Neskoršie sa u stavebných závodov vyučili za murárov, alebo aspoň za „murovačov" Štefan Krištof - Nemcovie, Ján Gaži ml. - Vrbinskovie, Rudolf Krištof - Imrikovie, Jozef Kasan v ulici. Neskoršie pribudli k nim ešte: Frant. Peťko - Peťkovie a Štefan Ďurovský ml. Po určitú dobu tento spolok murárov fungoval pod akousi firmou „komunálnej prevádzky pri MNV." Spolok sa po čase rozpadol. Menovaní sú temer všetci v zamestnaneckom pomere v bližšom - ďalšom okolí a ak stihnú čo murárskej roboty, robia maličkosti „po fairoute". V obci sa čím ďalej viac vzmáha pri stavbách susedská „svojpomoc".

Murári.

Často prácu diriguje 1 murár ako odborná sila a práca často aj rukami neodborníkov rastie „ako z vody."

Za tesára - na stavbu krovov - sa z mladšej generácie ne vyučil nikto. Emil Škvarka je tiež murár. Snáč tesárske práce na krovoch robí akási partia „zo Štálov"; niečo robí Domin Gaži-Štefanov; len robieva obyčajne s pomocou majiteľa - stavebníka. Tesári.

Stolárstvo t. č. robí v obci Jozef Suchý - Filipovie. Ako invalid má živnostenské oprávnenie. Robí viac len stavebné stolárstvo ako obloky, dvere atp. Náročnejšiu stolársku prácu, ako fornirovaný nábytok a pod. nerobí. Ján Suchý v ulici pre pokročilejšiu invaliditu už remeslo nerobí.

Elektrikárom a to jak elektroinštalatér pre zavádzanie elektr. prúdu, tak aj elektromechanik pre opravu radioprístrojov, televizorov a elektrospotrebičov je vyučený Jozef Gaži - Pavlov. Je však zamestnaný v Preglejke n. p. v Žarnovici ako energetik a tak práce uvedeného druhu neprevádza. Aj stavební elektroinštaláciu aj opravárstvo prevádzajú príslušné dielne Komunálnych služieb v N. Bani. Elektrikári.

Za vodoinštalatéra je z mladších vyučený Jozef Gaži ml., Vrbinskovie; t. č. koná voj. službu a ako odborník v obci ešte nezasiahol. Potreba sa prejaví, keď sa vybuduje v obci vodovod a budú sa zavádzať inštalácie do obyt. domov. Vodoinštalatér.

Za mäsiarov sa vyučili až z najmladšej našej generácie a to Rudolf Galbavý-Jánov, Michal Nemec na Hrbe a Ján Homola v ulici. Posledný pracuje v Mäsozávodoch v Leviciach. Michal Nemec je na predajni Mäsna v Hor. Opatovciach. Rudolf Galbavý bol vedúcim predajne Mäsna v Brehoch. Dňa 24. VII. 1964 sa stal obeťou autonehody v obci Brehy pri zrážke jeho motorky s dodávkovým autom Mäsozávodov, ktoré mu práve vtedy viezlo do predajne mäsové výrobky.

Život JRD v roku 1963.

Predsedom JRD v Tek. Breznici bol ako aj v rokoch predošlých Frant. Šimkovič ml., Agronomom bol Abel Elias, vedúcim živočíšnej výroby Karol Šály, mechanizátorom Ondrej Molnár, skupinármi: Štefan Gaži - v dedine a Pavel Kasan v ulici. Dočasne boli skupinármi aj Ján Kráľ - Ulienovie a Ján Horniak st. na Hrbe. Funkcionár

Rozloha chotára vykazovala v tomto roku toto rozdelenie: 4 ha 84 á viníc, 20 ha 46 á zahrád, 85 ha 66 árov lúk, 370 ha 43 á ornej pôdy a 207·77 ha pasienok. Proti rokom predošlým sa zväčšuje rozloha pasienok, lebo Chválenie, Pridele a čiast. aj Novákovô sa vypásajú a nekosia.

Traktoristmi boli v r. 1963 Abel Brieška, Pavel Brieška, Štefan Brieška, Štefan Halgaš, Frant. Krištof - Ďurovie, Ján Belujský, Karol Homola, Ján Horniak ml. Vlado Piry a Frant. Gužík. Traktoristi.

Stálych zamestnancov malo JRD = 190, kým v r. 1962 len 145, viac zamestnancov a tým aj zvýšený počet jednotiek si vymítili hlavne ošetrenie okopanín a vývoz - nakladanie hnoja, čo sa z viacerých príčin mechanizáciou nedalo a nedosiahlo.

Stav hovädzieho dobytka bol koncom r. 1963 = 358 kusov, hoci plán bol len 300 kusov; kráv - dojníc z toho bolo 135 proti plánu 145; plánovaného stavu dojníc sa nedosiahlo ani po prevode jalovic do stáda kráv, lebo z kráv sa vyraďovali kusy choré na tbc. Dobytok.

Stav ošípaných bol 411 kusov, proti plánu 740 kusov; v r. 1962 bol plán 418 kusov, skutočnosť bola 504 kusov. Plán predpokladal veľký nemožný skok z roka na rok a tento mimo toho brzdil aj nedostatok krmiva aj závady v ustajnení u výkrmne „S 500". Ošípané.

Dojivosť na 1 kravu v r. 63 bola 1339 litrov, (r. 1962 = 1331 l.) náklad na výrobu 1 l mlieka bol Kčs: 1·96 (kým v r. 63 bol Kčs: 1·67) Na 1 ha pôdy vyprodukovalo JRD 34·5 kg hov. mäsa a 36·75 hravč. spolu 77·4 kg mäsa.

Prac. jednotka bola v r. 1963 Kčs 7·- v peniazoch a Kčs: 1·77 v natur.

Plán dodávok hovädz. mása bol 309 q, splnené 253·87 q = 82·1%
-"- bravč. -"- -"- 400 -"- 160·24 q = 40%
-"- mlieka 159.000 litrov -"- 148·79 = 93·6%
-"- vajec 14.000 -"- 17.895 = 127·8%

V rastlinnej výrobe dosiahlo JRD v r. 1963 tieto výnosy:

	1963	1962
pšenice na 1 ha	19·8 q	20·96 q
raž	21·5	32·45
jačmeň	21·5	18·29
ovos	25·9	20·6
kukur. zrno	47·9	34·-
cukr. repa	360 q	350 q
zemiaky	39·2	59
kukur. siláž	180·-	350·-
krm. repa	350·-	350·-
seno	40·-	40·-
ďatelina	40·16	40·16

Z rastlinnej výroby v r. 1963 bolo odovzdané:

druh	plán	skutočnosť	%
pšenica	450 q	459·85	102·2
jačmeň	400 q	401 q	100·2%
raž	250 q	250 q	100%
zemiaky	1000 q	1000 q	100%
cukr. repa	2800	2946·30	105·6%

V stavebnom podnikaní postavilo v r. 1963 na stredisku novú mostovú váhu, kancelárie a dokončilo 4 radový kravín. Škoda len, že stavebné podnikanie JRD je podmieňované štátnou subvenciou na t. zvané typizované stavby, ako je aj typ 4 radového kravína, alebo rýchlovýkrmňa ošípaných „S 500," pričom sa stavebný plán musí dopodrobna dodržať a tak sa za drahé peniaze vybuduje akási „stavebná ustajňovacia obluda," kde by dobytok zakrátko zahynul pre zimu a vlchkosť, ako sa to ukázalo hneď v prvej zime. Na úpravu a adaptáciu do stavu používateľného sa spotrebovalo mnoho stav. materiálu, peňazí – prac. jednotiek, čo značne ovplyvnilo hospodárenie a fin. výsledok práce družstva.

„4 radový kravín."

Kultúrna a osvetová činnosť.

Večer otázok a odpovedí.

Ako už bolo v minuloročných zápisoch tejto knihy letmo spomenuté, poriada naša Osvetová beseda ako jednu zo složiek svojej kultúrno-osvetovej činnosti tak zvané „Večery otázok a odpovedí." Vedenie Osv. besedy určí tému, buď politicky aktuálnu alebo zdravotne poučnú, vyhlási ju rozhlasom s tým, aby občania podávali do schránky na Has. strážnici do určitého dátumu dotazy, týkajúce sa uvedenej témy. Na toto potom pridu dať potrebné vysvetlenia-odpovede odborníci z ONV, príp. KNV alebo lekári atp. Tejto jari bola tak ohlásená téma: Prechodné ťažkosti v našom národnom hospodárstve." Vedenie OB touto témou istotne sledovalo snahu, aby kompetentné osoby objasnili nášmu občianstvu mimoriadny vývoj udalostí v r. 1962. Dotazy sa sypali veľmi ožehavé, ako „Prečo je nedostatok mäsa? Masti? Cibule? Prečo sa po 17 rokoch po vojne muselo znovu prikročiť k odovzdávke masti a v takom množstve? Prečo štát nepostaví poľnohosp. robotníka-družstevníka na zárobkovú úroveň s tovarenským robotníkom? Žiadal objasniť otázku Kuby a pomocný postoj social. tábora k nej. Podobne boli dotazy ohľadne obchodu s Albaniou, Čínou, Vliv Západoeuropského obch. spoločenstva na hospodárstvo Socialistického bloku štátov, ako aj dôsledky dosť unáhleného prechodu nášho hospodárstva od súkr. malovýroby k družstevnej-socialistickej veľkovýrobe. „Večer" bol viac razy odložený. Až dňa 5. apríla 1963 sa naozaj uskutočnil. Mimo predsedu ONV v Žiari n. Hr. s. Škriniara, prišiel ako rečník a informátor Dr. Drozd, lektor Ústr. výboru KSS z Bratislavy. Spomenutý dr. Drozd ako osoba skutočne informovaná, oprávnená a povolaná povedať pravdu, hovoril skutočne otvorene a pravdivo ako zriedkavo koho kedy poču-

Pohovori s ľudom.

Otázky.

jene. Je to asi 32-35 ročný Čech, pohotový rečník, ktorý nebabil nič do ucha šajnosti, otvorene a pravdivo objasnil aj omyly a nedostatky ku ktorým sa pri výstavbe socializmu došlo. Podobne v žiadnej otázke nechcel vidieť nejaký ideologický antagonizmus, ako zvykli robievať slabší rečníci, ak nejakú otázku nevedeli, alebo sa báli objasniť.

Dňa jeho vyjadrení „Prechodné ťažkosti v našom národnom hospodárstve je celkový nerajší stav. Príčiny jeho nie sú jednoduché. Je to celý systém príčin. Žle sme si vrátili melódy našej výstavby v r. 1949." Obšírne štatistík, výkazov a rôznych záväzkov uviedol, že „papierové často klamerne sami seba, len aby sme sa honosili vysokými číslami, ktoré nie sú reálne. „Príčina, pre ktorú dnes často v niektorom odvetví výstavby prichádzame na mŕtvy bod je v tom, že sme začali budovať všetky odvetvia priemyslu a výstavby naraz a keďže každý z nich je závislý na viacerých druhých, je súčasný všestranný rozvoj priemyslu a techniky nemožný." Je na pr. na uváženie, že napr. oceľ tvorí len malý, vyrábame 80% všetkých druhov priemyselných výrobkov (obrojnej) ročnej produkcie. Dôkladná špecializácia prišom nie je možná a viac vecí vyrábame dosť nekvalitne a ponemne drahо. Výroba tony ocele je na pr. u nás 2x drahšia než v Belgii. Nežiaduci zahraničný obchod je pasívny, hlavne v dôsledku toho, že hosp. nevyjednávajú krajinám dávame výrobky na úver, lebo maloraz nemajú čím platiť. Máme však záloh od nich smluvne zaistené suroviny na 10-12 rokov."

Ďalšou príčinou našich nerajších hosp. ťažkostí je ponemne veľká spotreba niektorých potrav. článkov. Tým v r. 1937 bola na pr. spotreba mäsa na osobu u nás 36 kg, v r. 1961 bola táto už 56 kg. V r. 1961 šlo 65-70% nášho vývozu za potraviny. Javí sa u nás na pr. neobyčajne vysoká spotreba obilovín. Taliančo 400 miliónová India dovážala v r. 1961 3 miliony ton obilia, ČSSR 14 miliónová dovážala len

mimo vlastnej úrody 2 miliony ton obilia. Najprv smluvne zo SSSR 1 milion 200.000 ton a potom dodatočne ešte 800.000 ton, spolu 2 miliony ton. Dľa viacerých prípadov zistených a ďalších predpokladaných, múkou, ktorej štátna cena je hodne nižšia než bežná-čierna cena zrnín, sa krmili ošípané. Preto bol aj chov ošípaných stažený na určité podmienky, za ktorých môže byť ošípaná vychovaná z vlastných poľnohospodárskych zdrojov a nie múkou zo št. obchodu.

Hlavnou príčinou ťažkostí našej hospodárskej situácie je však naše neprosperujúce poľnohospodárstvo. Likvidácia drobných poľnohosp. usadlostí je však rázu svetového: Aj Záp. Nemecko v r. 1953 - 1961 likvidovalo do 600.000 drobných hosp. usadlostí a vytvorilo väčšie poľnohosp. celky, kde mechanizáciou sa dá nahradiť drobná ľudská práca a získané sily sa uvoľnili pre priemysel. U nás tento prechod šiel trochu unáhlene. Investície do pôdy boli nedostatočné. Problém mechanizácie, ktorý mal nahradiť do priemyslu uvoľnené sily, zaostal. Odliv prac. síl do priemyslu šiel rýchlejšie než mechanizácia, ktorá mala tu nahradiť človeka. Uznesenie strany sa neuvádzalo dostatočne do života. Zaostali sme proti západu na pr. v poľnohosp. chémii. Celkove bolo viac nadšenia a oduševnenia než skúseností. „Šli sme viac a rýchlejšie dopredu než bolo zdravé."

Z lejto situácie, ktorá väzí hlavne v neprosperujúcom poľnohospodárstve, nám pomôže len kvalitná mechanizácia poľnohospodárstva, zvýšenie investícií do pôdy, dobehnutie zaostavšej poľnohospodárskej chémie na úroveň pokročilých štátov, tým bilančná vyrovnanosť, zvýšená efektívnosť poľnohospodárstva, čím sa zmenší dovoz zo zahraničia, vyrovná sa nateraz pasívna bilancia zahr. obchodu. Keď vyrobíme viac potravín doma, menej bude treba dovieziť, preto celé je vlastne otázkou vlastnej výroby potravín, teda prosperity JRD. Posluchači preplneného sálu sa rozchádzali s vistením sympatického rečníka, že vedúce orgány sa skutočne o nápravu snažia a sa jej dosiahne.

Kultúrna a osvetová činnosť.

Oslavy pamätných dní sa previedli ako v r. predošlých. Kult. program pravidelne obstarala Zákl. deväťročná škola. Z pohostinských vystúpení okolitých ochot. div. združení treba uviesť hlavne Ochotníkov ROH pri Pošt. úrade v N. Bani, ktorí 20.VII.63 zahrali u nás hru Lad. Luknára „Hniezdo v búrke". Naši div. ochotníci zahrali tohoto roku hru „Gelo Sebeclebský". Ako dobre prevedení ju zahrali aj v okolitých obciach. Hra je t. č. veľmi populárna a bola viackrát vysielaná Rozhlasom.

Divadlá.

Materská škola bola od júla 1963 rozšírená o ďalšie „oddelenie menších", v počte 30 detí. Umiestnené bolo v Klubovni mládeže. Boli to hlavne deti matiek pracujúcich na JRD. Pri nich bola ako vychovávateľka Božena Peťková-Karolova.

Mater. škola.

Základná deväťročná škola, (ďalej ZDŠ) v našej obci v roku 1963 vyučovala vo všetkých 9. školopovinných ročníkoch a to v 9 triedach.

„ZDŠ"

V I. ročníku	triednou učit. bola	Viera Uhrecká	35 detí
II.	-"-	Jolana Doleřalová	24 -"-
III.	-"-	Oľga Štroffeková	32 -"-
IV.	-"-	Edita Mixová	27 -"-
V.	-"-	Anna Ďurovičová	31 -"-
VI.	-"-	Elena Vojtková	20 -"-
VII.	-"-	Zuz. Páleníková	30 -"-
VIII.	-"-	Ľudmila Oravcová	22 -"-
IX.	-"-	Peter Hronský	24

Spolu mala naša ZDŠ 245 žiakov. Spolu našporili si žiaci školským šporením Kčs: 22.344-, čo je temer 100 Kčs na 1 žiaka. Výlety podnikli I - V. trieda do Bratislavy, kde mimo pamätihodnosti mesta si prezreli blízky Slavín a propelérom cez Dunaj Petržalku. VI - IX. trieda podnikli výlet do Vys. Tatier. Mimo centra Tatier navštívili Štrbské a Skalnaté pleso a na zpiatočnej ceste si prezreli svetoznámu Demänovskú jaskyňu.

Rok 1964.

V tomto roku sa narodilo v našej obci 19 nových občanov, umrelo 9; vzrástli sme teda o 10 ľudí. Novomanželských párov bolo 10. Mimoriadnou smrťou - ako oheľ antogarambolu nám ubudol 1 občan Rudolf Galbavý, mäsiar, ktorý dňa 24.VII.1964 pri srážke motorky s nákl. autom na križovatke pri moste v obci Brehy utrpel smrteľné zranenie, ktorému aj podľahol.

Zima z roku 1963 na 1964 bola mierna. Jarné mesiace až do polovice júna 1964 boli pomerne suché. Pomokať začalo viac až od polovice júna, keď sa „dážďu prestrelo nakoseného sena a ďatelín." V dôsledku spomenutej suchoty aj prvé krimoviny aj obilniny boli slabšie-podpriemerné, lebo na jar nemali vlahy sa rozrásť. Pre túto suchotu sa aj tohoto roku veľmi rozmohla škodca „voška krvavá." Poškodovala hlavne hrušky, ale aj slivky a čerešne. Podobne sa suchom zmohla aj rastlinná zelená voš, zvaná mušica, ktorá tiež už viac rokov šarapatí u nás a poškodu je hlavne rybízle, ruže, ale aj stromy ako čerešne a slivky a hlavne zeleninu kapustu, kel, karfiol. Škoda, že mimo Cestnej údržby - Žarnovica, ktorá každoročne koncom zimy postrekuje svoje stromy popri cestách ochrannými chemikáliami a tento účinok ochrany aj videť na pekne sa vyvijajúcich stromoch a stromkoch, niet v obci organizácie, ktorá by toto prevádzala aj po zahradách, zahradkách a stromoradoch okolo obce. Škodcovia ovoc. stromov, ktorí postupujú hore našou dolinou od juhu, každoročne viac a viac napádajú ovoc. stromy a ohrožujú úrodu ovocia, ktorá je už i tak dosť vadná hlavne červavosťou.

Výletníci z SSSR u nás.

Z mimoriadnych udalostí a návštev v našej obci v r. 1964 spomíname, že 27. augusta v predvečerných hodinách navštívili našu obec a naše JRD výletníci z SSSR. Nebola to ani vládna, ani stranníčka

delegácia, ako bolo vopred oznamované. Bolo to 30 výletníkov z Tbilili z Gruzinska v Sväze Sovietskych Socialistických Republik. Zamestnaním to boli učitelia a úradníci priamo z Tbilili, kolchozník-družstevník nebol medzi nimi ani jeden. Po privítaní na stredisku JRD a jeho prehliadke, prešlo sa do Kult. domu, kde ZDŠ predviedla hosťom spevácko-recitačný-divadelný program ako pri podobných príležitostiach býva. Náš mohol byť trochu skrátený, lebo cestou unavení výletníci by sa boli spokojili aj s kratším, než niekoľko hodín v horúčosti sáby videť to, čo ako mestskí ľudia už veľa razy videli. Po spoločnej večeri, danej družstvom a vzájomnom pobesedovaní a pobavení sa títo v pokročilých hodinách vrátili do Zvolena, odkiaľ mali na druhý deň podnikať ďalšiu cestu.

Gruzinski výletníci.

Nasledujúceho dňa, t. j. 28. VIII. 1964 navštívil našu obec pri príležitosti osláv 20. výročia Slov. nár. povstania bývalý bojovník a teraz Hrdina Sov. Sväzu Viktor Karasiev, ktorý tu za SNP bojoval a ako veliteľ partiz. brigády zúčastnil sa prechodu cez rieku Hron smerom z Inovca na východ k Červenej armáde. Keďže návšteva nebola prv hlásená, občania sa o nej dozvedeli až na oznámenie miestneho rozhlasu a na uvítanie hosťa sa zišlo do Kult. domu hodne bývalých účastníkov SNP, ktorí boli náhodou v tom čase doma, aby sa privítali a vďačne i bôľne pospomínali na niekdajšie už prežité ťažké chvíle. Zápis spomínaného hosťa je na strane 288 tejto knihy. Viď i preklad!

Hrdina SSSR Karasiev.

O deň neskoršie, t. j. 30. VIII. 1964 navštívil našu obec ďalší niekdajší bojovník z čias SNP už v tejto knihe spomínaný Poliak Stanislaw Wronski-Krok, spolu s kapitánom Zemanom, niekdajším učiteľom v Novej Bani, ktorý za SNP burcoval v tomto kraji tunajší ľud do SNP. Schôdzka v Kult. dome vyznela ako tá v deň predošlý. Zúčastnili sa jej tiež ti, čo boli doma. Prv hlásená nebola.

Wronski-Krok

Zeman.

Stavebný ruch v r. 1964.

Stavba Obchodných domov, začatá v r. 1963 pokračovala usilovne aj v zimnom období 1963/64. Hoci svahový terén na východnej strane staveniska zaisťovaním proti vlchkosti stavbu sťažoval a na pôvodnom pláne sa aj po výstavbe určitých častí muselo previesť viacej zmien, ako na pr. priestor, v ktorom je teraz predajňa textilu a domácich potrieb, stavba pokračovala pomerne rýchle a v septembri 1964 bola už stavebne hotová - aj omietnutá. Čakalo sa už len na kolaudáciu - prevzatie budovy do užívania - porobili sa ešte kde-tu nejaké opravy a úpravy ňou nariadené. Medzitým sa budova vymaľovala, doviezlo sa vnútorné zariadenie obch. miestností a začiatkom novembra 1964 sa do novostavby presťahovali aj obchod potravinami „Samoobsluha", ktorá bola doteraz v budove Jozefa Palovčíka. Do Samoobsluhy bola premiestnená z doterajšej miestnosti v budove Marie Píryovej aj predajňa mlieka a chleba, takže sú nateraz všetky predajne potravín sústredené v Samoobsluhe.

Dokončené Obch. domy

V novej budove je na prízemí umiestnené „Pohostinstvo" a vchod má od západnej strany. V južnej čiastke tohoto prízemia s vchodom od juhu je umiestnená doterajšia predajna „Potreby pre domácnosť," je však rozšírená aj o predaj kusového textilu a to jak spodné prádlo, tak hotové obleky - vrchné šatstvo. Na poschodí s vchodom od juhu a od východu je už spomenutá predajna potravín. V západnej čiastke poschodia, teda nad Pohostinstvom je jedálňa. Tento priestor má v budúcnosti slúžiť aj pre zábavy a solidnejšie druhy pobavenia, s prípadným podávaním stravy - večier a aj s hudbou. V severnej časti poschodia, za Samoobsluhou, je umiestnená kuchyňa - vývarovňa; tu sa nateraz varia a podávajú obedy školským deťom, ktoré sa doteraz stravovali v Materskej škole a varia sa tu aj obedy pre prestarlých občanov, ktorí dostávajú nižšie sta-

Umiestnenie predajní.

robné dôchodky a z titulu „Obecná doplňková starostlivosť" dostávajú tu obedy po 0·50 Kčs. Čo do kvality stravovania a jej vhodnosti pre školskú mládež - hlavne tých nižších ročníkov, sa táto strava nevyrovná strave v Materskej škole. Ako vyhovuje starším, ukáže budúcnosť. Rozhodne však prvopočiatočná kvalita sa musí zlepšiť, i keď Jednota je obchodný - zárobkový podnik, deti musia dostať stravu vyhovujúcu ich veku.

Vedúcou predajne Samoobsluha bola koncom roku 1964 pani Jolana Hlasná - Palovčíková, pokladničkou tam bola pí Albína Hronská, predavačkou Anna Šimkovičová - Najnerová, Božena Volentierová - Šábyová. Mimo nich malo oddelenie 1-2 učnice. Vedúcou pohostinského oddelenia bola koncom r. 1964 s. Katarína Volentierová - Pelková, mimo nej boli tam Margita Grauzová - Horniaková, Štefánia Horniaková - Vlčková, Štefánia Galbavá r. Gažiová. Kuchárkami boli novobančianky

Vedúce predajní.

Vedúcou oddelenia Potreby pre domácnosť a predajňa textilu bola Anna Gažiová - Škvarková, Anna Balážová - Jánová a 1-2 učnice.

Nový obchodný dom je v centre obce. Občania si rýchle naň zvykli, len „milovníci „tekutého opojenia" sa vraj na novom mieste nevedeli akosi udomácniť. Celé bočné steny sú totiž sklené a nezvyklej sa tam cítil ako vo výkladnej skrini a bolo ich vraj zvonku veľmi videť. Vedenie Jednoty vyšlo však aj tu zákazníkom v ústrety. Popri stenách sa zavesili riedke záclony a ostýchavosti sa odpomohlo. Oni by totiž aj tak boli po čase na nové prostredie zvykli, lebo predsa len zvyk tiahne a koho raz Bacchus zajal do svojich osidiel, ten sa z nich tak ľahko nedostane, nech si ľudia hovoria čo chcú. Zvyk sa udomácnil už aj v novom a občas sa odtiaľ už ozývajú obvyklé hlasy a melodie po zálohe a po výplate.

Nové sídlo „Bakchovo."

Stavba mostu cez Hron.

Začiatkom augusta 1964 začala sa už skutočne dávno slúbovaná stavba mostu cez Hron v Tekovskej Breznici. Stavbu prevádza odborný personál, čo staval a keď dostaval most cez Hron v Jalnej pri Zvolene. Pomocné pracovné sily sú naši občania. Prísun materiálu sa previedol dosť rýchle. Stavbári najprv postavili niekoľko metrov severne od stavebnej čiary budúceho mostu provizorný most na drevených do vody a pôdy zabitých pilotoch. Tento je asi 5-6 m široký a slúži aj občanom za prechod na stanicu miesto niekdajšieho prievozu, aj stavbárom pre dovoz materiálu a prístup na potrebné miesta pre stavbu pilierov. Podrobné technické údaje sú nám zatiaľ nie známe, podľa doterajšieho však vidieť, že most bude mať 2 betonovo-kamenné piliere vo vode a od brehov pomerne ďaleko do vody zasahujú brehové piliere - „flajstre". Stavba nasvedcuje tomu, že most bude mať 3 mostné polia, z ktorých stredné bude stát obomi koncami oprete o piliere v Hrone a krajné polia budú sa opierať každé o brehový pilier. Bude to stavba železobetonová.

Postup staveb. prác

Stavba pokračovala od počiatku pomerne rýchle; do zimy sa postavil mimo operného brehového piliera na východnom brehu aj 1 pilier vo vode a koncom zimy sa pracovalo už na stavbe druhého. Počasie stavbe prialo. Od počiatku prác nebolo väčšieho stavu vody, ktorý by bol prácu rušil a aj zima bola mierna, takže aj betonovanie sa dalo prevádzať celú zimu. Pre miernu zimu nezamzol ani Hron, nevytvoril sa ani srieň ani ľad a prácu stavbárov až do konca roku 1964 nič nerušilo.

Súkromný stavebný ruch.

Stavba rodinných domkov, ako súkr. stavebný ruch, pokračoval aj v r. 1964. Na Zahumniciach postavil obytnú budovu František Petko-Mišíkovie, proti nemu na konci zahrád za domami Jána Krištofa-

Ondrejkovič a Šimona Mišíka na S. zv. Bačižovskom začal stavbu Ján Maruška, zať Michala Kristofa - Ondrejkovič. Karol Pivy - Krovinovič postavil budovu na konci svojej záhrady na Zahumničiach. Ján Polovský - Jano postavil obytný dom vo Vinici - Vo Vlčkovskom. Ján Beňo postavil poschodovú budovu v Sirovskovič záhrade, v blízkosti budúcej novej škol. budovy. Gejza Pivy postavil obytný dom „Pri majori", južne od Petra Hrouského. Dominik Škvarka na Horke postavil takisto poschodovú budovu čiastočnou zrúcaninou svojho doterajšieho domu a na jeho mieste. Úplnú prestavbu previedol aj Peter Vlčko, v Hornom konci - u Gregušov.

Hospodárenie MNV v roku 1964.

Podľa výpisu z komplexného rozboru hospodárenia MNV v Tek. Breznici za rok 1964, mala obec Tek. Breznica koncom r. 1964 spolu 1483 obyvateľov. Z toho bolo 245 školopovinných žiakov ZDŠ. Z rozpočtu MNV sa vydalo na pr. na Maliarsku školu 22.703 Kčs. na ZDŠ = 55.603 Kčs; školské prúdky pre žiakov ZDŠ = 11.604 Kčs; za stravné a prestodenné úmrby zaplatili títo úhrnom Kčs: 698.- Školská jedáleň vykazuje položku Kčs: 76.821.-, osvetová činnosť sumu Kčs: 6.680.- Poslanci MNV = 29.352.-Kčs; správa MNV = 23.237.-Kčs. Obecná doplnková starostlivosť = 38.728.-Kčs V tomto je zahrnutá položka „nákup potravín pre 21 soc. slabých prestarlých občanov a 19 dostáva obedy po 50 hal. denne. Údržba Maliar. školy stála 13.889.-Kčs. Je v tom obnovovanie miestnosti a réžia kuchyne mimo vydavkov na stravu. Na 1 žiaka Maliar. školy tečie ročne 252.- Kčs.

Z kultúrnej činnosti prevádzanej Osvetovou besedou, ktorá tiež je spravovaná miestnym nár. výborom, získujeme, že v r. 1964 odzneli 16 predmetových prednášok politického, účelnú návštevu na nich bola 5030 občanov; 13 bolo prednášok poľnohosp. s 630 návštevníkami;

2 boli prednášky zdravotné s 420 návštevníkmi; kurzu spoločenských tancov sa zúčastnilo 35 občanov; poriadala sa Univerzita mládeže. Spolu predviedlo sa 123 kinopredstavení s tržbou 8594 Kčs, bola 1 výstava škol. prác žiakov s 250 návštevníkmi. Usporiadalo sa 10 tanečných zábav s účasťou 2070 občanov. Všetky tieto podujatia mali spolu 22.270 návštevníkov, a tržbu Kčs: 36.689.- Obecná knižnica má 1843 knih; v r. 1964 bolo spolu 2809 vypožičaných knih; celoobecne by to pripadali 2 knihy na každého občana. Čitateľov bolo však len 96 a z toho do 15 rokov 56, takže tito ostávajúci toho prečítali nepomerne viac.

Elektrické osvetlenie obce stálo ročne (1964) sumu Kčs: 1.120.-, údržba osvetlenia Kčs: 406.-, žiarovky sumu Kčs: 1368.-

V obci je 5 verejných studní, ktoré sú pod správou MNV a to v Závoze, proti MNV (zvaná Nemecjánka), v ulici pri Bauerovcoch, pri Kupkárovčoch a hrbnická pri Dubekovcoch. Prvá a posledná majú motorový výťah vody. Studne boli v min. rokoch zaokryté, aby do nich netieklo a nevtekala bočná špinavá voda. Spotrebitelia vody z nich platia ročne na toto M. N. Výboru po 5 Kčs. Elektr. prúd motora si tito hradia sami. Občas sa prevádza zdravotná skúška vody týchto studní; dľa potreby sa asanujú, aby nevznikla možnosť ochorenia zo závadnej vody. Je nádej, že obec bude mať v krátkej budúcnosti vodovod. Kroky k jeho výstavbe sa už v r. 1964 porobili. Stavba sa sa má previesť akciou „ " s využitím príležitosti, keď hlavným stavebníkom vodovodu bude JRD až po stredisko. Na potrebné výlohy vyhotovenia plánov- vymerania- rozpočtov atp. poskladali už r. 1964 občania, ktorí sa o vodovod uchádzajú po Kčs 60.- za dom. číslo.

Hospodárenie JRD v r. 1964.

Vedenie Jednotného roľnického družstva v r. 1964 bolo to isté ako v rokoch predošlých, len agronomom miesto Abela Eliasa bol v r. 1964 Ing. Blažej Laluha a mechanizátorom miesto Ondreja Molnára sa stal Ján Horniak, ženatý so Štefanion Vlčkovou a Molnár bol šoferom na družstevnom nákladnom aute.

Funkcionári.

Traktoristmi bol: Abel Brieška, Pavel Brieška, Štefan Brieška, Štefan Halgaš, Michal Krištof za kostolom, Karol Homola, Vlado Piry, Frant. Krištof Ďurovie v potoku, Ján Belujsky a na pásovom traktore pracoval Frant. Gužík

Traktoristi.

Úrodu roku 1964 a tým aj celkovú finančnú bilanciu družstva ovplyvnila jarná suchota. Keďže až temer do pol júna skoro nepršalo boli slabé aj obilniny, podpriemerné boli aj prvé krmoviny, aj úroda zemiakov. Málo krmovín sa odzrkadlilo v slabšej tvrbe za mlieko, v menších prirastkoch váhy dobytka.

Úroda obilnín v r. 1964 vyzerala takto:

Druh:	plánované:	skutočnosť:
obilniny	4894 q	3555 q
zemiaky	2640	1171
cukr. repa	4800	4665
krm. repa	1520	1381
seno-ďateľ.	5636	4026
siláže	8880	5600
ďat. semeno	15 q	27 q

Najväčší rozdiel medzi plánom a skutočnosťou bol u zemiakov, keď miesto 100 q sa dosiahlo na 1 ha len 53·2 q. Mimo suchoty hlavnou závadou bolo, že ONV nepreviedlo sľúbený letecký poprach týchto proti maudelinke; táto zemiaky tak zničila, že úroda bola len polovičná a ani neskoršie dážde už zemiakom nepomohli.

Dľa hektárových výnosov bola plán. a skut. úroda takáto:

Druh:	plán:	skutočnosť:
pšenica	23 q	20·93 q
raž	23·5	20·47
jačmeň	22·-	16·61
ovos	21·50	23·81
kuk. na zrno	30·-	47·-
repka	15·-	3·04
cukrovka	240·-	212·-
krm. repa	380·-	345·-
zemiaky	100·-	53·2
kuk. na siláž.	300	280·-
seno	40	20·-

Na verej. zásobovanie sa odovzdalo z rastl. výroby:

Druh:	plán:	skutočnosť:
obilniny	1060 q	1116 q
repka	70	8·70
cukrovka	3560	4332·-
zemiaky	800	687·-
seno	50	9

Zo živoč. produktov sa na verej. zásob. odovzdalo:

druh	plán	skut.	%
mlieko	220.900 l	199.635 l	90
maso hrav.	640 q	247 q	39
mäso hov	460	362	79
mäso spolu	1100	609	55

Stav dobytka 1.I.64 bol 358 kusov, z toho dojnic bolo 135; koncom roku bolo týchto len 124 i po prevode z jalovic, lebo 31 kusov kráv sa muselo z chovu vyradiť pre thc.

V dobe pasenia je mladý dobytok ako jalovice a telce na trvalej pastve v Chválení, odkiaľ sa vráti až v jaseni. Je tam aj krytá

šopa, ako noclaháreň pre dobytok aj ako úkryt za zlého počasia; aj pastieri majú tam slušnú ubikáciu, aby za noci a nepriazniveho počasia zdravotne neutrpeli. Kravy, ktoré sa doja, pásli sa ľuľku bližšie k obci, aby nebrpeli toľko dlhou cestou. Pastiermi boli vr. 1964: Štefan Škvarka - Michalov (na Hrbe), František Garí st. - Lavrincovič, Šimkovič Pavel a Fraus. Graus st. - Grauzikovič. Za pastierie mali celomesačný (mzdu) prísť jednotlick, takže táto práca v družstve bola jednou z lepšie honorovaných.

Vr. 1964 JRD žiadne nové objekty nezačalo stavať. Bolo treba upraviť - adaptovať rýchlovýkrmňu ošípaných, aby sa zlepšila situácia v chove týchto, pretože jak nedostatočný odtok močovky tak aj studené cementové alebo blatné ležisko ukázalo sa nevyhovujúce a zhubné. Po týchto úpravách sa chov celkove zlepšil a celkový náklad na úpravu vrátil sa iste v budúcich rokoch. Podobne sa previedla úprava aj vo štvorradovom kravíne; úpravou sa tiež uľahčil. Nižšie založené drevené prahy nechali vysádať všetko teplo do vyšokých cementových prahov, kde sa pod tlakom zrážalo a kvapkalo na ich dosť vzimenú dobytka a spôsobovalo mimo celkového chradnutia aj rôzne kožné ochorenia.

Dojivosť kráv bola vr. 1964 = 1540 l; denný váhový prírastok bol u dobytka priemerne 0·38 kg, u svíň 0·31 kg.

Z prídružnej výroby = predaj štrku a piesku, malo JRD vr. 1964 hrubý príjem 76·3 tis. Kčs; za furmanky sa ubízalo v tomto roku úhrnom Kčs: 391·695·-

Počet plán. jednotiek vr. 64 bol u ŽV = 20.850, skut. 19.298, u RV bol plán 13.894, skut. 16.755. Toto zvýšenie vyniesla výroba zeleniny, ale aj dosiahla úrodu miesto plán. 180.000 - skut. 254.250 Kčs.

Prac. jednotka bola vr. 64 Kčs 13·- v obilovinách a 1·97 v naturáliách, spolu 14·97 Kčs; čo je proti Kčs 7· + 1·77 Kčs vr. 1963 značné zlepšenie.

Kultúrna a osvetová činnosť.

Z kultúrnych podujatí v r. 1964 v našej obci bolo najhodnotnejším zahratie div. predstavenia Bačova žena. Dej sa odohráva na Svätojurskom pánstve. Bača Ondrej Muranica, tlačený biedou sa vystahuje do Ameriky a doma nechá ženu Evu so synkom Ondrejkom a matkou. Tam pracuje v baniach s viacerými krajanmi. Pri bánskom výbuchu je zasypaný, vetracou dierou sa dostane von, ale aj po vyliečení povrchových poranení ostáva bez pamäti a nevie ani kto je ani odkiaľ ani nič z minulého života. Krajan Mišo sa medzitým vráti domov, Ondreja ráta za zomretého a ožení sa s Evou, zdanlivou vdovou po Ondrejovi. Ondrej po ďalšom, tentoráz železničnom neštastí prijde k pamäti a keď zarobí značnú sumu peňazí, vráti sa domov a odkúpi od bývalého pána celé Svätojurské pánstvo. Eva ako Mišova žena, má s ním chlapca Miška a nechce sa rozísť s Mišom, ktorý ju pred časom sňatkom vytrhol z biedy. Keď Ondrej sa domáha, aby sa vrátila k nemu a Miša vypovedá zo služby baču na salaši, Eva, ktorá nechcela byť príčinou rozporov medzi Ondrejom a Mišom, vbehne do koliby a v zrušení sa prebodne nožom. Umierajúca žiada len, aby sa postarali o jej 2 chlapcov.

„Divadl
Bačova

Ondreja zahral Ján Benč, Miša-Imrich Kráľ, Evu-Zlatica Horniaková, Ondrejka-Pavel Makovický ml., Miška-Šimon Kráľ ml., Ondrejovu matku-Anna Balážová. Priateľa, baču Mruča hral Ignác Brieška. Herci predstavujúci všetky 4 dospelé osoby zahrali výborne, sú to už skúsení ochotníci. Ignác v úlohe Mruču mal chudobnejšiu pašu na rozvinutie jemu tak vlastnej úlohy komika.

Z kultúrno-osvetových pracovníkov boli dňom 1. IX. 1964 z tunajšej ZDŠ preložené Zuzanna Páleníková do Pliešoviec, a Oľga Štroffeková - vydatá Nociarová na Ihrač a na ich miesta prišli Soňa Pataký-ová Adamová, ktorá už tu učila za slobodna a Ľud. Potočák, obaja z Novej Bane.

Telovýchova a šport.

Pod horeuvedeným pojmom dá sa u nás mysleť jedine na činnosť fotbalového oddielu. Keďže v obci niet telocvičňa a máme obavu, že za dlhší čas ani nebude, v nejakom systematickom prevádzaní telesnej výchovy nemôže byť ani reči. Aj základné hodiny telovýchovy na ZDŠ sú dosť ochudobňované a závislé len na niekoľkých hodinách pekného počasia, keď sa dá ísť cvičiť na hrište. Žiaci majú v škole - príp. v Kult. dome 1 ping-pongový stôl a hoci sa kde tu medzi nimi objaví šikovný jedinec, bez vedenia a systématického tréningu sa toho veľa nedosiahne a zakrátko pominie i záujem. V posledných rokoch objavili sa medzi našimi žiakmi ZDŠ snáď pre atletiku veľmi schopní jedinci; uvidíme, čo vytvoria z nich školy, do ktorých po ZDŠ pôjdu.

Vo fotbale hral náš oddiel v III. triede a za obdobie: jaseň 1963 - jar 1964 skončil v svojej tabuľke na 6. mieste. Hrali v ňom hráči: Daniel Cibuľa, Ján Volentier-Lacíkovie, Frant. Šáby, Rudolf Horniak, Anton Krištof, František Krištof, Frant. Majzlík, Anton Švaral, Michal Krištof (za kostolom) Ludo Hudec, Lubor Gaži, Ján Homola. Chybou bolo, že oddiel nemal vedenia, ani tréningu, mužstvo sa zhaňalo náhodile, ale aj tak občas vystihlo deň a vedelo aj na pr. s Kremnicou B dosiahnuť 1:1.

Fotbalisti.

V období jaseň 1964 / jar 1965 hralo toto naše mužstvo tiež v III. triede a na jar malo proti vedúcemu mužstvu stratu 5 bodov. Od marca 1965 prevzal vedenie oddielu bývalý hráč František Krištof-Mikulovie, oddiel sa svedomite schádzal 2x týžd. na tréning a do konca súťaže dostal sa na 1. miesto. Vyhral na pr. nad Baníkom Ban. Belá u nás 5:0 a Beňadik porazil v Beňadiku 12:2. Podľa všetkého postúpi o triedu.

V tejto triede hrajú na pr. oddiely: Kremnica B, Žarnovi-

ca B, Sandrík B, Lovčica, Lutila, Voznica, teda viaceré, kde možnosti tréningu a výberu hráčov sú nepomerne lepšie. Poradie tejto III. triedy po skončení súťaže je toto: 1.) Tekovská Breznica 2.) Baník Banska Belá, 3.) Lovčica, 4.) Lutila, 5. Voznica ....

V tomto jarnom období súťaže 1964/65 hrávali títo hráči a na týchto miestach: Brankár: Daniel Cibuľa, nahr. Ján Volentier. Obrana od pravej strany: Emil Škvarka, Viliam Šimkovič, Stanislav Halgaš. Záložníkov hrávali: Michal Krištof v uličke, Štefan Majzlík. Útok od pravej strany: Štefan Homola (v jarnom období sa vrátil z oddielu Nová Baňa do svojho niekdajšieho oddielu) Ludo Volentier, Jozef Hudec, Jozef Volentier a Ludo Hudec. Miesta nie sú obsadené výhradne uvedenými a na rôznych miestach hrávajú aj Štefan Potocký, Antón Vlčko, Michal Krištof ml. (za kostolom) ktorí sú tiež rovnocenní hráči.

Najlepšími strelcami sa v tomto jarnom a víťaznom období ukázali Jozef Hudec a Štefan Homola. Treba im len držať palce, aby ani v nasledujúcom období nestratili mušku a nelepila sa im na kopačky „smola".

1965.

Z matričných údajov za r. 1965 zaznamenávame, že sa v našej obci v tomto roku narodilo 19 mladých Brezničanov; umrelo 14, vzrástla teda naša obec o 5 obyvateľov. Tohoto roku smrť kosila nepomerne viac chlapov = 10, žien len 4 a to aj chlapov mladších. Tak v lete 1965 zomrel v Bratislave zamestnaný Ján Škvarka ml., syn Jána Škvarku z urbáru; sotva 40 ročný. Diagnóza: „srdcová porážka". Podobne nečakane umrel 24. X. 1965 v cukrovare v Č. Mezříčí ďalší náš občan Gregor Krištof-Ondrejkovic. Prílišné tempo života, stráveného buď v prílišných starostiach a v hnaní sa za jeho potrebami, alebo v nadmiernom jeho užívaní, pripomínajú aj tu, že strednou zlatou cestou bude predsa len tá, ktorú už storočia vyskúšali a potvrdili, že „Pomaly ďalej zájdeš."

Matričné údaje.

Úmrtia.

Zima začiatkom r. 1965 bola mierna. Január neprekročil pod -10°, až február asi do 20. bol chladnejší; marec bol priemerný a aprílom začalo dáždivé obdobie, akého - dľa meteorologických hlásení - naše kraje nezažili už 80- až 100 rokov. Teploty boli úmerné ročným obdobiam, skôr niečo nižšie, ale dáždov bolo, ako nikto nepamätá. Nielen, že sotva bolo dňa, kedy by nebolo pršalo, ale v niektoré dni pršalo nepretržite, alebo ak aj prestalo len na hodinu - dve a znovu sa začalo liať.

Dáždivé počasie.

Jarné poľné práce, ako siatie a sadenie, prevádzané u nás obvykle siatie v marci, sadenie v apríli, sa pre dážde a rozmoknutí pôdu robili často až v druhej polovici mája. Brázdy rozmoknutej pôdy sa za pluhom leskli ako ocelové pásy, ktoré nemali ani kedy preschnúť a zvetrať. Sialo a sadilo sa hodne temer do blata. Taká bola aj úroda. Zrno sa mnohé zmliečilo a nevzišlo, zemiaky a fazuľa tiež pohnili skôr, ako by sa boli mohli dostať na povrch. Neprestajné dážde ubili pôdu

Poľné práce.

a aj okopávanie a iné práce prevádzali sa veľmi obtiažne; horšie ešte o to,
že burina a plevel rástla ako z vody a dusila pestovaní plodinu. Prvé kr-
moviny sa upratali len tak úchytkom, často ani nie dostatočne vysuše-
né a dosúšalo sa, kde sa dalo, alebo sa konzervovalo solením vlhkej
kimy, aby sa znemožnilo splesnivenie a zničenie. Prešiel jún, júl a dáž-
de len neprestávali. Ušli aj prvé dni augusta, kedy u nás za normálnych
rokov bolo dávno po žatve, obilie v poli na koreni dozreté a prezreté viac Žatva
časom (kalendárom) ako teplom a slukom a do poľa sa nedalo ani vkro-
čiť pre vodu a rozmoknutí pôdu. Už deň 5. augusta priniesol zmenu.
Dážď prestal, teplé sluko rýchle vysúšalo vodu a kosci začali ručne-viac
ako ukradomky načínať prezreté hony, kde len bolo im možné vkročiť,
lebo na prácu strojmi sa pre prebahnení pôdu nedalo ani pomyslieť.
Hodne bolo povalených obilnín, kde stroje nemohli. Najistejšou sa zase
aj tu ukázala stará osvedčená ručná robota-kosou. Správa JRD rozum-
ne nahliadla nutnosť situácie a niektoré hony, hlavne veľmi povale-
né dala záujemcom-dobrovoľníkom pokosiť, poviazať a pomôcť pri
odvoze a mlátení za dohodnutý podiel 2q od 1ha. Tak v našom cho-
tári nezahynulo nič, ani z tejto podpriemernej úrody a kým okolité
podniky zhaňali prac. siły a spôsob, ako čo zachrániť, breznická úroda
bola už „v suchu". Úroda tohoto roku bola celkove slabšia. Na úchytkom Úroda
dážďov sa odplavovalo z pôdy hnojivo a burina udúšala život kultúr-
nych plodín. Neosožilo toto počasie ani repe ani kukurici. Posledná, čo aj
neskoro sadená sa-čo aj opozdene-vyplnila, dle silné mrazy, čo prišli
od polovice októbra, znemožnili ďalšiu jej vegetáciu. Kukurica ostala mäk-
ká, mliečna, dala sa použiť len na rýchlu spotrebu a ani ošúpaná nedozreta
a nezatvrdla; ako už raz zamrznutá. Zemiaky podobne. Čo nepohnilo

na jar po zasadení, prehnilo v lele nedozreté v stále mokrej pôde. Ostalo niečo len tam, kde pôda bola piesčita alebo hlinito-piesčitá, lebo pôda prelyhovaní vlahu prepúšťala. Rozsadili sa tohoto roku „druhy „ružičky," ktoré majú slabšiu - málo vdolnú pokožku a v hlinito - glejnatých pôdach prehnilo všetko. Mnohí, čo na jar sadievajú 9-10 vriec zemiakov a na jeseň majú desiatky vriec, ako sa hovorievne „za komoru", tohto roku mali 1- 2 vrecia. Ťento katastrofálny nedostatok zemiakov sa hrozne zmiernil na jeseň pridelom 35kg zemiakov na osobu a tých, čo vôbec nemali záhumienok a polom po 15kg ešte pre všetkých na osobu, lebo zemiakov u nás nemal žaden nikto. Nedostatok zemiakov.

Pridelovaní boli importné poľské a sovietske a zadna z nich u nás v r. 1966 sa nevydarila veľmi dobrou; boli vdolnejšie proti vlhkosti a aj na množstvo a veľkosť sa vydarili; farbou boli biele a aj chuťou boli nepomerne lepšie ako naše „množiteľské druhy" ktoré sú kvalitou dosť podradné. Zemiak bol lejko jasene vzácnejší ako obilie, lebo ani na Veľ. a M. Lehole, kam sa od nás chodievalo v posledné roky na zemiaky len „sukromníkom" tohoto roku ich nebolo i prehnili aj tam.

Hrozno, až na výnimky včasnejších druhov okolo domov a slnečnejších miest, tohoto roku vôbec nedozrelo. Viacerí ani úrodu tohoto roku vôbec neobrali a čo obrali, museli ho prepracovať cukrom, lebo by bolo kyslo. „Broj, možno aj viac chlapov." Tieto horšie samorodiskové - oleiové druhy majú prezývku od toho, že sú tak kyslé, že toho, kto ho má piť, musia aspoň dvaja držať a brať mu ho lievať do úst, lebo inak by ho nevypil. Hrozno.

Dobrého vína mal u nás tohoto roku len ten, kto si kúpil importné hrozno bulharské, alebo rumunské. Bolo však aj toho málo a tak väčšina sudov ostala prázdna. Proti cene a kvalite vín predávaných v obchodoch, alebo vonku na námestí „Dolniačkami" sa ajtáto úroda dobre vyplatila.

Jedine, čoho bohato roku bolo, boli sliezky. Marhule- baracky pohnili nedozreté a dažďami rozpukané na stromoch. Podobne prechodili aj hrušky a jabĺčka, čo niečo aj ostalo, bralov mokrotou a chorobami zakrpatelé a pohnili aj ohraně. Sliezky napodiv dozreli a boli pomerne dobrej kvality. Ďakedžnaď boli cukornatosťou niečo pod priemer iných rokov, boli bohato roku jedinjim ovocím a hojnosťou prosluižili na všetko, čo sa zo sliviek robieva. Množstvo sliviek.

Sláva nášho mostu cez Hron, ako mala šťastie v zime, že nešli ľady a nezborili stavenie od slávaného mostu postavení „kavicu" aj skonštrukciami okolo stavanjch pilierov, tak mala v tele smola. Most cez Hron

Dňa 12. VI. 1965 bola už druhá povodeň na Hrone. Táto vzala aj už spomenutú „kavicu" a nebyť pohotovostnej služby na stavenisku a aj pomoci občanov, boloby zo stavebného náradia a strojov v dosahu vody stratia čo ostalo.

V dňoch 9. a 10. VI. 1965 bola nad východnou časťou nášho chotára = Šelá, Hrad, Chvalenská dolina prielivž nenačicu. Bahrovie jarkom sa valila kalá spršia vody, že nielen že jej nestačil jej obvyklý jarok, ale sa valila cez cestu záhradami ulice na západ, siahala až po dom p. Vincenta Wahlandta a za záhradami sa všetko valilo do „Vrbiny", kde to vyzeralo ako more. Podobne asi 50 cm vysoký prúd vody sa valil od kostola a z „Farčakovie uličky" stredom obce. Horšie bolo v „Žívoze", kde vodou hnané nárazy upchali rúru popod cestu v Žívoze a všetká voda išla dvormi domov v hornom konci, kde sa za záhradami spájala v jedinu mäkšu rozsahujúcu temer celé Žahnmice. Priedivže nenačicu.

Ako raniše zaznamenávame, že hladina Dunaja v tomto čase bola už 1000 cm = 10 m nad normál. Pri Čičove (asi 20 km záp. od Komárna) prebrala dunajskú hrádzu v šírke asi 60 m, čo sa rozšírilo postupne až na niekoľko 100 m a zaplavilo väčšinu Žitného ostrova. Materialne škody presahovali miliony a boli veľké škody aj na stave zvieratstva, ba aj na ľudských životoch. Dunaj 10 m nad norm

Správa obce Tekovská Breznica.

Správa obce.

Od posledných volieb je predsedom Miestneho národného výboru obce Tekovská Breznica s. Karol Petko, syn + Štefana Petku. Tajomníkom je Štefan Potocký, syn Štefana Potockého. Tajomník je aj predsedom Miestnej organizácie Komunistickej strany Slovenska a je zároveň aj knihovníkom. Keďže obec dľa posledného sčítania nemala 1500 obyvateľov, je platenou funkciou len predseda, ktorému je toto povolaním - zamestnaním. Kancelárskou silou - úradníčkou na MNV je s. Zuzanna Majzlíková - Krištofová; manželka Jána Majzlíka ml.; zriadencom - obec. doručovateľom pri MNV je s. Ladislav Volentier - Lacikovie, resp. jeho manželka Anna.

Poslancami MNV sú títo občania:

1.) Eliasová Estera - Hórova
2.) Potocký Štefan
3.) Gúžiková Helena
4.) Petko Karol
5.) Grauzová Mária
6.) Halgaš Štefan
7.) Šimkovič František
8.) Krištof František
9.) Vlčko Ján
10.) Gažiová Helena
11.) Kasanová Božena
12.) Krištof Antón
13.) Vlčko Antón
14.) Volentier Ladislav
15.) Suchý Jozef
16.) Dupaj Antón
17.) Gaží Rudolf
18.) Suchý Ján
19.) Šimkovič Jozef
20.) Benč Ján
21.) Homola Štefan
22.) Kasan Viliam
23.) Šály Karol
24.) Horniaková Štefánia
25.) Bauerová Julia
26.) Šimkovič Michal
27.) Greguš Jozef
28.) Volentierová Katarina
29.) Elias Ábel

Každý z menovaných má svoj úsek, t.zv. volebný obvod. Je to určitý počet domov, za ktoré má na starosti volebnú agitáciu, štatistiky, hlásenia a je ich zástupcom, t.j. sprostredkovateľom medzi občanmi a medzi MNV.

Jednotlivé úseky činnosti MNV sa vykonávajú prostredníctvom príslušných komisií. Sú to: Komisia pre verejný poriadok

Komisia zdravotná

Komisia finančno-stavebná

Komisia školstva a kultúry

Komisia poľnohospodárska.

Členmi komisie pre verejný poriadok boli:

Krištof Antón

Suchý Jozef

Kráľ Imrich

Makovická Anna

Gaži Rudolf

Kasan Ján

Suchý Ján

Členmi komisie zdravotnej boli:

Vlčko Ján

Škvarka Abel

Hronská Albina

Volentier Ladislav

Šály Karol

Greguš Jozef

Členmi finančno-stavebnej komisie boli:

Krištof František

Homola Štefan

Kasan Viliam

Kasan Štefan

Homola Štefan

Členmi komisie školstva a kultúry boli:

Benč Ján — Šimkovič Jozef
Šaši Peter — Guzíková Helena
Hasan František — Horniaková Štefánia

Členmi komisie poľnohospodárskej boli títo občania:

Šimkovič Michal — Vlčko Ctibor
Halgaš Štefan — Ing. Lalinka Blažej
Šimkovič František — Hromola František.

Komisie sa schádzali dľa plánu a pracovali v úseku činnosti, ako už názov komisie hovorí. Najväčšou prekážkou v schôdzkovej činnosti bola a je časová a priestorová rozdrieštenosť v zamestnaní jej členov, takže málokedy je možné dostať všetkých členov na schôdzku.

Z komplexného rozboru MNV za rok 1965 sa dozvedáme, že za r. 1965 bolo miestnym nár. výborom v Tekov. Breznici zinkasované na dani domovej Kčs: 36.425·20, na dani poľnohospodárskej 473·60 Kčs, na správnych poplatkoch 8.560·Kčs. Nedoplatky nezostali a väčšina občanov si ich poplatky zaplatila hneď pri prvom upovedomení.

Stavba vodovodu - prípravné práce.

Vodovod.

Dávno spomínaná akcia - stavba vodovodu v Tekov. Breznici, dospela v r. 1965 do realizovateľného štádia. Vodovod má viesť vodu z prameňa „Studnička" v hornom poli, čo je druhý „Prevorovský potok", má ju viesť smerom „Ku Kríži", kam pri stredisku JRD má byť zvedený vodovod zo studničiek „Pod Žliebky", ktorá sa bude čerpať motorom, ako je teraz používa JRD a mimo zásobenia „Strediska JRD" bude zásobovať pitnou vodou celú obec. Tieto pramene sú bohaté, suchota alebo dážde nemajú vplyv na ich hojnosť a dľa rozborov výsledkov z prameňov budú

poskytovať pre pobreby celej obce. Ďalšou výhodou je to, že hlavný prameň pri Studničke je vyššie ako je vrchol kostolnej veže a voda hnaná vlastným tlakom - spádom tiecť v celej obci. Voda je veľmi dobrá, a aj prameň pri „Studničke", aj prameňe „Pod Žliebkami", vyvierajú zpod čadičovej platne, ktorá siahva od „Vláčnika" - bývalo miestnym názvom volá sa tu kopec, kde bola kedysi sopka a celý tento čadičový výlev pochádza z nej. Je to teda voda horská, ktorá vsiakala dozeme o niekoľko kilometrov východnejšie, ako vyviera a celý tento horský masív je zárukou, že prameňe ani v najväčšej suchote nevyschnú nevyschnú.

Potreba dobrej a zdravej pitnej vody javila sa vobci už dávnejšie. Okrem niekoľkých studní, ktoré majú vodu zpod spomenutej už čadičovej platne, kde však tá platňa pri kopaní nemala skrátaním prerážať, dobrej vody v obci nebolo. Bezvadné vody sú teda len „Jakubovie studňa v Závore, Škvarkovie na Hrbe, Kasanovie na Hôrke, farská studňa a studňa pri Dubekovia u Štefana Nemca, č.d. 2, odkiaľ čerpajú vodu aj „Obchodné domy". Kedysi tiež dobré studne, ako „závozská", „Škvarka Ubelova" na Hôrke, „Kupkárovie - Ondrejkovie", „Bauerovie, „Michalovie pri kabuli" časom dostali spoj s amoniakálnymi ložiskami od hnojísk a hlavne za dažďov, keď sa napoja aj povrchové dažďové stoky, bývajú tiež vody znečistené a sú zdraviu nebezpečné. Tiek niet dobrej vody v celom strede dediny medzi Štefana Nemca a Pavla Švarala. Výsledne nezdravá a zakázané používanie vody je na pr. zo školskej studne, čo je stále hroziacim nebezpečím týfu a žltačky, ak je uliate a smädné školské deti pijú. Podobne nezodpovedné sú tiež všetky studne pozdĺž hlavnej cesty na západ. Nezávadných je niekoľko studní pri potoku ako Krovinovie, Balážovie, Lackovie; sú to však všetko len mäkké vody potočného pôvodu, ktoré nemajú podpovrchové stoky od niektorého blízkeho hnojiska. Pravdepodobne aj aj žltačky a úplavice v minulých rokoch mali tu svoj vznik a pôvod.

Táto stavba vodovodu sa má v našej obci previesť titulom akcie „Z", pri ktorej štát dá všetok material a občianstvo má prispieť len pomocnými ručnými prácami. Keďže sa tu jedná aj o zásobenie strediska JRD zdravou vodou, na čo toto tiež dostane štátnu subvenciu, má byť akcia pre občianstvo ešte výhodnejšia.

Na vyhotovenie plánov, vymeranie trasy a rozpočtov, ako „účtovnej dokumentácie" poskladali sa zaujemci o vodovod sumou po 60 Kčs za 1 prípojku. Ďalej je uhodnuté, že každý, kto chce mať vodovod, odpracuje 2 dni prác brigádnicky.

Material na vodovod.

V septembri 1965 dostal MNV na túto akciu sumu Kčs: 240.000.- z finančnej rezervy. Škoda však bolo, že sa za celú túto sumu nedalo nakúpiť potrebného stavebného materialu a dostalo sa len 20 tón vodovodných rúr, čo však na započatie prác bolo málo. Po viacerých žiadostiach sa podarilo cez KNV dostať ešte z odbytovej základne do konca roku ďalších 20 tón týchto rúr. Ani ďalší iný material nebol pridelený, takže z poukázanej sumy bolo do konca roka vyčerpané len Kčs: 102.557.17, takže v r. 1966 bude treba zháňať všetok chýbajúci material od dreva na „šalungy" rezervárn, po pletivo a prútové železo na jeho ohradenie.

Miestny rozhlas.

Podobne hlásila sa naliehavá potreba opravy, alebo lepšie povedané prestavby miestneho rozhlasu, ktorého životnosť dohára jak poruchami amplionov, tak aj káblového vedenia. Bude treba ho prestavať na vlastné stĺpy. Táto prestavba by zhruba stála 100.000.- Kčs. Z doplňkového rozpočtu je na akciu zakúpené 50 q cementu.

Vývarovňa v obci.

V obchodnom dome „Jednota" je kuchyňa-vývarovňa, zvaná „Závod verejného stravovania", skratkou ZVS. Varí sa tu pre prestarlých-invalidov, ktorí „v doplňkovej starostlivosti" dostávajú tu obedy po 0.50 Kčs. Počet stravníkov proti roku 1964 poklesol, lebo v obchodnej kalkulácii „Jednoty" ako zárobkového podniku sa kvalitní obedy za 5 Kčs

podávať nedali, kvalita bola slabšia, čo sa prejavilo nespokojnosťou a úbytkom stravníkov, takže koncom roku 1965 kuchyňa varila len pre pár stravníkov a musela sa vzhľadom na platený personál javiť nerentabilnou-ba pasionou. Škoda, že tomuto osudu podlíchali aj žiaci Základnej deväťročnej školy, ktorým od vzniku kuchyne v ZVS (Jednota) bolo znemožnené stravovreť sa v kuchyni Materskej školy, ktorá im aj cenove aj na primeranosť stravy pre deti lepšie vyhovovala. Rok 1966 bude tu musieť znamenať zmenu a obrat k lepšiemu, lebo tento nikomu nevyhovujúci a nerentabilný podnik nebude možné udržať.

Na údržbu Základnej deväťročnej školy, ďalej „ZDŠ", bolo z prostriedkov MNV v r. 1965 vyčerpané na opravu podlahy, na maľovanie a opravu elektrického vedenia spolu Kčs: 7.813·40. Na zhotovenie nového krovu, žlabov a hromozvodu na Materskej škole sa vyčerpalo Kčs: 12.887·18 Ročné nájomné za prenajatú nocľaháreň pre ČSAD dostal MNV Kčs: 988·20 — Oprava Mater. školy.

Akciou „Dopeňkovej starostlivosti" sa strava podávala 14 občanom ktorí majú najnižšie starobné-invalidné dôchodky a 19 občanov dostávalo z tohoto titulu poukazy na nákup potravín. Nároky a nutnosť prilepšenia touto akciou stanovuje socialno-zdravotná komisia pri MNV.

Verejné osvetlenie v obci malo v tomto roku 134 osvetlovacích lámp a dĺžka verejného osvetlenia je 4 km. — Rozšírené osvetlenie obcí.

Celkove sieť elektrického vedenia vykazuje časté poruchy. Závadou je to, že pri prestavbe tejto v r. 1960 bolo použité hliníkového materiálu, ktorý hlavne v poslednom nadmieru mokrom roku veľmi rýchle oxyduje, prestáva byť vodivým. Ďalšou závadou je, že kapacita transformátoru ani zďaleka nepostačuje zvýšenej spotrebe. V obci stále pribúda elektrospotrebičov; elektr. variče, šporáky, rúry, televízory, elektromotory pre pohon cirkulárov, šrotovníkov atď. atď., sieť je preťažená a v obdobiach vrcholného odberu = z rána a k večeru napätie nedosahuje potrebnej-stanovenej výšky, čo pociťujú hlavne televízory a rádia nedožhavením lámp.

JRD vr. 1965.

Správu Jednotného roľníckeho družstva vr. 1965 hovorili hl. iste občania, ako aj v roku predošlom.

Ani v dobrej pôdy nenastala proti predošlým rokom zmena, len ľahko bola podľa premerania Stredis̆kom geodezie spresnená. Dňa toho obhospodarovalo ľanajšie JRD vr. 1965 spolu 655·45 ha pôdy. Z toho bolo 381·42 ha ornej pôdy, čo je 58·2%, lúk bolo 73·30 ha = 11·18%; pasienky boli na rozlohe 200·24 ha, čo je 30·55%; z nich je však asi 25% = 1/4 málo úrodná, ako „Vinička", „Hmelinie a podl. kde voda, kamenie a iné vlivy znemožňujú zabránenie a užitok pre pastvu. Je potrebné zvyšovať starosti o ochranu ľahko pôdy, ako aj poškodzovanej pôdy popri Hrone a na miestach, kde sa ťažil štrk a piesok, aby sa ľahko čím skôr vrátilo do stavu, ktorý dá hospodársky užitok.

Úsev previedlo družstvo dňa plánu a v agrotechnických lehotách. Úrodnosť však sa nedosiahli dňa očakávania. Za obraz výkazu úsevov a plánovaného výťažku, skutočne dosiahnutého, ako aj výkaz plnenia dodávok nech poslúži ľahko tabuľka (Dňa komplex rozboru JRD za r. 1965)

Úsev výhra plánované v q, dosiahnuté, odovzdané štátu:

pšenica	80·84	23 q	17·05	plán 1600	skutoč. 1321 q	
raž	15	23 q	21·94			
jačmeň	80	22 q	11·97			
ovos	10	22 q	20·14			
kukur.	10	30	20·20			
cukrov. a repka	30	250 15	150·35 5·65	4420	3096	
zemiaky	15	80	38·86	800 q	390 q	
krm. repa	3	400	150·50			
ďatel.	56	45	51·75			
lúky		40	16·50			

Plánovanejšie výnosy sa podľa posudku správy JRD nedosiahlo pre nezvyklé dažďové a studené počasie. Dodržané boli agrotechnické ler-

mivy, zber bol prevedený s minimálnymi stratami, nebolo však nijak možné zabrániť povodniam, ktoré viac razy zaplavili okopaniny. Mimo toho obilniny značne poškodili podsevy ďatelín (hlavne jačmeň) ktoré za vlhkého počasia nezmerne zrástli a na konci vegetačného obdobia dusili samú hlavnú kultúru - jačmeň. Kukurica mohla byť zasiata pre vlhkosť pôdy hodne neskoro a vplyvom vlhka a chladu sa vyvíjala pomaly a na jeseň, keby za priaznivých rokov mohla ešte dozrievať, včasnými mrazmi zamrzla a bola nezrelá len podradnej kvality, a na rýchle skrmenie.

Hovädzieho dobytka malo družstvo v r. 1965 priemerne 399 kusov. Teliat sa uliahlo 146 kusov z nich ulynulo 33 kusov, prikúpilo sa 49 kusov mladého vzdorného dobytka k zväčšeniu chovu.

Stav dojníc k 1.I. 1965 bol 153 kusov. Priemerná ich dojivosť bola ročne 1478 litrov, čo je 4 litre na dojnicu na deň. Tiež by mlne bolo treba zvýšiť, lebo dojivosť pod 7 litrov denne je nerentabilná. Je tu nevyriešená otázka bezdierkového dojenia kráv, hlavne pri oteloch. Je všeobecnou skutočnosťou, že práve bezdierkovým dojením sa kravy rozdojia hlavne mladé a to zvlášť v letných mesiacoch, keď je dostatok zeleného šťavnatého krmiva. Neproduktívne kusy treba ako nerentabilné hneď vyradiť, zvlášť keď sa zistí, že z jalovíc mnohé z oteliacich jedna dala ročne 665 litrov, druhá 1376 a tretia až 1686 litrov.

Plánovaná hrubá úroda na 1 ha pôdy bola 4500 Kčs, skutočnosť bola 3.196 Kčs. Rozdiel vznikol z nesplneného plánu rastlinnej výroby, čo sa prejavilo v úrode živočíšnej výroby.

Nezvyklé dažďové počasie, časté vylievanie sa Hrona malo nepriaznivý vplyv aj na úrodu z pridruženej výroby, za štrk a piesok. Pieskovište a štrkovište bolo viac razy zaplavené a zanesené naplavenou bahnou, čo znemožnilo splnenie plánu. Podobne nedosiahol sa ani plán za „ťavonáky" brakormi. Brol nerešpektuje vysoko postavený a počet brakorisov

Sov sa behom roku znížil, takže ani k plánovanej tržbe sa nedosiahlo. V tržbe za zeleninu sa nesplnil plán o 80.000 Kčs, v tržbe za ďateliníové semeno sa nedosiahlo o 74.000.- za repku ozimnú 23.000 Kčs.

Celkove rok 1965 bol poľnohospodársku veľmi nepriaznivý, lebo skoro žiadna práca sa pre dažde nepreviedla naraz, všetko bolo prerušované, čo išlo robola sa často robila aj 3x, často sa úroda ešte zničila, prečerpali sa náklady na prac. jednotky a tržba nemerne menšia preto práci a režijným nákladom.

Z histórie nášho hradu.

V našom miestnom pomenovaní slovom „Hrad" rozumie sa vrch v katastrálnych mapách menovaný „Tomanov rigel". Leží východne od obce Tekovská Breznica a vypína sa do výšky 442 m nad morom. Už svojou polohou bol akoby predurčený, aby sa stal jedným zo strážcov pohronskej doliny. Od severu, od západu, ako aj od juhu je strmý svah, ktorý znemožňoval, alebo značne stažoval aj sám výstup a nie ešte bojovú akciu. Pristupnejšou je jedine východná strana, od Sokolovej skaly, ale aj tu zo sedla medzi vrcholom a Sokolovou skalou je značná strmina a skalné stĺpy, ktoré príchod hatili. Nesmieme zabúdať, že v časoch, keď tento hrad písal svoju históriu, boli dookola všade husté - temer nepreniknuteľné lesy. Z miesta bývalého hradu je dobrý výhľad na juh aj na sever, odkiaľ mohol byť pohyb hronskou dolinou veľmi dobre pozorovaný. Keď uvážime, že Pohroním viedla starodávna cesta spojujúca „stred" Uhorska - Budapesť s Krakovom, ako aj spoj z Uhorska alebo od Bratislavy (starodávny Prešporok - Pressburg) a Viedne k stredoslovenským banským mestám k Banskej Štiavnici, Kremnici a Banskej Bystrici, je zrejmé, že náš hrad bol mimo levického hradu a beňadických kláštorných opevnení prvou prekážkou, pri ktorej sa zastavil každý nepriateľ idúci Pohroním na sever, ak nechcel byť snáď jeho obídením zaskočený a napadnutý od chrbta. V Priesilskej doline priamo pod hradom javia sa akési stopy po rybníku alebo akejsi vodnej nádrži. Či aj toto malo niečo spoločného s obrannými akciami hradu, zistené nemame; ale nie je vylúčené.

Význam hradu.

Obvyklou cestou, ktorou sa prístup ku hradu od obce prevádzal, bola tak zvaná „Červená cesta". Jej názov bol pravdepodobne odvodený od kremičito - železitej farby pôdy, ktorou bola prekopávaná. Dú fame, že krvi po nej nikdy toľko netieklo, že by ju bola značnejšie sfarbila, loci ani túto možnosť pomenovania kategoricky vylúčiť nemôžeme.

Prístup ku Hra

Kedy na spomenutom kopci bol hrad postavený, presne nie je zistené. Vieme len toľko, že bol tu už pred rokom 1240 a vprvu bol majetkom beňadického opátstva, ktorému bol asi pridelený aj s okolitými majetkami a neskoršie patril ostrihomskému arcibiskupovi. Spomína to P. Križko, historik nášho kraja v Slov. Pohľadoch XII. str. 247., že hrad zvaný Brezinche jestvoval tu už pred r. 1240 aj s podhradím (obcou.) Vpádom Tatarov bolo podhradie zničené a začas ostal len hrad. V starých listinách je tiež uchovaný názov „Castrum de Bersenche", z čoho Nemci potom utvorili „Bersenburg".

Matúš Čák pod Hradom.

Ďalší záznam o našom hrade spomína tu z roku 1311. Vtedy mocný slovenský šlachtic a krajinský palatín Matúš Čák Trenčiansky pritiahol s vojskom k Beňadiku. Beňadické opevnenia poškodil, čo mohol okolo kláštora zničil, ale mocné hradby kláštora sa mu zničiť nepodarilo. Od Beňadika pritiahol pod breznický hrad. Ten bol už od vpádu Tatarov dávno opravený. Matúš ho podkopal, čo mohol zničil, ale zaujať ho a dobyť sa mu ho nepodarilo.

Význam hradu.

Slávu a dejinný význam nášho hradu tlmila blízkosť beňadického kláštora. Hrad ako pevnosť sa stal slávnym obyčajne, ak bol majetkom udatného bojomého a mocichtivého muža, alebo rodu. Tento obyčajne dľa svojej moci zväčšoval a upevňoval hrad ako svoje sídlo za nedobytnú pevnosť. Breznica, ako poľnohospodársky majetok, mala tú smolu alebo nevýhodu, že už uhorský kráľ Gejza I. ju daroval (iste aj s hradom) beňadickým reholníkom. Tým bol po stránke vojenskej význam hradu podlomený. Keď uvážime, že beňadická kláštorná pevnosť, ktorá im pre ochranu reholníkov, aj pre blízkosť k ceste bola lepšie vystrojená než im odľahlejšia Breznica a sama mala v čase svojej vrcholnej slávy len 37 vojakov a 8 jazdcov, tým menej kláštor dbal po vojenskej stránke o Breznicu - vlastne jej hrad a po dobu, kedy hrad Breznica patril kláštoru, býval na hrade pravdepodobne len

nejaký správca - kastelán, najviac s niekoľkými mužmi, ktorí boli ako najmužnejšia zbroj hradu. Niet preto divu, že hrad vo vlastníctve kláštora upadal, nemal ani vodcu na vojne, ani na obranu, lebo mníši boli síce šíriteľmi civilizácie a kultúry, že zakladali školy - čo aj len kláštorné, učili ľud obrábať pôdu, prevádzať remeslá, ale z hľadiska vojenského boli zárukou negatívnou - konsolidačnou.

Z diela Ondreja Hunelu „Sitno a jeho široké okolie" sv. II. vydanie II., str. 138, vydané Karolom Medveckým, prepoštom bojnickým (rok a tlačiareň neuvedená) dozvedáme sa o našom hrade toto: „Cez Tlhajce, sme - Ondrej Hunel o hrade.
rovno ku kaplnke Pribeníc (bývalé v Prenčove) stúpali sme 19. sept. 1897 s úmys-
lom obzrieť si dômyselé starožitnosti zo zaniknutého hradu na Brez-
nici, pod Novou Bane, oproti kúp. Benadikovi (?). Na druhý deň
skoro ráno vybrali sme malá spoločnosť: dr. Schwarz,
dvaja Kupčíkovci a ja, cez skalné pukanské vrchy, krochu aj hľadiac
cestou i botanizujúc a dlhou, tak zvanou Chválenou dolinou
(my sme ju nechodili, menovite narpäť idúc, lebo sme boli hladní
a hlad je mocná sprievodca na dlhú pešiu cestu!) breznickou ku
Hrotu. Starožitnosti sme nevideli, lebo ich niet, vyjmúc sotva
podobný vršok zo skielky z brenečia, vykopaný hrežtými hru-
dami hliny, ktorú si kopú v breznickom chotári, aby ju pomie-
šali so svojou. No - obzreli sme si na skalnom vrchu „Tomanovom
rígli" 442 metre nad morom, pozostalú rad (múr) z breznického
hradu a sklepenie (to asi z piovice). Predišiel nás ku Karol Dodek,
mladý kováčsky majster z Novej Bane, kresliť výborný, ktorého náčrtu
remeselníctva. On našiel sám črepky (2 ornamentované) a jednu
pracku (asi z opatského poru, kronikára) ktoré predmety, ako aj rad od-
kreslil."

V našej literatúre niekoľkí Breznicu spomenuli v Sasinkovom

letopise. 1877. II. K topografii Slovenska, str. 199, kde sa uvádza: Roku 1276 Martin, opát od Sv. Benedika n. Hr. protestuje proti arcibiskupovi Filipovi (ostrihomskému) ktorý po Tataroch ovládol niektoré ich zeme a nevrátili ich a sice pozemky v Parkane, v Udvarde, v Nemciach, v Rybníku, v Čajkove a Breznici (Berzenthe) Magyar Sion III. 300. Roku ~~1276~~ 1277 Kláštor vo Sv. Benediku n. Hr. požaduje nazpak zeme: Nemce, Rybník, Čajkov a Breznicu, ktoré Filip, ostrihomský arcibiskup po tatárskom plene bol ovládol. Tamže 300-383. Roku 1312 Dominica Laetare, kláštor sv. Hypolita na Sobore dosvedčuje, že mnísi vo Sv. Beňadiku n. Hronom protestujú proti ostrihomskej kapitule, že im bezprávne odňala majetkovú časť.... v Breznici (Weer Seuche) Fejer: Codex diplomaticus VIII. 1. 478 Tamže str. 206.

.. Sasinek o hrade.

Druhé miesto v našej literatúre, kde spomenutá je Breznica sú Slovenské pohľady XII. „Slovenské miestne názvy" 247, kde Pavel Križko v krátkosti podáva dejepis takto: Breznica, už pred rokom 1240 jestvovavšia obec a hrad Brezinche, po roku 1240, teda po tatárskom spustošení iba hrad Brezinche v Tekove. M. I. 612 a B. O. 143. Tento spolu s obcou spustošený hrad vystavil poznovu arcibiskup ostrihomský Filip, avšak trenčiansky Matuš Čák ho zase podkopal a znivočil. Pozdejšie ho zase vystavali, no už roku 1411 spomína sa stá „Castrum fractum", totiž hrad poníchaný, ale vzdor tomu stál až do r. 1475 a r. 1472 stal sa majetkom kráľovským; len nepatrné pozostatky z jeho zdí označujú miesto, na ňomžto niekdy stál." Dopĺňam z Knauzovho diela „Sz. Benedeki apátsag" „Mocný zámok to mohol byť, keď listina z r. 1313 menuje ho „castrum egregium" (významný - vynikajúci hrad) Uo II. 658-688. Nenie isté, zdaliž v listinárni ostrihomského Ladula 3. 1. 18.

Pavel Križko o hrade.

rozumie sa tento zámok ako „castrum fractum" Pozdejšie zase ho vystavali a spravovali ho kapitulski úradníci v Nemciach. Jedon z nich Egr. Barhoz de HERTQUIKOVYER Castellanus castelli Berzencze r. 1468 s ozbrojenými svojimi ľuďmi „more predonico" spôsobom lúpežníckym zajal Štefana, obyvateľa kremnického, do hôr zaviekol, tam mu 70 strieborných mariek odobral a za celý deň zajatého držal. 15 mariek vrátil mu, ostatné pred vrchnosťou novobánskou tiež slúbil vrátiť, ale poveváč nesplnil, bol povolaný r. 1470 pred nádvorníka Michala Országha. Archiv Sv. Beňadický, fasc. 57, 15.

Lúpežný rytiť na hrade.

Roku 1472 arcibiskup Ján Vitész v smysle uzavretej smluvy prepustil hrad kráľovi. Katona hist. crip. XV. 555. Roku 1475 žaluji Malo-Topolčanci, že breznický kapitáň Ďur Besenyöi, castellanus fortalicii de Berzencze, vylúpil Malé Volkovce a potom pred sv. Beňadický conventus citovaný bol. Archiv sv. beňadický 20. 28. Ďalej ešte tamže má Knauz: Levický pán Ladislav r. 1446 s českými žoldniermi vydrancoval šiahský kláštor a ináč dlho ešte šarapatili v tomto kraji české vojská. Blízky (skleno) teplický hrad roku 1456 mali v moci husiti. Roku 1464 Mikuláš Bodok, kapitáň breznický i do tohoto hradu prijal Čechov a pustošil s nimi. Thuróczi, tamže III. 66. A ledva kráľ Matej r. 1465 vypudil českého Švehlu z Kostolian a ledva potrel r. 1467 českých Bratrov, už nové nebezpečenstvo hrozilo kraju. Lebo keď nespokojenci s primasom (arcibiskupom ostrihomským) Jánom Vitézom na čele r. 1471 povolali do krajiny Kazimíra, kráľa poľského, prišli do moci Poliakov aj hrady: teplický, breznický a podzámčanský, Revište, kým Poliaci cez Šaby neodtiahli do Nitry. "Kachelmann f. h. III. 102".

Kráľovský hrad

Husiti na hrade.

Kazimír Poľský na hrade.

Takto v nešťastnom zámku nikdy nič dobrého nebývalo a

a to snáď ani v iných hradoch, preto ľud bol sa ich a má ich zvláčša v zlej spomienke. Usellipili len čeľadní Brabri a žobráci (zbytky rozídeného českého husitského vojska) vlastne bez vojvodstva pozostalé čaty z vojska jiskrových, ale v zlej dobe zbijali a brali násilne aj iní mocní páni, ktorí tiež zvali ich zbojníkmi, ale rytiermi a (hradnými) zámockými pánmi."

Toľkoto zo spomenutého diela Andreja Kmeťa.

Kmeťov svojí

Z jeho vyspellivých úvah dáva sa čítať toto: „Poprávde malo by sa vyslovovať i písať Brežnica, ako ešte aj, hoci zriedka počuť, ponáváč pochodí od slova breh (Vidz čl. Nová Baňa) a nie snáď od slova „breza" breziná. Ale musíme variť tak, nechať akohrčkom vekov stvrdlo to „ž" na „z".

Poznámka kronikára: Je udivujúce, ako Andrej Kmeť, tento inak vynikajúci botanik a archeolog v pozudzovaní etymologického vývoja reči málo kriticky podliehal vplyvom[2] nárečovým[1] svojho rodiska (Breznica). Tu totiž, ako aj severnejší Hlinik (Sv. Kríž n. Hr.) i č. Žiar n. Hr. a ich okolie, menujú (ako) aj severnejšiu „Hronskú" aj „Železnú" Brežnicou a nie Breznicou.

Dovoľujeme si tvrdiť, že predsa len vyše 700 ročné názvy, zachytené v listinách ako Brezince, Breziniec ľudí správnejšie ako z pochybných nárečových pomenovaní zachytené sporné Brežnica, ku ktorému by jedine viedlo od slova „breh", Brežan, ako obyvateľ obce medzi brehmi, alebo na brehoch. Síce sa síce „Brežan" ale už pridržané meno ľudové hovorené vždy sa nepovie ľudovo brežský, ale skrátene a lahšie „bresky". Ešte nepravdepodobnejšie je to preto, že v obci Breby (a teda aj Brežan a len gramaticky jestvujúce brežský) nebolo ani chýru, kedy Brezinca, Brezince a Breziniec bolo už historickou skutočnosťou. Je to jeden z omylov a nedôsledností Andreja Kmeťa, ako aj jeho uvedený údaj, že Brezinca a teda aj tento hrad stojí proti Sv. Benadiku. Záhadou nám ostáva, odkiaľ vzal názov hradu, ktorý je

v tomto jeho článku zachytený. Neuvádza totiž žiaden prameň, odkiaľ to má; či to chce byť z kresby spomínaného novobánskeho kováča Karola Dodeka, alebo z niektorého iného z tam uvádzaných diel a historických prameňov.

Spomenutá kniha Andreja Kmeťa „Sitno a jeho široké okolie" bola zapožičaná v rámci medziknižničnej akcie od Matice Slovenskej, odd. Knižnica, pre knižnicu v Tek. Breznici. Súkromníkom sa tieto diela ako už vzácne - nepožičiavajú.

Ako ďalšie dielo, z ktorého sa dozvedáme niečo o histórii našej obce a hradu je: Magyarország vármegyéi és városai. Bars 1903, kde sa o Tek. Breznici hovorí toto: Tekovská Breznica, menšia slovenská obec, ležiaca v doline Hrona, počítajúca 1042 obyvateľov. Nad dedinou na kopci zvanom Hrádok v dávnej dobe bol hrad, ktorý sa spomína v listine z r. 1273. Roku 1312 je jej pánom Maluš Čák Trenčiansky; vtedy sa spomína, ako „Castrum de Gersenche". Roku 1375 je vo vlastníctve ostrihomského arcibiskupa. Roku 1277 svätobeňadický opát žiada hrad i s dedinou zpäť od ostrihomského arcibiskupa Filipa. Neskôr nájdeme o nej zmienku v listine z r. 1326, ktorá potvrdzuje, že dedina nepatrí levickému hradu. Roku 1663 ju spustošili Turci. Neskôr sa jej pánom stáva banskobystrický biskup, vtedy je už meno ponemčené na Bresnitz. V druhej polovici 18. storočia nájdeme ju spomínaní pod slovenským menom „Breznica". Údolie - osada (?) Rybáre pripomínajú starú dobu, pôvodné zamestnanie; v okolí bolo viac rybníkov. Na začiatku 19. storočia boli jej pánmi rodina Píry a Medvecký; teraz, (začiatkom 20. storočia) patrí k pánstvu banskobystrického biskupa. Katolícky kostôl je veľmi starý, s gotickými prvkami v roku 1784 bol obnovený."

Iné prameny o nás a hrade.

Výpis zo spomenutej knihy obstaral a dodal nám profesor dejepisu na Všeobecnovzdelávacej strednej škole v Novej Bani, s. Jozef Hindický, za čo mu touto cestou vyslovujeme úprimnú vďaku. Sľúbil nám aj ďalšiu pomoc - spoluprácu, jestli pri štúdiu historie nášho kraja nájde spomienky našej obce, alebo jej hradu.

Rok 1966.

Ak máme spomenúť začiatkom matričné údaje, ako obyčajne, zisťujeme, že v roku 1966 sa v našej obci narodilo 21 nových Brezničanov, umrelo 7, obec vzrástla teda o 14 obyvateľov. Sobášov bolo 10. Žiadna epidémia, ani podobné v obci v tomto roku nešarapatila. Ako zvláštnosť v zdravotnom stave je veľmi častý zápal stredného ucha u kojencov. Niektoré ho prekoná aj 3-4 x. Ako nová pliaga objavuje sa čím diaľ častejší výskyt chorôb žlčníka a jeho operácie, hlavne u žien a žiaľ, aj častejší výskyt rakoviny, aj keď ešte nie v konečnom štádiu.

Údaje matričné.

Z hľadiska povetrnostných pomerov, bol rok 1966 podobným, ako rok 1965; neobyčajne dáždivým a mokrým. Už 9. II. 1966 zo snehu a dážďov stúpla voda v Hrone tak, že cesta za brežským mostom na novobánsku stanicu bola vysoko zaliata. Tadiaľ chodil totiž náš autobusový spoj do Novej Bane, lebo okrem týchto mimoriadnych povodňových dní, bola to cesta istejšia a pohodlnejšia, ako cez náš bývalý prievoz, kde zvlášť v zime pri zamrzaní Hrona boli najväčšie potiaže, keď stav hladiny nebol už ani tekutý, ani ešte tuhý, čo niekedy trvalo viac dní. Za tejto povodne sa už napešo chodilo cez náš nový most, ktorý, hoci ešte nebol stavebne úplne dokončený, nosné traverzy už boli pokladené celou šírkou a len na oboch stranách na ne sa vychádzalo a schádzalo po foršniach. Mali sme teda už prvý rár výhodu proti Brežanom, lebo naše prístupové cesty k mostu su nepomerne vyššie - dľa nových výpočtov - a voda by ich nikdy nemala zaplaviť. Dňa 25. II. 1966 bola už druhá takáto povodeň a situácia na Hrone, ale náš spoj ani so železničnou stanicou, ani autobusovými spojmi pohronskou hradskou nenarušila.

Povodne.

Inač dažďivé počasie nepriaznivo vplývalo na poľné práce od jari až po vykopanie zemiakov a repy v jeseni ako aj na zasiatie ozimín na rok 1967. Sená a iné krmoviny ajkeď v dostatku vlahy narástli, šarkoviach bolo usušiť a uchrániť pred dažďe. Podobne prechodilo aj ovocie a hrozno, ktoré bolo posledné si neobľubuje vlhkosť a ničí ho „peronospóra". Z ovocia lepšie obstáli len veľkoré druhy jabĺk ako kožúchy, ranety, borky, a kt. aj sbrou lepšie znáša vlhkosť pôdy, aj plod hrubšou kožou je odolnejší proti vlhku. Kukuričiam chýbalo viac tepla, zemiakom uškodila voda a v šarších pôdach - hlinačkách hodne ich pohnilo.

Úrod

Život občanov inač ulieha rýchle. Mimo starších dôchodcov, ktorí si už svoju životnú „normu" odkrútili, všetko žije v zhone za prácou. Krmičov, krmičky a dojičky na Jednotnom roľníckom družstve strelami na ceste do práce už o hrešej alebo kratko po hrešej hodine ranej, aby do svitania si prácu tam odbavili a ráno sa mohli normálne venovať svojej obvyklej práci doma. Podobne si na tom aj občania zamestnaní v Prezlejke nár. p. v Žamrovici, alebo v Závode Slov. nár. povstania v Žiari n. Hronom, ktorí idú na ranný zmenu už na prvý vlak na Žvolen s odchodom z Tekov. Breznice o 3 hod. 40 min.

Život obce.

Akousi „módou" alebo lepšie povedané „príkazom doby" je nalákať v našej obci „malý nový - pekný dom" a to aspoň v niečom rozdielnejší, ako majú ti dolu, aby bol „unikátom". Ako kedysi bolo túžbou roľníka mať a nadobudnúť čím viac prozemkov, dnukár - povozník a robotník dbalo hroby v bankách, na „veľké" a šikovníkov, hlavne u Feldmanna, na dlžoby za spotrebu - a advokátov a na pálenú, dnes keď bolo všetko poznárodnené a sa zmenilo, idolom je pekný nový dom. Všetkú chvála našim usilovným spoluobčanom, že za svoju drinu a námahu chcú bývať lepšie, zdravšie a pohodlnejšie, ako vtedy. Túžime však niektorých tých, ktorí sa hlavne kšandami žien stávajú obrokmi tiež, že ho majú len na „čačku" na ukázanie sa pred inými a na upokojenie a byť je inač, ako začarovaný zámok, do ktorého sa pod hrozbou veľkého nesmie, a žije ej správa

sa len v rôznych kuchyňkách a prístavkoch a nedotkmiteľný byt použijú len keď zomrú, aby ľudia videli, čo všetko a jaké to za živa mali. Na šťastie týchto je málo a všetci rozumní sa riadia zásadou, že byt je pre človeka a nie človek pre byt a užívajú výsledkov svojej práce rozumne k odpočinku, pohodlím a celkovému zlepšeniu života.

Činnosť Miestneho národného výboru.

Predsedom Miestneho národného výboru bol ako aj v rokoch predchádzajúcich s. Karol Peťko, tajomníkom Štefan Potocký, ktorý súčasne je aj knihovníkom v obci. Kancelárskou silou na MNV bola s. Zuzanna Majzlíková r. Krištofová, obecným doručovateľom a zriadencom na MNV bola Anna Volentierova r. Mihálová.

Poslancami MNV boli ti istí občania ako v rokoch predvšlých. Zostavenie komisí bolo tiež to isté.

Z finančnej stránky hospodárenia MNV zaznamenávame aspoň pár údajov: Daň z vedľajšej činnosti v našej obci za r. 1966 bola plánovaná Kčs: 2000·-, v skutočnosti bola 2.209·- Kčs. Daň poľnohospodárska Kčs: 500·- 80 hal.; daň domová Kčs: 37.410·80, správne poplatky Kčs: 6575·- Závod verejného stravovania (vývarovňa v obchodnom dome) v ktorom sa stravovali (obedy) aj žiaci Základnej deväťročnej školy plánoval obrat Kčs: 25.400·-, v skutočnosti dosiahol Kčs: 27.884·95. Na nákup stavebných pozemkov - kupiť sa môže len cez MNV - dostal MNV od ONV sumu Kčs: 5.119·- Mimoriadne behom roka dostal MNV Kčs: 457.900. Z toho bolo na vodovod suma Kčs: 376.000·- (v nej je 250.000 Kčs z rezervy SNR a na splatenie pôžičky 126.000 Kčs u Štátnej šporitelne, čo si obec tam na vodovod vypožičala, dal túto sumu ONV. Ostatok do sumy 457.900 bol z mimoriadnych prostriedkov na odstránenie živelných škôd a na údržbu školských objektov. V rámci združenej akcie na výstavbu vodovodu, do ktorého sa finančne zapája aj JRD, dalo toto sumu Kčs: 226.524·08;

Celkom teda miesto plánovaných Kčs: 521.000·-, bol úhrnný prijem 1,025.354·43 Kčs. Sprácami pre výstavbu vodovodu začalo sa až v IV. štvrtroku 1966. Vykopala sa vyše 1 km dlhá vodovodná rýha od Studničky krížom cez hony „Pri kríži" a pri „Beňovie jarku" až ku stredisku JRD na bývalom hone zvanom „Na farskom". Odtiaľ ide ľavou stranou hradskej smerom do obce do Závozu. Rýha je vyše 1 m hlboká, kopaná bola strojom a len na miestach, kde to kameň nedovoloval sa tento najprv musel odstreliť a potom sa rýha prečistila ručne. Postavil sa tiež vodojem s armatúrnou komorou, z ktorej sa bude celé zariadenie riadiť.

Dodávateľom materialu na vodovod je podnik: Vodohospodárske stavby Žilina. S týmto bola uzavretá smluva, dľa ktorej mali v roku 1966 dodať material v sume Kčs: 292.489·93, čo po precenení veľkoobchodných cien činí Kčs: 361.295·17; tak bolo v roku 1966 vyčerpané na nákup materialu a zemné práce strojove prevádzané suma Kčs: 273.536·73 a keď prvú pôžičku v sume 126.000 Kčs od Št. šporiteľne splatil ONV, ostali koncom roku 1966 aj material aj nevyčerpané finančné prostriedky a v r. 1967 sa bude môcť v prácach pokračovať. Hodnota brigádnických prác v r. 1966 pri vodovode = 13.960 Kčs.

Keďže v smysle platných zákonných ustanovení scudzenie-kúpa stavebných pozemkov sa môže prevádzať len cestou socialistického sektoru, musia sa stavebné pozemky na stavbu rodinných domkov kupovať cestou Miestneho národného výboru. Tak bolo v roku 1966 predaných touto cestou 5 stavebných pozemkov na stavbu rodinných domkov. Do užívania bolo daných v tomto roku 15 rodinných domov. Sú to prevažne novostavby na Zahumniciach alebo na južnom konci dediny; inač vo vnitri obce je novostavieb nepomerne menej; tu sa prevádzajú viac prístavby a čiastočné, menej úplné prestavby. V akcii zveľaďovania obcí bolo v našej obci v r. 1966 upravené priestranstvo v strede dediny od školy po pomník padlým. Túto čiastku by sme mohli nazvať „breznickým námestím". Tento priestor znečisťujú a zohyzďujú

náplavy po lejakoch, ktoré hlavne v posledných nadmieru mokrých rokoch nanášali piesok, štrk, kamenie, ale aj všetko haraburdie z priestoru od kostola, z jarku popred obchodný dom ale hlavne z tak zvanej „Fariakovie uličky", ktorú ako nepoužívanú okolie používalo sa odpadový priestor a lejak, ktorý pri dáždových prívaloch viac razy pretrhol nedostatočnú hrádzu medzi domom Jána Lauku a Štefana Gažiho a celý príval vôd sa prevalil touto uličkou, poriadne ju od všetkého vyčistil a doniesol nám to na „námestie", ktoré po ňom malo obraz hrôzy. Posledne bola táto hrádza zosilená a už toto snáď viac do stredu obce nepustí. Toto priestranstvo od hlavnej cesty cez obec až po pomník a na pravo za dom Frant. Baláža mladšieho bolo vyrovnané najprv vrstvou hrubého štrku, potom tenšieho a zaliate smolou, takže teraz by tento stred obce bol bezprašný, keby naň voda nenanášala zem, prach a štrk z cesty k obchodným domom a ku kostolu. Úplne by sa táto otázka vyriešila len vykopaním trativodu od pomníka priamo do potoka popri Kasanovie dome.

Ako najdôležitejšia stavebná práca, na ktorú už v našej obci čakali pokolenia, bola stavba mostu cez Hron. Stavebné práce v roku 1966 natoľko pokročili, že koncom mája 1966 bol už stavebne hotový a dňa 10. júna 1966 bol daný do používania - prevádzky. Most stojí na 2 pilieroch vo vode a s pilierami brehu spajajú ich 3 rady 20 metrov dlhých železobetonových prekladov. Most je teda 60 m dlhý a keďže šírka hladiny bola na tomto mieste asi 65-67 m, museli brehové piliere sa posunúť o túto vzdialenosť do vody, aby tieto 3 dvadsaťmetrové traverzy presiahli šírku toku. Stavba je prevedená dľa najnovších poznatkov techniky a veríme že ho voda nikdy nenačne ani nepoškodí. Široký je 9 metrov. Po oboch stranách sú chodníky pre pešich chodcov. Most je v výške, akú meranie vody za povodní ukázalo za potrebnú. Na túto výšku museli byť zvýšené aj prístupové cesty od obce aj od železničnej stanice a nie je obava, že by sa voda popod most nepratala. Konečne sme sa dožili tohoto spoja so svetom a vďaka všetkým tým, ktorí sa o jeho postavenie akýmkoľvek činom a spôsobom zaslúžili.

Celkový náklad na stavbu mostu činil Kčs: 2,500.000.- Kovom: dva-miliony päťstotisíc Kčs. Pracovalo pri jeho stavbe aj viac našich občanov a kedykoľvek počas stavby bolo povodňou ohrozené či stavebné stroje, či material (stavebný, alebo iný inventár, občania vždy spiechali bolo zachraňovať pred divajúcimi prúdmi vody, čím najlepšie ukázali, že stavbu považujú za svoju záležitosť a potrebu.

Technické údaje o nosnosti mostu nemáme, isté je však také, že udrží akékoľvek vozidlo, alebo náklad, aký sa pohybuje po našich cestách. Pri kolaudácii sa nezabudlo na obvyklé, alebo aj nadobvyklé oslávenie a zaliatie všetkých brandýl, čo sme kedy s kompou zažili.

Aj keď postavením a otvorením mostu končí idylický obrázok starodávnej kompy, ktorú už naši potomci budú poznať len z obrázka, končí úbohá úbraňa človeka, ktorú zažil prievozník oziabaním od ľadového a námrazou pokrytého oceľového lana (zbrane), desiatky a aj stovky nachladnutí od čakania na ľade alebo na ľadu brehu, na prebdené noci bránené spánku prievozníkov, úbrapy a neborpečia smrti v chladnom prúdení Ľubovnického Hrona, na straty živočíchov, ktorých dňa našej pamäti bolo viac: Šimkovič Ďaker, Michal Vlčko, hrajú členovia z rodiny Krišťofovie (Michalovie) nevesta, svokra a svokor. Veríme, že ľahko kapitola je ukončená a nech náš nový most (voda) prinesie a nie slzy pozostalých.

Oslavné inštitúcie pod správou MNV.

Závod verejného stravovania (ZVS) ktorý je prevádzkovo pridružený k prehoršinskému, podával stravu aj v r. 1966 a zvýšil svoju činnosť o 15 stravníkov; docielilo sa to zlepšením podávaných pokrmov.

Materská škola stravovala svojich návštevníkov ako aj v rokoch predošlých. Deti dostávali desiatu, obed a olovrant. Poplatok sa pohyboval od 0.50 Kčs po Kčs: 3.-, podľa príjmu rodičov a počtu členov rodiny. Celkove ľahko kuchyňa skončila aktívnou bilanciou v sume Kčs: 2.484.- Kuchárkou bola Zlatica Homolová a Anna Makovická, školníčkou Mária Vlčková - Jánova.

Kino mala v r. 1966 v správe Osvetová beseda (OB) a nie MNV. Celková jeho bilancia bola v r. 1966 zase aktívna. Dosiahlo sa toho lepšími filmami a zväčšila sa návšteva kina. Škoda, že v r. 1966 nezahrala osvetová beseda - divadelné združenie vlastné divadelné predstavenie, z čoho pravidelne býva zisk, zvlášť ak sa ide hrať hosťovsky aj do okolitých obcí.

Na maľovanie, opravu elektrického vedenia a údržbu osvetlenia sa vyčerpalo Kčs: 14.056.- Maľovanie a nátery v Materskej škole stáli Kčs: 7.813.- Príspevok MNV a ONV pre Osvetovú besedu bol v r. 1966 Kčs: 2.950.-

Cestou Doplňkovej starostlivosti sa podávali obedy 6 dôchodcom a výdaj odberných poukazov na nákup potravín stúpol v roku 1966 z 19 na 25 pre potrebu dietneho stravovania, ktorým strava zo ZVS zdravotne nevyhovovala.

Formou jednorázovej finančnej výpomoci dostalo palivo 17 dôchodcov. Obnovovanie príspevkov doplňkovou starostlivostou sa prevádza každoročne po prieskume socialno zdravotnej komisie.

Komunálne služby mesta Nová Baňa majú v našej obci „Holičstvo a kaderníctvo." Je umiestnené v bývalej predajni rozličného tovaru p. Marie Piryovej. Pretože na celý týždeň holičskej a kaderníckej práce nie je, býva tu kaderníčka celý piatok a sobotu. Práce je dľa čikovnosti pracovníka. V poslednom čase si zvykajú sem nielen ženy na úpravu vlasov ale aj mužskí, hlavne mladší, aby boli upravení dľa módy v mestách, v čom im doterajší náturisti (aj dobrí) nešli po ruke.

Verejné - pouličné osvetlenie v našej obci presahuje už dĺžku 4 km, má 134 osvetlovacích telies - lámp. Z toho je však asi 1/3 čiastka vadných. V nasledujúcich rokoch bude treba toto opraviť a urobiť smlúvu s miestnymi elektromonterni na rýchle odstraňovanie porúch osvetlenia. (Dľa komplex. rozboru hospodárenia MNV.)

Osvetová a kultúrna činnosť.

Základná deväťročná škola (ZDŠ) mala v r. 1966 týchto učiteľov: Riaditeľom školy bol Ján Benč, zástupcom jeho Marian Ruman.
Inač na škole vyučovali a triednymi učiteľmi v triedach boli:

1. tr. 24 žiakov Viera Uhrecká-Vrbová
2. tr. 27 -"- Rozalia Michalcová
3. tr. 32 -"- Soňa Patakyová
4. tr. 25 -"- Maria Slosiarová
5 tr. 33 -"- Anna Ďurovičová
6. tr. 27 -"- Ľudmila Oravcová
7. tr. 30 -"- Peter Hronský
8. tr. 19 -"- Elena Vojtková
9. tr 24 -"- Ľudovít Potočák

Anne Ďurovičovi počas materskej dovolenky zastupovala Maria Kéryová a Elenu Vojtkovú Maria Jadúďová - a Emilia Rečlová.

Všetky oslavy, čo sa v obci poriadali a to: oslavy Veľkej Oktobrovej Socialistickej Revolúcie (VOSR), výročie Ľudovíta Štúra, slávnosť zimy - prv menované oslava Deda Mráza, žiacky karneval 11-12. febr., Medzinárodný deň žien (MDŽ) kultúrnym programom vystrojila ZDŠ.

Naši žiaci zúčastnili sa súťaže tvorivosti mládeže (STM) na obvodnom kole v Novej Bani a najlepšie sa umiestnili Maria Škvarkova a Pavel Makovický z 8. triedy a Maria Krištofová z 9. ročníka. Na okresnom kole v Banskej Štiavnici obsadili všetci títo traja tretie miesta.

Na Pionierskej olympiade v Novej Bani získali naši žiaci 3 prvé a 2 druhé miesta. V skokoch vynikli Jozef Majzlík a Jozef Horniak. Naši žiaci hrávali aj fotbal s okolitými školami a to s Beňadikom 2x, so Sečou 1x, s Novou Baňou 1x, tiež s Brehami a vo väčšine zápasov zvítazili. Ujima sa aj hokej. Klzisko je samozrejme len prirodzené a to hocikde, kde zamrzne voda (Mrárovie zahrada, pleso v Urbáre, staré hranisko)

a na dané možnosti si žiaci počínajú dobre.

Dňa 19.III.1966 sa naši žiaci zúčastnili na okresnom stolnotenisovom kole v Ban. Štiavnici. Dňa 21.V.1966 sa zúčastnili na obvodnom kole ľahkej atletiky v Novej Bani, kde získali spolu 15 diplomov a to Ivan Sabaka a Božena Halgašová v behu; Zdenek Eliaš získal 2 prvé a 1 druhé miesto, Jozef Horniak jedno II. a jedno III. miesto, Pavel Gaži jedno I. a jedno III. miesto. Mimo toho získali aj niekoľko vecných cien.

Školský divadelný krúžok žiakov 9. ročníka nacvičil pod vedením učiteľa s. Lud. Potočáka mimo viacerých jednoaktoviek divadelnú hru „Prvá skúška". Žiaci zahrali hru veľmi úspešne.

V tomto škol. roku podnikli 1.-5. ročník výlet do Bojnic, kde mimo pamätihodností zámku priťahuje Zoolog. zahrada a kúpalisko a žiaci vyšších ročníkov boli v dňoch 20.-22.VI.66 stanovať na Vojšíne. Tohoto sa zúčastnilo 62 žiakov a 5 učiteľov.

Celkove v v škol. roku 1965/66 z 238 žiakov prospechove prospelo 220 žiakov, neprospelo (prepadlo) 18 žiakov, vyznamenaných bolo spolu 27 žiakov.

Z hostujúcich divadelných krúžkov zahrali u nás 16 I.66 Divadelné združenie z Preglejky Žarnovica hru „Manželstvo z vypočítavosti". Predstavenie, v ktorom hrá káder starších - ostrieľaných ochotníkov, malo dobrú úroveň a zožalo zaslúžený úspech. Dňa 6.III.66 zahralo u nás divadelné združenie z Brehov hru „Záveje". Úroveň priemerná.

Jednotné roľnícke družstvo v r. 1966.

Jednotné roľnícke družstvo v Tekovskej Breznici v r. 1966 hospodárilo pod tým istým vedením ako aj v rokoch predošlých. Predsedom bol Frant. Šimkovič, agronomom Abel Elias, zootechnikom Ing. Viliam Škvarka, vedúcim živočíšnej výroby a pomocným zootechnikom Karol Šály, skladníkom bola Jozefína Halgašová, skupinármi Štefan Gaži a Ján Horniak na hrbe. Behom roka nastala zmena vo vedení. V septembri 1966 bol na JRD

pridelený od ONV ako trvalý inštruktor Ing. Ján Nemčok z Hronského Beňadika. V mesiaci októbri bol tento zvolený za predsedu a doterajší predseda Frant. Šimkovič bol zo služieb JRD uvoľnený.

Traktoristmi na družstve v r. 1966 boli: Štefan Brieška, Pavel Brieška, Frant. Krištof-Ďurovie, Štefan Halgaš, Ján Belujský, Vlado Piry a Michal Šimkovič - na pásáku. Mechanizátorom bol Frant. Gúžik.

Jednotné roľnícke družstvo hospodárilo v r. 1966 na 638 ha pôdy, z čoho bolo 368 ha ornej pôdy, 54 ha lúk, 220 ha pastvín.

Výsledky hospodárenia v rastlinnej výrobe sa prejavili takto:

Plodina:	plán:	skutočnosť:	% splnenia:
pšenica	23 q	23·88	103·82
raž	25 q	18·06	72·24
jačmeň	20 q	21·29	106·45
ovos	21 q	19·44	92·57
kukurica na zrno.	30 q	32·50	108·63
hrach	10 q	13·72	137·20
repka	10 q	4·19	41·90
cukr. repa	250 q	232	92·80
zemiaky	80 q	49·42	61·77
krm. repa	400 q	322	80·50
kukur. na siláž	350 q	120	34·28
seno	30 q	38	122·66
ďatel. na semeno	40 q	41·02	102·50
pasienky - tráva	60 q	60	100
ľan. stonky	15 q	5	33·33

Treba poznamenať, že rok 1966 ako nadpriemer mokrý nebol poľnohospodárstvu prajný. Burina = plevel zadúšala pestované kultúry a ešte väčšie potiaže robil zber jak kimír, tak slamy a obilovín čo preťahovalo - oddialovalo dobu zberu a znehodnocovalo produkty.

Splnenie plánu predaja z rastl. výroby:

Druh:	plán	skutočnosť	% splnenia:
pšenica merkantil	700 q	796·-	113·71
na osivo	100 q	100 q	100 %
raž	425 q	307 q	72·25
jačmeň	260 q	199·39	76·68
hrach	40 q	68 q	170
repka ozimná	80 q	28·86	36
cukrovka	450 q	462 q	102·66
zemiaky	600 q	254·50	42·40
zelenina	250.000·-	258.000·-	103·20

Dľa zápisnice z výročnej členskej schôdze javili sa v rastlinnej výrobe tieto hlavné závady: Všetky umelé hnojivá sa rozmetali len ručne, čím sa nedosiahol rovnomerný rozprach, čo sa prejavilo na nerovnom vývoji pestovaných kultúr. Ďalšou vadou bolo, že sa nechala znehodnotiť krmna slama; prejavil sa nedostatok objemových krmív, ktoré sa museli draho kupovať. U repky ozimnej bol to nesprávny zber; táto pri dotyku na sluku rozpukáva struky a semeno vyhrči na pole. Má sa s ňou pracovať len za rosy alebo chladu - ráno - večerom. U zemiakov sa konštatovala nedostatočná pozornosť pestovaniu, keď sa po ohrnutí o ne už viac nikto nestará. Zničia ich mandelinky a burina. Celkove bolo konštatované, že sa použili staré umelé hnojiva, už vyprchané a málo účinné, k tomu ešte zníženej účinnosti nesprávnym rozmetaním.

Výsledky vo výrobe živočíšnej:

Plán výroby a odpredaja mlieka bol 200.000 litrov za sumu Kčs: 400.000·- V skutočnosti sa odovzdalo 173.160 litrov za 380·024 Kčs = 95% plánu. Hovädzieho mäsa sa plánovalo 400 q za 428.200 Kčs, skutočne sa odovzdalo 331·63 q čo by bolo 83% plánu na množstvo, nie však za plánovaní cenu, ale len za 313·528 Kčs, čo je len 73% splnenia proti plánu. Spôsobené to bolo tým, že sa odpredalo väčší počet hrakových kráv, kde samozrejme aj cena bola nižšia, než sa pôvodne predpokladalo plánom.

U bravčového mäsa bol plán 300 q v plánovanej predajnej cene Kčs: 338·500.- Vyprodukovalo sa 298 q za 340·859·- Kčs, čo je 100·7% proti plánu tržby. Prekročenia, čo i menšieho, sa dosiahlo lepšou kvalitou = vyššie ceny.

Dojivosť kráv sa plánovala 4·8 l na kus denne, ročne 1760 litrov na kus; Skutočnosť bola 4 litre na kravu denne, ročne 1460 l, čo je 83% plánu.

V odchove teliat sa za r. 1966 plánovalo odchovať 128 kusov; odchovalo sa skutočne 114 kusov, čo je 89% predpokladaného plánu.

Vo výkrme mladého dobytka sa plánovalo s denným prírastkom na váhe 65 dkg, skutočne sa dosiahlo 53·8 dkg na deň; 83% plánu.

Vo výkrme ošípaných sa plánoval denný prírastok 35 dkg, dosiahlo sa 33·3 dkg, čo je 95% plánovaného prírastku.

V užitkovosti prasníc sa plánovalo 12 prasiat od 1 prasnice ročne, dosiahlo sa 13·3 na jednu prasnicu, teda 110 % splnenia plánu.

Keďže pre budúce roky sa družstvo plánuje preorientovať viac na živočíšnu výrobu, ktorej predpokladom je dobrá a dostačujúca produkcia v rastlinnej výrobe, javí sa pre budúce roky potreba mimo dostatku jadrných krmív - obilovín aj väčšia a kvalitnejša produkcia kvalitných objemových krmív a to aspoň 60 ha ďateliny a 30 ha lucerny.

V r. 1966 sa predávalo: kravy á 6·20 Kčs za 1 kg; mladý - krmený dobytok á 11·20 Kčs za 1 kg, bravčové po Kčs 11·40 za 1 kg.

Hrubá poľnohospodárska produkcia na 1 Kčs nakladov javí tento obraz: v r. 1964 = 1·73 Kčs; v r. 1965 = 1·63 Kčs a r. 1966 = 1·62 Kčs, mierne klesá.

Ku dňu 8. III. 1966 - Medzinárodný deň žien = MDŽ, boli na tunajšom JRD vyznamenané a odmenené niektoré ženy z rastlinnej a živoč. produkcie. Z rastl. to boli: Helena Homolová - Františkova, Maria Peťková - Štefanova, Karolina Briešková; zo živoč. výroby to boli: Julia Škvarková - Antonova, Božena Škvarková - Karolova, Helena Briešková - Abelova, Anna Gažiova - Ignáčova (Zavoz) Anna Lauková - Gregorova a Maria Grauzová - Petrova.

Prac. jednotka bola v r. 1966 plánu Kčs , skutočnosť Kčs: a natur. spolu:

Zárobky a ceny v r. 1966.

Podľa štátneho katalógu práce, dľa ktorého sa riadi celý náš hospodársky život, sú všetky práce zaradené do 9. tried. Čím väčšia odbornosť-kvalifikácia je na výkon práce treba, tým je trieda vyššia a samozrejme aj lepšie platená. Pri tom sú tieto triedy pri rôznych odvetviach práce a priemyslu rôzne. Tak vyššie je platená na príklad IV. alebo V. trieda v ťažkom priemysle, niečo menej v ľahkom priemysle, ešte menej na príklad v poľnohospodárstve. Prvá trieda prakticky nejestvuje a pohybuje sa len okolo 2 Kčs na hodinu. Druhá trieda tiež sa málo v praxi zatriedňuje a zaraďovali by sa do nej len tie najľahšie práce - ako upratovanie - na pracovisku a pod. Jednoduchšie práce, ktoré nevyžadujú a nepredpokladajú žiadne predbežné školenie sa pravidelne zatriedňujú do III. prac. triedy. Priemerný robotník k výkonu práce nevyžadujúcej odbornú kvalifikáciu sa zatriedňuje pravidelne do IV. prac. triedy. Táto je na pr. v ľahkom - drevárskom priemysle 4·30 - 4·55 Kčs

Zárobky. na hodinu. Tu sa to tiež ešte delí na práce dľa II. krivky, ktorá je asi o 50 hal. na 1 hodinu vyššia, než u III. krivky. Do V. triedy sa zaraďujú práce už pri stroji, k obsluhe ktorého sa už vyžaduje určitá zbehlosť a zodpovednosť, alebo vedúci pracovných kolektívov aspoň o 5 pracovníkoch. VI. triedu majú pracujúci u strojov s obtiažnejšou obsluhou a vedúci väčších prac. kolektívov. VII. triedu majú pravidelne odborníci, ako zámočníci - elektrikári - monteri. VIII. trieda sa platí pravidelne odborníkom ako u VII. triedy len s dlhšou pracou a väčšou odbornosťou a pohybuje sa okolo 9 Kčs na 1 hodinu. Deviata (IX) trieda sa už platí pomerne málo a to odborníkom na slovo vzatým. Priemerný - nekvalifikovaný robotník - ako väčšina našich občanov má IV - V. triedu, málo VI. a len výnimky sú VII. trieda a vyššie. Dľa toho je znormovaný aj celý pracovný výkon a náš robotník dosahuje priemerného zárobku od 1200 - 1500 Kčs, v čom je už zahrnutý aj diel z prémií. Prémie sú bežne 15 - 30 - 40% k základnému zárobku, predstavujú pravi-

dělne aspoň 1/5 čiastku zárobku a sú obyčajne viazané nielen na splňanie plánu čo do množstva, ale aj požadovanej kvality, - s čím menším množstvom vadných výrobkov (nepodarkov - zmätkov) a sortimentu = všetky druhy vyrábaného tovaru. Za tovar nevyrobený a nedodaný - ako je vyrábajúci podnik smluvne viazany dodávateľovi - platia podniky pravidelne pokutu, t. zvané „penale". Týmito opatreniami je pracujúci mítený k dodržiavaniu pracovného tempa, kvality výrobkov a hospodárnosti výroby.

Porovnaním kupnej hodnoty koruny k zárobku môžeme najlepšie zistiť, či kupná schopnosť pracujúceho a tým aj úroveň[3] jeho[1] životná[2] stúpa alebo klesá. Pripomeniem preto niekoľko cien základných životných potrieb, ako sa za nepatilo v r. 1966. Za 1 q pšenice, jačmeňa alebo kukurice sa platilo priemerne 300 Kčs; 1 kg mníky várovej 3·20 Kčs, 1 kg hrubej - grisovej hol 3·80 Kčs, 1 kg cukru 8·40 Kčs, 1 kg chleba hrubozrnného (čierneho) 2·60 Kčs, bieleho Kčs: 3·60 Ceny 1 liter mlieka v mliekárni 1·80 Kčs (2% tukovosti), plnotučné 3·- Kčs, 1 kg syra potravín 7-9 Kčs; maslo (čajové nevytopené) 36-40 Kčs; zemiaky 1 kg (skoré v letnom období od Kčs 6·- dolu po Kčs: 1·50; v jasení v zásobení sa na zimu Kčs 70-90·- z q; 1 rožok 0·30 Kčs, žemla 25 hal. Za 1 kg ryže sa platí 4-5-8 Kčs dľa kvality.

Nepomerne vyššie sú ceny mäsa a masitých výrobkov. Tak 1 kg masti stojí od 20·- Kčs (lisovaná) cez 24, 28 - 30 Kčs za vypriažaní (ako domáca.) Hovädzie mäso: polievkové - rebrá Kčs 17·-, chrbát 20·- Kčs, vykostené zadné stehno 29·- za 1 kg, sviečková hovädzia 40·- Kčs; toto posledné na dedinách ani odberateľov nema a môže si ho dovoliť len lepšie platený, lebo priemerný robotník by často za zmenu ani naň nezarobil. Za 1 kg slaniny údenej sa platí 25·- Kčs, nevytopenej - surovej alebo sadla Kčs 21·- Bravčové mäso stojí: lopatka 26 Kčs, karmenádle - krkovička 29-30 Kčs; boček Kčs 20·- za 1 kg, vykostené zadné stehno 35 Kčs za 1 kg, kolienko Kčs: 11·- pečienka 30·- Kčs za 1 kg. Mäsové výrobky, ako klbása - safalátky dľa kvality 20-25 Kčs za 1 kg, salám parizer 30·-, bruenský 28·, turistický 50·-, prešovský Kčs 60·- za 1 kg; maďarský salám 90·- Kčs; údený boček 26·-, šunka 38·-

údené karmenádle - krkovička 34·- Kčs Jeden kg párok (dietnych) = 30·- Kčs.

Ceny šatstva a to spodného prádla a hlavne oblekov sú značne rozdielne a pohyblivé. Menej kvalitné obleky sú okolo 350 - 500 Kčs, lepšie (tesilové) stoja 900 - 1000 - 1400·- Kčs. Tendencia stále stúpajúca.

Podobne sú značne rozdielne aj ceny obuvi. Pracovné topanky

Ceny obuvi a šatstva.

z bravčovej kože a s gumovou podošvou stoja 35·- Kčs, čo je jediný artikel u ktorého cena nestúpla. Inač pracovné topanky - bakandže s koženou podrážkou sú okolo 70 - 90·- Kčs. Vychádzkové druhy sú okolo 150 Kčs, kvalitnejšie a hlavne modernejšie typy aj 220 - 250 Kčs a to tak u mužských ako aj u ženských druhov. Lyžiarske topanky - bakandže stoja 500 Kčs, ba až 700·- Kčs, druh „kanadky" asi 350·- Kčs.

Prasce odstavčatá na chov sa predávajú po 400 - 500 Kčs pár. Vykrmené svine sa u nás predávajú po 18 - 19 - 19·50 Kčs za 1 kg. Pritom naša obec tu vedie vo výške tejto ceny a aj južnejšie aj severnejšie dostať bravy po 16 - 17·- Kčs za 1 kg. Ceny dobytka sú známe len „pod rukou", lebo jarmoky nejestvujú a za dobrú mladšiu kravu sa platí 6 - 8.000 Kčs. Podobne je to aj s cenou koní. Zatiaľčo v r. 1959 - 61, v rokoch unáhleného prechodu k hospodáreniu strojmi, sa tisícky koní predalo po 30 hal. za 1 kg a to aj kone hezvadného vzhľadu a užitkovosti (mnoho ich išlo

Ceny zvierat.

do Italie alebo Belgie na mäso) alebo dokonca dobré ťažné kone sa porážali na krmenie pre sliepky (na pr. na hosp. v Loku, čo kronikár sám videl) dnes je kôň pomaly vzácny a za mladšie silnejšie kone sa platí 25 - 30.000 Kčs, ako aj v r. 1966 zaplatilo polesie Tekovská Breznica Jednotnému roľ. družstvu do Kosih Kčs: 30.000·- za 2 dvojročné poloťažké žrebce. Tak sa život pomstí za nerozvážne činy unáhlených horúcich hláv z rokov 1959 - 61.

Kráv sa v našej obci v tomto roku chovalo okolo 90·- kusov, ako záhumenkových. Ich počet pomaly klesá a pribúdajú kozy a ovce.

Celkove, hoci z úst niektorých popredných alebo vedúcich osobností často počujeme reči o „neustále sa zvyšujúcej životnej úrovni obyvateľstva", nie je tomu tak. Ceny jak potravín - mimo mníky chleba a cukru - tak aj ostatného tovaru vzdor viacerým „zlacneniam" a „zníženiu cien" pomaly ale iste neustále stúpajú, lebo zlacnený tovar obyčajne prestane jestvovať a iný druh, čo po ňom prijde je už drahší, čo je u textilu tenar pravidelné. Tak prichádzame k zisteniu, že výživa 3 člennej rodiny, ktorá v roku 1952, za lístkového systému, aj so všetkými prídavkovými lístkami stála (hlava rodiny bol ťažkopracujúci a prídelové lístkové množstvo úplne stačilo - najviac ak sa kúpilo mesačne 2-4 kg chleba „na voľno") nie celých 300 Kčs v starých peniazoch a dnes po výmene pečazi 1:5, čo by malo byť v novej mene asi 60 Kčs nezaopatríme túto výživu nie za 600.- ale snáď ani za 1000 Kčs. Neviem, či sme tak stúpli v spotrebe alebo v náročnosti, ale žijeme nepomerne drahšie než v lístkovom systéme.

Je nespornou skutočnosťou, že dnes viac staviame - budujeme, zlepšujeme kultúru bývania, snáď sa aj lepšie obliekami a možno aj lepšie stravujeme, dosahuje sa toho však zväčšovaním počtu zamestnaných žien; i keď pomalým, ale badateľným vzostupom zárobkov a hlavne odbúraním alebo znížením položiek na alkohol, spory a úroky.

Naši noví hudobníci.

Zatiaľčo náš hudobný kolektiv starších ochotníkov, v ktorom hrávali Šimon Kráľ na saxofón, prípadne klarinet, Marian Ruman husle, Jozef Horniak - harmonika, Abel Horniak - trubka, Vincent Žemberg bubon, sa akosi rozpadáva pre inú pracovnú zaujatosť a keď aj, nehráva kompletne, ale v rôznej kombinácii s viacerými okolitými hudobníkmi, vytvoril sa a v roku 1966 už hrával nový hudobný kolektiv. V základe to boli učnia železničných opravárskych dielní vo Zvolene, zvaných Depo, kde hrali: Jozef Mišík na saxofón, Peter Šimkovič na trúbke, Abel Brieška na bubon (má kompletnú modernú vlastnú supravu bubnov a príslušen-

stva (činely, bicie a hrkacie doplňky) asi o 7 kusoch; s nimi hrával Štefan Brieška ml. na harmonike a dopĺňal ich nový Brezničan manžel Anky r. Mišíkovej-Viktorovej: Jozef Juhás hrou na posuvnú trúbku - pozón. Teda o hudbu sme mali tiež postarané a to zvlastných radov. Načo zháňať a platiť iných - cudzich, keď to isté nám dokážu vlastní a nemusí zarábať u nás iný. Kvalitou prevedenia jak starý, tak aj novší kolektív nie je o nič horší a časom môžu sa viaceri z nich vypracovať na výborných hudobníkov, akým bol na pr. Šimon Kráľ.

Naše hory - lesy, zverina a vtáctvo.

Súvislá lesná plocha od doliny, ktorou tiahne železničná trať od Hronskej Dúbravy do Banskej Štiavnice, len veľmi málo narúšaná do hôr vklinenými obcami ako Sklené Teplice a Vyhne, tvorí lesný komplex najmenej 200 km štvorcových (20 x 10 km) a zvlášť na južnej strane mladé horské porasty, končiace v úrodných poliach Tekovskej Breznice, Rybníka, Čajkova a Devičian (niekdajší Prandorf) sú vítanou rezerváciou zveriny, kde hlavne táto južná časť najmenej 100 km □, nenarúšana žiadnym ľudským obydlím je ideálnym rajonom pre zverinu. Drží sa tu jeleň, srnčia zver, diviak a od vojny, keď bola pretrhnutá ohradená rezervácia muflonov v Antole (divá ovca?) a dľa mienky niektorých aj prechodom cez zamrznutý Hron v zime z rezervácií v Topolčiankach do nášho chotára - lesov prejdené muflony. Týchto sa podľa odhadu polovníkov v našich dolných (južných) horách drží tu najmenej 100 kusov. Je pravdou, že táto zver narobí aj dosť škôd na úrode a to hlavne jeleň na kukurici, diviak na zemiakoch a dozrievajúcom ovse, dozrievajúce hrozno najradšej navštevuje jazvec ale aj diviak, je predsa táto zverina raritou a náš poľomý revír sa dá považovať za jeden z najlepších. Diviak sa v posledných rokoch vyskytuje len

v menších exemplároch, lebo pred pár rokmi prekonala tako zver akúsi hromadnú chorobu a nejaké kapitálne exemplár̆e ešte nestačili storásť. Jeleň sa však u nás vyskytuje v rozličných exemplároch a to aj na mohutnosť postavy celkove, tak aj na hrubosť a veľkosť parožia. Len poľovníkov - rančšicov (pyllíakov) odstrelili takého desaterára, nie je u nás ničím mimoriadnym i odstrelí sa ich každoročne viac a v posledných rokoch padlo aj viac dvanásťorákov, ba aj šiestnásťoráky.

Do poľovníckeho združenia, ktoré je prenajímateľom nášho revíru, prabrá mimo miestnych s. Jána Kuča, riaditeľa ŽDŠ, Štefana Homolu staršieho, mladšieho, i Štefana Homolu - hajníka, Františka Petku administratívneho zamestnanca lesov, Pavla Grausa, Rudolfa Dupaja, Jána Poľovského Beluja, Františka Balaža aj viacerí cudzí zaujímavci ako s. Jurš z Novej Bane, Marian Gazi z Brehov, s. Hoch zo Žarnovice, ba aj viacerí poľovníci z Bratislavy ako Ing. Miroslav Lopečný - umrel - pre matke miestnej nášho hajníka p. Jana Červeňáka, člen SNR s. Hrušovského. Naše miestne združenie lepšie poľovníckej požiadavky nielen na fyzickú stránku organizmu - hlásiace sa telesnou únavou, ale ešte viac únavou a vyčerpanosť nervovú, žení človeka do tichej - nerušenej „Božej prírody" oddýchnuť si vo „veľebnom tichu hôr," čo len na deň - na dva, alebo keď aj len na pár hodín.

V poslednom čase toho miestne združenie poľovnícke robí veľa okrem náhradu vojenskej asistencie pri oslavách Slovenského nár. povstania, alebo Dňa víťazstva 9. V. a vystrelmi - salvami pripomína bojové akcie týchto oslavovaných výročí.

Z diviačiny, ktoré sa na území Slovenska vyskytuje vôbec, niema - Vďaka u nás len orla skalného, zdržujúceho sa v severnejších odľahlých horách a dropa veľkého, ktorý ako stáhovavý žije v teplom období na rozsiahlejších a málo rušených (step) rovinách južného Slovenska. Ostatné všetko sa u nás nachodí. Sú tu všetky druhy šiat, ako rožňajské

dravcov, všetky ostatné dravé vtáky denné; z týchto najmenej vítané
sú jastrab a sokol, ktoré hlavne v zime a v jarnom období hniezdenia
sú obzvlášť dravé a často si prechutnávajú na holuboch a to aj na
špeciálnych letiškách - prístavných holuboch. U nich hlavne samičky v čase jarných snášok a hniezdenia sú veľmi vyšinuté, oslabené a hniezdeniu vyšlé z formy v lietaní a často sa stávajú koristou nablízku číhajúcich dravcov.

Mimo sluk, na ktorých bahnách sa dávno šesťia polovnici a majú na nich raz väčšie raz menšie šťastie, hniezdi u nás sivá kačka v osamelých partiách Hrona a priľahlých ramien a plies; prodolne volavka popolavá, ale jej výskyt v posledných rokoch klesol, pravdepodobne po úbytku väčšieho ich množstva požitím obrávených rýb, ktoré Hron v minulých rokoch viac razy zažil. Vzkoľašnosť máme bocianov a to akýchsi kultúrnejších a školených. Neuspokojili sa s hniezdením niekde na vyvýšeninách, alebo samotách pri Hrone, ale sa usadili v strede obce na komíne Lesnej správy. Hniezdia tam už viac rokov a keď im vichrica cez zimu v ich nepríbytnosti hniezdo zničila, vystavali najar na tom istom mieste nové. Niekedy sa ich najar o starý byt uchádza viac a keď sa dlhšie nemohli 2 páre dohodnúť, padli na obe boja dlhých rozhovorov aj už zrnené vajcia a mláďatá bohorodku neodchovali. Nezkrotia asi „múdrejší ustúpil" a počas leta boli na hniezde vždy 2, ale mláďatá už nemali. Je zaujímavé ich sledovať, koľko hrudov odnosia do hniezda. Od začiatku znášky až do lietania mláďat jeden z rodičov má na hniezde stálu službu a ani na chvíľu hniezdo neopustí; asi majú už v krvi a v pude zlé skúsenosti predkov.

Bocian.

Z vzdušného vláčstva najhojnejší je nenávidený vrabec. V posledné roky pozorovať, že od začiatku zrenia obilia, až do jarene sa zdržuje temer len v poli; do hniezd sa vracia až po odlete lastovičiek - do lastovičích, ktoré hlavne v jeho nepríbytnosti postavili, alebo opravili. Na jar, keď sa

lastovičky vrátia, je s vrabcom znova boj o byty. Vrabec, ako bojovnejší a bezočivejší to obyčajne vyhráva; ale už som počul viacerých pozorovateľov spomínať, že lastovičky takéhoto násilníka, ktorý im nechcel sa z hniezda vystáhovať, tam sediaceho a brániaceho zamurovali a zahynul tam hladom.

Spevavé aj hmyzožrave vtáctvo máme tu zastúpené hojne, a to aj v strede dediny a v zahradách; kde má pokoj hniezdia všetky ich druhy. Je príjemné počúvať, ako žltozelený ďateľ - miestne volaný „žlna", nás už za ranného svitu odprevádza v tretej, alebo krátko po tretej cestou do práce. Hlasovými schopnostiami nema ďaleko od papagajov a straky a naši dedovia hovorievali, že zobúdza spiacich výzvou „Strýco Žero! Poď na drevo! Nemam kyja; bili by ma." Ďalej konštatuje „Chytili a bili ho" A keď ho volaný neposlúchne, alebo ho niečo vyplaší, odletujúc zavolá „Figliar" a je po kamarátstve. Porovnajte jeho jarný spev s uvedenými slovami a zistite, že to vie aj teraz tak isto.

Veľa záleží, aby s. učitelia a funkcionári v obci dbali, aby nerozumní chlapci toto vtáctvo neničili vzduchookami a gumipuškami a toto nám bude spievať temer po oknami. U kronikára na príklad hniezdi už viac rokov plavý stehlík ani nie 1 meter od bránky na ulicu, v húštinke na hroznovom longoši nad chodníkom ani nie pol metra nad hlavami prechádzajúcich a tam vysedel a odchoval každoročne aj mláďatá. Tak sa odmieňa človekovi za ochranu a pokoj. Jeho milé švitorenie, ktorým v niektorých tóninach hlas slávika napodobňuje, človekovi vždy dobre padne.

Rybnému hospodárstvu „Hrona," sú stálym nebezpečím odpadové vody Závodu SNP Žiar n. Hr. a Dubová. Po celotokovej otrave Hrona za minulých rokov sa najskôr vzmáha štúka, jalec, podustva, belica a aj nasadzovaný kapor. Nemame tu znovu sumce, hoci v Ipli už zase sú.

1967.

V roku 1967 po stránke populačnej naša obec vzrástla o šesť obyvateľov. Narodilo sa spolu 19, umrelo 13 občanov. Rovnováha medzi mužmi a ženami sa približne udržuje ako u novonarodených: 8 chlapcov a 11 dievčat, tak aj u zomrelých: 6 mužov a 7 žien. Nehrozí teda z miestnych zdrojov pohroma pohroma na staré dievky alebo starých mládencov ani jedným.

Povetrnostne bol tento rok opakom roku predošlého; nadmieru suchý. Snehová vlaha, hoci snehu bolo dosť, pomalým oteplievaním sa stratila akoby do vetra a už pri jarných poľných prácach sa javili potiaže pre suchotu. Ovocia v našej obci nebolo. Čo nezamrzlo na jar v kvete, opadlo neskoršie pre suchotu a úroda bola podpriemerná aj u okopanín = zemiaky - repa - kukurica, tak aj u krmovín. Výnos obilnín vykazoval slabý priemer. Úroda slivek bola - napodiv suchu - dosť dobrá. Dobrá bola jedine úroda hrozna, ktorému suché a teplé počasie vyhovuje a tak Brezničania tohoto roku popili hodne vinka a to jak z miestnej dobrej úrody, tak aj ti, čo ku svojmu prikupujú, alebo len kupujú; lebo hrozna bolo v južnejšom okolí dosť a pár vagónov sa ho prestahovalo na Breznicu. Hodne sa kupuje na víno aj maďarské, rumunské alebo bulharské hrozno, ktoré býva priemerne 4·50 - 5·50 Kčs za 1 kg a buď na zmernenie breznického ostrého „oteláku", alebo aj na výrobu čistého štepového vína sa ho vyplatí kúpiť. Otelové hrozno býva po 2 - 3 Kčs za 1 kg biele; čierne - na červené víno, alebo aspoň na prifarbenie bieleho oteláku na zlatožlté vinko, býva obyčajne o 1 Kčs drahšie za 1 kg. Toto je totiž hodne chúlostivejšie na počasie a za mokrých rokov sa málokedy vydarí. Slivky a terkele (z vrmých málo vylisovaných šupiek) sa pálievajú v páleniciach v Novej Bani, alebo v Hronskom Beňadiku. Poplatok (palieta) proti rokom minulým bol o niečo znížený.

Udalosti a pomery v obci v roku 1967.

Dňa uznesenia Rady KNV (Krajský nár. výbor) zo dňa 2. okt. 1963, má si každá obec vyhotoviť tak zvaný „Územný plán výstavby obce". Ako život a pomery novej doby ukázali, prechodom na socialistickú veľkovýrobu v poľnohospodárstve a výstavbou stredisk JRD, oddeľuje sa v obciach čiastka obytná, tak zvané budúce pomenovanie „sídlisko", od časti výrobnej „stredisko" a preto celé stavebné plánovanie a podnikanie musí byť usmernené tak, aby sa toto nemiešalo a tak po stránke estetickej, tak aj zdravotnej tvorilo ucelené jednotky, ktoré sa navzájom nenarúšajú a si neškodia. V našej obci, v predpoklade, že stredisko JRD sa bude rozvíjať len na terajšom mieste, ostáva sídliskom celé teraz obytnými domami zaujaté územie obce, s vyplnením priestorov doteraz stavebne nezaplnených a nevyužitých na obvode obce, ako aj v zahradách, z ktorých väčšina je mokrých a ani po stránke ovocinárstva, ani dorábania krmív alebo okopanín, nie sú využité a produktívne. Tak sa dá očakávať, že v neďalekej budúcnosti bude mimo západného smeru na Zahumniciach, zastavaný aj západný koniec terajších dedinských zahrád od terajších domov Petra Baláča až na sever po šianec - po dom Jána Marušku. Predpokladá sa, že sa vytvorí aj nová ulica smerom od potoka asi proti domu Jána Majzlíka na sever asi čiarou, kde sú domy v terajšej Katanovie uličke, až hore po „šianec," prípadne aj cez západné zahrady v „Závoze" a to obojstrannym zastavaním tejto ulice, takže by v tomto pásme miesto doterajšieho obytného domu jedného stáli až 4 domy. Bolo by to o mnoho hospodárnejšie, ako zaberať na stavby pozemky okolo obce. K tomu smeruje aj opatrenie, že stavebné pozemky novokupujúcim sa prideľujú najviac vo výmere 800 m štvorcových, čo je obdialnik 20 x 40 metrov a celkom postačuje aj na menšiu zahrádku na zeleninu, prípadne na pár ovocných stromov. Je možné a pravdepodobné, že tento osud zastihne aj zahrady potočanov v čiare terajších domov Jána Greguša ml. - po dom Jána Benča, zvlášť ak pred nimi bude plánovaná novostavba Základnej deväťročnej školy.

Dľa tohoto územného stavebného plánu obce, chcel by Miestný národný výbor postaviť v priestore niekde okolo „Vudelka" závod na výrobu stavebného materialu, ako tehly a škrydle, kde by bol na to material - dobrá hlina mastnejšia (lepiva) alebo piesočnatejšia a to v dosť hrubých vrstvách. Podporil by sa stavebný ruch a získali by sa pracovné príležitosti v mieste pobytu, čo značne zmenšuje cestovné výlohy a je značnou úsporou času. Doteraz náš pracujúci dochádzkou do práce na pr. do Žiaru n. Hr., alebo aj do Žarnovice utrácal týždenne 13-15 Kčs na cestovnom a denne 4-5 hodín času + únava.

V priestore od hron. mostu na západ po železničnú stanicu, južne od hradskej, chcel by Národný výbor získať nejaký priemyselný závod, trebars ako je v Hrou. Beňadiku, kde by sa zamestnalo okolo 250-300 našich občanov. Je to snom budúcnosti, ale za pokus to stojí.

Ďalej plánuje Miestny národný výbor s využitím Chválenskej doliny a jej blízkeho okolia na účely rekreačné. Žiadalo by to výstavbu nejakého rekreačného strediska v Chválení. Bolo by možné vytvoriť tam z vôd potoka aj rybník aspoň o rozlohe 5 ha a prípadne salaš. Rybník by mohol mimo chovu rýb byť aj športove využitý na člukovanie a salaš je pre rekreantov príťažlivou atrakciou vždy, hlavne ak je možnosť nákupu salašníckych výrobkov. Cesta po Chválenie je Lesnou správou upravená pre autá, čo by zlepšovalo aj spoj komunikačný. Blízkosť bývalého Hradu, Sokolova skala ako aj územie bývalých baní v priestore po Pukanec sú aj pre turistu ako aj pre geológa dosť príťažlivé.

Obec Tekovská Breznica mala v apríli 1967 spolu 1522 obyvateľov a 399 obývaných domov. Jej kataster zaberal 859 ha, z čoho bolo 746 ha poľnohospodársky užívanej (mimo zastavenej a neužitočnej plochy - cesty, potoky atp.) Ornej pôdy bolo 427 ha. Obec sa po prechode na poľnohospodársku veľkovýrobu premieňa a preorientováva na obec priemyselného obyvateľstva, lebo 70% z nich pracuje v priemysle. Preto by bolo veľmi potrebné a vzožné získať priemyselnú pracovnú príležitosť doma.

Počet obyvateľov

Pravdepodobný stav obyvateľstva v uvedených rokoch bude asi tento.

Rok 1967 : 1522 obyvateľov, v r. 1970 = 1567 a v r. 1980 asi 1670 obyv.

z toho pracujúcich 1967 : 833, 1970 = 837 a v r. 1980 = 865 obyv.

Neproduktívnych ako deti, starci, ženy pracujúce len v domácnosti a pod. v r. 1967 = 689; v r. 1970 = 730 a v r. 1980 = 805 obyvateľov.

V predpoklade, že domácnosti v r. 1980 budú priemerne 3-4 členové, javí sa okolo roku 1980 obraz asi 500 obyt. domov. Keď počítame, že do tohoto času sa vyradí z používania asi 30 bytov ako staré - nevyhovujúce, alebo ktoré bude treba zo staveb. dôvodov likvidovať, javí sa do roku 1980 potreba a plán postaviť asi 130-132 bytov. Nateraz ročne pribúda okolo 7 novostavieb (hoci na pr. 1966 bolo ich 15) a do roku 1980 je stav 130 možný a pravdepodobný. Predpokladá sa ovšem, že bude mier, čím by stavebný ruch ešte vzrastal. Nevieme pochopiť, prečo sa v našom okolí rušia jedno za druhým výrobne stavebného materiálu, ako tehelňa pri Voznici, tehelňa v Žarnovici, výroba túfobetonových tvárnic (kvadry) v Beňadiku - hoci mala na mieste túfový materiál a kozmálovská tento dováža až z čajkovského chotcira aspoň 10 km - a ostala, tak isto bola v r. 1967 likvidovaná výroba škvárových tvárnic v Drevorobe v Novej Bani a stavebniny získáva náš občan len za vysoké úplatky v tehelňi zlatomoraveckej, v Leviciach, prípadne až z Prievidze.

V stavebnom pláne Tekovskej Breznice sú mimo už spomínaného vodovodu, ktorý sa predpokladá v rokoch 1967-68 ďalej regulácia Chválenského potoka sa plánovala na roky 1967-68. Ako vidíme aj tá už mešká a najmenej o rok sa pretiahne. V ďalších rokoch sa počíta s novostavbou budovy pre Materskú školu, Jasle, Kultúrneho domu, ktorý už stavebne tiež nevyhovuje. Javí sa nutná potreba zosiliť transformačnú stanicu, lebo doterajšia jeho kapacita vôbec nestačí pre potreby obce, čo sa javí veľmi rušenom (nedostatočne žhavené lampy) prijme riadio a televizných prijímačov.

Keďže zápisy kroniky sú ani nie tak pre potrebu súčasnosti, ako viac obraz minulosti pre budúce časy, zaznamenávame pre „pamäť budúcim" obraz obce dľa domových čísiel, mien a terajšieho pracovného rozvrstvenia.

Číslo domu	Meno - Miestny názov	Priem.	Stav.	Lesy	Dopr.	Potrav.	JRD	INÉ	DÔCHOD.	DETI	ŠTUD	SPOLU	POZNÁMKY
1.)	Ivukovič Jozef							2				2	
2.)	Nemec Štefan	2									1	3	
3.)	Galbavý František	1						1				2	
4.)	Homola František	1					1					2	Granclovci
5.)	Makovický Peter	2								1	1	4	Škáčovci.
6.)	Budova MNV ČSAD Zberňa mlieka, nocľaháreň												
7.)	Kasanová Anna								1			1	Ščovci.
8.)	Hudecová Zuzanna								1			1	
9.)	Janovský Mikuláš			1				2			1	4	
10.)	Elias Florian	3					1		1			5	
11.)	Škvarka Karol	1					1			1	1	4	Eliasovci.
12.)	Halgašová Maria	2							1	2		5	Ivaičovci
13.)	Halgaš Ján						2				1	3	Ivaičovci.
14.)	Palovčik Jozef					1			2			3	
15.)	Švaral Ábel	1			1			1	2	1		6	Handzovci
16.)	Švaral Ján	3		1		1			1		1	7	Handzovci
17.)	Švaral Pavel	1						1				2	Handzovci.
18.)	Švaral Ján (viď pol. 16)												Handzovci
19.)	Vendiková Mária								1			1	
20.)	Kasan Štefan	3						1			1	5	u Lavincov
21.)	Škvarka Imrich	1		1					1	3		6	Jakubovci
22.)	Škvarka Štefan	1						1			1	3	Palovci.
23.)	Kriškof Štefan							1	1			2	
24.)	Grauzová Katarína								1			1	Žrebnovci.
25.)	Škvarka Jozef	1						1	1	1		4	
26.)	Kriškof Ábel	1		1			1	1				4	
27.)	Gaži František	1						1		3		5	Lavincovi.
28.)	Greguš František								2			2	
SPOLU:	Snáška I.	25		4	1	2	6	13	16	12	8	87	

ČIS. DOMU	MENO	PRIEM	STAV	LESY	DOPR.	POTR.	JRD	INE	DÔCH	DETI	ŠTUD	SPOLU	POZNÁM.
29.)	Greguš Michal						1		1			2	
30.)	Gaží Jozef a Ábel Majzlík zať	2						1	1		1	5	
31.)	Greguš Štefan								2			2	
32.)	Vlčko Peter	1						1			1	3	
33.)	Šály Karol						1	1				2	u Gebbavov.
34.)	Lauko Gregor	3					1		2	1		7	Fariakovci.
35.)	Homola Štefan	1				1	1	2		1		6	Palkovci.
36.)	Homola Jozef					1	1				1	3	-"-
37.)	Škvarka Pavel	1						1			1	3	u Martinkov.
38.)	Sabaka Julius			1				1			2	4	
39.)	Volentier Pavel	1				1		1	1			4	
40.)	Volentier Jozef								1			1	
41.)	Belujský Martin	3		1				1		1		6	
42.)	Volentier František					1		1		1	1	4	Basorovie.
43.)	Klimentová Alžbeta	1						1	1		1	4	u Horniakov.
44.)	Peťko Ábel		1					3		6		10	
45.)	Horniaková Mária						1	1				2	
46.)	Soboňa Jozef	2								1	1	4	
47.)	Kasan Pavel	2								2		4	Ščovie.
48.)	Kasan Viliam	1						1		2		4	
49.)	Chebeň Jozef	ešte bývá v Rybárpoli											
50.)	Mikláš Antón	3								3		6	
51.)	Kasan Gregor	2						1			1	4	
52.)	Kasan Michal	3						1		1		5	
53.)	Kasan Peter	1					1	1				3	
54.)	Kasan Rudolf	2						1	1	1		5	
55.)	Homola Michal				1			1	2	3		7	
	Snáška II.	29	1	2	1	4	7	21	12	23	10	110	

Čís. domu	MENO	PRIEM	STAV.	LESY	DOPR.	POTR.	JRD.	INÉ	DÔCH	DETI	ŠTOD.	SPOLU	POZNÁM.
56.)	Škvarka Dominik	1	1				1			2		5	
57.)	Škvarka Ábel	1					2	1	1	2		7	Jakubovci na Hôrke.
58.)	Volentier Pavel								1			1	
59.)	Gaži Pavel st.								2			2	
60.)	Gaži Pavel ml.	1					1			1	1	4	
61.)	Gaži Ábel	1					1				1	3	
62.)	Hasan František		1				2			4		7	Rybárovci v Závoze.
63.)	Gaži Ignác	2	1			1	2					6	Strelcovci v Závoze.
64.)	Gregiš Ábel	1						1		1	1	4	
65.)	Horák Otto	2								3		5	
66.)	Homola Štefan			2						3		5	
67.)	Gaži Peter	2					2			2		6	Strelcovci v Závoze.
68.)	Gaži Ján					1		1		4		6	Jakubovci v Závoze.
69.)	Majzlík Jozef	1					1			2	1	5	-"-
70.)	Dupaj Šimon	1								2		3	
71.)	Volentier Vincent								2			2	
72.)	Polcický Jozef a zaš Ján Kriš. l.č. Zrúcanina	2					1		1	1		5	
73.)	+ Krišťof Jozef												
74.)	Krišťofová Mária-Gregorova								1	1		2	
75.)	Kraľ Ondrej				1			1		4		6	
76.)	Šimkovič Ján		1						1	3		5	
77.)	Elias Ábel						1	1	1	3		6	u Lavčíkov.
78.)	Brieška Štefan						2			1	1	4	
79.)	Švarnal Ján		1					1		2	1	5	u Eliašov v Závoze.
80.)	Švarnal Jozef		1	1	1							3	-"-
81.)	Krišťof Ondrej		2						2	2		6	Ondrejkovic.
82.)	Mišík Šimon		2					1	1	1		5	
83.)	Mišík Ján		1						1			2	
SPOLU		Snáška III.	23	4	2	2	2	17	8	13	43	6	120

Čís. domu	MENO	PRIEM	STAV	LESY	DOPR.	POTR.	JRD.	INÉ	DÔCH	DETI	ŠTUD.	SPOLU	POZNÁM.
84.)	Grano Františka					1	2	1		1	2	7	Granuškovci
85.)	Grano Peter - Ján			1			1		2	1	1	6	-"-
86.)	- zrušené												
87.)	Krištof Jozef	1		1					1		1	4	Abrahamovci.
88.)	Krištof Štefan								2			2	-"-
89.)	Šály Ján	1					1	1	1	2		6	
90.)	Šály Jozef	1					1		1			3	
91.)	Petko František							1	1			2	
92.)	Petko Štefan	2							1	3		6	
93.)	Šály Michal	1		1			2			1	1	6	
94.)	Šály Štefan						1	1				2	
95.)	Hasan Štefan	1		1								2	Hasanovci v uličke.
96.)	Hasan Jozef - Michal				1			1	2			4	
97.)	neobývané, majiteľ Hasan Peter Jánov, č. Levice.												
98.)	Hasan Ján						1	1				2	
99.)	Škvarka Rudolf	1						1				2	u Starých richtárov.
100.)	Škvarka Ľudevít						1	1		3		5	-"-
101.)	Brieška Ábel za Škvarka Ábel st.						1	1	1		1	4	
102.)	Garí Ján	1						1	1	1		4	
103.)	Garí Štefan						1	1				2	
104.)	Šimkovič Pavel	1							1			2	
105.)	Šályová Mária					1	2	1		2		6	
106.)	Škvarka Ondrej		1			1	1					3	
107.)	Volentierová Katarína								1			1	
108.)	Volentier František	4					1	1	1	1		8	
109.)	Volentier Peter st. a ml.		3				2			1		6	
110.)	Halgaš Michal			1				1			1	3	Murárovci.
111.)	Homola Imrich za zať Galbaj Michal		1				1	1	1	2		6	u Petkov.
SPOLU	Snáška IV.	14	5	5	1	3	19	15	17	18	7	104	

ČÍS. DOMU	MENO	PRIEM.	STAV.	LES.	DOPR.	POTR.	JRD.	INÉ	DÔCHODCI	ŠTUD.	SPOLU	POZN.
112.)	Gaži Rudolf	1						1	2		4	Kasanovci.
113.)	Gaži Štefan	3		2					x 3		8	– " –
114.)	Gaži Pavel	1				1	1	1	1		5	Strelcovci.
115.)	Gaži Michal	1					1				2	– " –
116.)	Gaži Ignác	1						1	1	1	4	– " –
117	Bývalý dom Lukáčov											
118.)	Raichela Ján						1		1		2	u Medveckov
119.)	Juhás Pavel	1						1	1		3	u Jóźvinov.
120.)	Mihál Jozef							1	1		2	
121.)	Gaži Domin		1		1			2	1	3	8	u Strelcov
122.)	Pirz Ján						1	1			2	
123.)	Pirz Imrich			1			1		2	1	5	Žamlojovci.
124.)	Pirz Katarina							1				– " –
125.)	Pirz Karolina						1				1	– " –
126.)	Graus František	2						2	1	1	6	Ďurovci.
127	Michal Michál	(v jasení 1967 sa odsťahoval do obce Piesok pri Podbrezovej:)										
128.)	Najner Jozef	2					1	1	1	1	6	
129.)	Zaško Štefan	1						1	4		6	u Jozidorov.
130.)	Grauzová Katarina								1		1	
131.)	Nemec František	1					2	1			4	
132.)	Krištof Jozef						1		1		2	u Nemcov
133.)	Kasan Ján				1			1	1	2	1	6
134.)	Bývalý dom rodiny Nemcove (Nemčokovie) odkúpil Jan Kasan. 133.											
135.)	Pirz František a syn Karol	1		1			1	1	1	2		7 Krovinovci.
136.)	Pelko Jan			1				1			2	– " –
137.)	Balážž Jozef	2					1	1	1	1		6
138.)	Sirotka Michal								1		1	
139.)	Sirotka Domin				1				3		4	
140.)	Rybárová Agnesa	1					1				2	
141.)	Balážž Peter	1					1		3		5	
SPOLU:	Znáška v.	19	1	5	3	1	13	15	14	28	5	104

ČÍSLO DOMU	MENO	PRIEM	STAV.	LESY	DOPR.	POTR.	JRD	INÉ	DÔCH	DETI	ŠTUD.	SPOLU	POZN.
142.)	Volenšer Pavel	1					1			3		5	
143.)	Šiz Karol vid u č. 135												
144.)	Krišťof Štefan		1				1			2		4	murár
145.)	Šimkovič František ml.	1				1				1		3	
146.)	Šimkovič Vendelín		1					1		1		3	
147.)	Gaži Ladislav			1		1				2		4	
148.)	Galbavá Štefánia					1				1		2	
149.)	Šály Vendelín			1	1					2		4	
150.)	Petko Štefan vid u č. 92												
151.)	Dovnka Štefan	1		1						2	1	5	
152.)	Varholík František	1						1		2		4	
153.)	Škvarka Ábel				1				1			2	
154.)	Gaži Jozef ml.	1					1			1		3	
155.)	Škvarková Mária						1		1			2	
156.)	Horniak Ján	1					1			2		4	
157.)	Gaži Ábel	1					2					3	
158.)	Hasan Ján	1					1					2	
159.)	Homola Ábel	1		1						2		4	
160.)	Graus Štefan	2						1	1	2	1	7	
161.)	Grausová Katarína a Pavel	1					1	1		2		5	
162.)	Kráľ Štefan	1						1	1			3	
163.)	Volenšer Ábel	2					1			2		5	
164.)	Graus Ján		1			1			1	1		4	
165.)	Majzlík Vendelín	1						1		2		4	
166.)	Greguš Ján								1	1		2	
167.)	Suchý Jozef stolár						1	1		2		4	
168.)	Gaži Jozef	1	1				1			3		6	
169.)	Gaži Ján							1	2			3	
170.)	Krišťof Štefan						1		1			2	
171.)	Krišťof Fran.						2	1	1			4	
	Snášeka VI.	4	4	2	4		15	9	10	36	2	103	

číslo domu	MENO	PRIEM	STAV.	LES	Y	DOPR.	POTR.	JRD	INÉ	DÔCH	DETI	ŠTUD.	SPOLU	POZN.
172.)	Briečka Pavel	1						2		2			5	
173.)	Briešková Anna	3							1				4	
174.)	Majzlik Ján	1				1	1	1					4	
175.)	Majzlik Fraut.		1							1			2	
176.)	Majzlik Pavel								1	1			2	
177.)	Šimkovič Štefan st.	1	1					1	1				4	Lackovci.
178.)	Šimkovič Imrich							1		1			2	-"-
179.)	Greguš Jozef								1			2	3	
180.)	Lavrincovci													
181.)	Šimkovič Ján	1						1					2	Lackovci.
182.)	Šimkovič Štefan ml.	1						1		2	4		8	-"-
183.)	Gaži František	2						2			2		6	Lavrincovci.
184.)	Volentier Ján	1						1	1				3	Basorovci.
185.)	Volentierová Zuzanna							1	1				2	-"-
186.)	Homola Michal	1						1	2				4	Sirotkovci.
187.)	Kristofová Katarina									1			1	
188.)	Ruman Marian	1							1	2	2		6	
189.)	bjv. Cvir.													
190.)	Briečka Ignác							1	1		1		3	
191.)	Gaži Pavel					1	1						2	
192.)	Gaži Imrich							1	1	2	1		5	
193.)	Halgaš Štefan							2			1		3	
194.)	Gaži Cyril									1			1	Strelcovci.
195.)	Krupkár Pavel	3						1			2		6	
196.)	Gaži Pavel	1				1	1						3	Strelcovci.
197.)	Balážj Ján	1						1					2	
198.)	Elias Rudolf	1						1			3		5	
199.)	Halgaš Jozef	2						1					3	
200.)	Krasan Pavel	1						1	2		3		7	
201.)	Galbavý Štefan							1	1				2	
SPOLU:		22	2	-	-	3	24	15	13	19	2	100		

Snaška VII.

Číslo domu:	MENO:	PRIEMSTAV.	LESY	DOPR.	POTR.	JRD.	INÉ	DÔCH.	DETI	ŠTUD.	SPOLU	POZN.
202.)	Hudec Štefan	1				1	1	1	1		5	
203.)	Hudec Ján	2				1	1		2		6	
204.)	Potocká Mária	1			1		1		1		4	
205.)	Volentier Ladislav	1					1	2			4	Lacikovci.
206.)	Hasan František	1				1	1	1			4	
207.)	Suchý Ján	1						1			2	
208.)	Krištof Rudolf	1					1				2	Ivuríkovci.
209.)	Valo Ján st.							2			2	
210.)	Valo Ján ml.	.			1	1				1	3	
211.)	Homola Štefan	1				1		1	3		6	Izidorovci.
212.)	Šimkovič Jozef	3					1			1	5	
213.)	Kráľová Katarína	1				1					2	
214.)	Krištof Jozef					1	1		1		3	
215.)	Hroutský Peter				1		1	2	1	2	7	
216.)	Valo Štefan	1				1		2	1		5	
217.)	Gaži Lukáč	2				1	1		1		5	
218.)	Škvarka Ján					1	1				2	
219.)	Šimkovič Ľudevít	2							2		4	
220.)	Dobiaš Ján	2							3		5	
221.)	Gregúš Ľudevít	1				1	1		2		5	
222.)	Homola Fran.	1				1			2	1	5	Sirotkovci.
223.)	Horniak Michal					1	1	1			3	Michalovci.
224.)	Horniaková Jozefína	1				1			1		3	-u-
225.)	Suchý František	1						1			2	Filipovci.
226.)	Horniak Ábel	1				1			2		4	
227.)	Píry Michal	1				1	2		3		7	
228.)	Píry Vendel	1				1			3		5	
229.)	Galbavý Lawrinc	1				1		1	3		6	Krovinovci.
230.)	Horniak Ignác	1				1	1		2		5	
231.)	Homola Šimon					1		1			2	
232.)	Michál Jozef	1				1		x	1		3	
233.)	Peško Štefan	1				1	1	1			4	
SPOLU:	Súpiska VIII.	31	–	–	–	3	22	17	17	35	5	130

		PRIEM	STAV	LESY	DOPR	POTR.	JRD	INÉ	DÔCH	DETI	ŠTOD	SPOLU	POZNÁM.
234.)	Vendík Jozef	1						1		1	1	4	
235.)	Krištof Jozef	1					1				1	3	
236.)	Pelko Pavel	1						1			1	3	
237.)	Šimkovič Michal	1					1	1			1	3	
238.)	Puškár Ernest	1							1	3		5	
239.)	Šaby Ignác	1						1		2		4	
240.)	Pelko Ján		1					1		1		3	
241.)	Hasan Rudolf	1		1				1		4		6	
242.)	Mišík a zať Fraňa Brieška.		1	1				2		1		5	
243.)	Janovský Mikuláš.			1				1	1	1		4	
244.)	Dupajová Magdaléna	1						1				2	
245.)	Štrba Ábel	1						1		1		3	
246.)	Volentier Imrich	1						1	1	1		4	
247.)	Hasan Ignác	1		1					2	2		6	
248.)	Hudec Ján								2			2	
249.)	Pelko Karol							2		3		5	
250.)	Gaži Ján	1					1			1	1	4	
251.)	Nemec Domin	1						1		1		3	
252.)	Lanko Pavel	1						1		3		5	
253.)	Hraič Františka							2				2	
254.)	Ruman Pavel	1							1			2	
255.)	Záhorec Michal	1		1				1	1	2		6	
256.)	Homola Karol			1				1		2		4	
257.)	Sobôňa Ján	už asi 15 rokov bývale bývá v Čechách.											
258.)	Suchý Jozef							3	1	1		5	
259.)	Boroš Alojz	1							2			3	
260.)	Záhorcová Julia	viď 255											
261.)	Chudobinec												
262.)	Volentier Jozef	1										1	
263.)	Granzová Anna	1						1	1			3	
264.)	Homola Ján	1						2	1	1		5	
	Strana IX.	18	2	6	-	-	3	26	14	31	5	105	

		PRIEM.	STAVLESY	DOPR.	POTR.	JRD	INÉ	DÔCH	DETI	ŠTOD	SPOLU	Poznám.
265.)	Bauerová Júlia	4					1				5	
266.)	Müller Richard											
267.)	Dovka Štefan	1		1		1		1			4	
268.)	Balážová Anna					1					1	
269.)	Šimkovič Ján					1		1			2	
270.)	Šimkovič Vendel			1			1		2		4	
271.)	Vlčko Ľudovít	2					2			1	5	
272.)	Gregoš Elemír	1+1	1			1	1		3		8	
273.)	Hornjak Pavel							1			1	
274.)	Hornjak Štefan							(1)	zomrel v r. 1967			
275.)	Krasan Ondrej			1			1	1		1	4	
276.)	Hornjak Jozef		1				1				2	
277.)	Wahlandt Vincenc						1	1			2	
278.)	Suchý Michal	1				1			1	1	4	
279.)	Volentierová Mária	1+1								1	3	
280.)	Molnár Ondrej	2							1		3	
281.)	Petko František			2					2		4	
	Pavel Žiman			1			1		2		4	
282.)	Vlčko Ján		1				1			2	4	
283.)	Krasan Ábel			1		1		1		1	4	
284.)	Hnáčová Anna						1	1			2	
285.)	Krupkár Ján	1						2	1		4	
286.)	Balážová Michal a zať František Gužík	1					3		2		6	
287.)	MÄSNA a POŠTA											
288.)	MNV											
289.)	Suchý Ján	2									2	
290.)	Gaži Ján	4					2		3		9	
291.)	Ďuchaj Viliam						2		3		5	
292.)	Pirgová Mária	BUDOVA ZDŠ										
293.)	Balážová Frant. ml.			1	1				2		4	
294.)	Balážová Frant. st.			1			1				2	
	Balážová Ladislav	2							2		4	
295.)	Krištof Frant. st.	1					1				2	
	Krištof Frant. ml.	1					1		2		4	
	Spolu x.	26	3	9	1	1	5	21	9	26	7	108

Číslo d.	Meno	Priem.	Stav.	Lesy	Dopr.	Pohr.	IRD	Iné	Dôch.	Deti	Štud.	Spolu:	Poznám.
296.)	Krasanová Anna	1										1	
297.)	Horniak Štefan	1						1		3		5	
298.)	Krištof Ján-Viktor				1		1	1	1			4	
299.)	Krištof Michal	1						1		2		4	
300.)	Krištof Viliam	1						1		2		4	
301.)	Elias Pavel	1					1	1				3	
302.)	Vlčko Ján	1					1			4		6	
303.)	Gužik František				viď 286								
304.)	Mišík Viktor	1						1			1	3	
305.)	Balážová Katarina	1						1	1			3	
306.)	Homola Pavel	2						1	1	2		6	
307.)	Cibuľová Anna								2			2	
308.)	Gaži Ján							1	1			2	
309.)	Volentier Michal	1						1	1			3	
310.)	Ďurovský Štefan							1	1		1	3	
311.)	Vlčko Ján Michalov	1					1	1				3	
312.)	Šályová Helena pro Kráľová												
313.)	zrušené - pod cintorínom býv. maj. Kušniar - USA												
314.)	Horniaková Justina								1			1	
315.)	Potocký Štefan		1	1						2		4	
316.)	Boldišová Emilia								1			1	
317.)	Návarka Ján		1					1		3		5	
318.)	Ďurovský Jozef						2			1		3	
319.)	Lanko Pavel			1				1				2	
320.)	Kráľ Rudolf							1	2	2		5	
321.)	Kráľ Ján								2			2	Uljenovie.
322.)	Ráchela František			1				1		2		4	
323.)	Krištof Pavel							1	1			2	
	Krištof Jozef-Michal.							1				1	
324.)	Baláž Ján	1					1	1				3	
325.)	Baláž Pavel								2			2	
326.)	Potocký Štefan			1				1				2	
	Snáška XI.	13	2	4	1	-	7	20	17	23	2	89	

Číslo d.	Meno.	Priem.	Slav.	Lesy	Dopr.	Pohr.	JRD	Iné	Dôch.	Deti	Chud.		Spolu	
327.)	Raichela Filip			1			1						2	
328.)	Polochý Peter			1			1	1					3	
329.)	Kraič Július						1		1				2	
330.)	Návarka Jozef	1			1		1						3	
331.)	Drobný Ján							1	1		1		3	
332.)	Kraič Jozef st.	1							1				2	
333.)	Volentierová Anna							1	1				2	
334.)	Vlčková Marka								1				1	
335.)	Homola Pavel	1					1		1				3	
336.)	Suchý Peter	1					1			1			3	
337.)	Uram Martin	1						1	2	6			10	
338.)	Kriško Ján	2							2	2			6	
339.)	Kalina Milan	1						1		3			5	
340.)	Návarka Ján	1					1	1					3	
341.)	Kačinec Štefan	1						1					2	
342.)	Polochý Michal			1			1		1	2			5	
343														
344.)	Kriško Ján - Mik.			1				1					2	Mikulovic.
345.)	Lanko František	2								1			3	
346.)	Škvarka Ľudvík	2								3	1		6	
347.)	Dubek Eduard							3	1	1	1		6	
348.)	Grausová	1						1		2			4	
349.)	Galbavý Jozef	1						1		1			3	
350.)	Návarka Ján													
351.)	Makovický Štefan						2		1				3	
352.)	Rudinská Margita	1		1				1					3	
353.)	Makovický Ján	2							1		1		4	
354.)	Makovický Pavel	1						1		1	1		4	
355.)	Horniak Ján						1	1					2	
356.)	Polochý Ján								2				2	
357.)	Regula Jozef	1					1	1		2			5	
358.)	Galbavý Ján	1		1					1	2			5	
	Ďalšia XII.	22	-	6	1	-	12	17	17	27	5		107	

Číslo d.	Meno.	Priem.	Stav.	Lesy	Dopr.	Pobr.	JRD	Iné	Dôch.	Deti	Štud.	Spolu.	Pozn.
359.)	Galbavá Anna a Štefan	1					1					2	
360.)	Galbavý (Štefan) Peter	1						1		2		4	
361.)	Belujský Ján	2					2			1		5	
362.)	Volentier Gregor	1	1						1	1	1	5	
363.)	Škvarka Šimon	1					1	1	~	2	~	5	
364.)	Škvarka Ján st.			1				1				2	
365.)	Škvarka Štefan st.	1							1			2	
366.)	Škvarka Štefan ml.	1					1	1			1	4	
367.)	Nemec Michal	1		1			1	1	1			5	
368.)	Gaží Štefan							1	2			3	
369.)	Krištof Michal			1			1	1	1		1	5	
370.)	Krištofová Mária	1					1					2	
371.)	~~starý dom Šimonov~~												
372.)	Kráľ Šimon	1						1		1		3	
373.)	Lanko Ján	1					1					2	
374.)	Kalina Milan	1						1	3			5	
375.)	Rybár Pavel	2							1	1		4	
376.)	Potocká Zuzana				1			1				2	
377.)	Krištof Rudolf ml.		1					1	1	2		5	
378.)	Volentier Ladislav	1						1			2	4	
379.)	Lanko Pavel	1							2	1		4	
380.)	Píry Vladimír						2	1		1		4	
381.)	Baláž Viliam			1	1					2		4	
382.)	Belujský Ladislav	1						1		2		4	
383.)	Kráľ Jozef ml.	1						1				2	
384.)	Cibuľa Daniel	2								1		3	
385.)	Galbavý Jozef-závor	1						1		2		4	
386.)	Šály Antón	1		1						2		4	
387.)	Bandziová Irena	2								2		4	
388.)	Juhás Jozef	1						1		2		4	
389.)	Hudec Jozef	2								2		4	
390.)	Volentier Ábel	1						1		1		3	
	Snáška XIII.	29	2	5	2	-	11	18	13	28	5	113	

	Priem.	Stav.	Lesy	Dopr.	Pot.	JRD	Iné	Dôch.	Deti	Štud.	Spolu	Poznám.
391.) Majzlík Ján	1						1		1		3	
392.) Horniak Rudolf	1						1		2		4	
393.) Horniak Jozef Pavlov	1						1		2		4	
394.) Piry Gejza	1					1			1		3	
395.) Považan Jozef	2								3		5	
396.) Potocký Ján vo Vlčkovskom	1						1		3		5	
397.) Krištof Frant. Ďurovie						1	1		2		4	
398.) Maruška Ján	3			1			1		1		6	
399.) Krištof Ján - Mik. ml.	2								1		3	
400.) Šalková Irena	1						1	1			3	
401.) Varholík Ján	1						1		3		5	
402.) Gaží Ábel ml.						1	1		1		3	
403.) Benč Ján							2		2		4	
404.) Škvarka Ján ml.	1						1		2		4	
Snáška XIV.	15	–	–	1	–	3	12	1	24		56	
-"- XIII.	29	2	5	2	–	11	18	13	28	5	113	
-"- XII.	22	–	6	1	–	12	17	17	27	5	107	
-"- XI.	13	2	4	1	–	7	20	17	23	2	89	
-"- X.	26	3	9	1	1	5	21	9	26	7	108	
-"- IX.	18	2	6	–	–	3	26	14	31	5	105	
-"- VIII.	31	–	–	–	3	22	17	17	35	5	130	
-"- VII.	22	2	–	–	3	24	15	13	19	2	100	
-"- VI.	17	4	4	2	4	15	9	10	36	2	103	
-"- V.	19	1	5	3	1	13	15	14	28	5	104	
-"- IV.	14	5	5	1	3	19	15	17	18	7	104	
-"- III.	23	4	2	2	2	17	8	13	43	6	120	
-"- II.	29	1	2	1	4	7	21	12	23	10	110	
-"- I.	25	–	4	1	2	6	13	16	12	8	87	
Úhrnom:	303	26	52	16	23	164	227	183	373	69	1436	

Pracuje teda z našich občanov 303 v továrňach, 26 v stavebnictve, 52 (včetne žien) u lesov, 16 v doprave, 23 v potravinárstve, obchodoch, 164 na JRD (niektorí len čiastočne) 227 v rôz. iných zamestnaniach, 183 dôchodcov, máme 373 detí a žiakov a 69 starších žiakov, študentov, spolu 1436.

Činnosť JRD v roku 1967.

(Dľa zápisnice z výročnej členskej schôdze za r. 1967, konanej 15. II. 1968.)

Výsledky hospodárenia tekovsko-breznického JRD za r. 1967 vykazujú v poľnohospodárskej produkcii tieto výsledky:

Plodina:	plán:	skutočnosť 1967,	rok 1966:
pšenica	23 q	23·83 q	23·88 q
jačmeň	20 q	15·99 q	21·29 q
ovos	28 q	24·90 q	19·44 q
kukurica	30 q	27·75 q	32·50 q
zemiaky	100 q	109·74 q	49·42 q
krm. repa	400 q	276·97 q	322·- q
kukur. na silaž:	300 q	159·30 q	120·- q
ďateľ.-seno	45 q	27·83 q	41·02 q
lucerka	45 q	27·83 q	41·02 q
seno lúčne	30 q	42·26 q	38·- q
pastva-zelená hmota:	77·- q	77·- q	60 q

Odpredané bolo:

plodina	plán	skutočnosť	r. 1966:
pšenica (merkantil)	500 q	506·32 q	796 q
pšenica = osivo:	200 q	200 q	100 q
jačmeň	150 q	70·57 q	307·10 q
raž	250 q	323·32 q	199·39 q
zeleniny za Kčs:	260.000·-	262.000·-	258.000·-
zemiaky:	800 q	873 q	254·50 q

U ošipaných bol plánovaný odpredaj 437 q, skutočnosť 411 q.

Prirastok u týchto sa plánoval 0·3628 kg na deň, -"- 0·4788 kg. Nadpláme sa dosiahlo domácim križenim chovu v lepšim krmenim = krmne zmesy.

Plán odchovu prasiec bol za r. 67 = 11·62 od 1 prasnice, dosiahlo sa 15·96 od

jednej plemenice, v čom sa ukázala vhodnosť nového kríženia chovu. Z týchto odstavčiat uhynulo v r. 1967 kusov 25. (v r. 1966 uhynulo ich 56 kusov.)

Hovädzieho mäsa sa plánovalo odovzdať 192 q, odovzdalo sa 218·23 q. Prírastky u hovädzieho dobytka boli plánované 0·70 kg na deň, dosiahlo sa 0·86 kg na deň (V r. 1966 bol plán 0·65 kg, skutočnosť 0·538 kg deme).

JRD dostalo v r. 1967 pomoc od štátu Kčs: 309·290·-, na doplatky sa dostalo na každých 100 Kčs v družstve zarobených sumu Kčs: 31·039, čo spolu - s prvou položkou - činilo Kčs: 560·500·- Prírastkové prémie boli Kčs: 130.573·-, kádrová pomoc bola Kčs: 26.328. Poistné za sucho Kčs: 100.000·-

Večer 17. aug. 1967 začal horeť družstevný senník. Vzdor záchranným prácam veľkého počtu občanov a viacerých zborov požiarnikov, nepodarilo sa už zo senníka pre krmne účele zachrániť nič. Hrubá vrstva pahraby tlela viac dní. Poisťovňa škodu uhradila sumou Kčs: 265.000·-

Stav úverov družstva ku dňu 31. XII. 1967 bol Kčs: 1,384.331·-. Na rozvoj základných prostriedkov dostalo JRD od štátu. 630.000·- Kčs. Za rok 1966 bola táto pomoc Kčs: 1,649.000·- v čom sú aj odpísané úvery. Úroky za r. 1967 boli Kčs: 34.334·- (Za rok 1966 tieto boli Kčs: 72.600·-) Poľnohospodárska daň za r. 1967 bola 15.925·- Kčs (za r. 1966 bola 124.000 Kčs.) Daň z obratu za r. 1967 činila 19.000·- Kčs. Dotácie fondom za r. 1967 boli Kčs: 318.170.- (za rok 1966 = 180.000·- Kčs.) Z toho rezervný fond: 100.000·- Kčs.

Plánovaná pracovná jednotka za r. 1967 bola Kčs: 14·-, s hodnotou naturálií Kčs: 16·- Prémie boli vyplácané mimo tohoto.

Hospodárenie MNV v r. 1967.

Inkasso dane domovej v r. 1967 činilo v našej obci Kčs: 39.096·60 Zo správnych poplatkov (za rôzne potvrdenia atp.) sa plánovalo 6.500 Kčs, dosiahlo sa Kčs: 7.930·-

Ako mimoriadne prostriedky na stavbu vodovodu, rozhlasu, školy dostala obec v r. 1967 Kčs: 240.000·- V stavbe vodovodu od úseku z roku 1966 od „Studničky" po „Závoz" sa pokračovalo od „Závozu" hore „Hôrkou" - „Hrbom" a dolu popri „Dubekovcoch" - Pavlovi Eliasovi - Kasanovie uhol až ku krížu pri Zákl. deväťročnej škole. Vykopala sa rýha, vodovodná pokládlo potrubie, zamontovalo a urobili sa prípojky, takže v zime 1967/68 občania tejto trate mali už vodu. Tento úsek sa volil jedine preto prednostne, že v týchto miestach bolo najťažšie o vodu. Na túto akciu sa vyčerpalo 344.933·34 Kčs, hodnota prác občanov akcie bola 200.000·-. Na rok 1968 ostali prostriedky „združené" i „vlastné" v sume Kčs: 300.000·-

Vodovod:

Náklady na Materskú školu sa plánovali sumou Kčs: 16.000·- vyčerpalo sa Kčs: 12.005·-. Na ZDŠ sa plánovali náklady 72.000·- Kčs; vyčerpalo sa 77.957·- Kčs. Školské potreby boli plánované sumou 14.000·- Kčs, vyčerpalo sa 16.814·- Kčs. Školská jedáleň mala plán na 64.000 Kčs výlok, skutočne sa vynaložilo 74.801·50. Celkove plán školstva bol 166.000·- Kčs vyčerpalo sa Kčs: 181.578·-, teda prekročené o 15.578·- Kčs. Tento rozdiel vznikol tým, že ONV - odbor školstva (s. Ševčíková) telefonicky slúbil sumy zvýšiť, (podľa toho sa pokračovalo) avšak finančný odbor ONV toto neschválil a tak sumu musel MNV uhradiť z rezerv fondu rozvoja MNV a fondu na vodovod. Údržba miestneho rozhlasu stála Kčs: 10.634·- t.j. opravy, tlampáče, 25 stĺpov. Stav rozhlasu je však biedny, má časté poruchy, potreboval by gener. opravu, - alebo prestavbu, čo by stálo okolo 70 - 100.000 Kčs. Koncom roku bola urobená smluva s Komun. službami mesta Nová Baňa na prevedenie neonového - výbojkového osvetlenia obce,

Mater. škola:

Školská jedáleň:

Stav rozhlasu:

za sumu 80.000 Kčs; previesť v prvom polroku 1968.

Mimo tohoto MNV v r. 1967 financoval stravovanie 9 občanom z miestnej vývarovne „Závod verejného stravovania" sumou Kčs: 14.733·- obstaral palivo 11 občanom za 2.952 Kčs a rozdelil poukazy na nákup potravín pre 20 občanov v hodnote Kčs: 22.630·- Podpora starým ob

V obci samej v miestnych obchodoch je zamestnaných 13 našich občanov, školstvo zamestnáva 18 občanov, fara 2, MNV=3, Pošta 4, JRD okolo 160 (z toho mnohí len v nár. az. prácach), lesy 40-50 občanov, z čoho je väčšina žien na vysádzanie, prerezávky porastov a pri stavbe mostu pracovalo 9 našich občanov.

Do zamestnania v Novej Bani - 6 km - dochádza asi 85 našich občanov, do Žarnovice - 18 km - asi 104 občanov, do Žiaru n. Hr. - 38 km - asi 60 našich občanov, do Tlmáč - 12 km - 5 našich občanov, do Levic - 23 km - 3 naši občania, do Dol. Hámrov - Sandrík 24 km asi 41 našich občanov a do Hlinika - 25 km - asi 34 našich občanov.

V rokoch 1946-1965 sa v našej obci narodilo 520 obyvateľov, umrelo 295·-, pribudlo teda 225 obyvateľov; do obce sa prisťahovalo 72 a z obce sa odsťahovalo 84 občanov. Pohybujeme sa okolo čísla 1500 obyvateľov. (Susedná obec Orovnica, ktorá sa pomaly spája s nami - zatiaľ hlavne v školstve - mala v marci 1961 domov 163 so 713 obyvateľmi.) Populácia

Školstvo a kultúra.

V škol. roku 1966/67 bol riaditeľom tun. ZDŠ s Ján Benč, jeho zást. s. Marian Ruman, V I. ročníku s. Maria Jadúďová mala 30 žiakov, v II. roč. s. Soňa Palakyová 20 žiakov, v III. s. Rozalia Michalcová 27 žiakov, v IV. s Ján Kováč 34 žiakov, v V. s. Anna Ďurovičová 24 žiakov, v VI. s Marta Pavlíková 36 žiakov, v VII. s. Božena Hanesová 28 žiakov, v VIII. s. Peter Hronský 40 žiakov a v IX. s. Soňa Benčová 28 žiakov; spolu 261 žiakov. Oslavy a podobné kult. podujatia dotovala ZDŠ ako v iných rokoch.

Rok 1968.

V tomto roku sa 23 razy ozval miestny rozhlas, keď oznamoval „radostní zvesť" o narodení nového občana našej obce. 13 krát to bol chlapec a 10 x dievča. Zomrelo 13; a to 1 žena a 12 chlapov. V tomto roku smrť nemilosrdne kosila chlapov a to často v najlepšom veku života. Bol to na pr. vedúci tunajšieho polesia Pavel Ziman vo veku 40 rokov, Ján Škvarka Jánov 42 r. (z Urbáru) od vojny zamestnaný mimo obce, Ján Kasan-Ičovie, 40 r., Ján Horniak-Jánov, 39 r., Jozef Soboňa 47. ročný ako aj nečakane odišli ešte chlapi v prac. sile, ako Pavel Šimkovič, Imrich Šimkovič a Ján Škvarka st. z Urbáru. Príčinou úmrtia to boli temer všetko „rakovina" a „infart" - porucha srdečného centra. Sobášov bolo v tomto roku 15.

Štatistika.

úmrtia.

Po stránke klimatickej bol to rok extrémov. Zima hneď v januári vystúpila na -28 až -30°C; hoci len na 2-3 dni, ale stačilo v komorách pozamrzať ovocie, zemiaky atp. Jar bola suchá a táto suchota veľmi stažovala jarné poľné práce. Riadne nepomoklo až do polovice augusta, tak okopaniu, a čo potrebuje hlbšiu vlahu, nebolo. Obilninám, ktorým stačí aj menej vlahy (povrchové korene) stačilo aj tých pár slabších dážďov a rosy; a keď aj na slamu slabšie, na zrno bola úroda pomerne dobrá. Ovocia bolo sredne a hodne bolo hrozna a vína, čomu naše suché letá slúžia dobre. Od polovice augusta do konca septembra veľa pršalo a stažovalo aj opozdilcom v žatevných prácach aj v sejbe ozimin pre rok 1969. Ďalšia jaseň bola pekná a rok sa líčil sňahovou prikrývkou a miernou zimou.

Počasie-úroda.

So stavbou vodovodu sa pokračovalo „dolu dedinou" - západnou stranou od cesty; od Závozu až po most, po Františka Piryho. Podobne sa prešlo aj zahradou Karoliny Švaralovej v Závoze na Zahumnice a odtiaľ na juh, až ku potoku. Väčšina občanov si hneď tanto trasou urobila vodovodné prípojky a v zime 1968/69 mali už vodu z vodovodu.

Stavba vodovodu.

Vojská Waršawskej smluvy v našom kraji.

Vojská Waršawskej smluvy, ktoré 21. augusta 1968 stúpili na územie ČSSR, nešli naším južným Pohroním, ale od Žiaru n. Hr. odbočovali na Hamdlovú a ďalej na juhozápad. Podľa rozdelovacieho plánu, naše územie patrilo pod kontróly dozor maďarskej vojenskej jednotky, ktorá prišla od juhu do Levic. Našu obec navštívili až tretieho dňa (23. aug. 1968 - v piatok) 2 vojenské transportéry z levickej jednotky. Cez tlumočníka sa informovali o veci, čo ich zaujímalo, predsedovi MNV s. Karolovi Peťkovi dali informáciu, že sa prijdu sem častejšie pozrieť; ale ich veliteľ podplukovník s. Kováč neuznal asi za potrebné sem viacej razy prísť - keďže bol tu úplný pokoj - a viac do obce neprišli. 21. VIII. 196

Naša obec pred 200 rokmi.

Roku 1768 navštívila vtedajšia kráľovná bývalej Rakúsko-Uhorskej ríše Maria Terezia stredoslovenské banské mestá Kremnicu, Banskú Bystricu a Banskú Štiavnicu. Ako prezieravá vládkyňa poznala cenu ich zlata; veď kremnický dukát - platidlo nepoznajúce hranic, mal cenu 18 strieborných pražských grošov a hľadela byť s nimi „zadobre", aby jej týchto dukátov plynulo čím viac. Vtedy dala - iste na ich žiadosť - súhlas k založeniu „Banskobystrického biskupstva". Na jeho hmotné zabezpečenie bolo treba ho aj fondovať nejakým majetkom, ktorý sa potom ubral doterajšiemu cirkevnému nadriadenému úradu Ostrihomskému arcibiskupstvu a pridelil sa novovzniklej banskobystrickej diecézi. Keďže naša obec - ako najjužnejšia - prechádzala od Ostrihomského arcibiskupstva k Banskobystrickému biskupstvu, bolo treba úradne zistiť majetok Ostrih. arcibiskupstva na tomto území, ktorý potom prešiel do vlastníctva Banskobystrického biskupstva. Tento súpis má názov: „Archiepiscopatus Strigoniensis Domini Stae Crucis ad Inchytum Comitatum Barseniensem spectantum Locorum transscriptio coram testimonio Legali Inchyti Comitatus Barseniensis Obec r. 176

anno 1768 peracta". Toto spis sa nachádza vo štátnom archíve banskobystrického biskupstva v Žiari n. Hronom (pre Sv. Kríž n. Hr.) V tomto spise sú obyvatelia Tekovskej Breznice a ich majetkové pomery zaznamenané takto:

„Sedliaci - gazdovská (Urbaristi:) r. 1768.

1.) Juraj Kasan - richtár.
2.) Martin Gajdos
3.) Martin Hornyák
4.) Ondrej Volentier
5.) Juraj Balás
6.) Jakub Gyuro
7.) Jozef Gusa
8.) Martin Lenko
9.) Pavel Bóry
10.) Ján Rajcsok
11.) Martin Koszorú
12.) Imrich Kristoff
13.) Michal Gussa
14.) Ján Zrebný
15.) Tomáš Škvarka
16.) Ján Michalec st.
17.) Ján Oszúch
18.) Michal Kasan
19.) Ján Makovický
20.) Ján Michalec ml.
21.) Ján Manczér
22.) Ondrej Szkokan
23.) Ján Lenko st.
24.) Balthazár Švaral
25.) Tomáš Švaral
26.) Ján Lenko ml.
27.) Ladislav Volentier
28.) Ondrej Hornyák
29.) Ján Polovczký
30.) Martin Hangas
31.) Martin Linko
32.) Štefan Elias
33.) Juraj Hajdich
34.) Adam Ulrich
35.) Juraj Valyo
36.) Imrich Valyo
37.) Jakub Ondrejkov
38.) Ondrej Garzo
39.) Juraj Garzo
40.) Martin Balás
41.) Ján Balás
42.) Adam Mikolás
43.) Martin Barin
44.) Ondrej Barin
45.) Peter Kuninszký
46.) Juraj Gajdos
47.) Martin Melis
48.) Ondrej Hangas
49.) Michal Homolya
50.) Štefan Pivarcsik

Gazdovia r. 1768.

51.) Jakub Hornyák
52.) Tomáš Greguša
53.) Juraj Melis
54.) František Buchna
55.) Ondrej Šinkov
56.) Štefan Gyurov
57.) Tomáš Lanko
58.) Ján Nemec
59.) Ondrej Domén
60.) Ján Dupa
61.) Ondrej Szlabý
62.) Ján Gyuro
63.) Ján Záhorský

Želiari - chalupníci:

Želiari r. 1768.

1.) Ján Kucsa
2.) Ján Kollár
3.) Ján Rosko
4.) Juraj Hangas
5.) Juraj Ribár
6.) Ján Graus
7.) Ondrej Kasan
8.) Pavel Gyro
9.) Ján Hego-mlynár
10.) Ján Orovniczký
11.) Ján Valach.

Želiari - nechalupníci:

1.) Adam Ondrejko
2.) Juraj Hornyák
3.) Ján Homola.

„Počet sedliakov - gazdov 63, počet ich domov 59; počet ich deti: 74; počet želiarov - chalupníkov 11, ich domov 11, počet ich deti 14; počet želiarov - nechalupníkov 3, počet ich deti 3.

Počet domácností gazdov a želiarov 77; počet všetkých domov 70, počet deti spolu 91; celkový počet obyvateľov 168, domov spolu 70. Zemianska kúria patriaca familií Piér a p. Jozefovi Kazymu, počítajúca 12 domov, v ktorých títo a ich želiari bývajú.

Počet dobytka: 58 volov, 121 koní, 65 kráv, 185 oviec, 70 ošíp., 15 kozí. Včelári: Ján Michalec 1 úl, Ján Potocký 2, Peter Kuriuszký 7, Jakub Hornyák 9. Pálenic bolo 19." Toľkoto hovorí súpis.

Počet domov ľudí sta

Pri prečítaní týchto mien udivuje človeka, jak veľkou zmenou naša obec za týchto 200 rokov prešla. V pôvodnom vtedajšom znení sa do dnešného dňa udržali len mená: Kasan, Hornyák (nevieme, či toto slovo čítali maďarským spôsobom = Horňák, alebo „y" vyslovovali len ako „i" alebo „j".), Volentér, Balás, Krištoff, Škvarka, Makovický, Švaral, Potocký, Elias, Valo, Homola, Lanko, Nemec. Niektoré mená prekonali značné zmeny a to hlavne za maďarizácie v minulom storoči, ako na pr. meno „Hangaš" – pravdepodobne dnešné meno Halgaš, hocijako nasvedčuje na maďarský pôvod. Podobne aj meno „Gazso", iste dnešné Gaži, tiež asi vlyo maďarizácie, ktorá rada končievala mená na „i", hoci pôvodné „Gazso" i v dnešnom šarišskom nárečí znamená sedliaka-gazdu, ktorý „niečo" má, teda bohatšieho. Tak isto aj vtedajšie „Greguša" budú dnešní „Gregušovci" – Greguš, a podobne to bude aj s vtedajším menom Dupa, iste dnešný Dupaj.

Staré mená; ich zmena.

Úplne vymizli mená: Gajdoš, Gusa (ak len jeho pokračovaním nie je neskoršie „Kuča" = rýchlou výslovnosťou zmenené „G" na „K".), podobne neostalo ani meno Gyuro = „Ďuro", len pomenovanie domu – ako miesta, kde tento asi voľakedy býval „u Ďurov". Neostala tu ani stopa po menách Lenko, Bóry, Rajcsok, Koszorín, Zrebný, Michalec, Ozúch, Manczér, Szkokan, Hajdúch, Uhrín, Mikoláš, Barin, Kurinszký, Meliš, Pivarčík, Buchna, Domén, Slabý, Záhorský, Kollár, Roško, Orovnický, Hego, Valach, u Kazy. Nemame žiadnej možnosti kontróly, či mená tohoto znenia nachodiace sa v iných obciach sú snáď potomkami, alebo aspoň príbuznými mien u nás vymiznutých.

Vymiznuté mená:

Zánik týchto chýbajúcich mien mohol vzniknúť: vyhynutím mužských potomkov tohoto mena, ak sa rodili viac, alebo prevažne len dcéry (tento zjav pozorujeme tohoto času u nás u mena „Škvarka".) alebo chorobami, ako na pr. r. 1857 bola v obci cholera (mor), na ktorú umrelo vyše 50 ľudí. Pravdepodobnosť vysťahovania je dosť malá, lebo sťahovanie sa, zvlášť

v bývalých nevoľníckych dobách bolo dosť stažené, pretože „nadriadení" neradi strácali otrocké pracovné sily.

Koľko pôdy (poľa) mali, alebo obrábali títo, v súpise uvádzaní „gazdovia - sedliaci - urbaristi," dnes zistiť nevieme. Základnou jednotkou bola akási „štvrtina". Podľa tohoto bola potom aj pracovná povinnosť „na pánské." Kronikárov starý otec (po matke) + Juraj Galhavý, zomrel r. 1929 ako vyše 90 ročný a ako chlapec poznal ešte časy pred rokom 1848 - teda dobu poddanskú, hovorieval, že večer zatrúbil „pánsky sluha" na rohu pred urbárskym domom (= bývalý byt obecného [urbárskeho] kováča = proti Krovinovcom, teraz tam stojí MNV) a zahlásil pracovní povinnosť na budúci deň, „Dereš" na pr. „Zajtrá ráno z každej štvrtiny dvaja do roboty." Tam bola udajne v obci. aj akási „lavica", kde sa prevádzala „pánska spravodlivosť" a trestanému sa tam zasekli, alebo „zaputnali" nohy, a ak musel na lavicu ľahmiť „doln bruchom," istotne „fasoval" na zadní stranu údery palicou; ale aj tak musel tam ešte nejakú dobu ležať, alebo sedeť, aby ho ľudia tam videli, čo snáď malo priviesť trestaných k väčšej poslušnosti.

Zarážajúci je malý počet obyvateľov našej obce v tom čase = 168. Tým viac nás udivuje, že 63 gazdovských domácností malo len 74 deti, teda temer len po 1 dieťati. Podobne aj „želiari chalupníci" (títo mali síce vlastné domy, ale pole mali asi len pridelené z cirkevného, akoby v nájme = až do nedávna takto užívali želiari najvýchodnejšiu čiastku „Peťovho.") 11 domácností malo len 14 deti a ešte horšie na tom boli „želiari nechalupníci (čo nemali ani vlastné domy), kde 3 domácnosti mali len 3 deti. Niečo tu však nesúhlasí. Uvádza sa tu totiž počet obyv. = 168, počet detí spolu 91. Pravdepodobne deti neboli počítané do počtu obyvateľov, lebo ináč by 168 menej 91 = 77, čo je počet domácností a bol by teda každý musel byť vdovcom, alebo vdovicou. Rozhodne aj tak pri počte 77 domácností je počet detí = 91 neuveriteľne malý a dá sa vysvetliť len tým, že deti hynuli podvýživou - pri pracovnom zaťažení matiek „robotou" a ešte viac chorobami, ako osýpky, šarlach a podobne

Štatisticke nesrovnalosti

Málo detí.

kaď lekárska starostlivosť v dnešnom smysle, ani liečenie, vôbec nejestvovalo.

V obci nebolo v tom čase ešte ani školy, ani úradu, ako na pr. neskorší „notári". Jedinou „vrchnosťou" akousi bol „richtár". Jeho pravomoc si dnes nevieme predstaviť. Bol však istotne len akousi „trestajúcou rukou spravodlivosti" na udržovanie poriadku a poslušnosti v obci. Nebolo toho istotne ani treba. Nikde sa nechodilo, nebolo treba vybavovať žiadne doklady a starosťou „pánov" bolo, aby poddaní robili a odovzdávali povinné dodávky, a starosťou poddaných: chovať pár oviec na vlnu na vrchné šatstvo a z konopí dorobiť na spodné prádlo a dorobiť aspoň toľko, aby mu po odovzdaní ostalo niečo na tú najnutnejšiu výživu a vyhnul takto smrti hladom, alebo chorobám pochádzajúcim z nedostatku a hladu.

Richtár.

Neobjasnenou kapitulou sú tu spomenuté 2 zemianske kúrie a to rodina „Pier" a „Jozef Kazy". Zatiaľčo rodina Piér, istotne dnešní „Píry" sú tu, a ak vtedajší zápis „Piér" (nasvedčovalo by na francúzske „Peter") nie je vadný, bolo toto pôvodne francúzsky písané meno, istotne neskoršie maďarizáciou pozmenené na „Píry"; v mene Kazy nieto dnes v našej obci ani stopy. Jestvoval však v obci „Tura", za Levicami ešte v r. 1950 statkár Jozef Kazy (slobodný, asi 70 ročný, so sestrou tiež asi tak starou a tiež slobodnou) vlastniaci prv asi 900 kat. jutár, ktoré dľa jeho svedectva kronikárovi „kúpili jeho rodičia roku 1900 za 9.000.- korún „vyplatených v zlate." Prisťahovalcom do Tekovskej Breznice bol asi jeden z neskoršich väčších zemänov „Medvecký", ktorý neskoršie vlastnil v obci väčší majetok (v sozname z r. 1768 ho niet) a snáď aj s rodinou „Horniak" odkúpili, alebo ináč nadobudli bývalý zemänsky majetok rodiny Kazy. Mená „želiarov" týchto „zemänov" sú nie uvádzané. Nepodlíchali istotne prac. povinnosti „pánskej ani cirkevnej".

Zemäni:

Je zvláštnosťou, že sa počet „palenic" uvádza až počtom 19. Boli to istotne asi len „kotlíky", vedené vrchnosťou v evidencii; pravdepodobne sa od nich niečo aj odovzdávalo; ale isté je, že ti naši dedovia „abstinentmi neboli".

Podľa tohoto soznamu, prisťahovalcami do Tekov. Breznice od r. 1768 sú mená: Galbaný, Hudec (táto rodina sa k nám prisťahovala pravdepodobne ako skutočný „hudec" = muzikant, ktorý vedel na niečom hrať; a koncom minulého storočia, keď boli deťmi najstarší naši občania, čo teraz vymierajú, bývala v tomto dome „u Hudecov", dnešné číslo domu 8, skutočná „muzika", kde niektorý dedo z Hudecovcovcov hrával „na gajdoch" a snáď odtiaľ vzniklo aj niekdajšie vyzvanie do tanca „Gajdoš dúdaj, Kata hybaj!"), ďalej v r. 1768 neboli u nás mená: Kráľ, Vendík, Kliment, Peťko, Soboňa, Mišík, Šály, Ráchela, Mihál, Sironka, Brieška, Čvirik, Ruman, Kupkár, Uram, Štiglinc, Drobný, Dubek, Vlčko, Psotka, Návarka, Suchý, Schlesinger, Feldmann, Palovčík,

Muzikant v obci.

Prisťahovalci do obce.

Keď porovnáme tento soznam breznických obyvateľov z r. 1768 s dnešným stavom občianstva tejto obce, je pozoruhodné, že 3 snáď najrozšírenejšie mená: Volentier, Kasan a Krištof, ani jedno nie je slovo slavianského pôvodu; ale všetky tri nasvedčujú na románsky pôvod - Itália, Španielsko. Volentier má pravdepodobný vznik od latinského „volentás" = vôľa, volentes = chcejúci, volantes = letiaci; z týchto pravdepodobne dnešné naše Volentier vzniklo; podobne to bude so slovom „Kasan"; kasa = latinský a dnes medzinárodne = pokladňa, pokladník. Z tohoto slovného kmeňa pravdepodobne je i slovo Kasanóva povestný záletník a údajne najväčší zvodca žien všetkých čias. Tak isto je tohoto román. pôvodu aj slovo Krištof (Krištof Kolombus pochádzal z Janova - Itália) vzniklé zo starokresťanského „Christofor" dodnes patrón šoferov; vyobrazuje sa ako silný muž, ktorý nesie cez nebezpečnú prudkú vodu malého Ježiška. Že by pradedovia týchto Brezničanov pochádzali z Itálie, je nepravdepodobné. Skôr by pravdou mohlo byť to, že niekdajší Brezničania, ako zamestnanci benadického kláštora, kde sa hovorilo viac latinsky, boli tamojšou vrchnosťou pomenovaní menami latin.-talian. pôvodu, na aké ti boli zvykli.

Románske mená v obci

394.

Z histórie nášho kostola.

V spomienkach minulosti našej obce sa často spomina aj história nášho r. k. kostola. Keďže tieto bývajú často len dohadmi, uvediem aspoň niečo, čo o ňom ako skutočnosť vieme. Viď farská kronika.

„Tekov. Breznica je najjužnejšia fara banskobystrického biskupstva v doline Hrona. Je akoby stráž pri bráne vstupu do stredného Slovenska na ľavej strane Hrona, kým na pravej ju stráži beňadické opátstvo. Bol tu v minulosti na blízkom vrchu zámok „Castrum de Gersenche", ktorý r. 1312 dobýjal Matúš Trenčiansky. Keď ho však nemohol dobyť, dal ho podkopať a zbúrať (posledné slovo je nesmysel, lebo keď by ho bol mohol dať zbúrať, bol by ho dobyl, čo sa nestalo, ale ho len čiastočne podkopal) pozn. kronikára.) Proti tomu podal žalobu pri rábskej kapitule svätobeňadický opát. Zámok aj obec patrili od r. 1273 svätobeňadickému kláštoru; keď mu toto za vzniklého sporu pápežský legát prisúdil. Roku 1312 ju pridelil Rím ostrihomskému arcibiskupovi. Po založení ban. bystr. biskupstva stala sa obec aj s chotárom feudálnym jeho vlastníctvom. Do roku 1784 bola Tekov. Breznica filialkou Tekovských Nemiec. Roku 1784 tu b. b. biskup ako patrón založil samostatnú farnosť.

Z histórie r. k. kostola.

Kostôl Narodenia P. Marie, stojí na vyvýšenom mieste nad obcou. Bol postavený (pôvodný) v 15. storočí. Dĺhý je 26 m., široký 7·10 metra; v priečnej lodi 11·90 m. Mal voľakedy sanktuárium (vyvýšené miesto od schodíkov priečnej lode na východ, kde je oltár) s gotickou z r. 1734 klenbou, ktorá bola r. 1912 zbúraná a postavená bola nová časť, ktorá pozostáva z priečnej lode a nového sanktuária. Pôvodný kostôl mal drevenú povalu, ktorú r. 1734 nahradili válenou klenbou. Nová priečna loď má plytkú kupolu zo železobetónu (postavenú r. 1912.) Veža, ktorá bola postavená r. 1734, nesie 4 zvony, váhy asi 300, 100, 70 a 20 kg. Portál vo veži je z 18. storočia. Okrem toho má kostôl ešte 2 bočné ochody. Svätyňa (sanktuárium) je polygonálna = (mnohouholníková) a má veľké okná. Hlavný oltár je Narodenia P. M.

Prestavby kostola.

a bočné „Božského srdca" a „P. Marie Královnej."

V najstarších časoch duchovní správu Tekov. Breznice viedli reholníci z beňadického kláštora. Keď obec r. 1312 pridelili ostrihomskému arcibiskupovi, prifarili ju k Tekov. Nemciam. Za arcibiskupa Pázmána bola tu načas samostatná farnosť, ktorá však zanikla. Je zriedkavou farnosťou jednej obce. Fara bola postavená r. 1784.

Farármi v Tekov. Breznici boli:

Roku 1784 Szarugár František OFM (Františkán)
" 1785 P. Xaver Tholt
" 1786 Petro František
-"- 1788 Hampl Mikuláš
-"- 1789 Hagen Andrej
-"- 1793 Gažo Andrej
-"- 1806 Privitzer Štefan
-"- 1853 Kubiš Ignác
-"- 1861 Očovský Antón
-"- 1900 Záni Ján adm.
-"- 1900 Rusko Rudolf
-"- 1922 Vlčák Juraj
-"- 1926 Bôb Ján, adm. z Brehov.
-"- 1926 Šimoni František
-"- 1940 Švehlík Jozef
-"- 1951 Longauer Klement
-"- 1962 Tonkovič Jozef od 1. III.

Správcovia r. k. fary.

Farnosť v minulosti mnoho skúsila. R. 1856 bol v obci veľký požiar, pri ktorom zhorelo 40 domov, aj kostôl, aj fara. Nasledujúceho roku bola tu cholera, pri ktorej zomrelo viac ako 50 ľudí.

Veža po vrch krížika je vysoká 29 metrov.

Čerpané z: Fejer: (Cdd.) Cod. dipl. V. 2.140 a IX. 5.40.

Výpis z neho. Zapožičané od. Rim. kat. far. úradu v Tekov. Breznici:

Smerný územný plán výstavby obce Tekovská Breznica.

Obec Tekovská Breznica v pláne výstavby socializmu je počítaná ako sídlisko Novej Bane, kde už aj je a aj do budúcnosti sa plánuje väčšia priemyselná výstavba. Okrem „Drevorobu", „Hvezdy", autoopravovne „ČSAO" a viacerých prevádzok „Jednoty" plánuje sa veľké rozšírenie spracovávania „Tadiča", ktoré š.č. má názov „Slovenské závody technického skla, n. p.; závod Nová Baňa." Prevádza sa tu výstavba nového druhu výroby rôzneho izolačného materiálu, dľa najnovších výskumov zo Švédska.

V smysle týchto plánov, ako pre sídlisko Tekovské Lužany (pranie sem už teraz značný počet našich občanov) vypracoval Krajský projekčný ústav v Banskej Bystrici v máji 1967 smerný územný stavebný plán výstavby obce Tekovská Breznica. Plán bol schválený Radou Krajského národného výboru v Banskej Bystrici, Radou Okresného Národného výboru v Žiari nad Hronom a radou MNV v Tek. Breznici. Plány a mapy sú vyhotovené v mierke 1/2880. Výstavba bola rozdelená do 3 etáp.

Breznica sídlisko Novej Bane?

V prvej etape bola plánovaná výstavba cez Žahnanice od Chvalenského potoka na sever až po „žiarsku" vedúcu od Žarnovca do Hronca a to jak smerom ku Hronu, tak aj na východnú stranu do dedinských záhrad. Táto etapa už bola v značnej miere vystavaná a vyplnili sa už len nezastavené medzery.

I. Etapa výstavby.

V druhej etape sa mala previesť výstavba novej ulice stredom dedinských záhrad, asi v čiare od Jána Majzlíka v potoku na sever k lesu popred dom Jozefa Kasana v uličke, do polovice dĺžky záhrad v Žarnovce a to jeden rad domov na východ, druhý na západ, lebo po jej dokončení budú stáť na parcelách západne od dedinskej cesty miesto doterajšieho jedného, až 4 domy. Tieto záhrady boli dosť málo produktívne; boli značne mokré a pre pestovanie ovoc. stromov nevhodné. Škoda, že pri odvodňovaní Žahnaníc, čo prevádzalo JRD, nebola s vlastníkmi záhrad urobená dohoda a títo by boli získali na cene, preložte po jej prevedení z niekdajších mokradí lúk sa povodnivé pozemky, pravdepodobne najcennejšia časť pozemkov JRD.

II. Etapa výstavby.

V tejto etape má sa vystavať aj ulica smerom poza kostôl na „Išpánovie hôrku" a stredom hrbnických zahrád na západný kraj „Hôrky". Ďalšiu ulicu plánuje táto etapa stredom zahrád domov v „Potoku" smerom asi k domu p. Vincenta Wahlandta.

V tretej etape majú sa zastavať ešte voľné priestory na „Hôrke", ďalej vystavať rad domov od Abela Volentiera (pri transformátore) po Jána Granza v Urboire, kde JRD má nateraz „zeleninu." III. Etapa výstavby.

Novinkou v terajšom stavebnom podnikaní je, že každý, kto stavia obytný dom ako „Individuálnu bytovú výstavbu," (ďalej v skratke „IBV") môže dostať od štátu, ako stavební výpomoc tak zvaní „Nenávratnú pôžičku" na jednu bytovú jednotku = 1 rodinný byt. 15.000 Kčs. Podmienkou je, že stavbu musí dokončiť do 3 rokov. Po dokončení v stanovenom termíne sa prevedie „kolaudácia" a dostane tak isto na 1 bytovú jednotku 4.000 Kčs. Pretože postupom času sa ceny stavebného materiálu zvýšili, dostane ešte každý stavebník „na vyrovnanie cien stavebného materiálu" od štátu na každú bytovú jednotku Kčs: 8.000.-; čo spolu činí 27.000 Kčs. Mimo toho dávajú ešte podniky svojim zamestnancom pri závázku „pracovať v podniku 10 rokov," ďalšiu stavební výpomoc vo forme nenávratnej pôžičky, až do výšky 25.000 Kčs na 1 zamestnanca. Nenávratné pôžičky.

V ďalšom dlhodobom pláne je zaplánované celý štvorec od potoka po školu (starú) teda: Kult. domu, Mäsna, Pošta, dom Jána Suchého, Jána Gažího, stará škola, býv. budova Marie Piryovej, a obidve novostavby Františka a Ladislava Baláža zbúrať a celý priestor premeniť na park. Podobne by sa dľa tohoto plánu mali zbúrať domy od Petra Makovického po Štefana Nemca, kde by mal stať „kultúrny dom," ako aj domy od Frant. Krištofa ml. a Kasanovcov, kde by mali stát asi 3-4 bytové jednotky ako nová ulica proti parku. Či sa tohoto kto z nás dožije a či bude toľko zbytočných peňazí rúcať „nové" alebo „dobré" stavby, ukáže budúcnosť. Inač plán dľa etáp sa nedodržuje a prednostne sa robí výstavba „na Hôrke" a pri novej škole, ako to umožňovala elektrizácia, vodovod a aj lepší cestný spoj, ako na úsekoch výstavby v pláne II. etapy. Dlhodobý plán výstavby.

Výkup a vyvlastňovanie stavebných pozemkov.

Dľa zákona č. 40/2 roku 1964, platného od 1. apríla 1964, doplneného vyhláškou č. 104/66 a vyhláškou č. 47/69 nadobúdateľom nehnuteľnosti (teda i stavebných pozemkov) môže sa stať len socialistická organizácia. (Takou je na pr. MNV, JRD a im na roveň postavené.) Dľa toho, každý, kto nestavia

Výkup stavebných pozemkov.

len na vlastnom pozemku a potrebuje buď celý, alebo aspoň jeho čiastku kúpiť, musí pre neho tento pozemok najpro vykúpiť od bývalého vlastníka Miestny národný výbor a len od tohoto ho potom môže kúpiť stavebník. V prípade, ak bývalý majiteľ takýto pozemok, alebo jeho čiastku predať nechce a nadobudnutie - prevod sa dohodou uskutočniť ne-

Vyvlastnenie.

dá, prevedie MNV v smysle vyhlášky 66/72 vyvlastnenie, ktoré po schválení ONV stáva sa právoplatným. Pri dávnejších predajoch súkromnou dohodou sa najpro pozemky vymieňali, že stavajúci dával za stavebný pozemok bývalému majiteľovi dvojnásobnú výmeru iného pozemku (tí lakomejší žiadali aj trojnásobnú výmeru), alebo v peniazoch od 7 do 12 Kčs dľa toho, s kým mal do činenia. Obvyklá suma, za ktorú MNV to od bývalého vlastníka vykupuje, je Kčs: 4- a za túto istú sumu zase aj odpredáva novému - stavebníkovi. Tak za rok 1968 MNV takto vykúpil a zase aj ďalej odpredal stavebné pozemky za Kčs: 29.148.80.

Stavby a stavebné povolenia:

V r. 1959 boli vydané stavebné povolenia týmto občanom: Ladislav Gaží; syn Štefana Gažiho a Agnesy r. Kasanovej, postavil v zahrade na Za-

Novostavby:

humniciach; Kasan Viliam, syn Petra Kasana: dom na „Hôrke". Suchý Jozef - stolár; postavil pri fotb. hrišti, v t. zv. Vrbinskovie zahrade; Homola Štefan, syn Izidora Homolu; dom postavil pri majeri. Kasan Pavel - Ičovie, novostavba na Hôrke; Baláž František ml.; novost. v býv. Schlesingerovej zahrade. Gaží Lukáč, novostavba v Urbáre; Horniak Abel, pri Andelku; Šimkovič Ján ml., v Závoze; Puškár Ernest, na Zemänskom a Gaží Frant., v t. zv. Lančíkovie zahrade, pri Granzíkovcoch.

Vr. 1960 dostali stavebné povolenia a postavili novostavby: Šály Vendel, na Zahumniciach; Galbavý Rudof, na Zahumniciach; Homola František, pri tabuli; Kačinec Ladislav, v matkinej zahrade; Kasan Rudolf-Ondrejov, na Zemänskom; Škvarka Ľudevít, v Terezovie zahrade; Šimkovič Anton, za Zahumniciach v Strelcovie zahrade; Janovská Maria, na Jame; Makovicky Ján, vo vlastnej zahrade na Hrbe; Varholík František, na Zahumniciach; Krištof Jozef-Ondrejkovie, - na Zemänskom. Novostavb 1960.

Vr. 1961 previedli novostavby: Majzlík Antón, v Majzlíkovie zahrade; Štefan Domka, na Zahumniciach; Jozef Cheben, na Hôrke a Peter Galbavý, v zahrade. Stavby 1961.

Vr. 1961 previedli prestavby, prístavby, alebo adaptácie: Abel Elias, Návarka Ján v Kamení; Graus František, pri škole; Duman Marian; Suchý Jozef, staré číslo 258; Mišík Viktor; Škvarka Imrich; Graus Ján v Urbáre; Lanko Gregor; Ján Gaži, pri Rudelku; Graus Abel, na Hrbe; Graus Štefan, na Zahumniciach; Homola Anton, na Hôrke; Brieška Pavel; Gaži Abel st., Mišík Šimon; Gaži Jan, st. číslo 250; Juhás Pavel a Anna; Elemír Greguš, Štefan Galbavý, na Hrbe; Jozef Gaži, st. číslo 168; Šály Michal; Záhorcová Irena.

Vr. 1962 stavebné povolenia dostali a previedli novostavby domov: Škvarka Abel, na Zahumniciach a Greguš Ľudevít, pri majeri.

Vr. 1962 prestavby, prístavby a adaptácie previedli: Stavby 1962.
Gužík František, Krištof Michal, Balážová Anna, Bandziová Irena a Frant. Kasan.

Vr. 1963 postavili nové domy: Dobias Ján, v Urbáre; Galbavý Jozef v Závoze; Ľudevít Šimkovič, v Urbáre; Ján Greguš, v zahrade; Ján Majzlík v Závoze; Juhás Jozef v Závoze; Volentier Abel, v Závoze; Varhulík Ján, na Zahumniciach; Šály Jozef, na Zahumniciach; Kráľ Jozef v Kamení; Peťko Karol, na Zemänskom; Peťko Štefan, na Zahumniciach; Belujský Ladislav, vo Vlčkovskom, Šály Antón, v zahrade; Hudec Jozef, na Zahumniciach; Krištof Ján-Mikulovie, v Kamení. Stavby 1963.

V roku 1963 prestavby, prístavby a adaptácie previedli: Peťko Pavel, na Zemänskom; Halgaš Ignác, Škvarka Antón, Horniak Jozef a Ján Švaral.

Stavby 1964.

V roku 1964 novostavby previedli: Peťko František, na Zahumniciach; Horniak Rudolf, na Zahumniciach; Piry Gejza, pri majeri; Brieška Abel, v Závoze; Šalková Irena, na Zahumniciach; Soboňa Jozef, na Hôrke; Benč Ján, na Zahumničke; Cibuľa Daniel, Piry Karol, v zahrade; Potocký Ján, vo Vlčkovskom a Halgaš Stanislav, na Zahumniciach.

V r. 1964 prestavby, prístavby a adaptácie previedli: Gaží Ján-Vrbinskovie; Škvarka Domin, na Hôrke; Molnár Andrej; Štefančík Štefan, Žembery Vincenc, Kasan Abel, Volentier František-Lackovie; Brieška Štefan v Závoze a Homola Štefan v Závoze.

V roku 1965 nové domy postavili: Maruška Ján, Krištof Fant. ml., v zahradeu „Ďurov v potoku" a Kasan Jozef v „Kasanovie uličke."

Stavby 1965.

V r. 1965 prestavby, prístavby a adaptácie previedli: Reguľa Jozef, Gaží Pavel, v ulici; Ruman Marian, Hlásna Jolana, Volentier Ladislav-Lacikovie; Galbavý Laurinc, Škvarka Šimsu a Škvarka Abel, na Hôrke.

Novostavby v r. 1966 previedli: Gaží Abel ml., na Zahumniciach a Švaral Abel v Závoze.

Stavby 1966.

V roku 1966 prestavby, prístavby a adaptácie previedli: Homola Ján, v ulici; Kasan Rudolf, na Zemänskom; Katina Milan, za kostolom; Belujsky Ján, na Viničkách a Brieška Ignác.

Stavby 1967.

V roku 1967 nové domy vystavali: Krištof Ján a mauž., Elias Florian a mauž; Kasan Ján a mauž., st. č. 158, Kupkár Ján a mauž. Krištof Štefan a mauž. 170; Škvarka Ján, staré č. 364; Gaží Abel, Štefanov, na Zahumniciach, Piry Vladimír; Potocký Ján-u Balážov; Majzlík Frant., v zahrade; Páchnik Cyril, pri Andelku; Ráchela Štefan, na Zemänskom.

Stavby 1968.

V roku 1968 nové domy postavili: Dúchaj Viliam; Šály Ján, doma v zahrade; Gaží Michal-Strelcovie v dedine; Šimkovič Rudolf a mauž., Juhás Pavel a Anna; Kasan Štefan-na Zahumniciach; a Galbavý Jozef, pri novej škole.

Hospodárenie MNV v r. 1968.

Na stavbu vodovodu a podobné akcie dostala obec v r. 1968 od Okresného nár. výboru sumu Kčs: 296.000.- V tomto roku zakúpil MNV stroj nazývaný „Hon O51" za sumu Kčs: 168.051.- Je to výrobok „Podpolianskych strojární v Detve. Výkonove je to kombináciou bágru, lebo aj vyberá zeminu z hĺbky; dľa potreby šírky vyhlbovanej rýhy má 3 lyžice, a tak isto môže vykonávať aj prácu buldozera = zahrabávať jamy, rýhy, alebo odtláčať pred sebou potrebné (skaly, zeminu, strony atď). Tento druh stroja bol v tomto čase veľmi potrebný, pretože na zemné práce pri stavbe vodovodu, ani pre pracovnú zaujatosť občanov v zamestnaní ani nebolo času a aj pre namáhavosť tejto práce - kde mal každý, kto chcel prípojku, vykopať 20 dĺžkových metrov rýhy v uličnom potrubí a mimo toho ešte rýhu vlastnej prípojky z ulice do domu, - každý rád zaplatil stanovenú taxu Kčs: 15.- od vykopania 1 metra rýhy, teda za 20 metrov 300 Kčs. „Hon O51

Podobne zadovážil MNV v r. 1968 aj betonársku miešačku za Kčs: 3.546.- Túto si tak isto mohli občania zapožičať od MNV za denný poplatok Kčs: 50.- Obidve tieto akcie sa aj Miestnemu nár. výboru dobre vyplatili, čo sa ukázalo finančne v budúcich rokoch a veľmi sa urýchlili práce s výstavbou vodovodu. Čistý zisk z nich už v r. 1968 bol Kčs: 17.000.- Miešačka.

Pri stavbe vodovodu sa pracovalo na celom úseku. Dokončievala sa práca na „záchyte prameňa", kde sa bývalý prameň - zvaný „studnička" musel vybetonovať, odviesť povrchovú vodu, aby do neho neprenikala, zachytenú vodu odviesť krytým potrubím do vodojemu; dokončievala sa „armatúrna komora", ktorou sa reguluje tok vody do vodovodu a zasýpali sa zeminou boky vodojemu, a zakrylo a upravilo sa okolie. Stavba vodovodu.

Vodovodné potrubie ide od vodojemu k východnej strane cesty pri „Stredisku JRD". JRD má odbočku pre svoju potrebu na stredisko. Hlavná rúra ide východ. stranou popri domoch v Záboze. Tam sa rozdeľuje. Jedno vedenie ide na Hôrku, druhé „dolu dedinou" a tretie cez Švaralovie Abelovu zahradu na Zahumnice a novou ulicou až k potoku.

Tak sa v roku 1968 pri stavbe vodovodu položilo 1800 metrov potrubia. Tak isto sa v roku 1968 opravilo a upravilo 1500 metrov miestnych komunikácií a prikročilo sa aj ku prestavbe pouličného osvetlenia. Miesto doterajších obvyklých žiaroviek sa zaviedlo nové neonové osvetlenie (tak zvané výbojkové osvetlenie). Tak bolo inštalovaných 73 kusov lamp neonového osvetlenia. Novozavedené lampy mnohonásobne prevyšujú svietivosť doterajších obyčajných aj čo do intenzity osvetlenia, aj na diaľku, takže v celej dedine je v noci vidno.

Neonové osvetlenie.

Na individuálnu bytovú výstavbu (I.B.V.) bolo vykúpených 10 stavebných pozemkov za Kčs: 29.148·80-

V roku 1968 boli vypracované aj plány na výstavbu novej „ZDŠ" (Základná deväťročná škola) a celého komplexu budôv pri nej, ako bytovka pre učiteľov, telocvičňa atp., ako to dnešný spôsob stavby takýchto škôl vyžaduje. Boli vyhotovené aj plány na reguláciu „Chválenského potoka," ktorý preteká obcou a v čase abnormálneho stavu vody za lejakov, prietrží mračien nieraz ohrožoval obydlia aj životy občanov, hlavne od mostu po transformátor. Mimo toho nánosom piesku a komenčia znehodnocoval aj pozemky, na ktoré sa vylieval. Táto akcia bola už dávno bolavou otázkou našej obce, lebo sa už dávno s ňou plánovalo, aj občania skladali určité sumy, ale k regulácii doteraz nedošlo.

Stavba „ZDŠ"

Regulácia potoka.

Akcia „Z", ktorou je náš vodovod stavaný, spočíva v tom, že Štát dal material - rúry, hydranty - a práce, ako výkop rýhy, položenie potrubia, zasypanie rýhy prevedú si občania sami. Prípojky z hlavného vedenia z ulice do bytu si samozrejme prevedie a financuje každý sám. Hodnota prác stavby vodovodu prevedená občanmi v roku 1968 bola Kčs: 190.000·- (Mimo vlastných prípojiek.) Na prácach pri zahrabávaní rýhy a prác pri stavbe vodojemu mala každá rodina odpracovať 3 zmeny. Hodnota materialu dodaného Štátom v r. 1968 bola Kčs: 212.639·- V tom je aj subvencia na splátku „Honu" O 51 v sume Kčs: 80.500·-. Na vodo-

vod bolo v r. 1968 zapojených 70 domácností

Škoda, že „Individuálna bytová výstavba „IBV" prebiehala v niektorých častiach obce rýchlejšie, ako stavba komunikácií (ciest) a tak hlavne nová ulica „Zahumnice", čo je výstavbou domov najkrajšou častou obce, sa v období dážďov - mokra, alebo letného sucha, keď je prach, kúdoli v oblakoch prachu, alebo čvachoce v kaluži blata. Stav zhoršuje ešte aj to, že „Kasanovie uličkou" doteká ta za dážďov dážďová voda zo značného úseku obce a to zo severu od Závozu - a od juhu z čiastky Hrbu a stredu obce od kostola a od školy.

„Základná deväťročná škola" v škol. roku 1967/68.

Riaditeľom školy bol Ján Benč, zástupcom riaditeľa Marian Ruman. Od 1. sept. 1967 boli na túto školu pridelení: Abel Laco, rodák z Brehov - a Viliam Dúchaj, rodák z Rudna n. Hr., manžel tun. rodáčky Amy Ráchelovej - vydatej Dúchajovej, tiež učiteľky. Na funkciu Skupinového vedúceho Pionierského oddielu na škole bol určený nový učiteľ Dušan Huba. Škol. rok 1967/68.

1. ročník - 18 žiakov, triedna Maria Jadúďova. V 2. roč. 28 žiakov bola triednou Anna Dúchajova; tretí ročník - 27 žiakov, učila Soňa Patakyová. 4. ročník - 26 žiakov, učila Rozália Michalcová. 5. roč. - 36 žiakov učila Anna Ďurovičová. 6. roč. - 32 žiakov; triedny uč. Abel Laco. V 7. roč. 39 ž. bola triednou Marta Pavlíková. 8. ročník - 26 žiakov učil Viliam Dúchaj a v 9. ročníku - 34 žiakov bol triednym Peter Hronský.

Na oslavu 50. výročia VOSR (Veľká Októbrová Socialistická Revolúcia) v Kult. dome ako na zaj výroč. člen. schôdzu JRD predviedli žiaci kultúrny program. Vo februári mali žiaci v Kult. dome žiacky karneval. Pod vedením s. Hronského zabrali žiaci 9. triedy div. hru „Ženba Ďura Šúplatu". Ekurzie a výlety podnikali žiaci do Mestského múzea v N. Bani; navštívili kaštiel v Antole, pivovar a Pohron. strojárne vo Vyhniach; 2.-5. roč. bol na výlete v Bojniciach; 6.-9. roč. stanoval 11.-13. VI. v Hrabinách. Žiaci 6. roč. absolvovali 10.-11. VI. plavecký výcvik v Bojniciach. Kult. činnosť žiakov. Výlety.

Po skončení škol. roku, kedy s. Rozália Michalcová odchádzala na zaslúžený odpočinok, srdečnou rozlúčkou sa rozlúčila so žiakmi a učiteľmi.

Rok 1969.

Zo štatistických údajov za rok 1969 uvádzame, že sa narodilo 22 nových občanov; z toho 15 chlapcov a 7 dievčeniec. Zubatá kosila usilovne a odpravila na cintorín 20 našich občanov; z toho 11 mužských a 9 žien. Obec vzrástla len o 2 obyvateľov. Mestom budeme neskoro.

Činnosť a hospodárenie MNV v r. 1969.

Predsedom MNV bol Karol Peťko, tajomníkom Štefan Potocký mt., kancelársku agendu na MNV vykonávala ako v rokoch predošlých Zuzanna Majzlíková r. Krištofová. Tajomník Potocký ako zamestnaný u Stav. závodov mohol sa úradnej agende venovať len večerami. Dôležitejšie veci prejednávala a rozhodovala Rada Miestneho národného výboru (R-MNV.) Táto zasadala raz mesačne, teda 12 schôdzok ročne.

Činnosť MNV.

Mimo toho raz za 2 mesiace sa schádza Plénum MNV = P-MNV; na tieto schôdzky sa povolávajú a môžu sa ho zúčastniť všetci občania. Za r. 1969 sa týchto schôdzok zúčastnilo 346 občanov. Mimo toho konávajú sa večerami aj „Verejné pohovory", na ktorých sa objasňujú a prejednávajú aktuálne záležitosti obce a života občanov. Týchto sa v r. 1969 zúčastnilo 410 občanov. Záležitosti škôl, prospechu a výchovy žiactva sa prejednávajú na t. zv. „Rodičovských združeniach" – „Združenie rodičov a priateľov školy" = ZRPŠ. Týchto sa zúčastnilo v r. 1969 spolu 360 našich občanov. Z funkcionárov „KNV" sa ani jeden ani poslanec ani pracovník týchto schôdzok v obci nezúčastnil. Podobne sa nezúčastnil týchto schôdzok ani poslanec ONV a pracovníci ONV sa zúčastnili Rady MNV v našej obci v r. 1969 trikrát.

Z hospodárenia MNV zaznamenávame, že daň domová v r. 1969 vykazovala inkasso 39.498·15 Kčs. Novostavby, na ktoré boli vydané stavebné povolenia po 1. jan. 1968, môžu byť na žiadosť stavebníka oslobodené od domovej dane na dobu 15 rokov. Takto tento zákon č. 14/68 hľadí dočasne odbremeniť stavebnými nákladmi vyčerpaného stavebníka.

Oslobodenia od domovej dane.

Výnos dane poľnohospodárskej činil v r. 1969 Kčs: 7.256.- Tá sa platí od viníc Kčs: 16.50 od 1 áru. Za použitie miestneho rozhlasu bola tržba Kčs: 575.- Od oznamov, ako aj od gratulácií k meninám-narodeninám a pod. sa platí poplatok Kčs: 10.- Cudzinci predávajúci niečo v našej obci platia od reklamného oznamu Kčs 5.- Držitelia psov platia od nich dávku Kčs: 60.- od 1 zvieraťa. Školská jedáleň, kde sa stravujú žiaci ZDŠ vykazovala tržbu Kčs: 52.593. Žiaci platia za stravu podľa zárobku rodičov a počtu sirodencov.

Platby pre MNV.

Stavba vodovodu pokračovala v r. 1969 novopoloženým potrubím od Jozefa Škvarku (od Zrebnov) východnou cestou stranou až ku škole - (ku krížu) kde sa spojila s trasou vedúcou od Závozu cez Hôrku, dolu Hrbom, od Duhekov ku Kupkárovcom, ďalej okolo Kasanovie uhla ku škole, takže má okruh - cirkuláciu - pohyb vody a nezostarne a nezapáchne v rúrach. Ďalej sa rozšírila vodovodná trasa od Paola Granza - pri transformátore - smerom do Urbáru po Jána Granza a od Jozefa Suchého (stolára) hore potokom po Lesnú správu a ďalej ku Materskej škole až po Abela Kasana. Podobne bola zapojená na vodovod aj ulica „Pod cintorínom" od Duhekovcov cez potok. Ďalej sa už so stavbou vodovodu pokročiť v r. 1969 nemohlo, lebo obec nedostala toho roku už ďalšie rúry na potrubie. Celkove sa v r. 1969 predĺžila vodovodná sieť asi o 1800 bež. metrov. Na stavbu vodovodu sa tohoto roku z fondu „rozvoja a rezerv" vyčerpalo Kčs: 136.377. Hodnota prác prevedených občanmi činila Kčs 54.580.- Vecný náklad na Materskú školu činil Kčs: 12.568.-, na ZDŠ činil Kčs: 37.742.- U poslednej sa robilo len to najnutnejšie, lebo sa už čakal skorý prechod do novej budovy, ktorá sa už stavala. Celkový náklad na „školskú jedáleň" bol Kčs: 71.283.-

„Vodovod" v r. 1969.

Vo vnútornej správe MNV miesto plánovaných Kčs: 58.100 sa vyčerpalo Kčs: 82.923.- Prekročenie plánu zapríčinilo poukazovaním odmien na „Pobádací fond" a výplaty odmien poslancom a pracovníkom MNV.

Zárobok „Honu 051" a miešačky.

V roku 1969 tržba za požičiavanie miešačky od MNV a za práce vykonané občanom strojom „Hon 051" pri vyhlbovaní rýhy pre stavbu vodovodu činili Kčs: 115.106·20; výdavky boli Kčs: 35.083·93, takže čistý zisk pre MNV bol spolu Kčs: 80.022·27; z toho len čistý zisk z miešačky bol Kčs: 12.800; táto akcia ako akási „pridružená výroba" sa dobre vyplatila a bola dobrým zdrojom pre tvorenie finančných prostriedkov pre MNV.

Osvetová beseda.

Osvetová beseda, ktorej činnosť a teda aj jediný zdroj príjmov pozostáva z kinopredstavení v r. 1969 dosť žívorila. Vzhľadom na to, že v obci je veľký počet televízorov, kde každý má možnosť vidieť ľubovoľný počet filmov, návštevnosť kinopredstavení v Kult. dome, kde Osvetová beseda premieta filmy je pomerne mala. Chodí na ne hlavne mládež, lebo je to jediné miesto a podujatie, kde sa táto môže zíst a zo starších len pár takých, ktorí televízor nemajú, alebo ak sa premieta výnimočne dobrý film a tých sa k nám dostane dosť málo, lebo požičovňa filmov posiela filmy dľa svojho plánu a nie dľa priania objednávateľa. Situáciu Osvetovej besedy zhoršuje aj nedostatočná vybavenosť ako stoličky, ktorých je málo a je z nich už hodne vadných, okenné rolety, opona a hlavne nevyhovujúci premietací aparát. Doterajší predseda František Šimkovič ml. bol na vlastnú žiadosť uvoľnený z funkcie predsedu Osvetovej besedy a na jeho miesto bol Radou MNV dosadený Peter Gaží ml. (Závoz).

K zlepšeniu vzhľadu obce a prepravy v nej sa v roku 1969 zlepšilo a upravilo asi 1500 metrov miestnych ciest.

Umiestnenie škol. triad.

Ako už bolo spomenuté, stará budova „ZDŠ" už nijako nevyhovuje. Učebne normálnych rozmerov sú v nej len 3. Ďalšia musela byť upravená z izby bývalého južného učiteľského bytu. Mimo toho, že má nevyhovujúce rozmery, (ani 5×5 m) má jedine okno aj to malé a obrátené na sever do chodby, takže svietiť sa v nej musí celý deň. Ďalšia potrebná trieda bola múdrove zriadená z druhej miestnosti úradovne MNV, slúžiacej prv za „zasadačku MNV". Šiesta školská trieda bola zriadená v budove patriacej Márii Píryovej, ktorá miestnosť bola prv „hostinskou" – krčmou.

Stavba novej Základnej deväťročnej školy.

Ako už bolo spomenuté na str. 402, plány na stavbu novej Základnej deväťročnej školy v našej obci boli vypracované v r. 1968 a v druhom polroku 1969 sa so stavbou novej budovy skutočne započalo. Stavbu prevádzal „Prieniestav n.p., prevádzka Žiar n. Hr." Vedľa v strede obce nebolo voľného priestoru, ktorý by bol vyhovoval novodobým požiadavkám stavby takejto školy, bolo za stavenisko vyhliadnuté miesto za záhradami domov od mostu po Vrbovej Vrbickej (pri transformátore) zvanom „Zahumničky". Na východe toto priestranstvo hraničí so záhradami Rudolfa Eliáša až Štefana Galbavého v ulici. Mimo odborníkov, ktorých mal stavbu prevádzajúci podnik sám, ako pomocní robotníci pracovali pri stavbe hlavne ľudia z okolia a to jak chlapi, tak ženy. Západná časť stavebného pozemku bola ešte pred pár rokmi machurina - močiar a tak najprv sa museli previesť planírovacie práce - zavážanie a potom sa pokročilo ku výkopovým prácam pre základy a odvodnenie. V roku 1969 sa celkove na stavbe tejto školy preslávalo 500.000 Kčs. Stavba novej školy

Materská škola v našej obci.

(Z kroniky Materskej školy.) Materská škola v Tekovskej Breznici bola daná do prevádzky 1. sept. 1960. Vedľa v obci nebolo ani vhodnejšieho, ani vyhovujúceho miestka, bola táto zriadená po pobrebnej úprave a prístavbe prislušenstva - vojnovom sklade JRD, (kedysi Schlesingerova stodola). Riaditeľkou škôlky bola s. Pavlína Benčová a učiteľkou s. Mária Rovná (z Brehov.) Školníčkou bola Mária Vlčková r. Šimkovičová, kuchárkou Aurélia Homolová a jej pomocníčkou Anna Makovická. Počet detí 30. Začiatky Mater. školy.

V šk. r. 1961/62 pôsobila na škole Budajová. Vedľa nej vydala, pôsobila v Žiari n. Hr. Bola 100% typ učiteľky pre mat. školu. (Pozn. kronikára)

Od 1. III. 1963 stala sa riaditeľkou tejto Materskej školy s. Elena Šalyová rod. Lanková, dcéra brezníckeho rodáka Martina Lanku, pôsobiaceho v Brovnici. Učiteľkou bola v tom čase s. Elena Plonková z N. Bane. Školníčkou bola M. Vlčková a kuchárkou A. Homolová a A. Makovická ako predtým. Do škôlky sa prijímali len deti zaevidovaných matiek. V r. 63 bolo detí 45.

Kedže doteraz boli do Maliarskej školy prednostne prijímané deti zamestnaných v priemysle a kapacita tejto na prijatie ďalších deti nestačila, bol pre nedostatok miesta v maliarskej škole a pre značný počet ďalších deti

Poľnohospod. útulok. zriadený od 15. VI. 1963 pre deti žien pracujúcich na jednotnom roľníckom družstve tak zvaný „Poľnohospodársky útulok". Mal 28 deti a vedúcou bola v ňom Božena Pelková r. Homolová. Pobral do 1. nov. 1965.

V školskom roku 1963/64 bola riaditeľkou Maliarskej školy s. Estera Šályová, učiteľkou s. Elena Slunková. Školníčkou bola s. Maria Vlčková, kuchárkami Aurelia Homolová a Anna Makovická. Počet deti bol 35.

Maliar. škola v r. 1964. Deti oslavovali v decembri príchod „Deda Mráza, vo februári fašiangový karneval a ako aj deti zo ZDŠ prispievali do kultúrneho programu pri oslave Medzinárodného dňa žien (MDŽ) a v júni pri oslavách Medzinárodného dňa deti (MDD), čo bývalo obvykle v prvú júnovú nedeľu.

V školskom roku 1964/65 bola riaditeľkou Maliar. školy ďalej Estera Šályová a učiteľkou s. Maria Šikelová. V tomto roku bola zriadená aj dru-

Maliar. škola v r. 1965. há trieda MŠ. Vtej učila s. Marta Lešťinová a Anna Juhásová, rod. Mišíková, dcéra Viktora Mišíka hum. rolníka-občana.

Z príležitosti 20. výročia Slovenského národného povstania (SNP), navštívila 7. VIII. 1964 našu obec Sovietska delegácia, skladajúca sa hlavne

Sovietska delegácia u nás. z účastníkov bojov v našom kraji. Na ich počesť bola usporiadaná oslava v Kultúrnom dome. Účinkovali na nom aj deti z Maliarskej školy. Program sa páčil a bol odmenený dlhotrvajúcim potleskom. Vďační hostia sa radi zamiešali medzi účinkujúci drobizg a viacerých povarovali a pohovorili sa s nimi, ako doma so svojimi.

Po odchode s. Marty Lešťinovej na materskú dovolenú, nastúpila 1. II. miesto nej čerstvá absolventka Pedagogickej školy s. Maria Hasanová-Jozefová.

V školskom roku 1965/66 vedenie školy ako vo predošlých. Behom roku

Maliar. škola v r. 1966. miesto Ely Hoghovej nastúpila uč. Anna Klongová. Ostatný personál zostal nezmenený. Deti bolo v mladšej skupine 29 a v skupine starších deti bolo 25. Spolu 54. Staršia skupina bola umiestnená v bývalej kluboni mládeže, pri Poľovom úrade. Stravovali sa z kuchyne od skupiny mladších.

V školskom roku 1966/67 ostal personál Materskej školy nezmenený. Detí bolo v skupine mladších 25 a v skupine starších tiež 25. Od 16.II.1967 praxovala tu po dobu 6 týždňov kandidátka z Pedagogickej školy v Turčianskych Šk. r. 1966/6.
Tepliciach Darina Sýkorová.

V školskom roku 1967/68 tak isto nenastali v stave personálu Mat. školy žiadne zmeny. Detí bol v mladšej skupine 29, v staršej 25, spolu 54. Škola so „Združením rodičov a priateľov školy" (ZRPŠ) usporiddala pred Vianocami Mater. škola
„Vianočnú besiedku." Zo vstupného od rodičov zakúpili sa deťom hračky. v r. 1968.
V tomto šk. roku praxovali na tunajšej Mater. škole kandidátky Pedagogickej školy v Lučenci Vlasta Nemcová a Zlata Pataková.

V školskom roku 1968/69 ostal personál tun. Mater. školy nezmenený. Detí bolo v obidvoch skupinách spolu 52.

Potreby a plány MNV pre budúci rok.

Ako najnutnejšie z podnikania Miestneho národného výboru pre rok 1970 javila sa potreba upraviť miestne komunikácie - cesty. Rozvojom automobilizmu, kde pohyb je nepomerne rýchlejší, stávajú sa staré prašné cesty otázkou zdravia občianstva, lebo za prejdeným autom sa zdvihá mračno prachu a mimo chodcov po ulici, ktorí ho musia dýchať, zaháňa ho vietor i do domov, alebo za dážďov obstriekáva na široko chodcov i bližšie domy. Preto MNV zaplánoval upraviť čo možno najväčší úsek ciest na bezprašné a to hlavne v tých miestach, kde zemné práce s vodovodom boli už skončené. Ďalšia stará a dávna bolesť bola regulácia „Chválenského potoka", ktorý v tomto stave aj zhoršuje vzhľad obce a za povodní a prietrží ohrozuje obydlia a životy občanov, hlavne od mostu pri MNV na západ a zaplavuje a nánosom piesku znehodnocuje okolité pozemky až po Hron.

V akcii Individuálna bytová výstavba (IBV) nové domy v r. 1969 postavili: Greguš Fr. ml., Gaží Pavel a synovia, č.d. 60; Ing. Škvarka Viliam 57, Kasan Stanislav (52 na Viničkách), Kasan Emil 200, Volentier Vladimír 362, Gaží Peter č. 67, Horniak Štefan. Prístavbu previedol Ladislav Belujský 382, vo Vlčkovskom.

410.

Rok 1970.

Ako štatistický údaj a to údaj nežiadúci zaznamenávame, že v našej obci sa v r. 1970 narodilo 19 detí a to 10 chlapcov a 9 dievčat, ale umrelo 20 občanov a to 12 mužov a 8 žien; čiže počet občanov našej obce sa v tomto roku znížil o jedného. Teda populačne sme upadli. Tento nežiadúci zjav sa dá pripísať výrobe a predaji nových druhov audiokonzervačných prostriedkov (rušiacich prístrojov), ako aj značnej miere zájsťha po bezstarostnom živote, ktorý je prirodzeným a výchovným dielčím značne obmedzený. Tiež finančné-sociálne dôvody k tomu nemalí vinu, preložiť sídlo sa o rodinu stará dostatočne (ako inde nikde inde).

Hospodárenie MNV v r. 1970.

Z agendy a hospodárenia miestneho národného výboru zaznamenávame, že na dani domovej, inkasovanej Miest. národným výborom sa v r. 1970 vybralo Kčs: 40.226- Na dani poľnohospodárskej bol príjem Kčs: 15.145-; z toho od vinic zaplatili občania Kčs: 8.595- (16 Kčs za 1 ár) ostatok platilo Jednotné roľnícke družstvo, teda Kčs: 6.550-

Dane.

Náklad na školský jedáleň bol Kčs: 60.656- Miestny rozhlas za oznamy a gratulácie ubržil Kčs: 3.690- Na akciu „Z" dostala obec v r. 1970 materiál v hodnote Kčs: 99.817-; z toho išla čiastka na materiál na vodovod a časť na materiál na „Dom smútku". Hodnota prác občanov v akcii „Z" na tomto objekte činila Kčs: 46.150- Každá domácnosť mala určené odpracovať na stavbe domu smútku zmen.

Školy.

Vodovodná brana bola v r. 1970 predĺžená od novej ulice od Alexa Valentiera - po Jána Grauza smerom na východ novou cestou popri novej ZDŠ až po Jána Balážia v ulici. V dedine sa previedlo iba spojenie vodovodného potrubia vedúceho dolenar od Jozefa Škvarku po stanú ZDŠ s potrubím vedúcim dolenar z Hrbu a Kamenia od Dušana Dulecka smerom na západ popri Pavlovi Eliášovi, popri Kasanovie uhle, popri Fraul. Balážovi ml. ku Kríži - k starej ZDŠ. Toto spojenie bolo nutné previesť, lebo vedenie od Jozefa Škvarku po stanú ZDŠ ako koncového nepriadilo, voda v rúrach hrdzavela a nebola používateľná. Takto cirkuluje s vodou od Závozu cez Hrbu a Kamenie na miesto väčšieho odberu a ako prídavná nezastane.

Vodovod.

Ďalej MNV v r. 1970 uhradil ďalšiu splátku na zakúpený „Hon 051" v sume Kčs: 88.151.- Na „Pobádací fond" (odmeny pre členov rady MNV a poslancov) sa odviedla suma Kčs: 7001.- Vecný náklad na Materskú školu v r. 1970 činil Kčs: 11.033.-, na ZDŠ: Kčs: 36.829.- Na školskéj jedálne spolu: 96.588 Kčs

Celkový náklad prevádzkární MNV (Hon 051 a miešačka betónu) bol v r. 1970 Kčs: 169.674.-. Výdavky činili Kčs: 58.888.- (v tom mzda šofera „Hon 051." „Honu" bola Kčs: 35.168.-) takže čistý zisk z nich bol Kčs: 110.768.- Miešačka sama zarobila Kčs: 11.420.-

Z plánovaných miestnych komunikácií sa v r. 1970 upravilo asi 1 km a vybudovala sa cesta v ulici „Na zahumniciach".

Na (investič) individuálnu bytovú výstavbu „IBV" sa vykúpilo 24 stavebných pozemkov.

V roku 1970 sa previedla oprava šatní pre Telovičnú jednotu.

Vypracované boli v tomto roku plány na úpravu - preloženie elektrickej siete na Hôrke a plány na predĺženie osvetlenia až „Pod horu" a na Železničnú stanicu.

Na južnej časti ulice na „Zahumniciach" sa postavil cez potok most, ktorý spája ulicu „Zahumnice" s novou ulicou do „Urbáru" a umožňuje „Zahumničanom" hore potokom cestu ku MNV - „do dediny".

Z nákladu na udržovanie stroja „Hon 051" v sume Kčs: 14.118.- uhradila poisťovňa sumu Kčs: 3.144.-

V septembri 1970 započalo sa aj s reguláciou „Chválenského potoka". Na regulácií pracovali skoro všetci miestni murári-kamenári. Práca bola rozdelená na viac úsekov, kde každá partia pracovala samostatne. Pomocné práce prevádzali temer všetko naši občania.

Stavba novej budovy ZDŠ zaostávala pre „nedostatočnú pevnosť zloženia základnej pôdy." Časť staveniska bola ešte nedávno plesom - močarinou, viac-menej len narýchlo zavoženou. Zabíjané „piloty" mizli v hĺbke a po vykopaní odvodného kanálu od staveniska po Hrou dostala spodná voda silnejšie prúdenie a pohyb pôdy sa musel zaistiť zhustením zabíjaných pilotov. Novostavba školy.

Základná deväťročná škola „ZDŠ".

V školskom roku 1967/68 bol riaditeľom tunajšej Základnej deväťročnej školy s. Ján Benč, jeho zástupcom bol s. Marian Ruman.

V jednotlivých triedach boli triednymi

Trieda:	Počet žiakov:	Triedny učiteľ:
I.	18	Maria Jaďuďová.
II.	28.	Anna Dúchajová.
III.	27.	Soňa Patakyová.
IV.	26	Rozália Michalcová
V.	36	Anna Ďurovičová.
VI.	32	Abel Laco
VII.	39	Marta Pavlíková
VIII.	26	Viliam Dúchaj
IX.	34	Peter Hronský

Spolu: 266 žiakov.

Dňom 1. sept. 1967 boli na tunajšiu školu pridelení:

ZDŠ v šk. roku 1967/68.

Abel Laco, rodák zo susednej obce Brehy, Viliam Dúchaj, rodák z Rudna n. Hr., Anna Dúchajová r. Ráchelová, tun. rodáčka a Dušan Huba. Posledný vo funkcii skupinového vedúceho Pionerského oddielu. Dočasne na škole pôsobila s. Elena Peticová.

50. výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie „VOSR" oslávili žiaci schôdzou v Kultúrnom dome, ktorá bola vyplnená vhodným kultúrnym programom žiakov. Podobne žiaci aj

Oslavy.

Výročnú členskú schôdzu JRD v januári obohatili kult. programom. Vo februári (fašiangové ohdobie) mali žiaci v Kult. dome žiacky karneval. Najlepšie masky boli odmenené vecnými cenami.

Na súťaž tvorivosti mládeže (STM) v Novej Bani boli vyslané 2 žiačky. Z nich žiačka Jozefina Šályová (Crovnica) 9. tr. získala 2. cenu za prednes prózy. Žiaci IX. triedy pod vedením tried. učiteľa s. Hronského zahrali divadelnú hru: „Ženba Ďura Šúplatu."

Exkurzie podnikli žiaci do Mestského múzea v Novej Bani, do kaštieľa v Kalolepšej Banskej Štiavnici. Žiaci 8.a 9. ročníka boli na exkurzii v Považských strojárňach v Hlinika nad Hronom a v pivovare vo Vyhniach. Výlety.
V dňoch 10.a 11. júna boli žiaci 6. triedy na plaveckom výcviku v Dudinciach. Žiaci 2. až 5. ročníka boli na výlet v Bojniciach a žiaci 6.-9. ročníka boli stanovať v Hrabinách dňa 11. až 13. júna.

Ukončením škol. roku 1967/68 odišla na odpočinok s. učiteľka Rozália Michalcová. Rozlúčka aj so s. učiteľmi aj so žiakmi bola srdečná a dojímavá. Menovaná bývala v obci Brehy a tam bude aj v odpočinku.

ZDŠ v šk. roku 1968/69.

Riaditeľom ZDŠ v tomto šk. roku bol ako aj po roky minulé s. Ján Beňo a jeho zástupcom s. Marian Rumanko. Ako noví učitelia boli na školu pridelení dňom 2. IX. 1968 Melánia Valachová a Anna Vabrlová r. Lavková. Zo školy odišla Elena Pelicová.

V jednotlivých triedach bolo žiakov a tried. učiteľmi boli:

I.	23	Mária Jadušová
II.	18	Anna Duchajová
III.	28	Soňa Palakyová
IV.	21	Anna Vabrlová
V a	23	Melánia Valachová
V b.	22	Anna Žurovičová
VI.	35	Peter Hronský
VII.	34	Ubel Laco
VIII.	39	Marta Pavliková
IX.	25	Viliam Duchaj.

Pridelením žiakov z Chromice musela byť V. trieda zdvojená na a. a b., čím počet tried vzrástol na 10.

Začiatkom školského roku 1968/69 zaviedol sa aj na tunajšej ZDŠ päťdňový pracovný týždeň s voľnými sobotami.

Vo všetkých učebniach školy sa vyučovalo na 2. zmeny a to tak, že žiaci vyšších tried mali vyučovania dopoľudnia, prípadne do 13. hodiny, kedy je viac denného svetla potrebného na pr. na rysovanie a žiaci tried nižších mali vyučovanie odpoľudnia, čo im aj pre menší počet hodín (zvlášť v zime) lepšie vyhovovalo, ako keď by žiaci vyšších tried boli museli bývať v škole až prípadne do 18. hodiny.

Dňa 28. októbra previedla sa v Kultúrnom dome oslava 50.ho výročia oslobodenia ČSR. Žiaci, ako obvykle prispeli kultúr. programom.

Dňa 29. jan. 1969 na súťaži tvorivosti mládeže (STM) v N. Bani obsadili naše žiačky Oľga Kasanová a Blažena Forgáčová 3. miesto v prednese poezie.

Žiaci 9. ročníka, pod vedením triedneho učiteľa Viliama Dúchaja nacvičili a predviedli žiakom aj dospelým rozprávkovú divadelnú hru „Nie je česť ako česť."

Pekných výsledkov dosiahli naši žiaci aj v zbere odpadových surovín: železa a papieru. Najlepšie výsledky dosiahol žiak VII. triedy Štefan Homola (Izidorovie), ktorý bol za odmenu na týždeň pri mori v Rumunsku.

Výhry žiakov.

Zo športových podujatí našich žiakov treba spomenúť, že tito sa zúčastnili na turnaji žiackych družstiev vo futbale v Žiari n. Hr., kde obsadili druhé miesto.

Žiaci 6. ročníka pod vedením učiteľa s. Laca sa zúčastnili v dňoch 18. až 20. júna plaveckého výcviku v kúpeľoch Margita pri Leviciach. Na toto miesto a v tom čase podnikli výlet aj žiaci 8. a 9. ročníka.

Žiaci 2. až 5. ročníka podnikli v dňoch 14. júna okružný výlet do Banskej Štiavnice, na Počúvalské jazero, do Lesníckeho a drevárskeho múzea v Kutole a do Sklených Teplic.

Výlety.

Výlety a exkurzie žiakov boli volené vždy tak, aby mimo znalosti kraja si osvojili plávanie, prípadne videli výrobu priemyselnú a vedeli sa ľahšie rozhodovať pre určité životné povolanie, keďže školy všetkých prijať nemôžu.

Materská škola v škol. roku 1969/70.

V tomto školskom roku bol počet detí v Mater. škole v oboch skupinách spolu 54. V decembri 1969 odišla na materskú dovolenú učiteľka Maria Kasanová r. Škvarková a na jej miesto nastúpila z Mater. školy v Žarnovici Božena Gažiová r. Krištofová, tunajšia rodáčka.

V mesiaci novembri 1969 sa v akcii „Z" pomocou rodičov zaviedol do Materskej školy vodovod.

V mesiacoch novembri a decembri 1969 bola medzi deťmi tunajšej materskej školy rozšírená chrípka, osýpky a pre značné rozšírenie týchto bola škola dočasne zavretá. Choroba zachvátila aj učiteľky a kuchárky.

Dňa 4. januára 1970, na 25. výročie oslobodenia obce sa týchto osláv zúčastnili aj zástupcovia Sovietskej armády. Deti, ako obvykle spestrili oslavu kultúrnym programom.

V januári 1970 chrípková epidemia znovu prepukla. Ochorelo na ňu mnoho detí.

Cez prázdniny 1970 navštevovalo školku len asi 1/2 detí v jednej skupine.

„ZDŠ" v škol. roku 1969/70.

S otvorením školského roku sa previedla aj oslava 25. výročia Slov. nár. povstania. Slávnostnú reč k žiakom aj učiteľom predniesol riaditeľ s. Ján Benč a preds. MNV Karol Peťko. V máji 1970 sa oslávilo 25. výročie oslobodenia ČSR Sovietskou armádou a 100. výročie narodenia V. I. Lenina. Škola – tiesnená nevyhovujúcou budovou – ťažko čakala na započatie stavby novej budovy ZDŠ

Zmeny, presuny a zastupovanie učit. sil bolo v tomto školskom roku veľmi rušné. Koncom roku škol. odišla z tunajšej ZDŠ s. Jarmila Pračková, ktorá zastupovala v 4. ročníku triednu Melaniu Valachovú. Od 1. IX. 1969 nastúpila na tunajšiu ZDŠ Maria Slosiarová r. Marušková z Brehov a Ivica Prachárová zo Žarnovice. Nepritomnú Mariu Jadúďovú (mater. dov.) zastupovala opäť Maria Valová. Dňom 15. nov. 1969 nastúpila na tun. školu Anna Kanková na miesto odišlej S. Patakyovej.

Dňa 3. jan. 1970, v deň 25. výročia oslobodenia našej obce Soviet. armádou, oslávilo sa toto za účasti delegátov Okr. výboru KSS, ONV v Žiari n/Hr. ako aj zástupcov Sovietskej armády. Mimo žiakov našej ZDŠ sa osláv zúčastnili aj žiaci Ľudovej školy umenia v Novej Bani a spestrili oslavu hodnotným hudobným programom.

Opravy chrupu. Oblastný ústav národného zdravia (OÚNZ) v Novej Bani v rámci starostlivosti o chrup žiakov, previedol najprv preventívnu prehliadku po triedach a potom predvolávali jednotlivých žiakov na ošetrenie chrupu do ambulancie v nemocnici v N. Bani.

Dňa 23. febr. 1970 nastúpila po materskej dovolenej znovu do tun. školy (Maria) Anna Ďurovičová a jej zást. Melania Valachová z tun. školy odišla.

Lyžiarske závody. Ako novinku v športovej činnosti našej ZDŠ boli dňa 25.II.1970 usporiadané lyžiarskej preteky žiakov. Víťazom v I. kategórii sa stal žiak 9. a triedy Ján Kupkár, v II. kategórii zvíťazil Miroslav Gúžik zo 7. triedy a v III. kategórii zvíťazila Maria Eliasová. Víťazi boli odmenení vecnými cenami.

V dňoch 4. až 6.VI. sa žiaci 6.-9. ročníka zúčastnili výletu na trase Banská Bystrica - Dobšinská ľadová jaskyňa - Levoča - Červený kláštor - Vysoké Tatry a žiaci 3.-5. ročníka podnikli výlet do Banskej Bystrice a do Harmaneckej jaskyne. Riaditeľom školy bol Ján Benč, zást. M. Ruman.

V I. triede bolo	21 žiakov,	triedny učiteľ: Anna Dúchajová.
II.	22	Maria Valová
III.	17	Soňa Patakyová - Anna Kauková,
IV.	27	Melania Valachová
V.	37	Maria Slosiarová
VI.	41	Ivica Prachárová
VII.	40	Peter Hronský
VIII.	29	Abel Laco
IX a.	20	Viliam Dúchaj
IX b.	21	Marta Pavliková

Spolu: 275 žiakov.

Súkromný stavebný ruch v r. 1970.

V roku 1970 novostavby postavili: Rachela František, zrútením starého domu a na jeho mieste postavil nový-poschodový; Potocká Zuzanna a syn František, zrútením starého a na jeho mieste nový; Galbaný Michal (na zemänskom); Gaží Jozef-Lukáčov a manž. 168 - na Viničkách; Volentier Peter - na zahumniciach, Švaral Ján I B.V. na mieste starého Vendíkovského domu;

Ako prestavbu - prístavbu previedol v tomto roku František Šimkovič st. č. d. 145.

Hron a ryby.

Hoci sa v rybárskych príručkách náš Sládkovičom osperovaný „strieborný Hron" spomína ako najzachovalejšia a civilizáciou najmenej dotknutá rieka Slovenska, že nie je na nej doteraz ani jedna priehrada, ani jej tok nebol doteraz narušený žiadnými väčšími úpravami toku, ako na pr. Váh, kde riečište bolo premiestnené v dĺžke mnohých kilometrov, nie je Hron už ani zďaleka tým Eldorádom rybárov, ako býval kedysi. Porobili sa síce na Hrone určité menšie úpravy toku a premiestnenia riečišťa, kde ohrozoval železničnú trať, ako južne od N. Bane, alebo podmývaním brehov v neodolnej hlinito-pieščitej pôde robil veľké poľnohospodárske škody, ako na pr. bolo na „Zemänskom", ale práve tieto hlbiny krútňavy a zákutia boli po stránke rybárskej najcennejšie - najatraktívnejšie, lebo boli sídlom a domovom veľkých rýb ako sumcov - štúk a pod; čoho je v Hrone už čím ďalej menej: Vyrovnávaním týchto zákrut dostáva Hron rovnejší tok a rýchlejší spád a rybami obľúbené hlbinky a zátišia pomaly a iste mizní.

Hlavnou príčinou poklesu rybolovnej hodnoty Hrona sú však otravné výtoky odpadových vôd - z kalových polí z rafinérie nafty v Dubovej a závodu Slov. nár. povstania v Žiari n. Hr., tieto už viac razy natoľko otrávili celý tok Hrona, že od nich na úseku mnoho kilometrov zahynulo všetko, čo bolo v Hrone živého. Dokonca aj vrany a volavky, ktoré sa týchto otrávených rýb nažrali, pohynuli. Nové zarybnenie Hrona sa mohlo previesť len zarybnením z iných vôd - priehrad, rybníkov alebo z toho, čo za neskorších povodní z týchto vôd ušlo alebo vypúšťaním priehrad sa dostalo do Hrona. Otravy Hrona

Vzdor prísnym sankciam a zákonným opatreniam, táto otázka dosiaľ nie je uspokojivo vyriešená a po hladine Hrone aj teraz občas vidieť plávať hustejšie, alebo redšie šmuhy oleja – čo aj rozpúšťeného - ktorý vodnú hladinu mučí a ak sa dostane ryke na žiabre, zamastí jej ich, prestane jej okysličovať krv a ryba hynie udusením bez možnosti okysličovania krvi z vody. Toto sú snáď viac produkty rafinérie nafty v Dubovej. Horšie sú na tom obavy vôd zo závodu SNP v Žiari n. Hr. - preložte tieto obávia vodu chemicky, ktorú chemickú obavu rozpúšťení vo vode ani čistiace stanice vo vrstvách piesku a iných filtroch nezachytia; tá prenikne jednoducho všade, kam prenikaj vody. Najhoršie na tom je, že mimo rýb táto obava ohrozuje aj zdravie ľudí, keďže niektoré mestá od oblúku Hrona do Dunaja - na pr. Budapešť, Relebrad a iné, aj na pitie berú vodu z Dunaja a keďže čistiace - filtračné stanice ju obavujúcich chemikálií nezbavia, užíva ju aj obyvateľstvo týchto miest viac - menej obávajúcu - ľudskému zdraviu škodlivú a nebezpečnú. Je zaujímavé, že týmto obavám v Hrone viac podliehajú väčšie ryby ako malé; pravdepodobne preto, že väčší organizmus potrebuje väčšie množstvo kyslíka, alebo rybka menšiara ak ho nemá, skôr hynie. A tak sú dnes väčšie ryby v Hrone vzácnosťou, nech sa jedná o hociktorý druh rýb.

Druhy rýb. Tak z hronských rýb je dnes najhojnejšou jalec, podustva, belica, menej mrena, zubáč, kapor; dosť málo je aj štúk a vôbec nepočuť, že by bol v našom katastri chytil sumca. Tiež máš asi naposledy opustili aj zdrže vodou obáv aj z úprav korýt, že sa im menia hĺbinné zátišia a brehové úvaly, kde sa tieto najviac zdržovali, preložte sumcovi ani plytkejšia voda ani rovný - prúdivý tok nevyhovuje. V poslednom čase sa v našom katastri ulovilo pár kaprov 5 - 6 kg váhy a štúka 6 - 7 kg ťažké, ale to sú rozhodne exemplár alebo z novodunajského „Tajchu", alebo zo zvolenskej priehrady, ktoré boli v posledných časoch z bezpečnostných dôvodov čiastočne alebo úplne vypustené, keď pre vysoký stav vody za dažďov hrozilo prebrehnutie hrádze priehrady, čoby znamenalo aj ohrozenie obyvateľov.

Mimo toku Hrona máme v našom chotári aj stojatú zarybnenú vodu a to bývalé rameno Hrona na Zemänskom. Slovenský rybársky zväz, odbočka v N. Bani sa všemožne stará o zarybnenie okolitých vod častým dosádzaním či mladu alebo aj staršieho materialu, hlavne kaprov a zubáčov.

Pstruhy.

Ako pstruhová voda je udržovaný náš Chválenský potok. Aj tu robí spomínaný spolok všetkomožné na zveladenie stavu ryb dosádzaním mladu ako aj tvorením veľkých prielub-kaskát, ktoré si tento pstruh obľubuje. V našej obci má tento ryb. spolok okolo 40-45 členov. Väčšinu z toho tvoria t. zv. „pionieri," chlapci do 15 rokov. I keď schvaľujeme tento nástup mládeže do prírody miesto do zasmradených-zdraviu škodlivých hostincov, javí sa tu druhá krajnosť, že väčšina z nich sú „pytliaci," ktorí nedodržujú ani termíny zákazu lovu ani nariadenie, že smí loviť len s dospelým členom spolku, ale chodia ich celé tlupy samých, kde žiadne z platných nariadení nie je dodržané. Toto platí hlavne na niektorých čiernych alebo neukáznených z Kamenia, ktorí v Chválenskom potoku stále šarapatia celé dni a stav pstruhov - vzdor všetkej snahe spolku - nie je taký, aký by mal byť. Nepomôže len prísnejší dozor a trestné sankcie aj keď na rodičov, ktorí sú za týchto pytliakov - neukáznencov zodpovední.

Pytliaci.

Zverina a poľovnictvo.

Zverina má v našom chotári dobré životné podmienky. Ako južné výbežky Štiavnického pohoria zasahuje do polí a vinic v našej obci, ako aj v chotari obcí Rybník, Čajkov, Dovičany a Pukanec, kde si jeleň rád pochutnáva na dozrievajúcom obilí, hlavne je to ovos, ako aj na kukurici, ďatelinách atď. a diviak tak isto a mimo toho ešte hojne ničí zemiakové kultúry, ba aj vinice aj za rokov, kedy naše prevažne listnaté lesy zarodia žaludom a bukvou, má tu zverina hojnú pastvu a podjaseň dosahuje často aj jeleň aj diviak uctyhodnej váhy okolo 200 kg; starší diviak často aj viac. Je tu aj výhoda veľkého nerušeného priestoru, ako málokdelebo z obce do Pukanca je 2 hod. cesty (asi 10 km) a smerom severojužným ešte viac.

420. Poľovnícky spolok v Čekovskej Brezničí má úradný názov: „Poľovnícke združenie Rakyta". Revír ľohoto spolku sa ľiahne na jeh od Bresilského potoka - doliny až po Kriviu pozdí Ďsiarom a na východe končí rakytskou líkou. Je to rozloha 1670 hektárov. Nájomné platí ročne správe št. lesov Kčs: 1600 Kčs a má povinnú odovzdávku ročne 1000 kg zveriny pre verejné zásobovanie. V poslednom čase sa ľaho odovzdáva na výkup (odvoz do Ilavy) a platí sa združeniu Kčs 15.- za 1 kg mäsa (hmotnej) váhy. Jestvuje od r. 1962. Jeho členmi sú z miestnych občanov: Ján Beneš, Pavel Graus, Štefan Homola st., Štefan Homola ml. (Palkovie v Závore), František Baláží, Rudo Dupaj, Ján Belujský ml., a Ondrej Kolník. Z cudzích sú jeho členmi: Karol Ťažinský a Viliam Michalec z Prahy, Mudr. Gejza Boča a Vojtech Janš z Novej Bane a Peter Belovický, Ing. Miroslav Kopečný, Hlaváš a Michal Volentier (Brezničan zamestnaný v Bratislave) z Bratislavy.

Obrakcion nášho chotára a poľovného revíru je jeleň. Jeho počet sa odhaduje na lejto rozlohe asi 50 - 60 kusov; v skutočnosti je ho viac. Ročný stanovený odstrel je 4-5 jeleňov - parohačov a 15 laní - jelenic.

Hruby zveriny. Srnčia je zastúpená slabšie; jej stav sa odhaduje u nás na 18-20 kusov. Je známe, že v kráľovstve jeleňa sa srnčej darí horšie aj o potravu aj o pokoj. Odstrel srnčej je asi 3 kusy ročne. Diviak, i keď jeho stav pre lúčavosť sa ťažko odhaduje, sa počíta okolo 40 kusov. Ročný jeho odstrel je 25 kusov (včítane mladých prasiec). Robí veľa poľných škôd, preto nie je nikde vítaný. V mnoho je lepší stav „muflonov". Odhaduje sa na 60 kusov, ročný odstrel je okolo 15 kusov. Je ranilov a zvlášť srdcinci majú na neho „žálusk".

Telesnou konštrukciou je náš jeleň - stredný. Rozvetvením parožia dosahuje hodnoty strnásť - až šestnásťoráka. Ján Beneš vo r. 1964 odstrelil šest-

šnásťoráka. násťoráka. Vekove boli zistené exempláre jeleňa 13 rokov staré. Brenerovým parožia dňa poľovníckych tabuliek (výška, šírka, hrúbka, váha) dosahuje náš jeleň okolo 180 bodov; Mlvyrovná sa však na pr. exemplárom jeleňa z Vrátnej doliny, lebo váha parožia je podmienená potravou sa to lepšie vyhovuje jeleňovi prostredie ihličnatých lesov, čoho je u nás veľmi málo.

Statnejšie paroháče dosahujú podjaseň aj 200 kg váhy; lane sú nepomerne ľahšie a priemer je asi 80 kg. Podobne je to aj s váhou priemerného diviaka (80 kg) ale boli už odstrelené aj diviaky-kance do 300 kg i viac.

Bojovne v dobe ruje je náš jeleň nie o nič lepší, ako jeho rodáci v iných revíroch a v kukurici v Rybároch boli nájdené 2 paroháče, ktoré pri súboji sa tak zapichli rohami jeden do druhého, že obidva tam zahynuli.

Z vtáctva máme tu všetko spevavé vtáctvo. Z rarít (zákonom chránených) je tu volavka i bocian (sídli aj v obci na komíne Lesnej správy). Z dravcov máme všetko. Všetky druhy sov nočných i denných. Ako raritu máme tu aj 3 rodiny (hniezda) výra. Denní dravci sú tu zastúpení všetci; najviac kaňa, jastrab; zriedkavejšie sokoľ, ktorý si rád v dobe odchovu mladých zapolňuje aj na poštové holuby. Ako raritu a chlúbu máme tu aj 2 rodiny orla skalného. (Dľa informácií od s. Jána Benča, preds. Poľov. združenia) Výr. Orol skaln

Zajacovi sa u nás darí horšie pre ešte dosť častý výskyt líšky. Nie je zriedkavý ani jazvec hlavne v blízkosti vinie (ale aj v hore kde-tu) a v stráni smerom na Brehy dosť často vidame aj bažanta, hoci tento ako aj jarabica mimo strák a líšok je ohrožovaný dosť častým výskytom túlavých mačiek.

Členovia MNV v Tek. Breznici v r. 1970.

Miestny národný výbor v Tek. Breznici v r. 1970 pozostával z týchto členov:

Karol Peťko, predseda.

Štefan Potocký, tajomník.

Ján Vlčko (Jozefov) aj predseda DOKSS.

Frant. Krištof ml. (Mikulovie) predseda staveb. komisie.

Jozef Suchý - pod horou; člen.

Ján Benč, riaditeľ ZDŠ. -"-

Štefan Halgaš, Karol Šály,

Estera Eliasová

Homola Štefan v Závoze,

Helena Gažiová - Vrbinskovie.

Rudolf Gaži, Frant. Šimkovič st.,

Anton Dupaj, Ján Suchý - Filipovie,

Julia Bauerová, Štefania Horniaková,

Jozef Greguš, Helena Gužiková

Jozef Šimkovič (v ulici)

Ladislav Volentier (pri kostole)

Maria Granzová - Granzikovie

Pavel Gaži ml. (v Závoze)

Abel Škvarka (na Hôrke)

Gaži Abel ml. (Abelov).

Milan Katina, Zlata Horniaková

Kasan Štefan ml., Peter Gaži ml. v Závoze,

Maria Kasanová, učiteľka; Peťko František,

Kasanová Štefania, Makovická Anna.

Kasan Ján (šofer); Rudolf Šimkovič v Závoze,

Marian Ruman, Anna Gažiová - Ignácova ml.

Albina Hrouská, Katarína Volentierová

Hrouský Peter, Kráľ Anton, Makovická Eva.

Tento výbor spravoval obec až do nových volieb, do 27. nov. 1971. Mal 42 členov.

Štatistika

Ako náne matričné údaje uvádzajú, vr. 1971 sa v našej obci narodilo 13 detí; z toho 7 chlapcov a 6 dievčat. Zomrelo však 20 občanov a to 11 mužov a 9 žien. Bilancia ešte smutnejšia ako v roku 1970. Veď ubudlo v obci nie o 1 ale o 7 občanov. Príčiny tie isté, ako už bolo spomenuté za rok 1970. Podľa správ rozhlasu a televízie bol to v celom roku v našom štáte zjav všeobecný. Keďže prokles populácie je pomalým vymieraním národa, vedenie štátu podniká na jeho zamedzenie všetko možné. Nápravy sa má dosiahnuť pripravovanými opatreniami v oblasti finančnej - zvýšením prírodného, prídavkov na deti atp. ako aj obmedzením výroby a nákupu antikoncepčných prostriedkov a zrušením prerušenia materstva.

Smutná nedeľa.

Smutná nedeľa.

Ako mimoriadne udalosť, žiaľ - smutné, ktorej správa obletela celú okolinu, zaznamenávame tragédiu našich mladých občanov, ktorá sa stala 1. VIII. 71. Bola to nedeľa. Horúca - letná nedeľa, ako mnohé iné. Spočiatku bola cesta ako vymretá, len podvečer sa kde - tu niekto uberal k miestnemu pohostinstvu občerstviť sa po celodennej páľave. Ale tu už nebolo ani piva ani malinovky a voda, hoci akosi prebrala, nechutila. Tesne pred súmrakom sa mládenci - 22 ročný Šimon Mišík, syn Šimona Mišíka a Ireny r. Gažíkovej a jeho 18 ročný bratranec Štefan Škvarka - Palovič, syn Štefana Škvarku a Anny r. Mišíkovej vybrali na motorke do Nezabudíc, novej reštaurácie pod dubovickou horou prosť Žaludným výpiť niečo od smädu. Tam ešte cosi mali. Po nedlhom zdržaní sa tam, nasadli spomenutí dvaja znovu na motorku vrátiť sa domov. Vpredu sedel a motorku riadil Mišík, Škvarka sedel za ním. Ako bieli sa im cesta šemer už za behu ulepil Ján Rachela 22 ročný, syn Františka Rachelu a Márie r. Volentierovej, zamestnaním maliar. V krátkej chvíli strhla sa búrka, vietor a dážď a hrom elektrárňou, alebo v blízkosti udrelý blesk vypol aj elektrický prúd a ostala úplná tma. Takto sa kĺzali k železničnému prechodu do Tek. Brezníce, kadiaľ práve prechádzal nákladný vlak od Hron. Beňadika k Novej Bani.

424. Motorka udajne nemala svetlo a ani brzda nebola vraj v poriadku. Dľa inej verzie brzdiť za tohoto stavu ani nebolo možné, pretože šlapnutiu riadiaceho na nožnú brzdu prekážali ešte 2 cudzie nohy. Či šofer na nesvietiacej si motorke, za tohoto stavu - hluku motora motorky, vetra, dážďa a tmy nepostrehol prechádzajúci a ničím nie osvetlený vlak, alebo za takéhoto obsadenia (3 tromi osobami) nemohol pre nohy ani hamovať ani prípadne stočiť motorku doprava k staničnej budove, zistiť dnes už nie je možné a motorka v plnej rýchlosti narazila do stredu prechádzajúceho vlaku, a to nie ani do boku náhladného vozňa, ktorý by ju pravdepodobne bol odhodil na bok, ale do medzery medzi vagónmi. Výsledok hrozný: Mišík a Škvarka na mieste mrtví. Telo prvého značne dotrhané a čiastočne rozvlečené po trati, druhý ostal sice celý, ale celý dodrúzganý a tretí - Ráchela, ktorý sa pod mehúce kolesá dostal ako posledný a len čiastočne, utrpel pomerne ľahšie; odrezalo mu nad členkom nohu. Vedenie vlaku až v N. B. ani zbadalo, alebo sa dozvedelo, čo sa na prechode v Tek. Breznici stalo. Chýr o nehode ohromil každého, hlavne mládež. Pohrab sa konal spoločne za veľkej účasti ľudu z celého okolia, hlavne mládeže - vrstovníkov - spolužiakov, známych z pracovísk. Vželel ich každý, kto ich len poznal, alebo aspoň z popisu v tragédii počul. Ráchela po dlhšom bezvedomí z úrazu, v nemocnici mal amputáciou nohu upravenú a s protézou chodí pomerne dobre. Dopravné orgány (V.B.), vyrúbaním okolitých - zastierajúcich stromov urobila priechod prehľadnejším, aby sa tu podobna neboda už nikdy neopakovala.

Hospodárenie MNV v roku 1971.

Dane - poplatky.

Z príjmových položiek hospodárenia MNV v Tek. Breznici (ako ich uvádza Komplexný rozbor hospodarenia v T. Breznici) uvádzame, že inkasso na dani poľnohospodárskej bolo Kčs: 19.109.-, z čoho od obyvateľstva bolo 12.237.- Kčs (daň od viníc) a ostatok Kčs: 6.872.- platilo JRD. Domová daň vykazovala sumu Kčs: 58.218.-, daň z príjmov obyvateľstva Kčs: 7.343.-, poplatky správne Kčs: 1.400.-,

za použitie miestneho rozhlasu (gratulácie a oznamy) Kčs: 3.730.- Náklady: na školskú jedáleň Kčs: 89.533.-, úprava - preloženie elektrickej siete a verejného osvetlenia na Hôrke Kčs: 42.870.-; na vodovod - náklad na materiál v akcii „Z" od ONV Kčs: 150.000.-, na verejné osvetlenie Kčs: 70.000.-; ďalší materiálový náklad na stavbu vodovodu Kčs: 77.493.-, na Dom smútku Kčs: 52.177. Dom smútku.
Na obec týkalo akciach „Z" bolo odpracované 8.600 brigádnických hodín, v hodnote spolu Kčs: 89.440.- V rámci rozvoja socialistickej súťaže na počesť 50. výročia založenia KSČ boli urobené záväzky v úhrnnej sume Kčs: 536.988.; čo je priemer 368 Kčs na 1 občana.

V roku 1971 rozšírila sa vodovodná brasa ďalej od Jána Balážа v ulici po Gejzu Wahlandla a ďalej po Vendelína Šimkoviča a pravou stranou cesty od Rudolfa Eliáša cez cestu až po Františka Homolu (pri tabuli) a od neho ďalej na západ po Jána Dobiasa v Urbáre. Spolu je to asi 850 metrov vedenia. Občania aj v tomto úseku - ako aj inde - mal každý vykopať 20 metrov vodovodnej rýhy v uličnom vedení. Tieto výkopové práce previedol za nich stroj „Hon 051" za poplatok Kčs 15.- za 1 bežný meter. Zahrabávanie museli občania previesť ručne, pretože na frekventovanej ceste nemohol Hon pre úzkosť cesty pracovať smerom „napriečˮ a pre nebezpečie poškodenia rúr kameňmi pri strojovom zahrabávaní sa nemohlo riskovať poškodenie vedenia. Vodovod.

Práce na „Dome smútkuˮ boli do konca roku vo spomenutom „Z" akcion dokončené a 16.XII.1971 bol objekt skolaudovaný.

Z verejných nákladov na Kaser. školu sa vynaložilo Kčs: 11.163.- na ZDŠ Kčs: 51.309.-, školské pobrely pre žiakov stáli Kčs: 10.367.- a škol. jedáleň: 115.262.- Kčs. Náklady na školy.

V roku 1971 obhospodaril MNV práce Hon 051 a belorusej miešačky. Hon pracoval len pre stavbu vodovodu. Celková hrubá za jeho práce činila Kčs: 16.903.-; výdavky činili Kčs: 12.658.-

Osvetová beseda dostala v r. 1971 nový premietací prístroj za Kčs: 22.000.- a zakúpili sa do Kultúr. domu (maša kinosála) roľety a závesy nad okná. Osveta.

426. V akcii zveľaďovania obcí sa mimo preloženia elektr. siete a elektrického osvetlenia na Hôrke vybudovala elektrická sieť a osvetlenie pri novej budove ZDŠ. Pokračovalo sa vo výstavbe školskej budovy a skolaudovaný bol objekt „Byty pre učiteľov". Je to šesť moderne vystrojených bytov pre učiteľov. Dočasne boli v čiastke z nich zamestnanci pri výstavbe školy.

V r. 1971 sa pokračovalo aj o regulácii už spomenutého Chvalenského potoka.

V decembri 1971 započali Štátne lesy so stavbou novej budovy „Polesia".

Budová „Polesia". Za stavenisko bolo vyhladnuté severovýchodný uhol majetku Štat. lesov v t. zv. „Pánskej sigiaťke", ktorá patrí Polesiu. Stavebníkom bol „Lesný závod Žarnovica" a ako staviteľ prevádzal stavbu tunajší murár-majster Peter Volentier so svojou partiou, s ktorou pracoval už dlhšie a na viacerých miestach v Čechách. Stavebný náklad bol plánovaný asi na Kčs: 2,500.000.- a má mimo kanc. miestnosti pre polesie mať aj priestory pre ustajnenie koní, krmiva a rôzneho inventáru prevádzky.

V Individuálnej bytovej výstavbe (IBV) bolo vydaných 17 stavebných povolení.

V r. 1971 previedla sa tiež oprava a úprava budôv-objetov MNV a oprava ohrady pri pomníku padlých.

V akcii zlučovania obcí bola dňom 1.XI.1971 k Tekovskej Breznici pripojená obec Orovnica.

Voľby 1971. V dňoch 26. a 27. XI. 1971 boli voľby do zastupiteľských orgánov. Po nich bol do nového-rozšíreného MNV za Orovnicu zvolený za tajomníka Štefan Bednár a pre rozšírenú kancelársku agendu bola z orovnických občanov pribratá Anna Lovecká.

Nový Miestny národný výbor.

Nový MNV. Po spomenutých voľbách za predsedu MNV bol zvolený doterajší predseda s. Karol Peťko, za podpredsedu Frant. Krištof ml. (Mikulovie), neskoršie bol na túto funkciu stanovený Imrich Forgáč (Orovnica). Za tajomníka MNV bol zvolený Štefan Bednár (Orovnica) a po jeho odchode na Okresný výbor požiarnej ochrany

v Žiari nad Hronom Ján Maruška. Plénum MNV teda po voľbách boli:

Karol Peťko, predseda
Imrich Forgáč podpredseda
Ján Maruška, tajomník,
Antón Dupaj, člen
Estera Eliasová -"-
Jozef Forgáč -"-
Štefan Forgáč -"-
Štefánia Forgáčová
Jozef Greguš
Abel Gaži ml. (Abelov)
Rudolf Gaži člen
Maria Granzová-Granzikovie členka
Štefania Horniaková -"-
Homola Štefan
Krištof Frant. ml. (Mikulovie)
Katina Milan člen
Maria Kasanová (učiteľka)

Makovická Anna
Medveď Alojz (Orovnica)
Mišík František -"-
Návarka Antón -"-
Peťko Pavel st.
Považan Jozef
Rybár Jozef
Suchý Jozef (pod horou)
Soboňa Jozef
Štrba Šimon (Orovnica)
Šalyová Estera
Štefan Bednár (dočasne)

Predsedom DOKSS bol
Štefan Suchý.

Spolu 29 poslancov MNV.

Školy v škol. roku 1970/71.

Riaditeľom školy „ZDŠ" bol Ján Benč, zástupcom Marian Ruman, vedúcou Pionier. organizácie na škole bola Magda Budinská, pridelená sem od 1. IX. 1970.

Jednotlivé triedy mali žiakov a triednymi učiteľmi v nich boli:

1., trieda	19 žiakov	tried. uč. Maria Jadúďová
2., -"-	21	Anna Dúchajová
3., -"-	22	Soňa Patakyová
4., -"-	18	Drahomíra Petrášová
5. a -"-	20	Magda Budinská
5. b. -"-	20	Anna Ďurovičová
6. a -"-	19	Marta Švaralová-Pavlíková
6. b. -"-	20	Ján Krumlovský

7., trieda žiakov 37., tried. uč. Viliam Drichaj.

8., -"- 38 Peter Hronský

9., -"- 19 Abel Laco.

Spolu 11 tried a 253 žiakov.

Počas školského roku 1970/71 z tunajšej školy odišli: Maria Valová, Melania Valachová, Maria Slosiarová a Ivica Prachárová.

Dňom 1. IX. 1970 boli na školu pridelení: Magda Budinská, Drahomíra Petrášová, Emilia Valová a Ján Krumlovský

Oslavy: Oslavy 50. výročia založenia Komunistickej strany Československa zakonali 12. V. 1971 a mimo žiakov našej školy prispeli do oslavného programu a žiaci Ľudovej školy umenia v Novej Bani a Speváčky sbor učiteľov, zriadený pri tejto Ľ Š U. (Ľudovej škole umenia). Na slávnosti dostali najzaslužilejší členovia KSČ čestné diplomy.

Výlety. V rámci týchto osláv podnikli žiaci 6.-9. ročníka tunajšej ZDŠ exkurziu po stopách vzniku a bojov KSS. Trasa viedla cez Kremničku, Banskú Bystricu, Baláže-Ľubochňu a Sklabinu. Exkurzia mala značný vplyv k nadobudnutiu bližšieho vzťahu a prehĺbeniu k Strane. Na počesť osláv tohoto vzniku odpracovali žiaci tun. ZDŠ spolu 1400 hodín na stavbe novej budovy ZDŠ a pri úprave priestranstva pri pomníku padlým. Žiaci 3-5. ročníka podnikli 9. júna 1971 výlet do Bojnic.

Zmena vo vedení školy „ZDŠ".

Zmena riaditeľa: Dňom 1. marca 1971 bol z funkcie riaditeľa školy uvoľnený doterajší riaditeľ s. Ján Benč a na funkciu riaditeľa bol ustanovený doterajší jeho zástupca s. Marian Ruman a za zástupcu riaditeľa školy bol stanovený s. Abel Laco.

I. B. V. V individuálnej bytovej výstavbe v r. 1971 postavili novostavby domov: Kasan Bystrik, na Hôrke, Volentier Milan (pri zelenine), Nemec Michal na Zahumniciach, Ján Volentier-Lacíkovie, na Zahumniciach; Michal Krištof - na Hôrke; Frant. Brieška v Briečkovie zahrade; Kasan Štefan, bytom t. č. Veľ. Krtíš, za zahradami; Potocký Štefan, na Hôrke; Brieška Štefan v Brieš. zahrade;

Elias Rudolf, v zahrade; Lanko Antón, na Hôrke; Horniak Ignác, na Jame; 429.
Gáfrik Miroslav, v Crovnici č. d. 141.

Ako prístavbu previedli Ján a Jozefina Dobiasová, na dvore svojho domu.

Povesti o našom „Hrade".

„Pád Breznického hradu".

Kto aspoň trochu pozná histórie „Stredného Pohronia" a cestuje ním, či už od Zvolena k Leviciam, alebo opačným smerom, a vidí či už zachovalý Zvolenský hrad a Žarnovický kaštieľ, v ktorom je doterar umiestnená „Učňovská škola n. podniku Preglejka v Žarnovici, alebo viac-menej zachovalé zrúcaniny hradov Šašov, Revište, Levice alebo aj hrousko-beňadické kláštorné budovy a bývalé opevnenia, zvedave pátra očami, kde je hrad Breznica, alebo aspoň jeho zrúcaniny-alebo stopy; a hľadá márne, lebo z Breznického hradu už od Hrona nevidieť nič, len miesto kde stál a aj dobrý znalec terénu už „Pád hradu" tu nájde len asi 2-3 metre múrov na severnej priehlbine, kde bol asi vchod do pivnice alebo podobné. Mimovoľne sa tlačí zvedavá otázka, kde sa podel, čo sa s ním stalo; veď predsa jestvoval a v obrane stredoslovenských banských miest od juhu hral v 14. až 16. storočí dôležitú úlohu. Jediný historický prameň, ktorý by nám o jeho osudoch mohol povedať niečo určitého je snáď „Svätobeňadický kláštorný archív", ktorý bol udajne odvezený do Ostrihoma a ako zahraničný nie nám je prístupný, alebo banskoštiavnický banský archív „Codex diplomaticus" ak do týchto dôb siaha. Nevieme ani to, ako tieto obstáli za troutových udalostí II. svetovej vojny a na šetrenia diplomatickou cestou naša obec nemá možnosti a ani fin. prostriedky.

A tak, ako vo všetkom, o čom istých dôkazov nemame, uchylujeme sa aj ku zprávam počutým - zachovalým o ľudovej tradícii - k povestiam.

Pisateľ týchto riadkov-kronikár, spomína: „Za mojich detských čias, keď som ako aj iné dedinské deti pasával husi „pod hradom" - mal som asi 6 rokov (bolo to okolo r. 1919-1920) pasával Schlesingerove ovce „pod hradom" starý už drobnučký človek Ján Sebechlebský. Keď sa husi a ovce pásli, zdržiavali sme sa okolo neho a s údivom sme obdivovali jeho huňatého maďar, ovčiara,

ktorý spoľahlive a presne, dľa rozkazu, vedel zavracať – „obrátiť", „odohnať zo škody", „dohnať k pastierovi" alebo ako zaprest brechaním „prehnať" ovce alebo ajhusi." Náš záujem o psa rástol tým viac, že jeho majiteľ nám tvrdil, že pes „všetko rozumie, len nemôže povedať" a tak vo chvíli, keď nebolo treba zavracať, čumeli sme okolo pastiera a počúvali aj verili každému jeho slovu. Jednou takou jeho rozprávkou bolo ajto, že na vrchu tohoto kopca bol voľakedy naozaj hrad. Slvíka z tohoto hradu išla tajnou chodbou z hradu na vodu na „Žadné dolinky." Pri studničke sa stretla s mladým človekom – vojakom a ten ju prehovoril, aby do suda prišného prachu v hradnej prachárni vložila zapálenú sviečku a prišla za ním, že si ju vezme za ženu a spolu ujdu. Keďže sa jej páčil, poslúchla a keď zapálený prišný prach, ktorého tam iste bolo viac sudov, vybuchol, vyhodilo to celý hrad „do povetria". Tak som túto povesť spomenul na str. 6 tejto kroniky. Breznickí študenti, študujúci na Strednej všeobecnevzdelávacej škole v Novej Bani každoročne písavali, či zo slovenčiny, alebo z dejepisu úlohy o minulosti svojej obce a tak zo zmienky tejto povesti o hrade vytvoril prof. dejepisu na tejto škole s. Jozef Hyndický ukážku, ako sa motiv povesti spracuváva historicky, dľa predstáv toho ktorého historika. Ukážka bola uverejnená v časopise ONV Žiar n. Hr. vo februári 1968. Čítajme!: Jozef Hyndický.

Pád hradu.

„Pád Breznického hradu:" Bohatstvo stredoslovenských banských miest vždy lákalo Turkov. Pokusy o ich získanie končili sa však neúspešne, i keď si z jednotlivých výprav do týchto oblastí odnášali bohatú korisť.

Po dobytí Levic v roku 1663 bola cesta k banským mestám z juhu otvorená. Ich bohatstvo bolo na dosah ruky. To si uvedomoval aj nový pán Levic, veľký vezír Mohamed Köprili. S veľkým vojskom sa chystal uderiť na banské mestá a k vôli tomu pozval svojich veliteľov na poradu.

Čorbaši Ali nebol veľmi nadšený jeho zámerom.

Veď je už čoskoro november, kde pôjdeme teraz proti nepriateľovi na zimu? Aj naše vojsko je ešte vyčerpané bojom o Levice – namietal.

Mustafa beg zase s nadšením vítal návrh veľvezíra.

V hronskej doline je niekoľko drobnejších hradov. Keď sú bezvýznamnejšie, nie

veľmi ozbrojené, je ich treba dostať do našich rúk, aby ich nepriateľ nevyužil proti nám!

Porada bola veľmi rušná. Mohamed Köpüli trpezlivo vyrovnával názory svojich veliteľov, zhodnotil a spresnil správy jednotlivých zvedov, kým vydal konečné rozkazy.

Najprv zaútočíme na hrad v Tekovskej Brezničí, Beňadik nechávame stranou, veď sídlo obce sme navštívili nedávno, počkáme kým sa trochu zvlečka. Spoveď janičiara vezira Mohameda Kočiča, aby vypracoval plán útoku, pripravil vojsko, dostatok nábojov, baranidiel a všetko ostatné; až sa náš najobľúbenejší zvedavý Ibrahim, na ktorého správy sa bezpečne spoliehame, vráti, vyrazíme.

V tureckom tábore nastal čulý ruch. Vojaci pripravovali zbrane, akoby už zajtra mali vyraziť. Dobrú náladu zvyšovala väčšina bohatej koristi.

Na ľavej strane Hrona, asi 20 km od Levíc sa na vysokej skalnej skale vypínal malý, ale pekný hrad. Hlboko pod ním, pri samom Hrone rozkladalo sa niekoľko desiatok domov dediny Tekovská Breznica. Z hradu bol dobrý výhľad dolu do údolia Hrona smerom k Slovenskej bráne a na sever, až po Žarnovicu. Vtedy v prehnaných časoch plnil dôležitú úlohu predsunutého strážcu banských miest.

Kastelán, starý vyslúžilec Poľský bával už jaseň svojho života. Nabojoval sa v službách kráľa vo dosť. So svojím bojovným druhom Tomášom Skorubským väčšinu dňa bával v malej komnate spomienkami na boje, ktorých sa zúčastnili. Žili iba spomienkami nikým a ničím nerušené. Ich prechádzky a žalúdky sa starala stará služka, ktorej pomáhalo dievča z dediny. Malá, iba niekoľkočlenná posádka sa zbiedala v pozorovanú údolia Hrona obomi smermi. Podľa dohody s jednotlivými banskými miestami v prípade nebezpečenstva mali podať správu dohovorenými signálmi. Ak zbadali nepriateľa pri Beňadiku, mali vystreliť jedným rana z diela, ak sa nepriateľ pustil ďalej do údolia, dve rany a keď by došiel až pod hrad, bolo ich povinnosťou vystreliť 3 rany z diela. V noci okrem toho signalizovali nebezpečenstvo zvonami. Nepriateľ sa dolenar neukazoval a tak im plynuli dni v tichu a v nečinnosti.

V ten deň sedel kastelán ako obyčajne so svojím druhom v malej komnate. Vyrušil ich silný buchot na dvere, dnu vbehol vojak a rozčúlený hlásil:

„Pán kastelán, na ľavej strane Hrona proti Beňadiku sa pohybujú väč-

 šie vojenské oddiely.".

Na svoj prekvapený vek obaja rezko vyskočili. Pobrali sa k juhozápadnej veži, odkiaľ bol dobrý výhľad smerom k Bežadiku. Skutočne - bolo vidieť pohybujúce sa nepriateľské vojsko. Polocký vydal ihneď rozkaz vypáliť jeden ranný z diela, a keď sa presvedčil, že vojsko sa pohlo smerom do Pohronia, čoskoro dal za sebou vypáliť ďalšie dve na znamenie, že sa nepriateľ blíži.

Len čo dozneli dunenie, v diaľke nastal zhon. Nikto nepočítal, že by sa v takýto čas mohol objaviť nepriateľ - veď Turci sa do hôr, najmä v zime nevedia pustiť. Zvesť o úteku občanov ohromila. Dúfali, že aspoň cez zimu budú mať pokoj. Nevedeli, či utekať, či zostať a dúfať, že nepriateľ sa nad nimi zľutuje. Mnohí sa rozbehli do hory, pobrali so sebou najpotrebnejšie veci, niektorí aj dobytok hnali do lesa. Väčšina obyvateľov však ostala stáť pred domami a s obavami čakali strašného nepriateľa.

Z hradu s úžasnosťou sledovali, čo sa v diaľke odohráva. Len čo vzduchom obleteli výbuchy tuctu delových výstrelov, skupina janičiarov obkľúčila dedinu a obsadila v nej všetky východy. Pomaly sa valil do dediny pešie vojsko.

Akonáhle sa vrhli vojaci na hrdlo domčekov, odkiaľ odvádzali všetkých súcejších chlapov a súbredovali ich na voľnom priestranstve uprostred dediny. Ženy, dievčatá a deti plakali. Aj ich rady čoskoro prerušili. Čo súcejšie oddelovali hneď. Kto sa im postavil na odpor, toho nemilosrdne na mieste prebodli mečom.

Pred večerom sa pohol dlhý sprievod smerom na Levice. Turci vierli pobrali - ľahko získanú korisť. Celú cestu slzami kropil hŕbu zajatých Brezničanov. Na hrade sa rozhoreli tri vatry, na znamenie, že nepriateľ je dolu pod hradom.

Štyristo vojakov sa rozložilo v domčekoch poddaných. Počínali si ako doma. Zaplnili dvory i záhrady, v ktorých za chvíľu vyrástli tureckí vojnové stany. Tu i tam väčšia skupina okolo ohňov oslavovala víťazstvo. Radosť mal i veľvezír Ľúpili i veľvezír Mohamed Hričík. Zdalo sa všetko hladko, ako to vopred predpokladali. Trebal však len prvý krok na dobytie hradu; zvolali preto poradu veliteľov, aby sa dohodli o úteku.

Dedina je pokorená. Tých pár obyvateľov, čo ostalo, žije v takom

strachu, že sa proti nám neopovážia ani prstom pohnúť. Myslím však, že sa starý potkan Potocký postaví na odpor. Hrad bez boja nevydá. V tom prekliatom malom orlom hniezde sa cíti bezpečný. Naša sila je však veľká. Neveriaci neraz pocítili tvrdosť našich úderov a ostrie našich mečov. Som si istý, že zakrátko padne aj toto hniezdo do našej moci. Allah nech riadi naše kroky. V prípade, že by Potocký nechcel vydať hrad bez boja, v dedine nie sme dosť bezpeční. Musíme preto vedieť, čo chystajú banské mestá proti nám. Pristúp bližšie, Ibrahim, ty si z ich krvi, dokonale ovládaš jazyk týchto ďaurov, teda táto úloha pripadne Tebe. Vyberieš sa do Novej Bane, do Žarnovice a do Banskej Štiavnice, a prezvieš sa, čo pripravujú. Že o mes vedia, to dokázali delové výstrely a hľa, aj horiace vatry na hrade. Neměškaj a choď! Zprávu prines čo najrýchlejšie. Týmito slovami Mohamed Köprili poradu ukončil.

O chvíľu čiperný sedliačik poháňal svojho koníka do behu na ceste z Tekovskej Breznice do Brehov. Ibrahim dôsledne plnil rozkazy svojho pána. Aj na porade sebevedome vyhlásil: „Ako je Allah boh a Mohamed jeho prorok, tvoj rozkaz, vznešený veľvezír, bude vykonaný."

Ibrahim sa vrátil o 3 dni. Z prepadu Tekovskej Breznice sú obyvatelia banských miest prestrašení. Robia prípravy na vlastní obranu, na pomoc Breznici vôbec nepomýšľajú.

Zpráva Turkov uspokojila. Môžu začať obliehať hrad.

Pre jeho obyvateľov nastali krušné chvíle: Utečenci, ktorí stačili ujsť pred Turkami, sa usadili v doline Chválenô. Keď videli, že sa Turci nezberajú opustiť Breznicu, že sa v nej udomácnili, postavili a prehĺbili si podzemné skrýše, aby tu prečkali, kým Turci odtiahnu. Cez hory nadväzovali styky s občanmi Pukanca a Banskej Štiavnice. Pomoc v tých pohnutých časoch bola samozrejmá. Aj sa im jej dostalo. Chýbalo im len teplo domova. Preto sa nechceli vzdialiť od neho i keď susedia boli ochotní pritúliť ich.

Prešlo niekoľko týždňov. No, Turkom šťastie nepriálo. Nepomohol ani všemohúci Allah. Breznický hrad odolával obrovskej presile. Jeho obrancovia Potocký a Skorubský omladli. Boli vo svojom živle. Vydávali rozkazy, a

434. objavovali sa tam, kde toho bolo treba práve.

Hahaha, nech si len prídu sem tí Turčíci, veď im my vrýchlime cestičku k ich Allahovi. Náš hrad je prepevný. Presvedčil sa o tom aj i rečitý Matúš Čák. Dostal ho iba lsťou. Podkopal sa do hradu, no rozumček Turkov je na to prikrátky. Kým dostanete starého Potockého, pár Vás pôjde pred ním – usmieval sa Potocký a sledoval snahu Turkov dostať sa na hrad pomocou rebríkov.

Mohamed Köprili zúril. Zúrili velitelia, hromžili vojaci. Také nič. Taký hrádoček s pár obrancami. Je to hanba a posmech, že ešte nie je v našej moci. A toľko námahy a obetí nás už stálo jeho dobývanie.

Veľvezír bol čoraz nervoznejší, zachmúrenejší. V svojej blízkosti strpel iba Ibrahima. Pocítil, že narazil na tvrdý oriešok. Bezvýsledný boj i jeho vyčerpával. Znášal to o to ťažšie, že doteraz bol naučený iba víťaziť.

Jedného dňa sa obrátil k Ibrahimovi: Silou toto prekliate hniezdo nedobyjeme. Porozmýšľaj o nejakej lsti.

Budem sa snažiť vznešený pane.

V preoblečení za sedliackeho mládenca snoril Ibrahim v dedine, v bližšom i ďalšom okolí hradu. Votrel sa i do niekoľkých rodín, ktoré ho považovali za postihnutého. Deho sa mu však nedarilo. Od horekujúcich sedliakov sa veľa nedozvedel. Jedného dňa pri prechádzke zašiel až za dedinu. Naraz zastal. Pri potoku vidí dievča, ktoré perie šaty. Chvíľu ju pozoroval a rozmýšľal, kde sa tu dievča zrazu zobralo. V okolí nebolo domov. Prečo šlo dievča tak ďaleko od obce, keď potok tečie cez ňu? Nepozorovane sa dostal až k nej. – Pán Boh pomáhaj! – prihovoril sa. Keď preľaknuté dievča videlo, že je to nie turecký vojak ale švárny mládenec, usmialo sa naňho.

Čo tu robíš, dievča, tak neskoro večer?

Periem šaty môjho pána.

A kto ti je pánom, že musíš ešte aj večer prať? nadpriadal rozhovor Ibrahim, v podvedomí tušiac, že sa niečo dozvie.

Dievčina sa zdráhala. Otázku akoby bola prepočula. Odpovedala tiež otázkou. A ty, čo tu robíš, nepoznám ťa.

Ja som z Rybníka, Turci nás vyrabovali, dom spálili. Mne sa podarilo ujsť a teraz som u strýca Piryho.

A nebojíš sa, že aj tu ťa môžu Turci zlapať?

Veď vychádzam trocha iba večer. Cez deň sa skrývam o stohu, kde ma Turci sotva nájdu.

Rozhovor sa stával čoraz intímnejším. Ibrahim začal dievčine dvoriť, krútil sa okolo nej. Ani nezbadala, že vytiahol z nej, že perie pre Potockého. Nedal najavo svoje veľké prekvapenie, keď začul meno jej pána. Dvoril jej ďalej. Dievča nezvyknuté na toľké lichôtky nevedelo odolať peknému mládencovi, najmá jeho prenikavým očiam. Sľúbilo, že zajtrá pride dolu k potoku o tomto čase znova. Pri rozlúčke ju Ibrahim pevnejšie stisol a pritlačil jej na pery dlhý bozk. Jej prvý bozk. Celá bola prekvapená, zmámená. Pritúlila sa ku nemu. Ibrahim ju jemne odtisol.

A ako si sa dostala zo zámku dolu?

Máme tajný východ, o ktorom ani dedinčania nevedia.

Na druhý deň čakal na ňu celý vyparádený. Zhovárali sa dlho do noci. Sľúbovali jej hory-doly. Že sa mu na prvý pohľad zapáčila a že len na ňu myslí. A to dievčenské uši rady počúvaju. Zdalo sa jej, že je to chlapec, akého si dávno vo svojich snoch predstavovala. Medzitým sa jej zdôveril, že Turci už o ňom šípia a že až bude zle, chcel by sa dostať do hradu. Nič netušiaca dievčina, zmámená svojou prvou láskou, doviedla ho k tajnému vchodu. Sľúbili si ďalšiu schôdzku.

Vtedy ju už čakal pri vchode. Celá rozochvená prišla i dievčina. Voviedla ho dnu. Uzavrela tajný východ a spolu kráčali chodbou do hradu. Po niekoľkých krokoch sa Ibrahim vrátil, že sa presvedčí, či sú dvere dobre zavreté. Vskutočnosti ich však otvoril.

Kráčali pomaly temnou chodbou. Zrazu ju chytili silné ruky a povalili ju na zem. Do úst jej vopchali ručník, aby nemohla kričať. Nemilosrdne tuho

zviazali. Tajná chodba sa len tak hemžila Tureckými vojakmi. Prikradali sa potichu do hradu. Nič nečakajúcu stráž zlikvidovali bodnutím zozadu. Prekvapení spiaci obyvatelia sa nezmohli na žiadny odpor. Iba starý Posocký, ktorého dávnejšie strápila lámka, nespal. Dvom Turkom, ktorí sa vovalili do jeho spálne, sa postavil na odpor. Bez milosti a úcty len jeho šedinám niekoľkokrát zasiahli do neho krátkym tureckým mečom. Skonal bez toho, aby sa bol dozvedel o smutnom osude hradu, ktorý mu v posledných rokoch života tak prirástol k srdcu. Vojaci hrabli po hrade a zhŕňadzovali korisť. Zviazaných zajatcov odvádzali podzemnou chodbou dolu do dediny.

Ibrahim sledoval v podzraní hradu. Našiel, čo hľadal.

Prekliaty hrad! Stál si nás veľa obetí a času. Postarám sa, aby si sa nám viac nepostavil do cesty!

Otvoril veľkú hradnú prachárňu. Z kútka vyňal dlhý povraz. Jeden koniec priložil k sudu púšťového prachu, druhý zapálil. Posledný bežal podzemnou chodbou. Cestou zakopol o spoviazaný dievčinu. Postrelil jej hlavou do tváre. Poznala ho. Tvár jej zaliala radosťou. Topila pred ním ruky a ukazovala na ústa zapchaté handrou. Chcela mu prezradiť cestu do Turcí, aby sa zachránil. Pohľadom sa na ňu usmial a bral sa k východu.

Zanedlho okolím otriasol strašný výbuch. Breznický hrad sa rozpadol ako domček z kariet. Len hrozby hlbokých mierov ostali svedkami nemých lejzo katastrofy. Dievčina nepreklovorila. Sama dotrpela na svoju dievčenskú dôverčivosť a prvú veľkú lásku. Podzemnou chodbou našla svoj hrob.

Breznický hrad padol. Nie silou a vojenským umením nepriateľa, ale lsťou a zradou.

Turecké vojsko opúšťalo dedinu. Svoje dielo skazy vykonalo dobre. Dokonale, ako to len Turci vedeli urobiť."

Takto končí historická poviedka s. prof. Hlinického.

Poznámky - nivahu k tomuto článku viď na str. Kejto kroniky.

Rok 1972.

Dňa mabričných štatistických údajov sa v našej obci za rok 1972 vč ej spolu s novou časťou Brovnica, narodilo deti, z toho chlapcov dievčat zomrelo občanov; z toho mužských, ženských

Povetrnostné pomery veľmi proklonné už po niekoľko rokov. Po mierne, skôr prevládané, lepšej zime "suchá a sludená jar, obilniny pri jarných poľných prácach, málo prvých krmív - sena - ďatelín. Lucho pravidelne bráva do kosby, kým sa (ako ľud vraví) „dážďu nepomstí; potom obilniny so sušením kmeňov a pravidelná mokrá žatva. Úrody priemerné, jak obilnín, tak ovocia.

Činnosť a hospodárenie MNV v r. 1972.

Po stránke politickej činnosť MNV v Tek. Breznici v r. 1972 postupovala dňa, konsolidačného programu Strany a plánov určených volebným programom volieb v nov. 1971. Pri každej príležitosti sa výchovne - politicky objasňoval a zdôrazňoval občanom význam a zámer Strany svedomitou prácou zvyšovať ekonomickú efektívnosť hospodárenia a výroby, čoho výsledkom bude ešte lepšia životná úroveň. Je známou - osvedčenou pravdou, že „láska ide cez žalúdok" a spokojnosť ľudu závisí na tom, ako sa má finančne; ak vidí, že nadarmo sa nenamáhal. Že životné podmienky sa z roka na rok zlepšujú vidieť najlepšie na snaživosti a pracovitosti našich občanov. Náš občan sa dobre stravuje, dobre a pekne oblieka, z roka na rok viac dobre-moderne a pohodlne býva. V novšej dobe sa stávajú temer samé „dvojizbovky" Snáď niet už domácnosti, kde by nebola práčka, chladnička. V obci je 448 radioprijímačov, 381 televízorov, 112 motoriek, 10 traktorov, 3 nákl. áut, a počet osob. aut rastie zo dňa na deň.

Pol. činnosť MNV.

Život. úroveň

Zo schôdzok riadených MNV-om boli to hlavne pléna MNV, kde sa zúčastňovalo najviac občanov (706). Zvláštnikoni a pracovníci ONV sa zúčastnili všetkých pléna MNV a tak isto sa všetkých zúčastnil a poslanec ONV za obec.

Schôdze MNV.

Pomerne najčastejšie sa schádzala Komisia pre verejný poriadok. Spôsobovala to zlá dochádzka členov, lebo Komisie z miest. časti Brovnica. Zo sľubov rozpracovaných v minulých rokoch, bolo v tomto roku dokončené

438. skolaudované a dané do používania 5 stavieb v celkovej hodnote Kčs: 20,612.000.- Bola to regulácia potoka v celkovom náklade 4,800.000.- Zlepšil sa vzhľad obce, hygiena toku a odstránilo sa nebezpečie ohrožovania majetku, príp. života občanov a pozemkov.

Dňom 31.X.1972 bola daná do používania nová budova Základnej deväťročnej školy (ZDŠ), ktorá je jak vonkajším vzhľadom tak vnútorným vybavením, rozsahom a účelnosťou chlúbou dediny. Je tu mimo učební - kabinetov aj jedáleň pre žiakov, priestory pre „Družinu", kde sa môžu zdržovať deti mimo hodín škol. vyučovania ak pre neprítomnosť rodičov boli by bez potrebného dozoru. Celková hodnota stavby je Kčs: 10,859.000.- Školu navštevujú už aj deti z Orovnice a to všetkých ročníkov a Škola v Orovnici bola zrušená. V Družine je 38 žiakov, v Škol. jedálni ZDŠ sa stravuje 208 žiakov a v Materskej škole 61 deti.

Otvorenie novej „ZDŠ".

Výstavbou a moderným vystrojením telocvične sa dáva žiakom možnosť plného rozvoja v športe k zdravému vývoju a týmto sa naše žiactvo úplne dostáva na úroveň žiakov z miest a po odstránení kolaudačných závad v nej, počíta sa že telocvična bude otvorená a sprístupnená aj dospievajúcej mládeži, hlavne vo večerných hodinách, keď je táto doma z pracovísk a zamestnaní a nebude nútená sa schádzať jedine v hostinci.

Telocvičňa.

Pre učiteľov sa postupne odovzdáva 6 nových a moderne vystrojených bytov. Zaujímajú ich hlavne učitelia mladí. Pridelením bytu (keď odpadá doba strávená dochádzkou) sa im dáva možnosť venovať sa mládeži aj výchove mimoškolskej, kultúrnej a športovej. V tom bola v našej obci po roky minulé značná medzera. Pre nedostatok schopných vedúcich zanikol v týchto rokoch aj náš fotbalový oddiel, že nemal ani vedúceho ani trénera, hoci kádrový materiál by bol. Pred pár rokmi náš fotbalový dorast stál na 1.-2 mieste v okrese; treba len vedenie. Podobne sa čaká zlepšenie aj v ochotníckej divadeľ. činnosti.

Učit. byty.

Plán činnosti.

Na miestnych komunikáciách sa previedla v druhom roku 1. tr. „penetrácia", to je pokrytie cesty živicovou dekou, čím sa cesta stane bezprašnou. Previedlo sa to na úseku mimo dolnej cesty cez obec až ku Nákupnému stredisku, ku kostolu, okolo neho na Hrb, do Kamenca, ku cintorínu; od Závozu na Horka a ku Vinničkám, kde sa táto spája s cestou na Hrb od juhu. Ďalej Zbezprašnenie ciest Katanovie uličkou na Zahumnice a celá táto nová ulica. Celkový náklad bol Kčs: 1,748.000.- Vďaka tejto úprave sa upravila cesta od hlavnej hradskej miesto dolnejšej zbmenej- miernejším svahom a menšou záhačkou novou trasou 2 južnejšou smerom od „Polesia". Náklad bol činil 471.000:-Ks. Týmto sa vytvorili podmienky pre zahájenie autobusovej dopravy aj na Dvonice. Nová cesta Potreba sa javila hlavne v zimnosti dopravy deti k novej- už stoč. ZDŠ, v Dvonici- čo by pre vzdialenosť hlavne pre nižšie ročníky dvonických detí za zimných nečasov kládlo ťažké a zdravie ohrozujúce podmienky.

Celkove bola ukončená stavba vodovodu akcion „Ž" a celkový cenný náklad- material darovaný štátom- bol Kčs: 2,734.000.- Na vodovod je zapoje- Ukončenie ných 340 domácností, Základná deväťročná škola, Maternská škola, závod vodovodu verejného stravovania a Jednotné roľnícke družstvo. Hoci prvý prameň, zvaný „Studnička" dáva za sekundu 4 l. vody; za minutu 240 litrov, voda v dobe sucha, kedy je celkove spotreba vkaždom smere väčšia- nestačí. Treba uvážiť, že len JRD chová okolo 500 kusov hovädzieho dobytka, pri čom Spotreba vody spotreba za letných horúčavi je najmenej 40 l. na 1 dospelý kus; mimo toho chová okolo 400 kusov ošípaných, spriemernou spotrebou asi 20 - 30 l denne, k tomu 340 domácnosti, súkr. dobytok, hydina, svine a prihoribilná či slica spotreby vody. Niet preto divu, že za tel. horúčav voda napadne slabšia; musela byť občas zastavovaná a predmetné použitie sa muselo ponechať družstvu (JRD) prestože v obci sú ešte studne, odkiaľ za núdzového dňa voda obstarať, čosa na stredisku urobiť nedá. Hľadal sa preto ďalší zdroj vody. Pomýšľalo sa na studničku v bývalom. zemianskej hore, zvanú „V Kolese", odkiaľ prameni „Biely potok". Je to prameň slabší, kvalitou

440. však prvotriedna horská - krištáľove čista voda. Nevýhodou bolo to, že je od prameňa 1. „Studnička" temer 2 km, čo by znamenalo značné náklady. Naskytla sa však „šťastná náhoda", ktorá sa obci hodila ako „slepému oko". Geologický priezkum, prevádzka Nová Baňa, prevádzal v rámci svojich plánov v našom chotári asi 100 metrov severne od strediska JRD, vrt. Na toto miesto, zvané „Zdola kríža," siaha ešte čadičová platňa z výlevu našej sopky. Asi 80 metrov od tohoto vrtu, kde táto čadičová platňa končí, vytekali z nej „Pod Žliebkami" 3-4 studničky dobrej pitnej vody. Na toto miesto pred časom chodil na pitnú vodu celý „horný koniec dediny." Po II. svet. vojne tieto studničky zapustli, lebo neboli ani udržované; nemal totiž kto na ne na vodu chodiť, keď je všetko zamestnané. Spomenutý vrt

Druhý prameň.

natrafil pravdepodobne na podzemný prúd, ktorým táto voda od Jasenia do nich prúdila. Voda je taká istá, ako bola kedysi voda v prameni 1., „v Studničke." Geologický priezkum dal tento objavený prameň - zdroj vody bezplatne obci a jeho úpravou - vybetonovaním a zakrytím sa získal zdroj dobrej pitnej vody a to hojnejší ako prameň 1. a zatiaľ ničím nie znehodnotený. Musela sa však vykopať rýha pre položenie potrubia a motorom je z neho voda vytláčaná do vodojemu (rezervára) pri prameni 1., odkiaľ potom samospádom napája celú obec. Okolie tohoto vrtu bolo ohradené, aby sa jeho okolie či hnojením, alebo chemikáliami umelých hnojív neznečisťovalo a po ich vsiaknutí do pôdy vodu nekazilo a neznehodnocovalo. Týmto sa získal výdatnejší zdroj vody a keďže voda z prameňa č. 1. sa časom znehodnotila, používa sa teraz len voda z prameňa 2. a z prameňa 1. len mídzove, ak by prameň č. 2 nestačil.

Výstavba tohoto diela, - prameňa č. 2 až po vodojem stála v roku 1972 Kčs: 119.000.- Má sa celkove dokončiť v r. 1973 ešte plánovaným nákladom 31.000 Kčs. Plány na celú túto investíciu boli Kčs: 10.000.- Chemickým rozborom bolo zistené, že voda prameňa č. 2 obsahuje hodne minerálií organizmu osožných. Tým sa skončila veľké dielo výstavby vodovodu v našej obci a dnes má celá táto vodovod-lacný s obastným spádom a z hydrantov v čase potreby sa môže chrániť majetok občanov proti prípad. požiaru. Hodnota vrtu obcou takto získaného je 370.000.- Kčs.

Prestavba miestneho rozhlasu.

V roku 1972 započalo sa aj s prácami na Výstavbe nového miestneho rozhlasu. Prevádzal ho podnik „Komunálne služby mesta Nová Baňa". Vedúcim bol majster-elektrikár Štrba. Na akcii sa v r. 1972 prestavalo Kčs: 240.000.- Plány na celý projekt prestavby-vlastne novej výstavby stáli Kčs: 10.000.- Celá akcia má stáť Kčs: 510.000.- V tom je už aj cena novej rozhlasovej ústredne. Z nej sa bude obsluhovať a riadiť rozhlas v oboch častiach obce. V akcii sa má pokračovať v r. 1973. Nový rozhlas.

V rámci zlepšovania služieb obyvateľstvu, zriadila „Jednota, spotrebné ľudové družstvo (JĽSD) v Novej Bani" v našej obci aj druhú predajňu potravín a to zakúpením budovy od dedičov po Jozefovi Volentierovi pri „Andelku". Budova bola zakúpená za Kčs a má mimo 2 miestnosti, z ktorých jedna je predajňou, druhá skladom ešte dobrú-chladnú pivnicu (v brehu) a komoru, ktorá môže slúžiť tak isto za sklad a pod. Predajňa je otvorená od júla 1972 a jej vedúcou je Božena Peťková r. Homolová. Pre južný koniec obce bola táto 2. predajňa veľmi potrebná aj pre úsporu času pre vzdialenosť do predajne v strede obce, ako aj to, že v tejto hlavnej predajni pre nepravideľnosť odberu chleba občanov nedá sa upresniť jeho objednávka, z čoho vzniká kde-tu situácia, že sa niekomu chleba neujde a preto niektorí tu naň čakávajú aj 2-3 hodiny aby ho s istotou mali, lebo hodina dovozu je dosť nepravideľná. Zapríčiňujú to dopravné prostriedky a kde-tu aj prevádzka pekární. Tržba tejto 2. predajne činí mesačne okolo 25-30% tržby veľkej predajne v obci. 2. predajňa potravín.

V rámci hygienických opatrení previedla „Jednota" kanalizáciu od nákupného strediska smerom juhozápadným do potoka z dola mostu pri Ladisl. Balážovi. Jej prevedenie bolo nutné, lebo voda z výčapu, ktorá stále na omývanie pohárov musí liecť rýchle zaplňovala žumpu-septik a o pár dní po vyčerpaní už zase tiekla z ucho ulicou až ku škole a keďže ta ústi aj voda z WC tejto budovy, zaplavoval tento výtok stred obce nežiadúcou „vôňou". V potoku výtok kanála ani nepozorovať. Kanalizácia o nákup. stredisk

442. Keďže niektoré priestory v obci zachytovali televízny obraz veľmi zle, a po pribudnutí Orovnice, v ktorej niektoré miesta, ako na pr. „Dolina" na mieste obydlí televízny obraz vôbec nechytili a k jeho zachytenu museli telev. antény stavať v dubine nad „Nezabúdkou" a viesť prívod aj 200 m k domu, javila sa nutnosť postaviť v obci televízny vykrývač. Za najúčelnejšie miesto - hlavne pre Orovnicu - bolo vyhliadnuté miesto pod „Hradom", tesne pod horou na pasienke „Zadné dolinky". Je to asi 15 m vysoký stožiar, vystužený zo 3 strán proti zrúteniu a z údolia „Vo Vlčkovskom" je ku nemu vedený elektrický prúd. Stožiar má vrhať telev. obraz - signál do terajších „slepých" priestorov v oboch častiach obce. Akcia sa má skončiť v r. 1973. Prevádzajú ju „Telekomunikácie".

Televízny vykrývač.

Z príjmov MNV uvádzame, že daň domová v r. 1972 činila spolu Kčs: 60.803·-, daň poľnohospodárska Kčs: 9.336·-; na školské jedálne sa vynaložilo Kčs: 108.826·-; jedálne mali zvýšený stav stravníkov. Pre budúci čas bude treba dôkladnú kontrólu príjmov rodičov; dľa neho deti platia stravné. Z miestnych prevádzkární (Hon 051) bola tržba Kčs: 35.000·- Odmena za víťazstvo v rozvoji socialistickej súťaže od ONV bola Kčs: 35.000·-

Dane v r. 72.

Škol. jedálne.

Na miestny rozhlas a školy dostala obec od ONV a z fondu rezerv Stredoslovenského krajského národného výboru spolu sumu Kčs: 405.000·- Na akciu „Z" sumu Kčs: 85.000·- na investície k prameňu č. 2. a vyhotovenie plánov tohoto sumu Kčs: 10.000·- Náklad na verejné osvetlenie v obci stúpol väčšou spotrebou elektrického prúdu „neonovým - výboj. osvetlením. V r. 1972 sa prevádzali práce na „vybavení domu smútku".

Na školstvo sa vynaložilo v r. 1972 celkove Kčs: 254.785·- Príčinou týchto zvýšených nákladov bolo otvorenie novej budovy „ZDŠ", vybavenie jedálne a zvýšený počet stravníkov, z ktorých mnohí platia nepatrné sumy. Ďalej to boli náklady na dohotovenie budovy a otvorenie Mat. školy v časti Orovnica. Na tieto zvýšené náklady zahájenia vyučovania v oboch týchto školách bolo koncom roku pridelených ďalších Kčs: 50.000·-

Osvetová beseda dostala v r. 1972 Kčs: 6.500·- a na ohradu okolo pomníka padlým sa vynaložilo Kčs: 10.000·-

Na stavbu nového miestneho rozhlasu (včetne plánov) Kčs: 220.765-

Náklady miestnej správy miestneho nár. výboru boli mierne prekročené oproti plánovaným Kčs: 8.600-, skutočne Kčs: 31.226- Prekročenie vzniklo premiestnením úradovne MNV zo starej budovy MNV- pri moste- do uprázdnenej bývalej budovy „ZDŠ", kde bolo treba vymalovať, vybaviť kancelárie, zakúpiť kovanie atď. Za novú úradovňu MNV z bývalej budovy bol použitý severný učil. byt. Tu za kanceláriu pre stránky slúži miestnosť najbližšia ku cestu; ostatné miestnosti obsadzujú: s. Zuzanna Majzlíková r. Kmošková a s. Anna Lovecká, miestnosť v severovýchodnom rohu je úradovňou predsedu MNV a bývalá kuchyňa je úradovňou tajomníka MNV. Tu sa konávajú- prip. i vo dvoch susedných miestnostiach schôdzky rady MNV alebo aj pléna P-MNV. Bývalá najsevernejšia učebňa slúži za „zasadačku MNV", kde sa odbývajú schôdzky väčšieho rozsahu, ako „Privítanie nových občanov do života" atp. Bývalá stredná vyučovacia budova bola pridelená mládeži ako „Klubovňa mládeže" a najjužnejšia je zaplánovaná ako úradovňa pre Pošťový úrad. Bývalý južný učiteľský byt slúži ako sklad rôzneho materiálu ako cementu, vápna a rôz. inštalačných potrieb.

Prestahovanie MNV.

Využitie starej budovy ZDŠ.

Čiastka z horeuvedeného nákladu na úhradu správy MNV bola použitá na odmeny poslancov a osôb personálu MNV

Jednotné roľnícke družstvo (JRD).

Koncom roku 1968 nastali v obrábaní chotára našej obce užívaného a obrábaného Jedn. rol. družstvom značné zmeny. Prestali sa orať a obrábať hony „Pri studničke" a „Pod holým vŕškom" a boli ponechané na pastvu. Keď pastva je proti oráčine hosp. stratou, pozostávajú z toho to zámeru bolo to, že kone, ktoré sú „povodím" Studničky- prameňa pre obecný vodovod, prestali sa hnojiť veľkou hlavne umelé hnojivá svojimi zaliatí zdravotne nevyskúšanými chemikáliami nijako nie sú žiadúce, aby prenikali do pitnej vody. Ďalej isto sa prestal obrábať (orať) aj hon „Zdola kríža" a „Prerovo pod cestou" a obe ponechané na pastvu. Ako dôvod sa uvádzalo „plytká vrstva ornice". Chlap, ktorý sa asi 1/2 rozlohy orával, ale občas um prevodeň odplavovala ornicu bol hlboký celý kalúčený a aspoň južná jeho časť sa hlboký používa na pastvu, kdeže

v jamej miđzi o hnivo a ku hráva podhania - rastlie najskôr. Počobne bol vypustený z ornej prody aj hrojuholník od hrajšieho skladu streliva pre kamenolomy - pred vchodom do hráne na východ asi do polovice dĺžky hony „Nad oblazom" a odtiaľ na sever až hemer ku starému kamenolomu Celé úsek bol odčlenený do územia, ktoré časom zahrne kamenolom a drahá investícia HTÚP prevedená hu v mini rokoch za vôbec nerentovala.

Miesto bychto zahrnulo JRD dolerujúce „záhumienkové hony" Pod hájom, Na zámlyni, Za šlepnicou, Pri Rudelku a na Zemänskom. Titulom Hospodársko-technickej úpravy (HTÚP) boli vybrané ovocné sbrany na Zámlyni, Za šlepnicou, Pri Rudelku a na Zemänskom.

V vedení JRD nastali hiež zmeny. JRD v Ček. Brezníci bolo hosp. rokom 1970 premenované na „JRD Rozkvet v Ček. Brezníci.

Výročnou členskou schôdzou vo febr. 1971 bol dolerujúci jeho predseda Ing. Ján Nemček odvolaný z funkcie predsedu JRD a na jeho miesto nastúpil Ing. Pavel Škoda, Brezan. Ku breznickému JRD bolo pripojené aj JRD Krovnica hiež dňom výročnej schôdze vo febr. 1971.

Dňom 1. marca 1972 bolo breznické a krovnické družstvo spojené s JRD Hron. Beňadik, Psáre a Čekovské Nemce. Za sídlo hohoho nového celku boli určené Ček. Nemce a za predsedu hohoho nového družstva bol stanovený dolerujúci breznický predseda JRD Ing. Škoda. Družstvo dostalo nový názov ako „JRD Československo-bulharského priateľstva" so sídlom v Ček. Nemciach. Za vedúceho breznického hospodárstva bol stanovený Hukla Karol.

Za roky 1968-1970 vykazuje breznické JRD hielo výnosy:

	pšenica	jačmeň	ovos	r. kmeň	suchá dáť.	prasice na 1 prasnicu:
1968	31·39 q	38·19 q	44·79 q	385·29 q	69·49 q	21·- -"-
1969	43·9	35·8	40·-	438·-"	77·-	20·6 -"-
1970	32·69	33·13	25·24	579·1	62·8	20·3 -"-
1971	31·16	32·64	35·91	447·-	161·-	

	Denný prírastok: hov. dob.	sviň	Ťažnice na 100 kráv		Dojivosť kráv:
1968	0·51 kg	0·44 kg	94·3	1968	2·302 litrov
1969	0·66 -"-	0·58	122·-	1969	2902 -"-
1970	0·55 -"-	0·49	111·-	1970	3009 -"-
				1971	2924 -"-

V r. 1971 bolo dojníc 210, sviň 731; prasníc 70. Odmieňalo sa iba pervujúci sadzbami. Doplatok bol Kčs 15·- na zarobených 100 Kčs.

Materská škola v r. 1970/71.

Riaditeľkou Mat. školy bola v šk. r. 1970/71. s. Maria Kasanová r. Škvarková, Ako učiteľky pôsobili na škole: Anna Hudecová r. Gažiová, Pavlina Benčová a Božena Gažiová r. Krištofová.

Kuchárkou bola Anna Makovická, pomocníčkou Anna Juhásová rod. Mišíková a po jej odchode na mater. dovolení Maria Galbavá - Laurincova. Školníčkou bola Maria Vlčková. Deti bolo spolu 42 (mlad. 22., starších 20.) Deti sa zúčastňovali a spestrovali program všetkých osláv konaných v obci. V maji 1971 bola to oslava 50. výročia založenia KSČ.

Materská škola v šk. r. 1971/72.

V tomto školskom roku personal nezmenený proti roku minulému. Počet detí v oboch skupinách bol spolu 50. Dňa 3. IX. 1971 sa deti zúčastnili dožinkov miestneho JRD. Vo voľbách 26. a 27. nov. 1971 boli v obci voľby do zastupiteľských zborov. Riaditeľka Mat. školy s. Maria Kasanová - Škvarková bola v nich zvolená za poslankyňu MNV.

Dňa 17. dec. 71 mali deti „stromčekovú slávnosť."

Základná deväťročna škola v šk. r. 1971/72.

Riaditeľom ZDŠ bol Marian Ruman, jeho zástupcom Abel Laco. Skupinový vedúci Pionierskeho oddielu bol Ján Krumlovský.

V jednotlivých triedach bolo žiakov a tried. učiteľmi boli:

1., tr. 19 žiakov	Anna Dúchajová
2., -"- 20 -"-	Maria Jadúďová
3., -"- 25 -"-	Jolana Minková
4., -"- 25 -"-	Anna Ďurovičová
5., a -"- 20 -"-	Drahomíra Petrášová
5. b -"- 19 -"-	Magda Budinská
6. a. -"- 18	Ján Benč
6 b., -"- 18	Danka Krumlovská
7. a., -"- 19	Ján Krumlovský
7., b., -"- 19	Marta Švaralová - Paolíková
8., -"- 34	Viliam Dúchaj
9., -"- 31	Peter Hronský

Spolu: 267 žiakov.

446. Dňom 1. IX. 1971 bola pridelená na tunajšiu ZDŠ v dôsledku rozšírenia počtu tried Jolana Minková zo ZDŠ v Malej Lehole. Dňom 31. dec. 1971 odišla na materskú dovolenú Maria Valová a na jej miesto bola pridelená Žofia Mišáková, ktorá Valovú zastupovala do konca škol. roku 1971/72. Dňom 15. V. 72 odišla na mater. dovolenú aj Marta Švaralová, na jej miesto náhrada pridelená nebola.

V rámci zlepšenia činnosti Pionierskej organizácie sa usporiadala súťaž o najlepšiu dochádzku. Na 1. mieste sa umiestnila 6. a. trieda.

V akcii zberu odpadových surovín nazbierali nazbierali naši žiaci 800 kg papiera, 10.000 kg žel. šrotu a 200 kg šípok. V zbere týchto surovín sa naši žiaci umiestnili na 1. mieste v okrese.

Žiaci 9. ročníka, pod vedením s. Hronského nacvičili a predviedli žiakom aj dospelým Chalupkovu hru „Kocúrkovo." V juni 1972 podnikli na trati Dukla - Košice - Vysoké Tatry výlet, na miesta krás a nezabudnuteľných spomienok na boje o oslobodenie našej vlasti.

Stavba novej budovy „ZDŠ" zo spomenutých už príčin sa predlžovala a miesto pôvodne plánovaného 1. IX. 1971 javila sa obava, či to bude 1. IX. 1972?

Individuálna bytová výstavba v r. 1972.

V r. 1972 vystavali nové budovy obyt. domov: Šimkovič Jozef, v ulici, zrúteniu predošlého a novostavbou úplnou; Halgaš Štefan vo vlast. zahrade; Volentier Ján - Imrov, na Zemänskom; Potocký Štefan, na Hôrke; Graus Frant. Grauzikovie vo vlast. zahrade; Elias Orbel, vo vlast. zahrade; Hudec Ján na Jame, Šebo Milan (zať Ignáca Gažího - Závoz) na Hôrke; Gaži Jozef - na Viničkách; Kasan Peter, na Hôrke pri vlastnom staršom dome.

V časti Vrovnica v r. 1972 postavili nové obyt. domy: Martán Miroslav 102 a Milan Holub č. 142.

Zmena v osobe rím. kat. farára.

Dňom 31. okt. 1972 odišiel z tunajšej obce doterajší vedúci rím. kat. farského úradu Jozef Tonkovič na „starobný odpočinok", najprv do rodnej obce Trebatic a čoskoro do bližšej nám obce Voznica." Dôvody zdravotné i vekové. Na jeho miesto od 1. nov. 1972 nastúpil Albín Hrmo, rodáte z obce Lovča.

Po stránke politicko-výchovnej zameriavala sa činnosť - pôsobenie MNV ku ďalšej konsolidácii a prevýchovou k angažovanosti za smer plánovania Strany. Vo smere ekonomicko-hospodárskom má sa vedecko-temickou revolúciou dosahovať čím vyššieho stupňa technického pokroku výroby a jej zefektivnením dosahovať čím menšiu spotrebu tepelnej a elektrickej energie a hospodárnosti so surovinami, lebo čím v čom viac ušporíme, tým viac ostane zisku. Plán činnosti MNV.

Schôdzky jak R-MNV tak aj P-MNV sa konávali po pracovnom čase, aby nikto nebol hatený prácou v dochádzke a bola čím väčšia účasť aj členov oboch týchto, aj občianstva. Na vybavovanie úrad. záležitosti pre občanov boli stanovené úradné dni stránkové a to pre časť Breznica utorok a štvrtok a pre Orovnicu v piatok. Občanom z Orovnice vychádzal MNV v ústrety tak, že na vybavovanie týchto záležitostí chodia aspoň dvaja členovia z MNV v piatok na Orovnicu, aby im ušetril ďalšiu dochádzku. Občania však tieto stránkové dni nedodržujú a chodia v každý deň. MNV ich síce z ohľadu ľudskosti vybavuje vždy ale ruší to plán práce MNV. Účasť poslancov MNV na schôdzach, ako aj plnení úloh voleb. programu sa v r. 1973 čiatočne zlepšila. Schôdzky

Kompletizácia výstavby budovy ZDŠ, ako aj jej úprav a vystrojenia ale sa používaním ukázali za potrebné, ako na pr. žaluzie - rolety od južnej strany proti prudkému sluku a viaceré drobnosti, vyžiadali si ešte nákladu Kčs: 111.000.- Na dokončenie stavby vodného diela prameňa 2. sa vynaložilo ešte Kčs: 29.000.- K rozšíreniu prístupu k budove novej ZDŠ od východu úzky chodník medzi domom Rudolfa Eliasa a Jána Baláža nestačil a bolo nutné toto rozšíriť na šírku vozovky, čo bolo možné jedine dvorom Jána Baláža a to až po podstienku tohoto domu. Toto bolo potrebné aj ako prístupová cesta k východnej časti tejto novej ulice od ZDŠ na východ. Preto MNV cestou ONV tento dom Jána Baláža vykúpil za Kčs: 46.777.- a Ján Baláž sa prestahoval do domu kúpeného od Ignáca Horniaka - pri Andelku. Pre potreby MNV bol tak isto vykúpený dom Marie Piryovej, za Kčs: 122.504.- Odhadcom bol s. Vojtech Pračko z ONV v Žiari n. Hr. V tomto dome plánuje MNV Vybavenie ZDŠ Vykúpené do

448. mimo doterajšej prevádzky „Holičstvo a kadernictvo" prevádzkaného v našej obci v piatok a v sobotu Komun. službami mesta Nová Baňa, ďalšie rozšírenie služieb obyvateľstvu zriadením Zberne a výdaja prádla, na čo naši občania cestujú často do Levic, príp. do N. Bane, alebo aj do Žiaru n. Hr.; prípadne môže tu byť dľa potreby zriadená iná potrebná obchodná miestnosť alebo prevádzka.

Zariadenie a vybavenie nových kancelárií v r. 1973 stálo Kčs: 24.000.-

V r. 1973 sa pokračovalo vo výstavbe miestneho rozhlasu nákladom 199.000 Kčs, stavbu prevádzali Komunálne služby mesta Nová Baňa. Hoci akcia mala byť skončená v III. štvrťroku 1973, nebola dokončená ani do konca tohoto roku a v r. 1974 má sa na nej ešte previesť prác asi za Kčs: 100.000.-

Údržba budôv MNV si vyžiadala náklad Kčs: 14.000.- a na dokončenie úpravy a opráv týchto sa v r. 1974 má vynaložiť ešte asi Kčs: 66.000.- Tieto práce v tomto čase prevádza stavebná skupina pri miestnom JRD. V katastri obce bola v tomto roku prevedená „úprava" toku rieky Hrona „Murárovi breh" kde hrozilo pretrhnutie od miesta „Pod Zlichkami na juh alebo juhozápad a bolo by zničilo jeden z najhodnotnejších a poľnohospodársky najcennejších kusov pôdy nášho chotára. Náklad tu bol Kčs: 426.000.- Štátna cesta I. triedy (hlavná pohron. hradská) bola upravená za 3 mil. Kčs. Na verejné osvetlenie v časti Orovnica sa vynaložilo Kčs: 6.000.-

Športové ihrisko. V r. 1973 sa vypracovali aj plány na stavbu Športového ihriska. Stáli Kčs: 8.000.- Celá táto akcia ako akcia „Z" má stáť Kčs: 471.000.-

Nákladom Kčs: 7.000.- sa postavila v časti Orovnica autobusová čakáreň; postavená bola v predstihu, aby orovnické deti čakajúce na autobus do novej ZDŠ v časti Breznica sa mali kde uchýliť pred nepohodou. V miestnej časti Breznica sú tieto zaplánované postaviť v r. 1974.

Mater škola v Orovnici. Z bývalého učiteľského bytu - po zrušení školy v Orovnici prázdneho - sa nákladom Kčs: 22.000 upravil pre budovu - prevádzku budúcej Mater. školy v Orovnici. Dokončenie - nákladom asi 15.000 Kčs a aj otvorenie Mater. školy sa plánuje do 1. III. 1974. Záleží na pochopení občanov, ako sa svojpomocou k veci postavia, či Mat. šk. v Orovnici bude 1. III. 74 otvorená.

Výkup stavebných pozemkov pre Individuálnu bytovú výstavbu (I.B.V.) sa prevedol 10% dohodou a 90% vyvlastnením za Kčs: 77.504.- Tým sa zabezpečili stavebné pozemky pre súkromnú výstavbu na rok 1974 a 1975. Nevyhovelo sa snahe niektorých o nadobudnutie - kúpu týchto „do rezervy", ak sa nejednalo o stavbu na „ihneď".

Nepodarilo sa splniť plán na stavbu Kultúrno-spoločenskej miestnosti v časti Orovnica; tu je zatiaľ schválená len úloha „predprojektu".

Rádiokomunikácie Bratislava nedali do prevádzky televízny vykrývač ani vzdor urgenciam a zákrokom na príslušných miestach. Až v r. 1974. Neskoro bola pridelena Miestnemu hospodárstvu aj suma na Verejné osvetlenie, ako aj na Športové ihrisko, preto sa v týchto nemohlo splniť plán - nič previesť ani sumy vyčerpať. Podobne aj na Miestny rozhlas miesto plánovaných 200.000 Kčs bolo pridelených len 150.000.-, aj to až na konci roka. Rozdiel preto musel byť uhradený zo zvláštneho fondu rezerv MNV.

Z programovaných daní bolo v r. 1973 inkasso na dani z príjmov obyvateľstva Kčs: 4.689.60, daň poľnohospodárska Kčs: 10.398.-, daň domová Kčs: 59.270.40; za rybárske lístky a za poplatky povolenia prestavby Kčs: 2.835.-; Poplatok od psov činil Kčs: 11.100.- Dosiahlo sa toho spresnením evidencie majiteľov (dľa súpisu zvierat k 1.I. a 1.VII. bežného roku) a úpravou sadzby. V r. 1973 sa začalo aj s inkassom za používanie vody z miestneho vodovodu. V smysle vyhlášky 60 hal. za 1 kub. meter. Za 1 osobu sa počíta 16 kubikov ročne. Ak je v dome kúpeľňa, počíta sa ročne na 1 osobu 41 □ za polievanie zahrádku sa počíta 16 kub. ročne, držiteľovi auta 30 kub. od všípaných 8 kub. za 1 kus ročne; za kravu 22 kub., za hydinu nad 100 kusov 16 kub. Inkasso za vodu bolo úhrnom Kčs: 20.608.60 Dane.

U školstva miesto plánovaných príjmov Kčs: 111.000.- sa dosiahlo Kčs: 193.417.66. Príjmy sa zvýšili zaplatením nájomného od školských bytov aj za minulé obdobie a kontrólou potvrdení o výške zárobku rodičov, čím sa dosiahlo upresnenia sadzby za obedy žiakov.

Nájomné za nocľaháreň od ČSAD za r. 1973 a od Pošt. úr. bolo: 2.327.-

450. a s cintorínskym poplatkom to činilo Kčs: 3.048.- Za byty učiteľov tito zaplatia ročne nájomného Kčs: 12.864.-

Z doplňkového rozpočtu MNV sa v r. 1973 vyčerpalo Kčs: 104.536.65 Z prevádzkární MNV (Hon 051 a betonová miešačka) zostávajúca suma Kčs: 6.434.12 bol prevedený na účet MNV. Za súťaz v zbere odpadových surovín a za požičiavanie strojov bola v r. 1973 tržba Kčs: 15.998.90

Z pokút a úrokov bol v r. 1973 príjem Kčs: 680.-

Plánované dotácie v r. 1973 od ONV činili Kčs: 162.500.-

Dobrovoľný hasičský zbor v časti Orovnica „DHZ" mal si svojpomocou vybudovať sušiak na hadice v r. 1973; napriek sľubom sa to nestalo.

Dotácie social. organizaciam. Na rozvoj socialistických organizácií bola dana suma Kčs: 15.269.10. z toho pre Soc. zväz mládeže (SZM) 5.000.-, pionier. oddielu pri ZDŠ = 2.000.- a telocvič jednote Sokol - fotbalový oddiel suma Kčs: 6.000.-

Vzhľadom na to, že dňom 1. nov. 1971 bola k obci Tek. Breznica pripojená obec Orovnica a sú teraz politicky jedna obec, javila sa potreba nového - jednotného očíslovania domov. Pretože Orovnica je nepomerne menšia a aj IBV. je slabšia, boli jej domy očíslované číslami od 1-250; Do radu čísiel boli zahrnuté aj prázdne ešte stavebné priestory, s ponechaním asi 30-40 voľných čísiel od 215-250 na očíslovanie nových domov. Breznica začína číslom 250 = strážny domček na stanici a končí číslom 751 u Abela Eliasa - na lúkach.

Nové číslovanie oboch častí obce. Poradie číslovania v Tek. Breznici sa proti minulému smeru veľmi zmenilo. Číslo 251 má Ján Tobias v Urbáre a od neho ide pravou stranou ku Andelku, na Zemänskô, hore Jamou, pravou stranou „pri Andelku", do Vlčkovského a pod horu; odtiaľ po obchod Jednoty „pri Andelku". Ďalej idú čísla od Lud. Šimkoviča v Urbáre západnou stranou až po Rudolfa Eliasa; tam preskočí na východ Anna Grauzová (Petríkovie) až po Vincenta Wahlandta. Od neho na západní stranu k Pavlovi Gažimu v ulici, od neho až po most a južnou stranou potoka po Jozefa Gažiho (Vrbinský) odtiaľ druhou stranou potoka ku mostu a západ. stranou dediny až do Závozu, na Hôrku; dolu Hôrkou - dolu dedinou až po faru, ďalej Ján Vlčko (pod farou) až po Helenu Šábyovú - Karolovú a dolu od Pavla Eliasa

po Fran. Kristofa ml. - pri potoku padlým. Ďalej stavby v strede obce od Ladislava Balážu dookola až po predajňu Mäsna, č. 570. Číslom 571 pokračuje číslovanie od Michala Lucheho po Ubela Karola a hore južnou stranou po Vinc. Ženberzho, ďalej radom „Pod cintorínom" až po Petra Polockého v kameni (č. 598), od Juliusa Kráľa hore Kamenim po Jozefa Kráľa ml., od Jána Boroša po Michala Polockého, Štefana Kačinca a Dušana Dubeka, ďalej hore východnou stranou Hrbu až na Vinničky po Jozefa Gažiho ml. - Lukáčovho, oddiaľ novostavbami Jána Galbavého ml. a Jána Kristofa č. 637 dolu západnou stranou Hrbu až po Šimona Kráľa (648.), ďalej Ján Lanko, Rybár Karol, Kalina Milan až po Ivana Pirgho (656.). Oddiaľ číslovanie preskakuje na Záhumnice a od Vlada Pirgho (657) na jich západnou stranou novej ulice na Záhumniciach až po Jána Grausa v Urbáre a budovou ZDŠ a učiteľskou bytovkou po Rudolfa Eliasa ml. a Štefana Halgaša po Gažiho Jozefa ml. (Vrbinskovič) a od novostavby Fran. Majzlika ml. na sever hore Záhumnicami až po Ubela Eliasa (novostavba obyv. Lančíkovič zabrala č. 751. Posledné číslo - budnica Šalúň na novom športovom ihrisku má číslo 752. Číslované sú už aj stavebné parcely dolenar nezastavané, na ktorých sa dá stavebného plánu bude stavať, aby sa potom prvých zanastalí nemuseli čísla dopĺňať a číslovanie by skákalo do nekonečna a znepriadnilo by prvia dsk čísiel a orientáciu.

Maliarska škola v šk. roku 1972/73.

Riaditeľkou školy bola s. Mária Hasanová ako aj v rokoch minu- Maliar. škol
lých; ostatný personál školy ostal tiež nezmenený proti r. 1971/72.

Deti bolo v mladšej skupine 27, v staršej 22; spolu 49. Výlet podnikli do Banskej Bystrice. Cestou zpäť sa zastavili v Zvolenskej, kde k nohe pomníku padlých porozdelených položili deti na kvety.

„ZDŠ" začala šk. rok 1972/73 v novej budove, kolaud. podnik ZDŠ v r. 197
slávil odovzdanie do 1. IX. 1972. Vedenie školy ako v roku minulom.

Výsk. r. 1972/73 bolo v 1. triede 20 žiakov, triednou bola Mária Jachidová; v 2. bolo 17 žiakov, triedna Anna Duchajová; v 3. bolo 21, triednou Drahomíra Pekníková; v 4. bolo 24, triednou bola Jolana Minková; v 5. bolo 34 žiakov,

452. triednou učiteľkou bola Anna Ďurovičová; v 6. a bolo 21 žiakov a triednym bol Peter Hronský, v 6. b bolo 21 žiakov, triednou bola Dana Krumlovská; v 7. bolo 35 žiakov, triednym bol Ján Benč; v 8. bolo 29 žiakov, triednym bol Ján Krumlovský a v 9. bolo 21, triednym bol Viliam Dúchaj. Spolu 241 žiakov. Pionier. vedúcim bol Ján Krumlovský.

Stavebný ruch. (I.B.V.) v r. 1973.

Individuálna bytová výstavba („I.B.V.") v r. 1973 postavila v našej obci

Stavebný ruch v roku 1973.

tieto domy: Ľudevít Belujský, na Hôrke; Škvarka Emil na Zahumniciach; Gaži Vlado na Zahumniciach; Homola Štefan ml, na Hôrke; Ján Galbavý - na Hôrke; Kráľ Jozef - pri zelenine; Balaž Ladislav, vo dvore; Viliam Vendik, na Hôrke; Brieška Abel - na Zahumniciach.

Prístavby v r. 1973 previedli: Rudolf Lovecký, Orovn. č. d. 191; Búry Ondrej 97; Orovnica; Píry Gejza; Balaž Viliam, pri Andelka; Kačer Jozef, Orovnica 177; Belujský Ladislav, Vlčkovskô; Frant. Forgáč, Orov. 46.

Z dejín nášho okolia, obce a hradu.

Historia obce: Samuel Považan, pukanský rodák, zamestnaním učiteľ - riaditeľ, t. č. už na odpočinku v Zlatých Moravciach, zaoberal sa v r. 1963-1970 štúdiom historie nášho kraja. Ako dôchodca, už ničím nie pracovne viazaný a znalý maďarčiny, študoval a pátral hlavne v historických prameňoch mesta Nitry, ale aj Zl. Moraviec, ako sídla bývalej Tekovskej župy. Zistené údaje o našom okolí aj o obci a hrade poznamenal a v okt. 1971 poslal nášmu MNV. Rada MNV v Tek. Brezmici mu aspoň na čiastočné hradenie cestovného za prameňmi - prip. na réžiu kanc. potrieb odhlasovala a poslala sumu Kčs: 100.- Čerpal z týchto prameňov:

Autor:	Názov spisu:	Miesto a rok vydania; diel - strana.
1.) Adamek K. V. dr.	Slovenskem	Bratislava 1921 I-II 200-202.
Histor. pramene. 2.) Bornemisza Ján	Kremnica - N. Baňa a ich okolie.	Zvolen 1933 138
3.) Ferryes Elek	Magyarországi geografia szótára	Pešť 1851; I/80.
4.) Haiczl Kálmán	A Garamszentbenedeki apátság	Budapešť 1913.
5.) Houdek Ivan Ing.	Osudy Slov. hradov, Zbier. Matice Slov.	Martin 1930 (I-II.)
6.) Chalupecký Václav dr.	Staré Slovensko	Praha 1923.
7.) Chovančák Karol.	Púlnické miesto v N. Bani.	Zvolen 1940/11.

8.) Klimau Ondrej. Z minulosti Novej Bane, strojopis, Hliník n. Hr. 1967.
9.) Klanicza Martinus - Fabo Andreas: Fata aug. conf. ecclesiarum Pešť 1865.
10.) Knausz Nandor: A Garam melletti szt. benedeki Apátság Budapešť 1890.
11.) Katolické noviny. Roč. 57 (LVII) Skalica, 16. febr. 1906, č. 8.
12.) Magyarorszag vármegyéi és városi. Bars vármegye Budapešť 1903
13. -"- -"- -"- Hontvármegye -"- 1906.
14.) Melek Ján. Od Slovenskej brány po Vtáčnik, Bratislava 1957/57.
15.) Novák Jozef, Slovenské mestské a obecné erby. Bratislava 1967/220.
16.) Schematismus historicus diocesis Neosoliensis, Ban. Bystr. 1876/335.
17.) Štátny archiv zoborský, Nitra, Fond Tekovskej župy.
18.) Varsík Branislav, Husitské revolučné hnutie, Bratislava 1965.
19.) Zoznam miest na Slovensku r. 1919, Bratislava 1920/106.
20.) Malý zoznam obcí na Slovensku, Bratislava 1948/62.

V ďalšom texte bude prameň označovaný len priezviskom autora, miestom a rokom vydania, prip. strana.

Z diela: Barsvármegye - Budapešť 1903 sa dozvedáme, že v neďalekom južnom našom susedstve, boli už pred príchodom Maďarov, t. zv. „zemné hrady". Zemné hrady Bolo to územie (neuvádza sa, či štvoruholníkového alebo oválneho tvaru, kde z výkopu hlbokej priekopy dovnútra vyhádzaná zem tvorila nepriechodnú alebo ťažko priechodnú hrádzu. Priechod cez ňu stažovala ešte do priekopy napúšťaná voda a stromový porast alebo drevný zátaras na vrchu hrádze. Príchod zaručene stažovali aj stavitelia a obrancovia hrádze, ktorí zaručene nečakali, či už nepriateľa alebo zverov so založenými rukami. Takýto „zemný hrad" sa nachodil v Bíni, južne od Želiezovice ako aj v Tekov. Hrádku (pro Dolný Várad - Alsó Várad), južne od Levic. Na území Tekov. Hrádku takýto hrad našiel vodca Maďarov - zvaný Huba, keď ho Arpád - praotec Maďarov) poslal dobyť územie Nitry a Novohradu. Či ich vytvorili Slaviani, alebo nejaké kmene pred nimi, nie je možné zistiť. Je však pravdepodobné že Slaviani, lebo pred príchodom Maďarov sem, bývali tu Slaviani a podobné umelé výtvory na ich území boli aj inde. Tak na pr. aj v okolí Novej Bane, medzi obcou Bukovina a Inovcom je dodnes miesto zvané „Zámčisko" kde ešte koncom 19. stor.

454- boli dobre znateľné násypy a priekopy. Takýmto, čiastočne prírodrenym a čiastočne umelým obranným územím je aj Kriom, juhovýchodne od Psár. Podobným je rozhodne aj naša „Hrádza". Od severu a od juhu strmý svah, od východu ešte dobre znateľná či rukami alebo vodou z Viničiek vytvorená priehlbina - ako priekopa a príp. hustý porast alebo drevný zátaras mohol robiť miesto neprístupným - obranným či proti človekovi - nepriateľovi, alebo proti nebezpečným zvieratám. Zachovaný názov „Hrádza" s istotou svedčí, že sa tu niekto proti niekomu - niečomu ohradzoval - hránil.

Tento spomenutý hist. prameň ďalej uvádza, že na našom území bolo po príchode Maďarov postavených mnoho takýchto hradov. Bolo to iste na obranu proti nim, keď podnikali na naše územie výpady dobývačné, aký viedol aj spomenutý Huba.

Tatari; r. 1241. Keď v marci 1241 vtrhli na naše územie mongolskí Tatári a ho spustošili, vyplienili a vypálili, uhorský kráľ Béla IV (1235-1270) na obranu svojho územia - proti príp. novému takémuto vpádu, daroval mnohé vhodné miesta - pozemky na postavenie hradov, do ktorých by sa ľud mohol uchýliť v podobnej situácií. Tak na kopcoch, vypínajúcich sa nad údoliami Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa vznikali v tomto čase mnohé hrady, ktoré mali potom pre kraj veľký význam jak za bojov proti Turkom, tak za husitských čias, za povstaní sedmohradských kniežat ako aj za náboženských nepokojov neskoršiel storočí. Tak sa z týchto hradov stali sídla mocných rodov. Tak sa spomína „Hrad Gýmeš", pri Zl. Moravciach (dnes Jelenec) ako aj Hrušov pri Topolčiankach. V údolí Hrona to bol hrad Levice, Breznica, Revište, Šašov, Skl. Teplice, Pustý Hrad a Zvolen. V listine vydanej r. 1226 uhor. kráľom Ondrejom II (1205-1235) sa spomína, že pánom hradu Gýmeš bol Ondrej Ivanka.

Vznik hradu. Všetky tieto hrady stáli už koncom 13. storočia. Niektoré z nich, ako na pr. spomínananý Gýmeš - (listina z 1226) stáli už pred príchodom Tatarov r. 1241. Podobne pred rokom 1241 - pred vpádom Tatarov - stál už aj hrad Brezinche (Breznica.) Ako spomína historik Pavel Krížko „Hrad aj s podhradím stál už pred rokom 1241 a patril beňadickému opátstvu. Vpádom Tatarov bolo zničené podhradie a načas ostal len hrad." Beňadické opátstvo, založené r. 1075, dostalo od svojho zakladateľa

uhorského kráľa Gejzu I. aj okolité majetky, teda aj Breznicu. Kedy hrad vznikol, nevedno. Ďalej si historik Križko protireči, keď hovorí: „Tento spolu s obcou spustošený hrad vystaval poznovu ostrihomský arcibiskup Filip". Je tu zrejmá nezrovnalosť, keď píše raz, že „ostal len hrad", ďalej „spolu s obcou spustošený hrad". Rozdielnosť údajov vysvetliť nevieme a vznikol alebo nespozorovaným omylom Križku samého, alebo nekritickým prevzatím z prameňa, z ktorého čerpal. Je divné, že tieto, obe cirkevné inštitúcie = Beňadické opátstvo a ostrihomský arcibiskup, si navzájom zaberajú majetky. Vzniklo to po tatárskom vpáde, keď moc kláštora bola oslabená a aj arcibiskup, túžiaci po majetkoch-bohatstve a sláve nema ohľad na kláštor. Tak roku 1275 žiada opát beňadického kláštora Martin (1268-1279) žiada od ostrihomského arcibiskupa Jána Viteza, vrátiť kláštoru Breznicu aj s hradom.

Spor o hrad

Po príklade Matuša Čáka, ktorý neuznával nad sebou žiadnu vrchnosť a koncom 13. storočia zaberal aj majetky kláštora, aj arcibiskupove, počínali si aj niektorí členovia rodu Pázmán, ako aj rodu Hunt, ktorí mali majetky a hrad Hont v terajšom Maďarsku, vrhli sa na arcibiskupove majetky. Viď: Haizl - Budapesť 1913.

Matúš Čák

Podobne si počínali synovia istého veľmoža Kozmu a to Štefan, Lampert a Ladislav. Zo sťažnosti arcibiskupa Ladomára (1279-97) a z listu krajského sudcu Martina r. 1295 vysvitá, že Lampert zničil arcibiskupovi patriacu Breznicu a spôsobil škodu za 100 mariek. V čom tá škoda spočívala, nie je uvedené, ani aká bola hodnota 1 marky; iste však maličkosťou nebola, keď bola predmetom žaloby a súdu. Ďalej bolo žalované, že v obci Perbete (Pribeta) ukradol poddaným 18 kusov dobytka a koní, že v Ölvede (Jastrabie pri Bánovciach n. Bebr.) ukradol 34 volov a spolu so Štefanom ukradol v Plaver. Ďarmotách 20 kusov dobytka. Tito traja Ladislav, Lampert a Štefan ukradli spolu z Bajky 40 volov a 20 kusov iného dobytka.

Vykrádanie obce.

Podobne aj Matuš Čák, ktorý od r. 1292 zaberal všetko severne od Dunaja spolu so sluhom ukradli z Berényi (neuvedené, kde je to) 30 koní a 60 kusov iného dobytka. V lete 1311 napadol z pomsty proti arcibiskupovi Breznický hrad, ako arcibiskupov majetok. Tu si zase

456. zprávy protirečia, keď jedna hovorí „Keďže hrad nemohol inak dobyť, dal ho podkopať a do základov vyvrátiť". V druhej hovorí „Matúš ho podkopal, čo mohol zničil, ale zaujať ho a dobyť sa mu ho neprodarilo" viď str. 338! Pravdou bude len asi to, že ho prekvapil, ako uvádza „Barsmegye 1903" že vr. 1312 bol pánom hradu Matúš Čák; keď nemohol ho „do základov vyvrátiť" ale ho len asi prešiel a keď ho dostal do svojej moci, dal ho rýchle opraviť, lebo už vr. 1313 sa spomína ako „castrum egregium" významný - vynikajúci hrad. Je totiž nemysliteľné, aby bol ho do základov vyvrátil, aby o rok neskoršie bol už významným hradom, keď vieme, že sa hrady často stavali dlhé roky. Spomenutý prameň Barsmegye 1903 uvádza, že Matúš ničil aj majetky opátstva aj arcibiskupove a v lete 1311 nebolo medzi Hronom a Ipľom jedinej obce, ktorú by nebol ničil. Za lieto výčiny a násilnosti ho dal kardinál a pápežský legát Gentilis do arcibiskupskej kliatby; lá zrušena, že nesmel pristupovať ku sviatostiam: spovedi, prijímaniu, sobáš a keď Matúš umrel, nesmel byť ani cirkevne pochovaný.

V ďalších rokoch sa breznický hrad spomína ako majetok ostrihomského arcibiskupa a v roku 1326 ho Filip, syn comésza - (asi ako gróf) Mikuláša Pragónyiho, praotca rodu Palásthyovcov - z Plaštovice pri Ipli daroval breznický hrad proti kastelánovi levického hradu Imrichovi Hrona Brezno. Bécseimu a v listine z toho roku sa spomína, že Brezno (obec i hrad) nepatrí k Levickému hradu. Keď Filipho ubránil a Bécsei nedobyl. Houtmegye 1906. Opáti benátskeho kláštora viac razy žiadali arcibiskupmi zaujaté majetky - no bezvýsledne.

Novobanci, kde sa vodnou cestou obchodovalo zlato sa roku 1347 zaviazali prelátiť kláštoru ročne „jeden zlatý budínsky" - (nevieme, či to bol dukát, groš, alebo toliar) za opáta Ligbrída I. 1330-1355. Nie neplatili ho. Opát preto sa sťažoval u kráľa Ľud. I. Väčšiu starosť robilo benátskemu opátstvu zoťahovanie sa v jeho blízkosti vzbúrenecujúce vojsko, ktoré robilo kláštoru veľkú škodu na celom okolí. Takéto vojsko prepadlo v lonsku časť aj Brezno a vyrabovalo (jej) obyvateľov. Spor o Brezno medzi kláštorom a spor u pápeža. arcibiskupom trval. Keď vr. 1374 ostrihomský arcib. Tomáš vlonsku spor žalovaval benátskeho opáta Mikuláša II, pápež Gregor XI. dňa 27. mája 1375

potvrdil arcibiskupov nárok na Brezmicu a výkonom jej prinavrátenia arcibiskupovi prevelil petikostolského biskupa (Bécs v Maďarsku) a ľudovíta 4. VII. 1375 vyzval benediktínskeho opáta Henricha III. (1374-1400) a konvent v Benediktíne, aby Brezmicu vrátili arcibiskupovi. (Honlmegye 1906.)

Uhorská kráľovná Alžbeta, porušala r. 1440 na obranu kráľovských práv svojho maloletého syna Ladislava Pohrobka do Uhorska husitského vojvodcu Jána Jiskru z Brandýsa a vymenovala ho za kapitána slovenských banských miest. Tak začali na Slovensku boje s Husitmi. Títo cestou na Slovensko zničili mesto Tekov (Starý Tekov, akosídlo Tekovskej župy.) a zajalo obyvateľov Maruňovej.

Roku 1440 bol zvolený (stavmi) za uhorského kráľa Vladislav I.; proti nemu bol Jiskra ako ochranca práv Ladislava Pohrobka a Alžbety. Keď Vladislav I. vr. 1444 zahynul v bitke s Turkami pri Varne, uhorské stavy (šľachta) zvolili miesto neho za správcu-gubernátora krajiny bojovníka proti Turkom Jána Hunyadyho. Benediktínsky kláštor bol na strane Vladislava I. - ktorého nástupcom bol Ladislav Pohrobok. Banské mestá, Jiskra na čelných kapitánom bol Ladislav Jiskra (= Alžbeta a Ladislav Pohrobok). Bolo Slovensku. Šľianičania - Pukančania a Novobanci napadli 22. febr. 1442 kláštor v Benediktíne a zapálili ho. Na odplatu vojsko jágerského biskupa Šimona Rozgonyiho, vedené Ladislavom Lévaim z Levic, 24. mája 1442 za stranu Vladislava I. - napadlo obidve tieto mestá, vypálilo a spustošilo ich aj s okolím (Šľianičan a Pukanec) a Nové Bane vyplienili Maďari a Poliaci. Honlmegye 1906/314 a Barsmegye 1903/325.

Ničenie kraja vojskami pokračovalo ešte viac, keď Husiti vr. 1456 zaujali pevnôstku v Hliníku n. Hr. a keď ich kastelán brezmického hradu Mikuláš Bolták vr. 1456 prijal do brezn. hradu. Husiti v hrade. Takto husiti ničili obce a celé okolie kláštora a keď na energický zákrok kráľa Mateja (1458-1490.) bol benediktínsky kláštor r. 1475 oslobodený Kastelani hradu od nebezpečných susedov. Knausz 1890/143; Thaloczy 1923/238. Hradu. Istvánffy vyhlási že Banko z Herlikoviec r. 1468 chytil-oraboval a väznil na brezmickom hrade (ako jeho kastelán) Štefana Havranku z Brezmice. Tudejto kniha uvádzaný ako Bankhor de Herlikovici; chcelo byť pravdepodobne mam.

458. Iako uvádza dielo Barsmegye 1903/324, hrady Teplica, Revište a Brezuica vr. 1471 nabili poľskému kráľovi Kazimírovi, ktorého sem pozvali odporcovia kráľa Mateja. Od poľského Kazimíra hornše vr. 1471 získal breznický hrad biskup Ján Vitéz (1465-72) a na základe dohody ho potom prepustil kráľovi Matejovi I. V tom čase Vitéz vlastnil aj hrady Revište a Teplica, ako ich získal od poľského Kazimíra a tiež potom dňa dohody, uzavretej s kráľom Matejom, prepustil jagelskému biskupovi Jánovi Peckenschlagerovi (1467-74); Brezuica ostala hrad kráľov.

Matej I. hradu:

Hneď v bitke pri Mohači - 29. aug. 1526 zahynul v boji s Turkami uhorský kráľ, mal o Uhorsko 2 kráľov a to Jána Zápolského 1526-1540 a Ferdinanda Habsburského 1526-1564. Pre benediktínske opátstvo nastali zlé časy ako aj pre arcibiskupa. Pribudol aj spor Brezuica - Brovnica; Brezuica mal arcib., Brovnica opátstvo. Spor trval od 1577 do 1651.

Benediktínske opátstvo sa v rokoch 1538-1568 stalo majetkom ostrihomskej kapituly, ktorá v dňoch 12-22. VII. 1538 dostala „do zálohu" obce Benadik, Psáre, Kozárovce, Lohožnicu, Volkovce, Malé Lúžnice, Opalovce, Obyce, Malé a Veľ. Slepčany (Mihovajsa) Veľ. Vozokany, Beš. dvor, Ženiakre, Hrnčiarske Vrbice, Temaše, Lehôtku, Hor. Opalovce, Vieskú, N. Kalnicu a Lohranicu. Až sám kanonik ostrihomský a majetku opátstva arcibiskupa, teraz Kapituly Ostrih. kapitula pre prevzatí týchto majetkov vyslala do Benadika jedného svojho člena, ktorý sám účinkoval vo funkcii „prefectus". Prvým takým prefektom bol v r. 1544 Michal Körmendi. (Haiczl. 1913.)

V r. 1561 preložili sídlo Tek. župy zo Sl. Tekova do Topoľčianok pre nepokoje = vojnu s Turkami. Barsmegye 1903.

spory o Brezuicu:

Na zhromaždení Tekov. župy 14. V 1562 Bernard Kasassky a Peter Ušatý v zastúpení správy majetku ostrih. arcibiskupa protestovali, že ľudia benediktínskeho konventu sa usadili v Brovnici a tvrdili, že toto územie (Brovnica) patrí k Brezuici, k majetku ostrih. arcibiskupa.

Na tom istom zhromaždení titulárny Benedikt protestuje v mene šahtského prepošta a benediktínskeho prefekta Matúša Paklosiayho proti tomu, že poddaní z ostrih. arcib. majetku v Brezuici rujnali Brovnicu a urobili tam škodu. Matúš Paklosiay, ako zástupca prepošta a prefekta vyzval Bernarda Kasassyho a Petra Ušatého, aby sa v najbližších

dňoch obidvaja dostavili pred súd Tekovskej župy. Prefekt prišiel, ale
ale arcibiskupovi poddaní poslali len zástupcov. Trenice hrozili ďalej.
Roku 1677 ostrihomská kapitula zavieda spor znovu. Po jeho dlhšom hrození
aj obce aj hrad ostali majetkom arcibiskupa ostrihomského. Barsmegye 1903; Hrausz 1890/143.

Postavenie našej obce Turkami.

Dňa 14. mája 1563 bola v Žarnovici na kráľov rozkaz porada [vojenská], na ktorej sa v prítomnosti župana Tekov. župy pána Štefana Dobó - pána Levíc (1558-1569) uzniesli, že stráž proti tureckým vpádom treba niekde inde stavať do svätokrížskej oblasti, ku hradu Teplice (Sklené) a na mieste starého hradu nad Brezničou, odkiaľ vidieť do Žarnovice alebo do Sv. Benadika. To znamená, že breznický hrad bol vo r. 1563 nepoužívaný; alebo bola z neho už len nepatrná zrúcanina, ktorá sa vo nedala nazvať hradom, keď sa hovorí „na mieste starého hradu nad Brezničou". Podobne sa v r. 1647 spomína, že Turci v Brezničí podpálili obec aj s kostolom. O hrade sa zase nehovorí nič. Viď Hrausz 1890/143; Bonnemissa 1933/40.

Brezničá v r. 1564. (Hajczl 1913).

Pre súpisu k výrubu daní ku hradu Revište pribudlo, aj ako majetok Dóczyovcov: Hor. Trnavka 4 dvory, Hor. Ždaňa 7½ dvora, Dolná Ždaňa 1½; Rudno 10; Dol. Hanušovce 8; Veľ. Pole 10; Hrehy $9\frac{2}{3} + \frac{2}{4}$ a Brezničá 8.

Turecké nájazdy.

Dňa 6. apr. 1647 prešli Turci pri Hlinačke Hrou vypálili Horárovce a celú obec vyrúbili do základov. Paša vyrubil na Horárovce - 1913.
novo veľkú daň a kto nezaplatil (nemal z čoho) odvliekli na dobytok Hajczl
Iný turecký oddiel prešiel od Sukanca horami do Brezničá. Tam za- Turci v ob
jali, vyvraždili a poranili mnoho ľudí. Podpálili obce aj kostol; rane- 1647.
ných a mŕtvych nechali tam a zajatých hnali pred sebou. Kostol bol nedávno obnovený. Hradný kláštor v Benadiku obišli, lebo bol dobre opevnený a hojne strážou a obyvateľstvom

Po vypálení Brezničá oddiel Turkov vtrhol aj do Novej Bane, ktorú

tieř spustošil. Odtiaľ cez Rudno a Voznicu sa dostali Turci do Žarnovice kde sídlil zemepán Žigmund Dóczy a manž. Eufrozína rod. Kaizerová. Turci mestečko obklúčili a na viac miestach podpálili. Napadli aj

Sťatie Dóczyho.

kaštiel, ktorý Dóczy odhodlane bránil. Keď videl, že presile neodolá a boj je zbytočný; poddal sa. Paša dal Dóczyho spútnať (do okov) a 4. aug. 1647 na námestí sťať. Manželku Eufrozínu odvliekli do otroctva, do Carihradu. Dóczy bol pochovaný vo Vieske, v kostolnej rodinnej krypte.

Od Žarnovice postupovali Turci ďalej a vyrabovali aj hrad Revište. Došli až do Sv. Kríža, ktorý mal silnú posádku. (Prameň nehovorí, či ho dobyli, ale asi nie, keď sa spomína silná posádka.) Odtiaľ sa Turci vrátili s bohatou korišťou, (Haiczl 1913 a Kliman 1967/I/55) do Ostrihoma.

Turecké vpády trochu utichli, ale Turci nedali na seba dlho čakať. Na jar 1663 pod velením Amhata Köpriliho začali s 200.000 vojakmi ďalšie boje. Zmocnili sa Nových Zámkov, Nitry a Levic. Tým sa dostali

Turci v obci 1663.

do blízkosti stredoslovenských bemských miest. Pri jednom takom vpáde zničili okrem iného aj Breznicu. – Barsmegye 1903/22.

Zastaviť postup Turkov a vyhnať ich z krajiny bolo úlohou francúzskeho generála Souchesa (čítaj Súša). Bolo isté, že teraz Turci na-

Boje proti Turkom.

padnú aj hradný kláštor v Beňadiku; preto ho kapitula ponúkla kráľovi, ako pevnosť na čas potreby. Palatínus Frant. Veselényi (1655-67) ponuku kapituly prijal listom datovaným 28. dec. 1663 na Teplic-hrade.

V marci 1664 začal generál Ludvík Souches (Súš) s 11.000 vojakmi vojenské operácie a 3. V. 1964 dobyl Nitru, 9. V. 64 bol už v Beňadiku. Keď prešiel cez Hron a chcel napadnúť Levice, zistil, že paša Mohamed Kučuk s 15.000 vojakmi ide Leviciam na pomoc. Takto napadnúť Levice nemalo smyslu, keď aj mimo útoku na Levice bol vo voj. nerovnom

Bitka pri Žarnovici. 16. V. 1664.

stave, v menšine. Preto Souches odbočil oblikom na Pukaneo, Štampoch a dolu dolinou Rychňava k Žarnovici. Paša Kučuk tiahol za ním a 16. V. 64 napadol Souchesovo vojsko. Boj trval celý deň. Zasiahlo do neho aj delostrelstvo z okolitých vrchov. Souches odrazil všetky pašove útoky a pri poslednom útoku aj paša padol. Turci v zmätku začali ustupovať.

Šoucheesova ľahká jazda ich prenasledovala až do Hrona. Ustupujúci Turci cestou vydrancovali a vypálili Dolné Hámre, Vozmicu, Ruskú, Brehy a Brezničku. Barsmegyei 19, 20, 22.

Dňa 17. V. 1664 ustupujúci Turci pustošili v Novej Bani, ako odveta za porážku pri Žarnovici. Toho dňa padlo v Novej Bani za obeť 78 ľudí, ktorí boli ukrytí v štôlňach bani, kam sa išlo v nádeji o záchranu pred Turkami pochovávali. Turci však nakládli pri vchode do štôlní ohne a ich dym schovaných udusil. Mimo toho 15 ľudí ušlo a 60 odviedli do zajatia. (Adamek 1921/201; Chovančák 1940/11, Kliman 1967, str. 61, 62, 65.) Pustošenie Turkov v N. Bani 17. V. 1664.

Pieso turecké hordy sa nazývajú Turko-Tatari. Boli to vlastne Tatari, ktorí aj dnes obývajú časť územia v ZSSR, a len ako obyvatelia územia, ktorého vtedy patrilo k veľkej Osmanskej ríši, zúčastňovali sa aj vojnových ťažení „veriacich", rozumej mohamedánov, proti „neveriacim" - rozumej kresťanov.

Pieso turecké vojská už pro viac razy dobyli Pukanec. Tak aj teraz, 16. mája, hlavnú moc za Šoucheesom, dobyli Pukanec. Dielo zkazy, ako ho dobytím Pukanca prevádzali, opisuje historik Jacek Križko v článku „Hrozná noc pukanská." Čo schopných[1] nešlo do zajatia, ostatné staršie obyvateľstvo a deti bezohľadne vyvraždili o presvedčení, že vraždení nekresťanov si robia zásluhy u Allaha, zato ich čaká odmena. Tak aj teraz v Pukanci mnoho obyvateľov zajali, mnoho vyvraždili a mestečko ostalo skoro ľudoprázdne. Do Pukanca sa potom sťahovalo slovenské obyvateľstvo z bližšieho i ďalšieho okolia. (Hlavicza-Szabó 1865/116.) Vyvraždenie v Pukanci

Spomínané boje s Turkami v rokoch 1663-64 sa potom skončili „Šaštínskym mierom", dňa ktorého Ostrihom a Nové Zámky ostali v moci Turkov. Turci však podmienky mieru nedodržiavali a menšie-väčšie vpády Turkov na naše územie boli ďalej.

Tak v rokoch 1666-67 znovu prepadli Pohronie a narobili mnoho škody. O tomto bola na zhromaždení (konfederácii) Tekovskej župy 4. IV. 1668 v Žarnovici spísaná zápisnica. Uvádza sa v nej, že v roku 1666 (istotne mimo iných vpádov na dobytku a pod., lebo len za toho by neboli sem prišli) zo Brezníce odviedli dieťa a z Hliníka n. Hr. pastiera-

V roku 1667 tak isto odvliekli z Voznice dieťa; toto sa potom vraj našlo. Z Dolných Hamrov odvliekli tiež dieťa a z Horných Hamrov mladého pastiera oviec-valacha. Z Tekovskej Breznice odvliekli v okovách dve dievky

Odvlečenie 2 dievok.

Čich osude viac zpráv niet a ak cestou nezahynuli pri krutom zachádzaní, mohli sa dostať až do Turecka. Je pravdepodobné, že tieto museli byť pekné, aké oni radi kradli a odvádzali do háremov pašov.

Ako uvádza Štátny archív mesta Nitra, zvaný „Fond Tekovskej župy", museli obce Žarnovica, Brenica, Hliník n. Hr. a Brehy Turkom platiť dane.

Dľa súpisu z roku 1740 patrili ku Lesno-erárnemu pánstvu Revišťského hradu aj 13 obcí: Hor. Trnávka, Hor. Ždáňa, Dolná Ždáňa, Rudno, Voznica, Dolné Hamre, Horné Hamre, Veľké Pole, Brehy, Breznica, Bukovina (asi tá pri Brenici) Lukavica a mestečko Žarnovica. Viď prameň Barsmegye 1903 str. 363, 525.

Z roku 1851 spomína Fenyes 1851/II/78 že obec Tekovská Breznica mala 788 obyvateľov-katolíkov a r. 1876 už 849 obyv. katol. a 11 židov.

Kedy pradol Breznický hrad?

Že Breznický hrad zanikol a to násilným zásahom, vidíme najlepšie z toho, že jeho „časoví vrstovníci" Gýmeš, Hrušov, Levice, Reviště, Šašov

Kedy hrad zanikol?

v akej-takej forme zrúcanín stoja dodnes a o hrade Breznica už dnes niet temer stopy. Kedy sa to stalo? Kto mohol mať záujem na jeho zničení? Ako presné obdobia máme rok 1475, dokedy, ako spomína Krížko, „stál," a potom 14. máj 1563, kedy „už nestál;" lebo tohoto dňa o Žarnovici konaná vojenská porada káže stavať stráž „aj na mieste starého hradu nad Breznicou;" kde už teda hradu nebolo, lem miesto bolo výborné pre rozhľad po Pohroní. Podľa-ľudovou tradíciou-zachovanej povesti, mohla to byť príhoda, keď hradná služka, navedená cudzím vojakom za sľub manželstva, zničila hrad výbuchom pušného prachu v hradnej prachárni. Takto opísal zánik hradu prof. J. Hyndický. Dľa telefonného dotazu kronikára, prof. Hyndický jednoducho spracoval načrtnutú povesť spôsobom spracovávania historických námetov a nemal žiaden iný historický, alebo iný vierohodný prameň.

Prípad je možný, aj keď nie historicky doložený. Je však ešte viac možností, ako hrad zaniknúť, lebo proces nevádza ani dobe, ani to, aký to bol vojak. Mohol to byť „prolúčenec". Určitý, ak Krištkom uvádzaný, že „hrad stál až do r. 1475", čo by znamenalo, že po tomto roku 1475 už nestál, ani tak nevedeli na Turkov, lebo ak v tomto čase ešte do nášho kraja väčšie vojenské akcie neprodukovali, viac len lupežnícke prepady do okolia, kde nakradli potravín - dobytka a zase odtiahli; ale dlhšie - rozsiahlejšie vojenské akcie, ako obliehanie hradu, zrejme neprodukovali. Ich lupežným rajónom bolo ešte územie dnešného Uhorska. Veď aj Nové Zámky a Nitru dobyli až v r. 1663. Pri štúdiu dejín tohoto hradu - dá sa uvedených prameňov - myslím sa, že na výpoveď viac možností: V druhej polovici 15. storočia, stáva sa Breznický hrad akýmsi sídlom „lupežných rytierov." Aj keď sa vdieľ prepadky hradu menoval kastelán, nebol o nič lepší, ako na pr. pán hradu Ľadnica (západne od Púchova) Bielko, typického to zbojníckeho hradu, ktorý žil z lupeže a takéto lupežné výpravy podnikal až na Moravu so silou až 1000 vojakov. Tak v r. 1464 bola žaloba na kastelána Brezníckeho hradu Bavora z Horelíkovíc, (inde menovaný ako Bavthor de Herelikovyz), že „lupežil na okolí." Na tohoto istého bola aj žaloba pred Benadickým konventom, že zajal, okradol a väznil v hrade Štefana Hlavanku, brezníckeho obyvateľa. Ďalším žalobcom na Hunčov, ktorých do Brezníckeho hradu v r. 1464 prijal - prinútil kastelán hradu Mikuláš Bodok (alebo Bollák) bol benadický kláštor, že „lupežili po okolí" a po obciach, patriacich kláštoru a aj Bodok lupežil s nimi. Keď potom v r. 1465 vypudil kráľ Matej z Topoľčian českého Jiskru a roku 1467 „pobrel českých kacírov" a prav. dep. dobre ich vypudil aj z Brezníckeho hradu „že kláštor bol zbavený nehorepečných susedov" bolo dosť tých, čo hrad Breznicu, z ktorého boli vypudení, začali nenávidieť a pri naskytnutí sa vhodnej príležitosti neváhali ho zničiť bretars aj už spomínaným spôsobom.

Roku 1475 bola zase žaloba, že kastelán Brezníckeho hradu Juro Bečeňovi z Bešeňova rabroval a lupežil vo Volkovciach. Všetci títo spomenutí boli za žalované lupeže istotne pobrečania, tak zlosť na Brezníckeho hrad si mohol vyliať hocikotorý z uvedených, alebo aj z jeho vojakov, keďže na prevede-

464, nie pomsty niekto od vrchnosti povolenie nežiadal.

Vkonečne, nie je vylúčená ani možnosť, že hrad Malý, ktorý sa od roku 1472 stal majetkom hradu a o ktorom povesti, ktoré sa o ňom medzi ľudom zachovali, bol spravodlivý a poriadku milovný, zanovalo veľa stálej starostlivosti na poriadku hradu a hrad Brezinu dal sám - ako hovorilo jeho hýrení - rozboriť, trebárs aj spôsobom bolúčneho rozhúvania, aby s ľútosťou bol raz - navždy pokoj.

Vzhľadom na uvedené - dosť pravdepodobné údaje o jeho zániku, nechce sa človekovi veľmi veriť údaju Krauss-Barsmegge 1903, 143, kde uvádza „Kapitula r. 1577 zavinila spor (o Brezinu - Trovinu) znovu. Obec a hrad Brezinca po dlhom spore ostali vlastníctvom ostrihomského arcibiskupa." Svedectvo považujeme za mylné a možno vzniknúť len nedôslednosťou, alebo nekritickým postupom autora pri štúdiu prameňov a čerpaní z nich; preložte spomenuté dve robia väčší dojem pravdivosti a sú doložené presnejšie dokladmi o pravdivosti.

Takto dostávame, z pomôcky od Samuela Tomášika, podrobnejší a dosť úplný obraz a prehľad o minulosti našej obce a hradu, hlavne z dôb, keď naša obec a okolie pustošili Turci, o čom sme dosiaľ vedeli len to, že tu viackrát boli a ničili. Ale to, čo najviac napína našu zvedavosť = „doba a spôsob zániku nášho hradu", ostáva ďalej v hmle povesti.

Zmena v sídle „Mahič. úradu".

Premiestnenie Mahič. úradu.

Mahičný úrad, ako miestnosť bývalého obvodného „Čekovskobrezničného notárskeho úradu so sídlom v Brehoch", bol pre našu obec naďalej v obci Breh. Sám bol v povojnových rokoch zriadený v novej budove „Kultúrneho domu" a na obec Breh pomerne pekne vyskojená „Pohaška na sieť" a ľa si až do konca roku 1972 chodilo aj naše novomanželské páry služobať „veniť lásku až do smrti." Dňom 1. januára 1973 bol celý mahičný úrad (aj pre Breh) pre našu obec premiestnený do N. Bane.

Z mahičných dát poznamenávame, že za kalendárny rok 1973 sa v našej obci, vč spolu aj s obcou Ľúp. Trovnica, narodilo deti; z toho chlapcov, dievčat. Na večný dôchodok odišlo ; mužov žien

V tomto kalendárnom roku sa v našej spoločnej obci narodilo deti . Z toho chlapcov, dievčat. Zomrelo a to mužov, žien. Zosobášené, dňa Matrič. úrade v N. Bani. V roku 1974 mala obec spolu obyv.

Počasie. Počasie priaznivej bol rok 1974 dobou exhibícií. Od konca januára nepršalo až do 20. apríla. Jarné práce (hoci slabá jar sa mohla prejaviť vo februári) sa pre suchotu odkladali až do apríla, aj zasiatie. V dôsledku toho prvých hrmotín bolo málo a obilniny sotva pomaly dozreli a ich úroda bola dobrá. Od polovice septembra až do decembra sa zase deme lial dážď a zase znemožňoval poľné práce. Siala sa potom ovsenka, až kde pôda dovolila, aj odkladnice od plánu ozimného postupu. Úroda. Koncom sept. boli asi 2 silnejšie mrazy, aby (ako obvykle) pokazili hrozno a ponorili kvety na hroby k „Všetkým svätým". Katarína oklamala, lebo po obidva dni (Katarínine na Ľade, Vianoce na blate, alebo opačne) bolo blato.

Úroda hrozna bola len asi 1/3 proti roku minulému a hrozno hlásadajúcim Brezničanom prinášali „dolniaci" sudy, lebo nemali ani oni čo do nich dávať. Nebolo toho roku ani hrušiek a jabĺk, mnáš tiež málo. Pred Vianocami napadol aj sneh; udržal sa len asi 2 dni a na Štefana 26. XII. 1974 prebehla aj menšia búrka - hromobitie, spôsobené prenikajúcou Búrka o Vianociach teplou vlnou vzduchu od juhu. Taká sa potom opakovala, čo aj búrka aj vo februári 1975.

Činnosť a hospodárenie MNV v r. 1974.

Po ukončení konsolidačného procesu, ako následku politických udalostí rokov 1968 a 1969, uberal sa v roku 1974 vývoj jak po stránke politicko-výchovnej, tak aj v smere vedecko-technickom, k dosiahnutiu čím vyššej ekonomickej efektívnosti, jak v priemyselnej výrobe, tak aj v poľnohospodárstve. Inými slovami: V dôsledku celosvetovej ližiacej sa krízy kapitalistického systému, a z nej prameniaceho konkurenčného boja na svetových trhoch, či už v predaji výrobkov, alebo v nákupe surovín, hlavne zdrojov energie, akou je nafta, plyn, uhlie, za pomoci vedy a techniky

 novšími spôsobmi výroby dosiahnuť čím vyššej úspory, jak v spotrebe surovín, hlavne dovážaných, tak aj v spotrebe tepelnej a pohonnej energie a tým vyššieho zisku. Len takto je možné ďalšie zlepšovanie života spoločnosti, o akú sa štát a jeho vedenie snaží. Táto snaha sa uplatňovala - aspoň na svojom pôsobisku, aj vo výchove - hospodárení a celkovom počínaní MNV.

Oslavy. Výročia.

V živote politickom bol rok 1974 rokom výročí a osláv. Bolo to 30. výročie Slovenského národného postania (SNP); bol rokom 25. výročia založenia Pionierskej organizácie u nás; ako aj 25. výročím socialistického poľnohospodárstva - socializácie dediny.

V oblasti stavebno-finančnej bol rok 1974 rokom dokončenia v minulých rokoch rozpracovaných objektov. Tak boli ukončené práce s výstavbou miestneho rozhlasu a po nich bol objekt aj skolaudovaný. Ďalej bola dokončená úprava budovy a otvorená Mater. škola v Crovnici.

Činnosť komisií.

V smysle spomenutých osláv niesla sa aj politicky-ideologická činnosť MNV. Dľa zúčastňovania sa na schôdzach Rady MNV, ako aj Pléna MNV, ako aj niektorých komisií, ako stavebno-finančnej a komisie pre verejný poriadok, bola účasť poslancov a členov u niektorých 100% ná; žiaľ u niekoľkých len 16.6% ná. Dľa toho sa riadia aj odmeny tjchto z „Pobádacieho fondu".

Na verejných schôdzkach Strany a hovorov s ľudom sa v roku 1974 zúčastnilo spolu 974 občanov; na iných spoločných podujatiach 850 občanov a na schôdzach rodičovského združenia (ZRDŠ) pri ZDŠ sa zúčastnilo v r. 1974 spolu 392 občanov.

Príjmová časť hospodárenia MNV.

Prijmy MNV.

Ako príjem MNV v r. 1974 bola daň domova Kčs: 61.823.-; pri čom 8 novostavieb bolo od domovej dane po prejednaní stavebno-finančnou komisiou obce - oslobodených na dobu 15 rokov. Daň z príjmov obyvateľstva (rôzne zárobkové prevádzky občanov) bola Kčs: 3.470.- Daň poľnohospodárska 10.349.- Kčs; poplatky od psov činili 11.832.- Kčs a správne poplatky (ako dávky za úradný výkon) boli v r. 74 Kčs: 3.440.-

Školská jedáleň I. Materskej školy vykázala obrat Kčs: 36.283.-, na

miesto plánovaných 28.000·-, čo spôsobuje zvýšený počet stravníkov a spresnenie a kontróla potvrdení o príjmoch rodičov, dľa ktorých sa riadi výška poplatkov.

V materskej škole platia deti denný poplatok za: desiatu, obed a olovrant podľa príjmu rodičov a počtu súrodencov takto: Školské jedálne

Kde príjem na 1 člena rodiny nepresahuje priemer 300 Kčs, neplatí sa nič, ak nepresahuje príjem na 1 člena rodiny, Kčs: 500·- platí sa za dieťa Kčs: 0·50
ak priemer na 1 člena nepresahuje Kčs: 600·- -"- Kčs: 1·-
-"- 700·- -"- -"- 1·50
-"- 800·- -"- -"- 2·50
Ak je priemer na 1 člena rodiny nad 800·- platí sa za 1 deň Kčs: 4·-

Pritom dľa vyživovacej normy II. nesmie strava presahovať hranicu za desiatu Kčs: 1·25; za obed Kčs: 2·45 a za olovrant Kčs: 0·80; takže strava každého dieťaťa stojí denne Kčs: 4·50. Rozdiel proti plateným poplatkom na stravu deti v Mat. škole dopláca MNV - štát.

V školskej jedálni ZDŠ sa platí dľa tejto tabuľky.

Čistý príjem rodičov vrátane prídavkov na deti:

	1 dieťa;	2 deti;	3 deti;	4 deti	5 a viac deti	1-5 ročník;	6-9. ročník
do	750·- Kčs	1000·-	1250·-	1500·-	1750·-	Kčs: 2·-	Kčs: 2·-
-"-	1000·-	1250·-	1500·-	1750·-	2000·-	2·10	2·10
-"-	1250·-	1500·-	1750·-	2000·-	2250·-	2·40	2·40
-"-	1500·-	1750·-	2000·-	2250·-	2500·-	2·70	2·80
Pri vyšších čistých príjmoch						3·-	3·20

Učitelia platia za 1 obed Kčs: 4·15

Školská jedáleň pri ZDŠ mala plánovaní tržbu Kčs: 157.000·- V skutočnosti sa dosiahlo len tržby Kčs: 140.883·-, čo je 89·9% plánu. Ako hovorí príslušná zpráva z Komplexného rozboru hospodárenia MNV za rok 1974 „U jedálne ZDŠ sa splnili príjmy (plánovaná tržba za obedy od deti) len na 89·8% a nevyrovnávajú sa ani primerane s výdavkami a rozdiel robí až 8%. Nevie sa zdôvodniť nedodržanie počtu stravníkov plánovaných a bude preto potrebné v priebehu roku 1975 urobiť hlbší rozbor. Zdroje príjmov súčasne utekajú neinkasovaním za odoberané odpadky (zbytky) z jedla." U II. materskej školy - v Provnici, sa plánova- Nezrovnalosti v škol. jedálni

468. nej tržby za stravu detí nedosiahlo pre malý počet stravníkov a celkove nízke sadzby stravného, kde príjmy na zápisných lístkoch detí nie sú v mnohých prípadoch overené uzdovou účtárňou.

V kapitole „školstvo" zo zvýšených finančných prostriedkov nebola vyčerpaná suma Kčs: 32.000.- a o kapitole „Rozhlas" o 24.000 Kčs. Z kapitoly

Nevyčerpané dotácie. Miestne hospodárstvo sa tiež nevyčerpala plánovaná suma, lebo neboli dodané vybojkové objednané žiarovky, ktorých je všeobecne nedostatok. U „školstva" sa plán nevyčerpal, lebo sa nemohla previesť stavebná úprava a vystrojenie priestoru zaberaného doteraz Pošt. úradom, pre rozšírenie Mater. školy, keďže Poštový úrad sa ani do konca roku 1974 nevysťahol odtiaľ. Stalo sa tak až 1.II. 1975. Prekročenie plánovaného rozpočtu u Mat. školy v Orovnici spôsobilo zahájenie prevádzky v tejto škole, ako aj obstaranie kuriva, zariadenie kuchyne atp. Tu bol ešte náklad Kčs: 15.000.-

Na miestny rozhlas sa prestavalo ešte v r. 1974 Kčs: 76.000.-

V areáli ZDŠ bolo umiestnené umelecké dielo v cene Kčs: 100.000.-

Do prevádzky bol v r. 1974 uvedený aj televizný vykrývač.

V časti Orovnica sa prevádzala regulácia potokov nákladom 1 mil. Kčs.

Na úpravu a údržbu budovy MNV sa vynaložilo Kčs: 16.000.- a na rozšírenie verejného osvetlenia Kčs: 12.000.-

Zo zaplánovaných akcií na rok 1974 bolo dodržané dokončenie stavby miest. rozhlasu; prevedená úprava budovy MNV, že hlavný vchod do budovy MNV bol otvorený z ulice - od západu, - ako bol niekdajší vchod do školy. Z plánovaného verej. osvetlenia sa previedla len časť za sumu 12.000 Kčs; ostatok robia nedodané neonové žiarovky. V stavbe športového ihriska sa plán previesť nedal z príčin, ktoré nie sú v moci MNV.

Neporiadky s odpadovým materialom; proti zákazu MNV.

Neporiadky s odpadom. Hovorí sa, že každá vec má svoj tieň. Taký to tieň javí sa aj za svetlými - jasnými stránkami nášho napredovania - rozvoja. Je to neporiadok a neukáznenosť s odpadom. Pri každom dome a novostavbe je nejaké to miesto, ako smetisko, alebo kúsok hnojiska od bydiny a pod. na odpad a tento namiesto toho niektorí naši občania vozia do novoregulovaného potoka - za štepnicou, ba až ku hronskému mostu a zohyzďujú priestranstvo a to často predmetmi, ktoré sa dajú doma spáliť. Na vývoz smetí - odpadu je určené jama na Luchtove-

Materská škola v šk. roku 1973/74.

Personál Materskej školy sa v škol. roku 1973/74 nemenil proti rokom predošlým. V mladšej skupine bolo v tomto roku 27 deti, v skupine starších 24, spolu 51. V decembri usporiadala škola pre deti aj rodičov „Besiedku na uvítanie zimy". Na konci školského roku boli deti na výlete v Bojnicích, kde je pre ne zaujímavosťou Zoologická záhrada, ako príprava pre prírodopis v učebnej látke ZDŠ. Dejinám zámku a jeho architektonickej pamätihodnosti ešte nerozumejú.

Základná deväťročná škola v šk. roku 1973/74.

Organizácia školy:

Riaditeľom školy bol Marian Ruman, zástupcom Abel Laco; pionierskym vedúcim Vincent Debnár.

V jednotlivých triedach bolo žiakov a triednymi učiteľmi boli:

1.) trieda	26 žiakov	tried. uč.	Maria Jadúďová.
2.) -"-	28 -"-	-"-	Emilia Murgašová.
3.) -"-	23 -"-	-"-	Anna Dúchajová.
4.) -"-	31 -"-	-"-	Drahomíra Petrášová.
5.) -"-	34 -"-	-"-	Jolana Minková.
6.) -"-	33 -"-	-"-	Viliam Dúchaj.
7.a. -"-	22 -"-	-"-	Peter Hronský.
7.b -"-	21 -"-	-"-	Daniela Krumlovská.
8.) -"-	26 -"-	-"-	Ján Benč.
9.) -"-	26	-"-	Ján Krumlovský.

Spolu: 267 žiakov.

V septembri 1973 odišla na materskú dovolenú Maria Jadúďová a na jej miesto nastúpila Maria Valová z Novej Bane. Dňa 8.II.74 odišla na materskú dovolenú Jolana Minková a na jej miesto bola odborom školstva ONV pridelená Maria Krumlovská z Brehov.

Divadelný krúžok žiakov nacvičil pod vedením s. Jána Krumlovského a predviedol žiakom aj dospelým občanom Andersenovu hru „Snehová kráľovná". Hra je pomerne náročná aj na hercov aj na technickú réžiu, ale žiaci aj réžia ju zvládli, na dané možnosti, dobre a mala zaslúžený úspech.

V mesiaci marci bolo na škole zriadené „Vlastivedné múzeum".

Material do neho, - rôzne starožitnosti z obce - pozbierali žiaci za pomoci učiteľov. Na exterieri tohoto pracoval aj s. Peter Belovický, z Bratislavy, ktorý ako dôchodca trávi v obci značné obdobia. Tento postavil čelní stenu múzea, ktorá znázorňuje starodávnu breznickú „irečitosť" - zvláštnosť „Pálenie dreveného uhlia." a kompu, ktorou sa voľakedy prevážalo cez Hron a mladšia generácia - deti ju vidí aspoň takto znázornenú.

Oslava 25. výroč. založ. P.O.

Na pamiatku 25. výročia založenia Pionierskej organizácie, konali sa dňa 25. apríla 1974 oslavy. Pionierska organizácia našej ZDŠ bola pomenovaná na Pionierska organizácia Viktora Karasieva, hrdinu ZSSR, ktorý po Slovenskom národnom povstaní tu hojoval a zúčastnil sa aj často spomínaného prechodu „Nitrianskej partizánskej brigády" cez Hron vo februári 1945 na východu ku Červenej armáde. Tejto pionierskej oslavy sa zúčastnil mimo miestnych funkcionárov aj tajomník Okresného výboru Komunistickej strany Slovenska s Norbert Adamec.

V júni 1974 podnikli starší žiaci ZDŠ výlet po trase: Tek. Breznica, Trenčín, Gotwaldov, Buchlov, Buchlovice, Lednice - Bratislava. Mimo zemepisných poznatkov, obohatili svoje vedomosti aj dejepisom o týchto miestach a o poznanie stavebných pamiatok tejto trasy.

V priebehu roka odpracovali títo žiaci ZDŠ, hlavne starší, 2500 hod. brigád na úprave staveniska a urovnaní areálu školy a na upravenom vysadili trávu, kvety a ovoc. a okrasné stromky.

Súkromný stavebný ruch v r. 1974.

Nové domy v r. 1974.

Nové domy v r. 1974 v našej obci postavili: Majzlík Štefan a Peťko Štefan, č.d. 233 zbúraním predošlého a úplnou novostavbou nového na tom istom mieste pri Rudeľku; Ján Rudzan vo vlast. zahrade, Ján Valo a Jozef Mišík, zrútením predošlého a úplnou novostavbou nového na tom istom mieste, v „ulici"; Belujský Ján 361 vo dvore - zahrade svokra Jána Peťku. Volentier Gregor 633, na Zahumniciach; Žurovský Ján, na Horke; Belko Milan, pri Štefanovi Brieškovi, v zahradách; Jozef Horák na Zahumniciach, č.d. a Stanislav Kúdela, v zahrade pri Belkovi a Brieškovi.

Prestavby, alebo prístavby v r. 1974 previedli: Mišík František, č.d. 214 - Orovnica; Lovecký Cyril 27 a Forgáč František 188, obaja Orovnica.

Poštový úrad v Tekovskej Breznici.

Ako sa dozvedáme z hist. diela Tenyes, diel II, vydaného v r. 1851 v Pešti, na strane 78 je spomenuté, že v roku 1851, leda v polovici minulého storočia, dostávala naša obec poštu z Poštového úradu v Levičiach. Ako bola odšírať do Tek. Brezovice dopravovaná, nezdruhuje. Či chodil pre ňu nejaký obecný sluha, doručovateľ, alebo Pošta v r. 1851
či bola dopravovaná nejakým úradným dopravným prostriedkom bývalého slúžnovského (župného úradu), alebo či ju azda dopravovali do obce prevoznici, furmani, ktorých z dediny chodievalo do Levíc s uhlím, s obilím a hlinou so „stupkami" na hrbe dni stredu a sobotu, bodaj; síce nevieme. Je isté, že to nebola žiadna „expres" pošta; veď ani nebolo jej treba, lebo z obce nikto nikam nechodil, ani nevojačil, nebola žiadna vojna, ani na robotu sa nikde nechodilo a nebolo ani treba ani komu akési správy podávať. Až do roku 1896 nešiel dolinou ani vlak, šak to bola iba cesta pre dopravu vozom, alebo kočom. Najviac to mohli byť nejaké úradné oznamy pre richtárov-notárov.

Od čias, čo naše generácie pamätajú, sa k nám dopravuje pošta z Novej Bane a to tak, že obecný doručovateľ - obecný sluha, zvaný pre „povgár" chodil denne pre ňu do Novej Bane a po odovzdaní úradnej pošty u richtára rozniesol zásielky po dedine. Balíky aj na pošte aj z pošty si museli občania odniesť sami do a z Novej Bane. Chodilo sa pešo popod strážu cez Založenie P. U
brežský kopec. Tento stav trval až do 3. dec. 1956, kedy bol u nás zriadený „Poštový úrad v Tekovskej Breznici." Prvým jeho zamestnancom bol Rudo v T. Brezn
Král', syn bývalého richtára Juliusa Kráľa. Poštárkou-doručovateľkou ostala aj naďalej Anna Gažíková, vdova po + Jakubovi Gažim, neskoršie vydatá Juhásová. Od mája 1960 bola k nášmu Poštovému úradu pripojená aj susedná obec Dvorníca a sám sa doručovateľom stal bývalý bajomík MNV Doprava pošty
v Tekovskej Breznici, Štefan Galbavý. Do agendy sa zapracoval od doterajšieho samost. doručovateľa Bokníka z Bevádika. Od mája 1960 do jesene 1964, kým sa nezriadila kompa, lebo sa vtedy prestore začal stavať most, dovážal Štefan Galbavý poštu na železničnú stanicu v Tekovskej Breznici. Potom sa začala dovážať k nám pošta poštovým autom, najprv cez Brehy,

472. po skončení stavby mostu u nás, cez tento.

Keďže pre rozsiahlosť doručovacieho obvodu v Tekov. Breznici jedna sila nestačila, bola obec rozdelená na 2 doručovacie obvody a to tak, že hlavná čiastka - stred dediny bol 1. obvod a Hrb, Kamenie, Potok, ulica, ako aj celá nová ulica od Andelka na Zemänskô ostal ako obvod

Druhý doruč. obvod. č. 2. Občania „Zpod hory" si normálnu - bežnú poštu donášajú príležitostne jeden druhému; pre peňažné zásielky si chodí na „Poštu" každý sám. Pre odľahlosť a nebezpečie prepravy peňazí nateraz inak nie je ešte možné. Po rozdelení na 2 obvody sa druhou doručovateľkou stala Alžbeta Kráľová. Po odchode Juhásovej z pošt. služieb sa druhou doručovateľkou stala Anna Granzová - Abelova a po nej Angela Šimkovičová - Jozefova. Po dobu choroby - dovolenej atp. im vypomáha Eva Suchá - Jozefova „Zpod hory".

Telefon u nás: Na telefonnú sieť bola obec zapojená hneď v r. 1939 po zavedení elektrického prúdu do obce; na telefonnú automatiku od r. 1964 a od 1. I. 1974 je telefonná služba v obci plne automatizovaná cez telefonnú ústredňu v Žarnovici. Nateraz je na telefon v obci zapojených okolo 30 účastníkov. Mesačne platia poplatok 24 Kčs a ak je hovorov menej, automat ich zaznačuje, prebytok sa vráti účastníkovi. Vedenie - linky boli v r. 1974 prestavané a počíta sa s počtom 100 účastníkov telefónu.

Od roku 1964 prevádza náš Poštový úrad aj „združené inkasso" a to za elektrický prúd, za rozhlas, aj za televíziu. Je to 476 poplatníkov a inkasuje sa mesačne okolo 24.000 Kčs. Ďalej tento Poštový úrad prevádza aj zálohy a výplaty lesných robotníkov v počte asi 70. Ich priemerné mesačné zárobky užien sú okolo 1300 - 1400 Kčs, u chlapov 2500 - 3000 -

Obrat Pošt. úradu na šekoch je mesačne asi 200.000 Kčs

Dôchodky. Dôchodcov starobných aj s invalidnými je asi 540, z čoho na Breznicu pripadá asi 380, Orovnica asi 160. Priemerná výška dôchodku je okolo 680 - Kčs. Mesačne sa im vypláca okolo 370.000 Kčs.

Noviny a časopisy doručuje náš Pošt. úrad 580 predplatiteľom; z toho

V spojenej obci je naleznr (koncom roku 1974) 441 rádiopríjimačov, počet au
381 televízorov, 103 osobných áut (Brez. 68, Drov. 35), 112 motoriek, 10 traktorov,
a 3 nákl. autá. Počet áut, hlavne osobných stále rastie.

Od roku 1960 prevádza vedúci Pošt. úradu aj úlohu Štátnej sporiteľne.
Pred rokom 1960 ju mal a vykonával Ignác Briečka. Sporiteľňa má asi 700 Št. Sporiteľ
vkladateľov; priemerný vklad je okolo 7.000 Kčs; výbery pomaly stúpajú.

Naše obchody.

Ako najpotrebnejší a aj obratove najsilnejší je samoobsluha, obchod potravinami. Na novom mieste, po prestahovaní, ju viedli: Jolana Hlásna, rod. Palovičková, krátku dobu Katarína Valentie-rová r. Pešková, Albína Hronská a od 1. III. 1971 ju vedie Anna Hanolová, Samoobsluha r. Balážiová, ktorá je zamestnankyňou Jednoty od r. 1962. Jej úlohu Vlk. potrav. je v obchode Anna Šimkovičova-Frantíšková, predavačka rod. Eliašová; je u Jednoty od r. 1967 a ako učnica od 1. sept. 1974 prekliznje ju Anna Škvarková-Juvichova. Od februára 1974 pracuje tu aj Katarína Halgašová r. Žigova; manželka Štefana Halgaša predavača.

Tento obchod zásobuje občanov veľkými potravinami, mimo vajcia, mäso, čo prevádza miestna „Mäsna". Nákup-odber ako chleba tak Obchiaže mlieka je dosť nepravidelný a veľmi ťažko je ho zariadiť tak, aby s chlebom. bolo dosť, ale nezostávalo, lebo aj mlieko - po príjmach skúsenosti máločko kupujú a ceny sa po hlásení predajňa na cestách, a aj chlieb starší - suchší máločko chce kúpiť. Príčin je tu viac. Predaj jeho dovoz nie je časove pravidelný a často je dovážaný až v neskorších dopoludňajších hodinách, kedy niekedy mal čakať aj 2 hodiny, aby ho dostal. Aby tomuto čakaniu ušli, hlavne ženy zamestnané, alebo idúce na nákupy do Novej Bane, príp. Levíc, kupujú chlieb na pracovisku (N. Baňa, Žarnovica, príp. Levice) a táto situácia sa zo dňa na deň mení, takže uhád-nuť pri objednávaní predošlého dňa budúcu spotrebu, hrozba je

474. náhoda, ako v Športke, alebo Stazke.

Denná spotreba chleba sa pohybuje od 250-400 kg; mlieka okolo 200-300 l. U mlieka je tak isto odber dosť nepravidelný. V tak zvané mäsové dni - utorok, štvrtok je odber mlieka nepomeme menší; pondelok, streda, piatok, ako t. zv. mnične dni, kedy sa varí viac z cesta a s mliekom pripravované polievky, je odber väčší.

Spotreba chleba-mlieka

V pondelok býva obchod potravinami zatvorený. Vydá sa len ráno od 7. do 9. mlieko. Predajňa pri Andelku máva zatvorené - voľný deň - vo štvrtok. Otváracie hodiny bývajú v letnom období od 6.30 - 13 hod. a od 15 - do 17.30 hod. V zimnom období od 7. - 13. a od 15. do 18. hod.

Druhý obchod potravinami

Od júla 1972 je zriadený pri Andelku aj 2. obchod potravinami. Ten vedie Bořena Petková r. Homolová.

Mesačný obrat Samoobsluhy je 250-270.000 v r. 1974. Obchod pri Andelku robí mes. obrat 60-70.000 Kčs.

Obchod „Pohostinstvo," alebo „Zavod verejného stravovania" vedie Albina Hronská; kuchárkou je Anna Potocká r. Štrbová. V posledných rokoch sa tu už nevarí ako predtým pre „osamelé osoby" titulom doplňkovej starostlivosti, ale sa poriadajú pohostenia pri rôznych schôdzach rôznych korporácií - spolkov. Poriada sa tu hodne svadobných hostín, kde si Brezničania niektoré jedlá pripravia a ostatné sa dochystá tam, alebo v poslednom čase aj s obstaraním všetkých chodov pre svadobníkov a prinesie sa len pečivo - torty a liehoviny, hlavne víno. Za použitie sály na svadobnú hostinu sa podniku platí Kčs 900.- + 50 Kčs kuričke, čo kúri, aby svadba - kuchárky mali celú noc teplú vodu na umývanie riadu. Mimo už spomenutej vedúcej Hronskej a kuchárky Potockej, sú ako výčapníčky tu zamestnané Štefania Horniaková r. Vlčková, Štefánia Galbavá r. Gažiová a Anna Galbavá r. Homolová, ktorá spolu s Potockou vypomáhajú kde treba, či vo výčape alebo aj pri upratovaní. Ročný obrat pohostinstva v r. 1972 bol 1,246.000; v r. 1973 poklesol na 1,140.000.- v dôsledku ukončenia regulácie potoka, stavby školy a premiestnenia vedenia JRD do Nemiec; čím odpadlo dosť zákazníkov. V sále pohostinstva sa poriadajú aj schôdze niektorých spolkov, ako ČSČK (Červ. kríž) Jednota, Polovnícke združenie a významnejšie zábavy.

Pohostinstvo.

V obchode priemyselnými tovarmi je pokiaľ Gočovej - Ignáčovej od marca 1972 vedúcou Zita Majzlíková r. Belková. Súčasne s ňou nastúpila vedy aj Anna Haruštková r. Krišťofová, ktorá v novembri 1972 odišla na materská dovolenú a na jej miesto nastúpila Helena Brišková - Štefanova. Obchod má občas na výpomoc aj nejakú učnicu. Obch. priem. tovarov.

Predajňa dverí ledvil, rôzny priemyselný - železný tovar, čísliace a kozmetické potreby, kuchynský riad, sklo, mázlystok, televízory, radiá a rôzne potreby a zariadenia domácnosti. Tržbou pravidla ledvil, len keby bolo toho, po čom je dopyt a čo je vmôde, či nebrojčí kulový ledvil. Ročný obrat 1972 bol okolo 1,200.000 - a ročne lenen pravidelne stúpa o 100.000 Kčs.

Závadou trojposchodia bolo predajne, že nikdy nema dosť sucho a stále sa musí používať elektr. osvetlenie, lebo oblokov nema sa je celou východnou stenou v breku, odkiaľ občas preniká voda a vo viac razy mala tovar vodou poškodený tovar.

Breznická svadba v roku 1974.

Uzavretie sňatku (svadbu) je rozhodne spoločenskej najväčšou, najdôležitejšou a teda aj najpôsobivejšou udalosťou života človeka. Narodenie - krstenie (aj keď ber toho by ani svadby nebolo), ako aj pohreb, sa odbavujú tichšie. Či od šťastnej alebo nešťastnej voľby životného partnera pri svadbe, záleží celý ďalší život. Hoci na stránke 164 bolo krátky o ročníku 1959, bola breznická svadba - od najdávnejších čias až po našu dobu - mnohokrát opísaná, za týchto 15 rokov sa pomery a finančná situácia natoľko zmenili, že treba svadbu v roku 1974 opísať na večnú pamäť budúcim pokoleniam "ako, ako ukážku dobrého mäsa rozumného bytia, mánnobudnosti a ješitného predbiehania sa. Jestli by pre skúmke finančnej nákladnosti mali svadby takto pokračovať, o pár rokov by vyzbrojenie svadby nieku u zaťa a hlavne u nevesty, ale aj u bližšej rodiny - bŕmi a kvetnej maleni, siahalo do síne, akéž svadba bude možné tak mánnie vyhadzovať, hlavne na pohrávky, z ktorých sa použije len malá časť a väčšina sa zmaží. Svadba v r. 1974.

476. Takúto možnosť dávajú len a len zlepšené a veľmi dobré finančné pomery, v akých si naši občania naposledy žijú a do značnej miery vykreslia mentalitu nášho občana, ktorý ako o odievaní (to platí najmä ženy), tak aj o bývaní; tak aj vo vystrojení svadobnej hostiny - parády, chce vždy a každý vyniknúť o niečom nad toho predchádzajúceho. Ako uvidíme, vedie to do hranice zbytočného plytvania a ješitného predbiehania sa. Výsledkom celého snaženia sa sú zbytočné výlohy a mučenie hodnôt, akými by sa inak mohlo rozumnejšie a na dlhú dobu prospieť.

Svadobné zvyky: civilný, cirkevný.

Po právnej sňatke sa sňatok uzatvára samozrejme najprv civilne - občiansky v mieste matričného úradu, formou zákonom predpísanou a prísnou, ako zákon hovorí „náboženské obrady sa povoľujú", prevádza sa aj obrad cirkevný, podľa spôsobu jednotlivých cirkví. Kultúrni - osvetoví pracovníci, ako učitelia - profesori a niektorí úradní a administratívni zamestnanci uzatvárajú len sňatok civilne - občiansky, cirkevne nie.

Počet hostí:

Svadobné veselie - hostina, sa v našej obci naposledy prevádza len v sále „pohostinstva - závodu verejného stravovania". Počet hostených svadobníkov býva málokedy pod 100, viac okolo 130, 150, ba aj 200, čo by v súčasných bytoch bolo načisto vylúčené.

Za použitie sály, kuchynského zariadenia, riadu, príborov, pohárov, fliaš atď. sa platí približne 900 - Kčs; mimo toho ešte kuričovi Kčs: 50 - za kúrenie, aby kuchyňa mala celú dobu teplú vodu na umývanie riadu. Svadobná hostina začína obyčajne okolo 15. hodiny a trváva do 5. - 6. hodiny v nedeľu ráno. Obstarať a zaplatiť hudbu - dlá počtu hudobníkov to býva 1500 - 2000 Kčs - je povinnosť ženíchova.

Čo sa dováža.

Na svadbu „sa nosí", či už pohovadiny, pečivo, torty, bydlina, ako aj darované predmety a peniaze v prísľub prekvapenia, alebo v sobotu ráno. Každý nosí do toho domu, - k neveste, alebo ženíchovi, od koho je na svadbu pozvaný. Len najväčšia rodina, - a tou je naposledy u nás birmovná mať nevesty s krstnou jej mať, ako aj tito od ženícha nosia do obidvoch domov; teda aj k neveste, aj k ženíchovi. Dovážajúcich samozrejme, či u nevesty, alebo u ženícha pohostia. Dlá množstva, čo

Niekto dve hlavné (malére) dovážajú, chodí s nimi 5-6 osôb. Toto prehodenie je samé o sebe akousi predsvadbou, lebo sa prenáša všetko, čo aj na veľkej svadbe. Býva to: lelácí perkelt (prípadne je z mladšej hovädziny), alebo niekto niečo paprikáš z hydiny; pre bývalí kravčový, alebo hovädzí guláš. Ďalej to bývajú rezne, vypražená hydina, jaternice-huky, klobásky, pečené kravčové mäso, prípadne segedínsky guláš. Zákusky a iných sladkých dobrôt je samozrejme hojnosť každého druhu; ale tých sa obyčajne nikto nedotkne, najviac ak deti, ktoré obyčajne menej „berú" na mäso. Nápojov je tak isto hojnosť a v poslednom čase niekto doma pripravovaného „sladkého" si to samé kupované likéry z Tuzexu a iné druhé liehoviny.

Mladá nevesta, akoby sa mala budúcej rodine zaodčačiť, obdarovává- Čo dovinie
va ešte pred svadbou - aby si to do svadby mohli ušiť a na svadbe nevesta
boli vo všetkom - budúcu svokru a obidve birmované malére a síce hrubé malére, látkou na šaty. Je to: kepr alebo „grimplen". Dáva sa hojne sedliacky oblek po 2'5 metra, pre „pánsky" po 1'5 metra, po Kčs: kepr okolo 150.- za meter; grimplen po 220-240 Kčs za meter. Svokrovi má -ceľ košeľu, alebo sveter. Starejšiemu sa síce dáruje košeľa, polokošeľa, alebo sveter. Manželom birm. a krstných maléri sa síce dáva kvetá; bývajú to t.č. obyčajne „dederónové košele" po 130-150 Kčs. Tak isto sa obdarovávajú aj budúci švagrovia a košeľa sa daruje síce „kelmerom", ktorí prosia svadby dovážajú na stoly nápoje. Kuchárka dostáva síce na šaty a v peniazoch ešte 250-300 Kčs. Hľadí sa jej na šaty nedá; platí sa jej v peniazoch 500 Kčs. Ženskej rodine ďalšej, ako aj ženám, ktorí pomáhali chystať pred svadbou, alebo na svadbe roznášajú na stoly, sa dáva síce kepr na (šaty) sukne alebo niečo brochu kreujúce na tiež šaty, alebo iný kepr. dar, ako nočná košeľa a pod. Na tieto veľké výdavky nevestine zaťova má kradieva prilovicu, alebo toľko, čo stáli darý pre jeho rodinu; niektorí nedávajú nič.

Birmovný otec zaťov platí za zaťa sobášnu sviecu príslušnému farárovi. Pre darovávaný obraz - náboženského motívu - sa už dnes ne-

va ale birmovná maš nevestina darovàva nevesle strieborný alebo pozlátený kríž (cena okolo 250-1kš).

Čo dovàša birm. maš?

Birmovné maš nevestina, ako aj manželka zaťovho birmovného otca ako aj obidve krstné matere, dovážajú - darujú spolu: 1 prípadne 2 torty; (tieto bývajú ukážkou cukrárskeho umenia a predstavujú obyčajne mladú nevestu, záhradku s kvetmi, kočiare, čo nesie o zrohárku budúci rodinný prírastok a pod.); za 10 hrozníkových kedličiek zákuskov asi po 60 kusov; 1-2 smrekové očistené stromky, 6-8 babovièk, 1 koš - asi 10kg - pomarančov alebo banánov, 1 koš - asi 15 balíkov slaného pečiva - keksov a pod., 1 koš sladkých rožkov, 1 koš (asi 10 kusov) bonbonièr, v cene 18-24 kš za 1 kus.

V peniazoch darujú títo maliari okolo 2.000 - Kčs na perinky a pod. Šatstvo sa už nedávajú.

Čo dovezie ostatná rodina?

Príbuzní zaťa-nevesty, ak vo majú vlastné domácnosti a sú vo mimo otcovského domu, ako aj ďalšia rodina, nosia: 1 torty, 1 stromček, za koš zákuskov a v peniazoch 300- 500- 800 Kčs dňa bližšieho príbuzenstva a jej finančných pomerov. Ďalší pozvaní, družbovia, družice, kamaráti, kamarátky, spolupracovníci a ďalší priatelia kvetky donesie na svadbu aspoň kytku, prípadne nejakú súpravu pohárov, hrnčekov, alebo obrusy a pod. Pálenè sa a nás na svadbu maliari vôbec nenosí.

Čo sa vráti domášajúcim?

Z donesených vecí sa dá domášajúcim zpäť domov: birmovnému a krstnému maliarovi: po 1/2 litre suchého pálenèho, 1/2 stromčeka, 1/2 torty, 1 bábovka a z každého druhu donesených ako aj u nevesty zaťa nanobených zákuskov, na ochutnanie. Kto doniesol stromček, toho sa mu dá z neho zpäť 1/2, 1/4 torty, zákuskov a 2 dcl. pálenèho. Oslavujúcim sa dá 1/4 torty, zákuskov a 2 deci pálenèho. Keď sa ide na sobáš, iv občiansky - civilný, alebo cirkevný, dá sa družbom po 2 deci pálenèho, aby mali čím koho pomiknúť. Na malé pohostenie: rezňov, zákuskov, 1/2 l. suchého a 1/2 litra sladkého pálenèho sa zvyčajne zúčastnia sobášiaceho úradného personálu, do obchodu, kde sa robili nákupy, ako aj na MNV, ktorý im miestnym rozhlasom počas sobáša vykrádza a blahorečelá na šťastnú cestu novým životom.

Po skončení svadobnej hostiny, okolo 6. hodiny v nedeľu ráno, sa

svadobníkom už pohárovy domov nedávajú, lebo sa im dalo pri dovezení, dáva sa len krm. a kostolným rodičom po 1/2 kila a ostatným po 2 dcl. kúpeného páleného. To sa obyčajne „vypomíka" kým sa príde domov-cestou.

V kostole býva po skončení hostiny zákaz „zbojnícka dečka". Kuchárka dostáva 1 celú horu, 1 slepku; 1/2 l. suchého, 1/2 l. sladkého páleného a zo všetkého, čo sa na svadbe predávalo; jej pomocníčkam po 1/2 suchého, 1/2 l. sladkého páleného a podobne z jedla a zákuskov dľa toho koľko ostalo a načo má ktorá chuť. Zelenárom po kúpe suchého, 1/2 l. sladkého páleného. Ti ako chlapi o sladkosti obyčajne nestoja, ale pošle sa rodine- dešom.

Kto vidí, svadba je hojná - prehojná. Pečivo - zákusky sa na nakromadí niekoľko tisíc kusov. Čo rozumejší to skoro po svadbe väčšinou rozdajú a to susedom, známym, aby sa pochválili, kým je to dobré; ale sú aj takí, ktorí sa to zkazí a krmí sa ním hydina, ba aj svine.

Takáto svadba v novšej dobe stojí okolo 20.000- Kčs, v zlej väčšinou 1/2 z toho. Či sú takéto výlohy, chystanie, zhŕňanie prebytné a účelné, nech posúdia čitatelia. V novšom čase, ako keď ešte málo, začínajú sa robiť svadby, kde všetko dodrí jedna osoba; je to nepomerne lacnejšie, menej starostí a menej učenia. Snáď sa naši občania nahliadnu a svadobné hostiny sa usmernia na rozumnú a účelnú mieru; miesto zbytočných výloh sa môže lepšie postarať o zakladajúcu sa domácnosť.

Život našich občanov po roku 1968.

Hoci kalendárny rok 1968 bol politicky po roku 1948 najsúdnejším v živote našich občanov sa toho málo odzrkadlilo. Náš občan si je vedomý toho, že základom zlepšenia života a rozvoja je práca a tej sa hľadí. Vie, že napriadanie vecí verejných sú príslušné inštitúcie a preto nebolo v obci treba ani najmenšieho úsilia konsolidácie. Heslom nášho občana je usilovať sa kým je mladší a vládze, aby si nadobudol, čo chce mať. Naši občania žijú medzi sebou súdržne. Stavajú si prechodové domy s ústredným kúrením a čoraz je krajší a krajšie vybavený. Snaživosť ich vidieť na každom kroku. Žije sa v občianskom súlade, strava a oblieka sa dobre. Počet obyvateľov denne rastie a o niekdajšej biede niet ani stopy.

Keď porovnáme vzhľad domov, zariadenie domácnosti a celkovú ich uniformnú výstroj, dnes všeobecne nazývanú „kultúrou bývania" za rok 1975, na príklad s rokmi okolo 1928-1930, (prakticky to však trvalo až do ukončenia 2. svetovej vojny) javí sa nám len málo rozdiel ako v mnohom inom. Začiatkom okolo rokov 1930, nachádzali sa v každej časťke dedinskej domácnosti, kde v jednej miestnosti - izbe, ani nie nejak priestrannej väčšej, bývalo - jedlo a spávalo aj 12 ba až 15 ľudí. Bol to na pr. hlava rodiny - hospodár, okolo 55 - 60 ročný s manželkou, ak nemali niekto z nich niekoho z rodičov; ďalej to boli často 2 aj traja ženatí synovia s manželkami a deťmi, dorastajúci syn - mládenec a dcéra-dievčina a počet spolu bol 15. Izba bola samozrejme zaprataná 4 až 5 posteľami; ostatné spávalo pri peci, alebo okolo stola po laviciach. Je samozrejmé, že málo kedy sa ani nikdy nemohol naraz najesť pri stole a deti jedávali obyčajne pri peci - na lavičkách a sledovali, či sa im ešte „z hlavnej cubráže" - od stola niečo ujde; hlavne ak išlo o mäso, ktoré sa jedávalo takmer len uvarené v polievke a pokrájané na plytkom drevenom taniery. Pri takomto stolovaní vládla síce nehlásená, ale ľahká - tajná súťaž, lebo každý toľko mal, koľko si nabyl. Keď na toto spomíname, ktorí sme takto žili a to prežili, povieme, že „to už nie je ani pravda", aby sme nezbierali spomienky, ktoré boli, ale ich už radšej ani nespomíname, lebo bolia. Nebolo ani presvedčať, akého bolo v takýchto preplnených miestnostiach „zdravé prostredie", ako zo spomienok chlapov bolo viac fajčiarov, a či už z nevedomosti, alebo autoritatívnej bezohľadnosti fajkami „dezinfikovali" vzduch cez dlhé zimné večery. Nie div, že bacilu „tbc", alebo osýpky, šarlach a pod. epidémie mali tu výborný prôdu. Jedinou, čo aj nevedomou a predvedomou záchranou mládeže a detí bývalo, že z takýchto „nádiarní" akosi pudovo hnané vekami vonku sankovali sa a robili hocičo vonku, len nie byť vnútri. Povojnovými zmenami, novostavbami, prestavbami a prístavbami sa obydlie priestorovo natoľko rozšírilo, že dnes prechádzame do druhej krajnosti, že celý niekdajší gazdovský dom, ani nijako nie zdravotne závadný a nevyhovujúci, obýva často 1 osoba, staršia vdova, alebo 2 starší manželia a o pár rokov bude v strede dedín dosť prázdnych bytov.

Bývanie kedysi.

Zdravotné pomery.

Povodeň v októbri 1974.

Ako už bolo na str. 465 tejto kroniky ľetmo spomenuté, bola jeseň r. 1974 zriedkavo mokrá. Od polovice septembra deme pršalo. Niekedy to bol nepretržitý celodenný dážď, inokedy boli to síce prerušované, ale aj 2-3 výdatné lejaky cez deň. Zem dlho vlahu prijímala. Vždy jarnou a letnou suchotou bola vyprahnutá a širokými puklinami pôdy - od suchoty - v poli mýliti človeka k obozretnej chôdzi, aby si v nich nevojkol, alebo nezlomil nohu. Ale tuto vlahu všetku už nestačila prijať. V kalužiach, potôčkoch a vodných stokách vody pribúdalo, hladina potokov sa dvihala, koryto Hrona sa prepĺňalo, a na zákrutách toku a na obvyklých miestach sa Hron začal vylievať. V dňoch 18., 19. a 20. októbra sa nepretržite ľalo dážď a katastrofa sa blížila. Vieme, že zásobárňou vody Hrona je Horehronie. Do nej patrí: východné svahy Kremnických hôr a od nich počínajúc Kližnou a Prašivou celý južný chrbát Nízkych Tatier, až po Kráľovu Hoľu, ako aj juhovýchodný svah Horehronia - Poľana - Vepor. Táto krajina je dlhá severo-južným smerom 100 km a široká miestami až 30-40 km. Jej severné svahy dosahujú výšku 1700-2000 m. a na touto horskom chrbáte sa zachytávajú takmer všetky ťažké a nízko ležiace oblaky, a vo forme lejakov, alebo prietrží mračien klesajú k zemi. Toto južné prúdenie trvalo už celý mesiac a naplnený vodný živel v prietrži sa valil a brhal všetko, čo mu stálo v ceste. Tak na Horehroní zbrhlo viac mostov, poškodilo aj železničnú trať. V Ban. Bystrici zaliate boli priľahlé ulice okolo Hrona a Sadovej n. Hr. mimo iných škôd zaplavilo krajskú predajňu automobilov, ktoré hoci ešte nové a nepoužité, znehodnotené bahnitým kalom, museli byť predávané pod cenu.

V našej obci začal Hron ohrozovať v odpoludňajších hodinách 20. X. 74. Povode
cez hradskú medzi železničnou stanicou a mostom do obce sa začala v podvečer prelievať voda. Z odpoludňajších zmien takto dva dni do obce autobus našich občanov nezabudnuteľným prechodom cez kúsok vodnej výšky, prúdiacej cez cestu bola asi 50 cm, ale ako sa neskoršie ukázalo, veľkosť nebezpečia spočívala v tom, že tento prúd tvrdý pevný bol aj cestu a na druhé ráno bola už celá cesta - nielen kamenné odvezené a pod nim vyhĺbená asi 3 m hlboká a 30 m široká jama a večer autobus šiel „naslepo" cez takto už načatú cestu do obce.

Tak isto sa vylievala voda cez cestu od hronského mosta k Urbáru. Vrcholu dostúpila povodeň v ranných hodinách dňa 21. októbra 1974. Zaliaty bol temer celý Oblaz, Sigeť, Zámlynia, Sigiaťka; zeleninárska časť JRD bola mimo severovýchodné uhla, kde stojí ich sklad-búda, celá pod vodou. Z ľudských obydlí boli najviac ohrozené dom Ľudevíta Šimkoviča v Urbáre, ktorý v prízemných miestnostiach mal vodu a dom Jána Granza pri novej škole, kde hladina okolitej vody bola len o nejaké centimetre nižšie, než dlážky bývania. Vbyte však voda nebola. Z bezpečnostných dôvodov boli Dobrovoľným protipožiarnym zborom a za pomoci občanov tieto 2 objekty evakuované a pohotovostná služba dohliadala aj na ďalšie domy v okolí spomenutých. Na Zahmunčiach siahala voda po západnú stranu fotbalového ihriska a po zahrádky domov severne od neho. Cesta od Urbáru po novú budovu ZDŠ (základná deväťročná škola) bola zaliala asi do výšky 40 cm. Vzhľadom na to, že deti z časti Orovnica nemohli prísť do školy, v škole sa asi 3 dni nevyučovalo.

Záchranné práce.

Dľa zistenia (od s. uč. Nehnevaja z Brehov), výškomer vody na brežskom moste, dľa ktorého sa hlásieva aj stav vody na Hrone v „Hydrologických zprávach Bratislavského rozhlasu", bola výška hladiny Hrona v ranných hodinách dňa 21. okt. 1974 o 40 cm vyššia, ako vrcholný stav vody povodne 26. VII. 1960.

Výška vody.

Ak povodeň z 26. VII. 1960 bola dľa meteorologických hlásení najväčšou za posledných 80 rokov, bola táto o 40 cm vyššia povodeň Pohronia najvyššou za posledné 2 storočia; – také boli zprávy.

Proti doterajším povodniam, keď voda Hrona od Dolnej Sigiatky vždy hnala smerom hronského koryta k mostu, urobila táto povodeň výnimku, a od miesta, kde Chválenský potok vteká do Hrona, prebrhla na západnej strane breh a „bila" rovno stredom priestoru medzi železničnou stanicou a mostom. Tento druhý Hron, ako ho občania volali, prerval na tomto mieste cestu do obce asi v šírke 50 m a na mieste cestného násypu vyrval asi 3 m hlbokú jamu. Týmto novým tokom bola mimo odnesenej cesty odplavená celá úrodná ornica honu zvaného „Na tom boku" a zanesená hrubou

„Nový Hron".

vrstvou štrku a piesku.

Jednou z pričin vysokého prelievania sa vody cez cestu pred a za mostom, bolo mimo vysokého stavu vody aj zúžený priestor prietoku vody popod most. Šírka vodnej hladiny pri vymeriavaní v r. 1938 stavať sa majúceho mostu, bola v r. 1938-om 69 metrov (pozn. kronikára, ktorý bol vtedy pri vymeriavaní ako figurant-trasírkár) a teraz bola šírka vodného priepustu mostu stanovená na 60 m. v čom sú ešte 2 piliere vo vode, ktoré tiež zmenšujú prietokový priestor o značné metre. Robilo sa to pravdepodobne na 60 metrov, aby 3 kusy 20 metrov dlhých mostných panelov stačili. Mimo toho množstvo vody, ktorá by popod most mohla pretiecť znižujú aj vysoké bočné mostné piliere, ktoré zabiehajú značne do Hrona a cez vysoké cestné násypy po oboch stranách mostu tiež žiadna voda neprejde, ako kedysi tekávala „na tom boku" až poza víby. Toto všetko zúžilo prietokový priestor popod most a tým zvýšilo hladinu vody nad mostom. Škoda, že pri plánovaní stavby mostu sa na takéto abnormálne stavy vody nepočítalo a neurobili sa po oboch stranách mostu tak zv. suché mostné polia, popod ktoré by bola mohla za takéhoto stavu voda pretekať a nebola by natoľko zvyšovala hladinu vody nad mostom. Že stavba mostu sama, ako aj mostné vodné piliere ako aj brežné, boli prevedené dobre, ukázala táto tvrdá skúška.

Závady plánov st. mostu.

Výborne sa osvedčilo, že po skončení stavby mostu ostali pomocné piloty železné a to ako z vodných tak aj z bočných pilierov na mieste (udajne sa nedali vyťahovať) ale boli len elektricky poodpaľované, čo vyčnievalo z vody a takto nabívalo upevňujú okolitú pôdu pilierov. Opačný zjav videť na cestnom moste cez Hron v Žiari n. Hr., kde tohoto upevnenia zvyškami pilotov niet a voda pri pilieri nebezpečne vyhlbuje dno riečišťa a zanedlho ho môže podmyť.

Táto povodeň narobila mnoho škôd na poliach i na cestných stavbách. Tak na pr. dľa hlásení zpráv, pri Pohronskom Ruskove bola hladina tohoto rozliateho Hrona široká 5 km a na poliach ostali veľké množstvá nevykopanej repy a nevylámanej kukuřice. Podnikali sa všetky možné druhy a spôsoby záchranných prác brigádami a vozidlami všetkých druhov, aby sa, čo je len možné, zachránilo pred týmto ničivým prírodným žiolom.

V našom chotári povodňou zničenej úrody ani mnoho nebolo. Voda zaplavila zeleninárstvo JRD a zanášaním a nánosom hlenu zuchodnotila asi 250 q kapusty. Škoda mala byť uhradená poisťením. Hneď voda „upratala" dlhé stovky doteraz neodprataných stromov zo záhonov Žitnolyrie a Gigiatka a značná časť z nej sa zachytila na hustom vŕbovom poraste novovyregulovaného Chvátimského potoka v priestore od futbalového ihriska ku Hronu. Najviac povodňou poškodený bol „na lom boku" mal byť z poistnej sumy od SŠP v jarnom období 1975 navezením ornice z priestoru Kamenolomu vyplanírovaná a znášaná poľnohosp. obrábaniu.

Škody na úrode.

Prerušením cesty za mostom, ako aj zaplavením ciest z Brehov na N. Baňu a na Hudcu, bola naša obec naozaj „odrezaná od sveta". Najväčšiu starosť občanom, ako aj nadriadeným orgánom robilo „zásobovanie". Proti panikárom, akí sa za takýchto situácií vždy nájdu zaviedlo MNV dočasne úradný predaj: a to 2kg múky a 1kg cukru na 1 nákup, aby jedni zbytočne nenakupovali a druhým by sa nedostalo nič. Na dovoz chleba do obce sa pomýšľalo aj cez Žubrácku, alebo od Pukanca; ale toho nebolo treba. Už druhého dňa (22.7.74) v odpol. hodinách doviezol do obce chlieb vojenský transporter - obojživelník prechodom Hrona v Hudcu. Hr. za pomoci požiar. zboru v N. Bani. Po kulminačnom stave v dopoľud. hodinách 21.7.74 začala hladina vody pomaly klesať. V odpoludňajších hodinách 23.7.74 sa už dalo núdz. cestou a autobusom, ktoré majú kĺbový pohon prejsť cestou od brezňanského mostu ku Novej Bani preprava jak k zásobovaniu oba, tak aj do práce a z práce šla naďalej cez Breh.

Zásobovanie obce.

K obnoveniu spojenia do obce prenikavali jak príslušné orgány ONV a MNV, okresnej cestnej správy v Žarnovici, náležitú starostlivosť venovali aj na to, aby prístup k miestu prerušenej cesty dovolil, vzišlo mnoho aut materiál aj od Brezníce aj od Hronice na zaplnenie vymytej jamy a k vybudovaniu núdzového cestného telesa a o pár dní bola jama zasypaná a nový cestný násyp vybudovaný. Obnovili sa všetky autobusové spoje, ako aj ďalšie, lebo predtým sa len prerušený.

Obnovenie spojenia.

Škody na ľudských životoch ani u nás, ani v susedných obciach nebolo. Životmi doplatili na silu povodňou príslušníci našej ľud. armády, ktorí evakuovali a zachraňovali v obciach Hronie a Kozmálovce, kde bolo treba bojovať aj násypy. Pod Hronským mostom narazil ich transporter - obojživelník na mostný pilier, po poškodení motora dal vrám na pospas bol prevrhnutý a vo vlnách našli hrob 3 vojaci. Česť ich obetavej práci a ich pamiatke aj touto cestou.

Ľudské obete.

Rok 1975.

Rok 1975, ako tridsiaty rok od skončenia nenávidenej vojny a oslobodenia našej vlasti Červenou armádou bol rokom osláv. Oslavy ako jubilejné boli slávnostnejšie a veľkolepejšie a to nielen celoštátne, ale naša obec oslavovala zvlášť dojemne a okázale. Hneď dňa 3. januára 1975 oslavovala naša obec 30. výročie oslobodenia našej obce Červenou armádou. Istotne nebolo v našej obci občana, ktorý by neboľ sa zúčastnil týchto osláv a nezaspomínal vďačne na tých, ktorí v tento deň pred 30 rokmi vojensky obsadili obec a v poslednej chvíli prekazili tak isto plánované obsadenie obce Nemcami a ich spojencami a pomáhačmi. Okrem zástupcov ONV a ÓVKSS zúčastnili sa na týchto oslavách aj zástupcovia Červenej armády a skupina pracovníkov filmu z Bratislavy nakrútila film názvu „Smrť vojaka v posledných dňoch vojny." Bol to inscenovaný príchod prvých Červenoarmejcov od Pukanca Chválenskou dolinou až na „Závoz" v Kamení. Sfilmovali sa aj oslavy pri pomníku padlých v obci ako aj na miestnom cintorine pri hroboch miestnych obetí vojny. Nafilmovali si aj miestnu svadbu, podľa vtedajších hreznických zvyklostí, a tak svadba Zdenku Eliáša s Marion rod. Vlčkovou je prvou a zatiaľ aj jedinou hreznickou svadbou, ktorá bola „zvečnená" aj na filmové plátno. Či a kedy bolo niečo z toho vysielané, čo i len krátkym záberom v televízii, nedozvedeli sme sa. Len dodatočne sme sa dozvedeli, že tieto zábery boli v auguste 1975 premietnuté v kine v Novej Bani a film sa nachodí u Osvetovej besedy v Novej Bani. Škoda, že vec nebola propagovaná, aby to boli mohli vidieť všetci, ktorí by boli mali o to záujem.

Oslavy 3.I.197

Filmová ins
nácia prích
ČA h nám.

Po stránke meteorologickej - povetrnostnej bol rok 1975 rokom výnimočným - zriedkavým a nenormálnym. Január a február boli zriedkave

lepší. Podľa meteorologických hlásení Bratislavy, bol január 1975 najteplejší za posledných 100 rokov. Vo februári 1975 dokonca aj hrmelo. Ľudová „pravidlá" o „Kalamúse na Ľade a Vianociach na hlade" zlamala, lebo lepší sklá od pred Kalamúsy pobrodila aj cez Vianoce a pre nich až za Nový rok 1975. Zato splnilo sa druhé ľudové príslovie, že „Po aprílovej hmlavici, nelýva mráz vo vinici," a ani nebol, lýn menej mali byť dňa Sokolo príslovia otvrdnú, že hmelo už vo februári a mráz už naozaj nemal Soho roku hu žo hľadať. Ani vinice ani sbrony v kvete nezamrzli a aj vinice aj sbrony slúbovali dobrú úrodu. Nevýhoda teplej zimy ukázala hu druhú svoju zlú stránku, že nevymrzla chrobáče a iný nežiadúci škodcovia a za jarného a letného sucha sa naložko rozmnožili, že z ovocia vzala sklá 1/3 časťka. Jar už bola menej priaznivá. Celý marec a apríl nepadla ani kvapka dažďa a okrem nejakých 8. a 10. mája, nepomohlo až do začiatku, až keď za nu, ako ľud hovorí „popravilo" nezvyklé opozdeným zbytkom prvých kvetov a obilia. Prvých kvetov bolo pre sucho málo: zato lepšie obišli obilniny, hlavne vjasení siatí, ktoré cez teplú zimu sa dobre zakorenili a ich úroda bola nadpriemerná, ba až rekordná. Škoda hu, že prehnané mälenej strojovej zbere obilia, či už nedokonalosťou alebo prerušovaním strojov, alebo snáď aj malou starostlivosťou Soho ktorého pracovníka, nechávajú na poli hodne obilia a ľuď hovorí „Ani zmo nezmar" ostáva často hu heslom. Rozhodne mali by byť dilo zainteresovaní zárobkové na kvalitě prevedeného zbere. Či to obilia, čo často ostáva na poli a keď pre zlé pomoky, ulúži sa každé zrnko sklo hojnejším prasatám, nestojí za väčšiu starostlivosť a nedbanlivosť za sedomilú prácu.

Úroda.

Horšie žatvy a jarín boli dažďové a poľnohospodári mali hodne starostí, ako zobrať z poli zemiaky, repu a kukuricu, zasiatu včasnejšej.

Brigádnici z našej obce.

Na obvolu našich občanov-brehu spomenúť, že keď kukuricu JRD Hauskovce (pri Hauskom Žarnovky) v okr. Levice, prišli do našej obce hľadať brigádnickú pomoc, keď sa kombajnmi nedalo už pre mokrotu skúpiť a k 1.12.75 mali ešte 220 ha nevyžatej kukurice a obyčajné pracovné

sily na šírlo robotu - ženy - z veľkej časti ležali zbere - pomaľovanie pri zbere cukrovej repy, ktorú pre mokrotu a nedokonalosť repného kombajnu - že zbierali len hornú časť plodiny a najcennejšie špice ostávali v zemi, čím nenáležitý cukrovar ešte zmenšovalo výťažnosť o celú štvrtinu, čo vzhľadom na závažnosť surovín a obrovskú celoštátnej produkcie cukru nebolo prípustné a muselo sa repa zberať len mužmi; naši občania prebrali záležitosť slnečnice a prihlásilo sa do 90 občanov. Do práce a z práce odvážali autobusmi, a ku dňu 20.12.75 bolo vyšlapaných 27 vagónov - 2700 q. Za ochotnú pomoc dali „desiaty meter" a do obce prišlo 270 q vďaka prechodnej kukurice. Spokojnosť obojstranná.

Dňa 5. sept. 1975 bola nad časťou chotára Nad hájom, Hája Vinicky Striebrž mračien
prietrž mračien a prívalový dážď zapríčinil prívalové vody v Žarovci a voda, ako va- 5.9.1975.
lila obrovskú dedinou a zaplavila všetky dvory západne od hlavnej cesty od Žarovca až po Kalanovú uličku.

V noci z 21. na 22. nov. 1975 sa navialo 30-35 cm snehu. Mrazy boli 15-20° ale po 10. dňoch prišiel odmäk z juhu Kalamity na Šade, boli Vian. na dlhé.

Nový pomník pri orovnickom cintoríne.

K uctenia pamiatky prechodu Slovenských partizánov cez bojovú líniu „Na Hrbe", na východnú bránu Hrona k Červenej armáde, a k uctenia pamiatky padlých pri tomto prechode, ktorý sa uskutočnil večer a cez noc z 13. na 14. februára 1945 v priestore pri Nový pomník pri oro. cintoríne
hradbe orovnického polesia a orovnického cintorína, v okolí Hrona na tieto miesta volajú „Pod Rumnú". Na západnej strane hradskej Levice - Zvolen pri orovnickom cintoríne, asi 30 m západne od cestného telesa bol postavený a odhalený pomník 15.11.1975. Vyhotovil ho podnik „Priemstav n.p. Prievidza." Je to betónový podstavec asi 1 m pod úrovňou terénu a nad zemou 120 × 100 cm a vysoký 150 cm. Sám, na podstavci stojaci pomník je to kváder 120 × 100 cm, výšky tiež asi 150 cm z červenkavo-šedého kameňa z novobanského kamenolomu

miestne zvonicko „Župňa." Ak Svar nie celkom presného štvrtkového zhlasu k vrchu sa rozširujúceho, čo mu znázorňovať obeť-vedra s plameňmi siahajúcim do výšky, ako je aj v novom vzniku Slovenska v čl. štátnom znaku. Na východnej strane kolového objektu - smerom k hlavnej pohronskej hradskej je upevnená mramorová tabuľa s nápisom: „V dňoch 13. a 14. februára 1945 uskutočnila v tejto priestoroch Nitrianska partizánska brigáda bojový prechod frontovej línie cez Hron k Červenej armáde pod vedením gardistického plukovníka GD Andrejeva. Na pamiatku 30. výročia."

Červenec ČH na oslave.

Na oslave kolového odhalenia sa mimo iného plukovníka Andrejeva zúčastnili mnohí bojovní účastníci kolového prechodu, ako minister poľnohospodárstva (a lesného hospodárstva) Ing. Ján Janovic, minister lesného a vodného hospodárstva Ing. František Hagara, tajomník ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska a člen predsedníctva ústredného výboru Komunistickej strany Československa Ján Janík a mnohí ďalší, ktorí viac alebo menej známi.

Okolie kolového pomníka bolo upravené, ako je to na zimné obdobie možné a na jar bolo vysadené kríkmi a stromčekmi a okolie kolového pomníka, ako aj asi o 100 metrov južnejšie stojaci pomník, na ľavej strane šejtovej hradskej, ktorý bol už dávnejšie odhalený na pamiatku oblasti kolového prechodu, medzi ktorými bolo viac v Bratislave študujúcich bulharskými vysokoškolákov, čo pri kolovom prechode našej vlasťou a vo vlnách Hrona stratili smrť a ako odmenu svojej obetavej, lebo hrozi kolovom nepriateľovi bojujúcej vlasti položili svoje mladé životy, ako podiel na jej oslobodení; slávnostnosť o oba kolové pomníky a ich okolie boli dané pod slávnostnosť - opateru Pionierskej organizácie „Pionierskej skupiny Viktora Kaširina pri Základnej D škole v Tekovskej Breznici." Príbuzní týchto bulharských študentov každoročne navštevujú tieto miesta - pomníky svojich hrdinov v týždni nasledujúcich po tom oslav - prechodu týchto Bulharov západ celé okolie a na znak priateľstva sa aj spojení JRD Tek. Breznica, Hr. - Beňadik Paiare a Tek. Nemce premenovalo na „JRD Československo - Bulharského priateľstva."

Družstvo Čsl.-Bulharského priateľstva.

V knihe „Štiavnické pohorie", vydanej Eugenom Majerským a spoločníkmi v roku 1966 vo Vydavateľstve Šport v Bratislave na strane 258 sa spomína aj tesný prechod. Hľadže uvádza aj zbežnú charakteristiku obce i uvádzam jeho spomienku doslovne: „Tekovská Breznica, 205 metrov nad morom, úprimná poľnohospodárska obec, 4 km juhozápadne od Prekop, na západnom úpätí brezníckeho hradu, na ľavom brehu Hrona. Na severovýchod od obce, v blízkosti susedného katastra obce Hrby sa našla kamenná sekerka šípa pravdepodobne zo skončenia mladšej doby kamennej. Na kamennom vrchu, nazývanom aj Hrad (kóta Tomanov vrch 442 m) na skalnej ostrožine nad ústím Chvaľovského a pri Priesilskej doline, 1·5 km juhovýchodne od obce, okrem skromných zvyškov stredovekého hradu sa nachádza aj kultové kamenisko z mladšej doby bronzovej. Prvá zmienka o obci je z r. 1276. Patrila otrokovskému arcibiskupovi.

Dnes sa Tekovskej Breznici a Hronici hovorí Tekovská Breznica a Hronica

Priestor Tekovskej Breznice a Hronice bol vyhliadnutý veliteľstvom Nitrianskej partizánskej brigády a veliteľstvom sovietskej divízie za prechod partizánov cez front a Hron. Jednotky šiesteho zákazu 1000 člennej brigády, ktorá bola v zime 1944-45 rozložená v osadách - samotách a lesoch Pohronského Inovca vyrazili 13. febr. 1945 na prechod. Prešli cez Nemecký Hrabník a vo svahoch medzi Hronicou a Hronom. Zákaľšie vrčanie skalných zosilňovalo nervózny, ktorý časom silnel, začala sa namáhavá prevráva partizánov cez Hron. Najprv sa prevážalo loďkami, neskôr cez most. Nemecký obkľúčoval priestor a tak časť osôb z Hrona odniesli takmer 100 bojovníkov. Po prechode cez Hron sa pochodujúci brigády usadzovali v Tekovskej Breznici. Obec je známa pádnym v SNP. nár. povstaní. Pri kúpaní v Hronici je pomník, kde sa stretli naši partizáni a sov. vojaci.

Kostol z roku 1647 na mieste stredovekého kostola, obnovený r. 1777, prestavaný r. 1912, jednolodový s krížnou loďou. Znovu zr. 1857. Pomník padlým z I. svetovej vojny a v SNP je od akad. maliara J. Šaľmeho z r. 1948. Poľsko-majerský o obci a o spomínanom prechode partizánov cez Hron vo febr. 1945.

Obec Tekovská Breznica sa počíta celkov za poľnohospodársku so socialistickým hospodárením. Niet v nej žiadneho priemyselného podniku, ani výrobne a podobne. V r. 1975 bolo v obci 915 ekonomicky pracujúcich sil a to 720 v priemysle, 120 v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve, a 75 bolo v obchodoch a podobne v službách v obci a na blízkom okolí.

Ráz našej obce.

Smerný územný plán (ďalej len SUP) výstavby obce bol v roku 1967 vypracovaný Krajským projektovým ústavom v Banskej Bystrici. Vyhotovil ho Ing. architekt JSTOCK MANON a bol schválený Okresným a miestnym národným výborom. Dnes po desiatich rokoch a po zlúčení oboch súsediacich obcí v jednu, bolo by potrebne vzhľadom na nové podmienky ho prepracovať.

Z hospodárenia MNV za rok 1975 zaznamenávame, že daň poľnohospodárska činila Kčs: 10.440, daň z príjmu obyvateľstva Kčs: 5.022-, daň domová Kčs: 66.752-, poplatky od psov Kčs: 11.196-, poplatky správne Kčs: 3060-, nájomné od školských bytov Kčs: 17.053, a poplatky vodného hospodárstva Kčs: 27.612-; Vynaložilo sa celkove na Materskú školu č. 1 a jedálen Kčs: 50.634- a na Mater. školku č. 2 a ich jedálen Kčs: 14.108- Od uvedených čísiel má sa odpočítať suma, akú deti zaplatili za stravu detí. Na školskú jedáleň pri Základnej deväťročnej škole bol hrubý náklad Kčs: 186.315- Tu má byť tak isto odpočítaná suma zaplatená rodičmi detí za stravu.

Hospodárenie MNV v r. 1975.

Stravovanie v škol. zariadeniach Mater. škol sa riadi dľa vyživovacej normy II. a môže činiť „za desiatu" Kčs: 1·25., za obed Kčs: 2·45 a za olovrant Kčs: 0·80; spolu smie to byť Kčs: 4·50; platia, ako je dolu uvedené; rozdiel dopláca škola - štát.

Školské jedálne.

V materskej škole platia deti dľa čistého príjmu rodičov, včetne výchovného na deti do Kčs 300- na 1 člena rodiny 0

u čistého príjmu na 1 člena rodiny do	500 Kčs:	0·50
-"-	600-	1·-
-"-	700-	1·50
-"-	800-	2·50
-"-	nad 800 Kčs	4·-

Učitelia platia za 1 obed v školskej jedálni jednotne Kčs: 4·15;
Poplatky za 1 obed v školskej vykazuje táto tabuľka pre ZDŠ.

Čistý príjem rodičov spolu s príplatkom na deti — 1-5. ročník, 6-9 ročník

1 dieťa	2 deti	3 deti	4 deti	5 deti a viac			
do 750·-	1000·-	1250·-	1500·-	1750·-	Kčs: 2·-	Kčs: 2·-	Poplatky žiakov
do 1000·-	1250·-	1500·-	1750·-	2000·-	Kčs: 2·10	Kčs: 2·10	za stravu.
do 1250·-	1500·-	1750·-	2000·-	2250·-	Kčs: 2·40	Kčs: 2·40	
do 1500·-	1750·-	2000·-	2250·-	2500·-	Kčs: 2·70	Kčs: 2·80	
u príjmu nad	. . . . .			2500·-	Kčs: 3·-	Kčs: 3·20	

Rozdiel medzi skutočným nákladom a platbou rodičov dopláca štát.
Na kultúrne ciele včetne knižnice, kina, klubovne sa vynaložil obnos Kčs: 46.681·-
Na vybavenosť MŠ1, ZDŠ a Družiny pri ZDŠ - zariadenie a pomôcky Kčs: 88.000·-

V stavbe športového ihriska previedla hrubá výstavba šatní, previedli sa zemné práce - planírovanie - zavážka - odvodnenie, elektroinštalácia celkove za Kčs: 212.096·- — Nové športové ihrisko.

V časti Crovnica bola prevedená a dokončená regulácia potokov v celkovom náklade Kčs: 2,300.000·-

Začalo sa aj s výstavbou cesty „Popod horu" cez Rybáre do Kerechtova, kde sa táto má spojiť s cestou, ktorú má zase Levický okres prevrešť od tlmačského kamenolomu na sever až po Kerechtov. Celá naša akcia je rozvrhnutá nad 4,000.000 Kčs. Stavbu prevádzajú Štátne lesy Banská Bystrica. — Nová cesta do Kerechtova.

Prevádzalo sa aj rozšírenie cesty od hlavnej pohronskej hradskej cez most do obce a hore obcou až po Jednotné roľnícke družstvo. Táto odbočku cez obec až po Brehy udržuje Cestná správa Žarnovica, ostatné cesty po obci má v údržbe Miestny národný výbor Tekovská Breznica. Pre nedostatok pracovných sil u Cestnej správy Žarnovica, prevádzala toto rozšírenie Stavebná skupina tunajšieho JRD ako vedľajšiu prevádzku, na čo má Jednotné roľnícke družstvo pracovné sily, ktoré môže uvoľniť, hlavne v obdobiach: pozdná jaseň, zima a skorá jar, kedy v poľnohospodárstve sú zaujaté hlavne vozidlá na dopravu mašt. hnoja a pluhy na orbu. — Stavba cesty cez obec.

Pamätné medaile našim občanom.

Pri príležitosti 30. výročia oslobodenia našej vlasti slávnou Červenou armádou od fašizmu, boli niektorým našim občanom udelené pamätné medaile. Z členov bývalého Revolučného národného výboru ich dostali Mudr. Jozef Piry, Karol Šály a Frant. Petko st., čestné uznania Rady Okresného národného výboru boli udelené terajším poslancom a funkcionárom Miestneho národného výboru a od Rady MNV dostali tito pamätné listy za mimoriadne úsilie pri budovaní socializmu v našej vlasti.

Činnosť Aktivu pre občianske záležitosti.

Aktiv pre občianske záležitosti prevádza pri významných vekových hraniciach - medzníkoch našich občanov oslavy týchto životných jubileí. Dvakrát, pripadne i viac razy do roka sa prevádza privítanie nových občanov. Dojemným a precíteným prihovorom pripomína sa rodičom, hlavne novým rodičom záväznosť vďaky k štátu a k celej našej spoločnosti, ktorá sa o našich nových občanov preventívnou a zdravotnou starostlivosťou stará už od prvých náznakov ich života, pripomína a zdôrazňuje sa im dôležitosť rodičovskej výchovy a starostlivosti, ktorá má smerovať k výchove zdravého a uvedomelého budúceho nového občana. V rámci finančných možností obdaruva ich Aktiv hračkami, detskými knižočkami a pod. vhodným ich veku a budúcim záľubám.

Aktiv pre občian. záležitosti.

Podobne tento Aktiv pamätá aj na staršich a najstarších občanov a pri ich vekových jubilejach usporiadúva oslavy v budove MNV, pripadne už telesne slabších navštevuje v ich domácnostiach. Mimo gratulácií a blahoprianí do budúcna obdarúvajú sa kyticami, knižkami a pod.

Pri príležitosti oslav Medzinárodného dňa žien zvykne Aktiv vyznamenávať a obdarovať vzorné a mnohodetné matky a najstaršie naše občianky Evinho rodu.

Počínajúc rokom 1975 začal Senio Aktiv pre občianske záležitosti pri-
pravovať oslavy 25. alebo 50. výročia sobášov u tých manželských párov, ktoré ešte
obaja manželia žijú.

Tak v roku 1975 oslávili 25. výročia sobáša tieto manželské dvojice:

Rudolf Elias, nar. 1929, ženatý s Emou rod. Krišťákovou nar. r. 1932,
Škvarka Ľudevít nar 1921, ženatý s Emíliou rod. Škvarkovou nar r. 1932,
Kasan Ján, nar r 1930 žen. s Emou r. Škvarkovou nar r. 1933,
Kuřšlof Štefan nar. 1927, žen. s Helenou r. Lankovou nar. 1931,
Horniak Ján nar. 1929 žen. so Štefániou r. Vlčkovou nar. 1933,
Švarral Abel nar. 1926, žen s Karolínou r. Šigovou, nar. 1923,
Gnižík Fraus. nar. 1926, žen. s Helenou r. Balážovou nar. 1932,
Gažík Ján-Jánov nar. 1926, žen. s Máriou r. Homolovou nar. 1921,
Šigy Vendelín nar. 1929, žen. s Emou r. Halgašovou, nar. r. 1933.

Oslavy výr
sobášov.

50. výročie uzavretia manželstva oslávili v r. 1975:

Rachela Ján, nar. 1904, ženatý s Jozefínou rod Suchou, nar. 1907,
Rachela Filip, nar. 1901, žen. so Zuzanou r. Kuřšlofovou n. 1906,
Kuřšlof Štefan nar. 1901, žen. s Helenou r. Škvarkovou n. 1909,
Kuřšlof Ján, nar. 1899, žen. so Zuzanou r. Šigovou nar. 1906,
Graus Fraus., nar. 1905, žen. s Máriou r. Gažíkovou nar. 1909,

Z časti Brodnica oslávili tiež 50. výročie tiež manž. páry:

Kuřšlof František, nar. r. 1903, žen. s Emíliou r. Lovečkou, nar. 1902,
Horniak Jozef, nar. r. 1903, žen. s Máriou r. Lovečkou, nar. r. 1903
Michal Lovečký nar r. 1898, žen. s Katarínou r. Horniak nar. r. 1907.

Z najstarších občianok, ktoré k Medzinár. dňu žien boli
Aktívom pozvané boli z časti Brezníca: Júlia Valentíková, nar. , najstarší
Mária Homolová (v Závoze) nar. 1885, Mária Gažíková-Paulová (Závoz) n. 1890; občania.

Z časti Brodnica hlahoželal Aktív týmto najstarším občiankam:
Gajdošová Katarína, nar. 1884 a Mária Hanlíčanová, nar. 1885. Táto čin-
nosť Aktívu vzrušuje úctu k starším občanom, na ktorú sa pri tejto zabudlo.

Nové čakárne pri autobusových zastávkach.

V máji 1975 boli postavené pri autobusových zastávkach v obci čakárne. Pri MNV bola táto čakáreň postavená proti východu do MNV, na západnej strane cesty v priestore medzi domami Františka Šranca a Jána Širyka, v Závore v križovatke rozchodu ciest na Brehy a cesty na Kôrku alebo do Hája, v blízkosti sochy „Panny Márie", v Urbáre bola umiestnená za obybom cesty z obce k hrnčiarskemu mostu na severnej strane cesty, proti domu Františka Gregušа. Všetky tieto 3 čakárne sú rekonštrukované, bez kovaných oblúkov, na betónovom podklade, vonkajšie proti okoliteľnému terénu, aby nebolo zaťažované vodou. Štvrtá čakáreň je na východnej strane pôvodnej hradskej asi 100 m južne od hotela pod Vrchnicou, kde cesta z našej obce sa pripája na hlavnú hradskú. Táto čakáreň nemá žiaden vyhotovený základ - podstavec a bočné steny majú rámy na oblúky, sklách v bočných rámoch niet ani stopy. Potrebujeme. Bolo by potrebné dôslednejšia starostlivosť bolo zaškodnícka činnosť, ktorá v bezúzdnej nenásýtenosti a neviazanosti vidí hodnotu a nenechávajú si, ale svedectvo svojej nevychovanosti bolo hrubým činnosťou voči na celú mladšiu generáciu, lebo pre za takéto veci u nás nevidela, ani nikde inde v cudzine ich nevidíme. Túto činnosť pozorovať u žiakov - hlavne starších - dochádzajúcich z časti Vrchnica, ktorých jediným zábavou - ak nie do autobusom - je, hádzať po seba, čo sa dá vziať do ruky. (Pozn. kronikára). Piata čakáreň je pod Vrchnicou, pri križovatke na západnej strane hlavnej hradskej, pre občanov z Doliny a šiesta čakáreň ČSAD je hore v obci Vrchnica.

Týmto sa vyhovelo dávnejšej prosbe občanstva, aby za čakania na autobusové spoje nemuseli mokrieť pod „holým nebom" alebo sa lepiť a krčiť pod prístreškami domov a v krámoch, lebo na predmestiach sú vo letnom všade mokrené kvetinové záhradky a tieto sú ohradené.

Nové čakárne ČSAD.

Náklad na vedenie čakárne činil Kčs: 47.000- Kčs. Všetky 3 v obci postavené čakárne vybudovali občania Tekovskej Breznice v akcii „Z".

Zdravotné pomery.

Že zdravotného hľadiska pozorovať v obci - ako dnes takmer všade - množiace sa ochorenie na cukrovku a u mäkučných fajčiarov rakovinu pľúc. Ale sú takmer len novovzniknuté, na ktoré sa i prv umieralo a ne-

vdelo sa o nich.

Z dopravných nehôd zaznamenávame smrteľného dňa vážneho Štefana Račeka, narodeného v Psiarok, príženy do Tekovskej Breznice k Márii Ďurovskej; bývá v novovystavanej vlastnej na „Zemianskom". Tesne v nadmernej rýchlosti medzi Tekovskou Breznicou a Hronským Beňadikom nezvládol svoje moje vozidlo, na ktorom po prvý raz išiel, narazil v rýchlosti na proti idúce osobné auto. Jeho auto sa úplne rozbilo a sám sediaca jeho manželka Mária bola ťažko zranená a po 2 týždňoch v nemocnici svojmu zraneniu podľahla. On sám utrpel len menšie zranenie. V proti idúcom osobnom aute občana z Rybníka sediaca manželka bola tiež ťažko zranená a svojmu zraneniu tiež podľahla. Jej manžel utrpel tiež len ľahšie zranenie. Najhoršie obišli prípad Račekove 3 deti, ktoré počas obvodného väzenia boli zbavené obvod rodičov a odkázané na opatrenie rodiny. Dopravné nehody.

Protipovodňová komisia.

Pre skúsenosti s povodňami z minulých rokov, kedy za vrchol-ných stavov povodní voda z Hrona zadržiavaná zúženým prietokovým prierezom prepadnutá, pilieroch v Hrone, zúženým prietokom Hrona o cestné piliere zabiehajúce do vody ako aj značne zvýšenou cestou pred a za mostom, cez ktorú voda neprenikne, priestor nad mostom bývá zadržanou vodou zaplavovaný a v priestore k. zv. „Urbáru" vytvára jazero od železničnej brale až po dom Ľudevíta Šimkoviča, zatopí cestu od Urbáru k novej ŽDŠ po dom Jána Granca, sám vystupuje až na úroveň dlážky v bytě a sekne od starého futbalového ihriska ako až záhrady bý-valo domov. Preto že kvôli stavu sú ohrozené obydlia horeuvedených a ich ďalších susedov, ktorí by pri nepriaznivom zvýšení hladiny vody museli byť evakuovaní, musela byť v obci zriadená k. zv. Protipovodňová komisia. Jej členmi sú: Predseda MNV, k. č. s. Karol Pekko, tajomník MNV, k. č. Ján Maruška, podpredseda MNV, k. č. Imrich Fargáč, z časti Brovnica, veli- Protipovodňová komisia.

Požiarnej ochrany Ľudevít Šimkovič, za časť Orovnica, za Zbor Požiarnej ochrany v časti Orovnica Cyril Lovecký, veliteľ Pomocnej stráže Verejnej Bezpečnosti Jozef Suchý; predseda Komisie pre verejný poriadok Dominik Volentier, z časti Orovnica, vedúci poľnohospodárstva Jednotného roľ. družstva v časti Tekovská Breznica Karol Kukla a riaditeľ tun. ZDŠ Marian Rumzu.

Pomocná stráž Verejnej bezpečnosti.

Pomocná stráž VB.

Dňa 24. febr. 1974 bola v našej obci založená Pomocná stráž Verejnej bezpečnosti. Jej činnosť spočíva v tom, že má byť ako nápomocný orgán Zboru Verejnej bezpečnosti a má dohliadať na zachovávanie ustanovení zákonov na zachovávaní bezpečnosti štátu, majetku v socialistickom vlastníctve ako aj súkromného vlastníctva občanov a verejného poriadku všade tam, kde sa javí potreba toho. Jej členmi sú: Suchý Jozef a Suchý Štefan, Gaži Abel-Abelov, Krištof František-Mikulovic, a Peťko Karol za časť Breznica; za časť Orovnica sú to Forgáč František, Forgáč Michal a Lovecký Jozef a za časť Breznica ešte Šalka Milan.

Stavebný ruch v r. 1975.

Stavebný ruch pokračoval aj v r. 1975 cestou individuálnej bytovej výstavby. V r. 1975 boli postavené tieto novostavby: Abel Švaral st. pre syna Abela Švarala ml. v Závoze, č. d. 533, Vendelín Píry pre syna Jána Píryho pri Audetku, č. d. 256, Volentier Jozef-Františkov, na Hôrke č. d. 687,

Stavebný ruch.

Pavel Kupkár st. pre syna Pavla Kupkára ml. „Za zahradami" č. 355, Jozef Adamec (zať Domina Nemca) pri Audetku č. d. 296, Ján Vlčko-Jozefovo svojej zahrade pri Lesnej správe, Milan Horniak-Michalov pri Audetku č. d. 254, Žembery Peter na Hôrke č. d. 655 a Eliaš Zdeno na Hôrke.

Prestavby a prístavby v r. 1975.

V r. 1975 previedli stavby: Kresan Imrich, č. d. 212 Orovnica - garáž, Forgáč Štefan č. 109, časť Orovnica, Gáfrik Michal č. d. 127 Orovnica, Prid Jozef č. 58 Orovnica a Krištof Imrich č. d. 74 Orovnica.

Z Brezničana postavil v lonskom roku garáž Janko Jráš č.d. 729, Hasan Viliam na Horke lieč garáž (č.d. 476) a „V Uhlare" František Greguš č.d. 692 lieč garáž. Garáže sú lieč samostatne číslované a platí za od nich aj poplatok, ako u obytných domov.

Veľkovýkrmňa ošípaných v Rybároch.

Od júla 1975 začali sa prípravné práce na výstavbu Veľkovýkrmne ošípaných v Rybároch. Má to byť medziodvetvový podnik s kapacitou výkrmu 5.000 kusov ošípaných. Za stavenisko bol vyhliadnutý priestor v severovýchodnej časti chotára v Rybároch, asi 5 km južne od lesnej úžiny. Veľkovýkrmňa ošípaných v Rybároch
Západne od cesty vedúcej z Tek. Brezničan „Pod hon" cez Rybníka. Žalesí ošípaných
rozloha asi 220×320 m. Stavbu prevádza Agrostav n. p. Žiar n. Hronom.

Vedľa tento priestor je za zvýšenej hladiny vody v Hrone zaplavovaný, má za účel stavby zavezením zeminou zvýšiť asi o 100 cm. Od hrádzi má byť prvou tento zavezený priestor obložený panelami 200×300 cm, aby ho za povodní voda nemohla a objekt vôbec vystavený nepriaznivému. Stavebný náklad je programovaný na 45 miliónov korún. Kubatúra zavážky má byť asi 110.000 m³. Na potrebné zvýšenie terénu tohto stavenisko zvoľa ako aj kamenný „hrubý" Slovenské závody ťažobného dreva v N. Bani z kameňolomu „Pod Stráňou" v brezničkom chotári. Ďalej tohto bol vytvorený „zemník" pod Jahodným, kde v priestore medzi Kremenickým potokom a lesným porastom „Pod bránami" sa bagrami naberá zemina a odváža sa na predmetné stavenisko. Takto sa odvezie celá zemná výplň terénu „Pod Jahodným, ktorá bola ako zemná zbraň územia bez hospodárskeho úžitku. Ďalší a k stavenisku najbližší „zemník" bol vytvorený v severozápadnom výbežku „Rybárskej úboče" a „Jamského" odkiaľ sa podobne po vyrúbaní lesného porastu bagrami „dolnje" pôdu a zeminu vozí na stavenisko. Tak medzi „Kremenickým potokom" a rybárskou cestou „Pod hon" po vchodzenú zeminu vznikne rovinka, kde Lesná správa plánuje zriadiť

sklad na manipuláciu s drevom z celého lesného komplexu od Jahodného až po Horechkov, lebo všetko toto drevo musí prejsť týmto priestorom.

Okrem už spomenutého dovozu zeminy na zavážku z kameňolomu, čo prevádza kameňolom sám vlastnými autami, zavážanie prevádza aj Jednotné roľnícke družstvo Hlavná Kremnička ako vedľajšiu činnosť vo svojej réžii a vlastnými dopravnými prostriedkami. Je to vlastný bager a 3 - 4 nákladné autá ťažšej tonáže.

Ďalej prevádza zavážku aj Východoslovenské strojárne n. p. so sídlom v Košických Kľačanoch, mechanizmom (bager a viac nákladných áut), ktoré boli uvoľnené zo stavby priehrady Lipt. Hlavná. Ďalej napomáha stavbu - zavážku aj novo sa tvoriaci podnik „Agrochema" Hlinik nad Hronom a dá možnosti prepravy na doprave zavážkovej zeminy aj nákladné autá samého Agrostavu Žiar n. Hronom

Potrebný štrk na betonovanie, ako aj piesok ťaží sa z nálezísk pri Hrone Veľmi by bol potrebný drviaci štrku, alebo ešte lepšie drtič štrku, ktorý nahádzajúce sa kamene by rozdrtil, aspoň „zbúdba" na pôdu mechúrik kameňov, lebo na jemnejšie betonárske práce nebudeme a pomerne hrubý kvalitný štrk nebude vyhovovať. Teraz materiál sa ťaží od hrubého ostrova na Žarnej prúdi Nezabudice až po lúky pri Horechkove, kedy ľahko za zvýšeného stavu vody Hron nanesie.

Pracovné sily na tuto - je v nej všade taká núdza - získali a získavajú sa hlavne z miestnych občanov. Odborné sily - murári a tesári sa získali uvoľnením sa z iných pracovísk - za výhodu bližšieho pracoviska, kde odpadá dlhé vyčkávanie na dopravné spoje a pomocné pracovné sily sa získali z radov miestnych dôchodcov. Jedinou nevýhodou tejto 2 km dlhej dráhy je nevyasfaltovaná cesta

Na získanie potrebného - dostačujúceho zdroja vody na tuto veľkostavbu, ako aj pre budúcu prevádzku podniku - výživa a hygienická potreba vody pre 5000 kusov ošípaných previedol Geologický prieskum n. p. Senec v doline Lúčkovského potoka mesto hlboký vrt, ktorý podľa merania má na všetko toto dostačovať. Vrt nemá vlastnosti „artézskych studní", kde voda by sama vytekala, ale sa musí čerpať a to jednou pumpou hore a ďalšou pumpou na diaľku po stavenisku, nádrže do vodojemu, ktorý bude na severnej časti stavby a asi vo výške 40 metrov, odkiaľ voda pôjde samospádom.

Rok 1976.

Po stránke povetrnostnej bol aj rok 1976 akýmsi nenormálnym - minoriadnym. Január a február mierne, mrzlo málo. Zato väčšiu dávku mrazov si Dedo Mráz nechal na marec; bývalo „-10°" i viac. Ďalšia jar bola chladná a suchá. Dobre namoklo až v polovici júla, akoby navzdor - keď už dážďa nebolo práve treba. Obilniny, ktoré za mokrej predošlej jasene a miernej zimy sa zmohli a dobre prezimovali už toto jarné sucho vydržali a boli promene dosť dobré, i keď niečo slabšie, ako r. 1975. Zemiakom letné dážde ešte pomohli a dorástli, len boli neforemné a nepravidelné. Temer na každom bolo rozoznať časť narastení za suchá a bočné výhonky a hrbolky dorastené po letných dážďoch. Mimo orechov a hrušiek, ktoré zamrzli na jar, úroda ovocia bola priemerná a hrozna a vína tak isto. Jasenné dážde zase ako aj v minulom roku stažovali zobranie úrody - zemiaky, repa, kukurice a podobne aj jesenní orbu a sejbu ozimín pre budúci rok. Povetrnostné pomery.

Z hospodárenia Miestneho národného výboru ako príjmovú položku zaznamenávame daň domovú Kčs: 63.825, daň poľnohospodársku Kčs 10.541, daň z príjmov obyvateľstva Kčs: 4.069 a poplatky od psov Kčs: 11.890.-

Jedálňa pri Materskej škole I. si vyžiddala nákladu Kčs: 50.847.
Jedálňa pri Materskej škole II - " - Kčs 17.829.-
Jedálňa pri Zákl. deväťroč. škole - " - Kčs 190.527.
Školské potreby pre ZDŠ či nili - " - Kčs: 13.933.-

Smrteľný úraz Jána Švarala ml.

Dňa 23. mája 1973 utrpel smrteľný úraz náš občan Ján Švaral ml., ženatý s Esterou rod. Peťkovou, pri obci Nová Lehota, okr. Prievidza, keď vodič nákl. auta (výkup dobytka) pod vplyvom alkoholu v neprimeranej rýchlosti vyletel z cestného telesa hradskej a nárazom na hrubší strom rozbil auto, pri čom sa zabili obaja vykupovači: náš Ján Švaral ml. a Morvaj z Hromského Beňadika. Vodič - vinník nehody - utrpel len menšie zranenie. Smrteľný J. Švarala

V roku 1976 bola dokončená výstavba futbalového ihriska, ktorá činila spolu Kčs: 471.000 - a ešte v roku bolo hneď aj vzaté do používania. Výstavba sa prevádzala v akcii „Z".

V akcii „Základná technická vybavenosť „ZTV" pre investičnú bytovú výstavbu „I BV" bola vystavaná nová cesta na Horke nákladom 130.000 Kčs. Ďalej bol vypracovaný návrh a plán („štúdia") na celoobecnú kanalizáciu za Kčs: 33.400. Na vybavenie Kultúrneho domu bol náklad Kčs: 7.000, údržba miestneho rozhlasu stála Kčs: 10.000-, údržba škôl spolu Kčs: 152.000-, verejné osvetlenie Kčs: 53.400, údržba budov a vybavenie miestneho národného výboru stálo Kčs: 25.000-, agitačného strediska Kčs: 11.000, údržba rodobvodu 6500-

V investičnej výstavbe bola vystavaná transformačná stanica nákladom Kčs: 174.000, miestne komunikácie stáli Kčs: 490.000, na rozšírení cesty od hlavnej hradskej cez obec pre JRD za rok 1976 predstavalo suma Kčs: 1,893.000, Štátne lesy prevádzali aj v r. 1976 výstavbu cesty od posledných domov „Na jame", čo ešte prebrí pod správou obce - po Kerechtov, na čo bolo vynaložené v r. 1976 Kčs: 2,400.000-

Sukromná - individuálna výstavba

Výstavba Veľkovýkrmne ošípaných VVO v Rybároch pokračovala aj v roku 1976 a postavilo sa za Kčs: 10.841.000-

Z investičnej bytovej výstavby za rok 1976 zaznamenávame, že nové budovy v tomto roku postavili: Marian Ruman č.d. 361, Minár Emil 161, Mišík Ján 128, Ing. Anna Šimkovičová č.d. 272, Ženker Daniel (zať vdovy po Jánovi Drobnom) č.d. v najvýchodnejšej časti Kamenia a Štefan Šimkovič v južnej časti svojej záhrady, č.d. 368.

Prístavby a prestavby v r. 1976 previedli:
Hudec Ľudevít č.d. 4, garáž
Duchaj Viliam č.d. 695, garáž,
Gazi Pavel, č.d. 467 prístavbu, a
Kačmár Ladislav sieň prístavbu.

Voľby v r. 1976.

V októbri 1976 boli prevedené voľby do všetkých stupňov Národných výborov a zastupiteľských zborov na rok 1976-1981. V našej obci boli voľby náležite pripravované a prebehli v naprostom poriadku, ukázneností a v pochopení ich významu. Plénum MNV v smysle §-u 39, odst. 2, písmeny h, zákona č. 69/67 Zbierky za predsedu MNV a za člena Rady MNV zvolilo na ďalšie obdobie poslanca a doterajšieho predsedu MNV s. Karola Peťku; za podpredsedu MNV a za člena Rady MNV poslanca MNV Imricha Forgáča (z časti Orovnica), za tajomníka MNV ako aj za člena rady MNV poslanca MNV Jána Marušku, za člena Rady MNV poslanca MNV s. Abela Gažiho (Pavlov), za člena Rady MNV poslanca MNV Františka Krištofa, za člena Rady MNV poslanca MNV Michala Forgáča, za člena rady MNV poslankyňu MNV Marin Kasanovú r. Škvarkovú, za členku Rady MNV poslankyňu MNV Esteru Šályovú a za členku Rady MNV poslankyňu MNV Marin Krištofovú r. Krištofovú.

Novi funkcionári MNV

Finančno-stavebná komisia pozostáva z týchto členov:

Gaži Jozef, poslanec MNV ako predseda,
Brieška Štefan ml, poslanec - podpredseda,
Forgáč Imrich, poslanec, tajomník komisie
Forgáč Frant. poslanec, člen komisie a
Kasanová Maria, posl. členka komisie.

Komisia pre ochranu verej. poriadku má týchto členov:

Volentier Dominik, poslanec, predseda komisie,
Suchý Jozef, pod horou, poslanec - podpredseda,
Zigová Anna, posl. tajomníčka
Gaži Rudolf, poslanec, člen komisie a
Lanko Jozef, poslanec, člen komisie.

Komisia socialno-zdravotná má týchto členov:

Greguš Jozef, poslanec, predseda,
Návarka Anton, poslanec, podpredseda,
Považan Jozef, -"- tajomník,
Horniaková Štefania -"- členka,
Forgáč Michal, -"- člen.

Komisia školstva a kultúry:

Šutka Imrich, poslanec, predseda,
Gaží Abel, poslanec, podpredseda,
Gažiová Anna Vlaďova, tajomníčka
Helena Minárová, člen komisie
Ruman Marian neposlanec, člen komisie.

Komisia pre mládež a telesnú výchovu:

Kasan Emil, poslanec, predseda,
Švaral Michal -"- podpredseda,
Šalyová Estera -"- tajomníčka,
Homola Štefan, člen neposlanec,
Volentier Milan, neposlanec, člen komisie.

Plenum MNV sa schádza 6x ročne. Rada MNV 12x+1.
Celkove v agende všetkých uplatňuje sa socialistická demokracia. Na zasadnutie Plena MNV pozýva a umožňuje MNV účasť všetkým občanom, aby sa čo najviac občanov zúčastnilo a zapojilo na verejnej správe a návrhmi a pripomienkami dopĺňovalo činnosť Plena a Rady MNV. Účasť poslancov a členov komisií z časti Breznica bývá dobrá, slabšia z časti Orovnica. Dľa skúseností z minulých rokov neboli za nových členov navrhovaní tí, čo si v minulosti neplnili úlohy. Od novozvolených čaká sa vzorné ich plnenie.

Rok 1977.

Sotva odzneli melódie piesne „starého roku" „Že sme... v dobrom zdraví, ten starý rok dokonali" a utichlo štrnganie pohárikov pri blahoprianiach šťastného „Nového roku 1977", hneď dňa 3. januára oslávila naša obec výročie príchodu Červenoarmejcov do našej obce. Hoci udalosť sa oslavuje u nás každoročne a to už po 32. ráz, je u nás táto spomienková oslava vždy aktuálnou a citove prežívanou. Vďaka im, boli sme prvá obec v terajšom žiarskom okrese, keď vojaci Červenej armády obsadením našej obce znemožnili fašistickým nepriateľským jednotkám zpoza Hrona, od Crovnice, z Novej Bane, ako aj zo susedných Brehov zaujať našu obec, alebo skôr jej obsadením obec zničiť, vypáliť a vyvraždiť obyvateľstvo, ako to robili všade, kde občianstvo podozrievali zo spolupráce, alebo akéhokoľvek nadržiavania a pomáhania partizánom a tobôž príslušníkom Červenej armády. Tým radostnejšie a uprimnejšie, - ako aj prvé ich privítanie 3. jan. 1945 - sa oslavovalo toto výročie, ako vďaka hrdinom, ktorí za ťažkých podmienok v poslednej chvíli - keď sa už na toto zaujatie chystali nepriateľské jednotky - zachránili našu obec a obyvateľstvo od najzverskejších výčinov vojny. Oslavy 3. I. 19

Oslavy Medzinárodného dňa žien (MDŽ) sa už tiež vžili. Oslavuje sa tento deň každoročne v Kultúrnom dome. Mimo pravidelných príhovorov funkcionárov MNV, prípadne ONV o význame dňa, ktorý hlása, že toho času žena nie je už len domácou a poľnohospodárskou pracovnou silou, ale mimo vznešenej funkcie materstva, je plne rovnoprávnou vo všetkých úsekoch života dnešnej našej spoločnosti. Kultúrny program týchto osláv obstaráva pravidelne škola a to od Materských škôl až po najvyššie ročníky Zákl. deväťročnej školy. Tieto oslavy vživajú sa pomaly aj v súkonných rodinách. Oslavy MDŽ

Z ostatných osláv oslávilo sa výročie Slov. nár. povstania a zvlášť okázalejšie sa oslávilo 60. výročie Veľkej okt. socialistickej revolúcie. (VOSR). Oslava výročia S a VOSR.

Zo súkromných osláv sa najviac oslavuje, zo ženských meno „Anna", 26. júla, z mužských hlavne Jozefa i menej Jána. Silvestra „31.12." „na starý rok", v obci asi nemajú, ale oslavuje sa titulom ukončenia roka a kýva dosť „mokrý."

Počasie - úroda.

Povelikonočné bol rok 1977 rokom nezvyklým - menej daždivým a nezvyčajným. Zima bola síce len miestna, ale častými odmäkmi a znovu zamŕzaním hlavne obilninám dosť škodila, a nočné mrazy bývali deko v jarnom období. Jarné poľné práce pre mrazy - chlad a pomerne sucho sa oddialovali a miesto žiadúcich jarných lepších dažďov sucho trvalo takmer do pol leta. Mrázmi vyrazené chyby pomrzli, ovocia bolo celkove málo a pre sucho bolo tak isto bolo málo aj sena a objemových krmovín. Pršiavalo hlavne keď sa kosilo, a to jak „na seno", tak aj zo žatvou. Podjaseň zase sucho; ťažký zber zemiakov, repy; sťažené prodmienky jesenných prác s osevom ozimín ako aj prípravou pôdy pre jar 1978.

Pracoviská občanov.

Život našich občanov plynie pomaly a ticho - v práci. Zamestnaní v bližšom a ďalšom okolí, ako miestne JRD, Lesná správa, stavba Veľkobapa-cinej ošípárne v Rybároch, stavba čadiča v Sklárni v N. Bani, Drevorob v Novej Bani, Kvetá - družstvo Invalidov v Novej Bani, Československá štátna automobilová oprava v N. Bani (ČSAO), autoopravovňa Kovohrou v N. Bani, stavba kliniky v Žiari n. Hronom, Jednota - spotrebné družstvo N. Baňa (jak administratíva - tak dopravca = šoféri), Sandrik n.p. Hodruša-Hámre, ÚNVZ (Ústredný ústav nár. zdravia) Nová Baňa, JRD Tekov. Nemce, brigádnici - brigádničky na Štát. majetku Levice (vinohrady aj zelenina), viacere skupiny Geologického výskumu N. Baňa rozbrúsené od Štúrova, Štvanica Dolina pri Banskej Bystrici, Hodrušské Bane a viac miest až na Východné Slovensko. Viacere skupiny - stavebné brigády - v Čechách a na Morave. Nemálo viac našich občanov - hlavne žien - chodí do Čiech a na Moravu na brigády okopávky - jednotlivia cukrovej repy do Čiech a na Moravu, podobne chodí sa aj na chmeľové brigády na jar a na zber chmeľu do Čiech, na brigády zberu slamy pre žatvu, ako aj na kratšie brigády jesenného zberu repy - hrozna a pod. Všade, kde sa dá dobre zarobiť, čo aj ťažšou prácou.

Na „lov brigádnikov" chodia do A našej obce z rôznych prodnikov a miest. Často sa divime, kde tito berú adresu našej obce. Pravdou bude to, že naši občania pracujú dobre a tá práca je najlepšou reklamou.

Náš občan nelamentuje nad minulosťou, hoci hlavne ti starší ju zažili dosť trpkú, ani nestavia vzdušné zámky do budúcna, ale žije prítomnosti aká je. Život občano
Je si vedomý toho, že ani špekulácie ani nesvedomitosť to ďaleko nedotiahnu, a že istotu a trvalú hodnotu má len to, čo nadobudne svedomitou prácou a výsledok svojej práce - zárobok hľadí vložiť do trvalejších životných hodnôt a potrieb pre seba a pre svoju rodinu a potomkov. Každý sa chytá toho, čo dokáže a čo zvládne a mnohý aj z tých, ktorých dedovia neboli veľmi zvyklí „biť sa o robotu", hľadá slušné živobytie v tom, čo dokáže. Nemalým povzbudením do práce, a to u mnohých čo vekove „už aj v rokoch", keď už síl ubúda, je, vyslúžiť si slušný a čo možno najlepší „starobný dôchodok". Tento sa vymeriava zo zárobku za posledných 5 alebo 10 rokov, preto sa „finišuje" aj keď s vypätím posledných síl. „Veď potom si oddýchnem" hovoria si. Túto snahu vidieť hlavne u žien, bývalých „gazdiní", ktoré z osobnej hrdosti, či domácej zaujatosti nikdy na cudzom nepracovali, ale dnes každá chce mať aký-taký, dľa možnosti čím lepší starobný dôchodok. Veď polia - majetky sú v JRD, nikto ťa nema za čo opatriť, keď mu nič nenecháš, hľaď, aby si na starosť od nikoho nič neřiadal. Tak zvané „životné minimum" pre tých, ktorí nikde nepracovali, je okolo 600 Kčs mesačne. Kto aspoň býva vo svojom a neplatí nájom bytu aj z tohoto môže slušne vyžiť a naše socialistické zákonodárstvo dôsledne dodržuje výrok niekdajšieho prezidenta s. Zápotockého „S hrdosťou môžem prehlásiť, že sme zlikvidovali biedu a žobrotu".

Počet dôchodcov starobného dôchodku, spolu s dôch. invalidnými je v našej obci 577. Celkový mesačný dôchodok obojeho druhu je mesačne 541.819 Kčs. Starobné dôchod
Priemerný dôchodok je mesačne okolo 939.- Kčs.

Starobný dôchodok bývalých baníkov, alebo pracovníkov pri tavení hliníka v závode SNP v Žiari n. Hr. (elektrolýza) činí mesačne okolo 2500 Kčs.

Hospodárenie MNV za kalend. rok 1977.

Z „Komplexného rozboru" hospodárenia a agendy MNV v Tek. Breznici za rok 1977 zaznamenávame, že naši občania v akcii „Z" a iných všeobecne užitočných prácach na zveladovaní obce a pod. vytvorili hodnotu Kčs: 4,777.904"-, pričom material na práce akcie „Z", doprava a pod. činili Kčs: 151.737-

Hospodárenie MNV. Z príjmových položiek hospodárenia MNV zaznamenávame, že za kal. rok 1977 daň domová činila Kčs: 69.273-,

daň poľnohospodárska Kčs: 10.389- (daň od JRD a od vinic občanov),

daň z príjmov obyvateľstva (z predaja dobytka, úrody a pod.) Kčs: 6.960-,

poplatok od psov (100 Kčs od psa) Kčs: 11.772-; správne poplatky = 2.985 Kčs = za vystavovanie rôznych úradných dokladov; nájomné od škol. bytov za

Príjmy. 6 bytových jednotiek Kčs: 15.968-, poplatok za vodu z vodovodu Kčs: 28.656-

Réžia ZDŠ za r. 1977 činila Kčs: 223.273-, to isté u Mater. školy I = 31.290-, u MŠ II (Crovnica) Kčs: 9.980-; údržba škol. bytoviek Kčs: 4.238-

Nákup stravy a ostatná réžia škol. jedálne pri ZDŠ = 196.643-, u mater. školky I. to činilo Kčs: 45.646; u MŠ II (Crovnica) Kčs: 20.965-

Školské potreby žiakov činili Kčs: 12.571-, réžia MNV (kúr.-svetlo) = Kčs: 13.434-,

Výdavky. Verejné osvetlenie obce (oboch časti), nemoc. poplatky za zamestnancov MNV Kčs: 47.486-, príjmové položky škol. jedálne ZDŠ (za stravu platené žiakmi) Kčs: 170.897; deti MŠ I. za stravu Kčs: 40.022-, deti MŠ II za stravu Kčs: 14.573-,

V akcii „pomoc socialne najslabším občanom" boli rozdané poukazy na nákup potravných článkov za Kčs: 25.000-, pripomínala sa im za to povinnosť zúčastniť sa na všeužitočných akciach poriadaných obcou.

Inkasso za stravu u všetkých školami stravovaných žiakov sa prevádza zakúpením stravných lístkov „vopred" cez Poštový úrad.

35 auto MNV. V roku 1977 zakúpil MNV u „Dopravného strediska Praha" 2 nákladné vyradené auta zn. V3S za Kčs: 33.680- Generálna oprava jedného z nich a prerobenie na „Vyklápač" stálo Kčs: 56.000- Používa sa pre prevádzkáreň MNV aj pre potreby občanov.

Výstavba a skrášlovanie obce v roku 1977.

V časti Orovnica, po západnej strane hlavnej pohronskej hradskej, od domov smerom od „Nezabudky" ku bufetu proti Železničnej stanici, bol urobený z panelov chodník v akcii „Z" v hodnote Kčs: 218.000-

V časti „Išpánovie hôrka" smerom ku kostolu sa vytvára nová ulica. Na umožnenie dopravy pre individuálnu bytovú výstavu v tejto časti buduje Stavebný ruc sa nová cesta. Podobne bola potrebná aj cesta dolu Hôrkou, rovnobežne s Jakubovie jarkom na západ. Na túto cestu, ako aj na cestu staršou Hôrkou a na vybudovanie novej cesty pri novej ZDŠ sa vynaložilo Kčs: 730.000- V roku 1977 bola prevedená kolaudácia úpravy štátnej cesty cez obec, okolitých priestranstiev, dláždenie rigolov okolo tejto št. cesty, v hodnote vyše 4 mil. Kčs. Toto hradila okresná správa ciest; pomáhala aj tu prevádzkáreň MNV dopravou a tiež občania. Podobne bola v roku 1977 prevedená kolaudácia výstavby cesty smerom od obce po Kerechtov. Investor boli Št. cesty. Náklad presahoval sumu 4 mil. Kčs. Podobne bola prevedená penetrácia miestnych komunikácií sumou Kčs: 5.000- V roku 1977 bola prevedená údržba (a prvé opravy) ZDŠ a 6 bytoviek pri nej nákladom Kčs: 95.000-

V roku 1977 bola daná do užívania novovystavaná transformačná stanica v hodnote Kčs: 300.000-

V rámci individuálnej bytovej výstavby bolo v roku 1977 skolaudovaných 17 rodinných domov. V plánovanej stavebnej trase „Išpánovie hôrka" sa Súkromné stavb uchádza o výstavbu 13 žiadateľov. Povolenia budú vydané po prevedení ohodnotenia tamojších porastov - ovoc. stromov.

Na výstavbe Veľkokapacitnej ošípárne v Rybároch sa v roku 1977 VVD-Rybáre prestavala suma Kčs: 5.876.000-; pre rok 1978 sa predpokladá so sumou Kčs: 16 milionov; bude sa už montovať vnútorné zariadenie veľkovýkrmne.

Rokom 1977 započala činnosť t. zv. „Prevádzkáreň MNV v Tekov. Prevádzkareň M Breznici. Je to stavebná skupina 6-15 ľudí. Má nákladné auto, ktorým prevádza dopravu pre seba, dľa objednávok aj pre iných občanov; mimo

toto má pre zemné práce stroj „Hoň" a pracovníkov pre všetky druhy staveb prác. Prevádzkáreň previedla v roku 1977 práce za viac ako 200.000 Kčs.

Poslanci N V, členovia občianskych výborov a komisií ako aj zamestnanci Národného výboru odpracovali v roku 1977 pro 2 dni prác na skrášlovaní pracovného a životného prostredia v obci.

Naša Základná deväťročná škola (ZDŠ) v r. šk. 1976/77.

Riaditeľom Základnej deväťročnej školy v Tekovskej Breznici v školskom roku 1976/77 bol s. Marian Rumaň, jeho zástupcom Abel Laco (z Brehov), škol. inšpektorom bol Jozef Crha.

Škola mala v tomto školskom roku 9 tried.

Ročník, triedny učiteľ, počet žiakov:

DŠ v r. 1977.

I.	Dúchajová Anna	19
II.	Sekerková Elena	35
III.	Papánková Eva	30
IV.	Petrášová Drahomíra	25
V.	Čellár Ladislav	29
VI.	Gažiová Anna	22
VII.	Fabková Magda	32
VIII.	Krumlovský Ján	33
IX.	Dúchaj Viliam	28

Spolu bolo na škole . . . . . 253 žiakov.

Z toho bolo vyznamenaných 21 žiakov; neprospelo 7 žiakov. Školu končilo 19 žiakov; z toho v 9. triede 17 žiakov, v 8. ej triede 1 žiak, v 7. triede 1 žiak. Cigáňov bolo v 3. tr. = 1, v 4. triede 1, v 5. triede 1, v 6. triede 1, v 7. tr. 1 = spolu 5 žiakov.

Školská družina [kde sa žiaci môžu zdržovať od skončenia vyučovania až do odchodu domov (keď rodičia nie sú doma)], mala 3. oddelenia.

Vedúcou družiny bola Adela Čentešová

vychovávateľky: Zora Kasanová a Emilia Mišíková

Vedúcou Pionierskeho oddielu (PO) na škole bola Elena Sekerková.

V škol. roku 1976/77 boli na škole zriadené tieto zaujmové krúžky:

Fotografický	, vedúcim bol	Krumlovský Ján
fotbalový	-"-	Laco Abel
spevácko-tanečný	-"-	Papánková - Ruman
protipožiarny	-"-	Mišíková
Klub ml. priateľov ZSSR	-"-	Gažiová
atletický	-"-	Vojtková
volejbalový	-"-	Čentešová.

Klubovňa mládeže.

Pre dospievajúcu mládež - „v poškolskom veku" od 15. roku do doby pravidelného zamestnania - založenia si rodiny, bola v obci zriadená „Klubovňa mládeže". Je umiestnená v prostrednej triede starej školy. Miestnosť je vystrojená zariadením „rozhlas - televizia," zbierkou gramoplatní a nejakými hudobnými Klubovňa mlá nástrojmi, kde mládež môže užitočne stráviť čas slušnou zábavou, sebaozdelávaním a nie je odkázaná na hostinec, kde je nebezpečie prinykania na alkoholické nápoje. Klubovňa má určené hodiny zhromažďovania sa, zodpovedná vedenie. V klubovni sa nefajčí.

Doučovanie na „ZDŠ".

V škol. roku 1976/77 bolo na škole zriadené nepovinné doučovanie. Doučovanie na ZDŠ Toto bolo zriadené hlavne u predmetov, kde sa toho javí najväčšia potreba; tak matematiku doučoval s. Krumlovský Ján

slovenčinu	Dúchaj Viliam
praktické cvičenia z fyziky	Krumlovský Ján
osobitnú teles. výchovu	Vojtková
športové hry mládeže	Fabková

Ako aj v rokoch predošlých, na pr. v r. 1974 sa naši žiaci umiestnili na 1. mieste okres. súťaže hrou „Jolana a VIII.B" Tak sa umiestnili aj t. roku, aj v súťaži tanečnej.

510.

Športovo-hranný krúžok „Karate".

Na tunajšej ZDŠ je zriadený športovo-hranný krúžok „KARATE", pravdepodobne jediny na školách ZDŠ na Slovensku. Vedie ho člen Socialistického zväzu

KARATE. mládeže „SZM", poslúchač Vys. školy lesnickej vo Zvolene, Anton Krištof; on je tak isto aj vedúcim a trénerom aj dorastencov, ako aj dospelých tohoto krúžku.

Verejno-prospešná činnosť žiakov „ZDŠ."

V rámci smluvy s Jednotným roľ. družstvom Československo-bulharského priateľstva so sídlom v Tek. Nemciach, do ktorého veľkodružstva patrí aj breznické JRD, od-

...igády žiakov. pracovali žiaci tunajšej ZDŠ 402 hodín na družst. prácach.

Na úprave okolia školy a iných verejno-prospešných prácach odpracovali títo žiaci v r. 1977 spolu 1232 hodín (v r. 1975 = 2150 hodín); nazbierali 3.100 kg želez. šrotu (v r. 75 = 13.750 kg); 300 kg starého papiera (v r. 75 = 2.255 kg); 200 kg textilu; 179 kg šípok, a 119 kg žaludu (v r. 75 = 1325 kg).

Izba bojových tradícií na tun. škole.

V marci 1974 bolo v budove tunaj. školy utvorené „Vlastivedné múzeum", alebo „Izba bojových tradícií". Sú tu dokumenty o boji tun. obyvateľov za II. svet. vojny. Exponáty zozbierali žiaci za pomoci učiteľov. Izba tradícií = starodávne nádoby,

...ba bojových kroje, nástroje používané tun. obyvateľmi pri výrobe drev. uhlia, bahrov a podobne,

...tradícií." čo naši občania pro vyrábali, ako aj rôzne zariadenia domácností - kuchýň a pod. Tieto zozbieral väčšinou učiteľ s. Ján Benč. Vonkajší vzhľad tejto miestnosti (exterier) vyhotovil najviac bratislavský dôchodca Peter Belovický, člen tunajšieho poľovníckeho združenia. Predstavuje pálenie dreveného uhlia breznickými „drevotármi", čo bolo jedným z hlavných zamestnaní tunajších obyvateľov.

Autobusové spoje do a z našej obce.

Naša obec Tek. Breznica, leží na východnej strane Hrona a aj naša železničná stanica, aj hlavná pohronská hradská tiahnu západnou stranou od Hrona. Máme síce železničnú stanicu, ale dochádzka na ňu z obce je 15-20-25 minút, čo pri dnešnom tempe života je časovou stratou a preto do práce okrem do Žiaru n. Hr. a snáď do Levic, všetko dochádza autobusmi. Tieto majú zastávku „Pri majeri", „Pri MNV"

a v „Závoze". Keďže aj začiatok aj koniec pracovnej doby na rôznych miestach je rôzny, a vlakových spojov je pre preťaženosť pohronskej jednokolajky nákladnými vlakmi veľká, postupom času boli vyjednané a povybavované autobusové spoje, ktoré teraz vyhovujú každému, v každom čase a na každé miesto. Na ich dosiahnutie, či u Dopravného závodu Žarnovica, alebo v Žiari n. Hr. bolo hodne žiadostí a vybavovania. Posledný večerný spoj o 23·10 hod. do obce odchádza ešte do časti Crovnica, tam aj nocuje a o 4·30 prichodí do Breznice. Na ňom dochádzajú pracujúci do Sklárne a Drevorobu v N. Bani, ktoré začínajú ranní zmenu o 5. hodine. Temer súčasne s ním ide aj druhý spoj do Sandrik. O 5·30 prichodí a obratom aj odchádza z obce ďalší spoj do Kvety v N. Bani, do Nemocnice (OÚNZ) prípadne na iné pracoviská v N. Bani. O 6 hod. 20 min. prichádzajú a obratom odchádzajú z obce ďalšie 2-3 autobusy do N. Bane, do Žarnovice (Jednota), ako aj do Žiaru n. Hr. Ďalší spoj o 7. hodine dováža z nočných zmien Sandrik, Preglejky, prípadne cudzích pracujúcich k nám do obce - tu zamestnaných. Snáď najviac obsadeným autobusom „nepracujúcich v podnikoch" odchodí z obce o 8·40 hod. do N. Bane na nákupy do obchodov a hlavne dôchodcov - babky a marodov do nemocnice. Na odpoľudňajšie zmeny odvážajú občanov z obce spoj o 12·05, o 12·50, o 13·15, ktorý už súčasne dováža z N. Bane už pracujúcich z rannej zmeny. Ďalšie spoje dovážajú pracovníkov o 15·15 od Sandrik, o 16·20 zo všetkých vzdialenejších miest rannej zmeny. Neskoršie prichodí spoj z N. Bane o 17·40 o 19·20 o 20·20; z odpoľudňajších zmien prichodí o 21·20 a posledný o 23·10, ktorý odchádza hneď na Crovnicu, tam nocuje a ráno o 4·30 je znovu v Breznici. Všetky spoje nie sú tu ani uvedené; je ich okolo 20. Asi 5 z nich zachádza až na Crovnicu. Z uvedeného vidieť, že o pracujúcich, jak do práce, tak z nej, je tak postarané, že viac už ani nie je potrebné a niektoré zo spojov, hlavne do časti Crovnica pravdepodobne nie sú finančne ani rentabilné, ale postarané je o každého.

Autobusové s

Naše hory a zverina.

Nová doba - nové časy priniesli zmeny aj v lesnom hospodárení. Zanikli hranice revírov, na hraniciach ktorých odohrávali sa často tragédie či už medzi

majiteľmi poľovných revírov, alebo medzi pánmi a pytliakmi, alebo horármi a pytliakmi, málokedy medzi pytliakmi samými; málokedy o hodnotu dreva, menej o hodnotu mäsa zo zastrelenej zveriny, hlavne z vášne „strieľať." A táto vášeň bývala rovnako silná u oboch, len u pytliakov bola o to rafinovanejšia, že nebol dľa zákona „v práve" a preto bol a musel byť úlisnejší a šikovnejší než majiteľ hôr.

Zmeny nastali aj v hospodárení a ťažbe dreva. Pre ťažbu – bez ohľadu na bývalý kataster – sa vytvorili oblasti a kotliny, kde by drevo najkratšou cestou a najmenšou námahou sa dostalo k dopravným tepnám – na spracovanie a na želer. stanice. Proti Rybníku, Čajkovu a Devičanom (bývalý Praudorf, kde hora bola ohradená drôtenou ohradou – Schöllerovo pánstvo) sa hranica našich polesí nezmenila, ale veľká zmena nastala na severnej hranici, kde miesto bývalej hranici „Liešanskou dolinou" sa táto posunula až na čiaru Vtáčnik-Prieloh-Záruby a od tejto na sever všetko patrí k polesiu Brehy, ktoré majú v tejto oblasti aj poľovné právo. Od spomenutej čiary na juh po priesilskú dolinu majú poľovné právo Št. lesy a od priesilskej doliny po skalné bralo Krivín – proti Psiarom patrí Poľovnému združeniu breznických občanov, ku ktorým patrí aj niekoľko Novohancov a aj nejakí iní z Bratislavy.

Zmeny hranic polesí.

Ťažba dreva aj za prvej ČSR aj cez vojnu a v povojnových rokoch veľmi prekračovaná a trochu hrubšie drevo sa nájde niečo ešte pri východnej hranici našich polesí a na miestach najťažšie prístupných. Breznická lesná správa má ešte asi 4 lesných robotníkov; motorovými pilami stačia na ťažbu, a na zbližovanie dreva k miestam autám prístupných drží ešte 1 pár silných koní.

Ťažba dreva.

Na zverinu bolo naše bývalé polesie pred rozdelením jedno z najlepších. Nebola to síce žiadna lesná obora, ani chránená a pestovaná zvernica, ako sú na pr. Topolčianky, ale bol to lesný komplex asi 10 × 10 km = 100 km², kde nie je žiadna dedina, ani samota, ani cesty rušiace zver a v susedstve devičianskej Schöllerovej chránenej a ohradenej obory mala tu vysoká a diviačia zver aj možnosť vychádzať na polia, ako je Jahodnô, Rybáre, rybnický a čajkovský chotár, kde sa hlavne podjaseň prikrmovala.

Zverina.

Zo zveriny vládne v tomto našom polesí kráľ našich hôr – jeleň. Je to stredný druh, t. zv. karpátsky jeleň, ktorému lepšie vyhovujú ihličnaté porasty. Zato na

nájde kde-kto aj výstavný exemplár, jak váhou tak parožím. Jeho počet sa odhaduje v celom južnom poleší na 30-35 kusov. Ročný odstrel kolíva 10-12 kusov. Jeleň-srn

Srnčia zver v jeleniok revíroch nema dobré podmienky. Jej počet kde je asi 15ks, ročný odstrel kolíva 2 kusy. Lepší stav srnčej zveri by mal byť v kolívalom brežskom poleší, kde bola zriadená „srnčia rezervácia". Diviačia zver sa kde odhaduje asi Diviak.
na 40 kusov; ročný odstrel kolíva okolo 15 kusov. Pred časom u nás veľmi rozmnožený muflon sa v celom poleší odhaduje asi na 25 kusov; ročný Muflon.
odstrel kolíva okolo 10 kusov. Je veľmi škodný - ako koza - a veľmi ničí porasty v škôlkach aj pre nejasdke obhrýzaním vršikov. Je šemer nezaditeľný. Líška
Jarnec sa nachodí pomerne menej; asi zo 5 kusov. Hojnejšia je líška; pravdepodobný jej výskyt je okolo 20 kusov. Lokal sa už u nás pravde podobne vôbec nenachodí. Orla kriklavého pozorovali 1 kniezdo. Bocian a volavka Vtáctvo.
náš kataster len preletujú (mimo 1 kniezda bocianov na komíne les. správy v Šek. Brezniciach). Kaňa, u nás ľudovo menovaná „kršiak" je dosť hojný a živí sa hlavne myšami, čo chytá po poliach v blízkosti lesov. Jeho výskyt sa odhaduje okolo 30 kusov. Zriedkavejší je jastrab; špecializuje sa hlavne na holuby - hlavne v dobe odchovu mláďat. Sovy - mimo výra - sa nachodia všetky druhy, čo aj v nevelkom množstve. Bažanty vídať po roky v okolí „Nad oblazom" a jarabice hlavne v stráni a v okolí JRD, kde sa vždy nájde niečo pod zobák z chovateľského hospodárenia (Dľa udajov Štefana Honvola st.)

Ryby našich vôd.

Hoci Hron sa pokladá ako jedna z našich riek s priemyselným Ryby.
povodia najmenej dobrotných, nie je Hron ani zďaleka už tým, čo býval. Mimo nevelkej zvolenskej priehrady na Slatine, nie je v jeho povodí ani jedna iná priehrada, dielo spustošenia Hrona ako Eldorádo rybárov zhokovčili výlovky obrovských splodín z rafinérky v Dubovej a elektrolýzy v Žiari n. Hr. 15-20 kg šťuky a iné lačné samce sú už len spomienkou dávnych čias. Za posledných rokov asi 1/4 obrátenie vody Hrona zničili temer všetok

Život od Dubovej Lemoc po Dunaj. Mierej vzácne a cenné druhy rýb sa pomaly dostávajú hore tokom, ale prvé 3-5 rokov do ich dorastenia. Z významnejších druhov sa zlepšuje hlavne stav kapra, zapľúbeného dozarábaním rybárskymi spolkami a niečo činnosťou zo zvolenskej prírodnej, z „Tajchu" v Novej Bani a z menších bočných chovov v rameňoch, ktoré majú spoj s Hronom. Novšie nasadzovaný zubáč sa nejako neujíma, ani vo voľnom toku, ani v uzavretých chovných vodách. Na väčšie exemplare či štuk alebo sumcov sa bude musieť dočkať pár rokov, ak vôbec niekde Hron zase obrávený.

V brezníckom katastri sa nachádzajúce „pstruhové vody" a to liešanský a chvalenský potok, kde upadajú a chvalenský potok žije pred pár rokmi chovný na pstruhy, ktorému sa rybársky spolok venoval značnú pozornosť budovaním veľkých prielub, vodopádov a nasadzovaním mladín je t. č. rozsiahle už
Pstruh
mokvý. Druhšiemu chovnému úseku pasienky od jazera v Chvalení, má v tomto potoku predĺžajšie ležisko a dobytčí moč, ako aj vzniklá hnojovka obrávili vodu a je pre pstruhoch. Na dolnom toku tohoto potoka vidať chrobie plevelné rybky, ktoré sa sem dostávajú z Hrona a na čistotu vody nie sú ale veľmi.

V brezníckom katastri niekoľko sa jedná o vodu, kde sa ryby dosadzujú a pestujú, a to na Zemianskom. Je to vlastne bývalé riečište Hrona, kde Hron veľmi rýchle podmýval pieskitú pôdu a vytvoril veľký oblúk na východ. Keď za povodní voda Hrona viac razy prerazila priamym smerom až „Pod humná" a obišla aj zákrutu Hrona „Pod bôrami" v Rybároch, správa toku Hrona túto novú cestu vody prehĺbila a vyrovnala a zo zábavky na Zemianskom ostal akýsi rybníček. Štrkovitou a piesočnou novou hrádzou voda Hrona do neho prenikla; voda je spôsobilá na chov rýb a Rybársky spolok N. Baňa dosadzuje do neho hlavne kapror. Tu niektorí chlapci skúšajú svoje rybárske šťastie a napodiv touto primitívnym náčinním a malými skúsenosťami ulovia občas pekné exemplare, často na návnadu aj novobanských rybárov, ktorí sem tiež chodia loviť. Pozor „Pod bôrami" pomaly hynie pre malý prítok vody, hoci ešte nedávno sa v ňom lovili šťuky až 1 meter dlhé; iné ryby tam už niet.

Rok 1978.

Krátko po oslavách „zavŕšenia starého roku" 1977 a blahoprajných prípitkoch na „Šťastný nový rok 1978" oslávila naša obec ako každoročne dňa 3. januára 1978 tridsiatetretie výročie oslobodenia našej obce Červenou armádou. Oslava ikeď toľko razy opakovaná, je vždy dojemnou, už len pri pomyslení na to, čo by bolo zastihlo našu obec, keby tito neboli v poslednom čase prišli a fašisti by boli stihli na obci previesť pripravované dielo zkazy. Z osláv ďalších dní, ako MDŽ, výročie Slov. nár. povstania 29.8., výročie Veľkej socialistickej revolúcie v ZSSR obnovuje sa vždy spomienka a význam tej - ktorej pre náš dnešok. Oslavy sú vždy riadené programom Strany prostrednictvom MNV, za účasti delegátov ONV, okresného výboru KSS, prípadne delegátov vojenských útvarov našich, alebo Červenej armády. O kultúrny program spevmi, recitáciami a pod. sa postará vždy vedenie ZDŠ (zákl. deväťročnej školy) prípadne Materskej škôlky.

Oslavy 3. I. 1978.

Ostatné oslavy.

Hospodársky rok 1978 nebol priazniv: Akoby začarovane rok za rokom prichodí chladná a hlavne suchá jar. Pre chlad vneskorené a pre suchotu stažené ohrobenie pôdy na jar. Plodiny bez dážďov sotva živoria, rok za rokom je slabá úroda jarných obilnín a úroda sena a iných objemových krmovín, sotva 1/3 čiastka rokov normálnych - priaznivých.

Počasie - úroda.

Hospodárenie MNV v r. 1978.

Záznam spracovaný dľa „Komplexného rozboru MNV v Tekovskej Breznici za rok 1978" a vykazuje ako príjmy: Daň domovú Kčs: 69.795-, daň poľnohospodársku Kčs: 10.987-, daň z príjmov obyvateľstva (za odpredávaný dobytok a iné plodiny) Kčs: 4.769-, poplatok od psov Kčs: 12.042-, správne poplatky (za vystanovovanie rôznych úradných dokladov) Kčs: 1.180-, poplatky za vodu Kčs: 31.137·20; za stavebné pozemky sa utržilo Kčs: 39.640-, nájomné za školské byty Kčs: 15.272·80; v položke „Miestne hospodárstvo" ako nájomné od Komun. podniku

Činnosť MNV.

Príjmy.

Žiarom, v Žiari n. Hr. za „Psiu" „holičstvo", cirkevinský poplatok Kčs: 40- za jarmu a Kčs: 50- za prevzíčeľ „Domu smútku" vbrnom Kčs: 2P. 164-; miestne fakultatívne poplatky (zo zábav) Kčs: 100-; pokuty uložené komisiou pre verejný poriadok za prejedávanie a rozbíjanie spôsobom Kčs: 1900; nahodilé platby, ako na pr. neprevzaté platby občanov za predané - vystavované prozenky sú ako trvalá položka (depozitná), ako v rokoch minulých.

Ako príjmové položky v hospodárení škôl javia sa platby žiakov za stravu v školskej jedálni ZDŠ Kčs: 172.158'70; v školskej jedálni mater. školky I Kčs: 50.590-; v mater. školky II. (Krovnica) Kčs: 19.221'50;

Výdavkové položky hospodárenia MNV v r. 1978:

Výdavky

Údržba miestneho vodovodu:	Kčs: 3.597-
Výkup stavebných prozenkov pre bytové výstavbu;	Kčs: 156.620'20
Znalecké ohodnotenie stavebných prozenkov	3.292-
Výdaj pre Protipožiarny oddiel	693'50
Verejné osvetlenie a nemoc. poistné zamestnancov MNV	55.820'90
Úprava zelene a priestranstiev	29.741'50
Réžia mater. školky I. (ohrievanie, svetlo, riadenie, telefon	34.921'80
Réžia mater. školky II - Krovnica - " -	8.405'30
Réžia „ZDŠ" - " -	125.720'05
Údržba školských bytoviek	2.010-
Školské potreby žiakov	7.710'70
Réžia škol. jedálne „ZDŠ" včetne nákupu potravín	228.212-
- " - Mat. škôl. I.	57.778'50
- " - Mat. škôl. II. Krovnica - " -	24.720-
Údržba Mat. šk. I. a II.	39.218'20
Kultúra (príspevok Hudobnej besede)	8.000-
Miestny rozhlas a „stály poplatok"	12.459-
Stavebná úprava Kult. domu (prerábanie)	69.802-
Sociálne zabezpečenie sociálne najslabším občanom	49.900-
Správa MNV (kúrenie, svetlo, telefon	13.669-
Odmeny poslancom MNV - (dňa účasti na schôdzach)	34.516-
V tom sú aj odmeny členom jednotlivých komisií	

Prevádzkáreň MNV.

Prevádzkáreň MNV, ako stavebná a dopravná pracovná skupina pri MNV, zamestnávala v roku 1978 v sezone 13 pracovníkov, z čoho bolo 11 dôchodcov. Skupina celkove previedla prác za hodnotu Kčs: 295.625'-, z toho bolo za služby občanom (doprava) Kčs: 19.317'-, práce pre MNV za Kčs: 132.590-, práce pre iné socialistické organizácie za Kčs: 143.722'- Prevádzkáreň

Inventár ZDŠ získal v r. 1978 bezplatným prevodom zariadenia pre telocvičňu, ako žinenky, hradlá, televízny prijímač, sklápacie sedadlá a rozmnožovací stroj (posledné pre MNV.)

V rámci Smerného územného plánu individuálnej výstavby na trase „Išpánovie hôrka" bolo vymeraných 13 stavebných pozemkov. Nadobudnutie týchto pre MNV, ktorý ich ďalej môže predať budúcim stavebníkom sa 90% tejto pôdy získalo od pôvodných majiteľov a ostatok vyvlastnením. Stavebný ruch.

Verejný stavebný ruch.

V akcii „Z" bol v roku 1978 vypracovaný plán a dokumentácia na výstavbu Kultúrno-spoločenského objektu v časti Drovnica Akcia „Z."

Vypracováva sa aj plán a dokumentácia na výstavbu 3 triednej materskej školy v Tek. Breznici. Rieši sa majetkové vysporiadanie a nadobudnutia pozemkov na výstavbu tejto škôlky a tak isto sa pripravuje plán a nadobudnutie pozemkov pre výstavby šesťbytovky pre JRD.

V roku 1978 bola venovaná náležitá pozornosť zveľaďovaniu verejných priestranstiev, budovaniu chodníkov popri hlavnej ceste cez obec; tak isto sa vydláždili rigoly a všetky voľné plochy sa pokryli zeleňou, tieto priestranstvá sa vysadili šípovými ružovými krúkmi a záhonky popred domy, kde voľakedy bývali zahrádky, sa vysadili kvetinami. Záhony akoby súťažili o krásu a pestrosť vzhľadu. Občianstvo vedené a povzbuďované Nár. výborom „vzalo vec za svoju" a dnes môže naša obec súťažiť s hocikým o prvenstvo vzhľadu a v posledné roky v tomto smere aj víťazí. Chodníky v obce Výsadba ruží a kvetov.

Kultúra a školstvo v r. 1978.

V školskom roku 1977/78 bol riaditeľom hmajšej Základnej deväťročnej školy s. Marian Ruman, jeho zástupcom bol s. Vibel Laco a vedúcou Pionierskeho oddielu na škole bola Emília Mišíková.

Škola mala 9 ročníkov. Počet žiakov a bied. učiteľmi v nich boli:

I. tr.	18 žiakov;	tr. uč.	Papánková Eva.
II. tr.	19 -"-	-"-	Duchajová Irma,
III. tr.	33 -"-	-"-	Petrášová Drahomíra,
IV. tr.	30 -"-	-"-	Hinková Jolana,
„ZDŠ". V. tr.	26 -"-	-"-	Vojtková D.
VI. tr.	28 -"-	-"-	Tekerková Elena,
VII. tr.	23 -"-	-"-	Gažiová Anna,
VIII. tr.	29 -"-	-"-	Duchaj Viliam
IX. tr.	26 -"-	-"-	Krumlovský Ján

Spolu 232 žiakov, z toho bolo z Trnovice 67, cigánskeho pôvodu 4 žiaci.

Školská dvorňa mala v tomto roku 3 oddelenia. Vedúcou vychovávateľkou bola Adela Čenteľová.

Školská dvorňa.

1. oddelenie malo 23 žiakov, vedúca Emília Mišíková
2. -"- 22 -"- -"- Adela Čenteľová
3. -"- 22 -"- -"- Zora Kasanová.

Doučovanie.

V školskom roku 1977/78 boli v ročníkoch 5-9 zriadené 2 tak zvané „Predmetové komisie." Prvá pre prírodovedné predmety (matemat.-fyzika) a vedúcim tejto bol s. Ján Krumlovský, a druhá pre spoločensko-vedné predmety (slovenčina..) a vedúcim tej bol Duchaj Viliam.

Oslava 60. výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie (VOSR) prebiehala sa slávnostným zhromaždením žiakov, na ktorej, ako aj na večer toho dňa pripadanej oslave pre občianstvo, predviedli žiaci „ZDŠ" „Slávnostnú akadémiu" na oslavu tohto výročia so slávnostným programom obsahove zodpovedajúcim oslavovanému dňu. Účasť občianstva a politicky organizovaných zodpovedala počtom významu a oslave tohto výročia

Školské oslavy.

Podobne oslávila škola aj prvý kozmický let prvého nášho kozmonauta, Vladimíra Remeka, ktorý dňa 12. marca 1978 ako prvý nesovietsky občan vzlietol spolu so sovietskym kozmonautom do vesmíru. V poslednom čase na všetky pamätné dni: oslobodenia obce, víťazného februára, SNP a VOSR predvádza ZDŠ; svoj oslavný program aj pre občianstvo, oboch časti obce cez miestny rozhlas. Prvý náš kozmon

Vo verejno-prospešných akciach nazbierali žiaci ZDŠ 750 kg starého Brigády žiakov papiera, 403 kg šipok, 696 kusov fliaš, 7·90 kg prvosienky a 5·60 kg pomar. kôrok.

V období školských výletov ku koncu školského roku, navštívili žiaci 3-4. ročníka cintorín hromadných hrobov v Kremničke, muzeum SNP v Ban. Bystrici, Harmanecku jaskyňu a kúpele Sliač. Starší žiaci 5-9 roč. podnikli výlet trasou Domica-Rožňava-Košice. Školské výlety.

Školský rok na ZDŠ skončilo 230 žiakov; vyznamenaných bol 14 žiakov, neprospelo 5 žiakov, prospelo 225 žiakov. Školskú dochádzku ukončilo v tomto roku 37 žiakov. Z nich do odborných škôl išlo 8 žiakov, do učeb. pomeru 23 žiakov, do štvorročných učebných odborov išlo 6 žiakov. Rozchod žiakov

Poštový úrad v Tek. Breznici.

Poštový úrad v Tekovskej Breznici je umiestnený v najjužnejšej triede bývalej školy. Miestnosť je priečkou predelená na dvoje; predná je úradovňa, zadná časť je sklad a manipulačná miestnosť pre doručovateľky. Obec je rozdelená na 2 doručovacie obvody. Vedúcim je už viac rokov Kráľ Antón, doručovateľkou severného obvodu je Maria Varhulíková, južného Eva Suchá. Poštu dováža poštové auto z Novej Bane a to ráno okolo 7. hod. a odpoľudnia okolo 14. hod. Korešpodenciu odváža aj ráno aj odpoľudnia; doporučené zásielky-balíky len odpoľudnia. Denný obrat korešpodencie-listov-kariet a pod je asi 50-60 ks, balíkov priemerne asi 5-6 ta i sem. Poštový úrad. Noviny-časop

Dennej tlače je t. č. 95 kusov Pravdy, 1 ks Rudé právo, Zmena 21 ks, Práca 60 ks, ~~Zmena~~ Smer 64 ks, Roľ. noviny 83 ks, Šport 5 ks, spolu denníkov 325 ks; týždenníkov, mesačníkov a iných periodických časopisov je mesačne asi 640 ks. Na Pošt. úrade je aj Šporiteľňa. Počet vkladateľov aj s výhernými knižkami je asi 810; mesačne sa vloží okolo 120.000 Kčs, vyberie asi 25-30.000·-; podnik. šporenie asi 28.000·- Úhrnná výška vkladov je okolo 4 miliony Kčs; priemer 1 vkladnej knižky je asi 5.000 Kčs. Pošt. sporiteľňa.

Naše obchody.

Organizáciou, ktorá vedie celé obchodné podnikanie v našej obci, je „Jednota, spotrebné družstvo" t.č. so sídlom v Žarnovici.

Najväčším a najvýznamnejším z nich je Samoobsluha, obchod potravinami. Jej vedúcou v roku 1978 bola Anna Homolová rod. Balážová. Vedie tento obchod už od 29.II.1972, kedy ho prehrala od Anny Šimkovičovej rod. Eliasovej. Mimo vedúcej Anny Homolovej pracuje v obchode ako predávačka aj bývalá

Samoobsluha. vedúca Anna Šimkovičová, ďalšou zamestnankyňou v samoobsluhe je Maria Lanková z Orovnice, Anna Škvarková, dcéra Imricha Škvarku, ďalej Alena Gažiová, manželka Ignáca Gažiho mladšieho (v Závoze). Pravidelne bývajú v obchode aspoň v dobe kedy nie sú „v škole" 1-2 učnice. Tohoto času je to Katarína Regulová a Viera Škvarkova, dcéra Domina Škvarku.

Okrem potravných článkov všetkých druhov, predáva obchod aj liehoviny (nie merané, ale len vo flašiach pre domácu potrebu), pivo, minerálky, mlieko, smotanu, sýry, chlieb, pečivo, zeleninu, ryby rôzneho druhu a vajcia; v novšom čase je značný dopyt po južnom ovoci, hlavne banánoch; drží sa aj to.

Najbežnejšou potravinovou potrebou mimo vody je v našom pásme a štáte chlieb. Výroba sa vo dvojkilových pečňoch a to čierny 2 kg za 7 Kčs. V Žiari

Chlieb. n. Hr. a aj v Leviciach je 2 kg čierny chlieb za Kčs 5.20; tento cenový rozdiel u novobánskej výroby sa uvádza ako „rascový", „cmárový", „zemiakový" a podobne, ale novobánsky chlieb pečený ešte v peci vykurovanej drevom a uhlím je nepomerne lepší a chutnejší, ako tie spomenuté lacnejšie a tento cenový rozdiel radi doplatíme, len aby nám ho Nová Baňa piekla ešte čo najdlhšie, lebo v parných prekárňach pečený chlieb, hlavne ten tak zvaný čierny, je často nenakysnutý - ako tehla a s našim novobánskym sa nedá ani porovnať. Toho menej kvalitného

Druhy chleba. čierneho sa míňa nepomerne menej, viac sa kupuje pečivo a biely chlieb, čo aj zo zdravotného hladiska nie je žiadúcne. Mimo spomenutého „čierneho", nám Nová Baňa dodáva ešte tak zvaný „vyrážkový". Tento je niečo belší, ale často býva málo vypečený - menej nakysnutý - ťažší. Ako treti druh je tak zvaný biely chlieb. Je z belšej múky a cenove býva za 2 kg 8 - 8.40 Kčs. Vyrážkový býva 2 kg za Kčs 6.80; posledné

z druhej kupujú hlavne starší ľudia, ktorým sa čierny zdá lahšim. Keď spomenieme na dávnejšie časy našich detských rokov, vidíme, že dnes sme akotprivelmi „spánilejší" lebo lahký chlieb, ako dnes je čierny, na ktorý niektorí obiňajú ruky, nejedávali voľakedy ani deti bých t. zv. lepších gazdov. Rozumie je pričať si, len aby sme tohoto zaznávaného mali viac koľko bude treba.

Celková denná spotreba chleba všetkých týchto druhov spolu je v našej obci denne okolo 200 kg a predaj obilného obchodu asi 1/3 z tohoto; spolu okolo 260-270 kg denne. Spotreba a predaj pečiva denne je okolo 200-250 kusov. Veľmi sa ujíma zvyk miesto niekdajších rezancov a haluškiek, hlavne staršími ľudia, nakrájané rožky Spotreba chleba
prelial na sile - chrenovej varecke-horúcou vodou a „obsýpal" dlá chuti syrom čerstvým, strúhaným, makom, orechami, alebo lekvárom, ako rýchly a zdravotne lahší múčny pokrm.

Jednou zavadou v celkovej manipulácii s chlebom a tedy aj s odpredajom chleba, že naša obec ho dostáva - neviem čím vinou - až v neskorých predpoludňajších hodinách, často až o 3/4 na 12 hod. Jestli ho obchodníčky ešte hneď vydávajú, potrvá do aj do 12.30 hod., čím má obchodný personál narušení po- Dovoz chleba
ludňajšom prestávku a o to majú právo popoludní otvárať neskoršie; ak ho z tejto príčiny už do 12-ej nevydávajú, lebo ho všetci nedostali pre krátkosť času a bolo by nadávok a podozrievanie „z protekcie"; ľudia, čo na chlieb čakali už na pr. od desiatej hodiny, neúčelne strácajú 2 hodiny času čakaním a museli by prísť zase až o 14.30 hod. Touto závadou, nie zo strany obchodného personálu, ale zo strany odberateľov je nepravidelnosť odberu. Toto je spôsobené často tým, že ženy, ktoré idú na nákupy do Novej Bane, alebo do Levíc, kupujú si chlieb tam (tam totiž nemusia nań čakať ako doma), čím sa predpokladané množstvo u nás mení, chlieb ostáva a na druhý deň musí odnášať „včerajší" chlieb ďalej a hromadenie starého chleba sťažuje aj jeho odpredaj - až na presedňovanie starého za 1/2 ceny - aj sťažuje odhadnúť objednávku na budúci deň. Najlepšie bude, keď sa bude dať zariadiť skorší dovoz chleba do obce, aby chlieb bol k dostaniu v skorším čase a obchod nebude musieť čakať na zkyčkané návraty kupujúcich „čerstvý" „obchodný" chlieb. Keby sa nepáčil,

nech neberie; veď aj zo zdravotného stanoviska celkom čerstvý a mäkký chlieb konzumovať nie je zdravé. Takýto mäkký - chrumkavý sice lepšie chutí - hlavne mladým, - ale často spôsobuje zdravotné žalúdočné potiaže. Na pr. vojaci dostávajú len chlieb aspoň 2 dni starý. Boli časy, keď bol dobrý každý; len sme priveľmi „spánšteli."

Otváracie hodiny má táto samoobsluha s potravinami od 7. do 12. hod. a od 14'30 do 18. hod. V sobotu 7. - 13 hod. V pondelok nie je otvorená. Mesačný obrat dosahuje 250 - 300.000 Kčs; zvýšený obrat je hlavne v predvianočnom období.

Obchod techn. tovarom.

V suteréne nášho obchodného domu - pod samoobsluhou s potravinami je predajňa „priemyselného - technického tovaru. Drží: kuchynské potreby, zariadenia domácnosti, elektro-radio a telematerial, kozmetiku, čistiace potreby, školské potreby, čiastočne aj železný a galanterný tovar, textil (mimo vrchného šatstva) aj menšie kusy nábytku jak kuchynského tak aj iného bytového. Vedúcou tohoto obchodu je Žita Majzlíková rod. Peťková. Vedie obchod 29. II. 1972, kedy ho prebrala po terajšej vedúcej samoobsluhy Anne Homolovej rod. Balážovej. Predávačkou v tomto obchode je aj Helena Briešková r. Gažiová, manželka Štefana Briešku - Štefanovho. Občas máva predajňa aj učnicu.

Mesačný obrat obchodu techn. tovarom je okolo 150.000 -. V roku 1978 mal ročný obrat 1 mil 700.000 Kčs.

Hostinec.

V susedstve obchodu s technickým tovarom - v prízemi, či v suteréne obchodného domu - je hostinec - pohostinstvo. Je to predaj meraných liehovín, piva, mineralnych vôd, malinovky a na objednávku podáva aj pohostenie - klbásu prevarenú, tlačenku a pod. mäsové a údenárske výrobky.

Vývarovňa - Lahôd. kuchyňa

Nad priestorami hostinca je sála. Je to najväčší zhromažďovací priestor v obci. (Rozlohou asi rovný kinosále Kultúrneho domu.) Pri ňom je tak zvaná „Lahôdková kuchyňa". Podnik má jedno vedenie s hostincom. Táto kuchyňa je tu od roku 1964 a najstaršou zamestnankyňou je tu kuchárka Anna Potocká rod. Štrbová. Od roku 1966 viedla hostinec aj kuchyňu Albína Hronská, až do odchodu na dôchodok koncom roku 1979. Vedúcou kuchárkou od týchto najstarších čias bola Anna Potocká, vo výčape hostinca bola Štefania Galbavá r. Gažiová,

Štefánia Horniaková, rod. Vlčková. Kuchyňa asi do roku 1978 bola aj vývarovňou. Varila na pr. pre zamestnancov na stavbe Veľkoošípárne v Rybároch a stravovali sa tu – aspoň obedy – aj viaceri z obce. Kuchyňa prešla časom (asi od r. 1977) na výrobu mäsových prochúťok-špecialít, a to: tlačenky, klbás, jaternic, prevárany a paprikovaný hrvačový boček. Všetky tieto výrobky majú názov „družstevná" a Výrobky kuchy predávajú sa: „tlačenka družstevná" po 27 Kčs za 1 kg, „družstevná klbása" po 44 ÷ „družstevná jaternica" po 24 Kčs a „paprikovaný prevarený boček" po 35 Kčs za 1 kg. Material na spracovanie dodáva im „Mäsokombinát Zvolen" a dováža im ho často s dovozom pre miestnu „Mäsnu". V tejto výrobni pracuje školený kuchár a mäsiar Ivan Sabaka, spomocným personálom: Annou Juhásovou rod. Mišíkovou, Danou Petkovou, manž. Abela Petku (na Hôrke) a Martou Forgáčovou z Crovnice. Pôvodne si písomnosti za kuchyňu-výrobňu aj za hostinec viedla vedúca Albína Hronská, neskoršie pro rozšírení viedla ich Anna Kupkárová a po jej odchode vydaji Anna Potocká. Koncom roku 1978 zásobovala táto výrobňa okolité obchody v Novej Bani, v Žarnovici a v Žiari n. Hr. Výrobňa vyrába aj „Zemiakové lupienky". Majú dobrý odbyt. 100 gr. sa predáva po Kčs 3'80;

Asi od leta 1978 kuchyňa už jedlá nevarí, je plne zamestnaná spomenutou výrobou. Pre zamestnancov Agrostavu dovážajú stravu z Hr. Beňadika (hostinec-vývarovňa.)

V spomínanej už sále tohoto podniku sa odbavujú schôdze, hlavne výročné, a to jak „Jednoty" samej, tak na pr. Českosl. Červeného Kríža, Lesnej správy a iných. Svadby sa odbavujú v nej od jej stavebného dokončenia. Umiestni sa v nej až do 200 stolujúcich a vyhovuje aj najpočetnejším svadbám. Dávnejšie si svadobná rodina dodávala všetko z domu, mimo piva a malinovieh. Jedlá sa tu len prihriali a za použitie sály sa podniku platilo 900 Kčs a 50 Kčs kuričovi, čo mal cez svadbu službu, aby bola teplá voda a teplo v sále. V roku 1978 už sa k donesenému množstvu vína a liehovín pripočítava obchodná prirážka 30% predajnej ceny tohoto tovaru. Jedlá, pivo, malinovku a všetko dodá podnik-kuchyňa a účtuje sa obyčajnými obchodnými cenami, ako inde; poplatok od sály, ani kuričovi sa už neplatí. Je to už v kalkulácii cien.

Svadobná s

V prípade pohrby - ochorenia „zaskakuje" personál kuchyne aj do výčapu, alebo opačne. Obraz hostinca je niekedy 100-150 000 Kčs - deň obdy; vojaci, keď je vlastné víno - burčáky - a aj ľudovíny vlastnej produkcie cez prázdniny, je obrat menší; pri ich minuli a hlavne cez leto prídom je niekedy väčší.

Náš „folklór."

Hoci naša obec Čekovská Breznica nepatrí ani krajové, ani krojové, ani nárečové do oblasti svojráznu niektorého z jeho folklórnych charakteristických prvkov, javia sa u nás dosť dobré podmienky pre ľudo čr1, alebo prejav života ľudu schopnosťou vôle a nebyť našej odľahlosti od väčších centier kultúrneho života a hrozbu aj priveľkého prabrivíznu „dvrzal sa na rodnej hrudy," viac našich ľudí mohlo už vyniknúť a preniknúť ďalej. Dá sa na to usúdiť už na pr. zo školských súťaží, kde sa naši žiaci umiestňujú pravidelne na popredných miestach, či už v speve, alebo v divadelníctve. Podobné posudky znelí aj na našich divadelných ochotníkov jak dávnejších, tak aj novších čias, hoci podmienky na ne boli len tie najhriechnejšie.

Folklórna skupina.

Skupina ochotníkov, ktorú podľa jej činnosti môžeme nazvať „Folklórnou," bola pri Ústredovej besede v Čekovskej Breznici založená asi r. 1973.

Členovia skupiny.

Tvoria ju: Marian Rumcaj, 1. č. riaditeľ ZDŠ, ktorý je aj vedúcim skupiny, Ignác Brieška, dávny divadelný ochotník, dobrý spevák, známy a vyhľadávaný „starejší" na svadbách. Mimo toho často vystupuje aj na svadbách prestrojený za komika; veselou povahou vlipkára nijako sa čím dlaň viac ako ľudový rozprávač. Ďalší člen skupiny je brat Ignáca Štefan Brieška; občas ho zastupuje ako náhradník skupiny ako spevák Ján Polocký. Hudobníkom, ktorý skupinu doprevádza harmonikou a spieva je Ivan Píry.

Súťaže skupiny.

Skupina sa hneď po jej založení v roku 1973 zúčastnila vo-kresnej súťaži ľudových piesní a umiestnila sa na prvom mieste. Toto isté umiestnenie získala aj v roku 1974 na Krajskej súťaži „Čooá."

Po týchto úspechoch bola skupina vybraná na Celoslovenské folklórne slávnosti vo Východnej. Hoci, ako už spomenuté, nemajú ani kroje, ani reč svojráz a skupina je malá - len štyria - bezženských spevákov, ich vystúpenie sa stretáva všade s úspechom. Okrem ľudových piesní z našej obce, alebo blízkeho okolia, a to starších aj novších, má skupina ako hlavný bod svojho repertoáru „pesničky regrútske." Vystupuje ako skupina krojovaných mládencov-regrútov v bývalom Oblek skupiny našom kroji: čiernu sukňou vzdialenú kabátik, kvetá z „pamukového" domáceho utkaného plátna. Sak ísto biele pamukové široké gate dlhé do pol lýtok, čižmy s bordom sárom, vesta (pre vašom „lajblík") z čierneho hladkého alebo drobno prúžkovaného zamatu so šnúrovým zapínaním, ako mali niekdajšie šrebars „Rákócziho kroje" a čiernou plstenou lesklou zásterou dlhou ako gate. Takto vyzbrojený „regrút" vyspieva svoju hrdosť i žiaľ odchádzajúceho a lúčiaceho sa syna, brata, vnuka, kamaráta a hlavne milenca, kedy smútok lúče- Regrútske piesne nia zakrýva slzgenou veselosťou, ako hovorí aj text piesne „Keď mi prišla šarža narukovať," alebo „Keď som ja rukoval, vigáni mi hrali." Potom týchto ťažkých myšlienkach lúčenia odskočí sa aj k ľahodnejším myšlienkam a hlavne k večnej téme mladosti „k láske" a chvíľnej sľubovanej milenec-kej vernosti o ktorú dlhá nepriateľnosť „na vojne" vzbudzuje vždy obavy.

Od roku 1974 zúčastňuje sa táto naša folklórna skupina slávnosti-hlavne stredoslovenského folklóru - Pod Poľanou v Detve a každoročne účinkuje aj na Celoslovenských dožinkových slávnostiach v Nitre. Za tieto účasti a vystúpenia dostalo táto naša Folklórna skupina od ONV v Žiari n. Hr. „Pamätnú medailu za zásluhy a rozširovanie a Pamätná medaila propagáciu folklóru nášho kraja."

V roku 1978 bola táto breznická folklórna skupina za okres Žiar nad Hronom na súťažných slávnostiach s družobným okresom v Maďarskej ľudovej republike

V roku 1978 zúčastnila sa breznická folklórna skupina „Skladáte ľudovej tvorivosti" v Detve. Okrem súťaženia v speve folklórnej skupiny,

zúčastnilo sa 11 našich občanov - hlavne starších - súťaže ľudovej tvorivosti. Predviedli ukážku ľudovej výroby našej obce a to pletenia košíkov (František Volentier), pletenia slamienkov (z naživej dlhej slamy) predviedol Pavel Homola - pri cimbalíne - ktorý zastúpil už chorého špecialistu tejto výroby v našej obci Michala Nemca (na Hrbe). Ukel Brieška st. a Ján Hudec st. predviedli ukážku kresania kabátov, niekdajšieho to a nám veľmi rozšíreného zamestnania - na drevené kolesá vozov. Toto naši dedovia a obcovia pri hojnosti bukového dreva v našich horách, vyrábali ľemer v každom dome a predávali sa prodlene ako aj drevené uhlie po celom južnom Slovensku. Toto u nás vedel každý chlap, ako roľník vie a musí vedať kosiť, orať atp.

súťaž ľudovej tvorivosti.

Osvetová beseda.

V oblasti kultúrno - osvetovej činnosti v obci sa stará Osvetová beseda. Začiatkom každého roku sa zostavuje „Kultúrno osvetový plán kultúrnej činnosti v obci." Tu sa naplánuje a stanoví veľká kultúrno osvetová činnosť obce a rozdelí sa, čo bude podnikať Osvetová beseda sama, a čo ostatné organizácie, ako: Československý červený kríž (ČSČK), Zväz slovenských žien (ZSŽ), Socialistický zväz mládeže (SZM), Protiprožiarny oddiel (PO), Spolok protifašistických väzňov (SPROV.) Menšie spolky - združenia, ako Poľovné združenie „Rakyta," alebo Rybársky spolok (u nás ani nema samostatnú odbočku a patrí do Novej Bane) nepodnikajú nič takého druhu. Predsedom Osvetovej besedy je riaditeľ našej Základnej deväťročnej školy (ZDŠ) Marian Ruman od roku 1971, keby túto funkciu prebral od Pebra Gažiho (Pebrooko) v Žarnovce. Za starších osvetárov treba spomenúť bývalého riad. učiteľa (i č. inšpektor) Jozefa Hrašku, Jána Hanča, Pebra Hronského, ktorý bol roky hospodárom Osvetovej besedy. Táto po minulé roky pravidelne (pripadne s ČSČK) nacvičovala jedno, alebo aj 2 divadlá. Tak koncom roku 1978 a začiatkom roku 1979 nacvičili divadelnú hru (spolu s členkami ČSČK) „Pani rychtárka." S ňou putovinsky navštívili viacere okolité obce a zúčastnili sa s ňou aj okresnej divadelnej súťaže. Vzhľadom ohodnotení sa umiestnili v súťaži na 11. mieste a Štefánii Molnárovej bola priznaná 1. cena

zaslúžili osvetári.

Divadelná hra „Pani rychtárka"

za najlepší herecký výkon. Hra bola obsadená skúsenejšími dávnejšími ochotníkmi, ako Ignác Brieška, Anna Homolová r. Balážová.

Osvetová beseda poriada aj mimoškolské vzdelávanie pracujúcich, čo sa prevádza prednáškami, hlavne v zimnom období, hlavne zdravotníckeho smeru. Prednášky.

Mimo týchto poriada Osvetová beseda každú sobotu – prípadne v nedeľu večer kinopredstavenie. Premietačom je František Kasan zo Závoru. Záujem je hlavne o Kinopredstave predstavenia – filmy dobrodružné, detektívne a športové. V posledných rokoch návštevnosť kinopredstavení značne upadá, pretože temer všetko a v tomto čase sa dá vidieť doma pri televízoroch vo väčšom pohodlí a bezplatne.

Pri Osvetovej besede je zriadený aj fotokrúžok. Vedie ho učiteľ s. Ján Krumlovský a súvisí so žiackym fotokrúžkom pri ZDŠ. Osvetová beseda má zväčšovací prístroj a ostatné technické potreby fotovýroby. Poskytuje sa možnosť hlavne mladším získať či základy, alebo aj ďalšiu prax tohoto druhu športu alebo zábavy.

Podľa „Kultúrno-osvetového plánu kultúrnej činnosti v obci" každá zo spomenutých organizácií si nárokuje a poskytuje sa jej možnosť usporiadať v roku jednu zábavu. Jedná sa tu hlavne o to, že zisk z usporiadania zábavy sa každej z nich hodí a úhradu výloh, prípadne na nejaký zájazd. Zábavy

Do agendy Osvetovej besedy patrí aj miestna knižnica. Kým za minulé roky bola táto len záležitosťou Osvetovej besedy, t. č. patrí už Miestna ľudová knižnica pod kontrólu Okresnej knižnice. Vypožičiava knihy 2x v týždni. Knihovníkom viac rokov bol Štefan Potocký, t. č. je knihovníkom učiteľ ZDŠ Viliam Dúchaj. Knižnica.

Divadelná činnosť Osvetovej besedy sa v poslednom čase stretáva so značnými ťažkosťami, spôsobenými tým, že pre rozdielnosť miest pracovisk ako aj doby zamestnania ochotníkov, nie je týchto možné, alebo len veľmi ťažko a zriedka sústrediť na spoločné nácviky a skúšky, ako aj zahratie divadla. Konkurenciou tuhy vidieť divadelné predstavenie je aj tu v značnej miere televízia.

Rok 1979.

Povetrnostne bol rok 1979 ťažký, zlý a neřiadnici. Hneď začiatkom januára sa navalilo nezvyklé množstvo snehu. Neřiadúce kratšie odmiaky a znovu zamrzanie vytvorili hrubú ľadovo snehovú škrupinu. Táto sťažovala hlavne dopravu, ako aj odpratávacie práce a ťažbu v povrchových severočeských uhoľných oblastiach. Nenakopalo sa potrebné množstvo uhlia; čo sa nakopalo ťažko ho bolo dopraviť na miesta spotreby, vo vozňoch všetko hrubo pozamrzané, bolo treba najprv odmrazovať, čo všetko zmenšovalo dodávku hlavne elektrárňam, tie nevyrábali potrebnú elektrickú energiu, vypínali sa stroje v továrňach, klesala výroba a zapríčiňovalo to „sklzy," ktoré mali čo mnohé podniky dohánať do konca roku, aby splnili plán výroby. Táto kalamitná situácia trvala až kým upomínuli mrazy. Hoci sa podnikli všetky možné opatrenia jak technického rázu, tak personálne tvorením pracovných brigád a mimoriadnych zmien, narobili spomenuté ťažkosti ohromné škody a straty.

Snehové kalamity.

Dobiehanie zameškaného.

Pre poľnohospodárov bol tento rok tak isto ťažký a zlý. Z množstva snehu na jar bolo dlho mokro a chladno. Siať sa dalo až v druhej polovici apríla. Za tým prišla suchota, nepršalo temer až do žatvy. Jariny neskoro zasiate, pre suchotu sotva potom schádzali a výnos z nich bol veľmi slabý; len asi 1/3 čaeť normálnych rokov. Tak isto pre suchotu bolo málo krmovín. Akoby „navzdor" a proti všetkým snahám človeka cez obdobie žatvy veľa pršalo a sťažilo ju. Jaseň zase suchá, ťažká príprava a sejba ozimin. Tie schádzali pre sucho zle a nepriazeň počasia sa istotne ukáže v ich slabom stave na jar 1980.

Počasie - úroda

Snahou MNV od začiatku roku bolo nabádať a povzbudzovať občanov k iniciative a snahe na pracoviskách, aby sa čím skôr i keď menšími prispeniami zvýšila výroba a dopomáhalo sa k zahladeniu škôd spôsobených zimnými kalamitami. Hlásenia miestneho rozhlasu tiež upomínali k zvýšenej starostlivosti a zlepšovaniu životných podmienok v súkromí, ako aj k usporiadávaniu svojho okolia a ku skrášlovaniu životného prostredia na svojich pracoviskách, pri svojich obydliach a v celej obci

Činnosť MNV.

Táto snaha MNV, ako aj poslancov MNV prejavila sa zrejným poklesom priestupkovej činnosti, ktorá proti minulému obdobiu poklesla o 60%. Činnosť komisie pre verejný poriadok znatelne mala menej práce. Snaha o skrášlovanie životného prostredia tým, že občania vnútorný vzhlad obce vzali do socialistickej opatery sa prejavila jej výzorom a obec v súťaži o skrášlovanie životného prostredia sa umiestnila na 1. mieste v okrese. Poklesom sporov medzi občanmi samými sa zlepšuje dobré susedské - občianske naživanie a celková spokojnosť a pokoj v obci.

Skrášlovanie obce.

Podobne sa pochopenie občianstva javí aj v závázkovom hnutí. Tak pri príležitosti oslavy 35. výročia oslobodenia našej obce a vlasti, vytvorilo sa závázkov v horeuvedenom snažení v hodnote Kčs: 720.392.- Hodnota prác však vykazovala sumu Kčs: 1,912.474. Kolektívu pracovníkov MNV v Tekovskej Breznici bol v roku 1978 udelený čestný názov a bronzový odznak „Brigáda socialistickej práce". Za rok 1979 si spomenutí pracovníci toto vyznamenanie uhájili a je snaha a predpoklad udržať si ho aj naďalej.

Závázky.

V celkovom konaní a programovaní MNV bola snaha umožniť pracujúcim čím najlepšie využitie pracovného času a schôdzková činnosť jak Rady MNV, tak aj Pléna MNV bola usmernená na večerné hodiny, aby nikto nebol nimi rušený vo výkone svojho zamestnania. Pre potreby občanov pracoval MNV v celej svojej pracovnej dobe. Pre potreby občanov časti Crovnica chodia pracovníci MNV v piatok do Crovnice samej, aby vybavovanie úradných záležitostí ani dochádzkou do Breznice nerobilo nikomu ťažkosti. So schôdzkovou účasťou niektorých poslancov MNV, hlavne poslancov ONV nie je vedenie MNV spokojné pre nepatrnú účasť na schôdzach v samej obci, keďže hlavné ťažisko činnosti a práce i poslanca ONV spočíva v činnosti jeho v jeho volebnom obvode, ktorý ho do funkcie vyvolila ustanovil. Tak na pr. niektorí poslanci z komisie sociálno-zdravotnej sa z 12. schôdzok dostavili len 1 krát a tak ani slúbené závazky z nej plynúce si neplnia.

Činnosť komisií.

Uvedené údaje, ako aj ďalšie „finančné" uvádzame dľa „Komplexného rozboru hospodarenia MNV v Tek. Breznici za rok 1979."

Pramen údajov.

Hospodárenie a činnosť MNV.

Z finančného hospodárenia MNV v našej obci za rok 1979 sa zisťuje, že príjmy boli tieto: Daň poľnohospodárska Kčs: 26.267. V tom sú aj dodatočné platby za odpredaný dobytok za roky 1976-1977. Daň z príjmov obyvateľstva Kčs: 7.481-, daň domová Kčs: 71.854-, poplatky od psov Kčs: 11.268-, poplatok za vodu z miestneho vodovodu Kčs: 36.371-, (platilo sa už aj za vodu spotrebovanú pri stavbách), poplatky správne Kčs: 1.200-, nájomné za školské byty: Kčs: 18.850-, za odpredané stavebné prozemky Kčs: 69.532-, v položke miestne hospodárstvo je nájomné od Žiaranu za holiareň, poštu a cintorínsky poplatok spolu Kčs: 34.051-, tržba za stravu od žiakov v Mater. škole I Kčs: 42.642-, za stravu v Mater. škole II-Orovnica = 18.572-, školská jedáleň pri ZDŠ vykazovala príjem za stravu žiakov Kčs: 185.490-

Príjmy MNV.

Výdavkové položky vykazujú: Údržba-réžia ZDŠ = Kčs: 149.520; u Mat. školy I Kčs: 14.365-, Mater. škola II Kčs: 22.864- Školská jedáleň pri ZDŠ vykazuje výdavok Kčs: 237.291- (nákup potrav. článkov); školská jedáleň pri Mat. škole I = 56.964- u Mat. školy II = 25.777; údržba školských bytov stála Kčs: 1.036-, školské potreby pre žiakov boli Kčs: 7.632-; kultúra - príspevok pre Osvetovú besedu Kčs: 8.000-

Výdavky MNV.

Na kultúrnom dome „Orovnica" bolo prestavané Kčs: 64.386; vnútorná správa-réžia MNV činila Kčs: 13.901-, odmeny poslancom a členom komisií MNV činili Kčs: 33.880-, sociálne zabezpečenie - sociálne slabším občanom vo forme poukazov na nákupy potravín Kčs: 24.700-, výkup prozemkov pre stavby Kčs: 210.096-, stavebné plány a dokumentácia na výstavbu budúcej 3. triedne Materskej školy = 31.510-, údržba vodovodu Kčs: 15.835; na akciu „Z" sa vynaložilo Kčs: 49.994-, mzdy pracovníkov Miestnej prevádzkárne MNV Kčs: 257.431-, Celková bilancia Miestnej prevádzkárne nevykazovala zisk ale stratu Kčs: 93.370-, (z toho u samej položky „doprava" t.j. réžia nákladného auta činila strata Kčs: 216.65- Javí sa tu ako neúnosné, vysoké čerpanie mzdových prostriedkov - pri slabom využití auta samého; nadnormatívna spotreba pohonných hmôt v „982" litre nafty = 1964 Kčs. Nesúhlasí ani výkaz ubehnutých kilometrov bez nákladu a s nákladom. „Podľa hodnotenia

Prevádzkareň MNV.

žiadna z prevádzkových činností tejto prevádzkárne nevykazovala rentabilitu."
Je potrebné porobiť opatrenia v smysle pracovných smlúv a hmotnej zodpovednosti pri tejto prevádzke.

Previedla sa rekonštrukcia miestnych komunikácií v časti Crovnica nákladom Kš: 300.000-

Naše školy v školskom roku 1978/79.

Školský rok bol zahájený za prítomnosti predsedu MNV s. Karola Peťku a inšpektora s Janču obvyklými prejavmi a povzbudeniami do úspešného započatia. Vedenie školy bolo ako aj v roku minulom riaditeľ s. Marian Ruman, jeho zástupcom Abel Laco a vedúcou Pionierskeho oddielu bola Emilia Mišíková.
Prvý ročník mal 22 žiakov a tr. učiteľkou bola Anna Dúchajová, v druhom bolo 17 žiakov a triednou bola učiteľka Polcová, treti ročník mal 19 žiakov a triednou im bola Eva Papánková; vo štvrtom - 32 žiakov - bola triednou učiteľkou Drahomíra Petrášová, piaty ročník mal 28 žiakov a triednu učiteľku Jolanu Minkovú, v šiestom bolo 26 žiakov a triednou im bola Dana Vojtková, v siedmom triedna uč. Elena Sekerková mala 28 žiakov; ôsmy ročník vedený Viliamom Dúchajom mal 22 žiakov a v deviatom - 22 žiakov - bola triednou Anna Gažiová. Učitelia.

Spolu mala ZDŠ 214 žiakov; z Crovnice bolo 60 žiakov, cigáň. pôvodu boli 4 žiaci.

Školská družina mala ako aj v roku predošlom 3 oddelenia, všetky po 22 žiakov; Vedúcou 1. oddelenia bola Adela Čentešová, druhé viedla Zora Kasanová a vedúcou tretieho bola Emilia Mišíková. Škol. družina

Od 1. sept. do 20. okt. učila v 3. ročníku dôchodkyňa - učiteľka Otilia Oktávcová a od 1. sept. do 11. nov miesto chorého Viliama Dúchaja dôchodkyňa učiteľka Kráľová. Neprítomného Jána Krumlovského zastupoval od 16. okt. do 24. nov. učiteľ-dôchodca Valo zo Psiar.

Ministerstvo školstva predĺžilo pre snehovú kalamitu a energetické ťažkosti (pobroč) prázdniny[2] vianočné[1] od 8. jan. do 27. januára 1979. Školská družina

toto prerušenie nemala a aj v tomto čase sa dončovalo po 2 hodiny denne.

V októbri oslávila škola 61. výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie. Mimo výzdoby školy nástenkami usporiadala škola výstavku „ZSSR očami detí a mládeže." Výstavka mala úspech podobne ako aj súťaž „Čo vieš o ZSSR"?

Vo všenžitočných akciách nazbierali žiaci ZDŠ 22 kg šípok, 27 kg pomarančových kôrok, 1250 kg starého papiera, 3 kg prvosienky, 120 kg textilu.

rigády žiakov. Cez pracovné soboty sa žiaci - hlavne z vyšších ročníkov - zúčastňovali úpravy terénu okolo novej školy.

Školský rok dokončilo 214 žiakov; prospechove prospelo 213, neprospel 1 žiak, vyznamenaných bolo 39. Tunajšiu školu ukončilo: 24 žiakov. Z nich išlo do odborných škól: 4 žiaci, do gymnázia 1 žiak, do učebného pomeru rôznych profesií 15 žiakov a do 4 ročného učebného pomeru (končiaceho maturitou) 4 žiaci.

Stavebný ruch v roku 1979.

Povolenia na výstavbu rodinných domkov (individuálna bytová výstavba) v roku 1979 boli vydané: Jozefovi Šálymu (Michalovmu) č.d. 423, Michalovi Švaralovi, č.d. 531, Marianovi Lupťákovi (zať Antona Homolu-Hôrka) č.d. 473, Petrovi Vlčkovi ml. č.d. 518, Ivanovi Pirymu, č.d. 656, Michalovi Krištofovi ml. (za kostolom) č.d. 645, Jánovi Homolovi, č.d. 361, Milanovi Loveckému č.d. 491, Jozefovi Peškovi, č.d. 490, Krištofovi Jozefovi, č.d. 574, Škvarkovi Šimonovi č.d. 638, a Kráľovi Šimonovi č.d. 708. Všetci títo sú a stavajú v časti Breznica.

aveb. povolenia.

Z časti Orovnica dostal stavebné povolenie Polnišer Ľudevit, č.d. 134, a pristavby mali povolené v roku 1979: Káčer Jozef, č.d. 101, Majsniar Ján č.d. 653, Žigo Karol č.d. 124 - povolenie na garáž, Juhás Pavel č.d. 693 tiež na garáž, Horniak Michal č.d. 111 - garáž a Volentier Milan č.d. 690 garáž.

V roku 1979 bola prevedená stavebná úprava Kultúrneho domu v Breznici. Boli pristavané sociálne zariadenia a prebúraním priečky zpod balkóna kultúrneho domu do miestnosti bývalej knižnice sa priestor kultúrneho domu zväčšil o miestnosť bývalej knižnice, kde v prípade potreby, na pr. cez zábavu, sa môžu priniesť - umiestniť stoly a získal sa tichý vedľajší kútik na posedenie a príjemné menej hlučné pobavenie. Ľudová kniž-

prava kult. domu.

nica bola premiestnená do bývalej kancelárie MNV.

Život detí a mládeže našej obce kedysi a dnes.

Keď s tichotom hodín každý okamih zapadá do nenávratna, tak ubehlo aj náš život, a na prežitý čas ostávajú len spomienky niektoré milé a príjemné, iné smutné a bolavé. Zo zdravotných dôvodov sa dnes zdôrazňuje núdzový a probrelo telesného prekypu a zakričané to všetkému pod pojmom „šport." Písať, alebo spomínať o čímsi tohoto druhu na dedine, akou je aj Tekovská Breznica, je spomienka na ťažké časy detstva a mládeže do skončenia II. svetovej vojny, a aj pár rokov po nej, kým mačho človeka a tým aj deti a mládež tlačila bruda bez zeme a vyčerpávala všetok čas a aj sily dennou drinou. Ťažko sa chce bez spomienok, ako život zobrazoval vtedy človeka od detstva. Dnešné deti a mládež sa vo Nanešťastie detstvo tohoto len usmievajú, ako by ani tomu neverili a prajeme im, aby toho ani nikdy už nezakúsili. My, dnes už starší, ktorí sme to prežili detstvo a mladé časy, obnovujeme si len bolavé spomienky na ťažko prežitú dobu.

Deti u nás či „tých chudobnejších" alebo aj tých t. zv. „bohatších" začínali ťažký životný príkop už v predškolskom veku. Breznička, či ej alebo ej, by bolo bývalo hanba nechovať hydinu a hlavne husi. Nepočítala námahu, čo sa navláči balokov so zelinou mleku z kliešťov časti chotára, ale aj z „Ponad Brehov," Bývalá, drina alebo ďalekých „Rybár" - brehárs už proti Hr. Beňadiku - Veď, ak si doma nedochová - a to hlavne zelinou - lebo zrna nebývalo nadostač, nebude na jaseň čo zarezať; bez vykrmenia husi nebude z čoho si mášprorovať masti na zimu, lebo svňa sa vždy nechovala a pre hygienické závady chlievov a rozširovanie epidémie „červienky" sa často aj nevydarila. Pre tieto príčiny sa husa kupovávalo až prodjaseň, keď pominuli ľalné komičavy a z takéhoto sa do Vianoc, alebo aj do „fašiangov" dosiahla len váha 5 0 - 6 0 kg. Bolo to „ani masti," „ani slaniny," len si vrobiť dobrú chuť zabíjačkou a spomínať. 100 kg ťažká ošípaná bývala zriedkavosťou. Vo veľkej väčšine domov nebolo na túto váhu ani čím vykŕmiť. Kukurica, ako najhodnotnejšie krmivo išla „šoviare"

husom. Z tých mala totiž gazdiná za predanú pečienku koruny či na kuchynské potreby; ak bolo husí viac aj oblečenie - doplniť čo do roka a okolo hydiny zodrala.

A tieto nešťastné husi bývali prvým jarmom našich detských čias. Hus večne hladná neprestávala otravovať pred „pitvorom". Aby to večne negagotalo „Ťa s nimi „pod Hrad". znel domáci rozkaz. Jak „pod Hrad", tak do Vlčkovského, alebo „na breh" v ulici

stieri husí. ako prvé (-aj dľa mesiacov aj dľa hodní dňa) chodievali kravy. Čo tieto nespásli ostalo pre ovce a husi až po nich. Paša tam bývala, ako sme hovorievali „Žahe po bachor" ak bol rok suchý, bývala to temer suchá zem, kde už ani hus nemala čo odhryzniť. Nie div, že na takej to pastve nemala hus čo robiť a hľadala stále, kade by ušla domov, alebo niekde do sadení - „do škody." Ak husi takto nepozornosťou pastiera narobili v sadení škodu, prišla domov žaloba a „výprask" pastiera bol istý. Keď husi ušli pastierovi domov, bola to hanba, že ich „prišiel podojiť". Aby sa ani jedno z tohoto nestávalo, musel pastier, alebo pastierka (ktorý často nevedel ani spočítať koľko ich má) bosými nôžkami „pichá - nepichá" začínať športovú činnosť mi tenými behmi mariť plány pažravej-maškrtnej starej husi. Pred západom sluka sa domov nesmelo, a tak sme často čakávali a opakovali „Sadaj sluko sadaj". Umotaný a unaháňaný pastierik - husiar často zaspal - skôr ako mať stihla „porobiť po vonku" a potom variť večeru - hladný. Povojnových sirôt po prvej svetovej vojne bolo veľa; všetká tiaž práce a výživy ostávala na matke a ak bolo súrodencov viac a často chleba menej, nie div, že deti alebo niektoré - slabšie z nich „rástli ako chlieb na stole".

Keď si takýto pastierik odbyl „husiarstvo", tak asi do 10. roku, čakalo ho to isté s kravami. Bohatšie deti pasávali len svoje kravy, najviac ak

astieri kráv. niekomu z najbližšej rodiny, chudobnejší pasávali popri tej jednej - dvoch svojich viac cudzích, tak asi do 10 kusov spolu. Za pasenie jednej kravy od 1. mája - do Marlina (11. nov.) alebo kým nenapadol sneh, dostával pastier „1. mecu" (asi 25 kg) pšenice - žita a obecný pastier „Turičku" asi 10 Kčs a 1 preceň chleba. Chlapcom pastierom sa ani Turička ani chlieb nedávať. Keď bola gazdiná - majiteľka pasených kráv - trochu ľudskejšia, ušteduila pastierovi - chlapcovi kde - tu kúsok slaniny, alebo belšieho chleba.

Pri pasení kráv bolo kohoko pobytu dosť, často vš privelá. Rozloha pastvín pre
kolko dobytka bola malá a ak bol suchý rok, že málo prišlo a paša nemala od čoho
rásť, kravy len oblizovali korene brávy, lebo odbrhnúť nebolo čo. Nie div, že kladné
len nebrili, kde by sa dostali ku pobrase - do obilia, do záhrady alebo sadenia,
tak pastier nedrichol dlane pri nich, za chvíľu boli „vškovce". Keď toho aj mal
nenechytila, kým ju pastier vdohnal, stálo jej za to aj žih pár hlkov a o chvíľu
bola „vškode" na druhej strane pasienka. Na bičku za previnenie krava nečakávala a dohehnúť ju, a paľ jej vytať prútom, alebo bičom, musel pastier dobre
„dať nohám vedieť." Bol to večný druh závodenia, avšak bez odmeny a keď pušková-
dený majiteľ pozemku požaloval u pastiera doma, obyčajne prišla aj výplata."
Toto bol šport našich detských rokov. Iako vedela pastiera, alebo aj viacerých,
ktorí nu ju pomahali prisahovať, krava, ktorá mala doma malé teľa a
predovše chcela za nim, alebo ju vo venáni slatilo (rezalo) nožiko - kým po-
žehnaní lepšie dojila, skúšili pastieri, keď v prudkom behu so zažmúrenými oča-
mi - proti žiarnu prútov a bičov - prerazila predmedzi nich a pastier mohol za
ňou len so ekostom, alebo plačom - domov. Hovädzí dobytok sa pasával až kým
nezačal snáh zahrňať prstom. Dosť často kobyval „Karlín na bielom koni" (dňa
11. nov.), ktorý dával pastierom dobytka „voľno."

Keď sa nepršalo, od novembra do mája nasledujúceho roka, bolo
pre kabjeho chlapca dosť roboty už aj doma. Iako na fyzickú robotu najmenej Robota chlapca
náročné, bolo: nanosiť ku sporáku dreva a briesok. Tých bývalo v kachľovom dvo-
re dosť, lebo snáď v kachľovom dvore sa kreslávali „babry." Bolo treba prukla-
dať, alebo „do snopkov" viazať odštepky, čo zostali po štiepaní dreva na babry.
Nezkoršie za bilo „pripierali" (miešali) do práce už aj s kašším materiálom, ako
boli polená štiepkovice, packy na babry a pod. Nezkoršie, ako pribúdalo rokov
a s nimi aj trocha sily, bývala pracoviskom kabjeho chlapca maštal. Vynosiť,
(pre našom vykydať) hnoj od dobytka, nanosiť slamy alebo šúšlia ako podstielku
pod dobytok, namiešať seno so slamou, lebo samým senom sa málokedy
kŕmievalo, narezať z kohoko alebo zo slamy samej sečky a pomaly sa začať

pasovať s košmi - krošňami -, často dosť veľkými a ťažkými, aby do nej veľa vošlo a nemuselo sa veľa razy chodiť do stodoly (pajty) na krmivo. Opatriť dobytok bolo už ich starosťou a ženy chodievali len potom prodojiť. Ťažšiu starosť mávali tito chlapci len s koňmi, s čistením nôh, často aj chobta, zvlášť ak bol kôň na týchto miestach „štekliv" alebo pro dlhšom oddychu - lujný.

Po skončení školy, okolo 12.-13. roku, brávali takýchto chlapcov chlapi už aj „ku píle", a to či malej - na pílenie tenšieho dreva, alebo aj ku veľkej - na pílenie hrubých klátov - stromov. Tu sa už ako „samozrejmé" viazala povinnosť „k vozu". Bolo treba vedeť zapriahať a vypriahať záprah, zahnať tento s prázdnym vozom do hory, pomahať nakladať, či haluzinu, alebo „siahovicu" (s meter dlhé polená palivového dreva) a priťahovaním, alebo povoľovaním hamovníka na zadku voza riadiť rýchlosť cesty, aby voz záprah veľmi nehnal, ak bolo „nadol", ale zase nepriťahovať hamovník veľmi, aby voz šiel nadol, akoby sám, a záprah sa zbytočne nenaťahal, kde toho nebolo treba.

Obisť takto 2 razy za deň z Priesilskej hiky, alebo Lipovho s fúrou dreva a mimo toho ešte nachystať pre dobytok a opatriť záprah, bola pre takéto mladé nohy „fuška" že večer ťažko čakal, kedy si bude môcť sadnúť, alebo ľahnúť.

Unava. Na voze sa nesedávalo a nevozievalo sa ani cestou ta - naprázdno -, aby touto stále stúpajúcou cestou záprah neťahal zbytočne ani váhu človeka.

Chlapci z rodín, ktorých otcovia robievali cez zimu v horách, užili toho s otcom sotva skončili školu. Cez deň sa robievalo „čas - nečas", lebo sa platilo len za vyrobené množstvo - žiaden hodinový zárobok nejestvoval a cez noc sa spávalo v drevenej búde. Boli to len proti sebe naopierané drevené štiepy, trochu prihádzané šúštím a zemou, že z vrchu do nej na nich nepršalo, ale

Pomocníci v horách. tretia strana bola otvorená. Pred ňou sice horieval cez noc oheň, ale na meter - dva od ohňa už mrzlo a nočlažníci sotva vedeli rano rozlýbať zachladnuté - skrehnuté údy. Zdravotné následky tohoto ich dnes predčasne vynaďujú z pracovného procesu

Boli aj takí chlapci tohoto veku, kde otca nebolo, alebo nebol schopný takejto roboty, ktorí sa museli o výživu seba a rodiny - súrodencov starať sami.

Ich mená mrzkral nebadám, hoci oni by na veci mňa nepripierali, ale ináč ich po-
lamci by sa za toto hanbili, alebo by o tom vôbec nechceli (vôbec) ani počuť. Tiež, obrali
horu" na pažo. Vdňal, kde sa mu čo hodilo a domov ho hnď na pleci - čo uvládal,
alebo na nebiazke alebo žinke za sebou. Hni sbriehli na horárov, horári na nich a
z každého skelmu šia bol zápis „do prokuby". Najväčšiu zlosť mávali horári na nich, ak
nechávali blízko ciest a chodníkov vysoké pne po zošlých stromoch, čo najviac Horské prokuby
žalovalo na ich činnosť. Deti viac, matka vdova, odmikať ani halierka, a nep-
rosný zákon života rozkazoval „Ak nepôjdeš, zahynieš hladom!" Bolo treba za týždeň
nanosiť na 2 m (kliešťan) štiepkovice, čo sa odpredalo fornanom - koniarom, aby
bolo aspoň na chlieb, soľ, petrol, a ak nebola v dome krava alebo aspoň koza,
(keď nedojila) na nejaký deň líter mlieka na fazuľu, alebo inú lyžku prídavku.
Horári už ich poznali, a čo nepriehytili v hore, alebo na ceste, zapísovali aj doma
na dvore. Pokuta chodievala skoro každý mesiac a za nepolnoletého a nebrzdá-
šeného chlapca chodievala „dobaby" matka. Tam mladili, obšívali vrecia, pažovali Chudoba vo väzen
perie a pod. Odpočet z pokuby za deň bol nepomerne vyšší, než by bola zarobila
v robote aj s chlapcom. Kým ona vo väzení - bate, chlapec „zarábal" na ďalšie
pokuty a proces sa opakoval.

Takto sa naša mládež milerným pokrokom „vyživala", hoci ľuto nebol
dobrovoľným zdravotným príkazom ale hroznym príkazom záchrany pred hla-
dom.

Jediné, čo by sa v spomínanom živote našich detí a mládeže
bolo hrubo podobalo slovu „šport" a malo rád, hry, bolo v starých piatie - Hra na kolky
roo „hra na kolky". Na rovnejších pasienkoch, ako je „Nad hájom" alebo „Na
Pečovom", ak hrany náhodou ležali, alebo nerajúce kde ísť do škody, dali hro-
chu pokoj, zapichla sa do zeme palica a z diaľky 20-30 m ju bolo treba ho-
denou palicou zraziť. Inou, hrubou riskantnou hrou bolo, že sa na kraji
Pečoho, na vlhkej ešte hustejšom bórovom poraste asi 12-15 m vysokom, šilo
hrali na „obhrňačku". Na kmeň vysokom mladom bóre vyškriabaného Ukrobali na ňom
bolo sa treba dostkniť. Vrhá sa mal v smahe vyjsť, keď na zem už nemohol,

že sa profúrom) bôrc za nim driapal mahajúci, rozkývaľ a rozkolísal bôrc, na ktorom bol a na ktorom by vš bol mal byť chytený a keď bol vrcholec jeho rozkývaného bôrca celkom pri druhom strome, pustil sa zvrchu a preskočil na Spôsob hry. len druhý. Odtiaľ sa rozkývavalo a preskakovalo ďalej a ak nu prenasledovaný stačil ujsť a brebars na ďalšom strome nedotknutý ujsť na zem, ostal „blchou" len, čo naňho nedostihol a na budúce musel prekračovať.

Najšikovnejším a najsmelším „akrobatom" bol + Jan Gregeľ, najmladší brat + Michala Gregušu a Františka. Šantil skákal po tých bôrcoch vš ako veverička. Raz však, keď v prílišnej smelosti a horlivosti precenil silu vrcholca bôrca na ktorý preskočil, len sa odlomil a akrobat z výšky najmenej 10m zletel na zem. Hmáre, ktorých sa za pádu dotŕkajúc, ho obrátili a na zem dopadol, na chrbát. Nehoda. Na šťastie - pôda tu bola nie kamenitá, ako bývalé ležisko dobytka ale pomerne mäkká, tak pacient neutrpel ťažkým zlomeninu. Nárazom mu len vyrazil dych. Neodborne kriesený a prehrabaný v dlaniach z nedalekého potôčka donášanou vodou, dosť dlho nejavil známky života. Po dlhšej dobre - neviem či zásluhou kriesiacich ho - sa prebral, ale viac na bôrc nešiel a hra navždy zanikla. Zánik akrobacií.

Po prečítaní horeuvedených statí, popisujúcich ťažké detstvo a život mládeže za bývalých režimov, človek by najradšej zakmal tieto ťažké a bolavé stránky do nenávratna, aby sa nikdy nevrátila opisovaná doba, akú sme prežili my starší.

Život detí a mládeže dnes.

Keď človek dnes hľadí na skupinku detí materskej školy, ako medzi Život detí dnes. podanou desiatou a obedom, idú s učiteľkou - vychovávateľkou na „školy" zdravotnú prechádzku, počuje veselý ich štebot a vidí, ako sú nystrojené - oblečené, akoby v súťažení jednej matky nad druhou o čím najkrajší vzhľad a oblečenie, a porovná to s dobou zpred 35-40 rokov, keď maloktoré dieťa pred školskou dochádzkou malo vlastnú obuv, nosilo a dodieralo sa len po starších súrodencoch a niekedy aj 2-3 deti mali jedno obuvie a obúvalo ho to dieťa, ktoré muselo z domu - do školy - do kostola a pod. a ostatné bolo zvyčajne doma bosé, alebo sa (ak muselo von - na pr. cez zimu) ôkropčúrilo v malkiných, alebo starkinych starých čižmách, čo nu siahali skoro až do rozkroku, lebo kúpiť nebolo za čo. Obúvanie stromčekov.

Dnes už na toto, ako aj starší ľudia pri spomienke na mladé časy či už dobré, alebo častejšie zlé, zvykneme povedať „To už nie je ani pravda," tiež by sme najradšej povedali, že to zlé – prežité nie je už ani pravdou.

Dnes naše zákvnodárstvo, vytvorené našou socialistickou spoločnosťou, venuje dieťaťu všestrannú starostlivosť, ochranu a pomoc od prvého náznaku jeho Dnešná starost existencie v živote matky. Dokonalá lekárska starostlivosť pečuje o jeho zdravý vývin vosť v det už pred narodením. Materskou dovolenou mu zaisťuje najstarostlivejšiu opateru za prvého prol roka života. Rodinnými príspevkami a lekárskou kontrolnou starostlivosťou sa stará o jeho zdravie. Výchovou v materských školkach pečuje o jeho zdravotný a duševný vzrast už v predškolskom veku, a ďalším vzdelávaním a výchovou v školách snaží sa vychovať z neho platného a schopného člena spoločnosti. Záleží len na každom jedincovi, aby podávanú pomocnú ruku prijal, využil poskytovaných možností a výhod a jak fyzicky tak duševne vyspel a vytvoril v živote hodnoty pre vytvorenie ešte lepšej budúcnosti nás všetkých.

Československý červený kríž.

Československý červený kríž má v našej obci 236 členov z radov dospelých a 20 členov školského dorastu, spolu 256 členov. Dobrovoľných darcov krvi býva okolo 50. Predsedkyňou spolku je pani Vierka Rumanová od r. 1975, Českoslov. kedy toto prevzala od pani Albiny Hronskej. Členmi výboru sú 20 žien: Emilia červený kríž Škvarková (Hôrka), Anna Majzlíková, Anna Piryová-Gejzova, Štefania Molnárova; z chlapov Abel Škvarka z Hôrky, Štefan Brieška ml. Žiacku skupinu vedie a cvičí praktickú časť prvej pomoci – obväzovú techniku učiteľka Daniela Krumlovská. Darcovstvo krvi má už u nás tradíciu a na pr. Maria Homolová-Šimonova dostala v r. 1977 „Janského plaketu" = 10 bezplatných darovaní krvi. Podobne z mužov Štefan Zaťko daroval krv už 9x a Frant. Krištof-Mikulovie 6x. Stálym darcom je aj Zuzanna Nemcová. Členky nacvičujú divadlá, ako v r. 1978-78 spolu s Osvet. besedou hru „Pani rychtárka" kde sa v okr. súťaži umiestnili na 2. mieste a Štef. Molnárová bola vyhodnotená ako najlepší ženský herecký výkon. Spolok poriadáva zájazdy členov hlavne do kúpeľných miest, kde majú hlavne staršie členky možnosť sa vykúpať a spojiť príjemné s užitočným.

ČSČK.

Čo by sme u nás „radi nevideli"!

Ako hovorí príslovie, že „Niet ruže bez tŕnia," čo chce povedať, že aj mnoho dobrých - milých a príjemných vecí máva často aj nežiadúce sprievodné javy a vlastnosti. Tak by sme radi spomenuli niektorých z našich občanov, ktorých na inom mieste chválime za pracovitosť, podnikavosť, úprimnosť a celkovú snahu vytvoriť čo najlepšie domova a okolia čím príjemnejšie prostredie životné, nemôžeme opomenúť niektoré negatívne a nežiadúce javy ich chovania a správania. Je to odpratávanie odpadu a v domácnosti už nepotrebných vecí. Ku chvále nech im slúži to, že vnútro obce nie je týmto materiálom zohyzdené, ale nemali by zabúdať na to, že na to sú určené miesta - zásypové priestory odpadu a nemá sa týmto znečisťovať ani bližšie, ani ďalšie okolie obce. Toto hanebné nachádzame pri potoku od Štefana Kráľa ku Hrone, v Jakubovie jarku „Pod hájom" a hlavne pri ceste na Brehy - „Nad oblazom", ako aj pri ceste od Ženiašského pro bôru v Rybároch. Vidíme tu od vreciek z mlieka obaly každého druhu, - papierové, drevené, plechové: krabice z konzerv, fľaše rozbité i celé, staré plechové nádoby, sklenené poháre - šeígle každého druhu a veľkosti, pilíny, nálevníc od kalíškov, konáre a halúzie od makovicových slamiek a kukuričinového lýkia, obsypičky z vínic, sbocnovo, staré rúry - sporáky, pričky až po menšie kusy starého nábytku, dosličky, dosky, kusy plotov aj so stĺpom, staré prostelné nábytky, ba aj celé kusy (menšie) a zajačiare. Chimo skla a železa je toto všetko horľavý a spáliteľný materiál a nevieme pochopiť, čo sa niekomu chce taký kus cesty to odvážať (len v noci; za dňa sa to nikto neodváži), čo by pri troche roboty prosekal - polámal a mohol spáliť, získať kúrivo a nezohyzdovať okolie obce. Je to choroba mladších, ktorí v honičkovitom „upratovaní" by najradšej všetko už nie mulne potrebné odpratali z domu a miesto toho páliu dobré kúrivo, lebo v každom dome v obci sa ešte kúri buď v sporáku, alebo v ústrednom kúrení prevažnými palivami, kde by všetko spomenuté dobre zhorelo.

Je to nerozumné a krátkozraké počínanie a je aj obrazom blahobytu a dopatku, že každý si má za čo kúpiť všetko čo potrebuje a odhadzuje hodnoty, ako malé dieťa hračku, s ktorou sa už hralo. Nebolo by od veci takýchto nevychovancov domácnosti to odtiaľ odpratať, pridať ešte slušnú porciadkovú pokutu, aby to viac nerobil.

Lahostajnosť s odpadom.

Šport v našej obci.

Slovo „šport" v dnešnom význame by sme mohli definovať ako organizovaný cieľavedomý telesný pohyb k zosilneniu telesného stavu organizmu - potrebný zvlášť u sedacích zamestnaní a práce, či pobyte v uzavretých priestoroch - ako aj k dosiahnutiu určitých telesných výkonov. Ako z horeuvedených statí vidieť u nás - u našej mládeže tohoto nebola ani potreba, ani žiadna možnosť. Aj možnosť, aj potreba tohoto prejavila sa až pár rokov po skončení druhej svetovej vojny, keď prevažná časť našich občanov miesto bývalého poľa a hory, umiestnila sa v továrňach a školách, kde pohyb a zdravý vzduch bol potrebný. Ako prvé zo športových odvetví ujímal sa fotbal. Ako sa spomína, že dnešný „hokej" vznikol z toho, že námorníci istej lode, kotviacej v kanadskom prístave, po zamrznutej a ako sklo hladkej ľadovej ploche začali sa preháňať za prázdnou konzervovou kralicou, udierať po nej drevami - palicami a v nahaňaní sa za ňou vynahradzovali si potrebný pohyb a trati- li z dlhej nečinnosti nahromadenú telesnú energiu. Je to akási psychóza da- vu „predbehnúť niekoho v dosiahnutí niečoho", čo sa v plnej miere uplatňuje aj pri fotbale. Mimo toho ešte v kopnutí do niečoho vybija sa v človekovi akýsi podvedomý pud: niečo premôcť, niečoho sa zbaviť, alebo si na niečom kopnutím vyliať zlosť, alebo to vziať inému.

Fotbalová psychóza.

Mať loptu, trochu sa s ňou pohrať, bolo u nás - staršej generácie len „zbožným prianím" K lopte sa dostať bolo možné len, ak nejaký starký na jarmoku v podgurážený nálade dal korunku - dve za loptu pre deti - vnukov, aby mu radšej chodili na tabák, alebo na pálené. Kopať do nej sa nesmelo „aby vydržala" a to si dovolili len deti tunajších „pánov." Za náhradu slúžil - aspoň tým čo po skončení školy nemuseli isť pás - chlp motúzom pozväzovanej handry. Kopalo sa samozrejme bosými nohami. Keďže v dedine - medzi domami to hrozilo vždy zabitím obloka a po ňom „výpraskom", istejšie bolo na bíky, hlavne keď sa pokosili mládze.

Skutočná hra, čo sa vie dá nazvať futbalom, sa u nás začala v roku 1951. Prvý zápas sa hral s Brovnicou a kdesi ihriska nebolo, na pasienku „Nad hájom". Zápas vyhrala Brovnica 1:0. Z hráčov spomíname, že brankára hral Štefan Němec, ostatní hráči boli: Michal Sucký, bývalý Dr. Ing. Rudolf Šály CSc, profesor - dekan Vysokej školy lesníckej vo Zvolene, Ignác Horniak, jeho brat Ján Horniak, Imrich Škvarka, Rudolf Šimkovič a ďalší, ktorých ani nevieme spomenúť; zápisov niet.

začiatky nášho futbalu.

V roku 1952-53 upravilo sa na hracie futbalovú plochu bývalá školská šlepnica, kde stál aj obecný štát („ťáčkov") na seno pre uhorské byky. Bolo to neorganizované, žiadna súťaž, žiadna registrácia hráčov; zápasy len náhodile vyjednávané z prípadu na prípad. Na zahájenie „futbalu" a otvorenie nového ihriska hral sa zápas s Novou Baňou. Prehrali sme ho len 32:0. Boli to už spomenutí hráči doplnení inými, koho sa podarilo nahovoriť. Keď futbalu rozumeli naši ľudia, najlepšie vystihuje kniežka na brankára (jeho meno je „Lalu" - nemá sa zradiť). „Ten ti je šikovný, koľko-razy ako neho kopali, ani raz ho „nebrafili", alebo „Prečo len tak nekaká predmima? Čhci ho bit?"

Ale, akosa naši zlepšovali, vidieť z toho, že onok sme s ním istom Novou Baňou prehrali už len 7:2. Káder hráčov sa dopĺňoval zo študentov. Ďalší futbalu napomohol vtedajší riaditeľ strednej školy Jozef Hrúz. Viedol tréningy a založila sa zo žiakov aj „školská jedenástka", z ktorej dorastali hráči pre dorast a z dorastu mužstvo „dospelých".

zlepšovanie káderov.

náš Jozef trénerom.

V tomto čase, v rokoch 1953-54 už náš futbal bol registrovaná organizácia. Hrala v okresnej súťaži v III. triede. Za mužstvo hrali bratia Vaľkomdlooci Jozef a Jozef, Jozef bol brankárom; Ľudo Šimkovič - Jánov, Jozef Vrzon - Vadrišov, Jaco Kačinec, Fero Krištof - Mikulov, František Krištof - Mikulov, Ľudo Hudec, Ján Graus - Grauzikov; s nimi chodievali hrávať za nás aj dvaja jeho spolužiaci z Vysokej školy, východniari Jan Haščák a Cyril Čirk; z našich za káder mužstva dopĺňal mojimi mladými, ako bol Hudec Ján a Horniak Rudo, zvaný „Dido".

súťaž v III. triede.

Za týmto prišiel útlm - pokles a len hral až asi rok 1958. Jednou z hlavných príčin tu ležala otázka finančná, lebo z vyšších súťažných podnikov sponzorované nebolo a príjem zo vstupného zo zápasov sotva stačil na cestovné výlohy mimo obce

Pokles formy.

Rokom 1960 činnosť futbalistov zase vzkriesla. Žiakom na tom mal určitý šumajší Základnej deväťročnej školy Jim Breč. Z bývalej školskej jedenástky dorastali chlapci do dorastu až neskoršie. Takto pribudli hráči: Daniel Cibulka, Vilian Šimkovič, František Šiby, Stanislav Halgaš, Rudo Vlčko, Kristof Michal st. (dnes Hôrka), Jozef Hudec z rodiny a Homola Štefan. Takýmto výsledkom sa hrávalo a v takejto zostave, nakoniec záznam o zápase zo dňa 31. mája 1964 medzi Lovčicou a Tek. Breznicou, hranom v Tek. Breznici.

Daniel Cibulka (brankár)

Halgaš Stanislav, Vilian Šimkovič a Horniak Rudo, ako obrana;

Čvarol Jozef a Vlčko Vlado, ako záloha;

Polovský Štefan, Homola Štefan, Šimkovič Jozef (Šolek), Volentier Ludo (Trtes) a Volentier Jozef (Hano)

V zátvorke sú uvádzané mená, akými sa futbalisti - asi pre skrátenie - volali medzi sebou a pre niekoho toto meno nebolo nádherou ani nežiadúcou prezývkou.

Výsledok zápasu bol s Lovčicou 2:2, polčas 1:1. Góly dali: Jozef Volentier v 1. minute a Šimkovič Jozef v 75. minute. Zápas s výborným Lovčicou sa považoval za úspech. V tomto čase mala naša telovýchovná jednota už názov „Telovýchovná jednota Sokol v P. Breznici."

Záznam o zápase zo dňa 25. apríla 1965 s Banskou Belou. Viď doplňok na str. 544.

Zostava: Daniel Cibulka,

Škvarka Emil (Maťko), Šimkovič Vilian, Halgaš Stanislav, obrana,

Kristof Michal ml., Majzlík Štefan, záloha,

Homola Štefan, Volentier Ludo, Hudec Jozef (Fuksa), Volentier Jozef, Hudec Ludo (Šumplík)

Góly dali: Ludo Volentier 2x, Ludo Hudec 2x a Jozef Hudec (pri ZDŠ.) Zápas vyhrala lepšia Tek. Breznica 5:0 a mala nárok postúpiť z III. triedy do II. V tom čase vyhrali naši futbalisti v Hr. Štiavničke 12:2 a štiavnický hráč Rajčok vtipkoval, že v našom mužstve hral Emil Škvarka, ktorý predtým hral niekde v Čechách a prestup nemal ešte registrovaný. Urnelované zá vybavený, za toho sa mu hrávajú 6 zápasov umlovalo a do II. triedy postúpila Banská Belá. Po odvolaní za nášho oddielu vôbec vec, že vinu na neoprávnenom hraní Škvarku nesú kompetentné orgány a nie naši, bolo toto rozhodnutie zrušené a T. J. Sokol Tekovská Breznica postúpila do II. triedy v roku 1966/67. Tento útočník v III. trie hráčom hral asi 2 sezóny, potom zase úpadok - a od r. 1970 do 1973 sa nehralo. Údaje rokov 1973-75 dňa údajov Jar. Gabavého, ostatné dňa údajov Jelka Gašiko - Tekovské Kramerí údajov

Úživná čin

Vrcholná fo

V jarnom období 1973, po doporučení prihlášky na ustanovujúcej schôdzi MNV sa činnosť futbalového odboru Telovýchovnej jednoty Sokol v Tekovskej Breznici obnovila pod jeho vedením. Predseda jednoty bol Jozef Balkový (krajčír), podpredseda Jozef Gažiš-Pavlov, tajomníkom bol Jozef Gažiš-Rudolfov, pokladníkom Milan Volentier, vedúci mužstva Viktor Volentier a trénerom Kristof Michal ml. (za kostolom.)

Sok 1973/74
Jnovená činnosť

Začínalo sa v najnižšej súťaži a hralo sa s obcami: Sp. Ž. nad Hr. B., Repište, Hrotovín, Stará Kremnička, Prochot, Tekovské Nemce, Žarnovica B, Prenčov, Krnovica, Hronská Dúbrava, Jastrabie a Horné Hámre.

Káder hráčov tvorili títo: Daniel Čibuľa, Jozef Borocz (z Kameňa) Jozef Brečka, Ľudovít Belajský, Milan Polovský, Gažiš Ľudvík-Lukáčov, Gažiš Jozef-Rudolfov, Jozef Hudec-Jozefov, Jaromír Obel, Gažiš Jozef z závoza, Ľubo Ľudovít, Zdeno Eliáš, Šimkovič Jozef (Šotek), Peter Hasan, Jozef Hromiak. Jarnú časť mužstvo na jar 1974 vyhojovalo si postup do vyššej súťaže a v období 1974/75 hralo s obcami Lovča, Hlinik, Brehy, Janova Lehota, Dolná Ždaňa, Hlaská, Rudno, Vyhne, Stará Kremnička, Voznica, Hr. Beňadik a Horná Ždaňa. Vlejšej súťaži hrala naša T. J. Sokol 2 roky. Po tomto čase zase nadšenie hráčov povolilo a hralo sa zase o súťaž nižšie, v súťaži.

Doplnok
ku strane 543

V zátvorkách a v zápasoch opisovaných na str. 543, dostalla činnosť Telovýchovnej jednoty Sokol v Tek. Breznici, odbor futbalový, vrchol svojej činnosti a futb. slávy. V roku 1965 hrali sme s týmito mužstvami - obcami: Bzenská Štiavnica, Bzenská Belá, Handrik, Žarnovica, Hodruša, Brehy, Nová Baňa, Stará Kremnička, Lutila, Žiar n. Hr. B, Lovča, Dolná Ždaňa, Hlinik a Rudno. Zvláštna zhoda okolností, že ani v jednom zo zápasov a rozlúk na str. 543 nenechýba nikdy Peter Hasan, iniciátor veľmi obetavý a štandardný hráč nášho mužstva.

V rokoch 1976/77, 1977/78 a 1978/79 je mužstvo zase v súťažnej forme výkonnosti a káder hráčov tvoria títo: Bzenčania: Jožko Julius - pomoc. Dano Čibuľa; Brečka Jozef, Jozef Hudec Jozefov (mladší), Jozef Hromiak, Zdeno Eliáš, Ľudo Ľubo, Pavol Ľubo, Peter Hasan, Milan Polovský, Vachulík Milan, Vičko Jozef, Gažiš Jozef-Pavlov, Jozef Šimkovič, Jaroslav Šaby, Jano Grausz, Marian Ruman a Ľubo Beňo.

roky 1977/79.

Rok 1980.

Po rozlúčení sa so starým rokom na Silvestra 1979 a pripitkaním-zákoby
vďaky, že sme všetci v dobrom zdraví - len starý rok dokonali" a želaním si zdra- Oslavy.
via - šťastia a úspechov v novom roku 1980, v prvých dňoch tohto nového roku
a to dňa 3 januára pripomína si naša obec veľačnou spomienkou a oslavou
výročie oslobodenia našej obce, keďže prvá obec v žiarskom okrese sa oslobo-
dila od fašistického vojnového teroru. Tohoto roku 1980-ho bolo tak to slá-
vnostnejšie, že sa oslavovalo už 35. výročie tohoto oslobodenia obce Červenou
armádou. Pri príležitosti oslavy tohoto 35.ho výročia prišli k nám pracov-
níčky redakcie časopisu Slovenka a v 7.čísle tohoto časopisu zo dňa 15.II.1980 Časopis
venovala Slovenka tejto spomienke a oslave celú jednu stranu tohoto časo- Slovenka v
pisu. Spomienky Heleny Mošťovej z tejto redakcie zachytávajú rozhovor teraj-
šieho predsedu hlavného národného výboru s. Karola Réku s dnešnou -
učiteľkou Štefanom Kazimírovou r. Jančíkovou, ktorá pri príležitosti narode-
nia sa jej vnučky, mena o krôčik zakrytom vyšívaním obrúskom na pomik-
nutie z krstenia dobrôt, ako sa pri takejto príležitosti hojne užívajú a
zamáša sa z nich aj na obdarovanie aj rodina a známi, ak neboli na
krstení. Na druhom závere sú 2 menšie články na cestu do novej Základnej
deväťročnej školy a na tretej zachytáva Anna Gažiová r. Šimkovičová, ako
vyšíva obrúsok - mierničk (60 ročná a ešte obdivuhodná).

Redaktorka Slovenky Marka Trúchanová spomína tieto časy spolu
s odpovedami dotazovaných takto: Čekovská Breznica leží ukrytá pod
vrchom Kičiného Hrona. Keď v zime zavanú vetry, je zdanlivo okolo vymreto.
Dlhé množstvo stôp v čerstvo napadnutom snehu svedčí o tom, že život Spomienky
za mrazivého januárového dňa sa už rozbehol naplno. Naozaj, bolo vlastne sme- na oslobod
rujúce všetky tie stopy v snehu? Najdrobnejšie z nich sa utvorili dedinou zlie-
vajúc do vyšľapaných ciest do materskej školy. Stopy o niečo väčšie zase

k novučičkej hradovej škole a najvyššie, čia smerujú prevažne k autobusovej zástavke, ale mnohé z nich aj ku železničnému objektu, alebo k brezničkej zvlášťnosti a ďalej, k fabrike na hnuteľné múry, k veľkokapacitnej prípojnici.

Dedina bola prvou v Žiarskom okrese, ktorá si dňa 3. januára 1945, ešte pred krutými mrazmi slobodne vydýchla. Oslobodzovacie vojská Druhého ukrajinského frontu pod vedením kapitána Volova vkročili na jej pôdu od hory Žibračky nad ránom, keď ešte celý kraj hlboko spal. Hustá tma. (Pozdĺžnu lesnú cestu z prievalu Jarabina, ktorú od Novej Bane plánovali tiež obsadiť, alebo vypáliť, Jano skrútočne obsadil 9. ej hodiny aj prišli od Brehov; pozvrátala ich však už palba Červenej armády a boli nútení so stratami sa vrátiť na Brehy a na Novú Baňu. Poznámka kronikára.)

Bola som vtedy mladučká nevestička - dnes dôstojná starká Anna Gažíková (r. Šimkovičová). Mala som už prvé najdrahšie zo svojich 3 detí, a keď vždy zarana, ešte za hlbokej tmy som sa vybrala ku studni na vodu. Ja sedela ľo už bolo nebezpečné. Niekoľkí chlapci na dedine od Brodníc, strelby tu boli vzduchom hrmeli. Vtedy moc vidím na snehu sa prehybovať tmavé tiene vo vojenských plášťoch. Ja zrazu zadržal koník, za ním druhý a ja mocha vedrá vedrami a bežala k svojim, oznámiť tú veľkú novinu. Viac sama neviem, iako naprochylo vstala celá dedina, ako všetci povystrkovali z pivníc, kde sme v posledných vojnových časoch bývali. (Z privítaného vyvýšeného svahu z Brodníc prehliadol na Nemcom obsadený východ na Brezničan a ľuďom ak spozorovali prvých 1-2 ľudí, hneď začali na nich mínometnú paľbu a často sa pridávala aj delostrelecká paľba z novobanského Žiarbu, z Rudna, alebo aj diaľekonosná odkiaľsi od Žiek. Nemiec; preto bolo ďalšie bývať - skrývať sa v pivniciach; kde ich nemali, nakradli ich hlboko vykopávajúc jamami, krytými hrubou vrstvou dreva a zeme, čo bolo o mnoho ďalšie a bezpečnejšie proti mínometnej aj delostreleckej paľbe ako ľudské obydlia a prevádzkové priestory. Poznámka kronikára.) Nebolo vtedy v januári ľahkou na privítanie

Prví Červenoarmejci u nás.

osloboditeľov, iba ak tie, ktoré vyčaril mráz na oblokoch. Naň vtedy mnohí ich bratským slovom - uznesených hrdinov a mikali ho najlepším, čo kdy zdom v Brezni-ci v tom mrazivom čase ešte mal."

„Tri mesiace prežil front v našej obci - pripomína sa k tej časovej predseda Miestneho národného výboru Karol Peško - a práve toľký čas trvali napätie boje s nepriateľom, ktoré priniesli ešte aj tých povojnových dňoch a týždňoch slobody mnohé obete. Mali sme vtedy iba dôvažnosť, ale pamätám si tie dni, akoby to bolo dnes. Kdeže je už tá vtedajšia doba? Tá je veru k nepoznaniu. Za 198 opravených a re-konštruovaných domov pribudlo za tých 35 rokov ďalších 553. Pravda, zhrčili sme sa s Brezničou; aj tak nás navštívilo viac ako jedno väčšie humno. A tak po tom si tu dnes u nás ľudia žijú ako v bavlnke. Nuž len sa ich samých opýtajte. Pove-dia Vám najskôr o našej pýche, veľkokapacitnej vŕtačke, stolovej fabrike na mäso, ktorá pri plnoautomatizovanej obsluhe vyhotoví možno desaťkrát o-tých päťdesiat. V mäsnej hodnote to značí finančný prínos vo výške päťdesiat tisíc a pol milióna korún. A to už je slušný vklad do národného hospo-dárstva, či nie? Možno raz budúce generácie - ktoré - či dorobené mäso ne-budú v samotnej Brezničke aj sami spracovávať. Začal zisťovanie prax v malom. Toje náš ďalší krok. Máme tu totiž v obci pri podniku verejného stravovania dvojsmennú výrobňu lahôdkarskych mäsových výrobkov. Tuž nie Lahôdky si to ešte žiadne tovar, ale pravidelný denný prísun okolo 175 kg kvalitných ví- kuchyňa robkov pre okresné mesto Žiar i širokú Banskú. Chvála výrobkovému na tomto šesť-člennému kolektívu, predovšetkým brezničkej žiene, ktorú vedie Karol Bielik.

Vďaka máme byť krokom aj viac. Napríklad novej škole, v hodnote takmer a pol milióna korún s národopisným kabinetom a rôznou revolučných bojov, modernej bytovej jednotke pre učiteľov, obchodnému domu Jednoty a všelijakým iné.

Vyrástli nám do výšky stĺpy zabalenia do vlniaka - závodky družstev-níčka Zlatka Kasanová, na nich zavesený úhľadný košík, priberajú vyšívaným obrusikom. Má dnes za sebou od polnočnej rána šichtu v družstevnej vŕtačni,

Sihla už obriadil premiestnený stôl, ba aj obed navarili, zatiaľ rozmažte pod dedine na dostlnik. Po sviatočnej kôške kadikoľkými prezradza, že do rodiny pribudol ďalší člen, ktorého treba, ako sa patrí oslaviť. Malí Mirko už privítali v obecnom rozhlase, ba zahrali jej i pesničku. – V kole sa jej predsedá, zajedá sladkosti a kvetom brezníckeho vína oslavujú brezníckú občianku!

Privítanie novej občianky.

Už pre ňu a jej rovesníkov stavajú v Breznici nový dom služieb v hodnote pol milióna korún. Už pre ňu započali s výstavbou novej maternskej školy v okrsku „Z" v hodnote dvoch miliónov. Pre ňu a pre všetkých občanov Brezníc vyrastie v tomto roku ďalšie plavby zelene a kvetov. Už teraz je v tejto disciplíne dedina vo okrese prvá z celého okresu. Oby ti, ktorí tu vzrú svetlo sveta a zamyslia o Breznici nabrúsili svoje korene, kým malí vždy svoje nespakovateľnú domov.

Ďalší plány.

Sneh prikryl dedinu i kraj, od Pukanca siahne ťažké sivé mraky, veštiace ďalší sneh. Počasie dnes mnohí Brezničanom ani nám. Pôlobjektív márne čaká na jediný slnečný lúč, aby spolu s ním zvečnil jubilujúcu dedinu, ktorej uplynulý čas bohatých prialich rokov vlisol celkom novú tvár. Tady pod ťažkým prikrovom snehu dávajú iba tušiť, že tu, kedi tmole jar, rozkvitne veľký ako biela a ružová. Vôňa slobody sem prišla v takýchto istých mrazivých dňoch. V prelome dnes bol v Štátnotvorej Breznici v každom jednom okamihu sviatok.

Sviatok celej obce.

Počulo sa nás o našom oslobodení v dnešku Slovenka z 15.k. 1980.

Počasie - úroda.

Povedzme rovno bol kalendárny rok 1980 neobyčajne zlým, vo mnohej polovici nezvyklé mokrým a celoročne hlboko podpriemerne slnečným. Keď vlaňajší polo, pre zimu - chlad nič nevadilo a 1. mája kedi zvyčajne kvitne príroda v plnom kvete, pre zimu sotva čo vybublalo zo zeme. Vegetácia bola oproti dňu najmenej o 1 mesiac a predčasné septembrové mrazy zničili azda, že by za lepšej jari bolo ešte niečo „dohnalo". Najkôrňa obilia hrozno. Hlboč na mnohých by ho bolo bývalo neobvyklé hrozne, septembrové mrazy ho naňki zelené a mimo pár druhov okolo domov na včelie nedalo prevziť. Aj čo skúsili niečo ďalej „na lepšie", bolo škoda roboty, lebo lichovalosť robí sukor a toho nebolo; po zamrznutí dostalo nezvyklé hnilú chuť, celkove „mačič."

Zlá úroda roku 1980.

Ďalším zvláštnym, čomu prvá sa nepriala bol zásuch. Jak v roku tak aj pri cibuli mokrotou rozšírená plieseň zničila väčšiu a najväčší nemohol. Už v jaseni bol „úzkym profilom" a iste len dovoz zahladil nezvyklú neúrodu. Predom a najmä Selúzijou rannou bola neúroda zemiakov. Dňa hlásení a štatistiek len asi 1/3. Nie divu. Pre mokrasiacim vegetáciou boli čísla v októbri - v normálnej dobe zberu ešte v hlavných našich zemiakárskych oblastiach „lenivkové" a včaskoro sa navalenou suchou zimou nedorástli ani sa nedali „zobrať". Niečo obvyklého priemeru 1 q na osobu alebo aj úplne ľubovoľného nákupu v predvojnových rokoch, bol tohoto roku priemer pre 37 kg na osobu, ale zrejme sa dostal každý a čierny trh sa v jaseni nerozmohol. Vďaka mokrote správodajská služba hlásila, na zakladenie lepšej neúrody a ľahšie na zaistenie jarnej sadby, dovezol náš štát zemiakov za 350 miliónov Kčs. Úroda prechovala dobre. Podobne bolo dosť aj s slivkami a jablkami; škoda len, že vačšie organizovaný výkup - hlavne pracovných alebo nedostatočné spracovateľské „kapacity" tohoto zvláštneho veľkú časť ovocia nestačili odoberať a ovocie tak aj prehnilo.

Počet obyvateľov našej obce.

Vďaka vykazuje štatistika sčítania ľudu v roku 1980, mala naša obec (spolu obe časti) koncom roku 1980 spolu 2085 obyvateľov; z toho bolo 1049 žien a 1036 mužov.

Štatistika o

Dňa veku: narodených v rokoch 1978-1980 bolo 50 chlapcov, 50 dievčeníc, spolu 100; narodených v rokoch 1975-1977 bolo 52 chlapcov, 52 dievčat, spolu 104; narodených v rokoch 1966-1974 bolo 101 chlapcov, 117 dievčat, spolu 218; narodených v rokoch 1961-1965 bolo 84 chlapcov a 77 dievčat, spolu 161; narodených v rokoch 1946-1960 bolo 246 mužských, 201 žien, spolu 446; narodených v rokoch 1926-1945 bolo 251 muž. a 261 žien, spolu 512; narodených v rokoch 1921-1925 -"- 70 -"- 70 -"- 140; narodených v rokoch 1920 a skôr -"- 182 -"- 219 -"- 401.

Vekové štatistick

U dvoch osôb vek nebol zistený.

Keď len počet osôb delíme počtom vykázaných rokov, zistíme, že roky

Populácia.

1900 - 1920 (starších je už málo) vykazujú priemerný ročný prírastok populácie okolo 20 osôb; nesmieme však zabudnúť, že z tejto už hodne pomrelo. Podobne za roky 1921-25 zistujeme ročný priemer narodených 28 osôb, za roky 1926 - 1945 ročný priemer 25 osôb a za roky 1946 - 1960 priemer 29 osôb a za roky 1966-1974 len priemer 24 narodených. Keď rok 1975 je do ročný priemer 34 ~~35~~ deti.

Keď z horeuvedeného porovnáme stav populácie rokov dávnejších a najnovších, vykazujú nám najnovšie roky najvyšší stav; je to však počet deti, ktoré ostali žiť - vďaka všestrannej starostlivosti štátu o nového občana od prvých príznakov jeho vzniku matky až po narodenie a ďalej celé jeho detstvo a do jak po stránke zdravotnej občianskej a až právnej starostlivosti, tak aj po stránke finančnej. Sú to nielen materská dovolenka, pôrodné - na obstaranie potrieb (košík - výbava) nového občana, ale často značné finančné náklady na udržanie dobrého zdravotného stavu budúcej matky - ústavné liečenie a starostlivosť o „udržanie plodu" u matiek v neskorších rokoch mnohorodičov, alebo aj iných, kde život dieťaťa a donosenie je akokoľvek ohrozené.

Starostlivosť štátu o deti

Porovnávaním počtu narodených v dávnejších rokoch a teraz, a to na počet narodených deti pod jednej matky, nová doba to vypotkne ešte hrubšie. Mladšie rodiny majú priemerne 2 deti, dosť málo 3; väčší počet je zriedkavý - až na nejaké výnimky „alkoholikov." V dávnejších dobách bolo to opačne, a počet deti narodených z jedného manželstva bol priemerne 4-6, často aj viac. Že zostalo z nich často len polovica, bola pričinou ťažká sociálna situácia. Úbožiaka alebo zriedkavejší „boháč" prechádzal z generácie na generáciu a najnovší jeho odevalčia boli by mu mali „vyhnať"; plienky sa nahrádzali starými handrami zo rodinného - hlavne ženského šatstva; dnešný „numel" bol hrubok hladko - často kožuchového plátna, kde bolo uviazané brvôčko cukru; mliečka liež nebolo vždy, na kŕpenie často nebolo peňazí a „malý ľudský hlas" ak skoro ostal

Život dojčiat bedzi.

„mašíne", musel skúšať výšiť a zvyknúť na obyčajné prehovory - zo začiatku
úsmev medzi kyslé a pod. Čo to nevydržalo, - umieralo v prvých mesiacoch
alebo rokoch života. Že tieto doby prominuli, a odmeštné dieťa - bez rozdielu
zamestnania rodičov - je zo strany starostlivosti štátu postarané
lepšie, ako kedysi nebolo ani v deti najvyššej spoločnosti, môže sa ďakovať
len dnešnému štátnemu zriadeniu a dnešnej našej spoločnosti, ktorá tie - Život deti
to podmienky a možnosti vytvorila. Výsledok všetkého toho najlepšia vi- dnes.
dime pri pohľade na naše deti - bez ohľadu z akejkoľvek sociálnej na dennú stre-
chádzku - oblečené vzorne, starostlivo, často až prepychove, ako dobre
živené a veselé dťavočky a radosť zo života kričí z každého ich slova a pohybu.

Táto prečin deti novonarodených sú posledné roky približne rov-
né. Za rok 1980 bolo to 35; z toho 15 chlapcov a 20 dievčat; zatiaľčo rok
1979 vykazoval počet narodených 34 (a to 19 chlapcov a 15 dievčat). Populácia
Vo prvom polroku sa to rok s rokom približne vyrovnáva. rokov 197

Úmrtie novonarodeného dieťaťa je zriedkavosťou a obmedzuje
sa na prírodzy nevyvinuté alebo iné zdravotne závažné vady vo vývoji matky.

Úmrtnosť starších občanov.

Po zdravotnej stránke starších občanov bol rok 1980 hier akosi
výnimočným. „Žubrák" kosil akosi usilovne. Kým rok 1979 zaznamenával
26 pohrabov, v roku 1980 bolo ich až 37. Umierali „prevažne" starší úmrtnos
ľudia, ale ako ďalej spomenieme, zakosila si smrť aj medzi ľahšími, ktorí
mali a mohli ešte žiť.

Hoci lekárska starostlivosť a blízkosť novobanskej nemocnice Smolenice
poskytujú našim občanom tú najvyššiu možnosť ochrany zdravia, v na-
sledujúcich prípadoch - úrazoch záchrana života nebola už možná. Bolo to + Jozef Ga
8. marca 1980, keď Jozef Gazi (Lavrinec) narodený v roku 1926, ženatý s Ala-
rínou rodenou Eliášovou, spolu so svojím synáčom Homolom bol skúsený

v Rybárpoch - v Hronišku - palivové drevo. Pri stiahnutí dreva bol Gažík zasiahnutý padajúcim drevom - konárom do oblasti nosa na tvári. Do 10. dňoch bezvedomia uviazol v nemocnici v Banskej Bystrici na diagnóze „kryvácanie do ľavej a pravej hrudnej mozgovej". Je ironiou osudu, že tento Jozef Gažík, narodený 6. aug. 1962, ako by zázrakom vyšiel s menšou odreninou z kríkolajúceho sa autobusa v Podzámčí (pri Žarnovici), kde pri niekoľkonásobnom vyvrátení okolo stromov do Hrona zabudnul jeho spolupracovník Ján Volentier-Batorove, ženatý so Štefánkou r. Eliášovou, teda švagor Gažíka, ktorého smrť pomechala pri živote ďalších 18 rokov a pri obvodnej príležitosti ho skosila; akoby bibl. historici osudov hrdinov často spomínanou kliatbou, že „nesmú zomrieť na prsteň" tak tiež museli skončiť osud.

Podobný osud stihol aj ďalšieho nášho občana: Jána Baláža, narodeného v roku 1911, ženatého s Annou rod. Lauková. Stalo sa 16. nov., keď išiel z kúpeľa pre JRD na bicykli po pravej strane hlavnej pobrežnej hradskej smerom od Nezabudickýchan odbočke do Sek. Brezníce - teda smerom na juh; pri odbočovaní „do ľava" preletel popred neho holandský „ťažkonáklady" „kamión" aj s prívesom. Balážovi v hrubom nitianskom nárečí sa hovorí - alebo už aj vekom slabším sluchovým prostredkom - nezbadal, že dosť blízko za prívesom sa valí ďalší iný druhý kolos a pri zabočovaní Baláža cez stred hradskej vľavo ku Brezníku ho tento zasiahol v stredu hradskej a napriek ho idúceho na bicykli „vzal" a v rýchlosti ho odhodil asi na diaľku 30 m na vráčiu pri Forgáčovej záhrade - východne od hlavnej hradskej. Pri prevoze do nemocnice Baláž umrel.

Smrť Jána Baláža.

Ako bol prípad prejednaný dopravnými orgánmi - nevieme. Pravdepodobne viac na vinu postihnutého.

Smrť kosila aj v radoch mladších. Tak 20. apríla 1980 bol na svojom byte v novej štvrti - kde pracoval ako kovič - nájdený mŕtvy 37 ročný Rudolf Pavlíček. Príčina smrti záhadná. Podozrivá, alebo dozvuky vlastnej mentálnej Rudolfa? Bol slobodný.

Posledná bol dňa 4. júna 1939 nájdený mŕtvy na svojom pracovisku v kamenolome Št. lesov v Žarnovici, kde pracoval, Michal Ilčík, 24 ročný. Menovaný bol asi 1 rok ženatý; zanechal po sebe 8 mesačného syna a mladú vdovu. Úmrtia mlad
Zaujímavé je, že menovaný sa, ešte pred rokom vrátil z výkonu prezenčnej vojenskej služby, ktorú by ako chorý nebol mohol vykonávať a za jediný rok sa jeho zdravotný stav tak zhoršil. Ako príčina smrti sa uvádza „infarkt".

Dňa 18. mája 1980 zomrel tak isto na „infarkt" bratský mužík a prvý bratský lekár MUDr. Jozef Pirg. Smrť nastala z náhlej nevoľnosti pri oslave 60ich narodenín. Mimo deti z predošlých manželstiev, ostala po ňom 2ročná dcérka z posledného manželstva. Pôsobil ako lekár v Topoľčanoch.

Po zdravotnej stránke je stav našich občanov asi dobrý priemer. Z počtu asi 2080 obyvateľov máme 60 ročných a starších 401 občanov. Veľká časť aj dôchodcov ešte pracuje. Vďaka lekárom „zdravotné ale- Zdravotný st
febby" sa zaliečajú a máme hodne jak žien tak mužov vo veku 70 i viac rokov, ktorí ešte robia a to hlavne na našom JRD, ale aj viac žien veku okolo 75 rokov chodí ešte aj na „repné kampane" do Čiech, kde sa dá zarobiť nepomerne lepšie. Na námahu a aj nekoní obťažnosť sa kládi málo; hlavné je zarobiť, keď už nie pre seba - pre vnúčence. Je to ešte generácia, ktorá zvykla si jediný cieľ života videla v práci. „Boldujehmene si prosom kam na cinšovine," často počuť, keby „ber roboty z ňú neredia". Máme dvanásť skla- dov vo veku vyše 80 rokov, ktorí pracujú ešte na JRD a to nielen ako strážnici, ale aj ako normálni kosci - schlapami o 15-20 rokov mladšími. 80roční kosc

Podľa štatistických výkazov po sčítaní ľudu koncom roku 1980 žije v našej obci 2085 obyvateľov. Z toho je 1049 žien a 1036 mužských. Počet pracujúc
Dôchodcov z toho je 567. Zárobkove pracujúcich je mužov 567, žien 433, spolu 1000. Z toho je remeselníkov v obci samej 184 osôb, vinníc obhospodarujúcich 69, v rámci okresu Stredoslovenského kraja 37 osôb a v iných krajoch ČSSR 89; spolu 1000 — Kde pracujúc
Dňa národnosti máme 1975 Slovákov, 7 národnosti českej a 3 nár. maďarskej.

Z hospodárenia MNV za rok 1980 zaznamenávame, že MNV mal v bu-
roku prevádzkáreň, pozostávajúcu z jedného nákladného auta značky „V 3 S",
šoféra 5 t. a 5 zamestnancov včelne vodiča auta. Z nich boli 3 dôchodcovia.
Prevádzkáreň MNV. Jeho činnosť pozostávala hlavne v dovoze rôzneho materiálu pre potreby
MNV ako aj iných občanov; i keď sa pracovalo hlavne okolo úpravy bud-
ovy domu služieb."

V marných dňoch dňa 7. júna 1980 vznikol v budove domu služieb po-
žiar a zakrátko sa rozšíril na celú strechu. Pre zásahu technického zariadenia
miestnej požiarnej jednotky k haseniu zasiahol aj novobánsky profipožiar-
ny zbor a čiastočne išle aj žiarsky, ale strecha padla už celá prepálenou. Vzhľa-
dom horľavinu ako naftu a plynové i kyslíkové bomby pracovalo sa ešte
včas odpratalo do bezpečia, lebo ich by boli ohrozili celé okolie. Príčina požiaru
sa ani vyšetrovaním zistiť nepodarilo. Materiál na novú strechu sa do
konca roku - síce s ťažkosťami - ako nepláno vaná práca - podarilo zohnať
Požiar. a po vyhotovení strechy novej aj zakryť. Mokrá jar - časté dažde - dala
mnoho práce nehovoriac o tom, že (okrem) miestnosti zachrániť od
premočenia a prepadnutia. Celkový náklad na úpravu budovy do požia-
ru a na novú strechu vyžiadal si sumu 350.820 Kčs.

Celoročný obrat spomenutej prevádzkarne činil za rok 1980 sumu
Kčs: 273.436- Výdavky Kčs 146.049-, z toho mzdy zamestnancov boli Kčs: 122.815-
Na stavbe kultúrneho domu, stavaného v akcii „Z" v časti Brovnica, sa pre-
stavalo Kčs: 188.128'90. Úprava miestneho vodovodu si vyžiadala náklad-
ov Kčs: 18.587-; výkup pozemku okolo vodného objektu stál Kčs. 2.175-
„Vykonávajúci projekt" na stavbu ľudovej Maleníkej školy v časti Brezinca
Stavebné akcie stál 105.220 Kčs. Vybavenie „domu smútku" stálo Kčs: 79.977'55; úprava
v roku 1980. miestnosti „SPOZ" stala Kčs: 29.977'50. Vykonávajúci projekt na ZTV
(základná technická vybavenosť t. j. cesta, vodovod, elektrina) novovznik-
nej ulice „Pri Kríži" ako aj výkup pozemku severne od ľudovej
Plány na ľudovej Maleníkej školy na IBV (individuálna bytová výstavba) = 23 stavebných pozemkov
roky. činila Kčs: 505.560'30. Zaznamenané dňa „Komplexného rozboru MNV.

Vymiznuté mená v Tekovskej Breznici.

Pri prehliadaní zoznamu - výkazu „Index babtizatorum parochiae Barsbersenciensis = Výkaz (zoznam) pokrstených tekovsko breznickej farnosti" vedený od roku 1718 až po roky 1920, sú mená, v ktorých dnes v Tekovskej Breznici niet ani stopy. Veľká väčšina takýchto mien sa nachodí v bližšom - alebo ďalšom okolí Tekovskej Breznice, nevieme však, či sú to potomci; alebo aspoň príbuzní tých, ktorých náš breznický zoznam spomína. Uvádza sa tam meno rodičov, ktorí dieťa dávali krstiť a rok, kedy sa krst konal. Pri niektorých menách je poznámka „cig" = cigáň, alebo „illeg = nezákonné = nemanželské" ak je uvádzaná v rubrike rodičov len matka. Zaujímavejšie je, ak v rubrike rodičov je uvedené meno mužské, ako krstiaci rodič. Sú to asi prípady - chlap sám rodiť nemohol - ale dieťa krstené v jeho rodine neuznával za svoje - akoby dôkaz nevernosti manželky.

V abecednom poriadku sú to mená: Abraham Ján 1756, Adamčík Ján 1867, Agardy Juraj 1782, Albert Juraj 1790, Anonymus Ignác (cigáň) 1822, Bališ Ján 1757, Brley Karol 1851, Balog František 1765, Barťalík-Bartal Ján 1841, Bego Ján 1758, Benč Matej 1816, Benča Václav z Beňadika 1782, Bendir František 1761, Beniak Imrich, Benko Michal 1772, Bitner Ján 1862, Beňo Ján 1756, Bernát Jozef 1803, Bielik Filip 1797, Bireš Pavel 1790, Bystrický Michal 1842, Blättenbauer Ján 1855, Blcha Ondrej 1763, Bobounický Jozef 1828, Bohač Martin 1867, Bosman Jozef 1882, Buchna František 1763, Budinský Ján 1778, Buži (Žingarus) cigáň 1843, Chajma Anton 1862, Chigán Ján 1764, Chládek Ján 1730, Chmelo Ján 1725, Chujac Ján 1726, Červenák Ján 1848, Čiroň 1859, Daniš (Syrka) 1771, Daxner Juraj 1758, Debnár Matej 1748, Dolinský Daniel 1792, Domin Ondrej 1757, Dómka (Donka) Michal 1810, Dovicin Ján 1744, Drpčík Ján 1758, Dudáš Dionýz 1792, Domin Ondrej, Bauer Michal 1903, Baunoch Štefan 1910,

Vymiznuté m

Chovan Ján 1905, Dianovský Ján 1903, Drobný Rudolf 1903, Ďuranka Štefan 1792, Ertl Martin 1892, Faber Imrich 1744, Fabka Martin 1787, Fábry Ján 1737, Facán Ján 1838, Fiala Ján 1854, Filanda Martin 1790, Forgáč Ján 1872, Frenel Albert 1768, Gál Pavel 1828, Gajdoš (Gajdošík) Martin 1773, Gazda Tomáš 1757, Gaží (Gažo-Gažko) 1829, Gelko Ján 1764, Germáni František 1866, Gombár (Grautner) Juraj 1748, Ďurčík Michal 1914, Ďurikovič Michal 1741, Ďuriaš Michal 1839, Hajdúch Ondrej 1726, Hanba Martin 1743, Hangaj Michal 1764, Hanzela Juraj 1755, Hanzo Ján 1787, Hapena Ján 1837, Harazín Jozef 1875, Haško Ján 1735, Haviar Ján 1763, Hego Ján 1754, Hervoli Antón 1849, Hodinský Jozef 1755, Holota Martin 1728, Holý Štefan 1796, Horniak (Hornich) Juraj 1745, Janovský Mikuláš 1921, Hunaš Tomáš 1807, Imrich Imrich 1759, István Tomáš 1805, Ivanič Lukáš 1844, Jakubec Ján 1801, Jakubík Ignáč 1802, Janči (Jančo-Jančík) Filip 1820, Jankov Juraj 1790, Jónáš Alexander 1876, Kabáč Jozef 1779, Kakara Tomáš (cigáň) 1814, Kákodi Ján 1814, Kalina Ján 1789, Kalinka Imrich 1824, Kalman Michal 1847, Karabel Ján 1808, Keller Václav 1802, Kleman František 1735, Kluka Martin 1823, Kolbelajs Gašpar 1748, Kočiš Juraj 1857, Kokan Ján 1860, Kolár Ján 1729, Kompán Matej 1803, Koniar (Komár) Zachariaš 1899, Kopernický Pavel 1857, Kosorín Martin 1724, Kostovič Štefan 1738, Koterba Katarína 1882 (nemauř.) Kotlár Ján 1887, Kováč Ondrej 1894, Koterlai-(Koterla), Krajči Ondrej 1887, Krajčovič Štefan 1727, Kralina Juraj 1735, Kraus (Graus), Kuša Ján 1742, Kouček Juraj 1911, Kopečný Viliam 1921, Kuchta Juraj 1734, Kukučka Jozef 1837, Kupec Jozef 1897, Kurinský Peter 1770, Kušniar Michal 1872, Kvačka Ondrej 1719, Lacko Martin 1791, Láni Daniel 1746, Laco Pavel 1909, Lalka Martin 1921, Lauro Ondrej 1826, Lehocký Pavel 1892, Lintner Ondrej 1722, Lipan Michal 1729, Lovčan Jozef 1793, Lovecký Augustín 1877, Lučatinský Martin 1725, Lupták Ján 1871, Macel Maria (nemauř.) 1870, Maďarčok Ondrej 1775, Majstrát František 1864, Majer Ján 1902, Majoroš Martin 1854, Majalík Jozef 1788, Mancier Ján 1763, Marko Ján 1893, Martini

Vymiznuté mená.

Valentín 1814, Maruniak Ján 1871, Maruška Martin 1822, Masiar Daniel 1743, Masejovie Ján 1734, Mališ Jozef 1871, Medovský Michal - manželka Katarína rod. Strednahelyi. Ti istí manželia krstili 12 detí a to od roku 1821 do roku 1854; zriedkavé dlhá doba plodnosti týchto manželov. Keby prvé dieťa v roku 1821 bola porodila ako 17 ročná - narodená vr. 1804 - a posledné porodila a krstila v roku 1854, bola by ako 50 ročná. Málo z nich ostalo žiť - pomreli dáka pre ruke nemanie, ale ako vidno predanie - od starších pozabíjané - viac z nich bolo menej podarených - chorľavých a vtedy obdarený malou dávkou pracovitosti sbo-ro celý značný majetok (lúky, zeman) predal a to dosť často za nezaplatiteľnú hodnotu (na pálenku, pobrania a podobne) keď nebolo čo jesť.

Ďalší, už dnes v Tek. Prezrnici nejestvujúci boli: Melicher Martin 1763, Meliš Juraj 1757, Michalec Ján 1767, Michalek Michal 1796, Mikuláš - (správne Valášek) Martin 1792, Minár - viď Mlynár, Mišovič Ján 1887, Mitka František 1790, Mlynár Juraj 1733, Mlynárček Ján 1799, Molnár Adalbert 1737, Mička Martin 1756, Mucha Dorota 1756 - nemanž., Murár - Halgaš Jakub 1735, Neuner = Najner = Karolovie Karol 1863, Navara Imrich 1837, Ninger Alžbeta 1870 nemanž., Novák Matej 1787, Obert Martin 1787, Očenáš Ján 1887, Očkaj Ján 1855, Nemel Adalbert 1907, Odzbrovický Štefan 1910, Ondrejka Ondrej 1735, Okoličani Jozef 1760, Oplan Matej 1739, Orlik Adam 1791, Orovnický Ján 1757, Osuch Ján 1755, Pajác Šimon 1737, Pala Ján 1726, Palčovský Jozef 1818, Palkovie - viď Piry, Palya Štefan 1874, Paslir = viď Paslier, Paulgyro Michal 1874, Pavlik Jozef 1863, Penner Ján 1794, Pem = Pemar Michal 1771, Piry = Piry = Zamky Ignác 1756, Pebráš Ján 1831, Pebrov Ján 1758, Pebrovič Jozef 1771, Pelnus Juraj 1730, Piaček Michal 1736, Pičman = Pitschmann Václav 1845, Pier = Piry - viď Piry, Pobrievka Ondrej 1740, Polen Štefan 1885, Poličík Martin 1737, Polievka - viď Šimkovič, Polok Gašpar 1756, Považan Ondrej 1769, Považník Ján 1760, Pöhm = Pem, Privoznik Martin 1767, Psotka Ján, 1843, Puchovský Pavel 1788, Pulc František 1866, Radvan Ján 1783, Raffaj Rozália 1860 - nemanž., Rafael Rozália 1874, Rajčok Ján 1775, Rejka Juraj 1865, Rendek Gašpar 1822, Repitský Jozef 1831, Rybár Štefan 1910, Ružička Mária 1913 - nemanž., Šarkózy Ignác 1801,

Významné mená.

Šeďak Juraj 1786, Šimko-Šimka = Šimkovič Ondrej 1758, Šimon Michal 1776, Šimon Mikuláš 1770, Šiman-vid Šimon, Šimka-vid Šimko, Šimkaj vid Šimkaň vid Šimka, Šimkovič-vid Šimkovič, Širkaly Tomáš 1797, Širka = Daniš Štefan 1776, Širvaň Juraj 1768, Šiška Štefan 1739, Šlejder Michal 1823, Šoboš-vid Žrebný, Šolcer-vid Žolcer, Španár Michal 1896, Šteiner Ján 1806, Štel Juraj 1719, Štefan Štefan 1769, Števko Juraj 1761, Štiba Štefan 1891, Štibi Šimon 1727, Štolik Ján 1896, Štroček Jozef 1810, Škvrpil Edward 1908, Štuler František 1895, Šutka Michal 1809, Šuhajda Ján 1770, Šuran Ján 1770, Švanda Michal 1833, Švandner Ondrej 1857, Švec Juraj 1705, Švolik Michal 1809, Šamel Michal 1773, Šebechlebský Ján 1848, Šzerdahely Ján (jeho dcérou bola Katarína, neskoršie vydatá Medvecká = 12 detí) 1805, Škladáni Adalbert 1762, Škrkan Ondrej 1762, Šrabó Štefan 1913, Šárik Ján 1905, Šoboňa Ján 1907, Šlama Juraj 1783, Šlepčan Mária 1800, nemanž., Šlobodník Štefan 1767, Šlopnan Juraj 1736, Šmidka Jakub 1710, Šnili Matej 17##57, Šťanek Matej 1761, Štrecký Ján 1772, Štrechač Ján 1805, Štuchár Ján 1769, Štuk Šimon 1869, Šačman Štefan 1825, Škač-Makovický Michal 1763, Šománek Jozef, (žena Katarína roď. Chládek) 1874, Šomášov Michal 1763, Šólk Leopoldína - 1894, nemanž., Šókóly Alexander 1835, Šrgiňa Ondrej 1819, Šroppa František 1899, Šrečan Matej 1818, Šrček Ján 1718, Šušiak Juraj 1818, Uherecký Štefan 1867, Uhliar Ján 1762, Uhrin Ján 1732, Uhélyi Jozef 1883, Unterbrano Jozef 1881, Uram Juraj 1889, Vajda Ondrej 1850, Valach Martin 1739, Valášek = Mikuláš Adam 1756, Valko Michal 1733, Valkovič Jozef 1886, Valo Juraj 1756, Vanko Ján 1824, Vaňa Ján 1839, Varga Jozef 1811, Vašra Michal 1732, Vášel Juraj 1911, Žakovský Ján 1789, Žadák Ján 1862, Žackovský Ondrej 1719, Žimmermann Jozef 1869, Žolner František 1820, Žrebný Adam 1755, nemanž. Žubanovský Ján 1851, Žamócai Juraj 1745.

Vyniknuté mená.

Uvedených mien - priezvisk je vyše 300. Vo škci táto doba je asi 270 rokov a pribudnuté, alebo ubudnuté 1 meno z obce za rok nie je nič zvláštne, predsa len sa zdá, že hodne z týchto bolo len v Tek. Breznici pobratených a hneď v obci nikdy nebývali - len prechodne. Vidíme tiež niektoré mená: Šókóly, Šrkéšzy, Kakasa atď.

„Cudzí Brezničania."

Z mien dnešných brezníckych občanov si tam spomínam mená: Brieška, Cibuľa, Belujský (1904), Dupaj, Galbavý, Greguš, Drobný, Ďurovský, Zlocniak, Hudec, Juhas, Majzlík, Nemec, Pešno, Rybár, Kristof, Klupkáň 1886, Michal, Mišík, Polocký, Rachela, Rumann (1908) Hrič, Lanko, Laky, Škvarka, Švarol, Šimonka, Sotoňa, Suchý, Vnuchik, Vicko, Volentina. Belujský, Drobný, Klupkáň, ako aj Červenák, Kopečný, Konček, Tomášek, Palovčík, Schlesinger, Feldmann si v Brezníci novopríšli a v minulosti mimo Belujskovcov a Klupkáňovcov už ku nich ani nikoho niet. Jedni pomreli, druhí sa odsťahovali, alebo rodenými len dievčatá mená po sňatoch zanikli. Meno dnes prežitých Gažíkovcov uvádzalo sa viac mena Gažo - Gažko, menej Gaži. Dnešné mená

Nové mená v Tekovskej Brezníci.

Ako hovorí príslovie, že „časy sa menia a my sa meníme v nich", v dlho večnom kolobehu života a dejín jedni zanikajú a na scénu života vystupujú ďalší - noví. Tak aj v Tekovskej Brezníci v novšom čase pribudlo niekoľko nových mien, ktorí sa sem väčšinou prisťahovali, založili si rodiny, niektorí prestavili už aj domy a hneď ich nadväzovali bývalých - mnohých obyvateľov bývalo ako: Ján Rudzan, prechádzajúci z Ruchne nad Hronom, ženatý so Štefánion Valentínovou, dcérou už zosnulého Jána Valentína ml., - Bašovcov; Ján Valach z Tek. Nemiec, ženatý s Tinkou Švarcovou, dcérou Michala Švarca st., Hrdého Stanislava, zať Pavla Gažíka a Hafaniny rodenej Škvarkovej; Lupták Mariana, ženatý s Valerion Homolovou, zať Antona Homolu (na vŕšku), Žiman Milan, ženatý s Marion Švarcovou, dcérou † Jána Švarca a Ester rodenej Pešnej, Pak František, ženatý s Marion Janovskou, Brieška Milan, zať Jána Gažíka - murára; Rosiar Milan, ženatý s Helenou Gažíkovou, dcérou Pavla Gažíka „v ulici"; Rudinský Julius, z N. Bane, zať Ignáca Brieška, Belko Milan zať † Jozefa Suchého - stolára, Rudolf Piš, zať Michala Kristofa a Anny Škvarkovej. Noví Brezníčania.

Mizmice mená - rodiny bez mužských potomkov.

Pri sledovaní mien - priezvisk, v dávnejšej dobe, alebo aj v nedávnej minulosti v našej obci vymiznutých, zisťujeme, že tento zákon zániku jedných a vynárania sa druhých mien prebieha v našej obci aj teraz. Tak na príklad mená s početným mužským potomstvom v nie dávnej minulosti mizní, alebo zakrátko skoro vymizní, že sa v týchto rodoch rodia prevážne dieočence a tie, či sa vydajú, alebo nevydajú - meno zanikne, pretože meno budúceho pokolenia sa riadi dľa otca. Novinka - podľa nového občianskeho zákonika prípustná a možná, že sa manželia môžu dohodnúť a deti sa môžu menovať aj podľa matkinho mena - priezviska, kde by meno rodu pro matke nevyhynulo, sa akosi neujala; a málo je asi tých matiek, ktoré by nastojili na tom, aby sa ich manželské dieťa menovalo pro matke, čím by akosi primát otca bol odsunutý na vedľajšiu kolaj; že hlavou rodiny by sa stávala matka. Vytváralo by sa tým aj zdanie, ako by dieťa - pro matke promenované - bola matka mala ešte za slobodna, pred uzavretím manželstva. Málo otcov by asi súhlasilo, aby sa jeho potomok - hlavne mužského rodu - menoval pro matke, alebo boli by v jednej rodine od jedných manželov - po uzavreti sňatku - deti s dvomi menami - prezviskami, čoby istotne rozrušovalo súlad a pokoj v domácnosti, ak sa deti na základe rozdielneho mena začmi rozdvojovať, hašteriť a znepriateľovať.

Mizmice mená.

Mená rodín, ktoré dľa posledného ženského potomstva už s istotou zanikmi sú: Červenák, niekdajší horár, kde mužský potomok Ján (dcér bolo asi 7) okolo roku 1925 zomrel slobodný - bezdetný a už ich niet. Ďalším zanikajúcim menom je František Galbavý, kde boli 3 dcéry a meno zaniká. Ďalšou rodinou bez mužských potomkov je rodina Petra Makovického, kde boli len 2 dcéry. Na šťastie rodina Makovických „na hrbe" je na mužských potomkov šťastnejšia a aj u Pavla Makovického ostáva syn Pavel aj u Ludvíka Makovického dvaja chlapci: Ludvík a Peter. Inač by rodina Makovická v obci vymrela, lebo aj nebohý Štefan Makovický zanechal len dcéry. Ďalšou mizmicou rodinou je meno Karol Škvurka, ženatý s Boženou Škvurkovou, kde boli tak isto len 2 dcéry a meno mizne

Podobný osud stihol aj rodinu Jozefa Palovčíka, kde boli 3 dievčatá a Palovčíka už niet. U nebohého Pavla Švarala tak isto jediná dcéra meno rodu nezachránila. Nešťastný osud stihol aj rodinu Štefana Škvarku - Palovie, kde obidvaja chlapci zahynuli tragickou smrťou a ostali len 2 už vydaté dcéry. Mužských potomkov nezanechal ani Jozef Škvarka - Bajúz, kde sa narodili 3 dcéry. O nič lepšie neobstál ani Ján Škvarka - sused, ženatý s Annou rod. Volentierovou, kde boli 2 dcéry a ani menoma užela mladšej Anny Abela Krištofa neostalo, lebo mali len jedinú dcéru a meno rodiny nesie - ďalší zať „Rudolf Piš". O nič lepší osud stihne aj ďalšieho suseda Františka Gažího, kde sú 3 dcéry a meno otca tu tiež zanikne. Karol Šaly mal tak isto len 1 dcéru a meno zaniká. Škvarka Pavel podobne; ostala len 1 dcéra a jej vydajom za Michala Gažího zaniká aj meno Škvarka, aj meno dcéry po matke - Valová - ktorý rod vymrel tiež bez zanechania mužského potomka. Meno Jána Klimenta - Hôrka - zaniká tak isto po vydaji oboch dcér, keď syna nebolo. Zanikne aj meno Jozefa Potockého, ženatého s Annou rod. Krištofovou, ktorí mali tak isto len 2 dcéry. Meno Jána Krištofa (Lančíkovie), vydajom všetkých 4 dcér už nejestvuje. Ján Mišík - bezdetný tiež zanikne v soznamе brezničanov. Jozef Krištof (Abrhamovie) jedna dcéra, zánik mena. Mená Ján Kasan, ženatý s Juliou Balážovou - jediná dcéra a Jozef Kasan ženatý so Zuzannou rod. Šimkovičovou - bezdetný - tiež zaniknú. Zanikne aj meno rodiny Rudolfa Škvarku - 2 dcéry - a + Abela Škvarku, tiež otca 2 dcér. Mužských potomkov nezanechal ani Inocich Homola, otec 2 dcér a aj u Pavla Gažího po smrti bezdetného syna Jána rodové meno zanikne. Neostáva ani meno Michala Granza (Ďurovie), ženatého s Katarínou rod. Horniakovou. Nedonesie bocian chlapca už ani do rodiny Jána Belujského ku terajším dvom dcéram. Vybledne z breznických záznamov aj meno rodiny Jozefa Baláča - 1 dcéra, - ako aj + Michala Rybára, kde tiež „donášala len vrana" 2 dcéry a bocian so synom nedoletel ani raz. Podobne osud stihol aj + Jozefa Suchého ako aj suseda Jána Gažího - murára, ktorým sa narodili po 2 dievčata a syn žiaden. Meno bezdet-

Mizmice mená.

neho Pavla Majzlika, ako aj tragicky zahynuteho Jozefa Gažiho-Lavicovie a tak isto tragicky zomreteho Jana ~~Kristofa~~ Valentiera-Basovovie-jeho švagra-nezahŕňa do dejín, lebo obaja boli len občania po 2 dcér a synov žiadnych. Uvažia sa aj mená Ignáca Brieška, otca 2 dcér a Pavla Gažiho-jeho suseda, otca jedinej dcéry. Nezanechali synov ani Ján Vlčko, otec jedinej dcéry, ani sused Jozef Šimkovič, a ďalší sused † Ján Vrabľ, kde bolo v obci len po 1 chlapcovi. Zanikne aj meno Jána Šťavinu v Urbáre, ktorého obaja synovia v Bratislave predčasne zomreli. Tragicky zomrel Ján Balaž, otec 2 dcér, Michal Šimkovič, otec 2 dcér, Rudolf Kasan, otec 4 dcér tak isto vpadnú do zabudnutia, keď ich mená žiadna mužská potomstvo nepreneše. Nezdá sa mužský potomok ani v mene Janovskej, keď posledný - asi 10-12 ročný syn Jozef po zranení sa z nevybuchnutej míny pri Hrone zomrel a nad ostane pod menom vdovy Františka Kaka. Polovičný mužského rodu nezanechávajú ani Dominu Němec, otec 2 dcér, ako nezanechal ani Pavel Rumen, otec 4 dcér a Ľudovít Vlčko, otec 1 dcéry. Ján Suchý-Filipovie bol tak isto obdarený len 2 dcérami - bez syna, ako aj Ján Kristof-Ivanikovie: 1 dcéry a žiaden syn. Pavel Lanko - pod cintorínom - otec 2 dcér a Ján Balaž - kamenár otec 1 dcéry - nepozvali svoje mená do budúcnosti. Pavel Homola z Kameňa-Katina Milan za kostolom - 3 dcéry, Ján Kristof-Dvorie - na hôrke - 2 dcéry boli síce o mužských potomkov ukrátení a ich mená zaniknú, ako včerajší deň. Z mien obyvateľov bývajúcich „na lúkach", jedine meno Rudolfa Galbavého, otca 1 dcéry a bezdetne zomretého Jána Kasana-Ďurie v budúcich zoznamoch sa nebudú vyskytovať.

Mizmice mená.

Ako bolo uvedené, mnohé z býl mien nechalo vyrieť ľudu a premenovaní zaniklých domov-dodnes stopy. Preto, keď prechádzame dnes ulicou: do Gramlerov, do Jakubov, do Hanzlov, do Stajnerov, do Palov, do Lančíkov, do Hrovinov, do Bauerov, do Lackov, do Kučov, do Ondrejkov, do Rybárov, do Zrebnov, do Valov, Šullerov, nezabúdajme, že to nie tí ani prezývky, ani nejaké zosmiešňujúce názvy, ale že občania týchto mien v našej obci pred časom skutočne žili a ak ich už niekde sa snáď vyskytovali, alebo vymreli, ostali po nich a po domoch kde bývali stopy názvy, ako snáď ostanú, alebo ani nezostanú aj pre nás, keď dych dejín odvanie aj nás.

Prehľad „akcií" v našej obci za obdobie 6.ej päťročnice.

Počas šiestej päťročnice t.j. v rokoch 1976-1980 bolo v Tekovskej Breznici prevedených 27 „akcií" v hodnote 23,480.000 -, slovom za dvadsaťtrimiliony štyristo osemdesiat tisíc Kčs.

V roku 1976 bol dokončený športový areál nákladom 130.000 Kčs; chodníky na Dronnici si vyžiadali náklady Kčs: 218.000; základná technická vybavenosť (ZTV) ako aj náklady pre IBV (individuálna bytová výstavba) časti Hôrka a okolia ZDŠ (základnej deväťročnej školy) nákladom 730.000 Kčs; chodníky, zeleň a bezpečnosť cesty vyžiadala náklady 500.000 Kčs; plánované kanalizácie stálo 33.500 Kčs; výkupy 13 stavebných pozemkov v časti Špánova hôrka Kčs: 156.700 -; údržba a stavebná úprava materskej školy Kčs: 69.000 -; úprava a prestavba kultúrneho domu Kčs: 70.000 -; zeleň v obci Kčs: 30.000 -, kultúrno-spoločenský objekt v časti Dronnica Kčs: 238.129 -; úprava - prestavba a zatepľenie Ž. domu služieb Kčs: 500.821 -; vystrojenie a úprava domov-smútku v obciach častiach stálo Kčs: 100.250 -; na klubovňu mládeže sa vynaložilo Kčs: 38.000 -; bezprašné cesty v časti Dronnica Kčs: 300.000 -; údržba vodovodu Kčs: 42.500 -; údržba ZDŠ Kčs. 36.556 -; vybavenie miestnosti Zboru pre občianske záležitosti (SPOZ) stálo Kčs: 29.977 -; výkup stavebných pozemkov na Záhumniciach pre novú materskú školu ako aj pre individuálnu bytovú výstavbu (IVB) Kčs: 505.000 -; dokumentácia (plány) na ZTV a IBV bytov ako aj kultúrno-spoločenského objektu v časti Dronnica a plánov na výstavbu novej MŠ Kčs: 175.000 -; ukončená bola výstavba Veľkokapacitnej očistárne v Rybárňoch nákladom Kčs: 42,000.000 -; výstavba Trafostanice pri MŠ náklad vyše 300.000 -

Stavebné akcie

Náklady.

Koncom 6. päťročnice - v r. 1980 bolo v obci 567 občhodcov, s meračným občhodkom okolo 540.000; čo nárobene x 12 činilo ročne asi 6x miliónov korún a za celú päťročnicu aspoň 25 miliónov korún (behom päťročnice boli mnohé občhodky zvýšené) a doplnková starostlivosť o občanov občhodkové a sociálne najslabších bola za tých 5 rokov približne 150.000 Kčs.

Výška občhodkov

Dňa štatistiky pri sčítaní ľudu koncom roku 1980 bolo v našej obci Počet aut. v tom čase 198 aut, z toho bolo 150 garážovaných, ostatné ešte negarážované.

Mimo uvedených vozbnjok ani; vlastní mojn brabtory, motorky, bicyklov v kaž-
dom dome (i viac).

Počet aut, televizorov, pračiek atď.

V obci bolo koncom roku 495 televizorov, z toho 38 farebných. Rádio-tranzistor je v každom dome ako aj práčka. Automatických práčok je 90 kusov.

Celková obytná plocha domov v obci je 28.603 m²; na 1 obyvateľa pripadá 13·7 m²;

Počet obyvateľov

Dňa sčítania bolo koncom roku 1980 v obci 2085 obyvateľov; z toho bolo 1049 žien a 1036 mužského pohlavia.

Za 5 rokov 6.ej pätročnice odovzdalo sa 80 nových bytov; prestavbou a úpravami získalo sa ďalších 15 bytov.

Vek domov

Domov vystavaných v rokoch 1899 a skôr je v obci 20; vystavaných v rokoch 1900-1919 je 39; domov vystavaných v rokoch 1920-1945 je 122; domov vystavaných v rokoch 1946-1960 je 190; domov vystavaných v rokoch 1961-1970 je 149; vystavaných v rokoch 1971-1975 je 71; v rokoch 1976-1979 je 36 a v roku 1980 boli prestavané a odovzdané 3 nové domy.

Dňa pročtu obyvateľných miestností je to: 1 izba 1 príslušenstvom = 133 obyv; 2 izby (s prísl.) 195 domov; 3 izby má 172 domov; 4 izby majú 71 domov; päť a viac izieb má 59 domov. Neobývaných je okolo 70 domov.

„Karate v našej obci"

KARATE u nás

Pod vedením Ondrea Kristofa-Kuchorka, t.č. už „Inžiniera", začalo sa v našej obci s druhom športu, zvaným „Karate". Je to druh športu východoázijského čínsko-japonského pôvodu, založený súboji útočia na seba údermi, kopnutím, pripadne strhnutím súpera na seba a prevalením ho na zem. Jak pravidlá zápasenia, hovoby, dudlika, ubor - výstroj za presne určia sta-novenej vrchnej hranici hrudníka. Ruky, alebo chodidlá súpera je prevádzaný určitým vykrikom útočiaceho. Pre vôbec úplnú znalosť tohto športu u nás nepoznáme.

Dňa 21. sept. 1980 konala sa aj u nás v televízii ŽDŠ propagačná súťaž tohto športu za účasti klubov „Ekonomia Bratislava, Mechanika Bratislava, Rapid Bhava, Spoje Bhava, Dubka Žilina, Slavia Čadca, TJ Zvolen a TJ Tek. Brezinca. Za nás súťažili Ing. Ondrej Kristof, Štefan Homola, Rachela Albín, Mikláš Ján, Šimkovič Jozef Kaši obsadili III. miesto, čo je na začiatok veľmi dobré umiestnenie. Výkonnostné stupne sú v začiatočníkovo menovaní „kin" a to 1. stupeň má čiernohnedé

prepásanie, druhý slabohmedé, tretí modré, štvrtý zelené, piaty čierne, šiesty manžó, siedmy celožlté, ôsmy bieložlté. Pokročilejší „majstri" majú vykonnostné stupne zvané DAN a stupňujú sa deň vykonnosti od prvého po štvrtý „DAN."

Zásahy útočiaceho sú sprevádzané silným bojovým prejavom, pričom má ísť o maximálnym vypätím celého svalstva čo najhlasnejšie vykríknuť „Kiaj". Zakázané sú zásahy hlavy a nižšie pása. Zásahy majú byť čo najviac len naznačené a na hlavu len pro obyk, nie úder.

Ťažko druh zápasenia sa v všeličího obšíra môže veľmi dobre hodiť na zneškodnenie útočiaceho zákonníka, ako často musí zakročovať polícia, alebo členovia Zboru nár. bezpečnosti na prehadzenie činnosti mučiteľov zákona.

Naši futbalisti v roku 1980.

Z telovýchovnej činnosti našich športovcov najaktívnejšiu činnosť vyvíjal „odbor futbalový". Naši muži prvé mužstvo hrajúce v III. triede, dorast a žiacku jedenástku. Mužstvo dospelých hralo s obcami: Ružno n. Hr., Lovča B, Dolná Ždaňa, Horná Ždaňa, Kozárin, Lovčica, Sl. Kremnička, Lehôtka pod Brehy, Podhorie (Tepláň), Píseľová, Žiar Zboje, Janova Lehota, Horné Hámre a Nemce. V našom mužstve dospelých hrali, v bránke: Štefan Štefančík, Ľubo Beňo; obrana Ľubo Greguš, Jozef Horniak (kapitán), Pepo Barkošek z Novej Bane, Švrka Marian z N. Bane, Milan Polocký, Tibor Ruman; v záložke hrávali: Šaby Jaroslav, Ľudevít Šimkovič, Ľudevít a Pavel Lanko, Jozef Vlčko; Ždeno Eliáš a Milan Vavrolík v útoku. V r. 1980 sa umiestnili na 5. mieste.

V jedenástke dorastu hrávali: Daniel Cibuľa (kapitán), Dušan Kozan, Fargač Michael a Slono (z Krovnice), Franc. Lanko, Viliam Kozan, Viliam Balaž, Viliam Škvarka, Jaro Galbavý a Jozef Mäsiarka. Tiež sa darilo lepšie a dostali sa na 2. miesto v okresnej tabuľke dorastu.

Škoda, že väčšina nej z nádejných futbalistov odchodom na vojenčinu je pre miestnu jedenástku „stratený" a príchodom z vojenčiny sa pravidelne ožení, zanjmú ho rodinné starosti a je pre futbal. Jediný, kto z našich to dotiahol ďalej, je náš rodák Jozef Majzlík a hrá I. ligu v Banskej Bystrici.

Rok 1981.

Oslavy.

Ako každoročne, aj v prvých dňoch roku 1981 (dňa 3. jan.) oslávila naša obec vďačnou spomienkou 36. výročie oslobodenia našej obce Červenou armádou. Pocity vďaky, čo už aj po 36. ty ráz, obnovia spomienky na jej príchod v dobe, keď hrozila alternatíva „život - smrť". Čo mladší, ktorí to neprežili, nepoznajú a nechápu krutosť vojny a útrapy týchto čias, ale starší, ktorí to prežili, spomínajú vždy na príchod osloboditeľov s vďakou, lebo znamenal „prežiť smrť" a žiť ďalej.

Spokojnosť ľudu.

Podobne, oslavy februárového víťazstva pracujúceho ľudu v roku 1948 obnovia vždy spomienky na ťažké postavenie pracujúceho ľudu a zlepšení a stále sa zlepšujúcu situáciu. Často môžeme počuť, a to aj z úst tých, ktorým sociálne zmeny a zmena spôsobu života neboli „po chuti" slova uznania o dnešku: „Dobre je národu, naozaj dobre! Robotu má každý akú chce a akej je schopný; a na starosť dostane každý starobný dôchodok, ktorý zaistí každému pokojnú starobu a nikto, keď už nevládze pracovať, nie je odkázaný na pomoc alebo „na milosť a nemilosť" deti, alebo rodiny, pri ktorých sa často sklamal, keď ich pomoc potreboval."

Ostatné oslavy - sú viac politického rázu, oslávia sa ako každoročne, či už stranickou organizáciou, alebo Základnou organizáciou združenia protifašistických vážňov zdôraznením polit. významu dňa.

Ako oslava novšieho dáta ujalo sa privítanie nových našich občanov Miestnym národným výborom za spolupráce s Aktívom pre občanské záležitosti. Konáva sa občas, keď sa novonarodených nazbiera väčší počet. Za obidve časti obce sa konáva v zasedačke MNV v časti T. Breznica.

Podobne sa ujal zvyk nový druh osláv: Oslava 25., alebo 50. ho výročia sobáša. Hoci je to oslava viac súkromno-rodinná, konáva sa ňou na MNV za spolučinnosti funkcionárov MNV a Aktívu pre občianske záležitosti. V roku 1981 oslávili takto 25. výročie sobáša manželstva z časti Breznica: Šimkovič Štefan, ženatý s Marion r. Horniakovou, Šimkovič Ľudevít, ženatý s Boženou rodenou Galbavou, Šaby Ignác, ženatý s Helenou rodenou Šimkovičovou, Balaž Viliam a Anna rodená Volentierová, Šimkovič Ján a Alžbeta rodená Škvarková, Krištof Viktor a Žuzanna Krištofová. Z časti Krovnica oslávili toto výročie: Ján Galbavý s Alžbetou Gajdošovou, Krovina Štefan, ženatý s Irenou rodenou Forgáčovou, Rusov Milan Návarka, ženatý s Irenou rod. Volentierovou, Žigo Vincenc, ženatý s Marion rodenou Návarkovou, a František Miček, ženatý s Hakvinovou rodenou Halgašovou.

Oslavy výročia sobášov.

Oslavy 25 výročia.

50. výročie manželstva-sobáša oslávili v roku 1981 z časti Breznica: Pavel Gaži a Anna rodená Krištofová a z časti Krovnica Ernest Minár, ženatý s Jozefínou rodenou Šulkovou.

Oslavy 50 výročia

Mimo už uvedených, oslávili 25. výročie sobáša ešte z časti Breznica Pavel Grauss, ženatý s Annou rodenou Slabou a Kasan Rudolf žen. s Bož. Maruškovou.

Tieto oslavy konávajú sa síce občas, ako sa konávali sobáše-svadby, hlavne „o fašiangu", čo bývalo akoby vyhradené obdobie muzik-tancovačiek a svadieb.

Hospodárenie MNV v roku 1981.

Hospodárenie MNV

Ako uvádza „Komplexný rozbor hospodárenia MNV v Ťek. Breznici za rok 1981," poľnohospodárska daň inkasovaná miestnym národným výborom činila za rok 1981 Kčs: 21.900-, daň domová Kčs: 71.345-, prirážky od prav. 10.956-

Na akciu „Ž" dňa 5. 5. Kčs: 202.375-, bolo to na kultúrno-spoločenský objekt v časti Krovnica. Mimo toho bolo vykonaných 4.533 brigádnických hodín

v hodnote Kčs: 271.117.-

Odmeny poslancov MNV za rok 1981 činili Kčs: 36.440.

Opravy budôv MNV.

Oprava budovy MNV (preloženie strechy, výmena vadných kridlic, umytie a oškrabanie machu zo starej, výmena vadných lát, maľovka vnútra, nastriekanie vonkajších stien, vnútorné zaridenie) spolu Kčs: 98.590.-

Oprava objektu MNV (kúpeného od Marie Piryovej) nová strecha - zhorená v roku 1980, odkvap. rúry, vakovka, maľovka, obloky atp. Kčs: 80.000.-

Školské zmeny.

Dňom 1. septembra bol na tunajšej Základnej deviatročnej škole zrušený deviaty ročník a tak isto bola zrušená aj jedna trieda predškolskej materskej školy - umiestnená núdzove v budove ZDŠ. Zmena vznikla z toho dôvodu, že sa celkove znížil počet detí v prvých dvoch ročníkoch Materskej školy, že staré mamy, ktoré pomaly sa odpájajú z pracovného procesu, zabávajú vnúčence, čím sa počet detí zmenšil a do dvoch miestností Materskej školy sa umiestnili aj všetky deti predškolského ročníka, ktoré boli pre nedostatok miesta v MŠ umiestnené v ZDŠ.

Školské zmeny.

Havaria vodovodu.

Miestny vodovod v časti Breznica, napájaný čiastočne zo starej „Studničky" nad rezervárom (kedysi výborná pitná voda - po započatí hnojenia pozemkov chemikáliami, ktoré rýchle prenikli cez plytkú vrstvu ornice a po čadičovej platni temer celého jej provodia zhoršovali kvalitu tejto kedysi výbornej pitnej vody, neskoršie závadou zakopania značného množstva už nepoužiteľného a zdraviu škodlivého dynocidu celkom znehodnotená - zdravotne závadná - vyradilo vodu zo „Studničky" z používania a muselo sa siahnuť na silný zdroj vody „za krížom - nad žliebkami" ktorý pri jednom z prieskumných vrtov objavil novobánsky „Geologický ústav" Po vykopaní rýly až ku rezerváru a zapojení čerpacieho zariadenia, zásoboval tento zdroj obec používateľnou pitnou vodou. V letnom období, keď je spotreba vody väčšia a hlavne stredisko TRD má veliku spotrebu vody, bolo treba

Poruchy vodovodu.

s vodou úspornejšie hospodáriť, ale voda bola. V roku 1980 začal tento prameň vodu tratiť, až voda jeho úplne sa stratila – vyschol a pre miestny vodovod ostávala možnosť len čerpať zo starej „Studničky". Behom rokov, keď táto nešla do rezerváru, ale do starého riečišťa Prevorovského potoka a prevoda studničky sa premenilo na pastvinu a prestalo sa hnojiť chemikáliami, škodlivé a otravné látky voda značne odplavila a jej voda stala sa aspoň nádzove používateľnou a napojila sa znovu do rezerváru. Dostatok vody však tento prameň neproskytoval a spotreba vody sa musela upraviť a to tak, že Hôrka, Hrb, Kamenie a dolu až po MNV dostávalo vodu od včasných ranných hodín do 8. hod., stred dediny od 8. do 10. hod. a nová ulica – lúky – až po domy na Zemünskom od 10. hodiny

Hospodáre s vodou

Najväčšie potiaže táto vodná havaria robila Jednotnému roľníckemu družstvu. Napojiť 600 kusov hovädzieho dobytka a niekoľko sto kusov ošípaných, nie je maličkosť a tak JRD vozilo si vodu cisternami z miestneho potoka a Hrona. Neskoršie navítalo niekoľko studní západne od Závozských zahrád na bývalej „kostolnej bike" a odtiaľ čerpá dodnes.

K odstráneniu ťažkosti s nedostatkom vody bol prevedený v r. 1981 ďalší vrt nákladom 87.906 Kčs; ostatné náklady na vodovod boli v r. 1981 Kčs: 80.000 -

Voľby 5. a 6. júna 1981.

Dňa 5. a 6. júna 1981 boli v našej obci – ako aj v celom štáte prevedené voľby pre voľbu poslancov a funkcionárov všetkých stupňov. Pre voľby bolo zapísaných 1483 občanov, vydaných bolo 1481 volebných lístkov. Odovzdaných bolo 1479 hlasov. Zvolených bolo 30 poslancov.

Voľby 5-6.6.8

Plenum MNV zvolilo z týchto: Za predsedu MNV a člena rady MNV Karola Peťku; za podpredsedu MNV a člena rady MNV poslanca Imricha Forgáča, za tajomníka MNV poslanca Jána Maruška aj za člena rady MNV;

Poslanci MNV. Členovia rady MNV.

Ďalej zvolilo za poslanca a člena rady MNV Abela Gažiho, Františka Krištofa za poslanca a člena rady MNV, Františka Forgáča za poslanca a člena rady MNV, Kasanovú Máriu r. Škvarkovú za poslankyňu a členku rady MNV; Esteru Šályovú za posl. a členku rady MNV; za posl. a členku rady MNV Krištofovú Máriu rod. Nemcovú.

Poslanci MNV.

Poslancami Miestneho národného výboru v Tek. Breznici za funkčné obdobie rokov 1981-85 sú: Karol Petko, Ján Maruška, František Krištof, Abel Gaži ~~st.~~, Maria Kasanová, Brieška Štefan, Anna Eliasová rod. Lanková; Greguš Jozef, Majzler Jozef, Gažiová Anna - učiteľka, Gaži Jozef - Pavlov, Ďurovský Ján, Horniaková Štefania, Homola Štefan, Kasan Emil, Považan Jozef, Suchý Jozef a Švaral Michal, Maria Krištofová rod. Nemcová a Maria Krištofová-Michalová.

Za časť Oroonica sú poslanci MNV: Forgáč Imrich, Forgáč Michal, Forgáč František, Domin Volentín, Lanko Jozef, Minárová Helena, Stanislav Hrúz, Šályová Estera, Šutka Imrich, Bratková Katarína.

Občianske výbory.

Boli zvolené 2 občianske výbory a to za časť Breznica: Brieška Štefan, Emil Kasan, Maria Krištofová rodená Nemcová, Štefania Horniaková rod. Vlčková, Rudolf Gaži, Anna Eliasová a Anna Makovická.

Občianske výbory.

Za časť Oroonica sú členmi občianskeho výboru: Michal Forgáč, Stanislav Hrúz, Jaroslav Lovecký, Imrich Šutka, Štefania Forgáčová a Alojz Medveď. Sú to pomocné orgány MNV, majú sprostredkovať styk medzi občanmi a MNV a viesť občanov k plneniu úloh Miestneho národného výboru.

Komisie MNV od volieb v juni 1981.

Finančno-stavebná komisia: Predseda poslanec Jozef Gaži-Pavlov, podpreds. poslanec Štefan Brieška, tajomník Zuzanna Majzlíková, členovia komisie: Forgáč František posl. a František Krištof (Mikulovie.)

Komisia ochrany verej. poriadku: Predseda Majzler Jozef, tajomník Anna Lovecká, podpredseda Jozef Suchý, členovia Lanko Jozef a posl. Ďurovský Ján.

Komisia sociálne zdravotná: Preds. Jozef Greguš, podpredseda Michal Forgáč, tajomník Jozef Považan, členovia Minárová Helena a Homola Štefan Komisie pri M

Komisia školstva a kultúry: Predseda Abel Gaži-Pavlov, podpred. Estera Šálgová, tajomníčka Gažiová Anna (Vladova), členovia: Kasanová Maria a Marian Ruman.

Komisia pre mládež a telesnú výchovu: Predseda Volentier Domin, podpreds. Šutka Imrich, členovia Maria Krištofová (Manoška), Bratková Katarina a Michal Švarcl.

Školstvo v r. 1980-81.

V roku 1980 v období cvičenia „Spartakiady 1980," navštívili žiačky vyšších ročníkov ZDŠ s uč. Vojtkovou Prahu, dejisko Spartakiady. Celkove v šk. roku 1979/80 mala ZDŠ spolu 215 žiakov, prospelo 213, vyznamenaných bolo 44.

V školskom roku 1980/81 bolo vedenie školy bez zmien, len činnosť škodňom 1.9.1980 bola preložená D. Vojtková na ZDŠ v Kremnici a na jej miesto nastúpil po skončení voj. služby Jozef Fotko. S. Otilia Oktavcová zastupovala dočasne nemocnú s. Papánkovú a s. Sekerkovú od 1.5.81 zastupovala s. Budinská.

Školskú družinu viedli 1-2. roč. 33 žiakov A. Čentešová a 3-4. ročník v počte 30 žiakov Emilia Mišíková. Pionierov viedol Jos. Fotko.

Formou výletov navštívili žiaci Arboretum v Mlyňanoch, Zvolen, kde navštívili „Sovietsku školu," cintorín sov. vojakov v Bratislave navštívili Slavín a Zoologickú záhradu.

Vzdelávanie žiakov v slovenčine konal s Juchaj, v matematike Jozef Foško, „rozšírenú" výučbu viedol s Jos. Foško. Folkrúžok a astronomický krúžok žiakov viedol s Kmuľovský, krúžok šikovných rúk viedla s E. Mušíková.

Dovzdelávanie žiakov. Nepovinný - dobrovoľný krúžok nemeckého jazyka viedol v šk. r. 1980/81 vo 2 hodinách týždenne bezplatne dôchodca Peter Makovický.

Krúžky.

Vo zbere odpadových surovín nazbierali žiaci Ján Kuman 358 kg a Jozef Gaži (Vilinský) 200 kg zberného papiera. Odmenou im bol zájazd k Severnému moru v N. D. R. (Warnemünde).

Posledná cesta Brezničanov.

Prvé, čo oznamuje Brezničanom, že jeden z nich skončil život - ná smrť je kvílivý - prenikavý hlas najmenšieho hasičského vozňa. Keď toto zvonenie je prerušené raz 1x (niekto volá „dom fúzy," ten asi niekoho nevedel prevolať, ako keďže výraz "vzniknúť a vôbec bol odvodený) znamená to, že zomrela osoba ženského rodu, ak sa zvonenie prerúši 2x (3 fúzy), znamená to že zomrel mužský. Smrť samozrejme musí vždy konštatovať lekár. Po obliečení mŕtvoly „do smútočného" vozňa nebožtíka, odvezie mŕtvolu pohrebné auto Komunál. služieb Nová Baňa do domu smútku na miestnom cintoríne. Pohreb nekoná sa nikdy skôr, ako po 48 hodinách od úmrtia. Kým mŕtvola ešte leží, zhromaždia sa rodina a známi nebožtíka.

Úmrtia.

Pohrebný sprievod kráča za obvyklé asi 16. hodiny, keď už je čo najviac občanov doma z prác a môže sa zúčastniť pohrebu. Čiže na malé výnimky odbavujú sa pohreby podľa zaužívaných zvyklostí. Mladším občanom, všetko takým, ktorí boli ešte v pracovnom pomere, hrá dychovka (Sandrička Lovász alebo Sklárska Nová Baňa). Na vykopanie jamy máme ešte u nás „hrobára", ktorý kope jamy pre všetkých zomretých. Aj toto

Pohreby.

hrobárstvo bývalo akýmsi dedičným remeslom. Pokiaľ pamäť ľudí siahala, dlhé roky bývali hrobárom starý otec a dedo v roku 1982 zomretých Ferka a Rudka Hrôľa. Dlá toho ich aj volali Hrobárovci (do hrobárikov.) Dnes už z tejto rodiny nežije u nás nikto. Po nich prevzal hrobársku lopatu Ján Krištof-Mikulovič (nar. okolo roku 1880) a po jeho smrti jeho syn Ján Krištof mladší, ženatý s Agnesou rod. Makovickou. Po jeho predčasnom úmrtí, chýlili sa tejto práce Pavel Elias a Ľudovít Švarcbar. Keďže títo boli obaja ešte v pracovnom pomere, zaskočili ich a od roku 1981 už hrabú na hrobárni Karol Hamuľa (pod horou) a Michal Krištof (za kostolom). Za vykopanie jamy platí sa im 400 Kčs a 1 liter liehoviny. Zárobok sa delia „na polovic."

Hrobári.

Mimo už spomenutého hlasu umieračika, ktorý úmrtie oznamuje, zvoní sa „mŕtvym" o 10.ej hodine a o 16.ej hodine, od úmrtia, až do pohrebu najmenej 4x na väčších zvonoch. Zvoní sa aj vtedy, keď sa má pohreb začať a aj keď truhlu-rakvu spúšťajú do jamy. Zvonárovi za 1.č. vr. 81 platí 150 Kčs za všetky zvonenia a liter liehoviny („Slocku"). Tak sa pochováva niekto, kto ešte bol v zamestnaní, alebo členu nejakej organizácie, ako „Požiarnici", alebo bývalý členu organizácie protifašistických bojovníkov, nad hrobom sa ešte rozlúči s ním niekto zo závodu, alebo člen organizácie.

Zvonár.

Tiež mimoriadne úmrtia v r. 1981 zaznamenávame úraz Jána Švarcala (nar. 1910), žen. Katarína Krištofová, ktorý 9.3.81 pri pílení dreva na cirkulári prešmykmutím nohy-prsami - hrubkom napadol na „pílový list" - hrdelný úraz cirkulár a utrpel ťažké poranenie prís-av žalúdka, ktorému 30.3.1981 podľahol. Dňa 15.4.81 umrel takto ešte v mladšom veku Ruben Hraš, býv. vedúci Smaž. Pôtr. závodu. Príčina ... rakovina hrdla z nadmiesneho fajčenia. 31.12.81 zomrel po dlhšej chorobe 37 ročný Ruben Švarcal, syn poraneného na cirkulári. Tiež zriedkavosť spomínajú pritomní, že Smútia aj holu z jeho holubov, ktoré holubári v kľietkach, akoby na „slávnostnú salvu" doniesli do cintorína, jeden holub neodletel, ale sadol na vykopanú hlinu pri

jame a hoci bolo okolo plno ľudí a hrala dychovka, neodlelel, až potom, keď išli asi dvadsať do jamy. Či boly aj tu zvyky, ktoré mal človek v obľube, jestvoval nejaký vzťah k svojmu dobrodincovi, ako je zistené a známe o psoch, alebo o koňoch, spomínaných z čias prvej svetovej vojny?

Občianske pohreby.

Občianskym pohrebom - bez cirkevných obradov, boli obsiahnuté z obce prechovaní: Mikuláš Jonovský a Libor Gregúš, bývalý príslušník SNB.

Do krematória nebol obsiahnutý odpovedný účastník Brezničan.

Úmrtie občana s uvedením doby pohrebu, oznamuje cestou miestneho rozhlasu aj MNV a popri prejave účasti aj menom účelu pre občianske záležitosti pozvánkou k účasti na odprevadenie ho na poslednej ceste.

Kar - kryzna.

V poslednom čase ožíva a obnovuje sa v minulosti už skoro „zakapaný" popohrebný „kar". Je to menšie pohostenie po pohrebe, kedy sa zhromaždení v dome prechovaného, t.č. v jedálni miestneho pohostinstva. Ľudová povaha, či nesklonný prozorovateľ usúdi, že tie prípitky a štamperličky skoro vyvolávajú veselú náladu a nijako nedbá vážnosť chvíle a hlbku bolavých spomienok po pohrebe. Nechce do akosi nikto obísť, aby sa nepovedalo, že „na to nemal" a preto nedal.

Cintorínsky poplatok.

Pri konaní pohrebu platí sa u MNV poplatok, t.zv. cintorínsky Kčs: 40 - za jamu a Kčs: 50 - za prevzatie „Dom smútku".

Úmrtie „starších" Populácia

Z občanov, ktorí boli už blízko oslavy svojich (100 rokov) narodeninám zomrela v r. 1981 Mária Hanusová (v Závoze) vo 96 ročná.

V r. 1981 narodilo sa u nás 38 a zomrelo 41, čiže úbytok.

Klamná pranostika.

Z rozmarov prírody zaznamenávame, že dňa 15. - 17. 3. 81 bola pravidelná zaužívaná cesta od stanice v N. Bani do Prakovca mnohé spôsobila ľuďom. Dňa 14. 3. 81 prešla naším krajom búrka - hromobitie, čoho už dlhé pranostiky nemal prísť mráz, ale 19. 4. 81 (Veľká noc) prišiel mráz - 10° a zamrzlo všetko.

Turisti u nás.

V novšom čase prichodia do katastra našej obce turisti. Tak dňa 30. mája 1981 Slov. zväz ochrancov prírody a krajiny (SZOPK) Ž. Hora vedením súdr. Anny Maťuškovej navštívili najvyšší vrch a Sokolovú skalu a 7. 11. 81 Okr. výbor ČSZ turistiky, TJ Lokomot. Levice v rámci Jubilejného 10. roč. akcie „Výstup na Prisel" prešli cez Prisel na Žuhráčku a do N. Jedliny.

Rok 1982.

Oslavy

Ako aj po roky predošlé, hneď v prvých dňoch nového roku oslávili naši občania dňa 3. jan. 1982 už 37. výročie oslobodenia našej obce Sovietskou armádou. Všetky ostatné a pamätné dni oslávili sa v obci ako v minulých rokoch.

Život ľudí

Život nášho občianstva v roku 1982 plynul pokojne; mnohí v uvedomelom plnení úloh svojho pracoviska a dí najstarší a už práce menej schopní, alebo celkom neschopní v pokročilom, alebo už mierom vekom, namiesto oddychu, narušovaním len spánku rozhlasu a televízie o plánoch a snahe po nerozumnom zhromaždení niekoľkých západných mocností, „práve už raz nedajú s tými vojnami svoj pokoj."

Zdravotné pomery

Po stránke zdravotnej je značnou výhodou obce blízkosť nemocnice v Novej Bani, že sa všetko a môže zariadiť všetko potrebné k udržaniu zdravia a pomerne dosť vysokého zdravotného priemeru našich občanov. Prispieva k tomu ľahká dopravná možnosť a rady zdrav. sestier z našej obce v počte okolo 20.

Cukrovka - rakovina.

Zo zdravotných nedostatkov najviac šarapali cukrovka a keď-tu objavené sa rakoviny, ako celoročný obraz.

Počasie.

Počasím bol rok 1982 hrubým zvláštny. Začal ako veľmi studený; Praha dňa 11. jan. 1982 hlásila „−21°" ako najnižšiu teplotu za posledných 200 rokov a Londýn toho istého dňa „−28°" ako najchladnejšie od roku 1896. V ďalšom všetci bola zima mierna - priemerná. Jar dosť chladná a suchá; nepršalo koncom apríla do polovice júna. V dôsledku sucha bolo málo obj. krmovín a aj úroda obilnín, hlavne jarín bola podpriemerná. Dažde prišli až vážne a skazili dosť žatevné práce. Po nich sa počasie nezvládlo „umúdrilo". Bolo pekne a teplo a

Úroda.

pomáhalo hrubým len v polovici októbra, akoby objednané na vzkliesenie vtákov. V dôsledku jarného sucha bolo ovocia menej, všetko stredné; ale všetko vynahradila rekordná úroda hrozna, ako za vzdialených rokov pomáhali prázdne rady „napredaj", tak sa toho roku zháňali, lebo často bolo pečať „Točkolovane ešte nikdy nemali." Teplom jeseňom všetko dozrelo a kvalita bola výborná.

Ako vo všetkých ťažkých časoch bol zvykom, náš človek vždy učil a dal úroda v práci. Hoci si je mnohý nie hneď ani vedomý, že pokoj a primerané práce si zdravotne prospešné, rovného pracovného a bez práce by sa videl už vyhľadený a zo života vyradený, to nám objasňuje, že naši 70 až 80 roční občania ešte pracujú.

Takmer vždy na pr. Štefana Krištofa-Ďurkovie, 84 ročného chodil pre JRD brozil - vykonával drobnejšie nepríslušné miesta; s nim asi 10 členná skupina tiež nie o mnoho mladších. Podobne Jozef Krištof (z Nemca) 83 ročný; František Graus 77 ročný; Pavel Garši 75 ročný a viacerí podobného veku - páni, krmia a starajú sa brigádnici. o seba. Takto mimo žien - dôchodkýň, pracujúcich vo veľkovýrobe JRD Ťahovo. Nemu, kam prebrí aj náš chlapec, chodí ich denne za autobusu do Ľ. majetku Levice, kde je práca celkom celoročná (v zime štepia a vyrábajú hrozno na ďalší vysadbu aj predaj) a ďalej zachraňujú ako brigádnici, kde sú pracovné „prekáre" pre celom veľkom levickom okrese. Mnohé chodia na jar „do repy" na jahodenu a jej okopávanie mimo na mnohé miesta na Slovensku, ale aj na Moravu a do Čiech. Pracuje sa na výkon - narkotizáne - od rána do noci - toho práca nezmerie umožňovaní; ale aj odmena v obilí, v cukre a v peniazoch je - aspoň brigádnikom, ako práce inde. Tvrdo robí už len na najhoršia generácia, ktorá bola ešte zvyklá dreť na majerok aj 16 hodín denne, často na slabej strave a v zimách; ale nebolo vychodiska. Kto chce žiť, musel robiť a dnes platí to aj dnes; len dnes do mnohých odbere zaplatenie a vtedy mimo základnej stravy: mlieko, fazuľa, nezmar a chlieb, peňažní odmenu skoro ani nevideli. Dnes sa, aby z nej mohli kúpiť kilo na zimu aspoň chleba.

Počínajúc rokom 1982 chodí sa do Brezníce na brigádnikov aj „Štátny pracovníkov majetok v Pukanci". Denne ich dovážia a odvážia svojím autobusom. Majetok vo veľkom pestuje zeleninu, jahody, rybízle, egreš, hrozie, z čoho hlavne jahody nezmerú premŕzaním zimu a chladný deň znamenajú mimo hodnotu pôvodného artiklu pre zásobovanie, aj značné finančné škody pre podnik. Brigádnici dostávajú teplý obed; pre 1-2 kg obranej hrozia, 20 kg zemia na deň za úradnú cenu a okolo 100 Kčs peňazí, čo sa aj pre zvážke dosť dobre vypláca. Práca je tam normovaná a súťaží sa. Dobré a najlepšie výkony sú odmeňované aj prémiami.

Podobne veľko JRD Čajkov (patrí ku Čajkov, Rybník n/Hr., Hr. Kosihy a Podlažany) brigádovalo do 50 našich hlavne dôchodcov. Z nekvalitnej úrody hrozna „Ilkú ešte nemali" naoberali kilo naši asi za 3 dni asi 9.000 q, z čoho 6.000 q išlo na štát. dodávku, 3000 q pre družstvo. Ilkovalavalci (okolo päťdesiat) dostali naši 214 q obilnín.

Materská škola od r. 1974/75.

V školskom roku 1974/75 vedenie M. š. bolo ako po roky predošlé; riaditeľkou bola Maria Kasanová r. Škvarková, učiteľkami boli Božena Gažiová rod. Krištofová a Anna Hudecová r. Gažiová. Ako výpomocná - nekvalifikovaná Personál M sila bola Pavlina Benčová. Kuchárkou bola Anna Makovická, jej pomocníčkou Maria Galbavá r. Makovická, školníčkou - upratovačkou a kuričkou Maria Vlčková. Deti bolo 58 a boli rozdelené do dvoch oddelení. Skupina menších bola umiestnená v prvodnej budove za potokem a skupina väčších - v nej aj predškolský ročník bola v miestnosti bývalej Klubovne mládeže a v priestore bývalej „Pošty". Strava: desiata, obed a olovrant bola aj týmto väčšim donášaná z prvod. budovy. Prevádzka školky bola celodenná = od siedmej do 16-17. hodiny, kým sa rodičia pozavracajú z práce.

V školskom roku 1975/76 ani vo vedení ani v stave personálu nenastala žiadna zmena. Deti bolo 56. Boli zaškolené všetky deti predškolského ročníka (5 ročné).

V školskom roku 1976/77 taktiež nenastala žiadna zmena ani vo vedení ani u personálu; deti v oboch oddeleniach bolo spolu 57.

V škol. roku 1977/8 tak isto žiadna zmena; všetkých deti bolo 55.

V škol. roku 1978/79 boli zaškolené všetky 5. ročné deti - predškolský ročník. Do stavu škol. personálu pribudla uč. Maria Zimanová. Pretože všetkých deti Tretia trieda bolo spolu 75, muselo byť zriadené aj 3. oddelenie (v ňom hlavne predškolský ročník) a tento pre nedostatok miesta, musel byť umiestnený v budove novej ŽDŠ.

V škol. roku 1979/80 poklesol zase počet deti na 55. Pokles vznikol v dôsledku špekulácie starých mám a babiček, keď mnohé z nich, ktoré už vek a život vyradil z pracovného procesu, sa rozhodli opatrovať vnúčence doma (mimo deti Zásah starých predškol. ročníka, ktorého návšteva mater. školky je povinná). Či na tom finančne niečo získali - ako plánovali - je otázné; veď deti chcú jesť aj doma a tam podávaný obed, desiata a olovrant - učovaný dľa príjmu rodičov a počtu súrodencov je istotne lacnejší, ako poskytnúť to isté deťom doma, kde sa tak isto všetko kupuje. Tak počet deti 55 bol rozdelený na 2 oddelenia a tretie odd. v ŽDŠ bolo v tomto roku zrušené.

V školskom roku 1980/81 počet detí - s provizórnym predškolským ročníkom prečítol zase 72 a zase muselo byť otvorené 3. oddelenie a umiestnené v ŽDŠ. Personálne zmeny ani v tomto roku nenastali, len miesto upratovačky - školníčky Márie Vlčkovej, ktorá išla na starobný dôchodok nastúpila Štefánia Gažíová.

V školskom roku 1981/82 počet detí, spolu aj s predškolským ročníkom, prekročil zase na 63. a tretie odd. umiestnené v budove ŽDŠ bolo zase zrušené.

Novšie poznatky o „našej sopke."

Podľa vyučovania v školách vžil sa názor, že sopka je obyčajne vrch kužeľovitého tvaru, kde sa vrchom kohosi kužeľa zo zemských hlbín chrbtovým hlasom dostáva na povrch žeravé vnútro zemských hlbín, zvané „magma." Ďalej ukazuje mapa sopiek na zemskom povrchu, sopky vznikajú najviac v blízkosti mora, kde bohatými zrnami zemskej kôry vniká voda až do žeravých vrstiev zeme; vytvorené pary hľadajú cestu na povrch, zdvihajú nad sebou ležiace vrstvy a dobiac sa na povrch nemôžu, zdvihnú a obnažujú všetko nad sebou a vznikne zemetrasenie. Keď prerazia až na povrch, vznikajú sopečný výbuch, prerazia rôzne kôry a plynov a za nimi ľahší materiál - prach - ľahšie horniny a napokon až tekutý obsah zemských hlbín ako tekutá láva, ktorá hlbinný tlak nevydrží všetky, čo tlak nahor prenesie. Tým sa obyčajne vytvárajú kužeľovité tvary sopky, ako sú aj naše Poľana, Vepor, Ďíp atď. V našej sopke ani takýto kužeľ, ani kráter (hrdlo sopky) nevidíme a jej činnosť nám prináša dôvodok, že naša sopka bola druh tak zvaného „puklinového vulkanizmu," kde zemská magma sa dostávala na povrch nie kužeľom kopca, ale zemskou puklinou, ktorá sa mohla vytvoriť aj na rovnom kopci, alebo aj na rovine, ako je na príklad sopka „Laki" na Islande, ktorá sa utvorila roku 1783, je 24 km dlhá a za dva roky vychrlila na zemský povrch viac žeravej lávy, ako je hmota „Mont Blanku" a temer zničila celý okolitý. Nasvedčovali by tomu tiež dôkazy o zložení zemských vrstiev pri našej obci. Ďalej potvrdzuje kopanie studní u nás.

Kužeľové sopky.

Sopky puklinové.

Horná časť obce: Hôrka, Hrb a Kamenie trpeli vždy nedostatkom vody. Prvý vodný zdroj je tu až v hĺbke 20 - 30 metrov a musí sa kopať cez viac metrov hrubú čadičovú platňu, čo si finančne slabší zbehá hôrka nemohol dovo-

liť, preto podnikali spoločne. Tak na spodku „Hrbu" vykopali asi 20 m. hlboku studňu; čadičová platňa tu bola súvislá, asi 8 m hrubá, ale hladina vody - hoci hrvalá - bola len asi 1 m. Hornému „Hrbu to bolo aj ďaleko, aj obava, či voda bude pre všetkých stačiť, tak sa Michal Škvarka (Bajúz) dal do kopania studne vo vlastnom dvore. Prácu robil studniar - odborník a trvala od augusta 1921 do apríla 1922. Pri kopaní sa musela skala - čadič strielať. Celková hĺbka studne je 30 m. Náklad činil asi 9.000 - Kčs, čo bola v tom čase asi cena 6 kusov dobytka (3 páry volov). Prerážané vrstvy boli tieto: Od vrchu bola súvislá vrstva hliny 18 metrov. Potom narazili na vrstvu - platňu čadiča; na vrchu bolo asi 1 m hrubá vrstva - čiastočne zvetraného - rozpukaného a pod ton asi 2 metre súvislá vrstva kameňa. Pod tonto znova asi 1 meter zvetraného a pod ňou zase asi 2 m súvislá vrstva kameňa. Za tým nasledovala do tretice: zvetraná asi 1 m hrubá vrstva a pod ňou znovu asi 1½ metra súvislej skaly. Všetka táto skala nie je tak čisto homogenna - jednoliata skala, ako vidať v lome cestou do Brehov, ale je viac - menej pôrovitá, akoby akési skalné cesto s menšími - väčšími dierkami - bublinami, akoby bola kvasila - kysla. Na prvý pohľad sa človekovi núka vysvetlenie, že sa zo skaly - ešte snáď prv ako sa doskala z hĺbin na povrch - vytavilo horúčosťou a vytieklo železo, prípadne iný ľahko taviteľný material, ako olovo, prípadne iné, čo malo nižší bod tavenia, - ako sám čadič. Pod týmito čadičovými vrstvami bola asi 1 m hrubá vrstva hrdzavo sfarbenej múliny - bahna, čo nasvedčovalo na veľký obsah železa. Pod všetkým týmto bola ešte približne 1 m hrubá vrstva čistého zelenkavého piesku, aký nachádzavame v tichých zákutiach Hrona. (Dľa údajov Štefana Škvarku - Michalovho, nar. 1905).

Kopané studne

Vrstvy čadiča

Tento podrobný popis zemských vrstiev pôdy, na ktorej žijeme a stojíme nám dáva jasný obraz (hoci len do hĺbky tých asi 30 metrov) ako sa tie vrstvy tvorili a akú činnosť sopka vyvíjala. Keď pripúšťame tvrdenie vulkanologov, že sopečná činnosť nášho kraja bola koncom Treťohôr, alebo začiatkom Štvrtohôr, máme nesporný dôkaz o tom, že naším Pohroním už vtedy tiekol Hron, mal už vytvorené údolie a to miestami širšie, ako je ono u nás dnes a dlhou dobou a dlhým údolím a pohybom skál vo vode natvorený piesok. Tento sa nachodí tak pod tonto Škvarkovou studňou, ako aj pod vrstvami čadiča v „Stráni", kde bol takisto nájdený.

Že údolie Hrona bolo širšie a ľu siahalo až za breznické horné pole, asi až po západné svahy vŕšiaca Holý kopec - Vtáčnik - Ďurmanov vígeľ (Hrad) naznačuje ľavú piesku, na ktorú sa sopečná masa - čadič vylievala.

Ďalej nám ľavú výlev čadiča na holý piesok nesporne dokazuje, že ľavú výlev bol prvá sopečná činnosť, kedže na ľavú piesku nikde sa nenachodí ani popol, ani vyvrhnuté kamene - pravidelne okrúhlych tvarov, ani iný materiál.

Ďalej nám ľavú vrstvenie - priečna škvrnkovou štruktúrou - dokazuje na dlho trvajúcu činnosť sopky. Zaujal ča v štruktúre „Pod hrbom" pri Dulekovi, je jedna a asi 8 m hrubá vrstva čadičovej skaly, v škvrnkovej štruktúre sú biele vrstvy tri, a ľo oddelované od seba zvrchovanými vrstvami čadiča, čo naznačuje, že sopečná činnosť sa najmenej 3x opakovala a ľo v časťe značne oddelených obdobiach, kým od jedného po druhé stačila čadičová plaština zchladnúť, popukať sa a drobiť.

V predpoklade, že u nás sa nejedná o činnosť „stratovulkanickú", lebo nevytvorila ani sopečný kužeľ, ani nevyzdvihla a nezakryla okolie ľažším sopečným materiálom, sú ľu nesporné známky „puklinového vulkanizmu", kde sopka vytvorením puklín v zemskej kôre - mimo snáď určitého množstva spriemerných plynov - hlavne vylievala ľahuby obsah zemských hlbín, ako ľo naznačuje islandská „Laki" a mnohé podobné sopečné výlevy v Kaukazskej a Filipínskej vrchovine.

Puklinová sopka.

Za povšimnutie stojí aj sledovať hrúbku vrstiev čadičovej plaštine. Pod „Dolným hrbom" je ľo jedna - asi 8 m hrubá vrstva, pod „Horným hrbom" je vŕšok, spolu asi 9 m hrubá vrstva; o hrúbke pod horným poľom hrúbku zistení nemáme, ale hrúbe pravdepodobne ľahuby iste v kamenolome v Šírave asi 8 - 10 metrov, až po hladinu Hrona. V predpoklade, že vulkanický sopečný otvor bol niekde v priestore Vtáčnik - Ľubikov vŕšok, hlavný prúd výbuchu šiel severným smerom k južnému brezňanskému domu; kde vytvoril aj najhrubšie čadičové ložisko. Smerom západným ku Hronu - odsekali ľu hočné vlny, ktoré sa zastavovali a ľuhli pri styku s hronskou vodou na úpätí svahu hrbovitých zvrchov. Tam vŕ čadičová plaština ako na pr. v bývalej „Závozskej štruktúre" alebo v štruktúre u Štefana Nemca hrúbku len asi 3 m hrubá. Viac o ľejto otázke prinesie snáď hydrológia a výskumy a zistenia Závodu Techn. skla v Novej Bani, ktorý ľenže kameň priemyselne spracovávajú.

Nezodpovedanou v tomto uvažovaní nám ostáva otázka, kde sa vzala na tomto čadičovom výleve tak hrubá vrstva miestami čistej hliny až 18 m a na niektorých nepreskúmaných miestach možno ešte aj hrubšia, keď je zistené, že sopky tento ľahší material, ako hlina, popol vyvrhujú na začiatku činnosti a nie na konci, keď už vyvrhujú obsah najspoduljších vrstiev, ktoré sú samozrejme aj najťažšie váhove; ako je to v našom prípade obrátene. Ako jediná prijateľná sa nám javí mienka, že naša sopka po prvej svojej činnosti - vychrlení čadičového materialu - najpravdepodobnejšie puklinovou vulkanickou činnosťou utichla (hoci i tieto obdobia viacerých výlevov, čadiča mohli trvať dlhé veky) a za dlhé veky denudačná činnosť vody nazmývala a naniesla na miesta čadičového výlevu značné množstvo hliny z okolitých vyššie ležiacich vrchov-kopcov, ako je Pulikov vršok, Prieloh, Jasenie, Novákovo a Lipovô a vytvorila rozsiahle náhorné skoro-rovinné lokality ako je Pešovô, Nadháj a celé breznické horné pole.

K rozmýšľaniu ostáva otázka, kde sa vzali na západnej strane Viničiek Záhada „lap okruhlé (kremíkové) kamene, o ktorých sa s určitosťou vie, že vznikali stratovulkanickou činnosťou - ochladovaním pri páde vzduchom na zem, kam boli ako ženavá hlbinná masa vyvrhované do veľkých výšok. Či mohla aj „puklinová vulkanická činnosť" - tu temer istá, vyvrhovať hlbinný material tak vysoko, že kým dopadol na zem, stačil zachladnúť a vytvoril okruhlé - kvapkam dážďa podobné tvary, ako ich vidíme na spomenutom jedinom mieste, iste zisti a dokáže budúcnosť.

Veľkovýkrmňa ošípaných v Tekovskej Breznici.

Rozhodnutím Okresného národného výboru (ONV) a Okresnej poľnohospodárskej správy (OPS) bolo stanovené vybudovať v katastri obce Tekovská Breznica veľkovýkrmňu ošípaných. Mal to byť veľkopodnik na odchov 5000 kusov ošípaných, ktorý by nebol závislý na prosperite a výsledkoch chovov na jednotlivých JRD, alebo Štátnych majetkov a zaisťoval by pravidelný prísun bravčového jatočného materialu pre verejné zásobovanie obyvateľstva. Za miesto výstavby bola vyhliadnutá severná časť breznického chotára „Rybáre".

582.

Isolne sa prihliadalo na to, aby pach amoniaku - čpavku, ktorému sa pri takýchto veľkoobjemoch medí zakrátiť nezarahoval ľudí alebo iné zvieratá, ako to cítiť, zvlášť za veľkých letných horúčav. Je z úpätia miestneho JRD v Tekovskej Breznici - hlavne pri severnom okraji dediny. Toto stavenisko je 2 km na juh od Tek. Breznice a asi 4 km severne od Hronského Beňadika a pripadný pach úpätia pri severo-južnom vetre ľahne do hôr a v tomto smere ležiace Tajkov a Pyšnik už nijako obtažovať nebude. Pre možnosť a nebezpečie, že by stavenisko mohlo byť za hromadných povodní ohrozené a zaliate vodou, musel byť terén staveniska zvýšený o 180 - 200 cm. Zeminu dovážali viacerí podnikatelia, ako Stavebný podnik Nové Zámky, JRD Veľká nad Hronom a čiastočne aj Agrochema Hliník n. Hr. Dlá rozličných prevádzkových možností. Materiál hrnú ako odkrývku - hlinu z kameňolomu Závodu technického skla Nová Baňa, ktorý sa nachádza v severnej časti katastra pozemkov Tek. Breznice; ďalej - odvozili kus vyvýšeniny - kopca z bývalého vlastníctva Štefana Škvarku - „pod Jahodnou". Ku chvále pracovníkom treba však snáď ich službu prechvaľovať, že po skončení prác tento terén pekne vyrovnávali a zarovnali a tento miestny kopec je poľnohospodársky hodnotnejší, ako bol tomuto kopcu a breh severovýchodnou časťou úpätia je vodojem. Je vo výške 180 m.n.m., je guľatého tvaru o obsahu 13.000 hl = 1300 m³. Vodou je zásobovaný z vrtu asi 150 m hlbokého v nivnej doline, južne od bytu zamestnanca Tš. Ivana. V zimnom období a pre potrebu odstavčiek sa voda prihrieva na vykurovacích telesách. Južnejšie od vodojemu smerom východo-západným je administratívna budova. Vnútorné usporiadanie riaditeľa, ekonómia, mzdovej agendy, účtárne, mužské - kúpeľne, viac priestorov pre technický personál, ako aj sklady jeho materiálu, jedáleň a kuchyňa. Južnejšie od tohoto objektu je kotolňa, ktorá obstarávala potrebnú tepelnú energiu pre celý podnik.

Skleníková výrobňa pozostáva zo dvoch radových hál. Na východnej strane - smerom „ku hore" je 5 hál a na západnej 4 haly. Stavané sú východo-západným

vyčnievanie terénu.

Vodojem.

Kotolňa.

smerom. Ich rozmery sú asi metrov. Južne od západného radu hál sú zberne močoviny. Z nich túto čerpajú fekálne vozy a rozvážajú a rozlievajú ju po celom katatastri obce, kedy a kde je to časove a vzhľadom na kultúru – osev osožné a potrebné. V juhovýchodnom cípe je zdravotné zariadenie na potrebné chirurgické zákroky a kafilérna zberňa, čo občasne sa odváža do Lieskovca pri Zvol. Močovina.

Z hál na východnej strane v prvej od severu sú umiestnené plemeníky-kance. T.č. je ich tam 7 kusov a používajú sa kde umelé oplodnenie nezabere. Plemeníky.

V ďalšom priestore tejto haly je tak zvaná „jaloviareň;" tam sú prasnice, ktoré sa majú pripúšťať v krátkom čase. Druhá hala v tomto východnom bloku je t. zv. jaloviareň; tu sú prasnice po odstavení prasiat a čiastočne aj prasnice už zapustené. Jaloviareň. Čo je v halách

V tretej hale sú prasnice už „vysoko prasné" a je tu už aj „matečník" kde sú prasnice oprasené aj s mláďatmi. V štvrtej hale sú všetko „matečníky" kde sú oprasené prasnice aj s mláďatmi. V piatej hale sú už odstavené prasce (ktoré už necicajú) až do váhy asi 30 kg. Tieto sú ďalej prepravené do najjužnejšej západnej haly, čo je tak zvaný „predvýkrm" a s pribúdaním váhy-času postupujú západnými halami „na sever," kde v najsevernejšej výkrm končí. Táto cesta trvá asi 185 dní a svine majú dosiahnuť priemernú váhu okolo 115 kg, čo je najvhodnejšia váha na porážanie a výťažnosť; pri vyššej váhe sa už žiadaná mäsitosť nezväčšuje, alebo nepomerne pomaly, pribúda len tuku, ktorého cena v porovnaní s cenou stehna, lopatky a karmenádlí je nepomerne nižšia a teda finančne neefektná – nežiadúcna. Matečníky – Predvýkrm a výkrm. Chované druhy.

Jedince, ktoré počas odchovu alebo výkrmu nevykazujú žiadaný prírastok, alebo aj iná vada (poranenie a pod.) sa z chovu vyradujú na t. zv. „úradný výsek". Uhynuté kusy, hlavne z tých najmenších, kde toto býva najčastejšie (priľahnuté matkou a pod.) sa hneď odstránia do kafilerného zberu, odkiaľ sa tento materiál odváža na ďalšie ešte možné spracovanie – do Lieskovca pri Zvolene. Kafilería.

Výkrmňa má úradný názov: „Spoločný poľnohospodársky podnik, n. p. Veľkovýkrmňa ošípaných v Tekovskej Breznici." Takto znie tabuľa nad vchodom. Nadriadený orgán je OPS v Žiarí n. Hr. Plánovaná kapacita je 5500 kusov; v skutočnosti sa chová viac (okolo 6100 kusov); z toho má byť 450 matiek. Úradný názov pod

Podnik začal prevádzku v druhej polovici roku 1979. Obstarávalo sa základné stádo, t. j. mladé - už na pripustenie ale prasničky, váhy okolo 100 kg.
Začiatky chovu. Obstarávalo sa zo Psár, (JRD Žeľ. Hlinica) zo Starej Hromničky, na začiatku niečo aj z poľnohosp. podnikov okolia Prievidze a Topoľčian. Sami sa zistilo aj nejaké zdravotné závady (šľe) a maternice sa doplňuje chovný materiál výhradne len z chovu v Psároch, ako najzodpovednejší.

Do budúcna sa plánuje s výstavbou ďalšieho objektu, značky „BIOS", ako vlastná odchovňa prasničiek, s prístavbou ďalšej haly pre výkon asi 1800 kusov.
Budúce prístavby. Predpokladaný náklad na výstavbu všetkých týchto má byť asi 5,000.000 Kčs.

Dokrajšia výstavba celého podniku stála 42 miliónov Kčs.

Ako chovný materiál sú: Slovenské biele a slov. biele križené s Landrasom. Posledne menované sú dlhšej postavy (majú nádych aj nejaké rebrá masívne) sú bujnejšieho vzrastu s menším vzrastom šuku.

Inseminácia sa prevádza na 95% umelá. Inseminačný materiál im dodáva Inseminačný podnik v Ban. Bely. Zbývajúcich 5% sa oplodňuje kancami.

Na štátny nákup začal podnik dodávať v roku 1980 z toho roku dodal 530 ton. V roku 1981 sa dodalo už 875 ton a v roku 1982 už 900 ton.

Prvé ťažkosti. Po stránke finančnej efektívnosti boli aj rok 1980 aj 1981 stratové. Zapríčinil to veľký úhyn malých prasiat (hlavne cementové podlahy - nevedok hnojenky a bahno, v ktorom chov ležal) činil 20-26%. - štátny priemer je asi 10%. Po zvýšení podlah sa ďalšej úprave je už úhyn v roku 1982 len 8·5%.

Efektívnosť podniku. Čistý zisk podniku činil už v roku 1982 Kčs: 937.000.-

Priemerný vek prasníc vykazuje 9·3 kusa; pri dvoch vrhoch v roku je to 18·6 kusa. Skutočne odstavených prasiat je 18·2 kusa.

Zo slabších jedincov, ktoré sa pri takom množstve aj pri náležitej starostlivosti vyskytnú, sa zo mäsa vrhu predáva zamestnancom (50-60 Kč) Z týchto sa pri zvýšenej starostlivosti ochovaní „pre jatočnú", ktoré do druhé nevedú od žrúcich, dajú na výchovu, ako už aj vychovali, kusy okolo 200 kg.

Kanibalizmom je podnik zásobovaný z Brezín pri Zvolene. Menšie množstvá -

špeciálnych krmív dodáva aj Dolná Ždaňa. Prechodne (dúfajme) sa prejavuje nedostatok niektorých komponentov do krmív - hlavne pre odstavčatá. V poslednom čase dostáva Zásobovan
podnik zo sladovne v Levickách 2 zv. „jačmenný kvet", vítané krmivo pre prasnice.

Podnik prevzal dobre jak po stránke vedenia - organizačnej, tak aj ekonomickej - finančnej efektívnosti, čomu najlepšie nasvedčuje vykázaný zisk, čo isto sluší ku chvále zodpovedným funkcionárom a pracovníkom.

Celkove v podniku pracuje 40 zamestnancov. Najpočetnejšie sú čety - kravičky; je ich 14. Náležitá starostlivosť sa venuje hlavne tým najmenším, kde toho najviac treba. Celú západnú stranu - 4 haly - predvýkrm a výkrm obstarávajú len 2 čety. Práca je síce ešte nemechanizovaná, ale isté je chlúbou týchto všetkovedúcich, že podnik na dosiahnutie 1 kg prírastku potrebuje len 3.86 kg jadrových krmív, kedy štátny priemer je 4 kg. Finančne má podnik najvyššiu prosperitu; na 1 pracovníka pripadá 410.000 Kčs ročne; najvyššia v okrese a možno aj v kraji a čistý Počet personálu
zisk 937.000 Kčs. Podnik zamestnáva 5 šoférov pre dovoz a odvoz živého materiálu a odvoz močovky, údržbárov, kŕmičov, skladníkov, 2 technicko-hospodárskych pracovníkov, ako aj 3 technických a 3 ekonom. pracovníkov. Riaditeľom je ing. Pavel Funkcionári.
Škoda, ekonómom s. Ľudovít Hurík, veterinárom MVDr Jaroš, inseminátor Karol Hričtoš.

Podnik vydržiava vlastnú kuchyňu, kde zamestnanci majú za krížnu Kuchyňa.
cenu „závodného" teplý obed a desiatu pri 12 hod. prac. dobe (každý druhý deň) byť na suchej stráži.

Životnosť chovného materiálu trvá najviac 4 a 1/2 roka. Prasničky do váhy 100 kg sa vychovávajú skôr ako za pol roka. Každým dobre plodnosti = 2 Životnosť prasníc.
vrhy do roka a za 4 roky 8 vrhov a pri dobrej dobe sa prasnice vyraďujú z chovu jednak pre príliš nízku váhu (300 i viac kg), kde často prichádzajú novovychovanie mláďatá a aj pre menšiu a menej istú plodnosť, kde už aj počet vrhov aj počet kusov z vrhu rapídne klesá.

Po zavedení družstiev veľkochovy boli likvidované viacere menšie chovy, ako na Štálnom majetku v Novej Bani, v Prehoši atď, kde ani chovné priestory, ani chovaný druh, ani znalosti nedobrého personálu nezodpovedali vysoké dobe.

Naše obchody.

Potravinami, liehovinami, mäsom, ako aj technickým tovarom a textilom zásobuje našu obec „Jednota." Všetky tieto predajne, mimo „Mäsny" sa umiestnené v budove Nákupného strediska, len menšia predajňa potravín pre južný koniec obce je pri „Ruckelku" v budove po rabovom Jozefovi Vdenčienovi, ktorý Jednota od dedičov odkúpila a upravila na spôsob predajne. Mimo obchodnej miestnosti má tam veľkú budovu na sklad a v brehu vyznávajúcom sa nad predajňou má sklenú pivnicu, hlavne na skladovanie piva. Táto predajňa pre malé rozmery nemohla byť zariadená na spôsob samoobsluhy, ale len „cez ruky predávačky." Vedúcou tejto predajne v roku 1982 až do odchodu na materskú dovolenku bola Anna Hornáková r. Homolová a po jej odchode prevzala obchod Jana Valová - vydatá Pešková z Hron. Beňadika. Mimo bežných potravín obchod drží pivo, liehoviny v uzavretých fľašiach a sortiment tabakový obrat predajne je okolo 105.000 Kčs; ročne tedy okolo 1 mil. 250.000 Kčs.

Obchod potravinami, zariadený na systém samoobsluhy - ako väčšina aj v mestách je objekt Nákupného strediska. Vedúcou je, odkedy pozostky minule Anna Homolová r. Balážová. Predávačkami boli Anna Šimkovičová, rodená Eliašová, Mária Šimková (z časti týždenica), Anna Mikulášová rod. Zaharová a učňom - pomáhajúcim v obchode každý druhý týždeň, keď jeden týždeň chodí ešte do školy bola Helena Vdenčienová. Tento obchod zásobuje obyvateľstvo všetkými druhmi potravín, ako aj fľaškovým pivom a liehovinami v uzatvorených fľašiach. Mesačný obrat tejto samoobsluhy je priemerne 270.000 Kčs, ročne okolo 3 mil. 300.000 Kčs. Denný predaj - spotreba na pr. chleba, mimo uvedenej južnej predajne je priemerne 80 kusov 2 kg chlebov = 160 kg; mimo toho 200-300 kusov rožkov, ako aj značné množstvo menších - väčších koláčov, žemlí, polobielych cestárskeho a objemného a v objemu na nachádzajúcom lahôdkovom kancajúcom vyrábaných hrubých kancelikov, vianoc a zemiakových kancov. Denný predaj mlieka je okolo 550-600 litrov; predtým obchádzal aj dvaroh viacerých druhov ako aj smotana jak obyčajná tak vanilková, pre potreby kuchyne, tak aj „šľahačková" na výrobu rôznych sladkostí. Z celej hrubej obchodu pripadá asi 30% na liehoviny. V dôsledku zhoršovania sa pitnej vody z miestneho vodovodu, je stále väčší dopyt za minerálkami. Najobľúbenejšia je nová „kuchtička". Je divné, čo sa najčastejšie javí v obchode minerálka Salvátor, ktorá robí k nám od Prešova ešte 300 km je neobľúbená, keď na blízkom mieste Jánovskom, alebo v okolí Prievidze objavenú „Kuchtičku."

Naše predajňa.

Samoobsluha.

Chlieb - mlieko.

V suteréne, pod samoobsluhou je oblod technickým tovarom a textilom. Vedúcou tohto je Žila Majzlíková rod. Petková a predávačkou ešte Helena Brieštová rod. Gažiová. Ročný obrat tohto obchodu je okolo 1 mil. 700.000 Kčs. Predáva sa tu kozmetika, čistiace prostriedky, kuchynské potreby, zariadenia domácnosti, práčky, rádiá, televízory, rôzne druhy elektrospotrebičov, textil všetkého druhu, kožence a v menšej miere aj nábytok, hlavne jeho doplnkové kusy. Tržba za textil robí asi 50% obratu. Technický tovar. Textil.

V prízemí stravovacieho obchodu je pohostinstvo. Výčapnými sú Štefan Šimkovič, bývajúci občan a Mariana Oslanec, pôvodom Vrútočan, t. č. bývajúca v Žiari n. Hr. Volajúc sa zamieňajú; vždy je tu len jeden z nich. Tržba za lichoviny - vo jasení sa vzdiaľuje, kým bývá občanom vlastné víno je menšia, v letnom období - pivo - je hodne väčšia. Škoda, že piva nie je dostatok a letná hýdelnica - dačerka mimice sa za 1 - 2 dni, a potom je „sucho", často mielami malinovka a podobných občerstvujúcich výrobkov. Obrat za lichoviny a kofolku činí ročne okolo 1 mil. 300.000 Kčs. Z pohostinstva hore schodami sa dostaneme do rozsiahlej sály, závodu verejného stravovania. Tu sa odbavujú rôzne schôdze, prednášky a svadby. Sála je na tento účel vybavená, len umelecká hodnota nástenného reliefu nevieme my obyčajní smrteľníci akosi vcenil - prechopiť. Odbočíme severným smerom priamo do t. zv. „kaholkovej kuchyne." Vedúcou tejto je Forgáčová Marta, kuchárkou je Anna Polocká r. Škrobová; pracovníčkami sú: Ivan Šabaka, čašník - kuchár - mäsiar pre mäsiarske a údenárske práce tejto výrobne a Štefánia Galbavá, Štefánia Hanniaková r. Vičková a Anna Balážová - Vilová. Vyrábajú sa tu domáce kôrky, jaternice, tlačenky a rôzne špeciality ako prevárané paprikované kolienka, hôrčiky a pod. Ročný obrat tohto podnikania, spolu s prevádzanými svadobnými hostinami činí asi 1 milión 300.000 Kčs. Galbavá, resp. Vičková predá potreby občas zabehnú zaskočiť alebo vyprosiť aj do výčapu, lebo vedúcou celého je Marta Forgáčová. Výrobky tejto kaholkovej kuchyne rozvážajú dopravná jednotky do okolitých jej obchodov, prípadne až do Žiaru n. Hr., len aby týchto výrobkov bolo čím viac. Pohostinstvo. Kaholk. kuchyňa

Vedúcim Mäsny je Ján Homola; predáva sa tu mäso, mäs. - údenárske výrobky a hydina. Značnú časť dodaného mu tovaru odoberie Školská jedáleň. Všetky tieto predajne majú voľný deň „v pondelok", mimo pohostinstva. Mäsna.

Potreba dlhšej predajne.

V obchodnej štvrti javí sa veľká potreba zriadiť predajňu buffet-aspoň tých najzákladnejších potrebami nových článkov: chleba a mlieka v severnej časti obce, niekde v Závrze. Za hlavné aj dnes už značne rozšírená ulica zvaná Hôrka.

Závadský s dovozom chleba.

V obchodno-dodávateľskej činnosti prekvapuje dávna a takmer nevyriešená bolesť: doba otvorov a predaja chleba, čo je u nás medzi 9. a 12. hodinou a pri jeho dovoze po 12. tej hodine sa tento vydáva až po odpoludňajšom otvorení, po 14·30 hod. Takto čakanie na mlieko aspoň asi 6·45 hodiny, aby ho dostal, lebo dlhý rad prosebných nedôjde a čakanie viac hodín na chlieb, ktorého kupujúci značnú časť zhrkali čakaním pri obchodoch, kedy to môže byť lepšie zariadené; ako je to vždy inde na okolí. Plán obchádzania a predaja chleba stačuje asi to, že prvú dobu čakania mám u nás, kúpia si ho naši občania pri cestách a najbližších obchodoch v Strednej Bani, v Kevičiach, atp., preboží sa medzi spôsobnými Lehôtami a ti v Breznici ešte bude a keď často do Breznice dovolený chlieb ostane toho dňa nepredaný, mnohí kupujúci včerajší chlieb až nechcú a tento ostáva nepredaný, až v pár dňoch sa musí ako prezretý za 1/2 ceny predať „na chrumkavku alebo hydine". Pre toho ani približne na presnú čiarovú dodávku chleba sú aj s nákupom, aj s nepredajom žiadateľ, ktorým by sa pri hrubom sprevedení dodávky mohlo predísť. Nabolo by zrejme veci „nepredávať včerajší dovolený chlieb, bým by sa nemala včerajšia dodávka; veď požívanie 2 dňového chleba nemôže nikomu niekodiť, skôr opačne, preboží čerstvý mäkký ešte lepký často priam horúci chlieb spôsobuje často hlavne starším osobám, alebo osobám bojiacim na žalúdkové potiaže žiadateľ hrčovia. Upriamme pozornosť, že sme hrozne „rozmaznaní-zhýčkaní": by hodný doma pekávaný chlieb pri 6-8 dňoch trvával 7 až 10 dní a nikomu ani nenapadlo ho akosi „hojkotovať"! „Ak nechceš-nejedz", hovorievali naše staré mäkký. Iako sa hľadí-hľadí zo spomienok starších obzvlášť, často-a to nie v dobách najchudobnejších, celkom mäkký chlieb sa ani nejedával a nový sa pieklo kedy ešte starého bol aspoň 1 pečeň, aby nový mäkký nevškodil; v skutočnosti sa vielo, aby sa ho hľadí nezjedlo (toho mäkkého). Na toho však už skoro nikto nepamätá, alebo sa hrá na blakobyt, lebo sme umoli „spánilci."

Nepravidelný voľný predaj.

Naši záhradkári.

V snahe využiť všetky príležitosti a to najlepšie, ktorá je prirodzene nevhodná pre veľkovýrobné poľnohospodárstvo, zakladajú si u nás t. zv. spolky záhradkárov. Vyčleňujú sa im odľahlé svahovité, alebo ťažko prístupné, často kopcovitý zanedbané pôdy hlavne pre občanov, ktorí nemajú voľné žiadnu obhospodárenú pôdu. Pridelované výmery bývajú menšie (okolo 4 áre) a zvýšenou starostlivosťou sa im dá dopestovať potrebné zeleniny a ovocie, pripadne aj príbuznými alebo aj na predaj. U nás sú výmery nie ešte vymedzené a toto začiatočné podnikanie robia viac holobčelové.

Záhradkári.

Spolok drobnochovateľov.

Ako slabšia - nová organizácia vyberá sa u nás Spolok drobnochovateľov. Cieľ tohto spolku je využiť každý kúsok pôdy v hromadnom poľnohospodárskom obrábaní nevyužitej. Sú to hlavne množstvá hrán vrôznych kúbok, na svahoch, okolo ciest a pod. a chovať z nej všetko, čo ju môže kŕmiť, ako je hrabavá a vodná hydina, zajace, prípadne ošípané a holuby. Šťavnatú potravu pre toto si obstarávajú z už spomenutých priestorov, kde by to inak zahynulo. Zameriavajú sa hlavne na chov najproduktívnejších druhov hydiny a zajacov. K tomu a tiež potrebné jadrné kŕmivo (zmes, šrot a rôzne zmesy) dostáva organizácia od niektorých spolku podľa počtu a druhu chovaných kusov. Organizácia vytvára od nich vajcia ako obyčajné konzumné, tak aj čistokrvné - množiteľské. V mnohom čase uzatvára s nimi zmluvy na dodávku ich produkcie hydiny, zajacov atp. Chovná akcia má šľachtiteľský prospech, hlavne na chov zajacov. Za 1 kg živej váhy zajacov (po zrážke 10% váhy ako obsah žalúdka) platí im pri váhe kusa od 2·5 do 3·5 kg váhy Kčs 18, za 1 kg váhy od 2 do 2·5 kg Kčs 16- Chovajú sa hlavne druhy mäsové ako je veľká čierna, český strakáč, francúzsky baran, belgický obor a rôzne ich kríženci. Najpestrejšími javí sa chov Jozefa Majzlera (predsedu spolku) a dôchodcu Jud. Štefana Kasana.

Drobnochov

Horské ryby a naši rybári.

Po veľkých zdravách hronskej vody, spôsobenej odpadovými vodami rafinérie nafty v Dubovej a elektrolýzy Závodu SNP v Žiari n/Hr. v minulých rokoch stal sa Hron skoro mŕtvou riekou. Keď sa Hron pomaly - pomaly vyčistil, začali sa v ňom objavovať pomaly ryby a to niečo z horného toku Hrona severne od Dubovej, viac východom proti prúdu od Banaja a v značnej miere naväzovaním - zarybňovaním Rybárskymi spolkami Pohronia. Niektoré menšie - slabšie druhy sa zdá sa úplne prebrali a vyplavili vrchnou vrstvou vody, čo ryby - hlavne väčšie, ktoré sa držia viac pri spodku - nezasiahlo. Koncom roku 1982 je stav rýb v Hrone už dobrý. Okrem najprevládajúcejších l. zv. plevelných rýb: jalca - hlavne hlavatého - belice, pôvodný je už dosť hojná mrena, kaprov a zubáč (čoraz z násady), dobrý je stav aj štuka a sumca - v minulosti už takmer vymizlého - a nie ni vzácne už ani kusy 10 kg aj ťažšie. Do našich vôd radi zavítajú a novoväzbanskí rybári a naši na ich „Tajch," alebo tibulkovo pleso v južnej časti novobanského chotára. Okrem alebo bujaké nádeje - závody v horení konajú sa často vnadiská vodách, na príklad „Pod žriedlami."

Stav rýb

Organizačne patrí naši rybári do novozámockého rybárskeho spolku. Tam si vybavujú aj rybárske lístky - povolenia. Tam má sídlo spolok novozámockých „Rybárskych domov" (Nečaleko kúpaliska.) Našich rybárov - platiacich a žiadnych oprávnených je 52.

Rýb. poplatky. Okrem poplatkov do „Rybárskeho spolku" platia lístok naši rybári u nás obecnú známku do hmatateľnej hotovej pokladnice. Ročné 30 Kčs. Na 3 roky sa platí 80 Kčs, a chlapci do 14 rokov platia lístok ročne Kčs 10-

Lovia sa u nás po celej dĺžke Hrona, ale hlavné lovisko je u nás novovybudovaný rybník „Na remeňárskom" s hojným stavom kaprov (hlavne násadových). V najbližšej budúcnosti má byť prebiehavané a na rybník vpustené pleso „Na Suchlove." Je to hojnými stavmi ramena Hrona, kde ešte v nedávnych rokoch bolo vídať veľké exemplare šťúk, čo sa tam udržali veľkých hĺbinách - počas povodní vyplnených hronskou vodou - a z nepatrného prítoku hrnčiarskeho potoka.

Rybn. lovištia. Nových adeptov rybárskeho športu pribúda hlavne zo žiakov, ktorí sú chytení a ich počet stále rastie." Hlavne tým bolo prostredníctvom sa nepodarilo dobre chrániť, že po takýchto úspechoch od rybačky neupustia ani neskoršie, je viac ako isté.

Činnosť a hospodárenie MNV.

Činnosť MNV v r. 1982 vychádzala ako aj v rokoch predchádzajúcich z realizovania úloh a smerníc vyšších orgánov a k ich vedeniu Občianskeho kalendára stále sústredenejšiemu plneniu úloh a povinností v napĺňaní programu Vlády a Strany k dosahovaniu čím vyššej úrovne životného štandardu pracujúcich. Že sa tento plán darí, svedčí na prvý pohľad z celkového vzhľadu obce, stavu ulíc, domov, záhrad a, nákupov a celkovej životnej úrovne" ako vo výsledku správneho vedenia a podnikavosti a ich pracovitosti.

Činnosť MNV

Z finančného hospodárenia MNV zaznamenávame ako príjmové položky: daň z príjmov fyzických osôb Kčs: 10.626; daň z domov 70.983 Kčs, poplatky 10.857 Kčs, vodovodné platby Kčs: 22.624-, príjmy za školské lyže Kčs: 14.523- Z výdavkových položiek ako financovanie štátom: náklad na vodovod Kčs: 523.000-, na kultúrno-spoločenský objekt v časti Hronica Kčs: 343.374-, na začiatok stavby novej materskej školy Kčs: 140.272-

Finančné hospodárenie MNV

Z hospodárenia prevádzkárne pri MNV (autodoprava) zaznamenávame, že príjem za služby od obyvateľstva - všetkých účtovaných prác pre MNV - činil Kčs. 69.798-, výdavky Kčs: 91.238-; z toho mzdy boli 52.157, poistné mzdy 12.657, ďalej údržba Kčs: 26.640-

Prevádzkáreň MNV. Príčiny, ako uvádza „komplexný rozbor hospodárenia MNV za r. 82" boli „v spoločnom nedržaní stavu motorového vozidla, jeho ďalej pomerne vysoká spotreba pohonných hmôt - nadalej za dopravu nebolo účtované opravené - zvýšené.

Odmeny poslancom Kčs: 35.583-

Stavebný ruch v roku 1982.

V stavebnom ruchu za rok 1982, ako vždy bolo spomenúť bola dokončená stavba kultúrno-spoločenského objektu v časti Dvorníca a prechide bol v mesiaci novembri 1982 odovzdaný do používania. Dokončené boli práce s vodovodom a elektrovnútrokáblom na Hôrke, kde ešte zostáva cesta na Šípárovej hôrke. Začalo sa už aj so stavebnými prácami na novej Materskej škole, kde sa predpokladá v roku 1982 Hčs: 140.272.- Stavebný ruch v r. 1982.

V individuálnej bytovej výstavbe postavil prechodný dom Štefan Briešťa sč. s synom Ľudovítom vo vlastnej záhrade, prevzal ako Karol Briešťa so synom Jozefom tiež vo vlastnej záhrade. Domové objekty na „Šípárovej hôrke" sú stavebne vo zhotovení, v niektorých sa už bývá a robotné dokončujú. Na Hrbe v bývalej Šťavkovej záhrade postavil tak isto dvojbytovku-prechodný Miroslav Gúšik a už sa v roku 1982 do nej aj nasťahoval. Kamil Halgaš vo vlastnej záhrade, Šimon Snišík na mieste svojho starého domu sú stavby rozostavané. Individuálna byt. výstavba

Požiar stodoly Obela Švarala st. 22. 12. 1982.

Tesne pred 12. hodinou ozval sa obecný signál miest. rozhlasu „Hori-hori". U Obela Švarala st. sa hral vnuk Maroš, syn Obela ml., a v detskej nevinnosti „keď sa asi „ukázal" s majer. škôlky, v nestrážnej chvíli zapálil v stodole niečo horľavého. Za chvíľu padla stodola-strecha. Na šťastie bola deň pred prázdna a susedné šopy a aj senníci slamou sa podarilo včas vodou ochrániť. Požiar 22.12.82

Divadelné predstavenie Zväzu Slov. Žien.

V marci 1982 zahralo menované združenie div. hru od maďar. autora Jenő Čiprota - Bláznivá hodina. Stále aktuálny námet socializácie dediny. Pod vedením Štefánie Holnárovej v hlavných úlohách Ignác Briešťa a Anna Horňanová, Obel Gažík ml., Štefan Briešťa ml., Milan Šíre, Ing. Kristofová, Božena Klupkárová, Viera Hanulová, Jozef Švarál. Hra mala úspech a hrala sa 3x. Divadelné predstavenie

Zájazd „Jednoty" do Bratislavy na výstavu kvetov dňa 2.5.82 mal žiadaný úspech a zvyšuje záľubu v pestovaní kvetov a ruží v našej obci, čo sa najlepšie javí v skrášľovaní domácností a záhradok, ako aj kvalitnejších záhonkov na uliciach našej obce vôbec bolo snahy súťažiť v skrášľovaní životného prostredia našej obce. Výstava ruží

Rok 1983

Sotva odzneli silvestrovsko-novoročné zdravice a blahoželania do budúceho nového roku, spomenuli si a oslávili dňa 3. januára naši občnia toto významné dátum zpred 38 rokov, keď za ranného zimného šera vojensky obsadili a oslobodili vojaci Červenej armády našu obec a vojensky udržali celé 3 mesiace tento od západu, severu a severovýchodu fašistami napádaný a dobíjaný klin, čo znemožnilo zničenie našej obce a znemožňovalo im ovládanie a pohyb Pohronim. I keď naši „mladší" nevedia pochopiť hrôzy vojny, vďačná spomienka je tým viac vrytá v pamäti tých, ktorí ju prežili.

Oslavy.

Oslavy ďalších pamätihodných dní v roku sa previedla ako v rokoch predošlých, pri čom mimo politického významu dňa, spomenutého vedením MNV, príslušných organizácií a ONV doplňkom programu vždy bola účasť žiakov z tun. ZŠ.

Dňom 1. jan. 1983 zriadil ONV, odbor kultúry v našej obci už dávnejšie „postrádané" „Miestne kultúrne a osvetové stredisko" Oko vedúca nastúpila v tejto funkcii s. Maria Briešková, rod. Hudecová, dcéra tunajšieho rodáka s. Antona Hudeca a Marie rod. Vlčkovej, dcéry tun. rodáka Františka Vlčku a Marty rod. Nemcovej. Spomenutí Hudecovci pracujú a bývajú t. č. v Žiari n. Hr. Oko sám názov hovorí, účelom tejto ustanovizne je rozvíjať kultúru a osvetu, zachytiť, udržať a zachovať ľudové tradície, folklor a celkove dvíhať kultúrnu a politickú úroveň ľudu a jeho vzdelania. Tak isto jej účelom je oživiť a podporovať divadelnú agendu, ktorá sa u nás javí hlavne v spolupráci s Československým červeným krížom. Má tak isto povzbudzovať a napomáhať činnosť Socialistického zväzu mládeže, Slovenského zväzu žien, podnietiť a oživiť a doplniť ďalšími - hlavne mladými členmi miestnu Folklórnu skupinu, ktorá doteraz pozostávala len z členov: Marian Ruman - riaditeľ ZŠ, Ignác Brieška a Štefan Brieška, ktorí sú základným mužským kádrom tej pre divadelnú činnosť. Na veľkosť obce a dobrý hlasový fond viacerých jedincov jak z radov mužov - tak žien, žiadalo by sa v obci založiť Spevokol, jak mužský tak ženský. Toto však šaká

Miestne Osvetové stredisko

ČSČK

FOLKLOR

na hudobne vzdelaného ochotníka, prevádzkovane len z radov nášelov. Miestne kultúrne a osvetové stredisko má na starosti aj premietanie filmov. Od prvopočiatku - po vojne, sa premietalo iba len v budove terajšieho Kult. domu a premietal Franc. Žacon (zo Živorzu). Podlaha - položená len na piesok už doslužila a vo roku 1983 bola už úplne prehnitá a aj zo zdravotných dôvodov sa musela vymeniť - nahradiť lepšou. Po odstránení hlino-piesku bola vrokená betonová podlaha a na ňu položené stavebné dlažtice. Náklad činil Kčs: 16.737. Hradie sa BNV. Pri jeho práci členovia SZM odpracovali brigádnických hodín. Ďalej boli zakúpené nové sedadlá v počte (r. 1974) 200 ks za Kčs, náklad hradil MNV.

Oprava kultúr. domu

Ďalšou agendou, spadajúcou do programu jeho práce je miestna knižnica. Vypožičiava sa vo stredu a v piatok v odpol. hodinách. Má 8.000 knižných kníh. Agendu knihovníčky prevádza vedúca Kult. a osved. strediska Mária Brieškova. Na prácach na novej podlahe brigádovali „holubári" a SZM zdarma. Folklórni súbor „Jelšový" - chova položenie podlahy za Kčs: 3.100 - V okolí dedín. zvykov by bola suma aspoň 2x toľká.

Knižnica.

Hospodárenie MNV.

Činnosť MNV pod vedením predsedu s. Karola Peška a tajomníka s. Jána Skarušku, rady MNV a volebných komisií pri MNV, ako bolo v roku 1981 pre volebné skončené a ustanovené, spočívala vo r. 1983 v plnení volebného programu NF (nár. frontu) za spolupráce MNV a vedenia okresnej miestnej organizácie KSS.

Z hospodárenia MNV zaznamenávame ako príjmové položky: daň poľnohospodársku za r. 1983 Kčs: 10.497 -, daň z príjmov obyvateľstva Kčs: 6.000 -, poplatok od psov Kčs: 12.465 - (vyše 200 psov á Kčs: 60 - od jedného) daň domová Kčs: 71.258 -, majetné od školských budov Kčs: 16.379 - (dlhodobá)

Príjmy MNV.

Na súkromnú prevádzku (murári, krajčír) bolo vydaných 23 povolení a platia murári Kčs: 1100 -, krajčíri Kčs: 210 -

Drobné prevád

Z výdavkových položiek zaznamenávame, že náklady - réžia Základnej školy (od r. 1981 je už osemročná) činili Kčs 198.519,- a Materskej školy Kčs 20.031,- v tom je kúrenie, svetlo, riadenie atp.

Výdavky MNV. Náklady na školskú jedáleň činili Kčs 301.096; v čom je nákup potravín, personál, ohrev - kúrenie atp.; za stravu zaplatili žiaci Kčs 240.776; v materskej školy činil nákup a ostatná réžia Kčs 27.672,-; za stravu zaplatili žiaci Kčs 17.020,-; výška poplatku je odstupňovaná podľa výšky príjmu rodičov a počtu súrodencov.

Soc. výpomoc. Socialna výpomoc a zabezpečenie občanov s najnižším dôchodkom (t. zv. poukazy - hlavne v predvianočnom období) činila Kčs 49.300,- Réžia položky „doprava," činila Kčs: 9.248; v čom je údržba autobusových čakárni, opravy poruchy vozovky atp. Oprava ciest a mostov činila Kčs: 47.000,-

Autodoprava. Prevádzka nákladnej autodopravy mala k dispozícií jedno nákladné 5 tonové auto (zn: V35), ktoré má častú poruchovosť a už úplne dosluhuje. Pre rozšírenie nákladnej autodopravy bolo zakúpené 10 tonové nákl. auto zn. Tatra od JRD Vajnory za Kčs: 158.760,-, Mimo šofera, t. č. Jozef Belujský mala táto účtovníčku R. Volentierovú, manželku Rutona Volentiera. Závozníkov si obyčajne obstarával objednávateľ sám. Pre dodávky pre MNV ako závozník bol Martin Belujský (nakladanie tehly, cementu a prod. hlavne na stavbu Materskej školy). Podľa potreby pracoval na hone ako šofer Milan Belko, hlavne pre dosť časté poruchy vodovodu. Príjem autodopravy činil spolu Kčs: 78.889,-, výdavky Kčs: 79.681,-, teda strata Kčs 791,- Tržba autodopravy bola zo 23% od súkromníkov, za práce pre MNV 48.5% (stavba mater. školy) a od socialist. organizácií 28.5%. Z výdavkov Kčs: 79.681 činili mzdy zamestnancov 72.7%, čo pri nových zásadách hospodárenia budúcne nie je prípustné. Nerentabilné - pasívne hospodárenie nebude mať kto „fundovať."

V staršinčke sa vykúpilo 7 stavebných prozemkov pre priľahlé nové ulice. Vykúpilo sa všetko, dohodou, bez vyvlastňovania. Všetko je to o priestore od budúcej mater. školy na sever. Vlastne smere a ďalej novej ulici prekážajúce budovy a to od Veroniky Kasanovej, vdovy po Štefanovi Kasanovi, od vdovy Julie Kasanovej a od Michala Kasana boli vykúpené za 191.335-Kčs. Hodnotu týchto domov stanovil súdny odhadca OV ONV.

Stavebné ruc

V akcii „Ž" sa predstavalo Kčs: 218.077.a obstarať sa stavebný materiál a štrkopiesok a iný stavebný materiál pre práce v roku 1984.

Stavba MATERS ŠKOLY.

Na stavbe ďalej mater. školky má odpracovať brigádnicky každý občan 2 pracovné zmeny. Povinnosť viaže hlavne rodiny, ktorých sú, alebo pôjdu v blízkej alebo ďalšej budúcnosti na umiestnenie deti v tejto škôlke, teda hlavne mladšie občianstvo. Tak isto sú viazané na stavbu materskej školky priemyselné obvodné závody, v ktorých rodičia týchto deti pracujú a to podľa nároku na umiestnenie 1 dieťaťa sumou Kčs: 50.000- Tak v roku 1983 prispeli na jej stavbu do kapitoly: „Prevod združených prostriedkov": Jednota sumou Kčs: 100.000-, Kvetia sumou Kčs: 250.000 a Veľkovýkrmňa ošípaných sumou Kčs: 150.000.- (zaplatením účtov za materiál).

Ostatné závodov

Veľkovýkrmňa ošípaných v Tek. Strečnici.

Hradný názov tohoto podniku je „Poľnohospodársky podnik Veľkovýkrmňa ošípaných v Tek. Strečnici." Tento najvýznamnejší náš poľnohospodársky podnik a to jak hodnotou odovzdanej - predanej produkcie, tak aj finančným efektom - ziskom pracoval aj v roku 1983 úspešne. Po prekonaných počiatočných ťažkostiach - viac ráz technicko-stavebného, ako boli: vyležané jamy v betónovej podlahy, nedostatočný odtok močovky pre malý sklon podlahy a príliš močovky, ako aj vlhkosť a chlad z nej vznikajúci, keď sa jamy vyrovnali s podlahou nahromadila drevenou ako aj nadobudnutí ďalších chovateľských skúseností, bol rok

Veľkovýkrmňa ošípaných

1983 ešte úspešnejší, ako už spomínaný úspešný rok 1982.

Inventárny stav chovu koncom roku 1983 vykazoval 6170 kusov ošípaných. Príchov - rozmnožovanie sa prevádzalo na 98% umelou insemináciou a len pri neúspechu tejto sa oplodňovalo prirodzeným spôsobom - kancami; týchto bolo 8 kusov. Mladé plemenné prasničky sa aj v tomto roku nakupovali z chovu v Psiarsch. Z vlastnej produkcie sa prasničky ešte neprichovali, na čo sa v budúcnosti počíta. Pri obvyklých 2 vrhoch od jednej

Príchov. prasnice ročne sa dosahovalo príchovu ročne 20 prasiec a priemerný odchov bol 19·3 kusa na 1 prasnicu ročne. Z vyliahnutých prasiec úhyn bol 6·6% (celoštátny priemer je 10%). Odpredaných bolo 1620 kusov odstavčiat, v čom je aj 340 kusov vyradených - slabších kusov, z ktorých sa predávalo aj zamestnancom prodniku a aj iným uchádzačom.

Spotreba jadrného krmiva činila 3·87 kg na 1 kg prirastku. Behom roka sa po úprave zavlažovania prívodného systému krmenia prešlo na

Prirastok. navlažované krmenie jadrom, čo sa ukázalo ako hospodárnejšie a aj zdravotne nezávadnejšie ako krmenie suchým jadrom.

Na verejné zásobovanie bolo za rok 1983 odovzdaných 7.880 kusov; z toho bolo 458 kusov odovzdaných na „úradný výsek", nutná odovzdávka, ak kus nepriberal priemernú váhu, alebo poranenie - zlomená noha a podobne.

Dodávky Mnoho kusov aj z t. zv. rodove slabších, čo bolo predané zamestnancom a prod. dosiahlo dobrých výsledkov, ak o súkromnom chove neboli silnejšími „odbijané".

Finančný obrat - tržba prodniku za odpredané činil 16,965.000 Kčs a čistý zisk prodniku bol Kčs: 1,431.000.- Zárobky zamestnancov činili priemerne mesačne Kčs: 3.040.- (za rok 1982 bolo to 2.902.- Kčs).

Močovka. Odvoz močovky (čo obsahuje asi 80% splachujúcej vody a asi 20% v čom je skutočná močovka a hustejšie exkrementy (hnoj) prevádzala 1 autocistorna o obsahu 10 m^3, denne (aj v nedeľu) 12 fúr, denne = 1000 litrov x 10 x 12 =

120.000 litrov a 1 cisterna (ťahaná traktorom) o obsahu 8 m³, osem fúr deme = 8.000 litrov x 8 = 64.000 litrov; spolu odvezené deme 184.000 litrov. Polieva a postrekuje sa ňou poda celého chotára obce, kde je to dľa druhu a veľkosti kultúr ohodné alebo potrebné.

Hlavným zákonom chodu podniku je „Odovzdať plánované množstvo" (dľa možnosti aj aspoň niečo nad). Od 1. jan. 1983 riadi sa chod podniku brigádnickým systémom riadenia a odmeňovania. Ako videť, systém sa osvedčil, plán za rok 1983 sa splnil a prekročil. Zamestnanci slušne zarobia, čo je hlavnou podmienkou chuti do práce, jej dobré vykonávanie a tým prosperita podniku. Odmeňova

Chod podniku, hoci nebolo skúsenosti; začínalo sa aj vo vedení, (lebo takéhoto podniku na okolí niet) a organizácií práce a prekonávali sa stavebné a technické nedostatky výkrmne, - zabehol sa veľmi rýchle. Pracuje sa svedomite - pod dobrým vedením a je chlúbou zamestnancov a obce. Vo vedení nenastali od prvopočiatku žiadne zmeny. Riaditeľom je Ing. Pavel Škoda, ekonómom 1. Rudolf Kuvik, zverolekárom je 1. Ing. Jauš, inseminátor Frant. Krištof (Ďurovie). Pracuje sa od 6. hod. ranej do 18. hod. večernej a nasledujúci deň tieto sily majú voľno. Podnik má aj vlastnú kuchyňu, kde zamestnanci majú za obvyklú sadzbu obed. Celkove stav personálu je okolo 40 osôb. Vedenie.

Naše školy.

Materská škola.

Funkciu riaditeľky zastávala aj v škol. roku 1982-83 Maria Kasanová, rod. Škvarková. Behom škol. roku došlo k viacerým personálnym zmenám. Od 1. sept. 1982 odišla Olga Benčová na materskú dovolenú a na jej miesto nastúpila tunajšia rodáčka Božena Píšová rod. Krištofová. Od júna odišla sieč na materskú dovolenú doterajšia školníčka Štefánia Návarková, predtým ako vdová po Jánovi Gaži-m a na jej miesto nastúpila Margita Krištofová rod. Bachledová a dňom 31.12.1982 odišla do starobného dôchodku doterajšia kuchárka Anna Makovická; kuchárkou ostala doterajšia zamestnankyňa Maria Galbavá.

Personálne zmeny.

Materská škola mala v školskom roku 1982/83 spolu 53 deti. Rozdelené boli do 2 skupín. Skupinu starších deti, ktorá je už predškolským ročníkom viedla Božena Píšová a Božena Gažiová r. Krištofová, skupinu mladších viedla Anna Hudecová r. Gažiová spolu s riaditeľkou Marion Kasanovou. Skupina mladších bola umiestnená v hlavnej budove MŠ a skupina staršiel za potokom v miestnosti bývalej pošty.

Materská škola.

Zdravotný stav deti MŠ bol pomerne dobrý. Prispievala k tomu istotne aj denná predpoľudňajšia prechádzka menej ruchnými miestami obce a popoľudňajšie spanie, ako posilnenie k telešnej námahe, čo tieto deti ešte po skončení pobytu v škôlke do večera doma absolvujú.

Zdrav. stav deti.

Deti MŠ zúčastňovali sa všetkých osláv v obci a spestrovali a obohacovali tieto vlastným programom. V predvianočnom obdobi si spestrili denný režim „Stroučekovou slávnosťou". Inač deti chodia pekne a čisto oblečené, čo najlepšie svedčí o tom, že rodičia alebo starí rodičia im majú za čo kúpiť a starostlivosti o deti sa venuje nepomernu väčšia starostlivosť ako kedysi, keď bolo otázkou čo mu dať jesť a čo mu obliecť?

Kultúrna činnosť škôlky.

Základná (osemročná) škola „Z Š"

Zmenami v školskom a vyučovacom systéme bývalý deväťročník zanikol už v roku 1981. Vďaka výnimke chodilo len pár žiakov deväť rokov do školy, ktorí sa behom 8 rokov ani nedostali do 9. ročníka, alebo pracovne nikde nemohli nastúpiť ani do učebného pomeru nebolo prijatí.

Vo vedení ZŠ personálne zmeny nenastali. Jedinú, v škol. roku pribudnutá sila Mikuláš Žabina z Hron. Beňadika kvôli škol. roku 1982-83 učiteľovanie na strednej škole ukončil a vrátil sa na svoje prvotné miesto.

V novembri 1982 oslavovala strednia Základná škola „ZŠ" (predtým ZDŠ) 10. výročia pôsobenia (– života) v novej školskej budove. Za tento čas, od roku 1972 do konca júna 1982 ukončilo túto školu spolu 329 žiakov. Z toholo počtu za týchto 10 rokov odišlo do učňovského pomeru 194 žiakov, čo je 59%, na stredné školy všetkých smerov - druhov prešlo 135 žiakov a z tých po absolvovaní stredných škôl prešlo - bolo prijatých 21 žiakov, čo je z celkového počtu 6'4%.

10. výr... školy.

Umiestne... žiakov.

Z absolventov 8. ročníka bolo po júni 1983 umiestnených do gymnázia 3. žiaci (2 z Bronisa a 1 z Brezníka), 12 žiakov na stredné školy rôznych smerov, štyria žiaci do 4 ročného učňovského pomeru s maturitou, ostatní 13 nastúpili ako učňia s 3 ročnou učňovskou dobou.

Z pravidelných súťaží sa naši žiaci zúčastnili „malej matematickej súťaže" a 2 z nich postúpili do okres. kola a z veľkej matemat. súťaže jeden postúpil do okresného kola. Naši žiaci sa zúčastnili olympiády ruského jazyka, Puškinovho pamätníka a Hviezdoslavovho Kubína. Pri väčších oslavách v obci obohacovali program rôznymi ľudovými číslami a prednesmi.

Súťaže - výhr...

Na medzinár. deň detí sa žiaci zúčastnili súťaže žiakov vo futbale, pravidelnej pod patronátom predsedu JRD ČSBP (Československobulharského priateľstva) ktorú aj vyhrali, získali pohár. O pohostenie sa postaralo JRD v Nemciach. Okrsk. súťaže žiačok vo volejbale sa umiestnili naše na 2 mieste. Z počtu 209 získaných odznak zdatnosti 176 žiakov, nazbierali 5000 kg zel. trávy, 1300 kg slamy kapusty, 290 kg ži. prok, 30 kg liečivého šťavnatého a prodnikli výlet Banská Bystrica, Zvolen, Košice, Žilina.

Naše nákupné stredisko.

Samoobsluha - obchod potravinami.

Vedúcou menovaného obchodu bola aj v roku 1983 Anna Hamolová, rod. Balážová. Ako predávačky pracovali tu: Anna Šimkovičová rod. Eliasová, Maria Lanková (z části Crovnica), nová predávačka po absolvovaní vyučnej doby Alena Volentierová, dcéra Abela V. a Ruženy rod. Backledovej; Anna Galetová rodená Záhorcová bola na materskej dovolenej. Obchod drží všetky druhy potravín.

Personál obchodu.

Ako hlavný artikel „chlieb" býva tak zvaný čierny (hoci čierny vôbec nie je, po Kčs: 2'80 za 1kg. Tento druh - hoci obľúbený v poslednom čase zriedka býva; Ako „čierny" predáva sa aj t. zv. „zemiakový" alebo „cmárový", 1kg za Kčs 3'50, ďalší druh menovaný „vyrážkový" 1kg za 3'40 Kčs v poslednom čase tiež nebýva v najväčšom množstve býva pekárňami dodávaný chlieb „biely", 1kg za Kčs 4'20. Všetky tieto druhy chleba, vyrábané novobánskou pekárňou, sú až na zriedkavé výnimky - keď snáď pre mítenú rýchlosť výroby množstva a niekedy snáď aj vinou „pekárenského škriatka" keď „zle horí" býva - hoci zriedka - biely prímálo vypečený alebo azda aj trochu opačne. S výbornou kvalitou tohoto novobánskeho chleba nemôže súťažiť ani chlieb vyrobený v Žiari n. Hr., ani chlieb levický, a

Druhy chleba

našim „zbožným prianím" je, aby tá výstavba akejsi novej veľkopekárne v Hliníku n. Hr. trvala čím najdlhšie, lebo pro jej zahájení výroby by sa mali udajne doterajšie pekárne likvidovať a viac sa „dobrého" a chutného chleba nenajeme, ako sa stažujú aj Levičania, aj občania Žiaru n. Hr. Chlieb z parných pekární býva nevykysnutý - snáď pre veľké množstvo aké majú vyrobiť a na vykysnutie niet času. Tak isto tento nový chlieb býva nevypečený a na dobrú chrupkavú kôrku vypečeného chleba sa dá len vzpomínať. Jedna z nevýhod „novej doby".

Drobné pečivo vyrába sa a dodáva sa nám spolu s chlebom zo

Rožky - pečivo.

Žarnovice. Sú to rožky, tak zvané „slané", len soli na nich vôbec niet (udajne to nema pre rýchlosť výroby kto solit) sú po 40 hal. za 1 kus; maslové sú po 50 hal. za 1 kus; drobné makové, vyrové a lekvárové koláčky sú po 45 hal. za 1 kus. Bábovka-pletenka (niekdajší u Židov na sobotu (šábes - sviatočný deň) pripravený koláč

zvaný „karches" je 7 to 5 Kčs za 1 kus i makovičky - veľké dlhé koláče sú podľa veľkosti a váhy. U tých slaných, ale rozsolených rožkov možno zasahuje do veci aj naše zdravotníctvo, ktoré - podľa rozhlasových relácií - sa snaží a doporučuje znížiť náš priemer dennej spotreby soli z 15 na 5 gramov denne. Nebolo však objasnené prečo, keď sa zúčastnil medzinárodný kongres v Japonsku, že tam je denná spotreba soli až 35-40 gramov denne a Japonci predsa ľudia vo všetkých smeroch ľudského počínania vedú svetový primát a nemôžu inak ako soliť?!

Lahôdkova kuchyňa dodáva samoobsluhe hotové varené kúsky ku mäsitým pokrmom (výroba ktorých v domácnostiach pracujúcim ženám hodne zabrala) váhy 70 dkg za Kčs 5·50, slúchy po 2·80 Kčs za kus, zemiakové lapienky tiež 3·80 za jeden 100 gr. balík. Obchod má všetky druhy kuchynských prípravkov rezancov, prílevok, syry, veľký výber cukríkov, čokoládi a pod.; minerálne vody, pivo vo flašiach a liehoviny, líšiť v rozličných flašiach. Posledné sa predávajú len do 10 ranej hodiny, aby nebola denná možnosť počas pracovnej doby aj tak k nežiadúcemu požívaniu alkoholu. Tržba za liehoviny - pre domáce nákupy - činí aj tak asi 1/3 tržby obchodu. Lahôdkova kuchyňa

Plán tržby samoobsluhy s predajňami bol za rok 1983 Kčs: 3,360.000; skutočnosť bola 3,314.000 Kčs. (Za rok 1982 bolo toto 3,261.000 Kčs.

Ako hlavný artikel tržby - chlieb dodávaný mimo prevádzku - bolo 5 x v týždni pre 115-120 pečov á 2 kg = 52 týždňov x 360 dní x denný odber = ročne = 30.240 pečov = 60.480 kg. V predpoklade, že ho odberá asi 1500 občanov (denný obchod pri tunelku je síce v dobu zaberajú) činí ročná spotreba chleba na 1 občana asi 40-41 kg = 41.000 gramov, za 365 dní činí asi 116 gramov chleba na 1 osobu denne. Toto množstvo 11-12 dkg na osobu denne zdá sa neuveriteľne málo, ale keď uvážime, že kojenci a malé deti (viac rožky) nezjedia ani toto, veľký počet pracujúcich sa stravuje (závodné obedy) v závodných kuchyniach, ako aj deriate a stravníky samoživiteľ, hnedže asi pravdou čo vykazujú uvedené čísla. Podobne pri denom odbere rožkov 300 kusov denne x 360 je ročne 78.000 kusov.

Toto číslo delené 1500, vykazuje 52 kusov rožkov na 1 občana ročne, čo je pravdepodobné a možné, i keď niektorí toto nezjedia, iným je ono často a hlavnou potravou (starí, chorí a deti.)

K druhej hlavnej potravine - mlieku, je potrebný denný odber asi 420 litrov; za 5 dní v týždni je to 2100 litrov × 52 = 109.200 : 1500 činí asi 73 litre na 1 osobu ročne. Ani občania, ktorí mlieko vôbec nerozväžajú (kaša) inými a to mnohými je mlieko najobľúbenejšou a najobľúbenejšou potravou a vyplýva to či čerstvé alebo sadnuté aj za ich prvých dôb z nakúpeného mlieka nechávajú sadnúť a robia z neho syr.

Mlieko.

Nevýhodou predaja oboch týchto článkov je nepravidelnosť odberu. Verejná správa hrá na tom, aby chlieb a mlieko dostal každý občan včas a v každom čase, pretože občania pracujú na rôzne zmeny a potrebujú nakupovať v rôznych dobách. Ak toto sprostredkovateľ nema zamestnané doma, nakupuje kedykoľvek, kedy čo kde dostane. Často v domácich predajniach ostáva objednaný tovar nepredaný a dosť často tiež nepredaný chlieb alebo mlieko ako starší sa musí precenovať a odpredať za polovičnú cenu. Tak mlieko ide často na syr a chlieb na strúhanku alebo aj na krmenie hydiny - zajacov a pod. Všetkým nie je toto nijako vítané, lebo zaťažuje celkovú agendu a znižuje hrubý zisk. Bolo by žiaduce nedávať denný - často tiež chlieb, kým sa nemenuje pripadná večerajšia dodávka, ako robí v N. Bani na pr. Kačincová.

Nepravidelný odber chleba.

Lahôdková kuchyňa.

Vedúcou tohoto bola v r. 1983 Marka Forgačová, z časti Drozdovica; zástupcom bol Ivan Šabaka, kuchár - mäsiar a učeň za koncom roku 1983 sa vrátila z materskej dovolenej Irma Polocká rod. Štěbová. Podnik spracovára Mäsovýrobou mu dodané hlavne hrubšie hlavy, kolienka, vnútornosti; z hlavy je v normálnych mäsiarok mení žánrom a senom sú ako najvhodnejšie vhodné na spracovanie; mimo toho dostáva aj pobočné množstvo hovädzieho mäsa. Vyrábajú sa tu hlavne jaternice (1kg za 28 Kčs) domáca klobása (1kg za 48 Kčs) hlačenka (1kg za 28 Kčs), prevárany a paprikovaný bôčik alebo prodhradok - paprčík (za 35 Kčs za 1kg), „dvojstenný mäsa" - rolovaný hrudný plátno alebo kopatka za Kčs 70 - za 1kg, varený knedlík (70 dkg za 5·50) ruské vajce s majonézou za Kčs 4·10

Druh výrobkov.

z kysnutého cesta vokované na oleji vyprážané „oluchy" za Ks 2·80 za 1 kus; zemiakové lupienky za 3·80 Ks jeden 100 gramový balík Vyrobené množstvo závisí od dodaného im materiálu. Výrobky sú výbornej kvality. Mimoto by sa aj ha pre mierny predaj - na pohostenie sa výrobkami domácej zabíjačky často mnoho viac. Inač výrobky odberá jednota a rozváža ich po predajniach až po Žiar n. Hr.

Lahôdková kuchyňa odbavuje aj svadobné hostiny, s úplnou dodávkou prísunov a nápojov. Lichoviny, ktoré si svadobník dodáva sám, t. j. bielé lichoviny a vlastné víno sa pripočítajú ku o 10%, ako rozdiel medzi nákupnou ich cenou v obchode a cenou vo výčapoch. Svadobník si tak isto dovezie aj zákusky, ahýbk sa dlá bližšieho (nie veľmi rozumného zvyku) obyčajá veľké množstvo a obmedzujú ich k neveste všetci na svadobnej prevarni, ale na svadobnej hostine sa koloto Svadobné hostiny.
Semo nikto ani nedotkne (najviac zakoleší) a zbytočne sa koloto zbytočne narobené množstvo sladkostí prenáša k neveste, od nevesty, podarúvajú sa inými celá rodina a hodne z nich končí často u hydiny a pod. Z bližších lichovín sa od jednoty kupuje v svadobnej hostine ku „Flock" ako „aperitív."

Za prevárkou sálu, riadu, jedálneho náčinia svadobník zriedkavo zvlášť nepláti, ako sa platievalo Ks 900- Celá sála rožia, všetky svetlá, kúrenia alpje zriedkavo započítaná v cene učlovaných pokrmov

Kuchyňa podáva obyčajne tieto chody: Ako aperitív kalíšek „Flocku" a obložená aperitívna dávka šunky; za ňou ako prvé, tradičné ide zeleninka, za ňou pečené (grilované) kuracie s prílohou ryže. Ako obvyklý chod býva bravčové pečené (karé - kamenádla) s knedlíkmi a dusenou (čiernou) kapustou, ako bielé býva „hovädzie Druhy
filé" s prírodnými hranolkami a volským okom. Ďalšie býva „kuracia rezienka" so pokrmov.
zemiakovým šalátom a posledné býva „segedínsky guláš" s knedlíkom. Toto ako bývalé obvyklé pradne na „zrazenie" vlastnej chuti predtým jedla Ako posledné sa obyčajne podáva a všetkým chutí zmrzlina. Podľa želania svadobníka môže (byť) tieto chody prezmenené aj prevedením aj prípadne obsahom, alebo nahradené iným chodom.

Počet hostených sa zvyšuje o hudobníkov (5 - 7 osôb) Za podanie kabýchlo 5 (prip. i viac) chodov pre 130 osôb + hudobníci s príplatkom spotrebovaného bachýnu domáceho piva, malinovky, minerálky, prípadne aj obyčajnej kávy" a všetkých obchodných prirážok zaplatil v roku 1983 sumu Kčs: 17.446;

Svadby. Iný pri príležitosti 65 osôb zaplatil v roku 1983 Kčs 5.400 - svadobný pri príležitosti 70 hostí

Cena hostiny. zaplatil Kčs: 7.966.40 Rozdiel môže byť aj vďaka veľkosti dávok - či mäsa alebo príloh

Obrat kuchynskej kuchyne roku 1983, vrátane pripadajúcich svadieb činil približne výšku obratu roku 1982, okolo 1 mil. 300.000 Kčs.

Za zmienku stojí, že svadbu tu odbavujú aj viacerí „obradníčania" a na pripadajúce výročných schôdzok radi sa sem nastahujú aj iní, ako členi-

Cena svadieb. ci, poslanci, kurisli ako aj mestní občania na oslavy „zlatých alebo strieborných svadieb", poprebraných posedení schôdzok ČSČK a podobne

Pohostinstvo.

V pohostinstve došlo behom roku 1983 k viacerým zmenám. V druhej polovici roku odišiel vyčapník Marian Oslanec, bývajúci v Žiari n. Hr. a na

Zmeny vyčapníckeho miesto dočasne nastúpila vyčapníčka Katarína Škvarková, manželka maliara Igora Škvarku a keď aj tá sa koncom roka presťahovala do Žiaru n. Hronom, kde dostali s manželom byt, nastúpila na jej miesto

Žita rod. Briešková, dcéra čsm. rodáka a občana Vlkela Briešku a Heleny rod. Škvarkovej. Mimo minerálov predáva sa tu aj krafica.

Obrat pohostinstva. Obrat pohostinstva udržiava sa približne na výške rokov predošlých, okolo 1 mil. 300.000 Kč. Výšku obratu pohostinstva obmedzujú v jarnom a v zimnom období mestná voda vína, keď sa pije hlavne čaj a kto kostinca sa chodí len na cigarety a v jarnom a letnom období nepredajnosť domáceho piva, malinovky alebo aj samej minerálky (silne nachlorovaná voda z mestského vodovodu nikto nepije - je vyslovene nechutná) a iné nemá pohostinstvo čo predávať čím na čom robiť obrat.

Obchod technickým tovarom.

Predajňu viedla aj v roku 1983 Žita Majzlíková, rod. Pečková a predávačkou bola Helena Briežková rod. Gažková. Obchod zásobuje obec všetkými druhmi domácich potrieb, čistiacimi potrebami, výrobkami z umelých hmôt, kozmetikou, železo a elektropotrebami, radioprijímače, gramoradia, tranzistory, televízory (aj farebné), školské potreby, koberce, textil všetkého druhu (mimo vrchného šatstva, menšie kusy nábytku a predáva aj hafiku. Za rok 1983 mal obchod plán 1 mil. 680.000; skutočnosť bola 1 mil. 800.000 Kč.

Obchod techn. tov

Veľký je nedostatok a teda aj dopyt po kuchynskom riade každého druhu; kuchyňský riad, hlavne smaltovaný stáva sa pomaly „úzkoprofilovým", ale aj riad všetkých druhov ako jedálne súpravy a hlavne najbežnejšie „jedálne taniere" sú čím ďalej hľadanejšie. K objasneniu nenasýteného dopytu ľahko dôjdeme uvážením, že dnes „jest za čo kúpiť", každá mladá rodina si zakladá samostatnú domácnosť, chce ju čím skôr vystrojiť všetkým možným a potrebným, a nie ako kedysi, keď v jednej domácnosti žili: starí rodičia, rodičia, žena ti synovia alebo doma vydate dcéry, často aj s väčším počtom detí, často spolu 10 i viac osôb a toto všetko jedlo z varenia z jedných hrncov, jedných mís a tanierov, hrnčekov a podobne a dnes sú z toho často 3, 4, 5 i viac domácností a každá z nich má všetko vlastné. Mimo toho náš tovar, hlavne porcelánový, je hľadaným aj exportným artiklom a teda niet sa čo diviť, že domáci trh „postráda" hlavne tie jednoduchšie a najčastejšie používané druhy riadu, ktoré sa používajú denne a teda ich aj zničí a prozabija sa najviac.

Kuchyň. ria
„úzky profi

Pri spracovaní dejín Tek. Breznica kroniku použil autor dejín Ján Benč v roku 2.011